។ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

ខុទ្ទសិក្ខា-មូលសិក្ខា

ខុទ្ទសិក្ខា

គន្ថារម្ភកថា

(ក)

អាទិតោ ឧបសម្បន្ន-សិក្ខិតព្ពំ សមាតិកំ;
ខុទ្ទសិក្ខំ បវក្ខាមិ, វន្ទិត្វា រតនត្តយំ។

តត្រាយំ មាតិកា –

(ខ)

បារាជិកា ច ចត្តារោ, គរុកា នវ ចីវរំ;
រជនានិ ច បត្តោ ច, ថាលកា ច បវារណា។

(គ)

កាលិកា ច បដិគ្គាហោ, មំសេសុ ច អកប្បិយំ;
និស្សគ្គិយានិ បាចិត្តិ, សមណកប្ប ភូមិយោ។

(ឃ)

ឧបជ្ឈាចរិយវត្តានិ, វច្ចប្បស្សាវឋានិកំ;
អាបុច្ឆករណំ នគ្គោ, ន្ហានកប្បោ អវន្ទិយោ។

(ង)

ចម្មំ ឧបាហនា ចេវ, អនោលោកិយមញ្ចនី;
អកប្បិយសយនានិ, សមានាសនិកោបិ ច។

(ច)

អសំវាសិកោ ច កម្មំ, មិច្ឆាជីវវិវជ្ជនា;
វត្តំ វិកប្បនា ចេវ, និស្សយោ កាយពន្ធនំ។

(ឆ)

បថវី ច បរិក្ខារោ, ភេសជ្ជគ្គហទូសនំ;
វស្សូបនាយិកា ចេវាវេភង្គិយំ បកិណ្ណកំ។

(ជ)

ទេសនា ឆន្ទទានាទិ, ឧបោសថប្បវារណា;
សំវរោ សុទ្ធិ សន្តោសោ, ចតុរក្ខា វិបស្សនាតិ។

១. បារាជិកនិទ្ទេសោ

បារាជិកា ច ចត្តារោតិ –

១. មគ្គត្តយេ អនិក្ខិត្តសិក្ខោ សន្ថតសន្ថតេ;
អល្លោកាសេ និមិត្តំ សំ, តិលមត្តម្បិ សន្ថតំ។

២. អសន្ថតមុបាទិណ្ណំ, បវេសេន្តោ ចុតោថ វា;
បវេសនដ្ឋិតុទ្ធារបវិដ្ឋក្ខណសាទកោ។

៣. អាទិយេយ្យ ហរេយ្យាវហរេយ្យ ឥរិយាបថំ;
កោបេយ្យ ឋានា ចាវេយ្យ, សង្កេតំ វីតិនាមយេ។

៤. អទិន្នំ ថេយ្យចិត្តេន, ភវេ បារាជិកោថ វា;
ថេយ្យាពលកុសច្ឆន្នបរិកប្បាវហារកោ;
ភណ្ឌកាលគ្ឃទេសេហិ, បរិភោគេត្ថ និច្ឆយោ។

៥. មនុស្សវិគ្គហំ ចិច្ច, ជីវិតា វា វិយោជយេ;
សត្ថហារកំ វាស្ស មរណចេតនោ ឧបនិក្ខិបេ។

៦. គាហេយ្យ មរណូបាយំ, វទេយ្យ មរណេ គុណំ;
ចុតោ បយោគា សាហត្ថិនិស្សគ្គាណត្តិថាវរា។

៧. ឥទ្ធិវិជ្ជាមយា កាលវត្ថាវុធិរិយាបថា;
ក្រិយាវិសេសោ ឱកាសោ, ឆ អាណត្តិនិយាមកា។

៨. ឈានាទិភេទ នោសន្តមត្តនត្តុបនាយិកំ;
កត្វា កោដ្ឋាសមេកេកំ, បច្ចុប្បន្នភវស្សិតំ។

៩. អញ្ញាបទេសរហិតំ , ទីបេន្តោនធិមានិកោ;
កាយេន វាចា វិញ្ញត្តិ-បថេ ញាតេ ចុតោ ភវេ។

១០. បារាជិកេតេ ចត្តារោ, អសំវាសា យថា បុរេ;
អភព្ពា ភិក្ខុភាវាយ, សីសច្ឆិន្នោវ ជីវិតុំ។

១១. បរិយាយោ ច អាណត្តិ, តតិយេ ទុតិយេ បន;
អាណត្តិយេវ សេសេសុ, ទ្វយមេតំ ន លព្ភតិ។

១២. សេវេតុកាមតាចិត្តំ , មគ្គេ មគ្គប្បវេសនំ;
ឥមំ មេថុនធម្មស្ស, អាហុ អង្គទ្វយំ ពុធា។

១៣. មនុស្សសំ តថាសញ្ញី, ថេយ្យចិត្តញ្ច វត្ថុនោ;
គរុតា អវហារោ ច, អទិន្នាទានហេតុយោ។

១៤. បាណោ មានុស្សកោ បាណ-សញ្ញិតា ឃាតចេតនា;
បយោគោ តេន មរណំ, បញ្ចេតេ វធហេតុយោ។

១៥. អសន្តតា អត្តនិ បាបមិច្ឆតា-
យារោចនា តស្ស មនុស្សជាតិតា;
នាញ្ញាបទេសោ ច តទេវ ជាននំ,
បញ្ចេត្ថ អង្គានិ អសន្តទីបនេ។

១៦. អសាធារណា ចត្តារោ, ភិក្ខុនីនមភព្ពកា;
ឯកាទស ច វិព្ភន្តា, ភិក្ខុនី មុទុបិដ្ឋិកោ។

១៧. លម្ពី មុខេន គណ្ហន្តោ, អង្គជាតំ បរស្ស ច;
តត្ថេវាភិនិសីទន្តោ, ចត្តារោ អនុលោមិកា។

១៨. មគ្គេ មគ្គប្បវេសនា, មេថុនស្ស ឥជាគតា;
ចត្តារោតិ ចតុព្ពីស, សមោធានា បរាជិកាតិ។

២. សង្ឃាទិសេសនិទ្ទេសោ

គរុកា នវាតិ –

១៩. មោចេតុកាមតា សុក្ក-ស្សុបក្កម្ម វិមោចយំ;
អញ្ញត្រ សុបិនន្តេន, សមណោ គរុកំ ផុសេ។

២០. ឥត្ថិសញ្ញី មនុស្សិត្ថី, កាយសំសគ្គរាគវា;
សម្ផុសន្តោ ឧបក្កម្ម, សមណោ គរុកំ ផុសេ។

២១. តថា សុណន្តី វិញ្ញូញ្ច, មគ្គំ វារព្ភ មេថុនំ;
ទុដ្ឋុល្លវាចារាគេន, ឱភាសេត្វា គរុំ ផុសេ។

២២. វត្វាត្តកាមុបដ្ឋាន-វណ្ណំ មេថុនរាគិនោ;
វាចា មេថុនយុត្តេន, គរុំ មេថុនយាចនេ។

២៣. បដិគ្គហេត្វា សន្ទេសំ, ឥត្ថិយា បុរិសស្ស វា;
វីមំសិត្វា ហរំ បច្ចា, សមណោ គរុកំ ផុសេ។

២៤. សំយាចិតបរិក្ខារំ, កត្វាទេសិតវត្ថុកំ;
កុដឹ បមាណាតិក្កន្តំ, អត្តុទ្ទេសំ គរុំ ផុសេ។

២៥. មហល្លកំ វិហារំ វា, កត្វាទេសិតវត្ថុកំ;
អត្តនោ វសនត្ថាយ, សមណោ គរុកំ ផុសេ។

២៦. អមូលកេន ចោទេន្តោ, ចោទាបេន្តោវ វត្ថុនា;
អន្តិមេន ច ចាវេតុំ, សុណមានំ គរុំ ផុសេ។

២៧. អញ្ញស្ស កិរិយំ ទិស្វា, តេន លេសេន ចោទយំ;
វត្ថុនា អន្តិមេនាញ្ញំ, ចាវេតុំ គរុកំ ផុសេ។

២៨. ឆាទេតិ ជានមាបន្នំ, បរិវសេយ្យ តាវតា;
ចរេយ្យ សង្ឃេ មានត្តំ, បរិវុត្ថោ ឆ រត្តិយោ។

ចិណ្ណមានត្តមព្ភេយ្យ, តំ សង្ឃោ វីសតីគណោ។

២៩. អាបត្តិនុក្ខិត្តមនន្តរាយ
បហុត្តតាយោ តថសញ្ញិតា ច;
ឆាទេតុកាមោ អថ ឆាទនាតិ,
ឆន្នា ទសង្គេហ្យរុណុគ្គមម្ហីតិ។

៣. ចីវរនិទ្ទេសោ

ចីវរន្តិ –

៣០. ខោមកោសេយ្យកប្បាស-សាណភង្គានិ កម្ពលំ;
កប្បិយានិ ឆឡេតានិ, សានុលោមានិ ជាតិតោ។

៣១. ទុកូលញ្ចេវ បដ្តុណ្ណ-បដំ សោមារចីនជំ;
ឥទ្ធិជំ ទេវទិន្នញ្ច, តស្ស តស្សានុលោមិកំ។

៣២. តិចីវរំ បរិក្ខារ-ចោឡំ វស្សិកសាដិកំ;
អធិដ្ឋេ ន វិកប្បេយ្យ, មុខបុញ្ឆននិសីទនំ។

៣៣. បច្ចត្ថរណកំ កណ្ឌុ-ច្ឆាទិមេត្ថ តិចីវរំ;
ន វសេយ្យ វិនេកាហំ, ចាតុមាសំ និសីទនំ។

៣៤. “ឥមំ សង្ឃាដីធិដ្ឋាមិ”, សង្ឃាដិមិច្ចធិដ្ឋយេ;
អហត្ថបាសមេតន្តិ, សេសេសុបិ អយំ នយោ។

៣៥. អធិដ្ឋហន្តោ សង្ឃាដិ-ប្បភុតី បុព្ពចីវរំ;
បច្ចុទ្ធរិត្វាធិដ្ឋេយ្យ, បត្តាធិដ្ឋហនេ តថា។

៣៦. ឯតំ ឥមំ វ សង្ឃាដី, សំសេ បច្ចុទ្ធរាមិតិ;
ឯវំ សព្ពានិ នាមេន, វត្វា បច្ចុទ្ធរេ វិទូ។

៣៧. សង្ឃាដិ បច្ឆិមន្តេន, ទីឃសោ មុដ្ឋិបញ្ចកោ;
ឧត្តមន្តេន សុគត-ចីវរូនាបិ វដ្ដតិ។

៣៨. មុដ្ឋិត្តិកញ្ច តិរិយំ, តថា ឯកំសិកស្សបិ;
អន្តរវាសកោ ចាបិ, ទីឃសោ មុដ្ឋិបញ្ចកោ;
អឌ្ឍតេយ្យោ ទ្វិហត្ថោ វា, តិរិយន្តេន វដ្ដតិ។

៣៩. និសីទនស្ស ទីឃេន, វិទត្ថិ ទ្វេ វិសាលតោ;
ទិយឌ្ឍំ ទសា វិទត្ថិ, សុគតស្ស វិទត្ថិយា។

៤០. កណ្ឌុប្បដិច្ឆាទិកស្ស, តិរិយំ ទ្វេ វិទត្ថិយោ;
ទីឃន្តតោ ចតស្សោវ, សុគតស្ស វិទត្ថិយា។

៤១. វស្សិកសាដិកាយាបិ, ទីឃសោ ឆ វិទត្ថិយោ;
តិរិយំ អឌ្ឍតេយ្យាវ, សុគតស្ស វិទត្ថិយា។

៤២. ឯត្ថ ឆេទនបាចិត្តិ, ករោន្តស្ស តទុត្តរិ;
បច្ចត្ថរណ មុខចោឡា, អាកង្ខិតប្បមាណិកា។

៤៣. បរិក្ខារចោឡេ គណនា, បមាណំ វា ន ទីបិតំ;
តថា វត្វា អធិដ្ឋេយ្យ, ថវិកាទី វិកប្បិយំ។

៤៤. អហតាហតកប្បានំ, សង្ឃាដិ ទិគុណា សិយា;
ឯកច្ចិយោត្តរាសង្គោ, តថា អន្តរវាសកោ។

៤៥. ឧតុទ្ធដាន ទុស្សានំ, សង្ឃាដិ ច ចតុគ្គុណា;
ភវេយ្យុំ ទិគុណា សេសា, បំសុកូលេ យថារុចិ។

៤៦. តីសុ ទ្វេ វាបិ ឯកំ វា, ឆិន្ទិតព្ពំ បហោតិ យំ;
សព្ពេសុ អប្បហោន្តេសុ, អន្វាធិមាទិយេយ្យ វា;
អច្ឆិន្នញ្ច អនាទិណ្ណំ, ន ធារេយ្យ តិចីវរំ។

៤៧. គាមេ និវេសនេ ឧទ្ទោ-សិតបាសាទហម្មិយេ;
នាវាដ្ដមាឡអារាមេ, សត្ថខេត្តខលេ ទុមេ។

៤៨. អជ្ឈោកាសេ វិហារេ វា, និក្ខិបិត្វា តិចីវរំ;
ភិក្ខុសម្មុតិយាញ្ញត្រ, វិប្បវត្ថុំ ន វដ្ដតិ។

៤៩. រោគវស្សានបរិយន្តា, កណ្ឌុច្ឆាទិកសាដិកា;
តតោ បរំ វិកប្បេយ្យ, សេសា អបរិយន្តិកា។

៥០. បច្ចត្ថរណ បរិក្ខារ-មុខបុញ្ឆនចោឡកំ;
ទសំ ប្បរត្តនាទិណ្ណកប្បំ លព្ភំ និសីទនំ។

៥១. អទសំ រជិតំយេវ, សេសចីវរបញ្ចកំ;

កប្បតាទិណ្ណកប្បំវ, សទសំវ និសីទនំ។

៥២. អនធិដ្ឋិតនិស្សន្ទំ, កប្បេត្វា បរិភុញ្ជយេ;
ហត្ថទីឃំ តតោបឌ្ឍ-វិត្ថារញ្ច វិកប្បិយំ។

៥៣. តិចីវរស្ស ភិក្ខុស្ស, សព្ពមេតំ បកាសិតំ;
បរិក្ខារចោឡិយោ សព្ពំ, តថា វត្វា អធិដ្ឋតិ។

៥៤. អច្ឆេទវិស្សជ្ជនគាហវិព្ភមា ,
បច្ចុទ្ធរេ មារណលិង្គសិក្ខា;
សព្ពេសុធិដ្ឋានវិយោគការណា,
វិនិវិទ្ធឆិទ្ទញ្ច តិចីវរស្ស។

៥៥. កុសវាកផលកានិ, កម្ពលំ កេសវាលជំ;
ថុល្លច្ចយំ ធារយតោលូកបក្ខាជិនក្ខិបេ។

៥៦. កទលេរកក្កទុស្សេ, បោត្ថកេ ចាបិ ទុក្កដំ;
សព្ពនីលកមញ្ជេដ្ឋ-បីតលោហិតកណ្ហកេ។

៥៧. មហារង្គមហានាម-រង្គរត្តេ តិរីដកេ;
អច្ឆិន្នទីឃទសកេ, ផលបុប្ផទសេ តថា;
កញ្ចុកេ វេឋនេ សព្ពំ, លភតិច្ឆិន្នចីវរោតិ។

៤. រជននិទ្ទេសោ

រជនានិ ចាតិ –

៥៨. មូលក្ខន្ធតចបត្ត-ផលបុប្ផប្បភេទតោ;
រជនា ឆប្បការានិ, អនុញ្ញាតានិ សត្ថុនា។

៥៩. មូលេ ហលិទ្ទី ខន្ធេ ច, មញ្ជេដ្ឋ តុង្គហារកេ;
អល្លី នីលញ្ច បត្តេសុ, តចេ លោទ្ទញ្ច កណ្ឌុលំ;
កុសុម្ភំ កឹសុកំ បុប្ផេ, សព្ពំ លព្ភំ វិវជ្ជិយាតិ។

៥. បត្តនិទ្ទេសោ

បត្តោ ចាតិ –

៦០. អយោបត្តោ ភូមិបត្តោ, ជាតិយា កប្បិយា ទុវេ;
ឧក្កដ្ឋោ មជ្ឈិមោ ចេវ, ឱមកោ ច បមាណតោ។

៦១. ឧក្កដ្ឋោ មគធេ នាឡិ-ទ្វយតណ្ឌុលសាធិតំ;
គណ្ហាតិ ឱទនំ សូបំ, ព្យញ្ជនញ្ច តទូបិយំ។

៦២. មជ្ឈិមោ តស្សុបឌ្ឍោវ, តតោបឌ្ឍោវ ឱមកោ;
ឧក្កដ្ឋតោ ច ឧក្កដ្ឋោ, អបត្តោ ឱមកោមកោ។

៦៣. អតិរេកបត្តោ ធារេយ្យោ, ទសាហបរមំ សកោ;
កប្បោ និស្សគ្គិយោ ហោតិ, តស្មិំ កាលេតិនាមិតេ។

៦៤. អច្ឆេទទានគាហេហិ, វិព្ភមា មរណុទ្ធដា;
លិង្គសិក្ខាហិ ឆិទ្ទេន, បត្តាធិដ្ឋានមុជ្ឈតិ។

៦៥. បត្តំ ន បដិសាមេយ្យ, សោទកំ ន ច ឱតបេ;
ឧណ្ហេ ន និទហេ ភុម្យា, ន ឋបេ នោ ច លគ្គយេ។

៦៦. មិឡន្តេ បរិភុញ្ជន្តេ, អង្កេ វា អាតបត្តកេ;
បាទេសុ មញ្ចបីឋេ វា, ឋបេតុំ ន ច កប្បតិ។

៦៧. ន នីហរេយ្យ ឧច្ឆិដ្ឋោ-ទកញ្ច ចលកដ្ឋិកំ;
បត្តេន បត្តហត្ថោ វា, កវាដំ ន បណាមយេ។

៦៨. ភូមិអាធារកេ ទារុទណ្ឌាធារេ សុសជ្ជិតេ;
ទុវេ បត្តេ ឋបេយ្យេកំ, និក្កុជ្ជិត្វាន ភូមិយំ។

៦៩. ទារុរូបិយសោវណ្ណ-មណិវេឡុរិយាមយា ;
កំសកាចតិបុសីសផលិកាតម្ពលោហជា។

៧០. ឆវសីសមយោ ចាបិ, ឃដីតុម្ពកដាហជា;
បត្តា អកប្បិយា សព្ពេ, វុត្តា ទុក្កដវត្ថុកាតិ។

៦. ថាលកនិទ្ទេសោ

ថាលកា ចាតិ –

៧១. កប្បិយា ថាលកា តិស្សោ, តម្ពលោហមត្តិកាមយា;
ទារុសោវណ្ណរជតមណិវេឡុរិយាមយា។

៧២. អកប្បា ផលិកាកាចកំសជា គិហិសន្តកា;
សង្ឃិកា កប្បិយា តុម្ពឃដិជា តាវកាលិកាតិ។

៧. បវារណានិទ្ទេសោ

បវារណាតិ –

៧៣. យេនិរិយាបថេនាយំ, ភុញ្ជមានោ បវារិតោ;
តតោ អញ្ញេន ភុញ្ជេយ្យ, បាចិត្តិនតិរិត្តកំ។

៧៤. អសនំ ភោជនញ្ចេវ, អភិហារោ សមីបតា;
កាយវាចាបដិក្ខេបោ, បញ្ចអង្គា បវារណា។

៧៥. ឱទនោ សត្តុ កុម្មាសោ, មច្ឆោ មំសញ្ច ភោជនំ;
សាលិ វីហិ យវោ កង្គុ, កុទ្រូសវរកោធុមា;
សត្តន្នមេសំ ធញ្ញានំ, ឱទនោ ភោជ្ជយាគុ ច។

៧៦. សាមាកាទិតិណំ កុទ្រូសកេ វរកចោរកោ;
វរកេ សាលិយញ្ចេវ, នីវារោ សង្គហំ គតោ។

៧៧. ភជ្ជធញ្ញមយោ សត្តុ, កុម្មាសោ យវសម្ភវោ;
មំសោ ច កប្បិយោ វុត្តោ, មច្ឆោ ឧទកសម្ភវោ។

៧៨. ភុញ្ជន្តោ ភោជនំ កប្ប-មកប្បំ វា និសេធយំ;
បវារេយ្យាភិហដំ កប្បំ, តន្នាមេន តមន្តិ វា។

៧៩. លាជា តំសត្តុភត្តានិ, គោរសោ សុទ្ធខជ្ជកោ;
តណ្ឌុលា ភជ្ជបិដ្ឋញ្ច, បុថុកា វេឡអាទិនំ។

៨០. ភត្តំ វុត្តាវសេសានំ, រសយាគុ រសោបិ ច;
សុទ្ធយាគុផលាទីនិ, ន ជនេន្តិ បវារណំ។

៨១. បវារិតេន វុដ្ឋាយ, អភុត្តេន ច ភោជនំ;
អតិរិត្តំ ន កាតព្ពំ, យេន យំ វា បុរេ កតំ។

៨២. កប្បិយំ គហិតញ្ចេវុ-ច្ចារិតំ ហត្ថបាសគំ;
អតិរិត្តំ ករោន្តេវំ, “អលមេត”ន្តិ ភាសតុ។

៨៣. ន ករេនុបសម្បន្ន-ហត្ថគំ បេសយិត្វាបិ;
ការេតុំ លព្ភតេ សព្វោ, ភុញ្ជិតុំ តមការកោតិ។

៨. កាលិកនិទ្ទេសោ

កាលិកា ចាតិ –

៨៤. បដិគ្គហិតា ចត្តារោ, កាលិកា យាវកាលិកំ;
យាមកាលិកំ សត្តាហ-កាលិកំ យាវជីវិកំ។

៨៥. បិដ្ឋំ មូលំ ផលំ ខជ្ជំ, គោរសោ ធញ្ញភោជនំ;
យាគុសូបប្បភុតយោ, ហោន្តេតេ យាវកាលិកា។

៨៦. មធុមុទ្ទិកសាលូក-ចោចមោចម្ពជម្ពុជំ;
ផារុសំ នគ្គិសន្តត្តំ, បានកំ យាមកាលិកំ។

៨៧. សានុលោមានិ ធញ្ញានិ, ឋបេត្វា ផលជោ រសោ;
មធូកបុប្ផមញ្ញត្រ, សព្វោ បុប្ផរសោបិ ច។

៨៨. សព្វបត្តរសោ ចេវ, ឋបេត្វា បក្កឌាកជំ;
សីតោទមទ្ទិតោទិច្ច-បាកោ វា យាមកាលិកោ។

៨៩. សប្បិនោនីតតេលានិ , មធុផាណិតមេវ ច;
សត្តាហកាលិកា សប្បិ, យេសំ មំសមវារិតំ។

៩០. តេលំ តិលវសេរណ្ឌ-មធុសាសបសម្ភវំ;
ខុទ្ទាភមរមធុករិ-មក្ខិកាហិ កតំ មធុ;
រសាទិឧច្ឆុវិកតិ, បក្កាបក្កា ច ផាណិតំ។

៩១. សវត្ថុបក្កា សាមំ វា, វសា កាលេ អមានុសា;
អញ្ញេសំ ន បចេ វត្ថុំ, យាវកាលិកវត្ថុនំ។

៩២. ហលិទ្ទឹ សិង្គិវេរញ្ច, វចត្តំ លសុណំ វចា;
ឧសីរំ ភទ្ទមុត្តញ្ចាតិវិសា កដុរោហិណី;
បញ្ចមូលាទិកញ្ចាបិ, មូលំ តំ យាវជីវិកំ។

៩៣. ពិឡង្គំ មរិចំ គោដ្ឋ-ផលំ បិប្ផលិ រាជិកា;
តិផលេរណ្ឌកាទីនំ, ផលំ តំ យាវជីវិកំ។

៩៤. កប្បាសនិម្ពកុដជបដោលសុលសាទិនំ;
សូបេយ្យបណ្ណំ វជ្ជេត្វា, បណ្ណំ តំ យាវជីវិកំ។

៩៥. ឋបេត្វា ឧច្ឆុនិយ្យាសំ,
សរសំ ឧច្ឆុជំ តចំ;
និយ្យាសោ ច តចោ សព្វោ,
លោណំ លោហំ សិលា តថា។

៩៦. សុទ្ធសិត្ថញ្ច សេវាលោ, យញ្ច កិញ្ចិ សុឈាបិតំ;
វិកដាទិប្បភេទញ្ច, ញាតព្វំ យាវជីវិកំ។

៩៧. មូលំ សារំ តចោ ផេគ្គុ, បណ្ណំ បុប្ផំ ផលំ លតា;
អាហារត្ថ មសាធេន្តំ, សព្វំ តំ យាវជីវិកំ។

៩៨. សព្ពកាលិកសម្ភោគោ, កាលេ សព្ពស្ស កប្បតិ;
សតិ បច្ចយេ វិកាលេ, កប្បតេ កាលិកត្តយំ។

៩៩. កាលយាមមតិក្កន្តា , បាចិត្តី ជនយន្តុភោ;
ជនយន្តិ ឧភោបេតេ, អន្តោវុត្ថញ្ច សន្និធឹ។

១០០. សត្តាហកាលិកេ សត្ត, អហានិ អតិនាមិតេ;
បាចិត្តិ បាឡិនារុឡ្ហេ, សប្បិអាទិម្ហិ ទុក្កដំ។

១០១. និស្សដ្ឋលទ្ធំ មក្ខេយ្យ, នង្គំ នជ្ឈោហរេយ្យ ច;
វិកប្បេន្តស្ស សត្តាហេ, សាមណេរស្សធិដ្ឋតោ;
មក្ខនាទិញ្ច នាបត្តិ, អញ្ញស្ស ទទតោបិ ច។

១០២. យាវកាលិកអាទីនិ, សំសដ្ឋានិ សហត្តនា;
គាហាបយន្តិ សព្ពាវំ, តស្មា ឯវមុទីរិតំ។

១០៣. បុរេ បដិគ្គហិតញ្ច, សត្តាហំ យាវជីវិកំ;
សេសកាលិកសម្មិស្សំ, បាចិត្តិ បរិភុញ្ជតោ។

១០៤. យាវកាលិកសម្មិស្សំ, ឥតរំ កាលិកត្តយំ;
បដិគ្គហិតំ តទហុ, តទហេវ ច ភុញ្ជយេ។

១០៥. យាមកាលិកសម្មិស្សំ, សេសមេវំ វិជានិយំ;
សត្តាហកាលិកមិស្សញ្ច, សត្តាហំ កប្បតេតរន្តិ។

៩. បដិគ្គាហនិទ្ទេសោ

បដិគ្គាហោតិ –

១០៦. ទាតុកាមាភិហារោ ច, ហត្ថបាសេរណក្ខមំ;
តិធា ទេន្តេ ទ្វិធា គាហោ, បញ្ចង្គេវំ បដិគ្គហោ។

១០៧. អសំហារិយេ តត្ថជាតេ, សុខុមេ ចិញ្ចអាទិនំ;
បណ្ណេ វាសយ្ហភារេ ច, បដិគ្គាហោ ន រូហតិ។

១០៨. សិក្ខាមរណលិង្គេហិ, អនបេក្ខវិសគ្គតោ;
អច្ឆេទានុបសម្បន្ន-ទានា គាហោបសម្មតិ។

១០៩. អប្បដិគ្គហិតំ សព្ពំ, បាចិត្តិ បរិភុញ្ជតោ;
សុទ្ធញ្ច នាតិពហលំ, កប្បតេ ឧទកំ តថា។

១១០. អង្គុលគ្គមវិច្ឆិន្នំ, ទន្តក្ខិកណ្ណគូថកំ;
លោណស្សុខេឡសិង្ឃាណិ-សេម្ហមុត្តករីសកំ។

១១១. គូថមត្តិកមុត្តានិ, ឆារិកញ្ច តថាវិធេ;
សាមំ គហេត្វា សេវេយ្យ, អសន្តេ កប្បការកេ។

១១២. ទុរូបចិណ្ណេ រជោកិណ្ណេ, អថុគ្គហប្បដិគ្គហេ;
អន្តោវុត្ថេ សយំបក្កេ, អន្តោបក្កេ ច ទុក្កដន្តិ។

១០. អកប្បិយមំសនិទ្ទេសោ

មំសេសុ ច អកប្បិយន្តិ –

១១៣. មនុស្សហត្ថិអស្សានំ, មំសំ សុនខទីបិនំ;
សីហព្យគ្ឃតរច្ឆានំ, អច្ឆស្ស ឧរគស្ស ច។

១១៤. ឧទ្ទិស្សកតមំសញ្ច, យញ្ច អប្បដិវេក្ខិតំ;
ថុល្លច្ចយំ មនុស្សានំ, មំសេ សេសេសុ ទុក្កដំ។

១១៥. អដ្ឋីបិ លោហិតំ ចម្មំ, លោមមេសំ ន កប្បតិ;
សចិត្តកំវ ឧទ្ទិស្ស-កតំ សេសា អចិត្តកាតិ។

១១. និស្សគ្គិយនិទ្ទេសោ

និស្សគ្គិយានីតិ –

១១៦. អរូបិយំ រូបិយេន, រូបិយំ ឥតរេន ច;
រូបិយំ បរិវត្តេយ្យ, និស្សគ្គិ ឥធ រូបិយំ។

១១៧. កហាបណោ សជ្ឈុ សិង្គី, វោហារូបគមាសកំ;
វត្ថមុត្តាទិ ឥតរំ, កប្បំ ទុក្កដវត្ថុ ច។

១១៨. “ឥមំ គហេត្វា ភុត្វា វា, ឥមំ ទេហិ ករានយ;
ទេមិ វា”តិ សមាបន្នេ, និស្សគ្គិ កយវិក្កយេ។

១១៩. អត្តនោ អញ្ញតោ លាភំ, សង្ឃស្សញ្ញស្ស វា នតំ;
បរិណាមេយ្យ និស្សគ្គិ, បាចិត្តិ ចាបិ ទុក្កដំ។

១២០. អនិស្សជ្ជិត្វា និស្សគ្គឹ, បរិភុញ្ជេ ន ទេយ្យ វា;
និស្សដ្ឋំ សកសញ្ញាយ, ទុក្កដំ អញ្ញថេតរន្តិ។

១២. បាចិត្តិយនិទ្ទេសោ

បាចិត្តីតិ –

១២១. មុសាវាទោមសាវាទេ, បេសុញ្ញហរណេ តថា;
បទសោធម្មសាគារេ, ឧជ្ឈាបនកខីយនេ។

១២២. តលសត្តិអនាទរកុក្កុច្ចុប្បាទនេសុ ច;
គាមប្បវេសនាបុច្ឆា, ភោជនេ ច បរម្បរា។

១២៣. អនុទ្ធរិត្វា គមនេ, សេយ្យំ សេនាសនានិ វា;
ឥត្ថិយាទ្ធានគមនេ, ឯកេកាយ និសីទនេ។

១២៤. ភឹសាបនាកោដនអញ្ញវាទេ,
វិហេសទុដ្ឋុល្លបកាសឆាទេ;
ហាសោទកេ និច្ឆុភនេ វិហារា,
បាចិត្តិ វុត្តានុបខជ្ជសយនេតិ។

១៣. សមណកប្បនិទ្ទេសោ

សមណកប្បាតិ –

១២៥. ភូតគាមសមារម្ភេ, បាចិត្តិ កតកប្បិយំ;
នខេន វាគ្គិសត្ថេហិ, ភវេ សមណកប្បិយំ។

១២៦. ស មូលខន្ធពីជគ្គ-ផឡុពីជប្បភាវិតោ;
អារម្ភេ ទុក្កដំ ពីជំ, ភូតគាមវិយោជិតំ។

១២៧. និព្ពដ្ដពីជំ នោពីជ-មកតញ្ចាបិ កប្បតិ;
កដាហពទ្ធពីជានិ, ពហិទ្ធា វាបិ ការយេ។

១២៨. ឯកាពទ្ធេសុ ពីជេសុ, ភាជនេ វាបិ ភូមិយំ;
កតេ ច កប្បិយេកស្មឹ, សព្ពេស្វេវ កតំ ភវេ។

១២៩. និក្ខិត្តេ កប្បិយំ កត្វា, មូលបណ្ណានិ ជាយរុំ;
កប្បិយំ បុន ការេយ្យ, ភូតគាមោ ហិ សោ តទា។

១៣០. សបណ្ណោ វា អបណ្ណោ វា, សេវាលោទកសម្ភវោ;
ចេតិយាទីសុ សេវាលោ, និព្ពត្តទ្វត្តិបត្តកោ;
ភូតគាមោវ ពីជម្បិ, មូលបណ្ណេ វិនិគ្គតេ។

១៣១. ឃដាទិបិដ្ឋេ សេវាលោ, មកុឡំ អហិឆត្តកំ;
ទុក្កដស្សេវ វត្ថូនិ, ផុល្លមព្យវហារិកំ។

១៣២. លាខានិយ្យាសឆត្តានិ, អល្លរុក្ខេ វិកោបិយ;
គណ្ហតោ តត្ថ បាចិត្តិ, ឆិន្ទតោ វាបិ អក្ខរំ។

១៣៣. បីឡេតុំ នាឡិកេរាទី, ទារុមក្កដកាទិនា;
ឆិន្ទិតុំ គណ្ឋិកំ កាតុំ, តិណាទី ន ច កប្បតិ។

១៣៤. ភូតគាមំ វ ពីជំ វា, ឆិន្ទ ភិន្ទោចិនាហិ វា;
ផាលេហិ វិជ្ឈ បច វា, និយមេត្វា ន ភាសយេ។

១៣៥. ឥមំ ករោហិ កប្បិយំ, ឥមំ គណ្ហេទមាហរ;
ឥមំ ទេហិ ឥមំ សោធេហេវំ វដ្ដតិ ភាសិតុន្តិ។

១៤. ភូមិនិទ្ទេសោ

ភូមិយោតិ –

១៣៦. សម្មុតុស្សាវនន្តា ច, គោនិសាទី គហបតិ;
កប្បិយា ភូមិយោ យាសុ, វុត្ថំ បក្កញ្ច កប្បតិ។

១៣៧. វាសត្ថាយ កតេ គេហេ, សង្ឃិកេ វេកសន្តកេ;
កប្បិយា កុដិ លទ្ធព្ពា, សហសេយ្យប្បហោនកេ។

១៣៨. គេហេ សង្ឃស្ស វេកស្ស, ករមានេវមីរយំ;
បឋមិដ្ឋកថម្ភាទី, ឋបេយ្យុ**ស្សាវនន្តិកា**;
“កប្បិយកុដឹ ករោម, កប្បិយកុដឹ ករោមា”តិ។

១៣៩. យេភុយ្យេនាបរិក្ខិត្តោ, អារាមោ សកលោបិ វា;
វុច្ចតេ “**គោនិសាទី**”តិ, **សម្មុតី** សង្ឃសម្មុតា។

១៤០. ភិក្ខុំ ឋបេត្វា អញ្ញេហិ, ទិន្នោ តេសំវ សន្តកោ;
អត្ថាយ កប្បកុដិយា, គេហោ **គហបតី** មតោ។

១៤១. អកប្បកុដិយា វុត្ថសប្បិអាទីហិ មិស្សិតំ;
វជ្ជេយ្យ អន្តោវុត្ថត្តំ, បុរិមំ កាលិកទ្វយំ។

១៤២. គេហេវ ភិក្ខុនា បក្កំ, កប្បតេ យាវជីវិកំ;
និរាមិសំវ សត្តាហំ, សាមិសេ សាមបាកតា។

១៤៣. ឧស្សាវនន្តិកា យេហិ, ថម្ភាទីហិ អធិដ្ឋិតា;
តេសុយេវាបនីតេសុ, តទញ្ញេសុបិ តិដ្ឋតិ។

១៤៤. សព្ពេសុ អបនីតេសុ, ភវេ ជហិតវត្ថុកា;
គោនិសាទី បរិក្ខិត្តេ, សេសា ឆទនវិព្ភមាតិ។

១៥. ឧបជ្ឈាចរិយវត្តនិទ្ទេសោ

ឧបជ្ឈាចរិយវត្តានីតិ –

១៤៥ និស្សាយុបជ្ឈាចរិយេ, វសមានោ សុបេសលោ;
ទន្តកដ្ឋាសនំ តោយំ, យាគុំ កាលេ ទទេ សទា។

១៤៦ បត្តេ វត្តំ ចរេ គាម-ប្បវេសេ គមនាគមេ;
អាសនេ បាទបីឋេ ច, កថលោបាហនចីវរេ។

១៤៧ បរិភោជនីយបានីយ-វច្ចប្បស្សាវឋានិសុ ;
វិហារសោធនេ វត្តំ, បុន បញ្ញាបនេ តថា។

១៤៨ ន បប្ផោដេយ្យ សោធេន្តោ, បដិវាតេ ច សង្គណេ;
វិហារំ ភិក្ខុ បានីយ-សាមន្តា សយនាសនំ។

១៤៩ ន្ហានេ ន្ហាតស្ស កាតព្ពំ, រង្គបាកេ ច ធោវនេ;
សិព្ពនេ ចីវរេ ថេវេ, រជន្តោ ន វជេ ឋិតេ។

១៥០ ឯកច្ចស្ស អនាបុច្ឆា, បត្តំ វា ចីវរានិ វា;
ន ទទេយ្យ ន គណ្ហេយ្យ, បរិក្ខារញ្ច កិញ្ចនំ។

១៥១ ឯកច្ចំ បច្ឆតោ កាតុំ, គន្តុំ វា តស្ស បច្ឆតោ;
បិណ្ឌបាតញ្ច និន្នេតុំ, នីហរាបេតុមត្តនោ។

១៥២ កិច្ចយំ បរិកម្មំ វា, កេសច្ឆេទញ្ច អត្តនោ;
ការាបេតុំ វ កាតុំ វា, អនាបុច្ឆា ន វដ្ដតិ។

១៥៣ គាមំ សុសានំ និស្សីមំ, ទិសំ វា គន្តុមិច្ឆតោ;
អត្តនោ កិច្ចយំ វាបិ, អនាបុច្ឆា ន វដ្ដតិ។

១៥៤ ឧប្បន្នំ អរតី ទិដ្ឋី, កុក្កុច្ចំ វា វិនោទយេ;
ករេយ្យ វាបិ ឧស្សុក្កំ, សង្ឃាយត្តេសុ កម្មសុ។

១៥៥ គិលានេសុ ឧបដ្ឋេយ្យ, វុដ្ឋានំ នេសមាគមេ;
វត្តភេទេន សព្ពត្ថ, អនាទរេន ទុក្កដន្តិ។

១៦. វច្ចបស្សាវដ្ឋានិកនិទ្ទេសោ

វច្ចបស្សាវដ្ឋានិកន្តិ –

១៥៦ ន ករេយ្យ យថាវុឌ្ឍំ, វច្ចំ យាតានុបុព្ពិយា;
វច្ចបស្សាវកុដិយោ, ន្ហានតិត្ថញ្ច លព្ភតិ។

១៥៧ បវិសេយ្យុព្ភជិត្វា នោ, សហសា បវិសេយ្យ ច;
ឧក្កាសិត្វាវុព្ភជេយ្យ, បាទុកាស្វេវ សណ្ឋិតោ។

១៥៨ ន ករេ និត្ថុនំ វច្ចំ, ទន្តកដ្ឋញ្ច ខាទយំ;
វច្ចបស្សាវទោណិនំ, ន ករេយ្យុភយំ ពហិ។

១៥៩ កូបេ កដ្ឋំ ន បាតេយ្យ, ខេឡំ បស្សាវទោណិយា;
នាវលេខេយ្យ ផរុសេ-នុហតញ្ចាបិ ធោវយេ។

១៦០ ន និក្ខមេយ្យ សហសា-វុព្ភជិត្វា ន និក្ខមេ;
ចបុ ចបុ នាចមេយ្យ, ឧក្លាបញ្ច វិសោធយេតិ។

១៧. អាបុច្ឆករណនិទ្ទេសោ

អាបុច្ឆករណន្តិ –

១៦១. អនជ្ឈិដ្ឋោវ ថេរេន, បាតិមោក្ខំ ន ឧទ្ទិសេ;
ធម្មំ ន កថយេ បញ្ហំ, ន បុច្ឆេ ន ច វិស្សជេ។

១៦២. អាបុច្ឆិត្វា កថេន្តស្ស, បុន វុឌ្ឍតរាគមេ;
បុន អាបុច្ឆនំ នត្ថិ, ភត្តគ្គេ ចានុមោទតោ។

១៦៣. វសន្តោ ច អនាបុច្ឆា, វុឌ្ឍេនេកវិហារកេ;
ន សជ្ឈាយេយ្យ ឧទ្ទេសំ, បរិបុច្ឆញ្ច នោ ទទេ។

១៦៤. ធម្មំ ន ភាសយេ ទីបំ, ន ករេ ន ច វិជ្ឈបេ;
វាតបានំ កវាដំ វា, វិវរេយ្យ ថកេយ្យ ច។

១៦៥. ចង្កមេ ចង្កមន្តោបិ, វុឌ្ឍេន បរិវត្តយេ;
យេន វុឌ្ឍោ ស សង្ឃាដិ-កណ្ណេនេនំ ន ឃដ្ដយេតិ។

១៨. នគ្គនិទ្ទេសោ

នគ្គោតិ –

១៦៦. នគ្គោ មគ្គំ វជេ ភុញ្ជេ, បិវេ ខាទេ ន សាយយេ;
ន គណ្ហេ ន ទទេ នេវ, វន្ទេ វន្ទាបយេយ្យ វា។

១៦៧. បរិកម្មំ ន ការេយ្យ, ន ករេ បដិច្ឆាទិសុ;
បរិកម្មេ ទុវេ វត្ថ-ច្ឆាទិ សព្ពត្ថ កប្បិយាតិ។

១៩. ន្ហានកប្បនិទ្ទេសោ

ន្ហានកប្បោតិ –

១៦៨. ន ច ន្ហាយេយ្យ ថេរានំ, បុរតោបរិ វា តថា;
ទទេយ្យ ឱតរន្តានំ, មគ្គមុត្តរមានកោ។

១៦៩. ភិត្តិត្ថម្ភតរុដ្ឋានេ, ន្ហាយមានោ ន ឃំសយេ;
កាយំ គន្ធព្ពហត្ថេន, កុរុវិន្ទកសុត្តិយា។

១៧០. មល្លកេនាញ្ញមញ្ញំ វា, សរីរេន ន ឃំសយេ;
កបាលិដ្ឋកខណ្ឌានិ, វត្ថុវដ្ដិ ច វដ្ដតិ។

១៧១. សព្ពេសំ បុថុបាណិ ចា-កល្លស្សាកតមល្លកំ;
បាសាណផេណកថលា, កប្បន្តិ បាទឃំសនេតិ។

២០. អវន្ទិយនិទ្ទេសោ

អវន្ទិយោតិ –

១៧២. ឧក្ខិត្តានុបសម្បន្ន-នានាសំវាសឥត្ថិយោ;
នវោ ច គរុកដ្ឋោ ច, បណ្ឌកោ ច អវន្ទិយាតិ។

២១. ចម្មនិទ្ទេសោ

ចម្មន្តិ –

១៧៣. មិគាជេឡកចម្មានិ, កប្បន្តិ បរិភុញ្ជិតុំ;
រោហិតេណិបសទា ច, កុរុង្គា មិគជាតិកា។

១៧៤. អនុញ្ញាតត្ថយា អញ្ញំ, ចម្មំ ទុក្កដវត្ថុកំ;
ថវិកោបាហនេ ចម្មំ, សព្វំ កប្បតិមានុសន្តិ។

២២. ឧបាហននិទ្ទេសោ

ឧបាហនា ចេវាតិ –

១៧៥. មជ្ឈទេសេ ន កប្បន្តិ, គណង្គណូបាហនា នវា;
សព្ពស្ស កប្បន្តារាមេ, សព្ពត្ថាកល្លកស្ស ច។

១៧៦. សព្ពនីលកឱទាតបីតលោហិតកណ្ហកា ;
មហារង្គមហានាម-រង្គរត្តា ចុបាហនា។

១៧៧. សព្ពមញ្ជេដ្ឋិកា ចិត្រា, នីលបីតាទិវទ្ធិកា;
តិត្តិរបត្តិកា មេណ្ឌ-អជវិសាណវទ្ធិកា។

១៧៨. ខល្លពទ្ធា បុដពទ្ធា, តូលបុណ្ណា ចុបាហនា;
បាលិគុណ្ឋិមកា មោរ-បិញ្ឆេន បរិសិព្វិតា។

១៧៩. វិច្ឆិកាឡិកតា សីហព្យគ្ឃទ្ទាជិនទីបិនំ;
មជ្ជារកាឡកោលូកចម្មេហិ ច បរិក្ខដា;
បាទុកា សង្កមនីយា, កោចិ ធារេយ្យ ទុក្កដំ។

១៨០. នីលាទិវណ្ណំ សកលំ, បុញ្ឆិត្វា វេកទេសកំ;
ឧបាហនា វឡញ្ជេយ្យ, ហារេត្វា ខល្លកាទិកន្តិ។

២៣. អនោលោកិយនិទ្ទេសោ

អនោលោកិយន្តិ –

១៨១. សារត្តោ ឥត្ថិយា យោនឹ, មុខំ វា ភិក្ខទាយិយា;
បរស្ស បត្តមុជ្ឈានសញ្ញី វា អត្តនោ មុខំ;
អាទាសោទកបត្តេ វា, ឱលោកេយ្យស្ស ទុក្កដន្តិ។

២៤. អញ្ជនីនិទ្ទេសោ

អញ្ជនីតិ –

១៨២. វដ្ដាដ្ឋសោឡសំសា វា, មដ្ឋា វដ្ដតិ អញ្ជនី;
តំស្សោបិ មូលេ គីវាយំ, លេខា ឯកាវ ពន្ធិតុំ។

១៨៣. យំ កិញ្ចិ រូបំ មាលាទិកម្មំ មករទន្តកំ;
គោមុត្តកឌ្ឍចន្ទាទិ-វិការំ នេត្ថ វដ្ដតិ។

១៨៤. លព្ភោកវណ្ណសុត្តេន, សិព្វិតុំ ថវិកា តថា;
សិបាដិ កុញ្ចិកាកោសោ, សលាកាបិ អចិត្តកា។

១៨៥. សង្ខនាភិវិសាណដ្ឋិ-នឡទន្តមយា តថា;
ផលកដ្ឋមយា វេឡុ-លាខាលោហមយាបិ ច។

១៨៦. អញ្ជនិយោ សលាកាយោ, ធូមនេត្តា ច លព្ភរេ;
តថា សត្ថកទណ្ឌានិ, នត្ថុទានា ច តម្មយាតិ។

២៥. អកប្បិយសយននិទ្ទេសោ

អកប្បិយសយនានីតិ –

១៨៧ អាសន្ទី តូលិ បល្លង្កោ, បដិកំ គោនចិត្តកំ;
បដលី វិកតី ឧទ្ធ-លោមី ឯកន្តលោមិកា។

១៨៨ កុត្តំ កោសេយ្យំ កដ្ដិស្សំ, ហត្ថិអស្សរថត្ថរា;
ជិនប្បវេណិកទលិ-មិគប្បវរអត្ថរា។

១៨៩ សលោហិតវិតានញ្ច-ភតោរត្តូបធានកំ ;
អកប្បិយានិ ឯតានិ, ទុក្កដំ បរិភុញ្ជតោ។

១៩០ អាសន្ទាទិត្តយា សេសេ, លព្ភតេ គិហិសន្តកេ;
ធម្មាសនេ ច ភត្តគ្គេ, ឃរេ ចាបិ និសីទិតុំ;
ភូមត្ថរណសង្ខេបេ, សយិតុញ្ចាបិ កប្បតិ។

១៩១ ចតុរំសបីឋា សត្តង្គា, បញ្ចង្គា ឧច្ចបាទកា;
តូលោនទ្ធា ឃរេយេវ, មញ្ចបីឋា និសីទិតុំ។

១៩២ ចោឡវាកុណ្ឌបណ្ណានំ, តិណានញ្ចេវ បូរិតា;
ចីវរច្ឆវិយោ បញ្ច, ភិសី សព្ពត្ថ កប្បិយា។

១៩៣ តូលត្តយំ ភិសិគព្ភោ, លោមានិ មិគបក្ខិនំ;
ពិម្ពោហនេ អនុញ្ញាតំ, តូលវជ្ជា មសូរកេ។

១៩៤ មនុស្សលោមមុណ្ណាយំ, បណ្ណេ បុប្ផំ តមាលកំ;
សុទ្ធំ ន អាសនញ្ចេវ, លព្ភមប្បដិវេក្ខិតន្តិ។

២៦. សមានាសនិកនិទ្ទេសោ

សមានាសនិកោបិ ចាតិ –

១៩៥ តិវស្សន្តរានុញ្ញាតំ, ភិក្ខូនមេកមាសនំ;
សត្តវស្សតិវស្សេហិ, បញ្ចវស្សោ និសីទិតុំ។

១៩៦ ឋបេត្វា បណ្ឌកំ ឥត្ថឹ, ឧភតោព្យញ្ជនំ មុនិ;
ទីឃាសនេ អនុញ្ញាសិ, សព្ពេហេវ និសីទិតុំ។

១៩៧ អន្តំ ទីឃាសនំ តិណ្ណំ, យំ បហោតិ និសីទិតុំ;
មញ្ចកេ វាបិ បីឋេ វា, ទ្វិន្នំ លព្ភំ និសីទិតុន្តិ។

២៧. អសំវាសិកនិទ្ទេសោ

អសំវាសិកោ ចាតិ –

១៩៨ ឧក្ខិត្តោនុបសម្បន្នោ, ភិក្ខុនី ឆិន្នមូលកោ;
នានាសំវាសនិស្សីម-ដ្ឋិតវេហាយសណ្ឋិតា;
ឯកាទស អភព្ពា ច, អសំវាសាតិ ទីបិតាតិ។

២៨. កម្មនិទ្ទេសោ

កម្មញ្ចាតិ –

១៩៩ វគ្គេន អធម្មកម្មំ, សមគ្គេន អធម្មិកំ;
វគ្គេន ធម្មកម្មញ្ច, សមគ្គេន ច ធម្មិកំ;
ចតុត្ថំយេវានុញ្ញាតំ, សេសកម្មេសុ ទុក្កដំ។

២០០ ចតុវគ្គោ បញ្ចវគ្គោ, ទសវីសតិវគ្គិកោ;
តិរេកវីសតិវគ្គោ, បញ្ច សង្ឃា វិភាវិតា។

២០១. ចតុវគ្គេត្ថ អព្ភានុ-បសម្បទាបវារណា;
បញ្ចវគ្គោ ច អព្ភានំ, មជ្ឈទេសុបសម្បទំ។

២០២. ទសវគ្គោ ច អព្ភានំ, ឋបេត្វា សព្ពកម្មិកោ;
ឥតរោ សព្ពកម្មេសុ, កម្មប្បត្តោតិ ទីបិតោ។

២០៣. ចតុវគ្គេន កត្តព្ពេ, ចត្តារោ បកតត្តកា;
កម្មប្បត្តា បរេ ឆន្ទា-រហា សេសេប្យយំ នយោ។

២០៤. ចតុវគ្គាទិកត្តព្ពំ, អសំវាសកម្មារហ;
គរុកដ្ឋេស្វញ្ញតរំ, កត្វាន គណបូរកំ;
បរិវាសាទិកំ កម្មំ, កតំ កុប្បញ្ច ទុក្កដំ។

២០៥. អធម្មកម្មំ វារេយ្យ, អន្តរាយេ ទុវេ តយោ;
ទិដ្ឋាវិមេកោធិដ្ឋានំ, វារេន្តេវ តតោធិកា។

២០៦. កម្មារហា អសំវាសា, ខិត្តចិត្តទុខដ្ដិតា;
ឯតេសំ សង្ឃមជ្ឈម្ហិ, បដិក្ខេបោ ន រុហតិ។

២០៧. បកតត្តេកសីមដ្ឋ-សមសំវាសភិក្ខុនោ;
អារោចេន្តស្សន្តមសោ-នន្តរស្សាបិ រូហតិ។

២០៨. កោបេតុំ ធម្មិកំ កម្មំ, បដិក្កោសេយ្យ សម្មុខា;
តិរោក្ខា កាយសាមគ្គិំ, ឆន្ទំ នោ ទេយ្យ ទុក្កដន្តិ។

២៩. មិច្ឆាជីវវិវជ្ជនានិទ្ទេសោ

មិច្ឆាជីវវិវជ្ជនាតិ –

២០៩. នារុំ វេឡុំ ផលំ បុប្ផំ, ចុណ្ណំ ន្ហានមុខោទកំ;
មត្តិកាទន្តកដ្ឋាទិំ, ន ទទេ កុលសង្គហា។

២១០. បារិភដកតាមុគ្គ-សូប្យតាវត្ថុវិជ្ជយា;
បហេណទូតកម្មេន, ជង្ឃបេសនិយេន វា។

២១១. អនុប្បទានប្បដិបិណ្ឌ-វេជ្ជកម្មេន វា បន;
នាញ្ញេន វាបិ សម្ពុទ្ធប្បដិកុដ្ឋេន ជីវយេ។

២១២. វិញ្ញត្តិនេសនាភូតុល្លបនាកុហនាទិហិ;
កុលទូសាទិនុប្បន្នបច្ចយេ បរិវជ្ជយេតិ។

៣០. វត្តនិទ្ទេសោ

វត្តន្តិ –

២១៣. អាគន្តុកោ ន អារាមំ, បវិសេ សឧបាហនោ;
សឆត្តោគុណ្ឋិតោ សីសេ, ករិត្វា វាបិ ចីវរំ។

២១៤. បានីយេន ន ធោវេយ្យ, បាទេ វុឌ្ឍតរេបិ ច;
អាវាសិកេភិវាទេយ្យ, បុច្ឆេយ្យ សយនាសនំ។

២១៥. គមិកោ បដិសាមេត្វា, ទារុមត្តិកភណ្ឌកំ;
វិហារញ្ច ថកេត្វាន, អាបុច្ឆ សយនាសនំ។

២១៦. អាបុច្ឆិតព្ពេ អសតិ, សំគោបេត្វាន សាធុកំ;
បក្កមេយ្យញ្ញថា តស្ស, បក្កន្តុំ ន ច កប្បតិ។

២១៧. ភាវាសិកោ បញ្ញាបេយ្យ, វុឌ្ឍាគន្តុកស្ស អាសនំ;
ឧបនិក្ខិបេ បាទោទ-ប្បភុតី បត្តចីវរំ។

២១៨. បច្ចុគ្គន្ត្វាន គណ្ហេយ្យ, បានីយេន ច បុច្ឆយេ;
អាគន្តុកេភិវាទេយ្យ, បញ្ញបេ សយនាសនំ។

២១៩. អជ្ឈាវុត្ថមវុត្ថំ វា, គោចរាគោចរំ វទេ;
វច្ចបស្សាវឋានានិ, កតិកំ សេក្ខសម្មតិំ។

២២០. បវេសនិក្ខមេ កាលំ, បរិភោជិយបានិយំ;
និសិន្នោវ នវកស្ស, ឯតំ សព្ពំ សមុទ្ទិសេតិ។

៣១. វិកប្បនានិទ្ទេសោ

វិកប្បនា ចេវាតិ –

២២១. សម្មុខា បរម្មុខាតិ, ទុវេ វុត្តា វិកប្បនា;
សម្មុខាយ វិកប្បេន្តោ, ព្យត្តស្សេកស្ស សន្តិកេ;
“ឥមំ ចីវរំ តុយ្ហំ, វិកប្បេមី”តិ ភាសយេ។

២២២. ឯត្តាវតា និធេតុំវ, កប្បតី ន ច កប្បតិ;
បរិភោគាទិកំ តេន, អប្បច្ចុទ្ធដភាវតោ។

២២៣. “មយ្ហំ សន្តកំ បរិភុញ្ជ វា វិស្សជ្ជេហិ វា យថាបច្ចយំ វា ករោហី”តិ –

តេន បច្ចុទ្ធដេយេវ, បរិភោគាទិ កប្បតិ។

២២៤. អបរា សម្មុខាវេកា, ភិក្ខុស្សេកស្ស សន្តិកេ;
គហេត្វា នាមមេកស្ស, បញ្ចន្នំ សហធម្មិនំ។

២២៥. “ឥមំ ចីវរំ តិស្សស្ស ភិក្ខុនោ, តិស្សាយ ភិក្ខុនិយា, តិស្សស្ស សាមណេរស្ស, តិស្សាយ សាមណេរិយា, តិស្សាយ សិក្ខមានាយ វិកប្បេមី”តិ វត្តព្ពំ។

តេន ភិក្ខុនា “តិស្សស្ស ភិក្ខុនោ, តិស្សាយ ភិក្ខុនិយា, តិស្សស្ស សាមណេរស្ស , តិស្សាយ សាមណេរិយា, តិស្សាយ សិក្ខមានាយ សន្តកំ បរិភុញ្ជ វា វិស្សជ្ជេហិ វា យថាបច្ចយំ វា ករោហី”តិ វត្តព្ពំ។

២២៦. បរម្មុខាវិកប្បនេ-កស្សន្តិកេវមីរយេ;
“ឥមំ ចីវរំ តុយ្ហំ វិកប្បនត្ថាយ ទម្មី”តិ។

២២៧. តេន វត្តព្ពោ “កោ តេ មិត្តោ វា សន្ទិដ្ឋោ វា”តិ។ ឥតរេន ចេវំ វត្តព្ពំ “តិស្សោ ភិក្ខូ”តិ វា “តិស្សា ភិក្ខុនី”តិ វា “តិស្សោ សាមណេរោ”តិ វា “តិស្សា សាមណេរី”តិ វា “តិស្សា សិក្ខមានា”តិ វា។

បុន តេន “អហំ តិស្សស្ស តិស្សាយ វា ទម្មី”តិ វិកប្បេត្វា តេនេវ “តិស្សស្ស ភិក្ខុនោ, តិស្សាយ ភិក្ខុនិយា, តិស្សស្ស សាមណេរស្ស, តិស្សាយ សាមណេរិយា, តិស្សាយ សិក្ខមានាយ សន្តកំ បរិភុញ្ជ វា វិស្សជ្ជេហិ វា យថាបច្ចយំ វា ករោហី”តិ បច្ចុទ្ធរិតព្ពំ។

២២៨. ទូរសន្តិកត្តេកត្តពហុភាវំ វិជានិយ;
“ឯតំ ឥម”ន្តិ “ឯតានិ, ឥមានី”តេត្ថ យោជយេ។

២២៩. ទសាហំ មាសមេកំ វា, បញ្ច វា កថិនត្ថតេ;
បារិបូរត្ថមូនស្ស, បច្ចាសា សតិ មាសកំ;
នុប្បាទយតិ និស្សគ្គិំ, នាធិដ្ឋិតវិកប្បិតន្តិ។

៣២. និស្សយនិទ្ទេសោ

និស្សយោតិ –

២៣០. ព្យត្តស្ស បញ្ចវស្សស្ស, នត្ថិ និស្សយ ការិយំ;
យាវជីវម្បិ អព្យត្តោ, និស្សិតោយេវ ជីវតិ។

២៣១. ឯកំសំ ចីវរំ កត្វា, បគ្គណ្ហិត្វាន អញ្ជលឹ;
ឧក្កុដិកំ និសីទិត្វា, វទេ យាវតតិយកំ;
“អាចរិយោ មេ, ភន្តេ, ហោហិ,
អាយស្មតោ និស្សាយ វច្ឆាមី”តិ។

២៣២. បក្កន្តេ បក្ខសង្កន្តេ, វិព្ភន្តេ វាបិ និស្សយោ;
មរណាណត្តុបជ្ឈាយ-សមោធានេហិ សម្មតិ។

២៣៣. និស្សាយ ន វសេលជ្ជឹ, អបុព្ពំ ឋានមាគតោ;
អាគមេ ចតុបញ្ចាហំ, ញាតុំ ភិក្ខុសភាគតំ។

២៣៤. អទ្ធិកស្ស គិលានស្ស, គិលានុបដ្ឋកស្ស ច;
យាចិតស្ស អរញ្ញេ វា, សល្លក្ខន្តេន ផាសុកំ;
សភាគេ ទាយកេសន្តេ, វសិតុំ តាវ លព្ភតីតិ។

៣៣. កាយពន្ធននិទ្ទេសោ

កាយពន្ធនន្តិ –

២៣៥. អកាយពន្ធនោ គាមំ, ទុក្កដំ បវិសេយ្យ ចេ;
ពន្ធេយ្យ យត្ថ សរតិ, តត្ថោវាសតិយា គតោ។

២៣៦. បដ្ដិកា សូករន្តន្តិ, ទុវិធំ កាយពន្ធនំ;
ទុស្សបដ្ដោ ច រជ្ជុ ច, ឯកា តទនុលោមិកា។

២៣៧. មច្ឆកណ្ដកខជ្ជូរិ-បត្តា មដ្ឋា ច បដ្ដិកា;
លព្ភា ទសា ចតស្សោបិ, អន្តេ ទិគុណសុត្តកំ។

២៣៨. មាលាទី កក្កដច្ឆាទី, ទស្សេត្វា គុណសុត្តក;
កោដ្ដិតា កុញ្ជរច្ឆាទី, បដ្ដិកា ន ច កប្បតិ។

២៣៩. ឃដកំ មករមុខាទី, ន កប្បន្តិ ទសាមុខេ;
ឧភន្តេ ឃដកា លេខា, វិធេ អញ្ញញ្ច ចិត្តកំ។

២៤០. ទេឌ្ឍុភកញ្ច មុរជំ, មទ្ទវីណំ កលាពុកំ;
ន កប្បន្តិ ទសាសុ ទ្វេ, មជ្ឈិមាយេវ កប្បរេ។

២៤១. វេឡុទន្តវិសាណដ្ឋិកដ្ឋលាខាផលាមយា;
សង្ខនាភិមយា សុត្តនឡលោហមយាបិ ច;
វិធា កប្បន្តិ កប្បិយា, គណ្ឋិយោ ចាបិ តម្មយាតិ។

បឋមភាណវារំ និដ្ឋិតំ។

៣៤. បថវីនិទ្ទេសោ

បថវី ចាតិ –

២៤២. ជាតាជាតាតិ ទុវិធា, សុទ្ធមត្តិកបំសុកា;
ជាតាទឌ្ឍា ច បថវី, ពហុមត្តិកបំសុកា;
ចាតុមាសាធិកោវដ្ឋបំសុមត្តិករាសិ ច។

២៤៣. សុទ្ធសក្ខរបាសាណមរុម្ពកថលវាលុកា;
ទឡ្ហា ច ភូមិ យេភុយ្យសក្ខរាទិមហីបិ ច;
ទុតិយា វុត្តរាសិ ច, ចាតុមាសោមវដ្ឋកោ។

២៤៤. ទ្វេ ភាគា តីសុ ភាគេសុ, មត្តិកា យស្ស ភូមិយា;
យេភុយ្យមត្តិកា ឯសា, សេសេសុបិ អយំ នយោ។

២៤៥. ជាចិត្តិ ខណនេ ជាតេ, ជាតសញ្ញិស្ស ទុក្កដំ;
ទ្វេឡ្ហស្សាជាតសញ្ញិស្ស, នាបត្តាណាបនេ តថា។

២៤៦. បហារេ បហារាបត្តិ, ខណមានស្ស អត្តនា;
ឯកាយាណត្តិយា ឯកា, នានាណត្តីសុ វាចសោ។

២៤៧. “ឥមំ ឋានមិមំ កន្ទមិធ វាបី ខណេត្ថ ច;
ជាលេហគ្គិ”ន្តិ វា វត្តុំ, និយមេត្វា ន វដ្ដតិ។

២៤៨. “ថម្ភស្សិមស្សាវាដំ វា, មត្តិកំ ជាន មាហរ;
ករោហិ កប្បិយញ្ចេ”តិ, វចនំ វដ្ដតេទិសំ។

២៤៩. អសម្ពទ្ធំ បថវិយា, សុក្ខកទ្ទមអាទិកំ;
កោបេតុំ តនុកំ លព្ភមុស្សិញ្ចនីយកទ្ទមំ។

២៥០. គណ្ឌុប្បាទំ ឧបចិកាមត្តិកំ មូសិកុក្កិរំ;
ចាតុមាសាធិកោវដ្ឋំ, លេឌ្ឌាទិញ្ច ន កោបយេ។

២៥១. បតិតេ វាបិអាទីនំ, កូលេ ឧទកសន្តិកេ;
បាសាណេ ច រជេ លគ្គេ, បតិតេ នវសោណ្ឌិយា។

២៥២. វម្មិកេ មត្តិកាកុដ្ដេ, អព្ភោកាសុដ្ឋិតេ តថា;
យេភុយ្យកថលដ្ឋានេ, តិដ្ឋតិដ្ឋកកុដ្ដកោ។

២៥៣. ថម្ភាទី គណ្ហិតុំ ភូមី, សញ្ចាលេត្វា វិកោបយំ;
ធារាយ ភិន្ទិតុំ ភូមី, កាតុំ វា វិសមំ សមំ។

២៥៤. សម្មុញ្ជនីហិ ឃំសិតុំ, កណ្ដកាទី បវេសិតុំ;
ទស្សេស្សាមីតិ ភិន្ទន្តោ, ភូមី ចង្កមិតុំ បទំ។

២៥៥. ឃំសិតុំ អង្គបច្ចង្គំ, កណ្ឌុរោគី តដាទិសុ;
ហត្ថំ វា ធោវិតុំ ភូមី, ឃំសិតុំ ន ច កប្បតិ។

២៥៦. ថម្ភាទិឧជុកុទ្ធារោ, បាសាណាទិបវដ្ដនំ;
សាខាទិកឌ្ឍនំ រុក្ខលតាច្ឆេទនផាលនំ។

២៥៧. សេកោ បស្សាវអាទីនំ, សុទ្ធចិត្តស្ស វដ្ដតិ;
អល្លហត្ថំ ឋបេត្វាន, រជគ្គាហោ ច ភូមិយា។

២៥៨. អគ្គិស្ស អនុបាទានេ, កបាលេ ឥដ្ឋកាយ វា;
បាតេតុំ លព្ភតេ អគ្គិំ, ភូមិយំ វាវសេ សតីតិ។

៣៥. បរិក្ខារនិទ្ទេសោ

បរិក្ខារោតិ –

២៥៩. បញ្ចវណ្ណេហិ សុត្តេហិ, អន្តោ ពហិ ច សិព្បិតុំ;
គិរិកូដឌ្ឍចន្ទាទី, ឆត្តេ បណ្ណេ ច ឆិន្ទិតុំ។

២៦០. ឃដកំ វាឡរូបំ វា, ទណ្ឌេ លេខា ន វដ្ដតិ;

វដ្ដតី ទណ្ឌពុន្ទម្ហិ, អហិច្ឆត្តកសាទិសំ។

២៦១. សិព្ពិតុំ ឯកវណ្ណេន, បញ្ជរំ វា វិនន្ធិតុំ;
ថិរត្ថំ វដ្ដតី ឆត្តេ, ទណ្ឌេ លេខាវ ពន្ធិតុំ។

២៦២. អន្តេ បដ្ដមុខេ វាបិ, វេណិ សង្ខលិកាបិ វា;
សូចិវិការមញ្ញំ វា, ចីវរេ ន ច កប្បតិ;
កប្បពិន្ទុវិការម្បិ, បាឡិកណ្ណិកអាទិកំ។

២៦៣. គណ្ឋិបាសកបដ្ដាបិ, ចតុក្កោណាវ អគ្ឃិយំ;
មុគ្គរោ កក្កដច្ឆាទិ-វិការំ នេត្ថ វដ្ដតិ។

២៦៤. កោណសុត្តា ច បីឡកា, ទុវិញ្ញេយ្យាវ កប្បរេ;
គន្ធំ តេលំ វ លាខំ វា, រជនេ ន ច បក្ខិបេ។

២៦៥. បត្តំ សង្ខេន មណិនា, ឃដ្ដេយ្យញ្ញេន វា ន ច;
ឃំសេយ្យ ទោណិយំ កត្វា, បហារេ ន ច មុដ្ឋិនា។

២៦៦. កណ្ណកោណកសុត្តានិ, រត្តេ ឆិន្ទេយ្យ ចីវរេ;
លេខា ន វដ្ដតី ធម្ម-ករណេ ឆត្តវដ្ដិយំ។

២៦៧. លេខំ ឋបេត្វា មណិកា, បីឡកា កុញ្ចិកាយ ច;
បិប្ផលេ ច បរិច្ឆេទ-លេខា ទណ្ឌម្ហិ វដ្ដតិ។

២៦៨. មាលាទ្យរណិយំ បត្ត-មណ្ឌលេ ភិត្តិកម្ម ច;
ហេដ្ឋា លេខាទ្វយំ ឧទ្ធំ, អហិច្ឆត្តកសាទិសំ។

២៦៩. ហិត្វា កត្តរយដ្ឋិម្ហិ, សូចិសណ្ឌាសកេបិ ច;
យំ កិញ្ចិ គិរិកូដាទិ-វណ្ណមដ្ឋំ ន វដ្ដតិ។

២៧០. ពិម្ពោហនេ ភិសិមញ្ច-បីឋាទិសយនាសនេ;
សម្មុញ្ជនិម្ហិ សង្ការ-ឆឌ្ឌនេ រង្គភាជនេ។

២៧១. បានីយភាជនេ បាទ-បីឋេ កថលិកាយ ច;
បត្តាធារបិធានេសុ, តាលវណ្ដេ ច ពីជនេ;
យំ កិញ្ចិ មាលាកម្មាទិ-វណ្ណមដ្ឋមវារិតំ។

២៧២. សេនាសនេ បន ទ្វារកវាដាទិប្បភេទនេ;
សោវណ្ណមយនុញ្ញាតំ, វណ្ណមដ្ឋម្ហិ កា កថា។

២៧៣. វិសាណនាឡិលាព្វាទិប្បភេទេ តេលភាជនេ;
បុមិត្ថិរូបរហិតំ, វណ្ណមដ្ឋមវារិតន្តិ។

៣៦. ភេសជ្ជនិទ្ទេសោ

ភេសជ្ជន្តិ –

២៧៤. ជនស្ស កាតុំ ភេសជ្ជំ, ទាតុំ វត្តុំ ន លព្ភតិ;
ភិក្ខាចរិយវិញ្ញត្តិ, សកេហិ សហធម្មិនំ។

២៧៥. បិតូនំ តទុបដ្ឋាកភិក្ខុនិស្សិតភណ្ឌុនំ;
លព្ភំ ភេសជ្ជករណំ, វេយ្យាវច្ចករស្ស ច។

២៧៦. មហាចូឡបិតាមាតាភាតាភគិនិអាទិនំ;
តេសំ សកេនត្តនិយេ, ទាតព្ពំ តាវកាលិកំ។

២៧៧. កុលទូសនវិញ្ញត្តិ, ភេសជ្ជករណាទិ ហិ;

មាតាបិតូហិ សម្ពន្ធញាតកេសុ ន រូហតិ។

២៧៨. បិណ្ឌបាតោ អនាមដ្ឋោ, មាតាទីនមវារិតោ;
ឆន្ទំ ទាមរិកចោរស្ស, ទាតុមិស្សរិយស្ស ច។

២៧៩. ភោសំ សុត្តោទកេហេវ, បរិត្តំ កយិរា នត្តនោ;
ភណិតព្ពំ ភណាបេន្តោ, បរិត្តំ សាសនោគធំ។

២៨០. សីលំ ធម្មំ បរិត្តំ វា, អាគន្ត្វា ទេតុ ភាសតុ;
ទាតុំ វត្តុញ្ច លព្ភតិ, គន្ត្វា កេនចិ បេសិតោតិ។

៣៧. ឧគ្គហនិទ្ទេសោ

ឧគ្គហោតិ –

២៨១. កម្មចេតិយសង្ឃញ្ញ-បុគ្គលត្ថំ គណស្ស ច;
ទសភេទម្បិ រតនំ, ឧគ្គណ្ហន្តស្ស ទុក្កដំ។

២៨២. និស្សគ្គិ តេសុ អត្តត្ថំ, ទ្វីសុ សេសេសុ ទុក្កដំ;
អនាមសិត្វា វុត្តេ តុ, គណំ សង្ឃញ្ច បុគ្គលំ។

២៨៣. “ចេត្យស្ស នវកម្មស្ស, ទម្មី”តិ ន បដិក្ខិបេ;
វទេ កប្បិយការានំ, “វទន្តេវមិមេ” ឥតិ។

២៨៤. ខេត្តំ វត្ថុំ តឡាកំ វា, ទេន្តេ ទាសបសាទិកំ;
បដិក្ខិបិត្វា គណ្ហេយ្យ, កប្បិយេន កមេន ច;
ខេត្តាទីនិ វិហារស្ស, វុត្តេ ទម្មីតិ វដ្ដតិ។

២៨៥. នវមាតិកកេទារ-តឡាកកិរិយានវេ;
មត្តិកុទ្ធរណំ ពន្ធោ, ថិរការោ ច អាឡិយា។

២៨៦. តិរេកភាគគហណំ , កេទារេ អនវេ នវេ;
អបរិច្ឆន្នភាគេ ច, សស្សេ “ទេថេត្តកេ” ឥតិ;
កហាបណុដ្ឋាបនញ្ច, សព្ពេសម្បិ អកប្បិយំ។

២៨៧. អវត្វា កស វប្បិច្ចាទេត្តិកាយ ច ភូមិយា;
បតិដ្ឋាបេតិ ភូមី វា, ភាគោ ទេយ្យោតិ ឯត្តកោ។

២៨៨. ភូមិភាគេ កតំ សស្សំ, ឯត្តកេ គណ្ហថេត្តកំ;
គណ្ហនត្ថំ វទន្តេវំ, បមាណំ ទណ្ឌរជ្ជុភិ។

២៨៩. មិននេ រក្ខណេ បត្វា, ខលេ តំនីហរាបនេ;
កោដ្ឋាទិបដិសាមនេ, តស្សេវេតមកប្បិយំ។

២៩០. បដិសាមេយ្យ បាចិត្តិ, យំ កិញ្ចិ គិហិសន្តកំ;
ភណ្ឌាគារិកសីសេន, សចេបិ បិតុសន្តកំ។

២៩១. បិតូនំ កប្បិយំ វត្ថុំ, អវស្សំ បដិសាមិយំ;
អត្តនោ សន្តកំ កត្វា, លព្ភតេ បដិសាមិតុំ។

២៩២. ទេហីតិ បដិសាមេត្វា, វុត្តេ ចាបិ បដិក្ខិបេ;
បាតេត្វាន គតេ លព្ភំ, បលិពោធោតិ គោបិតុំ។

២៩៣. កម្មំ ករោន្តោ អារាមេ, សកំ វឌ្ឍកិអាទយោ;
បរិក្ខារញ្ច សយន-ភណ្ឌំ វា រាជវល្លភា។

២៩៤. ទេហីតិ បដិសាមេត្វា, វទន្តិ យទិ ឆន្ទតោ;

န ကရေយ្យ ភយា ឋានំ, កុត្តំ ទស្សេតុ វដ្តតិ។

២៩៥. ពាលក្ការេន បាតេត្វា, គតេសុ បដិសាមិតុំ;
ភិក្ខុំ មនុស្សា សង្កន្តិ, នដ្ធេ វត្ថុម្ហិ តាទិសេ។

២៩៦. វិហារាវសថស្សន្តោ, រតនំ រតនសម្មតំ;
និក្ខិបេយ្យ គហេត្វាន, មគ្គេរញ្ញេបិ តាទិសេ;
សាមិកានាគមំ ញត្វា, បតិរូបំ ករីយតីតិ។

៣៨. កុលទូសននិទ្ទេសោ

ទូសនន្តិ –

២៩៧. បុប្ផំ វេឡុំ ផលំ ចុណ្ណំ, ទន្តកដ្ឋញ្ច មត្តិកំ;
សង្គហណត្ថំ ទទតោ, កុលទូសនទុក្កដំ។

២៩៨. ផុល្លច្ចយំ គរុភណ្ឌំ, ឥស្សរេនេត្ថ សង្ឃិកំ;
ទេន្តស្ស ទុក្កដាទីនិ, ថេយ្យា សង្ខ្យា សន្តកំ។

២៩៩. កុលសង្គហា រោបេតុំ, រោបាបេតុញ្ច សព្ពថា;
ផលបុប្ផូបគំ រុក្ខំ, ជគ្គិតុញ្ច ន វដ្តតិ។

៣០០. និមិត្តោភាសតោ កប្បវោហារបរិយាយតោ;
អត្តនោ បរិភោគត្ថំ, រោបនាទីនិ លព្ភរេ។

៣០១. វត្ថាវ វេជ្ជិកា ជង្ឃបេសនេ គិហិកម្មសុ;
បបេត្វា បិតរោ ភណ្ឌុំ, វេយ្យាវច្ចករំ សកំ។

៣០២. ទុក្កដំ បទវារេន, ហរណេ ទូតសាសនំ;
សាសនំ អគ្គហេត្វាបិ, បឋមំ វទតោ បុន។

៣០៣. ឧប្បន្នបច្ចយា ឯវំ, បញ្ចន្នម្បិ អកប្បិយា;
អភូតារោចនារូប-សំវោហារុគ្គហាទិសា។

៣០៤. ហរាបេត្វា ហរិត្វាបិ, បិតូនំ សេសញាតិនំ;
បត្តានំ វត្ថុបូជត្ថំ, ទាតុំ បុប្ផានិ លព្ភតិ;
មណ្ឌនត្ថញ្ច លិង្គាទិ-បូជត្ថញ្ច ន លព្ភតិ។

៣០៥. តថា ផលំ គិលានានំ, សម្បត្តិស្សរិយស្ស ច;
បរិព្ពយវិហីនានំ, ទាតុំ សបរសន្តកំ។

៣០៦. ភាជេន្តេ ផលបុប្ផម្ហិ, ទេយ្យំ បត្តស្ស កស្សចិ;
សម្មតេនាបលោកេត្វា, ទាតព្ពមិតរេន តុ។

៣០៧. វិហារេ វា បរិច្ឆិជ្ជ, កត្វាន កតិកំ តតោ;
ទេយ្យំ យថាបរិច្ឆេទំ, គិលានស្សេតរស្ស វា;
យាចមានស្ស កតិកំ, វត្វា រុក្ខាវ ទស្សិយា។

៣០៨. សិរីសកសវាទីនំ, ចុណ្ណេ សេសេ ច និច្ឆយោ;
យថាវុត្តនយោ ឯវ, បណ្ណម្បេត្ថ បវេសយេតិ។

៣៩. វស្សូបនាយិកនិទ្ទេសោ

វស្សូបនាយិកា ចេវាតិ –

៣០៩. បុរិមិកា បច្ឆិមិកា, ទុវេ វស្សូបនាយិកា;

តត្ថាលយបរិគ្គាហោ, វចីភេទោ ច ឯទិសោ។

៣១០. “ឥមស្មឹ វិហារេ ឥមំ, តេមាសំ វស្សំ ឧបេមិ;
ឥធ វស្សំ ឧបេមី”តិ, ចិត្តុប្បាទេត្ថ អាលយោ។

៣១១. នោបេតុកាមោ អាវាសំ, តទហូតិក្កមេយ្យ វា;
ភវេយ្យ ទុក្កដាបត្តិ, ជានំ វានុបគច្ឆតោ។

៣១២. ទុតិយំ ឧបគច្ឆេយ្យ, ឆិន្នវស្សោនុបាគតោ;
ន បក្កមេយ្យ តេមាសំ, អវសិត្វាន ចារិកំ។

៣១៣. មាតាបិតូនមត្ថាយ, បញ្ចន្នំ សហធម្មិនំ;
គិលានតទុបដ្ឋាក-ភត្តមេសិស្សមោសធំ។

៣១៤. បុច្ឆិស្សាមិ ឧបដ្ឋិស្សំ, គន្ត្វានភិរតំ អហំ;
វូបកាសិស្សំ កុក្កុច្ចំ, ទិដ្ឋឹ គរុកមាទិកំ។

៣១៥. ភាវិស្សំ វាបិ ការេស្សំ, វិនោទនំ វិវេចនំ;
វុដ្ឋានំ វាបិ ឧស្សុក្កំ, គន្តុមិច្ចេវមាទិនា;
លព្ភំ សត្តាហកិច្ចេន, បហិតាបហិតេបិ វា។

៣១៦. សង្ឃកម្មេ វជេ ធម្ម-ស្សវនត្ថំ និមន្តិតោ;
គរូហិ បហិតោ វាបិ, គរូនំ វាបិ បស្សិតុំ។

៣១៧. ន ភណ្ឌធោវនុទ្ទេស-ញាតុបដ្ឋាកទស្សនេ;
លព្ភំ ន បាបុណេយ្យជ្ជេ-វាគមិស្សន្តុទូរគោ។

៣១៨. សេសញាតីហិ បហិតេ, ភិក្ខុនិស្សិតកេន ច;
ឧបាសកោបាសិកាហិ, និទ្ទិសិត្វាវ បេសិតេ។

៣១៩. វស្សច្ឆេទេ អនាបត្តិ, អន្តរាយេ សតត្តនោ;
សង្ឃសាមគ្គិយា វា នោ, ឆិន្នវស្សោ បវារយេ។

៣២០. អជ្ឈោកាសេ ច រុក្ខស្ស, សុសិរេ វិដបេបិ វា;
ឆវកុដិឆត្តចាដី-សូបគន្តុំ ន វដ្ដតិ។

៣២១. អសេនាសនិកេនាបិ, ឧបគន្តុំ ន លព្ភតិ;
បវារេតុញ្ច លព្ភតិ, នាវាសត្ថវជូបគោតិ។

៤០. អវេភង្គិយនិទ្ទេសោ

អវេភង្គិយន្តិ –

៣២២. អារាមារាមវត្ថូនិ, វិហារោ តស្ស វត្ថុ ច;
មញ្ចោ បីឋំ ភិសិ ពិម្ពោ-ហនាទិសយនាសនំ។

៣២៣. លោហកុម្ភី កដាហោ ច,
លោហភាណកវារកោ;
កុឋារី វាសិ ផរសុ,
កុទ្ទាលោ ច និខាទនំ។

៣២៤. វល្លិ វេឡុ តិណំ បណ្ណំ, មុញ្ជបព្ពជមត្តិកា;
ទារុមត្តិកភណ្ឌានិ, បញ្ចេតេ អវិភាជិយា។

៣២៥. ថុល្លច្ចយំ ភាជយតោ, ភាជិតាបិ អភាជិតា;
គរុភណ្ឌានិ វុច្ចន្តិ, ឯតេវិស្សជ្ជិយានិ ច។

៣២៦. វល្លិឌ្ឍពាហុមត្តាបិ , វេឡុ អដ្ឋង្គុលាយតោ;
តិណាទិ មុដ្ឋិមត្តម្បិ, បណ្ណំ ឯកម្បិ មត្តិកា។

៣២៧. បាកតា បញ្ចវណ្ណា វា, សុធាកង្គុដ្ឋ អាទិកា;
តាលបក្កប្បមាណាបិ, ទិន្នា វា តត្ថជាតកា។

៣២៨. រក្ខិតា សង្ឃិកា រជ្ជុ-យោត្តាទីបិ អភាជិយា;
និដ្ឋិតេ ភាជិយា កម្មេ, សង្ឃិកេ ចេតិយស្ស វា។

៣២៩. បត្តាទិ ភិក្ខុសារុប្បំ, តថា វិប្បកតាកតំ;
ភាជិយំ លោហភណ្ឌេសុ, វារកំ បាទគណ្ឋកំ។

៣៣០. វេឡុម្ហិ ភាជិយា តេល-នាឡិ កត្តរទណ្ឌកោ;
ឆត្តទណ្ឌសលាកាយោ, តថោបាហនទណ្ឌកោ។

៣៣១. អនុញ្ញាតវាសិទណ្ឌោ, ករណ្ឌោ បាទគណ្ឋកោ;
អរណញ្ជនិសិង្គាទិ, ភិក្ខូបករណំ តថា។

៣៣២. តច្ឆិតានិដ្ឋិតំ ទារុភណ្ឌំ ទន្តញ្ច ភាជិយំ;
ភិក្ខូបករណេ បាទឃដកោ មត្តិកាមយោ។

៣៣៣. ភាជិយំ កប្បិយំ ចម្មំ, ឯឡចម្មមភាជិយំ;
គរុនា គរុភណ្ឌញ្ច, ថាវរំ ថាវរេន ច។

៣៣៤. ថាវរំ បរិវត្តេយ្យ, តថា កត្វា ច ភុញ្ជតុ;
វល្លាទី ផាតិកម្មេន, គណ្ហេ សេសមភាជិយន្តិ។

៤១. បកិណ្ណកនិទ្ទេសោ

បកិណ្ណកន្តិ –

៣៣៥. សទ្វារពន្ធនេ ឋានេ, សោទុក្ខលកបាសកេ;
សយន្តេន ទិវា ទ្វារំ, ពន្ធេយ្យ បរិវត្តកំ។

៣៣៦. សន្តេ វិញ្ញុម្ហិ បុរិសេ, អាភោគោ ចាបិ កប្បតិ;
សំវសេ តំ វិនាការំ, សយន្តោ ទុក្កដំ ផុសេ។

៣៣៧. រតនានិត្ថិរូបានិ, ធញ្ញមិត្ថិបសាធនំ;
តូរិយាវុធភណ្ឌានិ, អាមសន្តស្ស ទុក្កដំ។

៣៣៨. សិត្ថតេលោទតេលេហិ, ផណហត្ថផណេហិ វា;
កោច្ឆេនាបិ យោ កេសេ, ឱសណ្ឋេយ្យស្ស ទុក្កដំ។

៣៣៩. នេកបាវុរណា ឯកត្ថរណា វា តុវដ្ដយុំ;
តថេកមញ្ចេ ភុញ្ជេយ្យុំ, ឯកស្មឹ វាបិ ភាជនេ។

៣៤០. ចតុរង្គុលតោ ឩនមធិកដ្ឋង្គុលំ តថា;
ទន្តកដ្ឋំ ន ខាទេយ្យ, លសុណំ ន អកល្លកោ។

៣៤១. ហីនុក្កដ្ឋេហិ ឧក្កដ្ឋំ, ហីនំ វា ជាតិអាទិហិ;
ឧជុំ វាញ្ញាបទេសេន, វទេ ទុព្ភាសិតំ ទវា។

៣៤២. ទីឃេ នខេ ច កេសេ ច, នាសលោមេ ន ធារយេ;
ន លព្ភំ វីសតិមដ្ឋំ, សម្ពាធេ លោមហារណំ។

៣៤៣. យថាវុឌ្ឍំ ន ពាធេយ្យ, សង្ឃុទ្ទិដ្ឋំវ សង្ឃិកំ;
អធោតអល្លបាទេហិ, នក្កមេ សយនាសនំ;

សុជោគបាទកំ វាបិ, តថេវ សឧបាហនោ។

៣៤៤ សង្ឃាដិយា ន បល្លត្ថេ, ភិត្តាទឹ ន អបស្សយេ;
បរិកម្មកតំ សន្តេ, ឧទកេ នោ ន អាចមេ។

៣៤៥ អកប្បិយសមាទានេ, ទវា សិលាបវិជ្ឈនេ;
ទេសនាយ សភាគាយ, អាវិកម្មេ ច ទុក្កដំ។

៣៤៦ បដិស្សវវិសំវាទេ, សុទ្ធចិត្តស្ស ទុក្កដំ;
បដិស្សវក្ខណេ ឯវ, បាចិត្តិ ឥតរស្ស តុ។

៣៤៧ ន រុក្ខមភិរូហេយ្យ, សតិ កិច្ចេវ បោរិសំ;
អាបទាសុ យថាកាមំ, កប្បតី អភិរូហិតុំ។

៣៤៨ វិនាទ្ធានំ វជន្តស្ស, ទុក្កដំ បរិសាវនំ;
យាចមានស្ស អទ្ធានេ, អទទន្តស្ស ទុក្កដំ។

៣៤៩ ផុល្លច្ចយំ ផុសេ អង្គជាតច្ឆេទេន ទុក្កដំ;
អាពាធប្បច្ចយាញ្ញត្រ, សេសង្គេ អត្តឃាតនេ។

៣៥០ ចិត្តបោត្ថករូបានិ, ន ករេ ន ច ការយេ;
ន វុដ្ឋាបេយ្យ ភុញ្ជន្តំ, អារាមារញ្ញគេហសុ។

៣៥១ យានានិ បុមយុត្តានិ, សិវិកំ ហត្ថវដ្ដកំ;
បាដង្កិញ្ច គិលានស្ស, កប្បតី អភិរូហិតុំ។

៣៥២ ពុទ្ធំ ធម្មញ្ច សង្ឃញ្ច, អារព្ភ ករណេ ទវំ;
ទុក្កដំ បរិសំ វាបិ, អញ្ញស្ស ឧបលាឡនេ។

៣៥៣ កាយំ ឧរុំ និមិត្តំ វា, ភិក្ខុនីនំ ន ទស្សយេ;
វិវរិត្វា ន សិញ្ចេយ្យ, តា កទ្ទមុទកាទិនា។

៣៥៤ ន គណ្ហតោ ច ឱវាទំ, ន បច្ចាហរតោបិ ច;
ពាលំ គិលានំ គមិយំ, វជ្ជយិត្វាន ទុក្កដំ។

៣៥៥ លោកាយតំ ន វាចេយ្យ, បលិតំ ន ច គាហយេ;
បេឡាយបិ ន ភុញ្ជេយ្យ, ន កីឡេ កិញ្ចិ កីឡិតំ។

៣៥៦ ជារុបេ ន និវាសេយ្យ, គិហិបារុតនិវាសនំ;
សំវេល្លិយំ និវាសេយ្យ, ទាយំ នាលិម្បយេយ្យ វា។

៣៥៧ វឌ្ឍឹ បយោជយេ យាចេ, នោញ្ញាតកប្បវារិតេ;
អត្តនោ បរិភោគត្ថំ, ទិន្នមញ្ញស្ស នោ ទទេ;
អគ្ឃំ គហេត្វា ភុត្វា វា, កតិបាហំ បុនោ ទទេ។

៣៥៨ ឧទ្ទិស្ស យាចនេ រក្ខំ, ញត្វាញត្វា វ ទណ្ឌិនំ;
គីវាស្ស ទណ្ឌិតេ ទណ្ឌោ, សយំ ទណ្ឌាបនេ បន;
ទណ្ឌស្ស អគ្ឃភេទេន, ញេយ្យា បារាជិកាទិកា។

៣៥៩ ហរន្តេសុ បរិក្ខារំ, “ចោរោ ចោរោ”តិ ភាសិតេ;
អនត្ថាយេសំ គណ្ហន្តេ, ទណ្ឌំ គីវាស្ស តត្តកំ។

៣៦០ វិឃាសុច្ចារសង្ការ-មុត្តំ ឆឌ្ឌេយ្យ ទុក្កដំ;
ពហិ បាការកុដ្ដានំ, វឡញ្ជេ នាវលោកិយ;
ហរិតេ វាបិ វីហាទិ-នាឡិកេរាទិរោបិមេ។

៣៦១ យោជាបេតុំ បយោជេតុំ, បយុត្តានិ ច បស្សិតុំ;

ន លព្ភំ ធម្មយុត្តម្បិ, នច្ចំ គីតញ្ច វាទិតំ;
“ឧបហារំ ករោមា”តិ, វុត្តេ វា សម្បដិច្ឆិតុំ។

៣៦២ រាជាគារំ បោក្ខរណឹ, ឧយ្យានំ ចិត្តាគារកំ;
កីឡត្ថំ គច្ឆតោ ទដ្ឋុំ, អារាមំ ទុក្កដំ កតំ។

៣៦៣ នវេ ន បដិពាហេយ្យា-សនេនុណ្ហោ ន ចីវរំ;
និទហេយ្យ ខមាបេយ្យ, គរុនា ច បណាមិតោ។

៣៦៤ អក្កោសនេ បរម្មុខា, អាបត្តីហិ ច សត្តហិ;
ភិក្ខុំ ឧបាសកំ វាបិ, អញ្ញេនេវ ច ទុក្កដំ។

៣៦៥ ន លព្ភំ វិនិបាតេតុំ, សទ្ធាទេយ្យញ្ច ចីវរំ;
លព្ភំ បិតូនំ សេសានំ, ញាតីនម្បិ ន លព្ភតិ។

៣៦៦ វស្សំវុត្ថោញ្ញតោញ្ញត្រ , ភាគំ គណ្ហេយ្យ ទុក្កដំ;
បដិទេយ្យ នដ្ឋេ ជិណ្ណេ, គីវា នោ ទេយ្យ ចោទិតោ;
ធុរនិក្ខេបតោ តេសំ, ហោតិ ភណ្ឌគ្ឃការិយោ។

៣៦៧ ន សន្តរុត្តរោ គាមំ, កល្លេ វា សឧបាហនោ;
បវិសេយ្យ ន ធារេយ្យ, ចាមរីមកសពីជនឹ។

៣៦៨ អគិលានោ ន ឆិន្ទេយ្យ, កេសេ កត្តរិយា ពហិ;
អារាមតោ ន ធារេយ្យ, ឆត្តំ លព្ភតិ គុត្តិយា។

៣៦៩ ភាហេយ្យ នុភតោកាជំ, ឯកន្តរិកកាជកំ;
សីសក្ខន្ធកដិភារា, ហត្ថោលម្ពោ ច លព្ភតិ។

៣៧០ អាបត្តិយា អនោកាស-កតំ ចោទេយ្យ ទុក្កដំ;
សុទ្ធស្ស ច អវត្ថុស្មឹ, តថា ឱកាសការណេ។

៣៧១ អដ្ឋង្គុលាធិកំ មញ្ចបដិបាទំ ន ធារយេ;
បកតង្គុលេន សត្ថានំ, មញ្ចំ វា ឧច្ចបាទកំ។

៣៧២ មូគព្ពតាទី គណ្ហេយ្យ, ទុក្កដំ តិត្ថិយព្ពតំ;
ខុរភណ្ឌំ បរិហរេ, តថា ន្ហាបិតបុព្ពកោ។

៣៧៣ យំ កិញ្ចិ យាចិតុំ ហត្ថកម្មំ តទនុសារតោ;
លទ្ធំ គហេតុំ និក្កម្មមយាចិត្វាបិ កប្បតិ;
ការេតុមាហរាបេតុំ, យំ កិញ្ចិបរសន្តកំ។

៣៧៤ គិហីនំ គោបកេ ទេន្តេ, គហេតុំ ទេតិ យត្តកំ;
លព្ភំ យថាបរិច្ឆេទំ, សង្ឃចេតិយសន្តកេ។

៣៧៥ ទ្វីហាបជ្ជេយ្យ អាបត្តឹ, កាយវាចាហិ វា ឆហិ;
អលជ្ជិញ្ញាណកុក្កុច្ចបកតត្តា សតិប្លវា;
អកប្បិយេ វា កប្បិយេ, កប្បាកប្បិយសញ្ញិតា។

៣៧៦ អលជ្ជិញ្ញាណតាបត្តឹ , កាយវាចាហិ ឆាទយេ;
លិង្គេ សង្ឃេ គណេកស្មឹ, ចតុធាបត្តិវុដ្ឋិតិ។

៣៧៧ បរិកថោភាសវិញ្ញត្តិ, ន លព្ភា បច្ចយទ្វយេ;
វិញ្ញត្តិយេវ តតិយេ, សេសេ សព្ពម្បិ លព្ភតិ។

៣៧៨ ន រូហតច្ចយេ ទានំ, បញ្ចន្នំ សហធម្មិនំ;
សង្ឃស្សេវ ច តំ ហោតិ, គិហីនំ បន រូហតិ។

៣៧៩. ភិក្ខុ វា សាមណេរោ វា, កាលំ កយិរាថុបស្សយេ;
ភិក្ខុសង្ឃេរ ទាយជ្ជោ, តត្ថ សេសេប្យយំនយោ។

៣៨០. បុរិមស្សេរិមំ ទិន្នំ, ទេហិ នេត្វាសុកស្សតិ;
បច្ឆិមស្សេវ ទម្មីតិ, ទិន្នំ ញត្វា ឥមំ វិធិ;
គណ្ហេ វិស្សាសគាហំ វាធិដ្ឋេ មតកចីវរំ។

៣៨១. លោហភណ្ឌេ បហរណិំ, ទារុភណ្ឌេ ច ទារុជំ;
បត្តំ បាទុកបល្លង្កំ, អាសន្ទឹ មត្តិកាមយេ;
ឋបេត្វា កប្បតិ សព្ពំ, កតកំ កុម្ភការិកន្តិ។

៤២. ទេសនានិទ្ទេសោ

ទេសនាតិ –

៣៨២. ចាគោ យោ ភិក្ខុភាវស្ស, សា បារាជិកទេសនា;
យថាវុត្តេន វុដ្ឋានំ, គរុកាបត្តិទេសនា។

៣៨៣. ឧក្កុដិកំ និសីទិត្វា, បគ្គណ្ហិត្វាន អញ្ជលឹ;
ថុល្លច្ចយាទី ទេសេយ្យ, ឯវមេកស្ស សន្តិកេ។

៣៨៤. ‘‘អហំ, ភន្តេ, ឯកំ ថុល្លច្ចយាបត្តឹ អាបជ្ជឹ, តំ តុម្ហមូលេ បដិទេសេមី’’តិ វត្វា តេន ‘‘បស្សសិ, អាវុសោ, តំ អាបត្តិ’’ន្តិ វុត្តេ ‘‘អាម, ភន្តេ, បស្សាមី’’តិ វត្វា បុន តេន ‘‘អាយតឹ, អាវុសោ, សំវរេយ្យាសី’’តិ វុត្តេ ‘‘សាធុ សុដ្ឋុ, ភន្តេ, សំវរិស្សាមី’’តិ វត្តព្ពំ។ ‘‘អហំ, ភន្តេ, ទ្វេ ថុល្លច្ចយាបត្តិយោ អាបជ្ជឹ, អហំ ភន្តេ សម្ពហុលា ថុល្លច្ចយាបត្តិយោ អាបជ្ជឹ, តា តុម្ហមូលេ បដិទេសេមី’’តិ វត្តព្ពំ។

និស្សគ្គិយេសុ បន ‘‘ឥទំ មេ, ភន្តេ, ចីវរំ ទសាហាតិក្កន្តំ និស្សគ្គិយំ, ឥមាហំ អាយស្មតោ និស្សជ្ជាមី’’តិ។ ‘‘ឥមានិ មេ, ភន្តេ, ចីវរានិ…បេ.… ឯតំ មេ, ភន្តេ, ចីវរំ…បេ.… ឯតានិ មេ, ភន្តេ, ចីវរានិ ទសាហាតិក្កន្តានិ និស្សគ្គិយានិ, ឯតានាហំ អាយស្មតោ និស្សជ្ជាមី’’តិ។

៣៨៥. និស្សជ្ជិត្វាន ទេសេយ្យ, អាបត្តឹ តេន ភិក្ខុនា;
បដិគ្គហេត្វា អាបត្តឹ, ទេយ្យំ និស្សដ្ឋចីវរំ។

‘‘ឥមំ, ឥមានិ, ឯតំ, ឯតានិ ចីវរានិ អាយស្មតោ ទម្មី’’តិ។

៣៨៦. (ក) ឥទំ មេ, ភន្តេ, ចីវរំ រត្តិវិប្បវុត្ថំ អញ្ញត្រ ភិក្ខុសម្មុតិយា និស្សគ្គិយំ។

(ខ) ឥទំ មេ, ភន្តេ, អកាលចីវរំ មាសាតិក្កន្តំ និស្សគ្គិយំ។

(គ) ឥទំ មេ, ភន្តេ, បុរាណចីវរំ អញ្ញាតិកាយ ភិក្ខុនិយា ធោវាបិតំ និស្សគ្គិយំ។

(ឃ) ឥទំ មេ, ភន្តេ, ចីវរំ អញ្ញាតិកាយ ភិក្ខុនិយា ហត្ថតោ បដិគ្គហិតំ អញ្ញត្រ បារិវត្តកា និស្សគ្គិយំ។

(ង) ឥទំ មេ, ភន្តេ, ចីវរំ អញ្ញាតកំ គហបតិកំ អញ្ញត្រ សមយា វិញ្ញាបិតំ និស្សគ្គិយំ។

(ច) ឥទំ មេ, ភន្តេ, ចីវរំ អញ្ញាតកំ គហបតិកំ តតុត្តរិ វិញ្ញាបិតំ និស្សគ្គិយំ។

(ឆ) ឥទំ មេ, ភន្តេ, ចីវរំ បុព្ពេ អប្បវារិតោ អញ្ញាតកំ គហបតិកំ ឧបសង្កមិត្វា វិកប្បំ អាបន្នំ និស្សគ្គិយំ។

(ជ) ឥទំ មេ, ភន្តេ, ចីវរំ បុព្ពេ អប្បវារិតោ អញ្ញាតកេ គហបតិកេ ឧបសង្កមិត្វា វិកប្បំ អាបន្នំ និស្សគ្គិយំ។

(ឈ) ឥទំ មេ, ភន្តេ, ចីវរំ អតិរេកតិក្ខត្តុំ ចោទនាយ អតិរេកឆក្ខត្តុំ ឋានេន អភិនិប្ផាទិតំ និស្សគ្គិយំ។

(ញ) ឥទំ មេ, ភន្តេ, កោសិយមិស្សកំ សន្ថតំ ការាបិតំ និស្សគ្គិយំ។

(ដ) ឥទំ មេ, ភន្តេ, សុទ្ធកាឡកានំ ឯឡកលោមានំ សន្ថតំ ការាបិតំ និស្សគ្គិយំ។

(ឋ) ឥទំ មេ, ភន្តេ, សន្ថតំ អនាទិយិត្វា តុលំ ឱទាតានំ តុលំ គោចរិយានំ ការាបិតំ និស្សគ្គិយំ។

(ឌ) ឥទំ មេ, ភន្តេ, សន្ថតំ ឩនកឆព្ពស្សានិ ការាបិតំ អញ្ញត្រ ភិក្ខុសម្មុតិយា និស្សគ្គិយំ។

(ឍ) ឥទំ មេ, ភន្តេ, និសីទនសន្ថតំ អនាទិយិត្វា បុរាណសន្ថតស្ស សាមន្តា សុគតវិទត្ថិំ ការាបិតំ និស្សគ្គិយំ។

(ណ) ឥមានិ មេ, ភន្តេ, ឯឡកលោមានិ តិយោជនបរមំ អតិក្កាមិតានិ និស្សគ្គិយានិ។

(ត) ឥមានិ មេ, ភន្តេ, ឯឡកលោមានិ អញ្ញាតិកាយ ភិក្ខុនិយា ធោវាបិតានិ និស្សគ្គិយានិ។

(ថ) អហំ, ភន្តេ, រូបិយំ បដិគ្គហេសិំ, ឥទំ មេ, ភន្តេ, និស្សគ្គិយំ, ឥមាហំ សង្ឃស្ស និស្សជ្ជាមិ។

(ទ) អហំ , ភន្តេ, នានប្បការកំ រូបិយសំវោហារំ សមាបជ្ជិំ, ឥទំ មេ, ភន្តេ, និស្សគ្គិយំ, ឥមាហំ សង្ឃស្ស និស្សជ្ជាមីតិ។

៣៨៧. និស្សជ្ជិត្វាន អាបត្តិំ, ទេសេយ្យាថ គិហី វទេ;
“ជានាហិម”ន្តិ ឥមិនា, សោ វទេយ្យាហរាមិ កិំ។

៣៨៨. អវត្វាមន្តិ តេលាទី, វទេ ភិក្ខូន កប្បិយំ;
យំ អាហរតិ សោ តេន, បរិវត្តេត្វាន កប្បិយំ។

៣៨៩. លព្ភំ ឋបេត្វា ទ្វេបេតេ, សេសេហិ បរិភុញ្ជិតុំ;
តតោ អញ្ញេន លទ្ធោបិ, ភាគោ តេសំ ន កប្បតិ។

៣៩០. រុក្ខច្ឆាយាប្យន្តមសោ, តន្និព្ពត្តា ន កប្បតិ;
និស្សដ្ឋំ បដិលទ្ធម្បិ, អាទិតោ សន្ថតត្តយំ។

៣៩១. នោ ចេ លភេថ ឯវំ សោ, ឥមំ ឆឌ្ឌេហិ សំសិយោ;
ឯវម្បិ ភិក្ខុ ឆឌ្ឌេយ្យ, នោ ចេ លភេថ សម្មុតោ។

៣៩២. ឯកានិ ទុតិយោ បត្តោ, សង្ឃេ សេសានិ លព្ភរេ;
សង្ឃេកស្មិំ គណេ វត្ថុំ, លព្ភំ ភាសន្តរេនបិ។

៣៩៣. (ក) អហំ, ភន្តេ, នានប្បការកំ កយវិក្កយំ សមាបជ្ជិំ, ឥទំ មេ, ភន្តេ, និស្សគ្គិយំ។

(ខ) អយំ មេ, ភន្តេ, បត្តោ ទសាហាតិក្កន្តោ និស្សគ្គិយោ។

(គ) អយំ មេ, ភន្តេ, បត្តោ ឩនបញ្ចពន្ធនេន បត្តេន ចេតាបិតោ និស្សគ្គិយោ, ឥមាហំ សង្ឃស្ស និស្សជ្ជាមីតិ។

៣៩៤. និស្សជ្ជិត្វាន ទេសេយ្យ, អាបត្តិំ បត្តគាហកំ;
សម្មន្និត្វាន សង្ឃស្ស, បត្តន្តំ តស្ស ទាបយេ។

៣៩៥. (ក) ឥទំ មេ, ភន្តេ, ភេសជ្ជំ សត្តាហាតិក្កន្តំ និស្សគ្គិយំ។

(ខ) ឥទំ មេ, ភន្តេ, វស្សិកសាដិកចីវរំ អតិរេកមាសេ សេសេ គិម្ហានេ បរិយិដ្ឋំ, អតិរេកឌ្ឍមាសេ សេសេ គិម្ហានេ កត្វា បរិទហិតំ និស្សគ្គិយំ។

(គ) ឥទំ មេ, ភន្តេ, ចីវរំ ភិក្ខុស្ស សាមំ ទត្វា អច្ឆិន្នំ និស្សគ្គិយំ។

(ឃ) ឥទំ មេ, ភន្តេ, ចីវរំ សាមំ សុត្តំ វិញ្ញាបេត្វា តន្តវាយេហិ វាយាបិតំ និស្សគ្គិយំ។

(ង) ឥទំ មេ, ភន្តេ, ចីវរំ បុព្ពេ អប្បវារិតោ អញ្ញាតកស្ស គហបតិកស្ស តន្តវាយេ ឧបសង្កមិត្វា វិកប្បំ អាបន្នំ និស្សគ្គិយំ។

(ច) ឥទំ មេ, ភន្តេ, អច្ចេកចីវរំ ចីវរកាលសមយំ អតិក្កាមិតំ និស្សគ្គិយំ។

(ឆ) ឥទំ មេ, ភន្តេ, ចីវរំ អតិរេកឆារត្តំ វិប្បវុត្ថំ អញ្ញត្រ ភិក្ខុសម្មុតិយា និស្សគ្គិយំ។

(ជ) ឥទំ មេ, ភន្តេ, ជានំ សង្ឃិកំ លាភំ បរិណតំ អត្តនោ បរិណាមិតំ និស្សគ្គិយំ, ឥមាហំ អាយស្មតោ និស្សជ្ជាមីតិ។

៣៩៦. សេសំ សព្ពំ យថាយោគំ, អាទិម្ហិ វិយ យោជយេ។

៣៩៧. (ក) អហំ , ភន្តេ, ឯកំ បាចិត្តិយាបត្តឹ អាបជ្ជឹ។ ទ្វេ សម្ពហុលា បាចិត្តិយាបត្តិយោ អាបជ្ជឹ។

(ខ) គារយ្ហំ, ភន្តេ, ធម្មំ អាបជ្ជឹ អសប្បាយំ បាដិទេសនីយំ, តំ បដិទេសេមីតិ។ តេន “បស្សសិ, អាវុសោ, តំ ធម្ម”ន្តិ វត្តព្ពំ។

(គ) អហំ, ភន្តេ, ឯកំ ទុក្កដាបត្តឹ អាបជ្ជឹ។ ទ្វេ សម្ពហុលា ទុក្កដាបត្តិយោ អាបជ្ជឹ។

(ឃ) អហំ, ភន្តេ, ឯកំ ទុព្ភាសិតាបត្តឹ អាបជ្ជឹ។ ទ្វេ សម្ពហុលា ទុព្ភាសិតាបត្តិយោ អាបជ្ជឹ។ តា តុម្ហមូលេ បដិទេសេមីតិ។

(ង) “អហំ, ភន្តេ, ទ្វេ នានាវត្ថុកា ថុល្លច្ចយាបត្តិយោ អាបជ្ជឹ។ សម្ពហុលា នានាវត្ថុកា ថុល្លច្ចយាបត្តិយោ អាបជ្ជឹ, តា តុម្ហមូលេ បដិទេសេមី”តិ វត្វា តេន “បស្សសិ, អាវុសោ, តា អាបត្តិយោ”តិ វុត្តេ “អាម, ភន្តេ, បស្សាមី”តិ វត្វា បុន តេន “អាយតឹ, អាវុសោ, សំវរេយ្យាសី”តិ វុត្តេ “សាធុ សុដ្ឋុ, ភន្តេ, សំវរិស្សាមី”តិ វត្តព្ពំ។

៣៩៨. អទេសនាគាមិនិយំ, អនាបត្តិញ្ច ទេសិតំ;
នានា សំវាសនិស្សីមដ្ឋិតានំ ចតុបញ្ចហិ;
មនសា បកតត្តានំ, នានេកាតិ ន ទេសយេតិ។

៤៣. ឆន្ទទាននិទ្ទេសោ

ឆន្ទទានាទីតិ –

៣៩៩. ភោរិ យណ្ណិ បតាឡេត្វា, កម្មប្បត្តេ សមាគតេ;
សង្ឃេ ហរេយ្យ ឆន្ទំ វា, បារិសុទ្ធឹ បវារណំ។

៤០០. ឯកំ ភិក្ខុំ ឧបក្កម្ម, និសីទិត្វា ឧក្កុដិកំ;
អញ្ជលឹ បគ្គណ្ហិត្វាន, ទទេ ឆន្ទំ វិចក្ខណោ។

៤០១. (ក) “ឆន្ទំ ទម្មិ, ឆន្ទំ មេ ហរ, ឆន្ទំ មេ អារោចេហី”តិ វត្តព្ពំ។

(ខ) បារិសុទ្ធឹ ទេន្តេន “បារិសុទ្ធឹ ទម្មិ, បារិសុទ្ធឹ មេ ហរ, បារិសុទ្ធឹ មេ អារោចេហី”តិ វត្តព្ពំ។

៤០២. បារិសុទ្ធិប្បទានេន, សម្បាទេតិ ឧបោសថំ;
សង្ឃស្ស អត្តនោ ចាបិ, សេសកម្មំ វិពាធតិ។

៤០៣. ឆន្ទទានេន សង្ឃស្ស, ទ្វយំ សាធេតិ នត្តនោ;
តស្មា ឆន្ទំ ទទន្តេន, ទាតព្ពា បារិសុទ្ធិបិ។

៤០៤. ហារេយ្យោកោ ពហូនម្បិ, បរម្បរា ន ហារយេ;

បរម្បរាហដា ឆន្ទ-បារិសុទ្ធិ ន គច្ឆតិ។

៤០៥. សព្ពូបចារំ កត្វាន, ឯវំ ទេយ្យា បវារណា។ “បវារណំ ទម្មិ, បវារណំ មេ ហរ, បវារណំ មេ អារោចេហិ, មមត្ថាយ បវារេហី”តិ។

៤០៦. អារោចេត្វាថ សោ សង្ឃំ, បវារេយ្យេវមាគតោ។ “តត្ថន្នាមោ, ភន្តេ, សង្ឃំ បវារេតិ ទិដ្ឋេន វា សុតេន វា បរិសង្កាយ វា, វទតុ តំ សង្ឃោ អនុកម្បំ ឧបាទាយ, បស្សន្តោ បដិករិស្សតី”តិ។

៤០៧. ភហេត្វា បារិសុទ្ធឹ វា, ឆន្ទំ វាបិ បវារណំ;
ហារកោ សង្ឃមប្បត្វា, វិព្ភមេយ្យ មរេយ្យ វា។

៤០៨. សាមណេរាទិភាវំ វា,
បដិជានេយ្យ នាហដា;
បត្វា សង្ឃំ តថា ហេយ្យ,
អាហដា ហោតិ ហារកោ។

៤០៩. សង្ឃប្បត្តោ បមត្តោ វា, សុត្តោ នារោចយេយ្យ វា;
អនាបត្តិវ សញ្ចិច្ច, នារោចេន្តស្ស ទុក្កដន្តិ។

៤៤. ឧបោសថនិទ្ទេសោ

ឧបោសថោតិ –

៤១០. ទុវេ ឧបោសថា ចាតុ-ទ្ទសោ បន្នរសោ ឥតិ;
សុត្តុទ្ទេសមធិដ្ឋាន-បារិសុទ្ធិវសា តយោ។

៤១១. សុត្តុទ្ទេសោវ សង្ឃស្ស, អធិដ្ឋានឧបោសថោ;
បុគ្គលស្សេវ សេសានំ, បារិសុទ្ធិឧបោសថោ។

៤១២. បុព្ពកិច្ចេ ច ករណេ, បត្តកល្លេ សមានិតេ;
សុត្តំ ឧទ្ទិសតិ សង្ឃោ, បញ្ចធា សោ វិភាវិតោ។

៤១៣. វិនាន្តរាយំ សង្ខេបេ-នុទ្ទេសោ វិនិវារិតោ;
“ថេរោវ ឥស្សរោ ទ្វីសុ, ឧទ្ទេសេស្វេត្ថ តីសុ វា;
វិសទេសូ”តិ វុត្តត្តា, អវត្តន្តេបិ វដ្តតិ។

៤១៤. អាគច្ឆេយ្យុំ យទិ សមា, ឧទ្ទិសន្តេ វ ថោកិកា;
ឧទ្ទិដ្ឋំ យំ សុឧទ្ទិដ្ឋំ, សោតព្ពមវសេសកំ។

៤១៥. ឧទ្ទិដ្ឋមត្តេ សកលា-យេកច្ចាយុដ្ឋិតាយ វា;
បារិសុទ្ធឹ ករេយ្យេសំ, សន្តិកេ ពហុកាថ ចេ;
កត្វា សព្ពវិកប្បេសុ, បុព្ពកិច្ចំ បុនុទ្ទិសេ។

៤១៦. បន្នរសោវាសិកានំ, ឥតរានំ សចេតរោ;
សមានេតរេនុវត្តន្តុ, បុរិមានំ សចេធិកា;
បុរិមា អនុវត្តន្តុ, តេសំ សេសេប្វយំ នយោ។

៤១៧. បាដិបទោវាសិកានំ, ឥតរានំ ឧបោសថោ;
សមថោកានំ សាមគ្គឹ, មូលដ្ឋា ទេន្តុ កាមតោ។

៤១៨. ពាហិ គន្ត្វាន កាតព្ពោ, នោ ចេ ទេន្តិ ឧបោសថោ;
ទេយ្យានិច្ឆាយ សាមគ្គឹ, ពហូសុ ពាហិ វា វជេ។

៤១៩. បាដិបទេគន្តុកានំ , ឯវមេវ អយំ នយោ;
សាវេយ្យ សុត្តំ សញ្ចិច្ច, អស្សាវេន្តស្ស ទុក្កដំ។

៤២០. សម្មជ្ជិតុំ បទីបេតុំ, បញ្ញាបេតុំ ទកាសនំ;
ន ករេយ្យ តថា កល្លេ, មហាថេរេន បេសិតោ។

៤២១. សម្មជ្ជិត្វា បទីបេត្វា, បដ្ឋបេត្វា ទកាសនំ។ គណញត្តិំ ឋបេត្វេវ, កត្តព្ពោ តីហុបោសថោ។ “សុណន្តុ មេ អាយស្មន្តា, អជ្ជុបោសថោ បន្នរសោ, យទាយស្មន្តានំ បត្តកល្លំ, មយំ អញ្ញមញ្ញំ បារិសុទ្ធិឧបោសថំ ករេយ្យាមា”តិ។

៤២២. ឯកំសំ ចីវរំ កត្វា, និសីទិត្វា ឧក្កុដិកំ,។ ថេរេន អញ្ជលិ តេវំ, បគ្គយ្ហ សមុទីរិយា។ “បរិសុទ្ធោ អហំ អាវុសោ, បរិសុទ្ធោតិ មំ ធារេថា”តិ, វទេ យាវតតីយកំ។

៤២៣. សមត្តបុព្ពារម្ភេន, តេ នវេនេវមីរិយា។ “បរិសុទ្ធោ អហំ ភន្តេ, បរិសុទ្ធោតិ មំ ធារេថា”តិ, វទេ យាវតតីយកំ។

៤២៤. ទ្វីសុ ថេរេន កត្តព្ពំ, កត្វេវមីរិយោ នវោ។ “បរិសុទ្ធោ អហំ អាវុសោ, បរិសុទ្ធោតិ មំ ធារេហី”តិ តិក្ខត្តុំ វត្តព្ពោ។

៤២៥. នវេន ថេរោ តិក្ខត្តុំ, ឯវមស្ស ឧទីរិយោ;
“បរិសុទ្ធោ អហំ ភន្តេ, បរិសុទ្ធោតិ មំ ធារេថា”តិ។

៤២៦. បុព្ពកិច្ចំ សមាបេត្វា, អធិដ្ឋេយ្យេវមេកកោ។ “អជ្ជ មេ ឧបោសថោ បន្នរសោតិ វា ចាតុទ្ទសោតិ វា អធិដ្ឋាមី”តិ វត្តព្ពំ, នោ ចេធិដ្ឋេយ្យ ទុក្កដំ។

៤២៧. យត្ថ វសន្តិ ចត្តារោ, តយោ វា យទិ វា ទុវេ;
បារិសុទ្ធី ហរិត្វាន, ឯកេកស្សិតរីតរេ;
តំ តំ ឧបោសថំ កយិរុំ, សិយា អាបត្តិ ទុក្កដំ។

៤២៨. វគ្គេ សមគ្គេ វគ្គោតិ, សញ្ញិនោ វិមតិស្ស វា;
ទុក្កដំ ករោតោ ភេទា-ធិប្បាយេន ថុល្លច្ចយំ;
វគ្គេ សមគ្គេនាបត្តិ, សមគ្គោ ឥតិ សញ្ញិនោ។

៤២៩. ឧក្ខិត្តស្ស គហដ្ឋស្ស, សេសានំ សហធម្មិនំ;
បារាជិកស្សាភព្ពស្ស, សិក្ខានិក្ខិត្តកស្ស ច។

៤៣០. និសិន្នបរិសាយញ្ច, សភាគាបត្តិកោ តថា;
ឆន្ទេន បរិវុត្ថេន, បាតិមោក្ខំ ន ឧទ្ទិសេ។

៤៣១. អទេសយិត្វានាបន្នំ, នាវិកត្វាន វេមតិំ;
នុបោសថេបិ វា កាតុំ, បោសថោ ន ច កប្បតិ។

៤៣២. អដ្ឋិតោបោសថាវាសា, ន វជេ តទហូ វិនា;
អន្តរាយំ វ សង្ឃំ វា-ធិដ្ឋាតុំ សីមមេវ វាតិ។

៤៥. បវារណានិទ្ទេសោ

បវារណាតិ –

៤៣៣. ទិន្នំ តិណ្ណំ ចតុន្នញ្ច, អញ្ញមញ្ញប្បវារណា;
ឯកស្ស ច អធិដ្ឋានំ, សេសា សង្ឃប្បវារណា។

៤៣៤. បុព្ពកិច្ចេ ច ករណេ, បត្តកល្លេ សមានិតេ;
ឋបេត្វា ញត្តិំ សង្ឃេន, កត្តព្ពេវំ បវារណា។

“សុណាតុ មេ ភន្តេ សង្ឃោ, អជ្ជ បវារណា បន្នរសី, យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, សង្ឃោ បវារេយ្យា”តិ។

៤៣៥. ឯកំសំ ចីវរំ កត្វា, និសីទិត្វា ឧក្កុដិកំ;
ថេរេន អញ្ជលឹ សង្ឃោ, បគ្គយ្ហ សមុទីរិយោ។

៤៣៦. “សង្ឃំ, អាវុសោ, បវារេមិ ទិដ្ឋេន វា សុតេន វា បរិសង្កាយ វា, វទន្តុ មំ អាយស្មន្តោ អនុកម្បំ ឧបាទាយ, បស្សន្តោ បដិករិស្សាមិ។ ទុតិយម្បិ...បេ.... តតិយម្បិ, អាវុសោ, សង្ឃំ បវារេមិ ទិដ្ឋេន វា សុតេន វា បរិសង្កាយ វា, វទន្តុ មំ អាយស្មន្តោ អនុកម្បំ ឧបាទាយ, បស្សន្តោ បដិករិស្សាមី”តិ។

៤៣៧. បវារេន្តេសុ ថេរេសុ, និសជ្ជុក្កុដិកំ នវោ;
បវារេតិ សយំ យាវ, ឧក្កុដិកោវ អច្ឆតុ។

៤៣៨. បុព្ពារម្ភំ សមាបេត្វា, នវោ សង្ឃមុទីរយេ។

៤៣៩. “សង្ឃំ, ភន្តេ, បវារេមិ ទិដ្ឋេន វា សុតេន វា បរិសង្កាយ វា, វទន្តុ មំ អាយស្មន្តោ អនុកម្បំ ឧបាទាយ, បស្សន្តោ បដិករិស្សាមិ។ ទុតិយម្បិ...បេ.... តតិយម្បិ, ភន្តេ, សង្ឃំ បវារេមិ ទិដ្ឋេន វា សុតេន វា បរិសង្កាយ វា, វទន្តុ មំ អាយស្មន្តោ អនុកម្បំ ឧបាទាយ, បស្សន្តោ បដិករិស្សាមី”តិ។

៤៤០. ទានេន ធម្មសាកច្ឆា, កលហេហិ ច រត្តិយា;
តេវាចិកាយ ឱកាសេ-សតិ ខេបិតភាវតោ;
អន្តរាយេ ទសវិធេ, ញត្តឹ វត្វានុរូបតោ។

៤៤១. “សុណាតុ មេ ភន្តេ សង្ឃោ, មនុស្សេហិ ទានំ ទេន្តេហិ, ទ្វីហិ ភិក្ខូហិ ធម្មំ សាកច្ឆន្តេហិ, កលហំ ករោន្តេហិ យេភុយ្យេន រត្តិ ខេបិតា។ សចេ សង្ឃោ តេវាចិកំ បវារេស្សតិ, អប្បវារិតោវ សង្ឃោ ភវិស្សតិ, អថាយំ រត្តិ វិភាយិស្សតិ។ អយំ រាជន្តរាយោ, អយំ ចោរន្តរាយោ, អយំ អគ្យន្តរាយោ, អយំ ឧទកន្តរាយោ, អយំ មនុស្សន្តរាយោ, អយំ អមនុស្សន្តរាយោ, អយំ វាឡន្តរាយោ, អយំ សរីសបន្តរាយោ, អយំ ជីវិតន្តរាយោ, អយំ ព្រហ្មចរិយន្តរាយោ។ សចេ សង្ឃោ តេវាចិកំ បវារេស្សតិ, អប្បវារិតោវ សង្ឃោ ភវិស្សតិ, អថាយំ ព្រហ្មចរិយន្តរាយោ ភវិស្សតិ។ យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, សង្ឃោ ទ្វេវាចិកំ, ឯកវាចិកំ, សមានវស្សិកំ បវារេយ្យា”តិ។

៤៤២. បវារេយ្យានុរូបេន , យថាឋបិតញត្តិយា;
អាគច្ឆេយ្យុំ យទិ សមា, អាទិកា ចេត្ថ អាហរេ។

៤៤៣. ឯវំ តិចតុវគ្គោ ច, ញត្តឹ វត្វា បវារយេ។ “សុណន្តុ មេ អាយស្មន្តា, អជ្ជ បវារណា បន្នរសី, យទាយស្មន្តានំ បត្តកល្លំ, មយំ អញ្ញមញ្ញំ បវារេយ្យាមា”តិ។

៤៤៤. ឯកំសំ ចីវរំ កត្វា, និសីទិត្វា ឧក្កុដិកំ;
ថេរេន អញ្ជលឹ តេវំ, បគ្គយ្ហ សមុទីរិយោ។

៤៤៥. “អហំ, អាវុសោ, អាយស្មន្តេ បវារេមិ ទិដ្ឋេន វា សុតេន វា បរិសង្កាយ វា, វទន្តុ មំ អាយស្មន្តា អនុកម្បំ ឧបាទាយ, បស្សន្តោ បដិករិស្សាមិ។ ទុតិយម្បិ...បេ.... តតិយម្បិ អហំ, អាវុសោ, អាយស្មន្តេ បវារេមិ ទិដ្ឋេន វា សុតេន វា បរិសង្កាយ វា, វទន្តុ មំ អាយស្មន្តា អនុកម្បំ ឧបាទាយ, បស្សន្តោ បដិករិស្សាមី”តិ។

នវេនាបិ “អហំ, ភន្តេ, អាយស្មន្តេ បវារេមិ ទិដ្ឋេន វា សុតេន វា បរិសង្កាយ វា, វទន្តុ មំ អាយស្មន្តា អនុកម្បំ ឧបាទាយ, បស្សន្តោ បដិករិស្សាមិ។ ទុតិយម្បិ...បេ.... តតិយម្បិ អហំ, ភន្តេ, អាយស្មន្តេ បវារេមិ ទិដ្ឋេន វា សុតេន វា បរិសង្កាយ វា, វទន្តុ មំ អាយស្មន្តា អនុកម្បំ ឧបាទាយ, បស្សន្តោ បដិករិស្សាមី”តិ។

៤៤៦. ទ្វីសុ ថេរេន កត្តព្ពំ, នវោ កត្វេវមីរិយោ។

៤៤៧. “អហំ, អាវុសោ, អាយស្មន្តំ បវារេមិ ទិដ្ឋេន វា សុតេន វា បរិសង្កាយ វា, វទតុ មំ អាយស្មា អនុកម្បំ ឧបាទាយ, បស្សន្តោ បដិករិស្សាមិ។ ទុតិយម្បិ...បេ.... តតិយម្បិ អហំ, អាវុសោ, អាយស្មន្តំ បវារេមិ ទិដ្ឋេន វា សុតេន វា បរិសង្កាយ វា, វទតុ មំ អាយស្មា អនុកម្បំ ឧបាទាយ, បស្សន្តោ បដិករិស្សាមី”តិ។

នវេនាបិ “អហំ, ភន្តេ, អាយស្មន្តំ បវារេមិ ទិដ្ឋេន វា សុតេន វា បរិសង្កាយ វា, វទតុ មំ អាយស្មា អនុកម្បំ ឧបាទាយ, បស្សន្តោ បដិករិស្សាមិ។ ទុតិយម្បិ...បេ.... តតិយម្បិ អហំ, ភន្តេ, អាយស្មន្តំ បវារេមិ ទិដ្ឋេន វា

សុតេន វា បរិសង្កាយ វា, វទតុ មំ អាយស្មា អនុកម្បំ ឧបាទាយ, បស្សន្តោ បដិករិស្សាមី’’តិ។

៤៤៨. បុព្ពកិច្ចំ សមាបេត្វា, អធិដ្ឋេយ្យេវមេកកោ។ ‘‘អជ្ជ មេ បវារណា ចាតុទ្ទសីតិ វា បន្នរសីតិ វា អធិដ្ឋាមី’’តិ វត្តព្ពំ។

៤៤៩. យស្មិំ វសន្តិ វា បញ្ច, ចត្តារោ វា តយោ ទុវេ;
បវារណំ ហរិត្វាន, ឯកេកស្សិតរីតរេ។

៤៥០. តំ តំ បវារណំ កយិរុំ,
សិយា អាបត្តិ ទុក្កដំ;
សេសា ឧបោសថេ វុត្តា,
គាថាយោ ចេត្ថ អាហរេ។

៤៥១. បវារិតេវ សង្ឃម្ហិ, បារិសុទ្ធិឧបោសថំ;
ករេយ្យ ឆិន្នវស្សោ វា, អវុត្ថោ វានុបគតោ។

៤៥២. ចាតុមាសិនិយា ចាបិ, កតេ សង្ឃេនុបោសថេ;
វុត្ថវស្សា បវារេយ្យុំ, សចេ អប្បតរា សិយុន្តិ។

៤៦. សំវរនិទ្ទេសោ

សំវរោតិ –

៤៥៣. ចក្ខុសោតាទិភេទេហិ, រូបសទ្ទាទិគោចរេ;
អភិជ្ឈាទោមនស្សាទិ-ប្បវត្តិំ វិនិវារយេ។

៤៥៤. និគ្គណ្ហេយ្យ សកំ ចិត្តំ, កិដ្ឋាទី វិយ ទុប្បសុំ;
សតិមា សម្បជានោ ច, ចរេ សព្ពិរិយាបថេតិ។

៤៧. សុទ្ធិនិទ្ទេសោ

សុទ្ធីតិ –

៤៥៥. ទេសនា សំវរោ ឯដ្ឋិបច្ចវេក្ខណ ភេទតោ;
សុទ្ធី ចតុព្ពិធា បាតិមោក្ខសំវរសម្មតំ;
ទេសនាយ វិសុទ្ធត្តា, **ទេសនាសុទ្ធិ** វុច្ចតិ។

៤៥៦. ‘‘ន បុនេវំ ករិស្ស’’ន្តិ, ចិត្តាធិដ្ឋានសំវរា;
វុត្តោ **សំវរសុទ្ធី**តិ, សុជ្ឈតិន្ទ្រិយសំវរោ។

៤៥៧. បហាយានេសនំ ធម្មេនុប្បាទេន្តស្ស ឯដ្ឋិយា;
សុទ្ធត្តា **ឯដ្ឋិសុទ្ធី**តិ, វុត្តមាជីវនិស្សិតំ។

៤៥៨. យោនិសោ បដិសង្ខាយ, ចីវរំ បដិសេវតិ;
ឯវមាទិយថាវុត្ត-បច្ចវេក្ខណសុជ្ឈនា;
បច្ចវេក្ខណសុទ្ធីតិ, វុត្តំ បច្ចយនិស្សិតន្តិ។

៤៨. សន្តោសនិទ្ទេសោ

សន្តោសោតិ –

៤៥៩. អប្បេន អនវជ្ជេន, សន្តុដ្ឋោ សុលភេន ច;
មត្តញ្ញូ សុភរោ ហុត្វា, ចរេ សទ្ធម្មគារវោ។

៤៦០. អតីតំ នានុសោចន្តោ, នប្បជប្បមនាគតំ;

បច្ចុប្បន្នេន យាបេន្តោ, **សន្តន្តោ**តិ បវុច្ចតីតិ។

៤៩. ចតុរារក្ខនិទ្ទេសោ

ចតុរក្ខាតិ –

៤៦១. ពុទ្ធានុស្សតិ មេត្តា ច, អសុភំ មរណស្សតិ;
អារកត្តាទិនារហំ, សម្មា សាមញ្ច ពុទ្ធតោ។

៤៦២. សម្មាសម្ពុទ្ធឥតិ វានុស្សតិ យា បុនប្បុនំ;
នវភេទេ ភគវតោ, **ពុទ្ធានុស្សតិ** សា គុណេ។

៤៦៣. សីមដ្ឋសង្ឃេ សីមដ្ឋទេវតាសុ ច ឥស្សរេ;
ជនេ គោចរគាមម្ហិ, តត្ថុបាទាយ មានុសេ។

៤៦៤. សព្ពសត្តេសុ សុខិតា, ហោន្តាវេរាតិអាទិនា;
បរិច្ឆិជ្ជ បរិច្ឆិជ្ជ, ភាវនា **មេត្តភាវនា**។

៤៦៥. វណ្ណសណ្ឋានឱកាស-ទិសតោ បរិច្ឆេទតោ;
វវត្ថបេត្វា កេសាទិ-កោដ្ឋាសេ អនុបុព្ពតោ។

៤៦៦. នាតិសីឃញ្ច សណិកំ, វិក្ខេបំ បដិពាហយំ;
បណ្ណត្តិំ សមតិក្កម្ម, មុញ្ចន្តស្សានុបុព្ពតោ។

៤៦៧. វណ្ណអាសយសណ្ឋាន-គន្ធោកាសេហិ ភាវនា;
បដិក្កូលាតិ កោដ្ឋាសេ, ឧទ្ធុមាតាទិវត្ថុសុ;
គហេត្វា អសុភាការំ, បវត្តា ភាវនាសុភំ។

៤៦៨. “មរណំ មេ ភវិស្សតិ, ជីវិតំ ឧច្ឆិជ្ជិស្សតិ;
មរណំ មរណំ វា”តិ, ភាវយិត្វាន យោនិសោ។

៤៦៩. វធកស្សេវុបដ្ឋានា, សម្បត្តីនំ វិបត្តិតោ;
ឧបសំហរតោ កាយពហុសាធារណា តថា។

៤៧០. អាយុទុព្ពលតោ កាលវវត្ថានស្សភាវតោ;
អទ្ធានស្ស បរិច្ឆេទា, ភាវនា **មរណស្សតី**តិ។

៥០. វិបស្សនានិទ្ទេសោ

វិបស្សនាតិ –

៤៧១. នាមរូបំ បរិគ្គយ្ហ, តតោ តស្ស ច បច្ចយំ;
ហុត្វា អភាវតោ**និច្ចា,** ឧទយព្ពយបីឡនា។

៤៧២. **ទុក្ខា** អវសវត្តិត្តា, **អនត្តា**តិ តិលក្ខណំ;
អារោបេត្វាន សង្ខារេ, សម្មសន្តោ បុនប្បុនំ;
បាបុណេយ្យានុបុព្ពេន, សព្ពសំយោជនក្ខយន្តិ។

និគមនកថា

៤៧៣. អធិសីលាធិចិត្តានំ, អធិបញ្ញាយ សិក្ខនា;
ភិក្ខុកិច្ចមតោ ខុទ្ទសិក្ខាយំ សមុទាហដា។

៤៧៤. មហតោ កិត្តិសទ្ទស្ស, យស្ស លោកវិចារិនោ;
បរិស្សមោ ន សម្ភោតិ, មាលុតស្សេវ និច្ចសោ។

៤៧៥តុន **ធម្មសិរីកេន**, តម្ពបណ្ណិយកេតុនា;
ថេរេន រចិតា ធម្មវិនយញ្ញុបសំសិតា។

៤៧៦ឯត្តាវតាយំ និដ្ឋានំ, ខុទ្ទសិក្ខា ឧបាគតា;
បញ្ចមត្តេហិ គាថានំ, សតេហិ បរិមាណតោតិ។

ខុទ្ទសិក្ខា និដ្ឋិតា។

។ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

ខុទ្ទសិក្ខា-បុរាណដីកា

គន្ថារម្ភកថា

យោ ចិរំ ទីឃមទ្ធានំ, វិទិត្វា ទុក្ខិតំ ជនំ;
តថាបិ នាវពុជ្ឈន្តមនុកម្បាយ ចោទិតោ។

ពោធាយ បណិធិំ កត្វា, បត្តោ សម្ពោធិមុត្តមំ;
តស្ស បាទេ នមស្សិត្វា, ធម្មំ សង្ឃញ្ច សាធុកំ។

បុព្ពាចរិយបាទេសុ, បបេត្វា សីសមត្តនោ;
ថេរេន **ធម្មសិរិនា**, ចិរសីលេន យា កតា។

“អាទិតោ ឧបសម្បន្នសិក្ខិតព្ព”ន្តិអាទិនា;
ខុទ្ទសិក្ខា សមាសេន, តស្សា អត្ថវិនិច្ឆយំ។

លិខិស្សាមិ ហិតត្ថាយ, អាទិកម្មិកភិក្ខុនំ;
តត្ថ យុត្តំ គហេតព្ពមយុត្តំ តុជ្ឈិតព្ពកន្តិ;

គន្ថារម្ភកថាវណ្ណនា

(ក) ឯត្ថាហ – កតមា ខុទ្ទសិក្ខា, កថំ សិក្ខិតព្ពា, កស្មា សិក្ខិតព្ពា, កេ សិក្ខន្តិ, កេ សិក្ខិតសិក្ខាតិ? វុច្ចតេ – អធិសីលអធិចិត្តអធិបញ្ញាវសេន តិស្សោ សិក្ខា, គន្ថវសេនេត្ថ សង្ខិបិត្វា វុត្តត្តា តទ្ទីបនោ គន្ថោ “ខុទ្ទសិក្ខា”តិ វុច្ចតិ, អថ វា “ខុទ្ទំ អនេលកំ មធុបដល”ន្តិអាទីនិ វិយ សិក្ខាកាមានំ មធុរតាយ ខុទ្ទា ច តា សិក្ខា ចាតិ ខុទ្ទសិក្ខា, អថ វា “ខុទ្ទបុត្តម្ហិ សមណ បោស ម”ន្តិអាទីសុ វិយ ពហុវិធត្តាបិ ខុទ្ទា ច តា សិក្ខិតព្ពតោ សិក្ខា ចាតិ ខុទ្ទសិក្ខា។ អធិសីលសិក្ខា បនេត្ថ ចារិត្តវារិត្តវសេន ទុវិធម្បិ សីលំ យថានុសិដ្ឋំ បដិបជ្ជមានេន តប្បដិបក្ខេ កិលេសេ តទង្គប្បហានវសេន បជហន្តេន សិក្ខិតព្ពា, អធិចិត្តសិក្ខា បន យថាវុត្តេសុ អារម្មណេសុ អភិយោគករណវសេន ឈានប្បដិបក្ខានំ នីវរណគណានំ វិក្ខម្ភនប្បហានំ កុរុមានេន សិក្ខិតព្ពា, អធិបញ្ញាសិក្ខា បន យថានុរូបំ សមុច្ឆេទវសេន សានុសយេ កិលេសេ សមុច្ឆិន្ទន្តេន សិក្ខិតព្ពា។

កស្មា សិក្ខិតព្ពាតិ ឯត្ថ –

ជាតិអាទីហិ ទុក្ខេហិ, អនេកេហិ ឧបទ្ទុតំ;
ខន្ធលោកំ ជហិត្វាន, បត្តុំ ខេមំ បុរំ សិវំ។

កល្យាណបុថុជ្ជនេន សហ សត្ត សេក្ខា សិក្ខន្តិ។ អរហន្តោ សិក្ខិតសិក្ខា។

យេ វីតមោហា មុនិបុង្គវស្ស;
សិស្សេសុ អគ្គា មុនិនា បសត្ថា;
តេ តីសុ សិក្ខាសុ សមត្តសិក្ខា;
តតោ បរេ កេន សមត្តសិក្ខាតិ។

អាទិតោតិ ឯត្ថ អាទិម្ហិយេវាតិ អត្ថោ, អាទិតោ បដ្ឋាយាតិ វា។ ឧបសម្បន្នេន ច ឧបសម្បន្នាយ ច សិក្ខិតព្ពំ **ឧបសម្បន្នសិក្ខិតព្ពំ**។ សហ មាតិកាយ **សមាតិកំ**។ បុព្ពេ វុត្តប្បការំ ខុទ្ទសិក្ខំ បវក្ខាមិ អាទរេន, បការេន វា វក្ខាមិ រតនត្តយំ វន្ទិត្វាតិ អត្ថោ។ អបិច ថេរោ **អាទិតោ**តិ វចនេន សទ្ធាបព្ពជិតានំ កុលបុត្តានំ អាលសិយទោសេន អប្បដិបជ្ជន្តានំ អញ្ញាណទោសេន អញ្ញថា បដិបជ្ជន្តានំ សំវេគំ ជនេតិ។ កថំ? អតិទុល្លភំ ខណសមវាយំ បដិលភិត្វា តង្ខណំ ន កុសីតេន វា និរត្ថកកថាបសុតេន វា វីតិនាមេតព្ពំ, កឹ កាតព្ពំ? អាទិតោ បដ្ឋាយ និរន្តរមេវ តីសុ សិក្ខាសុ អាទរោ ជនេតព្ពោតិ។ ឯត្ថាហ – កឹ តំ រតនត្តយំ នាម, យំ វន្ទិត្វា ថេរោ ខុទ្ទសិក្ខំ បវក្ខតីតិ? វុច្ចតេ – ពុទ្ធរតនំ ធម្មរតនំ សង្ឃរតនន្តិ ឥមានិ តីណិ រតនានិ។ តានិ ហិ រតិជននដ្ឋេន “រតនានី”តិ វុច្ចន្តិ។ អបិច –

“ចិត្តីកតំ មហគ្ឃញ្ច, អតុលំ ទុល្លភទស្សនំ;
អនោមសត្តបរិភោគំ, រតនំ តេន វុច្ចតី”តិ។ (ទី. និ. អដ្ឋ. ២.៣៣; សំ. និ. អដ្ឋ. ៣.៥.២២៣; ខុ. បា. អដ្ឋ. ៦.៣; សុ. និ. អដ្ឋ. ១.២២៦; មហានិ. អដ្ឋ. ៥០; ឧទា. អដ្ឋ. ៤៥) –

ឥមិស្សា គាថាយ វសេន រតនត្ថោ វេទិតព្ពោ។

មាតិកាវណ្ណនា

(ខ-ជ) ឥទានិ “សមាតិក”ន្តិ វុត្តត្តា មាតិកំ តាវ ទស្សេតុំ **“បារាជិកា ច ចត្តារោ”**តិអាទិ អារទ្ធំ។ សព្ពសិក្ខានំ បន មូលភូតត្តា អធិសីលសិក្ខាវ បឋមំ វុត្តា។ “សីលេ បតិដ្ឋាយា”តិ (សំ. និ. ១.១.២៣, ១៩២; បេដកោ. ២២; មិ. ប. ២.១.៩) ហិ វុត្តំ។ តត្រាបិ មហាសាវជ្ជត្តា, មូលច្ឆេជ្ជវសេន បវត្តនតោ ច សព្ពបឋមំ ជានិតព្ពាតិ បារាជិកាវ បឋមំ វុត្តាតិ។ ឥទានិ យថានិក្ខិត្តានិ មាតិកាបទានិ បដិបាដិយា វិត្ថារេត្វា ទស្សេតុំ “បារាជិកា ច ចត្តារោ”តិ បឋមបទំ ឧទ្ធដំ, តស្សាយមត្ថោ – **បារាជិកា**តិ បរាជិតា បរាជយមាបន្នា, សិក្ខាបទំ អតិក្កមិត្វា តេនេវ អាបត្តី អាបជ្ជិត្វា, តាយ វា បរាជយមាបាទិតានមេតំ អធិវចនំ, តេ បន ចត្តារោតិ វុត្តំ ហោតិ។

១. បារាជិកនិទ្ទេសវណ្ណនា

១-២. ឥទានិ តេ ទស្សេតុំ **“មគ្គត្តយេ”**តិអាទិ អារទ្ធំ។ តត្ថ មនុស្សាមនុស្សតិរច្ឆានគតានំ វសេន តិស្សោ ឥត្ថិយោ, តយោ ឧភតោព្យញ្ជនកា, តយោ បណ្ឌកា, តយោ បុរិសាតិ បារាជិកវត្ថុភូតានំ និមិត្តានំ និស្សយា ទ្វាទសមត្តា ហោន្តិ, តេសំ វច្ចមគ្គប្បស្សាវមគ្គមុខមគ្គវសេន តយោ មគ្គា។ តត្ថ មនុស្សិត្ថិយា តយោ, អមនុស្សិត្ថិយា តយោ, តិរច្ឆានគតិត្ថិយា តយោតិ នវ, តថា មនុស្សឧភតោព្យញ្ជនកាទីនំ។ មនុស្សបណ្ឌកាទីនំ បន វច្ចមគ្គមុខមគ្គវសេន ទ្វេ ទ្វេ កត្វា ឆ, តថា មនុស្សបុរិសាទីនន្តិ សព្ពេសំ វសេន តឹស មគ្គា ហោន្តិ។ តេ សព្ពេ បរិគ្គហេត្វា ឥធ **“មគ្គត្តយេ”**តិ វុត្តំ, តស្មឹ មគ្គត្តយេតិ អត្ថោ។ **អនិក្ខិត្តសិក្ខោ**តិ ភិក្ខុភាវតោ ចវិតុកាមតាចិត្តេន យថាលក្ខណំ អបច្ចក្ខាតសិក្ខោតិ អត្ថោ។ **សន្ថតសន្ថតេ**តិ វត្ថាទីសុ យេន កេនចិ សន្ថតេ វា អសន្ថតេ វា។ **អល្លោកាសេ**តិ មគ្គត្តយស្ស បកតិវាតេន អសម្ផុដ្ឋប្បទេសេ។ **និមិត្ត**ន្តិ អង្គជាតំ។ **សំសន្ថតំ វា អសន្ថតំ វា**តិ អត្តនោ អង្គជាតំ វត្ថាទីនំ អញ្ញតរេន បដិច្ឆន្នំ វា អប្បដិច្ឆន្នំ វា។ **ឧបាទិណ្ណ**ន្តិ អនដ្ឋកាយប្បសាទំ។ វុត្តប្បការេ មគ្គត្តយេ បវេសេន្តោ ចុតោ បារាជិកោតិ សម្ពន្ធោ។ នដ្ឋកាយប្បសាទំ បន បីឡកំ វា ចម្មខិលំ វា លោមំ វា បវេសេន្តស្ស ទុក្កដំ, មនុស្សានំ បន ជីវមានកសរីរេ អក្ខិនាសាកណ្ណច្ឆិទ្ទវត្ថិកោសេសុ សត្ថកាទីហិ កតវណេ វា មេថុនរាគេន តិលពីជមត្តម្បិ អង្គជាតំ បវេសេន្តស្ស ថុល្លច្ចយំ, អវសេសសរីរេសុ ឧបកច្ឆកាទីសុ ច ទុក្កដំ។ តិរច្ឆានគតានំ ហត្ថិអស្សគោណគទ្រភឱដ្ឋមហឹសាទីនំ នាសាយ ថុល្លច្ចយំ, តថា តេសំ វត្ថិកោសេសុ។ សព្ពេសម្បិ តិរច្ឆានគតានំ អក្ខិកណ្ណវណេសុ ទុក្កដំ, តថា តេសំ អវសេសសរីរេសុបិ។

ឥទានិ បវេសនំ នាម ន កេវលំ អត្តុបក្កមេនេវ ហោតិ, ភិក្ខុបច្ចត្ថិកាទីនំ បន វសេន បរូបក្កមេនាបិ ហោតិ, តត្ថាបិ សេវនចិត្តេ សតិ បារាជិកោ ហោតីតិ ទស្សនត្ថំ **“អថ វា”**តិអាទិ វុត្តំ។ តស្សត្ថោ – យោ ភិក្ខុ បវេសនបវិដ្ឋឋិតឧទ្ធារណក្ខណេសុ សាទិយតិ, តស្មឹ ខណេ សេវនចិត្តំ ឧបដ្ឋបេតិ, សោបិ បារាជិកោ ហោតិ។ យោ បន ភិក្ខុ សព្ពសោ អសាទិយន្តោ អាសីវិសមុខំ អង្គារកាសុញ្ច បវិដ្ឋំ វិយ មញ្ញតិ, សោ និប្បរាធោ ហោតិ។ ឯត្ថ ឋិតំ នាម សុក្កវិស្សដ្ឋិសមយប្បវត្តិ។

បឋមំ។

៣-៤. ឥទានិ ទុតិយំ ទស្សេតុំ **“អាទិយេយ្យា”**តិអាទិមាហ។ “អាទិយេយ្យា”តិអាទីនំ បទានំ “អទិន្នំ ថេយ្យចិត្តេន ភវេ បារាជិកោ”តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ **អាទិយេយ្យា**តិ អារាមាទឹ អភិយុញ្ជិត្វា យោ ភិក្ខុ គណ្ហេយ្យ, សោ ភវេ បារាជិកោតិ អត្ថោ។ ឯវំ សេសេសុបិ។ **ហរេយ្យា**តិ វេតនេន វា មិត្តភាវេន វា អញ្ញស្ស ភណ្ឌំ ហរន្តោ បុន ថេយ្យចិត្តេ ឧប្បន្នេ “សីសេ ភារំ ថេយ្យចិត្តោ អាមសតី”តិអាទិនា គណ្ហេយ្យាតិ អត្ថោ។ **អវហរេយ្យា**តិ “ឧបនិក្ខិត្តំ ភណ្ឌំ ‘ទេហិ មេ ភណ្ឌ’ន្តិ វុច្ចមានោ ‘នាហំ គណ្ហាមី’”តិអាទិនា អវហរេយ្យ។ **ឥរិយាបថំ កោបេយ្យា**តិ “សហភណ្ឌហារកំ នេស្សាមី”តិ តេនេវ បុរិសេន តំ នេតុំ តស្ស គមនបថំ វារេត្វា អញ្ញេន មគ្គេន តំ សន្តជ្ជេត្វា នេតិ, ឯវំ នេន្តស្ស តស្ស បុរិសស្ស បឋមបាទេ ថុល្លច្ចយំ, ទុតិយបាទុទ្ធារេ បារាជិកំ។ “ថលដ្ឋំ ភណ្ឌំ ថេយ្យចិត្តោ អាមសតី”តិអាទិនា **ឋានា ចាវេយ្យ**។ បរិកប្បិតដ្ឋានំ វា សុង្កឃាតំ វា អតិក្កាមេន្តោ **សង្កេតំ វីតិនាមេយ្យ**។ យំ កិញ្ចិ បរបរិគ្គហិតំ សស្សាមិកំ ភណ្ឌំ តេហិ សាមិកេហិ កាយេន វា វាចាយ វា ន ទិន្នន្តិ **អទិន្នំ**។

ឥទានិ ន ឥមិនាវ អាការេន អវហារកោ បារាជិកោ ហោតិ, អញ្ញថាបិ ហោតីតិ ទស្សេតុំ "**អថ វា**"តិអាទិ វុត្តំ។ ថេយ្យាវហារកោ ច ពលាវហារកោ ច កុសាវហារកោ ច បដិច្ឆន្នាវហារកោ ច បរិកប្បាវហារកោ ច ភវេ បារាជិកោតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ **ថេយ្យាវហារោ** នាម សន្ធិច្ឆេទាទីហិ វា កំសកូដមានកូដតុលាកូដាទីហិ វា វញ្ចេត្វា គហណំ។ បសយ្ហាវហារោ **ពលាវហារោ**។ កុសសង្កមនំ កត្វា បរកោដ្ឋាសគ្គហណំ **កុសាវហារោ**។ បរភណ្ឌំ បំសុអាទិនា បដិច្ឆាទេត្វា សាមិកេសុ អបស្សិត្វា គតេសុ បច្ឆាគន្ត្វា គហណំ **បដិច្ឆន្នាវហារោ។ បរិកប្បាវហារោ** បន ទុវិធោ ភណ្ឌោកាសវសេន។ តត្ថ "សាដកោ ចេ, គណ្ហិស្សាមិ, សុត្តញ្ចេ, ន គណ្ហិស្សាមី"តិ ភណ្ឌំ បរិកប្បេត្វា អន្ធការេ បសិព្ពកំ គណ្ហាតិ។ តត្ថ ចេ សាដកោ ហោតិ, ឧទ្ធារេយេវ បារាជិកំ។ សចេ សុត្តំ ហោតិ, រក្ខតិ, បុន "សុត្ត"ន្តិ ញត្វាបិ "យំ លទ្ធំ, តំ គហេតព្ព"ន្តិ ឧគ្គណ្ហន្តោ ឧទ្ធារេយេវ បារាជិកំ, អយំ **ភណ្ឌបរិកប្បោ**។ ឱកាសបរិកប្បោ គព្ភទ្វារប្បមុខវិហារាទីនំ វសេន បរិច្ឆេទំ ករោតិ "សចេ មំ ឯត្ថន្តរេ បស្សន្តិ, ទស្សាមិ, នោ ចេ បស្សន្តិ, គណ្ហិត្វា គច្ឆាមី"តិ, តស្ស តំ បរិកប្បិតបរិច្ឆេទំ អតិក្កមន្តស្ស បទវារេន បារាជិកំ វេទិតព្ពំ, អយំ **ឱកាសបរិកប្បោ**។

ឥទានិ ឥមស្មឹ អទិន្នាទានេ វិនិច្ឆយនយំ ទស្សេតុំ "**ភណ្ឌកាលគ្ឃទេសេហី**"តិអាទិ វុត្តំ។ **ឯត្ថា**តិ អទិន្នាទានេ។ **និច្ឆយោ**តិ វិនិច្ឆយោ កាតព្ពោតិ អត្ថោ។ តត្ថ កេនចិ ភិក្ខុនា "មយា ឥទំ នាម ភណ្ឌំ ថេយ្យចិត្តេន គហិត"ន្តិ វុត្តេ វិនយធរេន សហសាវ តំ អាបត្តឹ អនារោបេត្វា តស្ស ភណ្ឌស្ស សាមិកអស្សាមិកភាវំ ឧបបរិក្ខិត្វា យទិ សស្សាមិកំ, តស្ស ភណ្ឌស្ស អគ្ឃវសេន អាបត្តិយា ការេតព្ពោ។ សចេ និរាលយកាលេ គហិតំ , បារាជិកេន ន ការេតព្ពោ, អយំ ភណ្ឌវសេន វិនិច្ឆយោ។

កាលោតិ អវហារកាលោ។ តទេវ ហិ ភណ្ឌំ កទាចិ មហគ្ឃំ ហោតិ, កទាចិ អប្បគ្ឃំ, តស្មា យស្មឹ កាលេ អវហដំ, តស្មឹ កាលេ យោ តស្ស អគ្ឃោ, តេន អគ្ឃេន អាបត្តិយា ការេតព្ពោ, អយំ កាលវសេន វិនិច្ឆយោ។

អគ្ឃោតិ ភណ្ឌគ្ឃោ។ នវភណ្ឌស្ស ហិ យោ អគ្ឃោ, សោ បច្ឆា បរិហាយតិ, តស្មា សព្ពទា ភណ្ឌំ បកតិអគ្ឃវសេនេវ ន ការេតព្ពំ, អយំ អគ្ឃវសេន វិនិច្ឆយោ។ **ទេសោ**តិ អវហារទេសោ។ ភណ្ឌុដ្ឋានទេសេ ហិ ភណ្ឌំ អប្បគ្ឃំ ហោតិ, អញ្ញត្ថ មហគ្ឃំ, តស្មា យស្មឹ ទេសេ ភណ្ឌំ អវហដំ, តស្មិំយេវ ទេសេ អគ្ឃេន ការេតព្ពោ, អយំ ទេសវសេន វិនិច្ឆយោ។

បរិភោគេនបិ សាដកាទិកស្ស ភណ្ឌស្ស អគ្ឃោ បរិហាយតិ, តស្មា តស្ស បរិភោគវសេន បរិហីនាបរិហីនភាវោ ឧបបរិក្ខិតព្ពោ, អយំ បរិភោគវសេន វិនិច្ឆយោ។

ទុតិយំ។

៥. ឥទានិ តតិយំ ទស្សេតុំ "**មនុស្សវិគ្គហ**"ន្តិអាទិ អារទ្ធំ។ តត្ថ **មនុស្សវិគ្គហ**ន្តិ បដិសន្ធិវិញ្ញាណេន សទ្ធឹ ឧប្បន្នំ កលលរូបំ អាទឹ កត្វា បកតិយា វីសតិវស្សសតាយុកស្ស សត្តស្ស យាវ មរណកាលា ឯត្ថន្តរេ អនុបុព្ពេន វុឌ្ឍិប្បត្តោ អត្តភាវោ, ឯសោ មនុស្សវិគ្គហោ នាម, ឯវរូបំ មនុស្សវិគ្គហន្តិ អត្ថោ។ **ចិច្ចា**តិ វធកចេតនាវសេន សញ្ចេតេត្វា បកប្បេត្វា អភិវិតរិត្វា វីតិក្កមោតិ អត្ថោ។ **ជីវិតា វា វិយោជយេ**តិ វុត្តប្បការំ មនុស្សវិគ្គហំ កលលកាលេបិ តាបនមទ្ទនេហិ វា ភេសជ្ជសម្បទានេន វា តតោ វា ឧទ្ធម្បិ តទនុរូបេន ឧបក្កមេន សន្តតិវិកោបនវសេន យោ ជីវិតា វិយោជេយ្យ, សោ ចុតោ ភវេតិ សម្ពន្ធោ។ កិញ្ច ភិយ្យោ – "**សត្ថហារកំ វា**"តិអាទិ វុត្តំ។ ឯត្ថ ហរតីតិ ហារកំ, កឹ ហរតិ? ជីវិតំ, ហរិតព្ពន្តិ វា ហារកំ, ឧបនិក្ខិបិតព្ពន្តិ អត្ថោ, សត្ថញ្ច តំ ហារកញ្ចាតិ **សត្ថហារកំ។ អស្សា**តិ មនុស្សវិគ្គហស្ស។ យថា មនុស្សវិគ្គហោ ឥច្ឆិតិច្ឆិតក្ខណេ តំ អសិអាទិសត្ថំ បដិលភតិ, តថា សយំ **មរណចេតនោ** មរណាធិប្បាយោ ហុត្វា ឧបនិក្ខិបេយ្យ។ សោបិ ចុតោ ភវេតិ អត្ថោ។ ឯតេន ថាវរប្បយោគំ ទស្សេតិ។

៦-៧. ឥទានិ "មរណវណ្ណំ វា សំវណ្ណេយ្យា"តិអាទិវិធឹ ទស្សេតុំ "**គាហេយ្យ មរណូបាយំ, វទេយ្យ មរណេ គុណ**"ន្តិ វុត្តំ។ តត្ថ "សត្ថំ វា អាហរ, វិសំ វា ខាទ, រជ្ជុយា វា ឧព្ពន្ធិត្វា កាលំ ករោហី"តិអាទិនា នយេន មរណត្ថាយ ឧបាយំ គាហេយ្យ។ មរណសំវណ្ណនា បនេត្ថ ពហុវិធា "កាយេន សំវណ្ណេតិ, វាចាយ កាយវាចាយ ទូតេន លេខាយ វា សំវណ្ណេតី"តិ វុត្តត្តា។ តត្ថ **កាយេន សំវណ្ណេតិ** នាម កាយេន វិញ្ញាបេតិ។ "យោ បបាតេ បបតនាទីនិ កត្វា មរតិ, សោ ធនំ វា លភតិ, យសំ វា លភតិ, សគ្គំ វា គច្ឆតី"តិអាទិនា នយេន សំវណ្ណេតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ តស្ស វចនំ សុត្វា កោចិ "មរិស្សាមី"តិ ទុក្ខំ វេទនំ ឧប្បាទេតិ, ថុល្លច្ចយំ។ មរតិ ចេ, បារាជិកំ។ ឯវំ សេសេសុបិ។ **ទូតេន សំវណ្ណនាយំ** បន ទូតស្ស សាសនំ អារោចាបេតិ "ឯវំ អារោចេហី"តិ, "យោ ឯវំ មរតិ, សោ ធនំ វា លភតី"តិ សព្ពំ បុរិមសទិសមេវ។ **លេខាយ សំវណ្ណេតិ** នាម គិរិបព្ពតបុរាណាទិលេខំ

លិខតិ, “យោ ឯវំ មរតី”តិអាទិ វុត្តនយមេវ។ ឯត្ថាបិ យោ មរណូបាយំ វា គាហេយ្យ, មរណេ វា គុណំ វទេយ្យ, សោ ចុតោ ភវតិ សម្ពន្ធោ។

ឥទានិ បន ឥមស្ស មនុស្សវិគ្គហស្ស ឆព្ពិធេ បយោគេ ទស្សេតុំ **“បយោគា”**តិអាទិ អារទ្ធំ។ សាហត្ថិក និស្សគ្គិកអាណត្តិកថាវរឥទ្ធិមយវិជ្ជាមយានំ វសេន តស្ស មនុស្សវិគ្គហស្ស ឆប្បយោគាតិ អធិប្បាយោ។ តត្ថ **សាហត្ថិកោ**តិ សយំ មារេន្តស្ស កាយេន វា កាយប្បដិពទ្ធេន វា បហរណំ។ **និស្សគ្គិកោ**តិ ទូរេ ឋិតំ មារេតុកាមស្ស កាយាទីហិ ឧសុសត្តិយន្តបាសាណាទីនំ និស្សជ្ជនំ។ **អាណត្តិកោ**តិ “អសុកំ នាម មារេហី”តិ អញ្ញំ អាណាបេន្តស្ស អាណាបនំ។ **ថាវរោ**តិ ឱបាតក្ខណនំ, អបស្សេនសំវិធានំ, អសិអាទីនំ ឧបនិក្ខិបនំ, តឡាកាទីសុ វិសសម្បយោជនំ, រូបូបហារោតិ ឯវមាទិ។ កម្មវិបាកជាយ ឥទ្ធិយា បយោជនំ **ឥទ្ធិបយោគំ**។ មារណត្ថាយ វិជ្ជានំ បរិជប្បនំ **វិជ្ជាមយោ**តិ។

ឥទានិ ឥមេសុ ឆសុ បយោគេសុ អាណត្តិយំ សង្កេតវិសង្កេតតំ ទស្សេតុំ **“កាលវត្ថាវុធិរិយាបថា”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **កាលោ**តិ បុព្ពណ្ហសាយន្ហាទិកាលោ ច យោព្ពនថាវរិយាទិកាលោបិ ច។ ឥមេសុ យំ កិញ្ចិ កាលំ និយមេត្វា “ឥមស្មឹ នាម កាលេ មារេហី”តិ អាណត្តោ សចេ តស្មឹយេវ កាលេ មារេតិ, អាណត្តិក្ខណេយេវ បារាជិកំ។ សចេ និយមិតកាលតោ បុរេ វា បច្ឆា វា មារេតិ, អាណាបកោ មុច្ចតិ។ **វត្ថូ**តិ មារេតព្ពោ បុគ្គលោ។ សចេ អាណត្តោ តមេវ មារេតិ, អាណាបកស្ស អាណត្តិក្ខណេយេវ បារាជិកំ។ អថ អញ្ញំ មារេតិ, អាណាបកោ មុច្ចតិ។ ឯវំ សេសេសុបិ វុត្តនយេនេវ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។ **អាវុធ**ន្តិ អសិអាទិ។ **ឥរិយាបថោ**តិ មារេតព្ពស្ស គមនំ វា និសជ្ជា វាតិ ឯវមាទិកោ។ **កិរិយាវិសេសោ**តិ វិជ្ឈនំ វា ឆេទនំ វា ភេទនំ វា សូលារោបនំ វាតិ ឯវមាទិកោ។ **ឱកាសោ**តិ គាមោ វា វនំ វា គេហំ វាតិ ឯវមាទិកោ។ ឥមេសុ យថា យថា វុត្តោ អាណត្តោ, តថា តថា កតេ អាណាបកស្ស អាបត្តិ, អញ្ញថា កតេ វិសង្កេតោ ហោតិ។ អាណត្តិយំ បន អយំ វិសេសោ “អធិដ្ឋាយាតិ អធិដ្ឋហិត្វា អាណាបេតិ ‘ឯវំ វិជ្ឈ, ឯវំ បហរ, ឯវំ ឃាតេហី’តិ វុត្តាយ បាឡិយា លព្ភតីតិ ញាតព្ពោ។

តតិយំ។

៨-៩. ឥទានិ ចតុត្ថំ ទស្សេតុំ **“ឈានាទិភេទ”**ន្តិអាទិមាហ។ តស្សត្ថោ – “ឈានំ វិមោក្ខោ សមាធិ សមាបត្តិ ញាណទស្សនំ មគ្គភាវនា ផលសច្ឆិកិរិយា កិលេសប្បហានំ វិនីវរណតា ចិត្តស្ស សុញ្ញាគារេ អភិរតី”តិ ឯវំ វុត្តំ ឧត្តរិមនុស្សធម្មំ អត្តនិ នត្ថិតាយ នោសន្តំ “មយិ អត្ថី”តិ អត្តនិ វា តំ “អហំ ឯត្ថ សន្ទិស្សាមី”តិ អត្តានំ វា តត្ថ ឧបនេត្វា ទីបេន្តោ ចុតោ ភវេ។ **កោដ្ឋាសំ វា**តិ ឯត្ថ “ឈានលាភី, វិមោក្ខលាភី, សមាធិលាភី, សមាបត្តិលាភីម្ហី”តិ ឯវមាទិនា នយេន កោដ្ឋាសតោ វាតិ អត្ថោ។ **ឯកេកំ វា**តិ “បឋមស្ស ឈានស្ស លាភី, ទុតិយស្ស ឈានស្ស លាភីម្ហី”តិ ឯវមាទិនា នយេន ឯកេកំ វាតិ អត្ថោ។ “អតីតភវេ សោតាបន្នោម្ហី”តិ វទតោ អតីតភវំ សន្ធាយ កថិតត្តា បារាជិកំ នត្ថិ, តស្មា **“បច្ចុប្បន្នភវស្សិត”**ន្តិ វុត្តំ, តស្ស បច្ចុប្បន្នភវនិស្សិតំ កត្វាតិ អត្ថោ។ **អញ្ញាបទេសរហិត**ន្តិ “យោ តេ វិហារេ វសតិ, សោ ភិក្ខុ បឋមស្ស ឈានស្ស លាភី”តិអាទិនា នយេន អញ្ញាបទេសំ វិនាតិ អត្ថោ។ ឯវំ ទីបេន្តោ ហិ ថុល្លច្ចយមាបជ្ជតិ។ **ទីបេន្តោ**តិ “បឋមំ ឈានំ សមាបជ្ជឹ, សមាបជ្ជាមិ, សមាបន្នោ, បឋមស្ស ឈានស្ស លាភីម្ហិ, វសីម្ហិ, សច្ឆិកតំ អស្សា”តិ ឯវមាទិនា នយេន ទីបេន្តោតិ អត្ថោ។ “អធិគតោ”តិ មានោ អធិមានោ, សោ យស្ស នត្ថិ, សោ **អនធិមានិកោ**។ កេន ឯវំ ទីបេន្តោតិ ចេ? តំ ទស្សេតុំ **“កាយេន វាចា”**តិអាទិ វុត្តំ , កាយេន វា វាចាយ វា តទុភយេន វាតិ អត្ថោ។ **វិញ្ញត្តិបថេ**តិ យត្ថ ឋិតោ មនុស្សជាតិកោ គហដ្ឋោ វា បព្ពជិតោ វា តស្ស វចនំ បកតិសោតេន សុត្វា សមនន្តរមេវ “ឥមំ នាម ឯស វទតី”តិ ជានាតិ, តត្ថ ឋត្វា ទីបេន្តោ ចុតោ ភវេ, ន ទេវព្រហ្មាទីសុ អញ្ញតរេន ញាតេតិ អត្ថោ។

ចតុត្ថំ។

១០. ឥទានិ ចតុន្នម្បិ សាធារណវិនិច្ឆយំ វត្តុំ **“បារាជិកេតេ ចត្តារោ”**តិអាទិមាហ។ តត្ថាយំ សង្ខេបោ – **ចត្តារោបិ ឯតេ** បារាជិកា “ឯកកម្មំ ឯកុទ្ទេសោ សមសិក្ខតា”តិ ឯវំ វុត្តសំវាសស្ស អភព្ពតាយ **អសំវាសា, យថាបុរេ** បុព្ពេ គិហិកាលេ ច អនុបសម្បន្នកាលេ ច អសំវាសិកា, ឯវំ បច្ឆា បារាជិកំ អាបន្នាបិ អសំវាសាតិ។ កិញ្ច ភិយ្យោ – **អភព្ពា ភិក្ខុភាវាយ** បុន តេន អត្តភាវេន ឧបសម្បទាយ អវត្ថុតាយ ឧបសម្បន្នា ភវិតុម្បិ អភព្ពាតិ អត្ថោ។ កឹ វិយាតិ ចេ? **សីសច្ឆិន្នោវ ជីវិតុំ,** យថាបិ សីសច្ឆិន្នោ តេន អត្តភាវេន បុន ជីវិតុំ អភព្ពោ, ឯវមិមេ ចត្តារោតិ អធិប្បាយោ។

១១. ឥទានិ ឥមេសុ ចតូសុ បារាជិកេសុ យេ បរិយាយាណត្តីហិ សម្ភវន្តិ, តេ ទស្សេតុំ “**បរិយាយោ ចា**”តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ **បរិយាយោ**តិ មរណាធិប្បាយស្ស កាយបយោគោ វា វចីបយោគោ វា។ តស្មា “យោ ឰទិសេ មុហុត្តេ សត្ថំ វា អាហរិត្វា វិសំ វា ខាទិត្វា សោព្ភាទីសុ វា បបតិត្វា មរតិ, សោ ធនំ វា លភតិ, យសំ វា លភតី”តិអាទិនា នយេន មរណំ អភិនន្ទន្តោ “ឥទំ សុត្វា យោ កោចិ មរតូ”តិ យោ បរិយាយេន វទតិ, តំ សុត្វា សចេ កោចិ តថា មរតិ, បារាជិកំ។ និយមិតេន បន យំ សន្ធាយ វុត្តំ, តស្សេវ មរណេ បារាជិកំ។ **អាណត្តិ** បន វុត្តត្ថាយេវ។ **តតិយេ** មនុស្សវិគ្គហបារាជិកេ លព្ភតីតិ សម្ពន្ធោ។ **ទុតិយេ បន** អទិន្នាទានេ អាណត្តិ ឯវ លព្ភតិ, ន បរិយាយោតិ អត្ថោ។ កស្មា នំ បរិយាយេន នាបជ្ជតីតិ? យថា មនុស្សវិគ្គហេ “មរណវណ្ណំ វា សំវណ្ណេយ្យា”តិ វុត្តំ, តថា ឥធ អទិន្នាទានេ “វណ្ណំ វា សំវណ្ណេយ្យា”តិ អវុត្តត្តា។ **សេសេសូ**តិ បឋមចតុត្ថេសុ បរិយាយាណត្តិទ្វយំ ន លព្ភតីតិ អត្ថោ។

១២. ឥទានិ ចតូសុបិ យថាសម្ភវំ អង្គភេទំ ទស្សេតុំ “**សេវេតុកាមតាចិត្ត**”ន្តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ **មេថុនធម្មស្សា**តិ មេថុនធម្មបារាជិកស្ស។ **ពុធា**តិ វិនយធរា។

១៣. **មនុស្សសន្តិ** មនុស្សសន្តកតា។ ឯតេន បេតតិរច្ឆានគតបរិគ្គហេសុ អនាបត្តីតិ ទីបិតំ ហោតិ។ **តថាសញ្ញី**តិ មនុស្សសន្តកវសេន បរបរិគ្គហិតសញ្ញីតិ អត្ថោ។ **វត្ថុនោ គរុតា**តិ បញ្ចមាសកំ វា អតិរេកបញ្ចមាសកំ វា តទគ្ឃនកំ ភណ្ឌំ វា ហោតីតិ អត្ថោ។ **អវហារោ ចា**តិ បញ្ចវីសតិយា អវហារេសុ យេន កេនចិ អវហារោ ហោតីតិ អត្ថោ។ **អទិន្នាទានហេតុយោ**តិ អទិន្នាទានបារាជិកស្ស ឯតានិ បញ្ច អង្គានីតិ អធិប្បាយោ។

១៤. **បាណោ មានុស្សកោ**តិ មនុស្សជាតិកបាណោ។ តស្មិំ បាណេ **បាណសញ្ញិតា។ ឃាតចេតនា**តិ វធកចេតនា។ **បយោគោ**តិ តំសមុដ្ឋិតោ សាហត្ថិកាទីនំ ឆន្នំ បយោគានំ អញ្ញតរបយោគោ។ **តេន** បយោគេន មរណំ។ **បញ្ចេតេ វធហេតុយោ**តិ មនុស្សវិគ្គហបារាជិកស្ស បញ្ច អង្គានីតិ អត្ថោ។

១៥. **អសន្តតា**តិ ឧត្តរិមនុស្សធម្មស្ស អត្តនិ អសន្តតា ចាតិ អត្ថោ។ **បាបមិច្ឆតាយារោចនា**តិ ឥមិនាយោ កេវលំ បាបមិច្ឆតំ វិនា មន្ទត្តា មោមូហត្តា ភណតិ, តស្ស អនាបត្តីតិ ទីបិតំ ហោតិ។ **តស្សា**តិ យស្ស អារោចេតិ, តស្ស មនុស្សជាតិតា ច។ “យោ តេ វិហារេ វសតិ, សោ ភិក្ខុ អរហា”តិអាទិនា (បរិ. ១៦០, ៣៣៦) **នាញ្ញាបទេសោ ច។ តទេវា**តិ តទា ឯវ តង្ខណេយេវ ជាននំ។ **អសន្តទីបនេ**តិ ឧត្តរិមនុស្សធម្មារោចនបារាជិកេតិ អត្ថោ។

១៦. ឥទានិ “បារាជិកា ច ចត្តារោ”តិ ឯត្ថ ច-សទ្ទេន សង្គហិតេហិ សទ្ធិំ សមោធានេត្វា ទស្សេតុំ “**អសាធារណា ចត្តារោ**”តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ ឧព្ភជាណុមណ្ឌលិកា វជ្ជប្បដិច្ឆាទិកា ឧក្ខិត្តានុវត្តិកា អដ្ឋវត្ថុកាតិ ឥមេ ចត្តារោ ភិក្ខុនីនំ ភិក្ខូហិ អសាធារណា នាម។ ឯតាសុ **ឧព្ភជាណុមណ្ឌលិកា** នាម យា កាយសំសគ្គរាគេន អវស្សុតា តេនេវ រាគេន អវស្សុតស្ស មនុស្សបុរិសស្ស អក្ខកានំ អធោ, ជាណុមណ្ឌលានំ កប្បរានញ្ច ឧបរិ យេន កេនចិ សរីរាវយវេន អាមសនាទីនិ សាទិយតិ, តស្សា អធិវចនំ។ យា បន ភិក្ខុនី អញ្ញិស្សា ភិក្ខុនិយា បារាជិកសង្ខាតំ វជ្ជំ ជានំ បដិច្ឆាទេតិ, សា **វជ្ជប្បដិច្ឆាទិកា** នាម។ សមគ្គេន បន សង្ឃេន ឧក្ខិត្តំ ភិក្ខុំ យា ភិក្ខុនី យំទិដ្ឋិកោ សោ ហោតិ, តស្សា ទិដ្ឋិយា គហណវសេន អនុវត្តតិ, សា **ឧក្ខិត្តានុវត្តិកា** នាម។ យា បន កាយសំសគ្គរាគេន តិន្តា តថាវិធស្សេវ បុរិសស្ស ហត្ថគ្គហណំ វា សង្ឃាដិកណ្ណគ្គហណំ វា សាទិយតិ, កាយសំសគ្គសង្ខាតស្ស អសទ្ធម្មស្ស បដិសេវនត្ថាយ បុរិសស្ស ហត្ថបាសេ សន្តិដ្ឋតិ វា, តត្ថ ឋត្វា សល្លបតិ វា, សង្កេតំ វា គច្ឆតិ, បុរិសស្ស អាគមនំ វា សាទិយតិ, កេនចិ វា បដិច្ឆន្នោកាសំ បវិសតិ, ហត្ថបាសេ ឋត្វា កាយំ ឧបសំហរតិ, អយំ **អដ្ឋវត្ថុកា** នាមាតិ វេទិតព្ពា។

អភព្ពកា ឯកាទសាតិ ឯត្ថ បណ្ឌកោ ថេយ្យសំវាសកោ តិត្ថិយបក្កន្តកោ តិរច្ឆានគតោ មាតុឃាតកោ បិតុឃាតកោ អរហន្តឃាតកោ ភិក្ខុនិទូសកោ សង្ឃភេទកោ លោហិតុប្បាទកោ ឧភតោព្យញ្ជនកោតិ ឥមេ ឯកាទស អភព្ពបុគ្គលា នាម។ **វិព្ភន្តា ភិក្ខុនី**តិ យទា ភិក្ខុនី វិព្ភមិតុកាមា ហុត្វា សេតវត្ថំ វា កាសាយមេវ វា គិហិនិវាសនាការេន និវាសេតិ, តទា បារាជិកមាបន្នា នាម ហោតិ, បុន ឧបសម្បទំ ន លភតិ, សា ច បារាជិកាតិ អត្ថោ។ **មុទុបិដ្ឋិកោ** នាម កតបរិកម្មាយ មុទុកាយ បិដ្ឋិយា សមន្នាគតោ។ សោ ឯត្តាវតា ន បារាជិកោ, អថ ខោ យទា អនភិរតិយា បីឡិតោ អត្តនោ អង្គជាតំ អត្តនោ មុខមគ្គវច្ចមគ្គេសុ អញ្ញតរំ បវេសេតិ, តទា បារាជិកោ ហោតិ។

១៧-១៨. **លម្ពី**តិ អង្គជាតស្ស ទីឃត្តា ឯវំ វុត្តោ។ សោបិ យទា អនភិរតិយា បីឡិតោ អត្តនោ អង្គជាតំ អត្តនោ មុខេ វា វច្ចមគ្គេ វា បវេសេតិ, តទា បារាជិកោ ហោតិ។ **មុខេន គណ្ហន្តោ**តិ ឯត្ថ យោ អនភិរតិយា

បីឡិតោ បរស្ស សុត្តស្ស វា បមត្តស្ស វា អង្គជាតំ អត្តនោ មុខេន គណ្ហាតិ, សោ ចាតិ អត្ថោ។ **តត្ថេវា**តិ បរស្ស អង្គជាតេវាតិ អត្ថោ ។ យោ អនភិរតិយា បីឡិតោ បរស្ស អង្គជាតំ កម្មនិយំ ទិស្វា អត្តនោ វច្ចមគ្គេន តស្ស ឧបរិ និសីទតិ, តំ អត្តនោ វច្ចមគ្គំ បវេសេតិ, សោ ចាតិ អត្ថោ។ ឯតេ ចត្តារោ អនុលោមិកា មេថុនស្សាតិ សម្ពន្ធោ។ កថមិតិ ចេ? មគ្គេ មគ្គប្បវេសនសទិសតាយ, ន ឧភិន្នំ រាគវសេន សទិសភាវូបគតានំ ទ្វយំទ្វយ សមាបត្តិសទិសតាយ។ **ឥធាគតា ចត្តារោ**តិ មេថុនធម្មាទិវសេន បារាជិកា ចត្តារោ ចាតិ ឯវំ សមោធានតោ ចតុវីសតិ បារាជិកាតិ អត្ថោ។

ឯត្ថាហ – មាតុឃាតកបិតុឃាតកអរហន្តឃាតកា តតិយបារាជិកំ អាបន្នា, ភិក្ខុនិទូសកោ លម្ពីអាទយោ ចត្តារោ បឋមបារាជិកំ អាបន្នាយេវាតិ កត្វា កុតោ ចតុវីសតីតិ? អធិប្បាយោ បនេត្ថ អត្ថិ, មាតុឃាតកាទយោ ហិ ចត្តារោ ឥធ អនុបសម្បន្នាយេវ អធិប្បេតា, លម្ពីអាទយោ ចត្តារោ កិញ្ចាបិ បឋមបារាជិកេន សង្គហិតា, យស្មា ឯកេន បរិយាយេន មេថុនធម្មំ អប្បដិសេវិនោបិ ហោន្តិ, តស្មា វិសុំ វុត្តាតិ។ បារាជិកវិនិច្ឆយោ។

បារាជិកនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. សង្ឃាទិសេសនិទ្ទេសវណ្ណនា

១៨. ឥទានិ សង្ឃាទិសេសំ បកាសេតុំ “**គរុកា នវ**”តិអាទិ អារទ្ធំ។ **គរុកា**តិ សង្ឃាទិសេសា ឥធ អធិប្បេតា, អញ្ញត្ថ បន បារាជិកាបិ សង្គយ្ហន្តិ។ កស្មា “តេរសា”តិ អវត្វា “នវា”តិ វុត្តន្តិ ចេ? វីតិក្កមក្ខណេយេវ អាបជ្ជិតព្ពត្តា បឋមាបត្តិកា វុត្តា, យាវតតិយកា បន ចត្តារោ សង្ឃាទិសេសា សង្ឃាយត្តត្តា ចិរេន អាបជ្ជន្តីតិ ន វុត្តា។ តត្ថ **មោចេតុកាមតា**តិ មោចេតុកាមតាយាតិ អត្ថោ “អលជ្ជិតា”តិអាទីសុ វិយ។ ឥមិនា បន នយេន មោចនស្សាទោ មុច្ចនស្សាទោ មុត្តស្សាទោ មេថុនស្សាទោ ផស្សស្សាទោ កណ្ឌូវនស្សាទោ ទស្សនស្សាទោ និសជ្ជនស្សាទោ វាចស្សាទោ គេហសិតបេមំ វនភង្គិយន្តិ ឯកាទស អស្សាទា វុត្តា, តេសុ ឯកំយេវ មោចនស្សាទំ គហេត្វា សេសា បដិក្ខិត្តា ហោន្តិ។

តេសំ អស្សាទានំ វសេន ឯវំ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ – មោចេតុំ អស្សាទោ **មោចនស្សាទោ**។ មោចនស្សាទចេតនាយ និមិត្តេ ឧបក្កមតិ, មុច្ចតិ, សង្ឃាទិសេសោ។ ន មុច្ចតិ ចេ, ថុល្លច្ចយំ។ **មុច្ចនស្សាទេ** សចេ អត្តនោ ធម្មតាយ មុច្ចមានំ អស្សាទេតិ, ន ឧបក្កមតិ, អនាបត្តិ។ សចេ មុច្ចមានំ អស្សាទេន្តោ ឧបក្កមិត្វា មោចេតិ, សង្ឃាទិសេសោវ។ អត្តនោ ធម្មតាយ មុត្តេ អស្សាទោ **មុត្តស្សាទោ**។ ឯត្ថាបិ ឧបក្កមស្ស នត្ថិតាយ អនាបត្តិ។ ឯវំ សព្ពត្ថ។ មេថុនស្សាទេន ឥត្ថឹ គណ្ហន្តស្ស មុត្តេបិ អនាបត្តិ, អយំ **មេថុនស្សាទោ**។ **ផស្សស្សាទោ** ទុវិធោ អជ្ឈត្តិកោ ពាហិរោ ចាតិ។ តត្ថ អជ្ឈត្តិកេ តាវ អត្តនោ និមិត្តំ “ថទ្ធំ មុទុកន្តិ ជានិស្សាមី”តិ វា លោលភាវេន វា កីឡាបយតោ សចេ មុច្ចតិ, អនាបត្តិ។ ពាហិរផស្សស្សាទេ កាយសំសគ្គរាគេន មាតុគាមំ ផុសតោ អាលិង្គតោ ច មុត្តេ អនាបត្តិ។ **កណ្ឌូវនស្សាទេ** ទទ្ទុកច្ឆាទីនំ វសេន ខជ្ជមានំ និមិត្តំ កណ្ឌូវនស្សាទេន កណ្ឌូវតោ មុត្តេបិ អនាបត្តិ។ **ទស្សនស្សាទេ** មាតុគាមស្ស អនោកាសំ ឧបនិជ្ឈាយតោ មុត្តេបិ អនាបត្តិ។ **និសជ្ជនស្សាទេ** មាតុគាមេន សទ្ធឹ រហោ និសិន្នស្ស មុត្តេបិ អនាបត្តិ។ វាចាយ អស្សាទោ **វាចស្សាទោ**។ តេន អស្សាទេន មាតុគាមំ មេថុនប្បដិសំយុត្តាហិ វាចាហិ ឱភាសន្តស្ស មុត្តេបិ អនាបត្តិ។ **គេហសិតបេមេ** មាតាទីនំ មាតាទិបេមេន អាលិង្គនាទីនិ ករោន្តស្ស មុត្តេបិ អនាបត្តិ។ **វនភង្គេ ច** សន្ថវករណត្ថាយ ឥត្ថិយា បេសិតំ បុប្ផាទិវនភង្គសញ្ញិតំ បណ្ណាការំ “ឥត្ថន្នាមាយ នាម ឥទំ មេ បេសិត”ន្តិ អស្សាទេន អាមសន្តស្ស មុត្តេបិ អនាបត្តិ។ ឯតេសុ បន មោចនស្សាទវសេនេវ ឧបក្កមន្តស្ស អាបត្តិ, សេសានំ វសេន អនាបត្តីតិ វេទិតព្ពំ។

សុក្កស្សាតិ “នីលំ បីតកំ លោហិតកំ ឱទាតំ តក្កវណ្ណំ ទកវណ្ណំ តេលវណ្ណំ ខីរវណ្ណំ ទធិវណ្ណំ សប្បិវណ្ណ”ន្តិ (បារា. ២៣៧) ឯវំ អាគតេសុ ទសសុ វណ្ណេសុ យស្ស កស្សចិ សុក្កស្សាតិ អធិប្បាយោ ។ **ឧបក្កម្មា**តិ “អជ្ឈត្តរូបេ មោចេតិ, ពហិទ្ធារូបេ មោចេតិ, អជ្ឈត្តពហិទ្ធារូបេ មោចេតិ, អាកាសេ កដឹ កម្បេន្តោ មោចេតី”តិ (បារា. ២៣៧) ឯវំ វុត្តេសុ ចតូសុ ឧបាយេសុ អញ្ញតរេន ឧបាយេន “រាគូបត្ថម្ភេ មោចេតិ, វច្ចូបត្ថម្ភេ មោចេតិ, បស្សាវូបត្ថម្ភេ មោចេតិ, វាតូបត្ថម្ភេ មោចេតិ, ឧច្ចាលិង្គបាណកទដ្ឋូបត្ថម្ភេ មោចេតី”តិ ឯវំ វុត្តេសុ បញ្ចសុ កាលេសុ កិស្មិញ្ចិ កាលេ អង្គជាតេ កម្មនិយំ បត្តេ “អារោគ្យត្ថាយ មោចេតិ, សុខត្ថាយ មោចេតិ, ភេសជ្ជត្ថាយ, ទានត្ថាយ, បុញ្ញត្ថាយ, យញ្ញត្ថាយ, សគ្គត្ថាយ, ពីជត្ថាយ, វីមំសត្ថាយ, ទវត្ថាយ មោចេតី”តិ (បារា. ២៣៧) ឯវំ វុត្តេសុ ទសសុ អធិប្បាយេសុ យេន កេនចិ អធិប្បាយេន ហត្ថាទីសុ យេន កេនចិ ឧបក្កមិត្វាតិ អត្ថោ។ **វិមោចយ**ន្តិ អន្តមសោ យំ ឯកា ខុទ្ទកមក្ខិកា បិវេយ្យ, តត្តកម្បិ មោចេន្តោតិ អត្ថោ។ **អញ្ញត្រ សុបិនន្តេនា**តិ

យា សុបិនន្តេ សុក្កវិស្សដ្ឋិ ហោតិ, តំ បហេត្វាតិ អត្ថោ។ **សមណោ**តិ យោ កោចិ ឧបសម្បន្នោ។ **គរុក**ន្តិ សង្ឃាទិសេសំ។ **ផុសេ**តិ អាបជ្ជេយ្យាតិ អត្ថោ។

សុក្កវិស្សដ្ឋិសិក្ខាបទំ បឋមំ។

២០. ឥទានិ កាយសំសគ្គំ ទីបេតុំ **"ឥត្ថិសញ្ញី"**តិអាទិ អារទ្ធំ។ តត្ថ **ឥត្ថិសញ្ញី**តិ ឥទហុជាតាយបិ មនុស្សិត្ថិយា ឥត្ថិសញ្ញីយេវ ហុត្វាតិ អត្ថោ។ សចេ តត្ថ វេមតិកោ វា បណ្ឌកបុរិសតិរច្ឆានគតសញ្ញី វា ហោតិ, ថុល្លច្ចយំ, តថា ឥត្ថិយា កាយេន កាយប្បដិពទ្ធាមសនេ ច កាយប្បដិពទ្ធេន កាយាមសនេ ច យក្ខីបេតីបណ្ឌកានំ កាយេន កាយាមសនេ ច។ បុរិសតិរច្ឆានគតិត្ថីនំ បន កាយេន កាយាមសនេបិ ទុក្កដំ, តថា យក្ខីអាទីនំ កាយេន កាយប្បដិពទ្ធាទីសុ ច។ មតិត្ថិយា បន ថុល្លច្ចយំ។ **កាយសំសគ្គរាគវា**តិ ឥមិនា មាតុបេមាទី មោក្ខាធិប្បាយញ្ច បដិក្ខិបតិ។ **សម្ផុសន្តោ**តិ កាយសំសគ្គរាគេន ឧបក្កម្ម អន្តមសោ លោមេនបិ មនុស្សិត្ថឹ សម្ផុសន្តោតិ អត្ថសម្ពន្ធោ។ ឥមិនា យោ ឥត្ថិយា អាលិង្គតោបិ កាយេន ន វាយមតិ, កេវលំ ផស្សំយេវ អនុភវតិ, តស្ស អនាបត្តីតិ ទីបិតំ ហោតិ។

កាយសំសគ្គសិក្ខាបទំ ទុតិយំ។

២១. ឥទានិ ទុដ្ឋុល្លវាចំ បកាសេតុំ **"តថា សុណន្តិ"**ន្តិអាទិ អារទ្ធំ។ តត្ថ **តថា**តិ ឥត្ថិសញ្ញី។ មនុស្សិត្ថឹ សុណន្តិន្តិ សម្ពន្ធោ។ **សុណន្តិ**ន្តិ ឥមិនា បដិពលាយបិ ឥត្ថិយា អវិញ្ញត្តិបថេ ឋិតាយ ទូតេន វា បណ្ណេន វា អារោចេន្តស្ស ទុដ្ឋុល្លវាចាបត្តិន ហោតីតិ ទីបិតំ ហោតិ។ **វិញ្ញុញ្ញា**តិ ឥមិនា យា មហល្លិកាបិ ពាលាបិ ឯឡមូគាបិ អសទ្ធម្មប្បដិសំយុត្តំ កថំ ន ជានាតិ, សា ឥធ នាធិប្បេតាតិ ទស្សេតិ។ វច្ចមគ្គបស្សាវមគ្គានំ វសេន មគ្គំ វា មេថុនំ វា អារព្ភាតិ សម្ពន្ធោ។ ទុដ្ឋុល្លវាចាយ រាគោ ទុដ្ឋុល្លវាចារាគោ, តេន **ទុដ្ឋុល្លវាចារាគេន**។ តំ អស្សាទេន្តោ **ឱភាសេត្វា** ទុរុត្តវចនំ វត្វា គរុកំ ផុសេតិ អត្ថោ។

កថំ ទ្វេ មគ្គេ អារព្ភ បសំសតិ គរហតិ? តត្ថ បសំសាយបិ តាវ "ឥត្ថិលក្ខណេន សុភលក្ខណេន សមន្នាគតាសី"តិ វទតិ, ន តាវសីសំ ឯតិ។ "តវ វច្ចមគ្គោ ច បស្សាវមគ្គោ ច សុភោ សុសណ្ឋានោ ទស្សនីយោ, ឦទិសេន នាម ឥត្ថិលក្ខណេន សុភលក្ខណេន សមន្នាគតាសី"តិ វទតិ, សីសំ ឯតិ, សង្ឃាទិសេសោ ហោតីតិ អត្ថោ។ គរហណេ បន "សិខរណីសិ, សម្ភិន្នាសិ, ឧភតោព្យញ្ជនាសី"តិ ឥមានិ តីណិ សុទ្ធានិយេវ សីសំ ឯន្តិ វច្ចមគ្គបស្សាវមគ្គានំ និយតវចនត្តា អច្ចោឡារិកត្តា ច។ អញ្ញានិ បន "អនិមិត្តាសិ, និមិត្តមត្តាសី"តិអាទីនិ មគ្គានំ អនិយតវចនត្តា មេថុនេន ឃដេត្វា វុត្តានិ ឯវ សីសំ ឯន្តិ។ មេថុនប្បដិសំយុត្តេ "ទេហិ មេ, អរហសិ មេ ទាតុ"ន្តិអាទីហិ បន សីសំ ន ឯតិ, "មេថុនធម្មំ ទេហី"តិអាទិនា មេថុនធម្មេ ឃដិតេយេវ សង្ឃាទិសេសោ។ ឥត្ថិយា វច្ចមគ្គបស្សាវមគ្គេ ឋបេត្វា អធក្ខកំ ឧព្ភជាណុមណ្ឌលំ អាទិស្ស វណ្ណាទិភណនេ ថុល្លច្ចយំ, តថា យក្ខីបេតីបណ្ឌកេសុ វច្ចមគ្គបស្សាវមគ្គេ មេថុនេបិ។ ឥមេសំ បន យក្ខីអាទីនំ អធក្ខកាទិកេ វុត្តប្បការេ បទេសេ ទុក្កដំ, តថា ឥត្ថិយាទីនំ ឧព្ភក្ខកេ អធោជាណុមណ្ឌលេ កាយប្បដិពទ្ធេ ចាតិ។

ទុដ្ឋុល្លវាចាសិក្ខាបទំ តតិយំ។

២២. ឥទានិ អត្តកាមបារិចរិយំ ទស្សេតុំ **"វត្វា"**តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ **វត្វា**តិ ទុដ្ឋុល្លោភាសនេ វុត្តប្បការំ ឥត្ថឹ ឥត្ថិសញ្ញីយេវ ហុត្វា វត្វាតិ អត្ថោ។ **អត្តកាមុបដ្ឋានវណ្ណ**ន្តិ ឯត្ថ មេថុនធម្មសង្ខាតេន កាមេន ឧបដ្ឋានំ កាមុបដ្ឋានំ, អត្តនោ អត្ថាយ កាមុបដ្ឋានំ អត្តកាមុបដ្ឋានំ, អត្តនា វា កាមិតំ ឥច្ឆិតន្តិ អត្តកាមំ, សយំ មេថុនរាគវសេន បត្ថិតន្តិ អត្ថោ, អត្តកាមញ្ច តំ ឧបដ្ឋានញ្ចាតិ អត្តកាមុបដ្ឋានំ, តស្ស វណ្ណោ អត្តកាមុបដ្ឋានវណ្ណោ, តំ អត្តកាមុបដ្ឋានវណ្ណំ។ "ឯតទគ្គំ, ភគិនិ, បារិចរិយានំ យា មាទិសំ សីលវន្តំ កល្យាណធម្មំ ព្រហ្មចារឹ ឯតេន ធម្មេន បរិចរេយ្យា"តិ ឯវំ វត្វាតិ សម្ពន្ធោ។ **មេថុនរាគិនោ**តិ ឥមិនា គិលានបច្ចយាទីហិ ឧបដ្ឋានស្ស វណ្ណំ ភណតោ អនាបត្តីតិ ទីបិតំ ហោតិ។ **វាចា មេថុនយុត្តេនា**តិ ឯត្ថ មេថុនយុត្តេនេវ វាចាយ មេថុនយាចនេ គរុកំ ហោតិ, ន អញ្ញថាតិ អធិប្បាយោ។

អត្តកាមបារិចរិយសិក្ខាបទំ ចតុត្ថំ។

២៣. ឥទានិ សញ្ចរិត្តំ ទស្សេតុំ **"បដិគ្គហេត្វា"**តិអាទិ អារទ្ធំ។ តត្ថ **បដិគ្គហេត្វា**តិ ឥត្ថិយា វា បុរិសេន វា ឧភិន្នំ មាតាទីហិ វា "ភន្តេ, ឥត្ថន្នាមំ ឥត្ថឹ វា បុរិសំ វា ឯវំ ភណាហី"តិ វុត្តោ តេសំ វចនំ "សាធូ"តិ វា "ហោតូ"តិ វា "ភណាមី"តិ វា យេន កេនចិ អាការេន វចីភេទំ កត្វា, សីសកម្បនាទីហិ វា សម្បដិច្ឆិត្វាតិ អត្ថោ។ **សន្ទេស**ន្តិ

ឯត្ថ បន ឥត្ថី ទសវិធា មាតុរក្ខិតា បិតុរក្ខិតា មាតាបិតុរក្ខិតា ភាតុរក្ខិតា ភគិនិរក្ខិតា ញាតិរក្ខិតា គោត្តរក្ខិតា ធម្មរក្ខិតា សារក្ខា សបរិទណ្ឌាតិ។ ទស ភរិយាយោ ធនក្កីតា ឆន្ទវាសិនី ភោគវាសិនី បដវាសិនី ឱទបត្តកិនី ឱភដចុម្ពដកា ទាសី ច ភរិយា ច កម្មការី ច ភរិយា ច ធជាហដា មុហុត្តិកា ចាតិ។

តាសុ មាតុរក្ខិតា ភិក្ខុំ បហិណតិ "គច្ឆ, ភន្តេ, ឥត្ថន្នាមំ ព្រូហិ 'ហោមិ ឥត្ថន្នាមស្ស ភរិយា ធនក្កីតា...បេ. ... មុហុត្តិកា ចា"តិ, អយំ ឥត្ថិយា សន្ទេសោ នាម។ សចេ មាតុរក្ខិតាយ មាតាបិតាភាតាភគិនិអាទយោ ភិក្ខុំ បហិណន្តិ "គច្ឆ, ភន្តេ, ឥត្ថន្នាមំ ព្រូហិ 'ហោតុ ឥត្ថន្នាមស្ស ភរិយា ធនក្កីតា...បេ.... មុហុត្តិកា ចា"តិ, អយម្បិ ឥត្ថិយា សន្ទេសោយេវ នាម។ ឯវំ បិតុរក្ខិតាទីសុបិ នយោ នេតព្ពោ។ បុរិសោ ភិក្ខុំ បហិណតិ "គច្ឆ, ភន្តេ, ឥត្ថន្នាមំ មាតុរក្ខិតំ ព្រូហិ...បេ.... សបរិទណ្ឌំ ព្រូហិ 'ហោតុ កិរ ឥត្ថន្នាមស្ស ភរិយា ធនក្កីតា...បេ.... មុហុត្តិកា ចា"តិ, អយំ បុរិសស្ស សន្ទេសោ នាម។ សចេ បុរិសស្ស មាតាបិតាភាតាភគិនិអាទយោ ភិក្ខុំ បហិណន្តិ "គច្ឆ, ភន្តេ, ឥត្ថន្នាមំ មាតុរក្ខិតំ ព្រូហិ...បេ.... សបរិទណ្ឌំ ព្រូហិ 'ហោតុ ឥត្ថន្នាមស្ស ភរិយា ធនក្កីតា...បេ.... មុហុត្តិកា ចា"តិ, អយម្បិ បុរិសស្ស សន្ទេសោយេវ នាម, អាណាបនន្តិ អត្ថោ។

វីមំសិត្វាតិ ឯត្ថ វុត្តប្បការេន សាសនំ គហេត្វា តស្សា ឥត្ថិយា វា បុរិសស្ស វា តេសំ អវស្សារោចនកានំ មាតាបិតាភាតាភគិនិអាទីនំ វា អារោចេត្វាតិ អត្ថោ។ **ហរ**ន្តិ យត្ថ បហិតោ, តត្ថ គន្ត្វា តស្សា ឥត្ថិយា វា បុរិសស្ស វា អារោចេតិ, សា ឥត្ថី វា បុរិសោ វា "សាធូ"តិ សម្បដិច្ឆតុ វា, មា វា, លជ្ជាយ វា តុណ្ហី ហោតុ, បុន អាគន្ត្វា តស្សា ឥត្ថិយា វា បុរិសស្ស វា ហរន្តោ គរុកំ ផុសេតិ សម្ពន្ធោ។ ឯត្តាវតា "បដិគ្គណ្ហតិ វីមំសតិ បច្ចាហរតី"តិ វុត្តំ អង្គត្តយំ សម្បាទិតំ ហោតិ។ ឥមាយ តិវង្គសម្បត្តិយា សង្ឃាទិសេសោ, ឥតោ យេហិ កេហិចិ ទ្វីហិ អង្គេហិ ថុល្លច្ចយំ, ឯកេន ទុក្កដំ។ យត្ថិបេតីបណ្ឌកេសុ អង្គត្តយេនបិ ថុល្លច្ចយមេវ, ឯកេន វា ទ្វីហិ វា ទុក្កដន្តិ។

សញ្ចរិត្តសិក្ខាបទំ បញ្ចមំ។

២៤. ឥទានិ កុដិការសិក្ខាបទំ អាវិ កាតុំ **"សំយាចិតបរិក្ខារ"**ន្តិអាទិ អារទ្ធំ។ តត្រាយំ សង្ខេបត្ថោ – "វាសិ ទេថ, ផរសុំ ទេថា"តិអាទិនា សយំ បវត្តិតយាចនាយ គហិតបរិក្ខារំ **សំយាចិតបរិក្ខារំ** បទភាជនេ វុត្តនយេន សង្ឃំ តិក្ខត្តុំ យាចិត្វា លទ្ធភិក្ខូហិ វា សង្ឃេនេវ វា តត្ថ គន្ត្វា សារម្ភានារម្ភសបរិក្កមនាបរិក្កមនភាវំ ញត្វា **អទេសិតវត្ថុកំ** "កុដិ នាម ឧល្លិត្តា វា ហោតិ អវលិត្តា វា ឧល្លិត្តាវលិត្តា វា"តិ (បារា. ៣៤៩) ឯវំ វុត្តលក្ខណំ **កុដឹ**។ "តត្រិទំ បមាណំ, ទីឃសោ ទ្វាទស វិទត្ថិយោ សុគតវិទត្ថិយា, តិរិយំ សត្តន្តរា"តិ (បារា. ៣៤៨) ឯវំ **វុត្តបមាណាតិក្កន្តំ**, "មយ្ហំ វាសាគារំ ឯសា"តិ ឯវំ អត្តា ឧទ្ទេសោ ឯតិស្សាតិ អត្តុទ្ទេសា, តំ **អត្តុទ្ទេសំ** កត្វា **គរុំ** សង្ឃាទិសេសំ ផុសេតិ សម្ពន្ធោ។ អយំ បនេត្ថ វិនិច្ឆយោ – អទេសិតវត្ថុកំ បមាណាតិក្កន្តំ កុន្ថកិបិល្លិកាទីនំ អាសយេ កតត្តា សារម្ភំ ទ្វីហិ ពលិពទ្ទេហិ យុត្តេន សកដេន គន្តុំ អសក្កុណេយ្យតាយ អបរិក្កមនំ ឧល្លិត្តាទិភេទំ កុដឹ អត្តនោ វសនត្ថាយ ករោន្តោ វា ការាបេន្តោ វា "ឥទានិ និដ្ឋានំ គមិស្សតី"តិ បឋមបិណ្ឌទានេ ថុល្លច្ចយំ, ទុតិយបិណ្ឌទានេន លេបេ ឃដិតេ ទ្វេ ច សង្ឃាទិសេសេ ទ្វេ ច ទុក្កដានិ, សចេ ទេសិតវត្ថុកាយេវ វា បមាណាតិក្កន្តាយេវ វា ហោតិ, ឯកំ សង្ឃាទិសេសំ ទ្វេ ច ទុក្កដានិ អាបជ្ជតីតិ។

កុដិការសិក្ខាបទំ ឆដ្ឋំ។

២៥. ឥទានិ វិហារការសិក្ខាបទំ ទស្សេតុំ **"មហល្លក"**ន្តិអាទិ អារទ្ធំ។ តត្ថ **មហល្លក**ន្តិ សស្សាមិកភាវេន សំយាចិតកុដិតោ មហន្តភាវោ ឯតស្ស អត្ថិ, យស្មា វា វត្ថុំ ទេសាបេត្វា បមាណាតិក្កមេនាបិ កាតុំ វដ្ដតិ, តស្មា បមាណមហន្តតាយបិ មហល្លកោ, តំ មហល្លកំ វិហារំ វា កត្វាតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ បន អទេសិតវត្ថុកភាវេន ឯកោ សង្ឃាទិសេសោ, សេសំ អនន្តរសទិសមេវ។ ឥធ ច តត្ថ ច វាសាគារំ ឋបេត្វា ឧបោសថាគារំ វា ជន្តាឃរំ វា អគ្គិសាលំ វា ភវិស្សតីតិ ឯវមាទិនា នយេន ករោន្តស្ស អនាបត្តិ។

វិហារការសិក្ខាបទំ សត្តមំ។

២៦. ឥទានិ អមូលកសិក្ខាបទំ បកាសេតុំ **"អមូលកេនា"**តិអាទិ អារទ្ធំ។ តត្ថ **អមូលកេនា**តិ យំ ចោទកេន ចុទិតកម្ហិ បុគ្គលេ អទិដ្ឋំ អសុតំ អបរិសង្កិតំ, ឥទំ ឯតេសំ ទស្សនសវនបរិសង្កាសង្ខាតានំ មូលានំ អភាវតោ អមូលកំ, តេន អមូលកេន វត្ថុនាតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ **អទិដ្ឋំ** នាម អត្តនោ បសាទចក្ខុនា វា ទិព្ពចក្ខុនា វា អទិដ្ឋំ។ **អសុតំ** នាម តថេវ កេនចិ វុច្ចមានំ ន សុតំ។ **អបរិសង្កិតំ** នាម ចិត្តេន អបរិសង្កិតំ, តំ បន ទិដ្ឋសុតមុតវសេន តិវិធំ។ តត្ថ ភិក្ខុញ្ច មាតុគាមញ្ច តថារូបេ ឋានេ ទិស្វា "អទ្ធា ឥមេហិ កត"ន្តិ វា

“ករិស្សន្តី”តិ វា បរិសង្កតិ, ឥទំ **ទិដ្ឋបរិសង្កិតំ** នាម។ អន្ធការេ បដិច្ឆន្នោកាសេ វា ភិក្ខុស្ស ច មាតុគាមស្ស ច វចនំ សុត្វា ទុតិយស្ស អត្ថិភាវំ អជានន្តោ បុព្ពេ វុត្តនយេន បរិសង្កតិ, ឥទំ **សុតបរិសង្កិតំ** នាម។ ធុត្តេហិ ឥត្ថីហិ សទ្ធឹ បច្ចន្តវិហារេសុ បុប្ផគន្ធសុរាទីហិ អនុភវិត្វា គតដ្ឋានំ ទិស្វា “កេន នុ ខោ ឥទំ កត”ន្តិ វីមំសន្តោ តត្រ កេនចិ ភិក្ខុនា គន្ធាទីហិ បូជា កតា ហោតិ, ភេសជ្ជត្ថាយ អរិដ្ឋំ វា បីតំ, សោ តស្ស គន្ធំ ឃាយិត្វា “អយំ សោ ភវិស្សតី”តិ បរិសង្កតិ, ឥទំ **មុតបរិសង្កិតំ** នាម។ ឯវំ តិវិធាយ បរិសង្កាយ អភាវេន អបរិសង្កិតន្តិ អត្ថោ។

ចោទេន្តោតិ “បារាជិកំ ធម្មំ អាបន្នោសិ, អស្សមណោសិ, អសក្យបុត្តិយោសី”តិអាទីហិ វចនេហិ សយំ ចោទេន្តោតិ អត្ថោ។ ឯវំ ចោទេន្តស្ស វាចាយ វាចាយ សង្ឃាទិសេសោ។ **ចោទាបេន្តោ វា**តិ អត្តនា តស្ស សមីបេ ឋត្វា អញ្ញំ ភិក្ខុំ អាណាបេត្វា ចោទាបេន្តោ តស្ស អាណត្តស្ស វាចាយ វាចាយ គរុំ ផុសេតិ អត្ថោ។ អថ សោបិ ចាវនាធិប្បាយេន “មយាបិ ទិដ្ឋំ អត្ថី”តិអាទិនា នយេន ចោទេតិ, ទ្វិន្នម្បិ វាចាយ អាបត្តិ។ **វត្ថុនា អន្តិមេន ចា**តិ ភិក្ខុនោ អនុរូបេសុ ឯកូនវីសតិយា បារាជិកេសុ អញ្ញតរេនាតិ អត្ថោ។ **ចាវេតុ**ន្តិ ព្រហ្មចរិយា ចាវេតុំ, យោ សុទ្ធំ វា អសុទ្ធំ វា កត្តូបសម្បទំ បុគ្គលំ សុទ្ធទិដ្ឋិកោ សមានោ ចាវនាធិប្បាយេន ចោទេតិ វា ចោទាបេតិ វា, តស្ស សង្ឃាទិសេសោតិ អធិប្បាយោ។ **សុណមាន**ន្តិ ឥមិនា បរម្មុខា ទូតេន វា បណ្ណេន វា ចោទេតិ។ ចោទេន្តស្ស ន រុហតីតិ ទីបិតំ ហោតិ។ បរម្មុខា បន សត្តហិ អាបត្តិក្ខន្ធេហិ វទន្តស្ស ទុក្កដំ។

អមូលកសិក្ខាបទំ អដ្ឋមំ។

២៧. ឥទានិ អញ្ញភាគិយសិក្ខាបទំ ទស្សេតុំ **“អញ្ញស្ស កិរិយ”**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អញ្ញស្ស កិរិយ**ន្តិ អញ្ញស្ស ខត្តិយាទិជាតិកស្ស បារាជិកស្ស វីតិក្កមសង្ខាតំ កិរិយំ ទិស្វាតិ សម្ពន្ធោ។ **តេន លេសេនា**តិ “ទស លេសា ជាតិលេសោ នាមលេសោ គោត្តលេសោ លិង្គលេសោ អាបត្តិលេសោ បត្តលេសោ ចីវរលេសោ ឧបជ្ឈាយលេសោ អាចរិយលេសោ សេនាសនលេសោ”តិ (បារា. ៣៩៤) ឯវំ វុត្តេសុ ទសសុ លេសេសុ យោ តស្មិំ បុគ្គលេ ទិស្សតិ, តេន លេសេន តទញ្ញំ បុគ្គលំ ព្រហ្មចរិយា ចាវេតុំ អន្តិមវត្ថុនា ចោទេន្តោ គរុកំ ផុសេតិ អត្ថោ។ តត្ថ អញ្ញម្បិ វត្ថុំ លិស្សតិ សិលិស្សតិ វោហារមត្តេនេវ ឦសកំ អល្លីយតីតិ លេសោ, ជាតិយេវ លេសោ **ជាតិលេសោ**។ ឯស នយោ សេសបទេសុបិ។ លេសេន ចោទេន្តោ កថំ ចោទេតិ? អញ្ញោ ខត្តិយជាតិកោ ឥមិនា ចោទកេន បារាជិកំ ធម្មំ អជ្ឈាបជ្ជន្តោ ទិដ្ឋោ ហោតិ, សោ អញ្ញំ អត្តនោ វេរិំ ខត្តិយជាតិកំ ភិក្ខុំ បស្សិត្វា តំ ខត្តិយជាតិលេសំ គហេត្វា ឯវំ ចោទេតិ “ខត្តិយោ មយា ទិដ្ឋោ បារាជិកំ ធម្មំ អជ្ឈាបជ្ជន្តោ, ត្វម្បិ ខត្តិយោ បារាជិកំ ធម្មំ អាបន្នោសី”តិ វា “សោ ត្វំ ខត្តិយោ, នាញ្ញោ, បារាជិកំ ធម្មំ អជ្ឈាបន្នោសី”តិ វា ចោទេតិ។ ឯវំ នាមលេសាទយោបិ វេទិតព្ពា។

អញ្ញភាគិយសិក្ខាបទំ នវមំ។

២៨. ឯត្តាវតា “គរុកា នវា”តិ ឧទ្ទិដ្ឋេ វិត្ថារេតោ ទស្សេត្វា ឥទានិ តេសុ អាបន្នេសុ បដិបជ្ជនាការំ ទស្សេតុំ **“ឆាទេតិ ជានមាបន្ន”**ន្តិអាទិ វុត្តំ។ តស្សាយំ បិណ្ឌត្ថោ – យោ ភិក្ខុ “អយំ ឥត្ថន្នាមា អាបត្តី”តិ អាបត្តិវសេន វា “ឥទំ ភិក្ខូនំ ន វដ្ដតី”តិ ឯវំ វត្ថុវសេន វា **ជានមាបន្នំ** អាបត្តិំ យាវ **ឆាទេតិ, តាវ តេន** ភិក្ខុនា អកាមា **បរិវាសោ** វសិតព្វោតិ។ **ចរេយ្យា**តិ មានត្តំ សមាទាយ វសេយ្យ។ កិត្តកំ ទិវសន្តិ ចេ? ឆ រត្តិយោ។ មានត្តវាសោ បន សង្ឃេយេវ, ន គណេ, ន បុគ្គលេ, តេន វុត្តំ **“សង្ឃេ”**តិ។ **បរិវុត្ថោ**តិ “តយោ ខោ ឧបាលិ បារិវាសិកស្ស ភិក្ខុនោ រត្តិច្ឆេទា សហវាសោ វិប្បវាសោ អនារោចនា”តិ (ចូឡវ. ៨៣) ឯវំ វុត្តំ រត្តិច្ឆេទំ អកត្វា បរិវុត្ថោតិ អត្ថោ។ តត្ថ **សហវាសោ**តិ បកតត្តេន ភិក្ខុនា សទ្ធិំ ឯកច្ឆន្នេ ឧទកបាតដ្ឋានព្ភន្តរេ វាសោ។ **វិប្បវាសោ** នាម អញ្ញំ បកតត្តំ ភិក្ខុំ វិនា វាសោ។ **អនារោចនា**តិ អាគន្តុកាទីនំ អនារោចនា។ ឯតេសុ តីសុ ឯកេនាបិ រត្តិច្ឆេទោ ហោតិ ឯវ។ ឯត្ថ បន ឧបចារសីមគតានំ អារោចេតព្ពំ, ន ពហិ ឋិតានំ, ពហិ ឋិតានម្បិ សចេ សទ្ទំ សុណាតិ, បស្សតិ, ទូរំ វា គន្ត្វា អារោចេតព្ពមេវ, អនារោចេន្តស្ស រត្តិច្ឆេទោ ចេវ វត្តភេទេ ទុក្កដញ្ច ហោតិ។ អជានន្តស្សេវ ឧបចារសីមំ បវិសិត្វា គច្ឆន្តិ ចេ, រត្តិច្ឆេទោវ ហោតិ, ន វត្តភេទោ។

ចិណ្ណមានត្តន្តិ “ចត្តារោ ខោ, ឧបាលិ, មានត្តចារិកស្ស ភិក្ខុនោ រត្តិច្ឆេទា សហវាសោ វិប្បវាសោ អនារោចនា ឩនេ គណេ ចរណ”ន្តិ (ចូឡវ. ៩២) ឯវំ វុត្តំ រត្តិច្ឆេទំ អកត្វា ចិណ្ណមានត្តំ បរិនិដ្ឋិតមានត្តន្តិ អត្ថោ។ ឯត្ថ បន សហវាសាទយោ បរិវាសេ វុត្តប្បការា ឯវ។ “ឩនេ គណេ ចរណ”ន្តិ ឯត្ថ គណោ ចត្តារោ វា អតិរេកា វា ភិក្ខូ, តស្មា សចេបិ តីហិ ភិក្ខូហិ សទ្ធិំ វសតិ, រត្តិច្ឆេទោ ហោតិយេវ, “សចេ បន តេន តេសំ អត្ថិភាវំ ទិស្វា អារោចិតេ បក្កមន្តិ, ឩនេ គណេ ចរណទោសោ ន ហោតី”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៩៧) **អដ្ឋកថាសុ** វុត្តំ កិរ។ **អព្ភេយ្យា**តិ តំ ភិក្ខុំ វីសតិគណោ សង្ឃោ អព្ភេយ្យ សម្បដិច្ឆេយ្យ, អព្ភានកម្មវសេន ឱសារេយ្យាតិ អត្ថោ។ សចេ ឯកេនបិ ឩនោ វីសតិគណោ ភិក្ខុសង្ឃោ តំ ភិក្ខុំ អព្ភេយ្យ, សោ ច ភិក្ខុ ន អព្ភិតោ, តេ ច ភិក្ខូ គារយ្ហា, ទុក្កដំ អាបជ្ជន្តីតិ អត្ថោ។

២៩. ឥទានិ យថា ឆាទិតា អាបត្តិ ឆន្នា ហោតិ, តំ បការំ ទស្សេតុំ **“អាបត្តិ”**តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថាយំ បទយោជនា – អាបត្តិតា ច អនុក្ខិត្តតា ច អនន្តរាយតា ច បហុត្តតា ច អាបត្តិនុក្ខិត្តអនន្តរាយបហុត្តតាយោ, ឯតាសុ ចតូសុ តថាសញ្ញិតា ច ឆាទេតុកាមោ ហុត្វា ឆាទនា ចាតិ ឯវំ ទសហង្គេហិ អរុណុគ្គមម្ហិ ឆន្នា ហោតីតិ។ ឯត្ថ បន អាបត្តិអាទីសុ ចតូសុ អាបត្តិសញ្ញិតា ច អនុក្ខិត្តសញ្ញិតា ច អនន្តរាយសញ្ញិតា ច បហុត្តសញ្ញិតា ចាតិ ឯវំ សញ្ញាវសេន យោជេត្វា អដ្ឋង្គានិ គហេតព្ពានិ, **ឆាទេតុកាមោ**តិ ឥទមេកំ, **ឆាទនា**តិ ឥទមេកន្តិ ឯវំ ទស។

ឯតេសុ បន អាទិតោ បដ្ឋាយ អយំ វិនិច្ឆយោ – “អាបត្តិ ច ហោតិ អាបត្តិសញ្ញី ចា”តិ ឯត្ថ យំ អាបន្នោ, សា តេរសន្នំ អញ្ញតរា ហោតិ, សោបិ ច តត្ថ គរុកាបត្តិសញ្ញីយេវ ហុត្វា ជានន្តោ ឆាទេតិ, ឆន្នា ហោតិ។ សចេ តត្ថ អនាបត្តិសញ្ញី វា អញ្ញាបត្តិសញ្ញី វា វេមតិកោ វា ហោតិ, អច្ឆន្នាវ ហោតិ។ តិវិធំ បន ឧក្ខេបនីយកម្មំ, តេន អកតោ អនុក្ខិត្តោ។ សោ ចេ បកតត្តសញ្ញី ហុត្វា ឆាទេតិ, ឆន្នា ហោតិ។ សចេ អបកតត្តសញ្ញី ឆាទេតិ, អច្ឆន្នា ហោតិ។ អបកតត្តេន បន បកតត្តសញ្ញិនាបិ អបកតត្តសញ្ញិនាបិ ឆាទិតំ អច្ឆាទិតមេវ ហោតីតិ។ **អនន្តរាយិកោ**តិ យស្ស ទសសុ រាជចោរអគ្គិឧទកមនុស្សាមនុស្សវាឡសរីសបជីវិតព្រហ្មចរិយន្តរាយេសុបិ ឯកោបិ នត្ថិ, សោ ចេ អនន្តរាយិកសញ្ញី ហុត្វា ឆាទេតិ, ឆន្នា ហោតិ។ សចេ សោ អន្ធការភីរុកោ អនន្តរាយេ ឯវ វាឡាទិអន្តរាយសញ្ញី ហុត្វា ឆាទេតិ, អច្ឆន្នាវ ហោតិ។ **បហូ**តិ យោ សក្កោតិ សភាគភិក្ខុនោ សមីបំ គន្តុញ្ចេវ អារោចេតុញ្ច , សោ ចេ បហុសញ្ញី ហុត្វា ឆាទេតិ, ឆន្នា ហោតិ។ យោ បន អបហុ ហុត្វា បហុសញ្ញី, បហុ វា អបហុសញ្ញី ហុត្វា ឆាទេតិ, អច្ឆន្នាវ ហោតីតិ។

អរុណុគ្គមម្ហីតិ ឯត្ថ បុរេភត្តំ វា អាបត្តី អាបន្នោ ហោតិ បច្ឆាភត្តំ វា, យាវ អរុណំ ន ឧគ្គច្ឆតិ, តាវ អារោចេតព្ពា។ សចេ បន អរុណព្ភន្តរេ សតក្ខត្តុម្បិ ឆាទេតុកាមតា ឧប្បជ្ជតិ, អច្ឆន្នាវ ហោតិ។ អារោចេន្តោ បន សភាគសង្ឃាទិសេសំ អាបន្នស្ស អារោចេតុំ ន វដ្ដតិ។ សចេ អារោចេតិ, អាបត្តិ បន អាវិកតា ហោតិ, អារោចនបច្ចយា បន អញ្ញំ ទុក្កដំ អាបត្តិំ អាបជ្ជតិ។ ឥមិនា អញ្ញម្បិ វត្ថុសភាគាបត្តិំ អារោចេតុំ ន វដ្ដតីតិ ទីបិតោ ហោតិ។ អារោចេន្តេន បន “អហំ តវ សន្តិកេ ឯកំ អាបត្តិំ អាវិ ករោមី”តិ វា “អាចិក្ខាមី”តិ វា “អារោចេមី”តិ វា “ឯកំ អាបត្តិំ អាបន្នភាវំ ជានាហី”តិ វា “ឯកំ គរុកាបត្តិំ អាវិ ករោមី”តិ វា អាទិនា នយេន វត្តព្ពំ, ឯត្តាវតា អច្ឆន្នាវ ហោតិ។ សចេ “លហុកាបត្តិំ អារោចេមី”តិ វទតិ, ឆន្នាវ ហោតីតិ។ សង្ឃាទិសេសវិនិច្ឆយោ។

សង្ឃាទិសេសនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. ចីវរនិទ្ទេសវណ្ណនា

៣០. ឯវំ គរុកេ សិក្ខិតព្ពាការំ ទស្សេត្វា ឥទានិ ចីវរេសុ ទស្សេតុំ **“ចីវរ”**ន្តិ ឧទ្ទដំ។ តត្ថ ជាតិតោ ឆ ចីវរានិ (មហាវ. ៣៣៩; បារា. អដ្ឋ. ២.៤៦២-៤៦៣; កង្ខា. អដ្ឋ. កឋិនសិក្ខាបទវណ្ណនា), តានិ កានីតិ ចេ, តំ ទស្សេតុំ **“ខោមា”**តិអាទិ អារទ្ធំ។ តត្ថ **ខោមំ** នាម ខោមវាកសុត្តេហិ កតំ វត្ថំ។ **សាណំ** នាម សាណវាកេហិ កតំ វត្ថំ។ **ភង្គំ** នាម ខោមសុត្តាទីហិ បញ្ចហិ មិស្សេត្វា កតំ វត្ថំ។ បាដេក្កំ វាកមយមេវ វាតិ វទន្តិ។ **កម្ពលំ** នាម មនុស្សលោមំ វាឡលោមំ បបេត្វា លោមេហិ វាយិត្វា កតំ វត្ថំ។ **ឆឡេតានី**តិ ឆ ឯតានិ។ សហ អនុលោមេហីតិ **សានុលោមានិ**។ ជាតិតោ បន កប្បិយានិ ឆ ចីវរានីតិ វុត្តំ ហោតិ។

៣១. ឥទានិ តេសំ អនុលោមានិ ទស្សេតុំ **“ទុកូល”**ន្តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣០៥) **ទុកូលំ** សាណស្ស អនុលោមំ វាកមយត្តា។ **បដ្ដុណ្ណ**ន្តិ បដ្ដុណ្ណទេសេ បាណកេហិ សញ្ជាតវត្ថំ។ សោមារទេសេ, ចីនទេសេ ជាតំ **សោមារចីនជំ** បដន្តិ សម្ពន្ធោ។ ឥមានិ តីណិបិ កោសេយ្យស្ស អនុលោមានិ បាណកេហិ កតសុត្តមយត្តា។ **ឥទ្ធិជ**ន្តិ ឯហិភិក្ខូនំ បុញ្ញិទ្ធិយា និព្ពត្តចីវរំ។ តំ បន ខោមាទីនំ អញ្ញតរំ ហោតិ។ កប្បរុក្ខេហិ និព្ពត្តំ ជាលិនិយា ទេវកញ្ញាយ អនុរុទ្ធត្ថេរស្ស ទិន្នវត្ថាទិកំ **ទេវទិន្នំ**។ តម្បិ ខោមាទីហិ និព្ពត្តវត្ថសទិសត្តា ឆន្នម្បិ អនុលោមំ ហោតិយេវ កប្បាសិកស្ស វា, ឥទ្ធិជម្បិ តថេវ វេទិតព្ពំ។ **តស្ស តស្សា**តិ ខោមាទិកស្ស។ **អនុលោមិក**ន្តិ អនុរូបំ។

៣២-៣៣. ឯវំ ជាតិតោ សានុលោមានិ ឆ ចីវរានិ ទស្សេត្វា ឥទានិ តេសុ អធិដ្ឋានាទិកំ វិធានំ ទស្សេតុំ **“តិចីវរ”**ន្តិអាទិ វុត្តំ។ ឯត្ថ (កង្ខា. អដ្ឋ. កឋិនសិក្ខាបទវណ្ណនា; មហាវ. ៣៥៨) ធិដ្ឋានតោ បុព្ពេ តិចីវរំ នាម បាដេក្កំ នត្ថិ សង្ឃាដិអាទិប្បហោនកស្ស បច្ចត្ថរណាទិវសេនាបិ អធិដ្ឋាតុំ អនុញ្ញាតត្តា។ តស្មា **“តិចីវរំ អធិដ្ឋេយ្យ ន វិកប្បេយ្យា”**តិ ឯត្ថ “ឥមំ សង្ឃាដិ”ន្តិ ឯវំ នាមេ គហិតេ “អធិដ្ឋាន”មិច្ចេវ វត្តព្ពំ, “វិកប្បេមី”តិ បន ន វត្តព្ពន្តិ អធិប្បាយោ។ ឯវំ សេសេសុបិ។ មុខបុញ្ឆនញ្ច និសីទនញ្ច **មុខបុញ្ឆននិសីទនំ។ កណ្ឌុច្ឆាទិ**ន្តិ

កណ្ឌុប្បដិច្ឆាទី អធិដ្ឋេយ្យ, ន វិកប្បេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។ **ឯត្ថា**តិ ឥមេសុ នវសុ ចីវរេសុ។ **តិចីវរន្តិ** តិចីវរាធិដ្ឋាននយេន អធិដ្ឋិតតិចីវរំ។ **វិនា** អលទ្ធសម្មុតិកោ ភិក្ខុ អវិប្បវាសសម្មុតិអលទ្ធដ្ឋានេ ឯកាហម្បិ ហត្ថបាសំ វិជហិត្វា ន វសេយ្យាតិ អត្ថោ។ “ន ភិក្ខវេ ចាតុមាសំ និសីទនេន វិប្បវសិតព្ពំ, យោ វិប្បវសេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ **ខុទ្ទកក្ខន្ធកេ** (ចូឡវ. ២៦៣) វុត្តត្តា ចាតុមាសំ និសីទនំ វិនា ន វសេយ្យាតិ អត្ថោ។

៣៤. ឥទានិ អធិដ្ឋានវិធិំ ទស្សេតុំ **“ឥមំ សង្ឃាដិ”**ន្តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ **មិច្ចធិដ្ឋយេ**តិ ឥតិ អធិដ្ឋយេ, “ឥមំ សង្ឃាដឹ អធិដ្ឋាមី”តិ ឯវំ សង្ឃាដឹ អធិដ្ឋយេតិ អត្ថោ។ **អហត្ថបាសមេត**ន្តិ ទូរេ ឋិតំ បន ឋបិតោកាសំ សល្លក្ខេត្វា សចេ ឯកំ, “ឯត”ន្តិ, ពហូនិ ចេ, “ឯតានី”តិ វត្វា អធិដ្ឋយេតិ អត្ថសម្ពន្ធោ។ **សេសេសុបិ អយំ នយោ**តិ យថា “ឥមំ សង្ឃាដឹ អធិដ្ឋាមី”តិ វុត្តំ, ឯវំ “ឥមំ ឧត្តរាសង្គំ, ឥមំ កណ្ឌុប្បដិច្ឆាទឹ អធិដ្ឋាមី”តិ ឯវំ អត្តនោ នាមេនេវ វត្វា សម្មុខាបិ បរម្មុខាបិ វុត្តនយេន អធិដ្ឋាតព្ពន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

៣៥. ឥទានិ សចេ បុព្ពេ អធិដ្ឋិតំ តិចីវរំ និសីទនំ វស្សិកសាដិកំ កណ្ឌុប្បដិច្ឆាទឹតិ ឥមេសុ ឆសុ ចីវរេសុ អញ្ញតរំ ចីវរំ អត្ថិ, បុន តថាវិធំ ចីវរំ អធិដ្ឋហិត្វា បរិហរិតុំ ឥច្ឆន្តេន “ទ្វេ បន ន វដ្ដន្តី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៦៩; កង្ខា. អដ្ឋ. កថិនសិក្ខាបទវណ្ណនា) វុត្តត្តា បុព្ពេ អធិដ្ឋិតំ បច្ចុទ្ធរិត្វា អធិដ្ឋាតព្ពន្តិ ទស្សេតុំ **“អធិដ្ឋហន្តោ”**តិអាទិ វុត្តំ, តំ ឧត្តានមេវ។ **បត្តាធិដ្ឋហនេ តថា**តិ “ឥមំ បត្តំ, ឯតំ បត្ត”ន្តិ ឯវំ នាមមត្តមេវ វិសេសោ។ សេសំ តាទិសមេវាតិ អត្ថោ។

៣៦. **ឯតំ ឥមំ វ សង្ឃាដឹ សំសេ**តិ ឯត្ថ សចេ អន្តោគព្ភេ វា សាមន្តវិហារេ វា ហោតិ, ឋបិតដ្ឋានំ សល្លក្ខេត្វា “ឯតំ សង្ឃាដឹ អធិដ្ឋាមី”តិ វាចា ភិន្ទិតព្ពា, សចេ ហត្ថបាសេ ហោតិ, “ឥមំ សង្ឃាដិ”ន្តិ តេសំ តេសំ នាមវសេន វាចា ភិន្ទិតព្ពាតិ អត្ថោ។ បច្ចុទ្ធារេបិ ឯសេវ នយោ។ ឯត្ថ បន “ទ្វេ ចីវរស្ស អធិដ្ឋានា កាយេន វា អធិដ្ឋេតិ, វាចាយ វា អធិដ្ឋេតី”តិ (បរិ. ៣២២) វុត្តត្តា សង្ឃាដិអាទិកំ ហត្ថេន គហេត្វា “ឥមំ សង្ឃាដឹ អធិដ្ឋាមី”តិអាទិនា នយេន ចិត្តេន អាភោគំ កត្វា កាយវិការំ ករោន្តេន កាយេន អធិដ្ឋាតព្ពំ, យេន កេនចិ សរីរាវយវេន អផុសន្តស្ស ន វដ្ដតិ។ វាចាយ អធិដ្ឋហន្តេន វចីភេទំ កត្វាវ អធិដ្ឋាតព្ពំ។ តថា បត្តេបិ។ **វិទូ**តិ បណ្ឌិតោ។

៣៧-៨. ឥទានិ តេសំ បមាណបរិច្ឆេទំ ទស្សេតុំ **“សង្ឃាដិ បច្ឆិមន្តេនា”**តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ ទីឃតោ មុដ្ឋិបញ្ចកតោ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៦៩; កង្ខា. អដ្ឋ. កថិនសិក្ខាបទវណ្ណនា) បដ្ឋាយ “តត្រិទំ សុគតស្ស សុគតចីវរប្បមាណំ, ទីឃសោ នវ វិទត្ថិយោ សុគតវិទត្ថិយា, តិរិយំ ឆ វិទត្ថិយោ”តិ (បាចិ. ៥៤៨) ឯវំ វុត្តសុគតចីវរូនាបិ វដ្ដតិ។ តិរិយំ បន មុដ្ឋិត្តិកំ។ ច-សទ្ទេន អតិរេកម្បិ វដ្ដតីតិ អត្ថោ។ ឧត្តរាសង្គស្សបិ ឯតទេវ បមាណន្តិ តំ ទស្សេតុំ **“តថា ឯកំសិកស្សាបិ”**តិ វុត្តំ។ អន្តរវាសកស្ស បន “បារុបនេនបិ ហិ សក្កា នាភិំ បដិច្ឆាទេតុ”ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៦៩) **អដ្ឋកថា**វចនតោ **“ទ្វិហត្ថោ វា”**តិ វុត្តំ។

៣៩. **និសីទនស្ស ទីឃេនា**តិ ឯត្ថ (បាចិ. ៥៣១ អាទយោ; បាចិ. អដ្ឋ. ៥៣១; កង្ខា. អដ្ឋ. និសីទនសិក្ខាបទវណ្ណនា) **និសីទន**ន្តិ សន្ថតសទិសំ សន្ថរិត្វា ឯកស្មឹ អន្តេ វុត្តប្បមាណេន ទ្វីសុ ឋានេសុ ផាលេត្វា កតាហិ តីហិ ទសាហិ យុត្តស្ស បរិក្ខារស្សេតំ នាមំ។

៤០. **កណ្ឌុប្បដិច្ឆាទិ** (បាចិ. ៥៣៨; មហាវ. ៣៥៤; បាចិ. អដ្ឋ. ៥៣៧; កង្ខា. អដ្ឋ. កណ្ឌុប្បដិច្ឆាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា) នាម យស្ស អធោនាភិឧព្ភជាណុមណ្ឌលំ កណ្ឌុ វា បិឡកា វា អស្សាវោ វា ថុល្លកច្ឆុ វា អាពាធោ, តស្ស បដិច្ឆាទនត្ថាយ អនុញ្ញាតំ ចីវរំ។ គាថាយោ សុវិញ្ញេយ្យាវ។

៤១. **អឌ្ឍតេយ្យាវា**តិ (បាចិ. ៥៤៤) ឯត្ថ តតោ ឧទ្ធំ ន វដ្ដតីតិ អត្ថោ។

៤២. **ឯត្ថា**តិ សង្ឃាដិតោ បដ្ឋាយ យាវ វស្សិកសាដិកា, តាវ ទស្សិតចីវរេសូតិ អត្ថោ។ **តទុត្តរិ**ន្តិ តតោ តេសំ ចីវរានំ វុត្តប្បមាណតោ ឧត្តរិ ករោន្តស្ស ឆេទនបាចិត្តិ ហោតីតិ បាឋសេសោ, តំ អតិរេកំ ឆិន្ទិត្វា បុន បាចិត្តិយំ ទេសេតព្ពន្តិ អត្ថោ។ **បច្ចត្ថរណមុខចោឡា**តិ ឯត្ថ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, យាវ មហន្តំ បច្ចត្ថរណំ អាកង្ខតិ, តាវ មហន្តំ បច្ចត្ថរណំ កាតុ”ន្តិ (មហាវ. ៣៥៣) វុត្តត្តា បច្ចត្ថរណស្ស បមាណបរិច្ឆេទោ នត្ថិ,។ មុខបុញ្ឆនចោឡស្ស បន ឧក្កដ្ឋវសេន វា អន្តិមវសេន វា បមាណបរិច្ឆេទោ ន វុត្តោ, តស្មា តម្បិ អប្បមាណិកំ។ តេន វុត្តំ **“អាកង្ខិតប្បមាណិកា”**តិ, ឥច្ឆិតប្បមាណិកាតិ អត្ថោ។ យាវ ឯកំ ធោវីយតិ, តាវ អញ្ញំ បរិភោគត្ថាយ ឥច្ឆិតព្ពន្តិ ទ្វេបិ វដ្ដន្តិ។

៤៣. ន ទីបិតន្តិ កត្ថ ន ទីបិតំ? អដ្ឋកថាសុ។ កស្មាតិ ចេ? “តេន ខោ បន សមយេន ភិក្ខូនំ បរិបុណ្ណំ ហោតិ តិចីវរំ, អត្ថោ ច ហោតិ បរិស្សាវនេហិបិ ថវិកាហិបិ។ ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, បរិក្ខារចោឡក”ន្តិ (មហាវ. ៣៥៧) ពហូនំ បត្តថវិកបរិស្សាវនាទីនំ សង្គហវសេន វុត្តត្តា បាដេក្កំ និធានមុខន្តិ។ យស្មា បន ភគវតា “យំ យំ លព្ភតិ, តំ តំ ឥមិនា វិធានេន អធិដ្ឋហិត្វា បុន យេន យេន បរិស្សាវនាទិនា អត្ថោ ហោតិ, តំ តំ កត្វា គណ្ហន្តូ”តិ អនុកម្បាយ អនុញ្ញាតំ, តស្មា វិកប្បនុបគបច្ឆិមចីវរប្បមាណំ ថវិកម្បិ បដបរិស្សាវនម្បិ ពហូនិបិ ឯកតោ កត្វា “ឥមានិ ចីវរានិ បរិក្ខារចោឡានិ អធិដ្ឋាមី”តិ វត្វា អធិដ្ឋាតុម្បិ វដ្ដតិយេវ។ តស្មា វុត្តំ **“តថា វត្វា”**តិ, “បរិក្ខារចោឡ”ន្តិ វត្វាតិ អត្ថោ។ **វិកប្បិយ**ន្តិ វិកប្បនុបគំ។

៤៤. អហតកប្បានន្តិ (មហាវ. ៣៤៨) ឯកវារំ ធោវិតកានំ។

៤៥. ឧតុទ្ធដានន្តិ ឧតុតោ ទីឃកាលតោ ឧទ្ធដានំ, កតវត្ថកិច្ចានំ បិលោតិកានន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **សេសា**តិ ឧត្តរាសង្គអន្តរវាសកា។ បំសុ វិយ កុច្ឆិតភាវំ បដិក្កូលភាវំ ឧលតិ គច្ឆតីតិ បំសុកូលំ, ចោឡខណ្ឌានមេតំ នាមំ, តស្មិំ **បំសុកូលេ** យថារុចីតិ អត្ថោ។ កស្មាតិ ចេ? “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អហតានំ ទុស្សានំ អហតកប្បានំ ទិគុណំ សង្ឃាដឹ ឯកច្ចិយំ ឧត្តរាសង្គំ ឯកច្ចិយំ អន្តរវាសកំ, ឧតុទ្ធដានំ ទុស្សានំ ចតុគ្គុណំ សង្ឃាដឹ ទិគុណំ ឧត្តរាសង្គំ ទិគុណំ អន្តរវាសកំ, បំសុកូលេ យាវទត្ថំ, បាបណិកេ ឧស្សាហោ ករណីយោ”តិ វុត្តត្តា, តស្មា សុសានាទីសុ បតិតបំសុកូលេ ច អន្តរាបណេ បតិតបិលោតិកចីវរេ ច បដបរិច្ឆេទោ នត្ថិ, បដសតម្បិ វដ្ដតីតិ សិទ្ធំ។

៤៦. ឥទានិ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ឆិន្នកំ សង្ឃាដឹ ឆិន្នកំ ឧត្តរាសង្គំ ឆិន្នកំ អន្តរវាសក”ន្តិ (មហាវ. ៣៤៥) វត្វា បុន “តេន ខោ បន សមយេន អញ្ញតរស្ស ភិក្ខុនោ តិចីវរេ កយិរមានេ សព្ពំ ឆិន្នកំ នប្បហោតិ។ ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ទ្វេ ឆិន្នកានិ ឯកំ អច្ឆិន្នកន្តិ។ ទ្វេ ឆិន្នកានិ ឯកំ អច្ឆិន្នកំ នប្បហោតិ។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ទ្វេ អច្ឆិន្នកានិ ឯកំ ឆិន្នកន្តិ។ ឯកំ ឆិន្នកំ នប្បហោតិ។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អន្វាធិកម្បិ អារោបេតុំ។ ន ច, ភិក្ខវេ, សព្ពំ អច្ឆិន្នកំ ធារេតព្ពំ, យោ ធារេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (មហាវ. ៣៦០) ឯវំ វុត្តវិធានំ ទស្សេតុំ **“តីសូ”**តិអាទិ អារទ្ធំ។ តស្ស អត្ថោ – តីសុ ចីវរេសុ យំ ឆិន្ទិត្វា សិព្ពិតុំ សព្ពបច្ឆិមប្បមាណំ បហោតិ, តំ ឆិន្ទិតព្ពំ។ សព្ពេសុ បន អប្បហោន្តេសុ អន្វាធិកំ អាទិយេយ្យាតិ។ តត្ថ **អន្វាធិ** នាម អនុវាតំ វិយ សំហរិត្វា ចីវរស្ស ឧបរិ សង្ឃាដិអាការេន អារោបេតព្ពំ។ អាគន្តុកបត្តន្តិបិ វទន្តិ។ ឥទំ បន អប្បហោនកេ អនុញ្ញាតំ។ សចេ បហោតិ, ន វដ្ដន្តិ, ឆិន្ទិតព្ពមេវ។ **អនាទិណ្ណ**ន្តិ អនារោបិតំ អន្វាធិកំ។ **ន ធារេយ្យា**តិ តិចីវរាធិដ្ឋានវសេន អធិដ្ឋហិត្វា ន ធារេតព្ពន្តិ អធិប្បាយោ។

៤៧-៨. ឥទានិ ឧទោសិតសិក្ខាបទនយំ ទស្សេតុំ **“គាមេ”**តិអាទិ វុត្តំ។ ឯត្ថ បន សចេ គាមោ (បារា. ៤៧៨; បារា. អដ្ឋ. ២.៤៧៧-៤៧៨; កង្ខា. អដ្ឋ. ឧទោសិតសិក្ខាបទវណ្ណនា) ឯកស្ស រញ្ញោ វា ភោជកស្ស វា វសេន ឯកកុលស្ស ហោតិ, បាការាទិនា បរិក្ខិត្តត្តា ឯកូបចារោ ច, ឯវរូបេ គាមេ ចីវរំ និក្ខិបិត្វា តស្មិំ គាមេ យថារុចិតដ្ឋានេ វសិតុំ លព្ភតិ។ សចេ សោ គាមោ អបរិក្ខិត្តោ, យស្មិំ ឃរេ ចីវរំ និក្ខិត្តំ ហោតិ, តស្មិំ ឃរេ វសិតព្ពំ, តស្ស វា ឃរស្ស សមន្តតោ ហត្ថបាសា ន វិជហិតព្ពំ។

សចេ សោ គាមោ វេសាលិកុសិនារាទយោ វិយ នានារាជូនំ វា ភោជកានំ វា ហោតិ, វុត្តប្បការេន បរិក្ខិត្តោ ច, ឯវរូបេ គាមេ យស្មិំ ឃរេ ចីវរំ និក្ខិត្តំ, តស្មិំ ឃរេ វា វត្ថព្ពំ។ យស្សា វីថិយា តំ ឃរំ ហោតិ, តស្សា វីថិយា តស្ស ឃរស្ស សម្មុខាដ្ឋានេ សភាយេ វា នគរទ្វារេ វា វត្ថព្ពំ, តេសំ សភាយទ្វារានំ ហត្ថបាសា វា ន វិជហិតព្ពំ។ សចេ អបរិក្ខិត្តោ, យស្មិំ ឃរេ និក្ខិត្តំ, តត្ថ វា តស្ស ហត្ថបាសេ វា វត្ថព្ពំ។

និវេសនាទយោ ហម្មិយបរិយោសានា គាមបរិក្ខេបតោ ពហិ សន្និវិដ្ឋាតិ វេទិតព្ពា។ ឥតរថា តេសំ គាមគ្គហណេនេវ គហិតត្តា គាមស្ស ឯកកុលនានាកុលឯកូបចារនានូបចារតាវសេនេវ វិនិច្ឆយោ វត្តព្ពោ សិយា។ និវេសនាទីនំ វសេនេវ **បាឡិយំ** (បារា. ៤៧៨ អាទយោ) អត្ថោ វិភត្តោ, ន គាមវសេន។ ឧទោសិតវិនិច្ឆយេ អយំ នយោ វុត្តោយេវ។

និវេសនេតិ ឯត្ថ សចេ ឯកកុលស្ស និវេសនំ ហោតិ បរិក្ខិត្តញ្ច, អន្តោនិវេសនេ ចីវរំ និក្ខិបិត្វា អន្តោនិវេសនេ វត្ថព្ពំ។ អបរិក្ខិត្តញ្ចេ ហោតិ, យស្មិំ គព្ភេ ចីវរំ និក្ខិត្តំ, តស្មិំ វត្ថព្ពំ, តស្ស គព្ភស្ស ហត្ថបាសា វា ន វិជហិតព្ពំ។ សចេ នានាកុលស្ស ហោតិ បរិក្ខិត្តញ្ច, យស្មិំ គព្ភេ ចីវរំ និក្ខិត្តំ, តស្មិំ គព្ភេ វត្ថព្ពំ, សព្ពេសំ សាធារណទ្វារមូលេ វា តេសំ គព្ភទ្វារមូលេ វា តេសំ គព្ភទ្វារមូលានំ វា ហត្ថបាសា ន វិជហិតព្ពំ។ អបរិក្ខិត្តញ្ចេ ហោតិ, យស្មិំ គព្ភេ ចីវរំ និក្ខិត្តំ, តស្មិំ គព្ភេ វត្ថព្ពំ, ហត្ថបាសា វា ន វិជហិតព្ពំ។

ឧទោសិតោតិ យានាទីនំ ភណ្ឌានំ សាលា។ **បាសាទោ**តិ ទីឃបាសាទោ។ **ហម្មិយ**ន្តិ មុណ្ឌច្ឆទនបាសាទោ។ **នាវា** បន ថលំ អារោបេត្វា និក្ខិត្តាបិ ហោតិ, សមុទ្ទេ ឋិតាបិ។ សចេ ឯកកុលស្ស នាវា ហោតិ, អន្តោនាវាយ ចីវរំ និក្ខិបិត្វា អន្តោនាវាយ វត្ថព្ពំ។ នានាកុលស្ស នាវា ហោតិ នានាគព្ភា នានាឱវរកា, យស្មិំ ឱវរកេ ចីវរំ និក្ខិត្តំ, តស្មិំ វត្ថព្ពំ, ចីវរស្ស ហត្ថបាសា វា ន វិជហិតព្ពំ។

អដ្ដោតិ បដិរាជាទីនំ បដិពាហនត្ថំ ឥដ្ឋកាហិ កតោ ពហលភិត្តិកោ ចតុបញ្ចភូមិកោ បតិស្សយវិសេសោ។ **មាឡោ**តិ ឯកកូដសង្គហិតោ ចតុរស្សបាសាទោ។ ឥមេសុ បន ឧទោសិតាទីសុ មាឡបរិយោសានេសុ និវេសនេ វុត្តនយេនេវ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។ និវេសនន្តិ បន ឧទោសិតាទីនំ វសេន អកតាយ បតិស្សយវិកតិយា អធិវចនំ។

អារាមោ នាម បុប្ផារាមផលារាមាទិកោ។ សចេ ឯកកុលស្ស អារាមោ ហោតិ បរិក្ខិត្តោ ច, អន្តោអារាមេ ចីវរំ និក្ខិបិត្វា អន្តោអារាមេ វត្ថព្ពំ។ សចេ អបរិក្ខិត្តោ, ចីវរស្ស ហត្ថបាសា ន វិជហិតព្ពំ។ សចេ នានាកុលស្ស អារាមោ ហោតិ បរិក្ខិត្តោ ច, ទ្វារមូលេ វា វត្ថព្ពំ, ទ្វារមូលស្ស ហត្ថបាសា វា ន វិជហិតព្ពំ។ អបរិក្ខិត្តោ ចេ, ចីវរស្ស ហត្ថបាសា ន វិជហិតព្ពំ។

សត្ថោ នាម ជង្ឃសត្ថសកដសត្ថានមញ្ញតរោ។ សចេ ឯកកុលស្ស សត្ថោ ហោតិ, សត្ថេ ចីវរំ និក្ខិបិត្វា បុរតោ វា បច្ឆតោ វា សត្តព្ភន្តរា ន វិជហិតព្ពា, បស្សតោ អព្ភន្តរំ ន វិជហិតព្ពំ។ **អព្ភន្តរំ** នាម អដ្ឋវីសតិហត្ថំ ហោតិ។ សចេ គច្ឆន្តោ សត្ថោ សកដេ វា ភគ្គេ, គោណេ វា នដ្ឋេ អន្តរា ឆិជ្ជតិ, យស្មិំ កោដ្ឋាសេ ចីវរំ និក្ខិបិតព្ពំ, តត្ថ វសិតព្ពំ។ សចេ នានាកុលស្ស ហោតិ , សត្ថេ ចីវរំ និក្ខិបិត្វា ចីវរស្ស ហត្ថបាសា ន វិជហិតព្ពំ។

ខេត្តខលេសុ អារាមេ វុត្តសទិសោវ វិនិច្ឆយោ។ **ទុមេ**តិ រុក្ខមូលេ។ សចេ ឯកកុលស្ស រុក្ខមូលំ ហោតិ, យំ មជ្ឈន្ហិកកាលេ សមន្តា ឆាយា ផរតិ, តស្មិំ ឋានេ អវិរឡេ បទេសេ តស្ស ឆាយាយ ផុដ្ឋោកាសស្ស អន្តោ ឯវ និក្ខិបិតព្ពំ។ សចេ វិរឡសាខស្ស បន រុក្ខស្ស អាតបេន ផុដ្ឋោកាសេ ឋបេតិ, អរុណុគ្គមនេ សចេ សោ ភិក្ខុ តស្ស ហត្ថបាសេ ន ហោតិ, អញ្ញស្មិំ វា ឋានេ តស្ស ឆាយាយបិ ហោតិ, និស្សគ្គិយំ ហោតិយេវ។ នានាកុលស្ស ចេ ហោតិ, ចីវរស្ស ហត្ថបាសា ន វិជហិតព្ពំ។

អជ្ឈោកាសេ បន វិញ្ឈាដវិអាទីសុ អរញ្ញេសុបិ សមុទ្ទមជ្ឈេ មច្ឆពន្ធានំ អគមនបថេសុ ទីបកេសុបិ ចីវរំ ឋបេត្វា តតោ សមន្តា សត្តព្ភន្តរេ បទេសេ យត្ថ កត្ថចិ វសិតព្ពំ។ សចេ សត្តព្ភន្តរតោ កេសគ្គមត្តម្បិ អតិក្កមិត្វា អរុណំ ឧដ្ឋបេតិ, និស្សគ្គិយំ ហោតិ។

ឯត្ថ បន **បាឡិយំ** “គាមោ ឯកូបចារោ នានូបចារោ”តិអាទិនា (បារា. ៤៧៧) អវិសេសេន មាតិកំ និក្ខិបិត្វាបិ គាមនិវេសនឧទោសិតខេត្តធញ្ញករណអារាមវិហារានំ ឯកូបចារនានូបចារតា “គាមោ ឯកូបចារោ នាម ឯកកុលស្ស គាមោ ហោតិ បរិក្ខិត្តោ ច អបរិក្ខិត្តោ ចា”តិអាទិនា (បារា. ៤៧៨) បរិក្ខិត្តាបរិក្ខិត្តវសេន វិភត្តា។ អដ្ដមាឡបាសាទហម្មិយនាវាសត្ថរុក្ខមូលអជ្ឈោកាសានម្បិ ឯវំ អវត្វា “ឯកកុលស្ស អដ្ដោ ហោតិ, នានាកុលស្ស អដ្ដោ ហោតី”តិអាទិនា (បារា. ៤៨៤) នយេន ឯកកុលនានាកុលវសេន ច អន្តេ “អជ្ឈោកាសោ ឯកូបចារោ នាម អគាមកេ អរញ្ញេ សមន្តា សត្តព្ភន្តរា ឯកូបចារោ, តតោ បរំ នានូបចារោ”តិ (បារា. ៤៩៤) ច ឯវំ ឯកូបចារនានូបចារតា វិភត្តា។ តស្មា គាមាទីសុ បរិក្ខិត្តំ ឯកូបចារំ, អបរិក្ខិត្តំ នានូបចារន្តិ ច អដ្ដាទីសុ យំ ឯកកុលស្ស, តំ ឯកូបចារំ នានាកុលស្ស នានូបចារន្តិ ច គហេតព្ពំ។ អជ្ឈោកាសបទេ វុត្តនយេន គហេតព្ពំ។

ភិក្ខុសម្មតិយាញត្តោតិ យំ គិលានស្ស ភិក្ខុនោ ចីវរំ អាទាយ បក្កមិតុំ អសក្កោន្តស្ស ញត្តិទុតិយេន កម្មេន អវិប្បវាសសម្មុតិ ទីយតិ, តំ ឋបេត្វាតិ អត្ថោ។ លទ្ធសម្មុតិកស្ស បន យាវ រោគោ ន វូបសម្មតិ, តស្មិំ វូបសន្តេ អញ្ញោ វា កុប្បតិ, អនាបត្តិយេវ។

៤៩. “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, កណ្ឌុប្បដិច្ឆាទី យាវ អាពាធា អធិដ្ឋាតុំ, តតោ បរំ វិកប្បេតុំ។ វស្សិកសាដិកំ វស្សានំ ចាតុមាសំ អធិដ្ឋាតុំ, តតោ បរំ វិកប្បេតុ”ន្តិ (មហាវ. ៣៥៨) វុត្តត្តា រោគបរិយន្តា កណ្ឌុប្បដិច្ឆាទិ, វស្សានបរិយន្តា វស្សិកសាដិកាតិ អត្ថោ។ **សេសា**តិ តិចីវរាទយោ កាលវសេន **អបរិយន្តិកា**តិ អត្ថោ។

៥០. បច្ចត្ថរណាទិត្តយំ សទសម្បិ អទសម្បិ រត្តម្បិ អរត្តម្បិ អាទិណ្ណកប្បម្បិ អនាទិណ្ណកប្បម្បិ លព្ភតីតិ អត្ថោ។ **និសីទន**ន្តិ និសីទនញ្ច រត្តំ អនាទិណ្ណកប្បញ្ច លព្ភតីតិ អធិប្បាយោ។ បច្ចត្ថរណបរិក្ខារមុខ

បុញ្ឆនចោឡានិ បន នីលម្បិ បីតកម្បិ លោហិតកម្បិ បុប្ផទសាទិកម្បិ វដ្ដន្តិ, តស្មា **"សទសម្បិ"**តិអាទិ វុត្តំ។ ឯវរូបំ បន និវាសេតុំ វា បារុបិតុំ វា ន វដ្ដតិ, កេវលំ បច្ចត្ថរណាទិវសេន អធិដ្ឋានមត្តំ កាតុំ វដ្ដតិ។

៥១. តិចីវរំ កណ្ណុប្បដិច្ឆាទិ វស្សិកសាដិកាតិ ឥទំ បន **សេសចីវរបញ្ចកំ** អទសំ រជិតំយេវ កប្បតិ, តញ្ច អាទិណ្ណកប្បមេវាតិ អត្ថោ។ **សទសំ និសីទន**ន្តិ ឥទំ បន បុព្ពេ "សទសម្បិ"តិ ឯត្ថ វុត្តត្តា អទសម្បិ និសីទនំ វដ្ដតីតិ សម្មោហនិវារណត្ថំ វុត្តន្តិ វទន្តិ។

៥២. **អនធិដ្ឋិត**ន្តិ តិចីវរាទិវសេន អនធិដ្ឋិតំ។ **អនិស្សជ្ជំ** នាម អញ្ញេសំ អវិស្សជ្ជិតំ, តំ បន វិកប្បេត្វា បរិភុញ្ជិតព្ពន្តិ អត្ថោ។

ឥទានិ វិកប្បនុបគស្ស បមាណំ ហេដ្ឋិមបរិច្ឆេទេន ទស្សេតុំ **"ហត្ថទីឃ"**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ "អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អាយាមេន អដ្ឋង្គុលំ សុគតង្គុលេន ចតុរង្គុលវិត្ថតំ បច្ឆិមំ ចីវរំ វិកប្បេតុ"ន្តិ (មហាវ. ៣៥៨) វុត្តត្តា ទីឃតោ ឯកហត្ថំ បុថុលតោ ឧបឌ្ឍហត្ថំ វិកប្បេតព្ពន្តិ អធិប្បាយោ។

៥៣. **តិចីវរស្សា**តិ វិនយតិចីវរស្ស, ន ធុតង្គតិចីវរស្ស។ តស្ស បន ឥមេសុ នវសុ ចីវរត្តយមេវ លព្ភតិ, ន អញ្ញំ លព្ភតិ។ **សព្ពមេត**ន្តិ សព្ពំ អធិដ្ឋានវិធានញ្ច បរិហរណវិធានញ្ចាតិ អត្ថោ។ **បរិក្ខារចោឡិយោ សព្ព**ន្តិ តិចីវរាទិកំ នវវិធម្បិ ចីវរំ។ **តថា វត្វា**តិ "បរិក្ខារចោឡ"ន្តិ វត្វា។ **អធិដ្ឋតី**តិ អធិដ្ឋាតិ។ កឹ បន តិចីវរំ បរិក្ខារចោឡំ អធិដ្ឋាតុំ វដ្ដតីតិ? អាម វដ្ដតិ, "បរិក្ខារចោឡំ នាម បាដេក្កំ និធានមុខមេតន្តិ តិចីវរំ បរិក្ខារចោឡំ អធិដ្ឋហិត្វា បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។ ឧទោសិតសិក្ខាបទេ បន តិចីវរំ អធិដ្ឋហិត្វា បរិហរន្តស្ស បរិហារោ វុត្តោ"តិ **អដ្ឋកថាយំ** (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៦៩) វុត្តំ, តស្មា តិចីវរំ បរិក្ខារចោឡំ អធិដ្ឋហន្តេន បច្ចុទ្ធរិត្វា បុន អធិដ្ឋាតព្ពំ។

៥៤. ឥទានិ ឯតេសំ អធិដ្ឋានវិជហនាការំ ទស្សេតុំ **"អច្ឆេទវិស្សជ្ជនគាហវិព្ភមា"**តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ **អច្ឆេទោ**តិ ចោរាទីហិ អច្ឆិន្ទនំ។ **វិស្សជ្ជន**ន្តិ អញ្ញេសំ ទានំ។ កថំ បន ទិន្នំ, កថំ គហិតំ សុទិន្នំ សុគ្គហិតញ្ច ហោតីតិ? សចេ "ឥទំ តុយ្ហំ ទេមិ ទទាមិ ទជ្ជាមិ ឱណោជេមិ បរិច្ចជាមិ និស្សជ្ជាមិ វិស្សជ្ជាមី"តិ វា "ឥត្ថន្នាមស្ស ទេមិ...បេ.... វិស្សជ្ជាមី"តិ វា វទតិ, សម្មុខាបិ បរម្មុខាបិ ទិន្នំយេវ ហោតិ។ "តុយ្ហំ គណ្ហាហី"តិ វុត្តេ "មយ្ហំ គណ្ហាមី"តិ វទតិ, សុទិន្នំ សុគ្គហិតញ្ច។ "តវ សន្តកំ ករោហិ, តវ សន្តកំ ហោតុ, តវ សន្តកំ ករិស្សតី"តិ វុត្តេ "មម សន្តកំ ករោមិ, មម សន្តកំ ហោតុ, មម សន្តកំ ករិស្សាមី"តិ វទតិ, ទុទ្ទិន្នំ ទុគ្គហិតញ្ច។ សចេ បន "តវ សន្តកំ ករោហី"តិ វុត្តេ "សាធុ, ភន្តេ, មយ្ហំ គណ្ហាមី"តិ គណ្ហាតិ, សុគ្គហិតំ។

គាហោតិ វិស្សាសគ្គាហោ (បារា. អដ្ឋ. ១.១៣១)។ សោ បន ឯវំ វេទិតព្ពោ – "អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, បញ្ចហង្គេហិ សមន្នាគតស្ស វិស្សាសំ គហេតុំ។ សន្ទិដ្ឋោ ច ហោតិ, សម្ភត្តោ ច, អាលបិតោ ច, ជីវតិ ច, ជានាតិ ច 'គហិតេ មេ អត្តមនោ ភវិស្សតី'"តិ (មហាវ. ៣៥៦)។ តត្ថ **សន្ទិដ្ឋោ**តិ ទិដ្ឋមត្តកមិត្តោ។ **សម្ភត្តោ**តិ ទឡ្ហមិត្តោ។ **អាលបិតោ**តិ "មម សន្តកំ យំ ឥច្ឆសិ, តំ គណ្ហេយ្យាសិ, អាបុច្ឆិត្វា គហណេ ការណំ នត្ថី"តិ វុត្តោ។ **ជីវតី**តិ អនុដ្ឋានសេយ្យាយ សយិតោបិ យាវ ជីវិតិន្ទ្រិយុបច្ឆេទំ ន បាបុណាតិ។ **គហិតេ ច អត្តមនោ**តិ គហិតេ ច តុដ្ឋចិត្តោ។ ឯវរូបស្ស សន្តកំ "គហិតេ មេ អត្តមនោ ភវិស្សតី"តិ ជានន្តេន គហេតុំ វដ្ដតិ។ អនវសេសបរិយាទានវសេន ចេតានិ បញ្ច អង្គានិ វុត្តានិ, វិស្សាសគ្គាហោ បន តីហិ អង្គេហិ រុហតិ។ កថំ? សន្ទិដ្ឋោ ជីវតិ គហិតេ អត្តមនោ, សម្ភត្តោ ជីវតិ គហិតេ អត្តមនោ, អាលបិតោ ជីវតិ គហិតេ អត្តមនោតិ ឯវំ។

យោ បន ជីវតិ, ន ច គហិតេ អត្តមនោ ហោតិ, តស្ស សន្តកំ វិស្សាសភាវេន គហិតម្បិ បុន ទាតព្ពំ។ ទទន្តេន មតកធនំ តាវ យេ តស្ស ធនេ ឥស្សរា គហដ្ឋា វា បព្ពជិតា វា, តេសំ ទាតព្ពំ។ យោ បន បឋមំយេវ "សុដ្ឋុ កតំ តយា មម សន្តកំ គណ្ហន្តេនា"តិ វចីភេទេន វា ចិត្តុប្បាទមត្តេន វា អនុមោទិត្វា បច្ឆា កេនចិ ការណេន កុបិតោ, សោ បច្ចាហរាបេតុំ ន លភតិ។ យោបិ អទាតុកាមោ, ចិត្តេន បន អធិវាសេតិ, ន កិញ្ចិ វទតិ, សោបិ បុន បច្ចាហរាបេតុំ ន លភតិ។ យោ បន "មយា តុម្ហាកំ សន្តកំ គហិត"ន្តិ វា "បរិភុត្ត"ន្តិ វា វុត្តេ នាធិវាសេតិ, "បដិទេហី"តិ ភណតិ, សោ បច្ចាហរាបេតុំ លភតិ។

វិព្ភមាតិ ឥមិនា ភិក្ខុនិយាយេវ អធិដ្ឋានវិជហនំ គហិតំ ហោតិ។ សា បន យទា វិព្ភមតិ, តទា អស្សមណី ហោតិ។ ភិក្ខុ បន វិព្ភមន្តោបិ យាវ សិក្ខំ ន បច្ចក្ខាតិ, តាវ ភិក្ខុយេវាតិ អធិដ្ឋានំ ន វិជហតីតិ។ **លិង្គសិក្ខា**តិ

លិង្គបរិវត្តនញ្ច សិក្ខាបច្ចក្ខានញ្ចាតិ អត្ថោ។ **សព្ពេសូតិ** នវសុ ចីវរេសុ។ **អធិដ្ឋានវិយោគការណាតិ** អធិដ្ឋានវិជហនការណា, ឥមេសុ អញ្ញតរេន អធិដ្ឋានំ វិជហតីតិ អត្ថោ។

កិញ្ច ភិយ្យោ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៦៩) – តិចីវរស្ស បន វិនិព្ពិទ្ធឆិទ្ទញ្ច អធិដ្ឋានវិជហនំ ករោតីតិ អត្ថោ។ តត្ថ សង្ឃាដិឧត្តរាសង្គានំ ទីឃន្តតោ វិទត្ថិប្បមាណស្ស តិរិយន្តតោ អដ្ឋង្គុលប្បមាណស្ស បទេសស្ស ឱរតោ កនិដ្ឋង្គុលិនខបិដ្ឋិប្បមាណកំ ឆិទ្ទំ អធិដ្ឋានំ ភិន្ទតិ។ អន្តរវាសកស្ស ទីឃន្តតោ វិទត្ថិប្បមាណស្សេវ តិរិយន្តតោ ចតុរង្គុលប្បមាណស្ស បទេសស្ស ឱរតោ ឆិទ្ទំ អធិដ្ឋានំ ភិន្ទតិ, បរតោ បន ន ភិន្ទតិ។ តស្មា ឆិទ្ទេ ជាតេ តិចីវរំ អតិរេកចីវរំ ហោតិ, សូចិកម្មំ កត្វា បុន អធិដ្ឋាតព្ពំ។ ឥតរេសំ បន ឆិទ្ទេន វិជហនំ នាម នត្ថិ។ យោ បន តិចីវរេបិ ទុព្ពលដ្ឋានេ បឋមំ អគ្គឡំ ទត្វា បច្ឆា ទុព្ពលដ្ឋានំ ឆិន្ទិត្វា អបនេតិ, អធិដ្ឋានំ ន ភិជ្ជតិ។ មណ្ឌលបរិវត្តនេបិ ឯសេវ នយោ។ យោ បន ឧភោ កោដិយោ មជ្ឈេ ករោន្តោ សចេ បឋមំ ឆិន្ទិត្វា បច្ឆា ឃដេតិ, អធិដ្ឋានំ វិជហតិ, អថ ឃដេត្វា ឆិន្ទតិ, ន វិជហតិ។ រជកេហិ ធោវាបេត្វា សេតកំ ករោន្តស្សាបិ ន វិជហតិ ឯវ។

៥៥. ឥទានិ អកប្បិយចីវរានិ ទស្សេតុំ **“កុសវាកផលកានី”**តិអាទិ អារទ្ធំ។ តត្ថ **កុសចីរំ** (មហាវ. ៣៧១; មហាវ. អដ្ឋ.) នាម កុសេ គន្ថេត្វា កតចីវរំ។ **វាកចីរំ** នាម តាបសានំ វក្កលំ។ **ផលកចីរំ** នាម ផលកានិ សិព្ពិត្វា កតចីវរំ។ **កេសកម្ពលន្តិ** កេសេហិ តន្តំ វាយិត្វា កតកម្ពលំ។ **វាលកម្ពលន្តិ** ចមរវាលេហិ វាយិត្វា កតកម្ពលំ។ **ឧលូកបក្ខន្តិ** ឧលូកសកុណស្ស បក្ខេហិ កតនិវាសនំ។ **អជិនក្ខិបន្តិ** សលោមំ សខុរំ អជិនមិគចម្មំ។ ឥមេសុ សត្តសុ វត្ថេសុ យំ កិញ្ចិ ធារយតោ ថុល្លច្ចយន្តិ អត្ថោ។ យថា ឥមេសុ ថុល្លច្ចយំ, តថា អក្កនាឡំ និវាសេន្តស្ស។ **អក្កនាឡំ** នាម អក្កទណ្ឌេ វាកាទីហិ គន្ថេត្វា កតចីវរំ។ “ន ភិក្ខវេ អក្កនាឡំ និវាសេតព្ពំ, យោ និវាសេយ្យ, អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្សា”តិ (មហាវ. ៣៧១) ហិ វុត្តំ។

៥៦. **កទលេរកក្កទុស្សេ បោត្ថកេ ចា**បីតិ ឯត្ថ កទលិឯរកអក្កមកចិវាកេហិ កតានិ វត្ថានិ ឯវំ វុត្តានីតិ វេទិតព្ពានិ។ ឯតេសុ បោត្ថកោយេវ **បាឡិយំ** អាគតោ, ឥតរានិ តគ្គតិកត្តា **អដ្ឋកថាសុ** បដិក្ខិត្តានិ។ ឥមេសុ ចតូសុបិ ទុក្កដមេវ។ “ន ភិក្ខវេ នគ្គិយំ តិត្ថិយសមាទានំ សមាទិយិតព្ពំ, យោ សមាទិយេយ្យ, អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្សា”តិ (មហាវ. ៣៧០) វុត្តត្តា នគ្គិយម្បិ ន កប្បតិ ឯវ។ សព្ពមេវ នីលកំ **សព្ពនីលកំ**។ ឯវំ សេសេសុបិ។ ឯត្ថ **នីលំ** ឧមាបុប្ផវណ្ណំ ហោតិ ។ **មញ្ជេដ្ឋកំ** មញ្ជេដ្ឋវណ្ណមេវ។ **បីតកំ** កណិការបុប្ផវណ្ណំ។ **លោហិតកំ** ជយសុមនបុប្ផវណ្ណំ។ **កណ្ហកំ** អទ្ទារិដ្ឋកវណ្ណំ។

៥៧. **មហារង្គំ** នាម សតបទិបិដ្ឋិវណ្ណំ។ **មហានាមំ** នាម រត្តសម្ភិន្នវណ្ណំ ហោតិ។ បទុមបុប្ផវណ្ណន្តិបិ វុត្តំ, មន្ទរត្តន្តិ អត្ថោ។ **តិរីដកេតិ** រុក្ខតចេ។ **អច្ឆិន្នទីឃទសកេតិ** សព្ពសោ អច្ឆិន្នទសកេ ច មជ្ឈេ ឆិន្នទសកេ ចាតិ អត្ថោ។ អញ្ញមញ្ញំ សំសិព្ពិត្វា កតទសំ **ផលទសំ** នាម។ កេតកបុប្ផាទិបុប្ផសទិសាហិ ទសាហិ យុត្តំ **បុប្ផទសំ** នាម។ ឯតេសុបិ “បោត្ថកេ ចាបី”តិ ឯត្ថ វុត្តអបិ-សទ្ទេន ទុក្កដន្តិ វេទិតព្ពំ។ **តថា**តិ យថា ឯតេសុ កទលិទុស្សាទីសុ បុប្ផទសាវសានេសុ ទុក្កដំ, តថា កញ្ចុកវេឋនេសុបិ យំ កិញ្ចិ ធារេន្តស្ស ទុក្កដន្តិ អត្ថោ។

ឯតេសុ បន អយំ វិនិច្ឆយោ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៧២) – សព្ពនីលកាទីនិ រជនានិ វមេត្វា បុន រជិត្វា ធារេតព្ពានិ, ន សក្កា ចេ វមេតុំ, បច្ចត្ថរណាទីនិ វា ការេតព្ពានិ, តិបដ្ដចីវរស្ស មជ្ឈេ វា ទាតព្ពានិ។ អច្ឆិន្នទសកាទីនិ ទសា ឆិន្ទិត្វា ធារេតព្ពានិ។ កញ្ចុកំ វិជដេត្វា រជិត្វា បរិភុញ្ជិតព្ពំ។ វេឋនេបិ ឯសេវ នយោ។ តិរីដកំ បាទបុញ្ឆនំ កាតព្ពំ។ **សព្ពន្តិ** ឥមំ វុត្តប្បការំ កុសចីរាទិកំ អកប្បិយចីវរំ អច្ឆិន្នចីវរោ លភតីតិ អត្ថោ។ វុត្តម្បិ ចេតំ **បរិវារេ**។

> “អកប្បកតំ នាបិ រជនាយ រត្តំ,
> តេន និវត្ថោ យេន កាមំ វជេយ្យ;
> ន ចស្ស ហោតិ អាបត្តិ,
> សោ ច ធម្មោ សុគតេន ទេសិតោ;
> បញ្ហា មេសា កុសលេហិ ចិន្តិតា”តិ។ (បរិ. ៤៨១);

អយញ្ហិ បញ្ហោ អច្ឆិន្នចីវរភិក្ខុំ សន្ធាយ វុត្តោ, តស្មា ហិ យំ កិញ្ចិ អកប្បិយចីវរំ និវាសេត្វា វា បារុបិត្វា វា អច្ឆិន្នចីវរកេន អញ្ញំ បរិយេសិតព្ពំ។ ឯត្ថ បន “ឥធ បន, ភិក្ខវេ, មនុស្សា និស្សីមគតានំ ភិក្ខូនំ ចីវរំ ទេន្តិ ‘ឥមំ ចីវរំ ឥត្ថន្នាមស្ស ទេមា’តិ, អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, សាទិតុំ, ន តាវ តំ គណនូបគំ, យាវ ន ហត្ថំ គច្ឆតី”តិ (មហាវ. ២៥៩) វុត្តត្តា យាវ អាហរិត្វា តំ ន ទិន្នំ, “តុម្ហាកំ, ភន្តេ, ចីវរំ ឧប្បន្ន”ន្តិ បហិណិត្វា វា នារោចិតំ, តាវ

គណនំ ន ឧបេតិ, អនធិដ្ឋិតំ វដ្ដតិ។ បត្តេបិ ឯសេវ នយោ។ អានេត្វា ទិន្នេ វា អារោចិតេ វា បរិហារោ នត្ថិ, ទសាហំ អធិដ្ឋាតព្ពំ។ ចីវរវិនិច្ឆយោ។

ចីវរនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. រជននិទ្ទេសវណ្ណនា

៥៨. ឥទានិ តេសំ ចីវរានំ រជនវិធានំ ទស្សេតុំ **"រជនានិ ចា"**តិ វុត្តំ។ តត្ថ "អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ឆ រជនានិ មូលរជនំ ខន្ធរជនំ តចរជនំ បត្តរជនំ បុប្ផរជនំ ផលរជន"ន្តិ (មហាវ. ៣៤៤) ឯវំ ភគវតា អនុញ្ញាតត្តា **"ឆប្បការានិ អនុញ្ញាតានិ សត្ថុនា"**តិ វុត្តំ។

៥៩. តត្ថ **មូលេ**តិ មូលរជនេតិ អត្ថោ។ ហលិទ្ទឹ វិវជ្ជិយ សព្ពំ លព្ភន្តិ សម្ពន្ធោ។ ឯវំ សេសេសុបិ។ **តុង្គហារកោ** នាម ឯកោ សកណ្ដករុក្ខោ, តស្ស ហរិតាលវណ្ណំ ខន្ធរជនំ ហោតិ។ គិហិបរិភុត្តំ បន អល្លិបត្តេន ឯកវារំ រជិតុំ វដ្ដតិ។ ផលរជនេ អកប្បិយំ នាម នត្ថិ, សព្ពំ វដ្ដតីតិ។ រជនវិនិច្ឆយោ។

រជននិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. បត្តនិទ្ទេសវណ្ណនា

៦០. ឥទានិ ភាជនវិកតឹ ទស្សេតុំ **"បត្តោ ចា"**តិ ឧទ្ធដំ។ ឯត្ថ បន បឋមគាថា សុវិញ្ញេយ្យា។

៦១. ទុតិយេ "មគធនាឡិទ្វយតណ្ឌុលសាធិត"ន្តិ វត្តព្ពេ វិភត្តិលោបំ អកត្វា គាថាពន្ធសុខត្ថំ **"មគធេ នាឡិទ្វយតណ្ឌុលសាធិត"**ន្តិ វុត្តំ, បចិតន្តិ អត្ថោ។ ឯត្ថ (បារា. ៦០២; បារា. អដ្ឋ. ២.៦០២; កង្ខា. អដ្ឋ. បត្តសិក្ខាបទវណ្ណនា) **មគធនាឡិ** នាម អឌ្ឍតេរសបលំ គណ្ហាតិ។ **ឱទន**ន្តិ ឯត្ថ សព្ពប្បការសម្បន្នំ អវស្សាវិតោទនំ គហេតព្ពំ។ ឱទនស្ស ចតុត្ថភាគប្បមាណំ នាតិឃនំ នាតិតនុកំ ហត្ថហារិយមុគ្គសូបញ្ច អាលោបស្ស អាលោបស្ស អនុរូបំ យាវ ចរិមកាលោបប្បហោនកំ មច្ឆមំសាទិព្យញ្ជនញ្ច យោ បត្តោ គណ្ហាតិ, សោ ឧក្កដ្ឋោ នាមាតិ អត្ថោ។ សប្បិតេលតក្ករសកញ្ជិកាទីនិ បន គណនូបគានិ ន ហោន្តិ, តានិ ហិ ឱទនគតិកានេវ ហោន្តិ, នេវ ហាបេតុំ, ន វឌ្ឍេតុំ សក្កោន្តិ។ ឯវមេតំ សព្ពំ បក្ខិត្តំ សចេ បត្តស្ស ហេដ្ឋិមរាជិសមំ តិដ្ឋតិ, សុត្តេន វា ហីរេន វា ឆិន្ទន្តស្ស សុត្តស្ស វា ហីរស្ស វា ហេដ្ឋិមន្តំ ផុសតិ, អយំ **ឧក្កដ្ឋោ** នាម បត្តោ។ សចេ តំ រាជឹ អតិក្កមិត្វា ថូបីកតំ តិដ្ឋតិ, អយំ **ឧក្កដ្ឋោមកោ** នាម បត្តោ។ សចេ តំ រាជឹ ន សម្បាបុណាតិ, អន្តោគតមេវ ហោតិ, អយំ **ឧក្កដ្ឋុក្កដ្ឋោ** នាម បត្តោ។

៦២. "មជ្ឈិមោ នាម បត្តោ នាឡិកោទនំ គណ្ហាតី"តិ វុត្តត្តា **"មជ្ឈិមោ តស្សុបឌ្ឍោ វា"**តិ វុត្តំ។ ឯត្ថាបិ វុត្តប្បការេន មជ្ឈិមោ មជ្ឈិមោមកោ មជ្ឈិមុក្កដ្ឋោតិ បត្តត្តិកំ វេទិតព្ពំ។ "ឱមកោ នាម បត្តោ បត្ថោទនំ គណ្ហាតី"តិ (បារា. ៦០២) វចនតោ **"តតោបឌ្ឍោ"**តិ វុត្តំ។ មគធនាឡិយា ឧបឌ្ឍនាឡិកោទនញ្ច តទូបិយំ សូបំ ព្យញ្ជនញ្ច គណ្ហាតិ, សោ **ឱមកោ** នាម។ ឥជាបិ ឱមកោ ឱមកោមកោ ឱមកុក្កដ្ឋោតិ បត្តត្តិកំ វេទិតព្ពំ។ ត មេសុ បន នវសុ បត្តេសុ ឧក្កដ្ឋុក្កដ្ឋោ ច ឱមកោមកោ ច អបត្តោ។ ឯតេសុ អធិដ្ឋាតព្ពកិច្ចំ នត្ថិ, សេសា សត្ត បត្តា អធិដ្ឋាតព្ពា, វិកប្បេតព្ពា ចាតិ អត្ថោ។

៦៣. **អតិរេកបត្តោ**តិ (បារា. ៦០១) អនធិដ្ឋិតោ អវិកប្បិតោ។ **សកោ**តិ សសន្តកោ។ **កប្បោ**តិ កប្បិយោ។ អយមេវេត្ថ សង្ខេបោ – យោ បត្តោ កាកណិកមត្តស្សាបិ មូលស្ស ទាតព្ពស្ស នត្ថិតាយ សកោ។ អយោបត្តោ បញ្ចហិ បាកេហិ មត្តិកាបត្តោ ទ្វីហិ បាកេហិ បក្កត្តា កប្បោ។ សោ ទសាហបរមំ កាលំ អនធិដ្ឋិតោ អវិកប្បិតោ ធារេយ្យោតិ។

៦៤. **អច្ឆេទា**ទយោ ចីវរេ វុត្តប្បភេទាយេវ។ **ឆិទ្ទេនា**តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦០៨; កង្ខា. អដ្ឋ. បត្តសិក្ខាបទវណ្ណនា) ឯត្ថ យស្ស បត្តស្ស មុខវដ្ដិតោ ហេដ្ឋា ទ្វង្គុលប្បទេសេ យេន ឆិទ្ទេន កង្គុសិត្ថំ និក្ខមតិ, តត្តកេន ឆិទ្ទេន ភិជ្ជតិ។ តស្មិំ បន អយចុណ្ណាទីហិ បដិបាកតិកេ កតេ ទសាហព្ភន្តរេ បុន អធិដ្ឋាតព្ពំ។ **បត្តាធិដ្ឋាន មុជ្ឈតី**តិ បត្តោ អធិដ្ឋានំ ឧជ្ឈតិ។

៦៥. ឥទានិ បរិហរណវិធឹ ទស្សេតុំ **"បត្តំ ន បដិសាមេយ្យ សោទក"**ន្តិអាទិ អារទ្ធំ។ សោទកំ (ចូឡវ. ២៥៤) បត្តំ ន បដិសាមេយ្យ, អាតបេ ច សោទកំ បត្តំ ន ឱតបេតិ អធិប្បាយោ។ **ន និទហេ**តិ និរុទកំ កត្វាបិ អតិ

កាលំ ន និទហេតិ អធិប្បាយោ។ **ភុម្យា**តិ ភូមិយំ។ **ន បបេ**តិ តដ្ដិកាចម្មខណ្ឌាទីសុ យេន កេនចិ អនត្ថតាយ បំសុសក្ខរមិស្សាយ ភូមិយា ន បបេយ្យាតិ អត្ថោ។ **នោ ច លគ្គយេ**តិ ឯត្ថបិ នាគទន្តាទីសុ (ចូឡវ. ២៥៤) យត្ថ កត្ថចិ លគ្គន្តស្ស ទុក្កដមេវ។

៦៦. មិឌ្ឍន្តេតិ (ចូឡវ. ២៥៤; ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៥៤) មិឌ្ឍបរិយន្តេ។ សចេ បន បរិវត្តេត្វា តត្ថេវ បតិដ្ឋាតិ, ឯវរូបាយ វិត្ថិណ្ណាយ មិឌ្ឍិយា អព្ភន្តរបរិច្ឆេទេ បបេតុំ វដ្ដតិ, ន បរិយន្តេ។ **បរិភណ្ឌន្តេ**តិ ពាហិរបស្សេ កតាយ តនុកមិឌ្ឍិយា អន្តេតិ អត្ថោ។ **អង្កេ វា**តិ (ចូឡវ. ២៥៤) ទ្វិន្នំ ឩរូនំ មជ្ឈេ។ ឯត្ថ បន អំសពទ្ធកេ អំសកូដេ លគ្គេត្វា អង្កេ បបេតុំ វដ្ដតិ, ន ឥតរថា។ **អាតបត្តកេ**តិ ឆត្តេ។ ឯត្ថ ភត្តបូរោបិ អំសកូដេ លគ្គិតបត្តោបិ បបេតុំ ន វដ្ដតិ។

៦៧. ឧច្ឆិដ្ឋោទកំ (ចូឡវ. ២៥៥; ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៥៥) នាម មុខវិក្ខាលនោទកំ, តំ បត្តេ និដ្ឋុភិត្វា បត្តេន ន នីហរេយ្យាតិ អត្ថោ។ ចលកញ្ច អដ្ឋិកញ្ច **ចលកដ្ឋិកំ**។ ឯតេសុ យំ កិញ្ចិ បត្តេន នីហរន្តស្ស ទុក្កដំ។ បត្តំ បដិគ្គហំ កត្វា ហត្ថំ ធោវិតុម្បិ ន លភតិ។ ហត្ថធោវិតវត្ថធោវិតឧទកម្បិ បត្តេ អាកិរិត្វា នីហរិតុំ ន វដ្ដតិ។ អនុច្ឆិដ្ឋបត្តំ ឧច្ឆិដ្ឋហត្ថេន គហេតុម្បិ ន វដ្ដតិ។ ហត្ថំ បន ពហិ ធោវិត្វា គហេតុំ វដ្ដតិ។ មច្ឆមំសផលាផលាទីនិ ខាទន្តោ យំ មុខេន លុញ្ចិត្វា លុញ្ចិត្វា ខាទតិ, តំ វា តេសំ អដ្ឋិអាទិកំ វា មុខតោ នីហដំ បុន អខាទិតុកាមោ ឆឌ្ឌេតុកាមោ បត្តេ បបេតុំ ន លភតិ។ សិង្គិវេរនាឡិកេរខណ្ឌាទីនិ ខាទន្តេហិ ឌំសិត្វា ឌំសិត្វា បុន បបេតុំ លភតិ។ “ន ភិក្ខវេ បត្តហត្ថេន កវាដំ បណាមេតព្ពំ, យោ បណាមេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (ចូឡវ. ២៥៥) វុត្តត្តា យេន កេនចិ សរីរាវយវេន បត្តំ គហេត្វា បិតោ យេន កេនចិ សរីរាវយវេន កវាដំ បណាមេតុំ ន លភតិ, តស្មា **“បត្តហត្ថោវា”**តិ វុត្តំ។ អំសកូដេ លគ្គិត្វា បិតស្ស វដ្ដតិ។

៦៨. ភូមិអាធារកេតិ ឯត្ថ ទន្តវល្លិវេត្តវាកាទីហិ កតេ វលយាធារកេ។ **ទារុទណ្ឌាធារេ**តិ ឯកទារុនា កតេ អាធារកេ ច ពហូហិ ទណ្ឌេហិ កតអាធារកេ ចាតិ អត្ថោ។ តិទណ្ឌេ ន វដ្ដតិ។ ឯតេសុ បន សុសជ្ជិតេសុ ឯកំ បត្តំ បបេត្វាវ តស្សុបរិ ឯកំ បបេតុំ វដ្ដតិ, តយោ បន ន វដ្ដន្តិ។ **ឯកំ និក្កុជ្ជិត្វាវ ភូមិយ**ន្តិ ឯត្ថ ភូមិយំ កដសារកាទីសុ អញ្ញតរំ បត្ថរិត្វា តស្សុបរិ និក្កុជ្ជិត្វា វា ឧក្កុជ្ជិត្វា វា ឯកំ បបេយ្យ, ទ្វេ បបេតុំ ន វដ្ដតីតិ អធិប្បាយោ។ ទ្វេ បន បបេន្តេន ឧបរិ បបិតបត្តំ ឯកេន បស្សេន ភូមិយំ ផុសាបេត្វា បបេតុំ វដ្ដតីតិ វទន្តិ។

៦៩-៧០. ឥទានិ អកប្បិយបត្តេ ទស្សេតុំ **“ទារុរូបិយសោវណ្ណា”**តិអាទិ អារទ្ធំ។ តត្ថ **មណិវេឡុរិយាមយា**តិ (ចូឡវ. ២៥២; ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៥២) **មណី**តិ ឥន្ទនីលកពរកតាទិ។ សចេ គហដ្ឋា ភត្តគ្គេ សុវណ្ណរូបិយតដ្ដកាទីសុ សូបព្យញ្ជនំ កត្វា ឧបនាមេន្តិ, អាមសិតុម្បិ ន វដ្ដតិ។ ឃដិកដាហជា (ចូឡវ. ២៥៥; ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៥៥) ច តុម្ពកដាហជា ច **ឃដិតុម្ពកដាហជា**។ ឯត្ថ **តុម្ពកដាហជា**នាម អលាពុ។ បត្តវិនិច្ឆយោ។

បត្តនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. ថាលកនិទ្ទេសវណ្ណនា

៧១-២. ឥទានិ ថាលកេសុ កប្បិយាកប្បិយវិធិំ ទស្សេតុំ **“ថាលកា ចា”**តិ បទំ ឧទ្ធដំ។ តត្ថ **អកប្បា**តិ ទារុមយាទយោ ថាលកា អកប្បិយាតិ អត្ថោ។ ផលិកថាលកាទយោ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៥២) គិហិសន្តកា វា សង្ឃសន្តកា វា កប្បិយា។ **ឃដិតុម្ពកដាហជា** (ចូឡវ. ២៥៥) តាវកាលិកា, តាសុ ភុញ្ជិត្វា ឆឌ្ឌេតព្ពា, ន បរិហរិតព្ពាតិ អធិប្បាយោ។ ថាលកវិនិច្ឆយោ។

ថាលកនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. បវារណានិទ្ទេសវណ្ណនា

៧៣. ឥទានិ បវារណាវិធិំ ទស្សេតុំ **“បវារណា”**តិ (បាចិ. ២៣៨-២៣៩; បាចិ. អដ្ឋ. ២៣៨-២៣៩; កង្ខា. អដ្ឋ. បឋមបវារណាសិក្ខាបទវណ្ណនា) បទំ ឧទ្ធដំ។ តត្ថ **ឥរិយាបថេនា**តិ ឋានគមនសយននិសជ្ជានំ អញ្ញតរេន ឥរិយាបថេនាតិ អត្ថោ។ តតោ ឥរិយាបថតោ អញ្ញេន ឥរិយាបថេន អនតិរិត្តកំ បរិភុញ្ជេយ្យ ចេ, បាចិត្តិយន្តិ អត្ថោ។ **បាចិត្តិនតិរិត្តក**ន្តិ បាចិត្តិ អនតិរិត្តកំ។

៧៤. ឥទានិ យេហិ អង្គេហិ បវារណា ហោតិ, តានិ អង្គានិ ទស្សេតុំ **“អសន”**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អសន**ន្តិ ឯតេន អវិប្បកតភោជនតា វុត្តា, ភុញ្ជមានោ ច សោ បុគ្គលោ ហោតីតិ អត្ថោ។ **ភោជនញ្ចាវា**តិ យំ ភុញ្ជន្តោ បវារេតិ, តំ ឱទនោ កុម្មាសោ សត្តុ មច្ឆោ មំសន្តិ ឥមេសុ អញ្ញតរំ ហោតីតិ អត្ថោ។ **អភិហារោ**តិ ទាយកោ តស្ស តំ ភត្តំ កាយេន អភិហរតីតិ អត្ថោ, វាចាភិហារោ បន ន គហេតព្ពោ។ **សមីបតា**តិ ទាយកោ បវារណប្បហោនកភោជនំ គហេត្វា អឌ្ឍតេយ្យហត្ថប្បមាណេ ឱកាសេ ហោតីតិ អត្ថោ។ **កាយវាចាបដិក្ខេបោ**តិ ហត្ថបាសេ ឋិតេន អភិហដំ ភិក្ខុំ កាយេន វា វាចាយ វា បដិក្ខិបេយ្យាតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ បន សចេ ភិក្ខុ និសិន្នោ ហោតិ, អាសនស្ស បារិមន្តតោ បដ្ឋាយ, សចេ ឋិតោ, បណ្ហិអន្តតោ បដ្ឋាយ, សចេ និបន្នោ, យេន បស្សេន និបន្នោ, តស្ស បារិមន្តតោ បដ្ឋាយ ទាយកស្សាបិ ឋបេត្វា បសារិតហត្ថំ យំ តស្ស អាសន្នតរំ អង្គំ, តស្ស វសេន បរិច្ឆេទោ កាតព្ពោ។ **បញ្ច អង្គា បវារណា**តិ “អសនំ បញ្ញាយតិ, ភោជនំ បញ្ញាយតិ, ហត្ថបាសេ ឋិតោ អភិហរតិ, បដិក្ខេបោ បញ្ញាយតី”តិ (បាចិ. ២៣៩; បរិ. ៤២៨) **បាឡិយំ** វុត្តេហិ ឥមេហិ បញ្ចហិ អង្គេហិ បវារណា ហោតីតិ អត្ថោ។

៧៥. ឥទានិ ឯតេសុ បញ្ចសុ ភោជនំ ទស្សេតុំ **“ឱទនោ”**តិអាទិ វុត្តំ។ ឥទានិ ឱទនាទយោ ឥមេហិ និព្ពត្តាតិ ទស្សេតុំ **“សាលី”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ សេតរត្តកាឡភេទា សព្ពាបិ កង្គុជាតិយោ **កង្គូ**តិ គហេតព្ពា។ កាឡសេតា **កុទ្រូសវរកា**។ ឥមេសំ សត្តន្នំ ធញ្ញានំ ឱទនោ ច ភោជ្ជយាគុ ច ឱទនោ នាមាតិ អត្ថោ។

៧៦. សាមាកាទិតិណំ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៣៨-២៣៩) កុទ្រូសកេ សង្គហំ គតន្តិ អត្ថោ។ វរកចោរកោ វរកេ សង្គហំ គតោ, សាលិយញ្ចេវ នីវារោ សង្គហំ គតោ សេតគ្គាតិ វទន្តិ។ ឥមេសំ វុត្តប្បការានំ សានុលោមានំ សត្តន្នំ ធញ្ញានំ តណ្ឌុលេ គហេត្វា “យាគុំ បចិស្សាមា”តិ វា “ភត្តំ បចិស្សាមា”តិ វា យំ កិញ្ចិ សន្ធាយ បចន្តិ, សចេ ឧណ្ហំ វា សីតលំ វា ភុញ្ជន្តានំ ភោជនកាលេ គហិតគហិតដ្ឋានេ ឱធិ បញ្ញាយតិ, អយំ ឱទនោ នាម, បវារណំ ជនេតិ។ យោបិ បាយាសោ វា អម្ពិលយាគុ វា ឧទ្ធនតោ ឱតារិតមត្តា អព្ភុណ្ហា អាវិជ្ឈិត្វា បិវិតុំ សក្កា, គហិតោកាសេបិ ឱធិំ ន ទស្សេតិ, អយំ បវារណំ ន ជនេតិ។ ឧសុមាយ បន វិគតាយ ឃនភាវំ គច្ឆតិ, ឱធិ បញ្ញាយតិ, បុន បវារណំ ជនេតិ, បុព្ពេ តនុកភាវោ ន រក្ខតិ។ ភត្តេ បន ឧទកកញ្ជិកខីរាទីនិ អាកិរិត្វា “យាគុំ គណ្ហថា”តិ វទន្តិ, កិញ្ចាបិ តនុកា ហោតិ, បវារណំ ជនេតិយេវ តស្មិំ យាគុយា នត្ថិភាវតោ។ សចេ បន បក្កុថិតេសុ ឧទកាទីសុ បក្ខិបិត្វា បចិត្វា ទេន្តិ, យាគុសង្គហមេវ គច្ឆតិ។

៧៧. **ភដ្ឋធញ្ញមយោ**តិ សត្តវិធានិបិ ធញ្ញានិ គហេត្វា ខរបាកភជ្ជិតានំ តេសំ តណ្ឌុលេ កោដ្ដេត្វា កតចុណ្ណកុណ្ឌកានិ **សត្តុ** នាម។ សមបាកភជ្ជិតានំ បន អាតបសុក្ខានំ វា តណ្ឌុលានំ ចុណ្ណកុណ្ឌកានិ សត្តុសង្ខ្យំ ន គច្ឆន្តិ។ **យវសម្ភវោ**តិ អញ្ញេហិ បន មុគ្គាទីហិ កត**កុម្មាសោ** ន បវារេតីតិ អធិប្បាយោ។ **ឧទកសម្ភវោ**តិ តិមិនា កក្កដកសិប្បិកសម្ពុកាទយោបិ សង្គហំ គច្ឆន្តិ។ សចេ យាគុបានកាលេ ឯកស្មិំ ភាជនេ ឋបេត្វា មច្ឆមំសំ វា ខាទន្តិ, តេ ចេ អខាទន្តោ អញ្ញំ បវារណប្បហោនកំ បដិក្ខិបតិ, ន បវារេតិ។ ខាទិតេបិ សចេ មុខេ អវសិដ្ឋំ នត្ថិ, តទា បដិក្ខិបន្តោបិ ន បវារេតិយេវ។ សចេ បត្តេ អវសិដ្ឋំ អត្ថិ, មុខេ នត្ថិ, តញ្ចេ អខាទិតុកាមោ ហោតិ, អញ្ញត្ថ វា គន្ត្វា ខាទិតុកាមោ, តស្មិំ ខណេ បដិក្ខិបន្តោបិ ន បវារេតិយេវ។

៧៨. **ភោជន**ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៣៨-២៣៩) បញ្ចសុ ភោជនេសុ យំ កិញ្ចិ ភោជនំ។ កប្បិយំ វា អកប្បិយំ វា ភុញ្ជន្តោតិ សម្ពន្ធោ។ **និសេធយ**ន្តិ កាយេនាភិហដំ អង្គុលិចលនាទិនា វា ភមុកវិការេន វា កុទ្ធភាវេន ឱលោកេន វា បដិក្ខិបន្តោ កាយេន វា “អល”ន្តិ វា “ន គណ្ហាមី”តិ វា “មា អាកិរា”តិ វា “អបគច្ឆា”តិ វា អាទិនា នយេន បដិក្ខិបន្តោ វាចាយ វា និសេធយន្តោតិ អត្ថោ។ **កប្ប**ន្តិ កប្បិយភោជនមេវ បដិក្ខិបន្តោ សោ បវារេតិ, អកប្បិយមំសំ វា ភោជនំ វា បដិក្ខិបន្តោ ន បវារេតិ។ កស្មា? តស្ស បដិក្ខិបិតព្ពដ្ឋានេ ឋិតត្តា។ សចេ កប្បិយភោជនំ ភុញ្ជមានោ អកប្បិយំ បដិក្ខិបតិ, ន បវារេតិ។ កស្មា? តស្ស បដិក្ខិបិតព្ពតោ។ ឥទានិ មិស្សកនយំ ទស្សេតុំ **“តន្នាមេនា”**តិអាទិ វុត្តំ។ តត្រាយំ បិណ្ឌត្ថោ – តន្នាមេន វា ឥមន្តិ វា អភិហដំ កប្បិយំ និសេធយំ បវារេយ្យាតិ។ កឹ វុត្តំ ហោតិ? យោ បន មច្ឆមំសមិស្សំ (កង្ខា. អដ្ឋ. បឋមបវារណាសិក្ខាបទវណ្ណនា; បាចិ. អដ្ឋ. ២៣៨-២៣៩) យាគុំ ព្យញ្ជនំ វា អាហរិត្វា “មច្ឆំ គណ្ហថ, មំសំ គណ្ហថា”តិ វទតិ, តំ បដិក្ខិបតោ បវារណា ហោតិ។ សចេ “យាគុំ គណ្ហថ, រសព្យញ្ជនំ គណ្ហថា”តិ វទតិ, តំ បដិក្ខិបតោ បវារណា ន ហោតិ។ កស្មា? តស្សាបិ អត្ថិតាយ។ សចេ “ឥមំ គណ្ហថា”តិ សវត្ថុកំ កត្វា ទេតិ, តំ បដិក្ខិបតោ បវារណា ហោតិ។ ភត្តមិស្សកេបិ ឯសេវ នយោ។ សចេ អញ្ញស្ស អភិហដំ បដិក្ខិបតិ, បវារណា នត្ថិយេវ។

៧៩-៨០. ឥទានិ បវារណំ អជនេន្តេ ទស្សេតុំ **“លាជា”**តិអាទិ វុត្តំ។ ឯត្ថ **លាជា តំសត្តុភត្តានី**តិ (កង្ខា. អដ្ឋ. បឋមបវារណាសិក្ខាបទវណ្ណនា) លាជា ច លាជេហិ កតសត្តុភត្តានិ ចាតិ អត្ថោ។ មច្ឆមំសបូវេសុ បន បវារណា ហោតិ, តស្មា **“សុទ្ធខជ្ជកោ”**តិ វុត្តំ។ **ភដ្ឋបិដ្ឋ**ន្តិ បុព្ពេ អាមកំ បច្ឆា ភជ្ជិតព្ពន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ វេឡុអាទីនំ

វុត្តាវសេសានំ ភត្តន្តិ សម្ពន្ធោ។ **រសយាគុ រសោ** បក្កយាគុ។ មំសាទីហិ អមិស្សិតា **សុទ្ធយាគុ**។ បុថុកាមយំ បន យំ កិញ្ចិ បវារណំ ន ជនេតិ។

៨១. **វុដ្ឋាយា**តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៣៨-២៣៩) អាសនា ឧដ្ឋាយ អតិរិត្តំ ន កាតព្ពន្តិ សម្ពន្ធោ។ សចេ បវារេត្វា អាសនា ន វុដ្ឋាតិ ភិក្ខុ, តស្សាបិ អតិរិត្តំ កាតុំ លភតិ។ **អភុត្តេន ច ភោជន**ន្តិ យេន បញ្ចន្នំ ភោជនានំ អញ្ញតរំ ភោជនំ អន្តមសោ កុសគ្គេនាបិ ន ភុត្តំ, តេនាបិ អតិរិត្តំ ន កាតព្ពន្តិ អត្ថោ។ យេន បន អរុណុគ្គមេបិ ភុត្តំ ហោតិ, សោ ចេ អបវារិតោ អាសនា វុដ្ឋិតោបិ មជ្ឈន្ហិកសមយេបិ បុន កិញ្ចិ អភុត្វាបិ កាតុំ លភតិ។ **យេន យំ វា បុរេ កត**ន្តិ យេន យំ វា បុព្ពេ កតំ, តេន តម្បិ បច្ឆា ន កាតព្ពំ។ អញ្ញេន បន តំ កាតុំ វដ្ដតីតិ វទន្តិ។

៨២. យំ ផលំ វា កន្ទមូលំ វា បញ្ចហិ សមណកប្បេហិ កតកប្បិយំ អញ្ញម្បិ កប្បិយភោជនំ វា កប្បិយមំសំ វា, ឥទំ កប្បិយំ នាម, វុត្តប្បការវិបរីតំ អកប្បិយំ នាម, តស្មិំ អតិរិត្តករណំ ន រុហតិ, យញ្ច បដិគ្គហេត្វា ន គហិតំ, តស្មិម្បិ ន រុហតិ, តេន វុត្តំ "**កប្បិយំ គហិតញ្ចេវា**"តិ។ **ឧច្ចារិត**ន្តិ កប្បិយំ ការេតុំ អាគតេន ភិក្ខុនា ឦសកម្បិ ឧក្ខិត្តំ វា អបនមិតំ វាតិ អត្ថោ។ ហត្ថបាសតោ ពហិ ឋិតំ កាតុំ ន វដ្ដតិ, តេន វុត្តំ "**ហត្ថបាសគ**"ន្តិ។ **អតិរិត្តំ ករោន្តេវ**ន្តិ អតិរិត្តំ ករោន្តោ "**អលមេតំ** សព្ព"ន្តិ វចីភេទំ កត្វា **ឯវំ ភាសតូ**តិ អត្ថោ។ "អលមេតំ សព្ព"ន្តិ តិក្ខត្តុំ វត្តព្ពំ, អយំ កិរ អាចិណ្ណោ។ វិនយធរា កិរ បន "សកិំ ឯវ វត្តព្ព"ន្តិ វទន្តិ។ **អលមេតំ សព្ព**ន្តិ ឥទម្បិ វោ អធិកំ, ឥតោ អញ្ញំ ន លច្ឆសីតិ អត្ថោ។

៨៣. **អនុបសម្បន្នហត្ថគ**ន្តិ កប្បិយំ ករោន្តេន បន អនុបសម្បន្នស្ស ហត្ថេ ឋិតំយេវ ន កាតព្ពំ, តំ បន អញ្ញេន ភិក្ខុនា បដិគ្គហាបេត្វា តស្ស ហត្ថេ ឋិតំ អតិរិត្តំ កត្វា អនុបសម្បន្នស្ស ទាតុំ វដ្ដតិ។ អត្តនា អាគន្ត្វា អញ្ញស្ស ហត្ថេ ច **បេសយិត្វាបិ ការេតុំ លព្ភតេ**តិ អត្ថោ។ **តំ** បន អតិរិត្តការកំ ឋបេត្វា អញ្ញោ **សព្ពោ** បវារិតោបិ អប្បវារិតោបិ **ភុញ្ជិតុំ** លភតីតិ អត្ថោ។ សចេ បវារិតោ បរិភុញ្ជតិ, យថា អកតេន មិស្សំ ន ហោតិ, តថា មុខញ្ច ហត្ថញ្ច សុទ្ធំ កត្វា ភុញ្ជិតព្ពំ។ គិលានស្ស ភុត្តាវសេសម្បិ តស្ស "អជ្ជ វា ស្វេ វា ខាទិស្សតី"តិ អាហដម្បិ អនតិរិត្តកតំ ភុញ្ជិតុំ វដ្ដតីតិ។ បវារណាវិនិច្ឆយោ។

បវារណានិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. កាលិកនិទ្ទេសវណ្ណនា

៨៤. ឥទានិ យេ តេ ចត្តារោ កាលិកា មុនិនា វុត្តា "យាវកាលិកំ យាមកាលិកំ សត្តាហកាលិកំ យាវជីវិក"ន្តិ, តេ ទស្សេតុំ "**កាលិកា ចា**"តិ បទំ ឧទ្ទដំ។ តត្ថ (បាចិ. ២៥៤-២៥៦; បាចិ. អដ្ឋ. ២៥៣-២៥៦) កតមេ តេ កាលិកាតិ ចេ, តេ ទស្សេតុំ "**យាវកាលិក**"ន្តិអាទិមាហ។ តេសុ អរុណុគ្គមនតោ យាវ ឋិតមជ្ឈន្ហិកា ភុញ្ជិតព្ពតោ **យាវកាលិកំ**។ អរុណុគ្គមនតោ យាវ យាមាវសានា បិបាសាយ សតិ បិបាសច្ឆេទនត្ថំ បាតព្ពតោ យាមោ កាលោ អស្សាតិ **យាមកាលិកំ**។ តេន ឧបសមេតព្ពេ អាពាធេ សតិ យាវ សត្តាហា បរិភុញ្ជិតព្ពតោ **សត្តាហកាលិកំ**។ អាពាធេ សតិ យាវជីវំ បរិហរិត្វា ភុញ្ជិតព្ពតោ **យាវជីវិកំ**។

៨៥. តេសុ យាវកាលិកំ ទស្សេតុំ "**បិដ្ឋំ មូលំ ផលំ ខជ្ជ**"ន្តិអាទិមាហ។ ឯត្ថ (បាចិ. ២៤៨-២៥០; បាចិ. អដ្ឋ. ២៤៨-២៤៩) **បិដ្ឋខាទនីយំ** នាម សត្តន្នំ តាវ ធញ្ញានំ ធញ្ញានុលោមានំ អបរណ្ណានញ្ច បិដ្ឋំ បនសបិដ្ឋំ លពុជបិដ្ឋំ អម្ពាដកបិដ្ឋំ សាលបិដ្ឋំ ធោតកតាលបិដ្ឋំ ខីរវល្លិបិដ្ឋញ្ចាតិ ឯវមាទីនិ តេសុ តេសុ ជនបទេសុ បកតិអាហារវសេន មនុស្សានំ ខាទនីយត្ថញ្ច ភោជនីយត្ថញ្ច ផរណកានិ បិដ្ឋានិ យាវកាលិកានិ។ ឥមិនាវ លក្ខណេន **មូលខាទនីយា**ទីសុបិ យាវកាលិកលក្ខណំ វេទិតព្ពំ, អតិវិត្ថារភយេន សំខិត្តំ។ **គោរសោ** នាម ខីរទធិតក្ករសោ។ **ធញ្ញភោជន**ន្តិ សានុលោមានិ សត្តធញ្ញានិ ច បញ្ចវិធភោជនញ្ចាតិ អត្ថោ។ **យាគុសូបប្បភុតយោ**តិ ឯត្ថ បភុតិ-សទ្ទេន កន្ទខាទនីយំ មុឡាលខាទនីយំ មត្ថកខាទនីយំ ខន្ធខាទនីយំ តចខាទនីយំ បត្តខាទនីយំ បុប្ផខាទនីយំ អដ្ឋិខាទនីយំ និយ្យាសខាទនីយន្តិ ឥមានិ សង្គហិតានីតិ វេទិតព្ពានិ។

តត្រិទំ មុខមត្តនិទស្សនំ – ភិសសង្ខាតោ បទុមបុណ្ឌរីកកន្ទោ បិណ្ឌាលុមសាលុកអាទយោ វល្លិកន្ទោ អាលុវកន្ទោ តាលកន្ទោតិ ឯវមាទិ **កន្ទខាទនីយំ**។ បទុមមុឡាលាទយោ **មុឡាលខាទនីយំ**។ តាលហិន្តាលកុន្តាលកេតកនាឡិកេរបូគរុក្ខខជ្ជូរីអាទីនំ កឡីរសង្ខាតា មត្ថកា **មត្ថកខាទនីយំ**។ ឧច្ឆុខន្ធោ នីលុប្បលរត្តុប្បលកុមុទសោគន្ធិកានំ បុប្ផទណ្ឌកានីតិ ឯវមាទិ **ខន្ធខាទនីយំ**។ **តចខាទនីយំ** ឧច្ឆុតចោ ឯវ ឯកោ យាវកាលិកោ, សោបិ សរសោ។ មូលកំ ខារកោ ចច្ចុ តម្ពុកោ តណ្ឌុលេយ្យកោតិ ឯវមាទិ **បត្តខាទនីយំ**។

មូលកបុប្ផំ ខារកបុប្ផំ ចច្ឆបុប្ផំ តម្ពកបុប្ផន្តិ ឯវមាទិ **បុប្ផខាទនីយំ**, អសោកបុប្ផំ បន យាវជីវិកំ។ លពុជបនសដ្ឋិអាទិ **អដ្ឋិខាទនីយំ។ និយ្យាសខាទនីយេ** យាវកាលិកំ នត្ថិ។ ឯតេ វុត្តប្បការា យាវកាលិកា ហោន្តីតិ អត្ថោ។

៨៦. ឥទានិ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អដ្ឋ បានានិ អម្ពបានំ ជម្ពុបានំ ចោចបានំ មោចបានំ មធុកបានំ មុទ្ទិកបានំ សាលូកបានំ ផារុសកបាន”ន្តិ (មហាវ. ៣០០) ឯវំ វុត្តំ អដ្ឋវិធំ បានកំ យាមកាលិកំ នាមាតិ ទស្សេតុំ **“មធូ”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣០០) មធុជំ មុទ្ទិកជំ សាលូកជំ ចោចជំ មោចជំ អម្ពជំ ជម្ពុជញ្ចាតិ ឯវមត្ថោ គហេតព្ពោ។ ឯត្ថ **មធុជំ** នាម មធុកានំ ជាតិរសេន កតំ, តំ បន ឧទកសម្ភិន្នមេវ វដ្ដតិ, សុទ្ធំ ន វដ្ដតិ។ **មុទ្ទិកបានំ** នាម មុទ្ទិកា ឧទកេ មទ្ទិត្វា បរិស្សាវេត្វា គហិតំ។ **សាលូកបានំ** នាម រត្តុប្បល នីលុប្បលាទីនំ កិញ្ជក្ខរេហិ កតំ។ សេសានិ បាកដានេវ។ ឯត្ថ បន សចេ សយំ ឯតានិ យាវកាលិកវត្ថូនិ បដិគ្គហេត្វា ឧទកេ មទ្ទិត្វា អាតបេ អាទិច្ចបាកេន បចិត្វា បរិស្សាវេត្វា បានកំ ករោតិ, តំ បុរេភត្តមេវ កប្បតិ។ សចេ អនុបសម្បន្នេន កតំ លភតិ, តទហុបុរេភត្តំ សាមិសម្បិ វដ្ដតិ, បច្ឆាភត្តំ និរាមិសបរិភោគេន យាវ អរុណុគ្គមនា វដ្ដតិ។ ឥមានិ អដ្ឋ បានានិ សីតានិបិ អាទិច្ចបាកានិបិ វដ្ដន្តិ, អគ្គិបាកានិ បន ន វដ្ដន្តិ, តស្មា **“នគ្គិសន្តត្ត”**ន្តិ វុត្តំ។

៨៧. “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, សព្ពំ ផលរសំ ឋបេត្វា ធញ្ញផលរស”ន្តិ (មហាវ. ៣០០) វុត្តត្តា ធញ្ញផលរសោ បន ន វដ្ដតិ, តេន វុត្តំ **“សានុលោមានិ ធញ្ញានិ ឋបេត្វា”**តិ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, សព្ពំ បុប្ផរសំ ឋបេត្វា មធុកបុប្ផរស”ន្តិ វុត្តត្តា មធុកបុប្ផរសោ អាទិច្ចបាកោ វា ហោតុ អគ្គិបាកោ វា, បច្ឆាភត្តំ ន វដ្ដតិ, តេន វុត្តំ **“មធុកបុប្ផមញ្ញត្រា”**តិ។

៨៨. “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, សព្ពំ បត្តរសំ ឋបេត្វា ឌាករស”ន្តិ វុត្តត្តា ឧទកេន បក្កានម្បិ យាវកាលិក បត្តានំ រសោ បុរេភត្តមេវ វដ្ដតិ, សីតោទកេន មទ្ទិតានំ រសោ យាមកាលិកំ។ តេន វុត្តំ **“ឋបេត្វា បក្កឌាកជ”**ន្តិ។ យាវជីវិកបណ្ណស្ស ឧទកេន បក្កស្ស រសោ យាវជីវិកោ ហោតិ។

៨៩. ឥទានិ សត្តាហកាលិកេ ទស្សេតុំ **“សប្បី”**តិអាទិមាហ។ ឯត្ថ (មហាវ. ២៦០) បន –

> “សប្បិនោនីតតេលានិ, មធុផាណិតមេវ ច;
> សត្តាហកាលិកា សប្បិ, យេសំ មំសមវារិត”ន្តិ។ –

បាឋោ គហេតព្ពោ។ ឯវំ បន គហិតេ វសា តេលគ្គហណេន គហិតាវ ហោតិ “តេលំ នាម តិលតេលំ សាសបតេលំ មធុកតេលំ ឯរណ្ឌតេលំ វសាតេល”ន្តិ (បារា. ៦២៣; បាចិ. ២៦០) ឯវំ **បាឡិយំ** វិត្ថារិតត្តា។ ឯវំ បន អគ្គហេត្វា វសា ច “មធុផាណិត”ន្តិ បាឋេ គហិតេ យាវកាលិកភូតា វសា សត្តាហកាលិកាតិ អាបជ្ជេយ្យ, “យានិ ខោ បន តានិ គិលានានំ ភិក្ខូនំ បដិសាយនីយានិ ភេសជ្ជានិ, សេយ្យថិទំ – សប្បិ នវនីតំ តេលំ មធុ ផាណិត”ន្តិ (បារា. ៦២២) ឯវំ បញ្ចេវ ភគវតា សត្តាហកាលិកភេសជ្ជានិ អនុញ្ញាតានិ, តតោ ឧត្តរិ ឆដ្ឋស្ស សត្តាហកាលិក ភេសជ្ជស្ស អត្ថិតាបិ អាបជ្ជតិ, **ភេសជ្ជក្ខន្ធកេបិ** ភគវតា “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, វសានិ ភេសជ្ជានិ អច្ឆវសំ មច្ឆវសំ សុសុការវសំ សូករវសំ គទ្រភវសំ កាលេ បដិគ្គហិតំ កាលេ និប្បក្កំ កាលេ សំសដ្ឋំ តេលបរិភោគេន បរិភុញ្ជិតុ”ន្តិ (មហាវ. ២៦២) ឯវំ សត្តាហកាលិកវសេន វសំ អននុជានិត្វា តតោ និព្ពត្តតេលមេវ អនុញ្ញាតំ, តស្មា “មធុផាណិតមេវ ចា”តិ បាឋេ អគ្គហិតេ បាឡិយា អដ្ឋកថាយ ច វិរុជ្ឈតិ។ ថេរេន បន ឧត្តរវិហារវាសីនំ ឧទ្ទសិក្ខាយ អាគតនយេន វុត្តំ។ តេសំ បន –

> “សប្បិ នវនីតំ តេលំ, មធុ ផាណិតបញ្ចមំ;
> អច្ឆមច្ឆវសាទិ ច, ហោន្តិ សត្តាហកាលិកា”តិ។ –

ឯវមាគតំ។ អម្ហាកំ បន វិសុំ សត្តាហកាលិកេ អាគតដ្ឋានំ នត្ថីតិ វទន្តិ, ឧបបរិក្ខិតព្ពំ។

ឥទានិ តេសុ សប្បី ទស្សេតុំ **“យេសំ មំសបវារិត”**ន្តិ វុត្តំ។ “សប្បិនាម គោសប្បិ វា អជិកាសប្បិ វា មហឹ ស សប្បិ វា។ យេសំ មំសំ កប្បតិ, តេសំ សប្បិ, នវនីតំ នាម តេសំយេវ នវនីត”ន្តិ (បារា. ៦២៣; បាចិ. ២៦០) **បាឡិយំ** វុត្តត្តា នវនីតំ បន គហិតន្តិ ន វិត្ថារិតំ , សប្បិ បន បុរេភត្តំ បដិគ្គហិតំ តទហុ បុរេភត្តំ សាមិសម្បិនិរាមិសម្បិ វដ្ដតិ។ បច្ឆាភត្តតោ បដ្ឋាយ សត្តាហំ និរាមិសំ បរិភុញ្ជិតព្ពំ។ សត្តាហាតិក្កមេ សចេ ឯកភាជនេ ឋបិតំ, ឯកំ និស្សគ្គិយំ។ សចេ ពហូសុ, វត្ថុគណនាយ និស្សគ្គិយបាចិត្តិយានិ។ បច្ឆាភត្តំ បដិគ្គហិតំ

សត្តាហំ និរាមិសមេវ វដ្ដតិ។ សប្បិ តាបេន្តស្ស សាមំបាកោ ន ហោតិ, “នវនីតំ បន តាបេន្តស្ស ហិ សាមំបាកោ ន ហោតិ, សាមំបក្កេន បន តេន សទ្ធឹ អាមិសំ ន វដ្ដតី”តិ ច “សចេ អនុបសម្បន្នោ បុរេភត្តំ បដិគ្គហិត នវនីតេន សប្បឹ កត្វា ទេតិ, បុរេភត្តំ សាមិសំ វដ្ដតិ។ សចេ សយំ ករោតិ, សត្តាហំ និរាមិសមេវ វដ្ដតី”តិ ច **សមន្តបាសាទិកាយំ** (បារា. អដ្ឋ. ២.៦២២) នវនីតម្ហិយេវ សាមំបាកតា វុត្តា, ន សប្បិម្ហិ។ យំ បន **កង្ខាវិតរណិយំ** វុត្តំ “និព្ពត្តិតសប្បិ វា នវនីតំ វា បចិតុំ វដ្ដតី”តិ, “តំ បន តទហុ បុរេភត្តម្បិ សាមិសំ បរិភុញ្ជិតុំ ន វដ្ដតី”តិ (កង្ខា. អដ្ឋ. ភេសជ្ជសិក្ខាបទវណ្ណនា) ច, តត្ថ យាវកាលិកវត្ថុនា អសម្មិស្សំ សុធោតំ នវនីតំ សន្ធាយ “បចិតុំ វដ្ដតី”តិ វុត្តំ។ សយំបចិតសត្តាហកាលិកេន សទ្ធឹ យទិ អាមិសំ ភុញ្ជតិ, តំ អាមិសំ សយំបក្កសត្តាហកាលិកេន មិស្សិតំ អត្តនោ យាវកាលិកភាវំ សត្តាហកាលិកេន គណ្ហាបេតិ, តថា ច សតិ យាវកាលិកំ អបក្កម្បិ សយំបក្កភាវំ ឧបគច្ឆតីតិ “សាមិសំ បរិភុញ្ជិតុំ ន វដ្ដតី”តិ វុត្តំ។ យថា សយំបក្កសត្តាហកាលិកវសាតេលំ សយំភជ្ជិតសាសបាទិយាវជីវិកវត្ថូនំ តេលញ្ច សាមិសំ តទហុ បុរេភត្តម្បិ ន វដ្ដតិ, តថា នវនីតសប្បីតិ វេទិតព្ពំ។ វុត្តញ្ហិ ច អាចរិយេហិ –

“យាវកាលិកអាទីនិ, សំសដ្ឋានិ សហត្តនា។ គាហាបយន្តិ សព្ភាវ”ន្តិ ច,

“តេហេវ ភិក្ខុនា បក្កំ, កប្បតេ យាវជីវិកំ;
និរាមិសញ្ច សត្តាហំ, សាមិសេ សាមបាកតា”តិ ច។

យា បន **សមន្តបាសាទិកាយំ** នវនីតម្ហិ សាមំបាកតា វុត្តា, សា តក្កាទិសម្មិស្សំ អធោតនវនីតំ សន្ធាយ វុត្តា។ តស្មា វិញ្ញូនំ សមន្តបាសាទិកាបិ កង្ខាវិតរណីបិ សមេន្តិ, តំ នវនីតំ សន្ធាយ វុត្តន្តិ អាចរិយា វទន្តិ។ តទេវ យុត្តំ។ យទិ សប្បិម្ហិ សាមំបាកតា ហោតិ, អវស្សំយេវ សមន្តបាសាទិកាយំ វុច្ចេយ្យ, តត្ថ បន “សប្បិ តាវ បុរេភត្តំ បដិគ្គហិតំ, តទហុ បុរេភត្តំ សាមិសម្បិ និរាមិសម្បិ បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦២២) ហិ វុត្តំ, ន បចនវិធានំ។ មនុស្សសប្បិនវនីតានំ, អញ្ញេសម្បិ ហត្ថិអស្សាទីនំ អកប្បិយមំសសប្បិនវនីតានំ សត្តាហាតិក្កមេ ទុក្កដំ។ កឹ បន តំ បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតីតិ? អាម វដ្ដតិ។ កស្មា? បដិក្ខេបាភាវា ច សព្ពអដ្ឋកថាសុ អនុញ្ញាតត្តា ច។ “យេសំ មំសំ កប្បតិ, តេសំ សប្បិ, នវនីត”ន្តិ (បារា. ៦២៣) ឥទំ បន និស្សគ្គិយវត្ថុំ ទស្សេតុំ វុត្តំ, ន អញ្ញេសំ វារណត្ថាយ។

៨០. ឥទានិ តេលំ ទស្សេតុំ “**តេលំ តិលវសេរណ្ឌមធុសាសបសម្ភវ**”ន្តិអាទិមាហ។ ឯត្ថ តិលាទីហិ សម្ភវំ និព្ពត្តំ តេលន្តិ សម្ពន្ធោ។ ឯត្ថ (បារា. អដ្ឋ. ១.១០០) បន បុរេភត្តំ តិលេ បដិគ្គហេត្វា កតតេលំ បុរេភត្តំ សាមិសម្បិ វដ្ដតិ, បច្ឆាភត្តតោ បដ្ឋាយ សវត្ថុកប្បដិគ្គហិតត្តា អនជ្ឈោហរណីយំ។ បច្ឆាភត្តំ បដិគ្គហេត្វា កតតេលំ អនជ្ឈោហរណីយំ, សីសមក្ខនាទីសុ ឧបនេតព្ពំ។ ឯរណ្ឌមធុកសាសបដ្ឋីនិ បដិគ្គហេត្វា សចេ តានិ ភជ្ជិត្វា តេលំ ករោតិ, តទហុ បុរេភត្តម្បិ សាមិសំ ន វដ្ដតិ, សាមំបាកតា ហោតិ។ សចេ អភជ្ជិត្វា ករោតិ, តទហុ បុរេភត្តំ សាមិសម្បិ វដ្ដតិ, បច្ឆាភត្តតោ បដ្ឋាយ និរាមិសមេវ វដ្ដតិ, បរិភុញ្ជិតព្ពវត្ថូនំ យាវជីវិកត្តា សវត្ថុកប្បដិគ្គហណេ ទោសោ នត្ថីតិ។ តេលគ្គហណត្ថាយ ឯរណ្ឌកដ្ឋិអាទីនិ បដិគ្គហេត្វា សត្តាហំ អតិក្កាមយតោ ទុក្កដំ។ តថា បាឡិយំ អនាគតានិ អទស្សិតានិ កោសម្ពកកុសុម្ភាទីនំ តេលានិ។

ឥទានិ មធុវិកតឹ ទស្សេតុំ “**ខុទ្ទាភមរមធុករិ-មក្ខិកាហិ កត**”ន្តិ វុត្តំ។ តត្ថ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦២៣) **ខុទ្ទា**តិ ខុទ្ទមក្ខិកា។ **ភមរា**តិ មហាភមរមក្ខិកា ។ ទណ្ឌកេសុ មធុករា **មធុករិមក្ខិកា** នាម។ ឯតាហិ តីហិ មក្ខិកាហិ កតំ មធុ នាមាតិ អត្ថោ។ “មធុ នាម មក្ខិកាមធូ”តិ **បាឡិយំ** (បារា. ៦២៣; បាចិ. ២៦០) វុត្តត្តា អញ្ញេហិ តុម្ពដកាទីហិ កតំ សត្តាហកាលិកំ ន ហោតីតិ វេទិតព្ពំ។

ឥទានិ ផាណិតំ ទស្សេតុំ “**រសាទិឧច្ឆុវិកតិ, បក្កាបក្កា ច ផាណិត**”ន្តិ អាហ។ បក្កា ច អបក្កា ច រសាទិឧច្ឆុវិកតិ ផាណិតន្តិ អត្ថោ។ មធុកបុប្ផផាណិតំ បុរេភត្តំ សាមិសំ វដ្ដតិ, បច្ឆាភត្តតោ បដ្ឋាយ សត្តាហំ និរាមិសមេវ វដ្ដតិ។ តស្ស សត្តាហាតិក្កមេ ទុក្កដំ។ ចិញ្ចផាណិតញ្ច អម្ពផាណិតញ្ច យាវកាលិកមេវ។

៨១. ឥទានិ ឯតេសុ វសាតេលស្ស ឱទិស្ស អនុញ្ញាតត្តា តំ វិសុំ ឧទ្ធរិត្វា ទស្សេតុំ “**សវត្ថុបក្កា សាមំ វា**”តិអាទិមាហ។ សត្តវិធញ្ហិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦២៣) ឱទិស្សំ នាម ព្យាធោទិស្សំ បុគ្គលោទិស្សំ កាលោទិស្សំ សមយោទិស្សំ ទេសោទិស្សំ វសោទិស្សំ ភេសជ្ជោទិស្សន្តិ។

តត្ថ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អមនុស្សិកាពាធេ អាមកមំសំ អាមកលោហិត”ន្តិ (មហាវ. ២៦៤) វុត្តំ, ឥទំ **ព្យាធោទិស្សំ** នាម។ ឯត្ថ បន កាលេបិ វិកាលេបិ កប្បិយាកប្បិយមំសលោហិតំ វដ្ដតិ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ,

រោមន្ថកស្ស រោមន្ថន”ន្តិ (ចូឡវ. ២៧៣) ឯវំ អនុញ្ញាតំ **ពុក្កលោទិស្សំ** នាម។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ចត្តារិ មហាវិកដានិ ទាតុំ គូថំ មុត្តំ ឆារិកំ មត្តិក”ន្តិ (មហាវ. ២៦៨) ឯវំ សប្បទដ្ឋកាលេ អប្បដិគ្គហិតកំ អនុញ្ញាតំ **កាលោទិស្សំ** នាម។ គណភោជនាទិ **សមយោទិស្សំ** នាម។ គណង្គណូបាហនានិ **ទេសោទិស្សំ** នាម។ **វសោទិស្សំ** នាម “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, វសានិ ភេសជ្ជានី”តិ (មហាវ. ២៦២) ឯវំ វសានាមេន អនុញ្ញាតំ។ តំ ឋបេត្វា មនុស្សវសំ សព្ពេសំ កប្បិយាកប្បិយវសានំ តេលំ តំតទត្ថិកានំ តេលបរិភោគេន បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។ **ភេសជ្ជោទិស្សំ** នាម “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, តានិ បញ្ច ភេសជ្ជានី”តិ (មហាវ. ២៦១) ឯវំ ភេសជ្ជនាមេន វុត្តានិ សប្បិអាទីនិ បញ្ច។

យថា បន ខីរទធិអាទីហិ បក្កតេលំ បច្ឆាភត្តំ ន វដ្ដតិ, ន ឯវមិទំ។ ឥទំ បន តេលំ សវត្ថុកបក្កម្បិ វដ្ដតិ, តំ ទស្សេតុំ “សវត្ថុបក្កា សាមំ វា”តិ វុត្តំ។ វសំ ឱលោកេត្វា “សវត្ថុបក្កា”តិ វុត្តំ។ សាមំ បក្កា វាតិ អត្ថោ។ យថា ស វត្ថុកប្បដិគ្គហិតត្តា សាមំបក្កត្តា ទធិអាទីហិ បក្កតេលំ អត្តនា កតំ បុរេភត្តម្បិ ន វដ្ដតិ, ន ឯវមិទំ។ ឥទំ បន អត្តនា សវត្ថុកបក្កម្បិ បុរេភត្តម្បិ បច្ឆាភត្តម្បិ វដ្ដតីតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ បន ការណូបចារេន វសាតេលំ “វសា”តិ វុត្តំ។

កាលេតិ បុរេភត្តកាលេ បរេហិ វា អត្តនា វា បក្កាតិ អត្ថោ។ បច្ឆាភត្តំ បន បចិតុំ ន វដ្ដតិ “កាលេ បដិគ្គហិតំ កាលេ និប្បក្កំ កាលេ សំសដ្ឋ”ន្តិ (មហាវ. ២៦២) វុត្តត្តា។ តស្មា “កាលេ”តិ វុត្តំ។ យោ បន វិកាលេ បដិគ្គហេត្វា វិកាលេ បចិត្វា វិកាលេ បរិស្សាវេត្វា បរិភុញ្ជតិ, សោ តីណិ ទុក្កដានិ អាបជ្ជតិ។

អមានុសាតិ ឯត្ថ (មហាវ. ២៦២) បន អច្ឆវសាទីនំ អនុញ្ញាតត្តា ឋបេត្វា មនុស្សវសំ សព្ពេសំ អកប្បិយមំសានំ វសា អនុញ្ញាតាតិ វេទិតព្ពា។ មំសេសុ ហិ មនុស្សហត្ថិមំសាទីនិ ទស មំសានិ បដិក្ខិត្តានិ, វសា បន ឯកា មនុស្សវសា ឯវ។

អនុបសម្បន្នេន (បារា. អដ្ឋ. ២.៦២៣) កតនិព្ពដ្ដិតវសាតេលំ បុរេភត្តំ បដិគ្គហិតំ បុរេភត្តំ សាមិសម្បិ វដ្ដតិ, បច្ឆាភត្តតោ បដ្ឋាយ សត្តាហំ និរាមិសមេវ វដ្ដតិ។ យំ បនេត្ថ សុខុមរជសទិសំ មំសំ វា ន្ហារុ វា អដ្ឋិ វា លោហិតំ វា, តំ អព្ពោហារិកំ។ សចេ សយំ ករោតិ, បុរេភត្តំ បដិគ្គហេត្វា បចិត្វា បរិស្សាវេត្វា សត្តាហំ និរាមិស មេវ បរិភុញ្ជិតព្ពំ។ និរាមិសបរិភោគញ្ហិ សន្ធាយ ឥទំ វុត្តំ “កាលេ បដិគ្គហិតំ កាលេ និប្បក្កំ កាលេ សំសដ្ឋំ តេល បរិភោគេន បរិភុញ្ជិតុ”ន្តិ (មហាវ. ២៦២)។ **អញ្ញេស**ន្តិ សប្បិអាទីនំ។ **វត្ថុ**ន្តិ យាវកាលិកភូតំ វត្ថុំ។ យាវកាលិក វត្ថូនំ វត្ថុំ ន បចេតិ សម្ពន្ធោ។

៨២. ឥទានិ យាវជីវិកវិកតី ទស្សេតុំ **“ហលិទ្ទី”**តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថាយមនុត្តានបទត្ថោ (មហាវ. ២៦៣; បាចិ. អដ្ឋ. ២៤៨-២៤៩) – **បញ្ចមូលាទិកញ្ចាបី**តិ ឯត្ថ ទ្វិបញ្ចមូលេន សទ្ធឹ អញ្ញានិបិ តក្កតិកានិ មូល ភេសជ្ជានិ គហិតានីតិ ញាតព្ពំ។

៨៣-៥. ពិឡង្គាទីនិ ផលភេសជ្ជានិ។ តត្ថ (មហាវ. ២៦៣) **គោដ្ឋផល**ន្តិ មទនផលន្តិ វទន្តិ។ កប្បាសាទីនំ បណ្ណន្តិ សម្ពន្ធោ។ ឥមេ បន វុត្តប្បការា មូលភេសជ្ជផលភេសជ្ជបណ្ណភេសជ្ជវសេន វុត្តា សព្ពេ កប្បិយា។ ឥមេសំ បុប្ផផលបណ្ណមូលា សព្ពេបិ កប្បិយា យាវជីវិកាយេវ។ ឋបេត្វា ឧច្ឆុនិយ្យាសំ សព្ពោ ច និយ្យាសោ សរសញ្ច ឧច្ឆុជំ តចំ ឋបេត្វា សព្ពោ ច តចោតិ សម្ពន្ធោ។

៨៦. មធុនា (បារា. អដ្ឋ. ២.៦២៣) អមក្ខិតំ **សុទ្ធសិត្ថញ្ច**។ មធុមក្ខិតំ បន សត្តាហកាលិកមេវ។ **យញ្ច កិញ្ចី**តិ ឱទនំ មំសំ អដ្ឋិអាទីនីតិ អត្ថោ។

៨៧. “យានិ វា បនញ្ញានិបិ អត្ថិ នេវ ខាទនីយេ ខាទនីយត្ថំ ផរន្តិ, ន ភោជនីយេ ភោជនីយត្ថំ ផរន្តិ, តានិ បដិគ្គហេត្វា យាវជីវំ បរិហរិតុំ, សតិ បច្ចយេ បរិភុញ្ជិតុំ , អសតិ បច្ចយេ បរិភុញ្ជន្តស្ស អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (មហាវ. ២៦៣) វុត្តត្តា **“អាហារត្ថមសាធេន្តំ, សព្ពំ តំ យាវជីវិក”**ន្តិ វុត្តំ។

៨៨. **សព្ពស្សា**តិ គិលានស្សាបិ អគិលានស្សាបីតិ អត្ថោ។ **កាលិកត្តយ**ន្តិ យាវកាលិកំ វជ្ជេត្វា អវសេសំ សតិ បច្ចយេ វិកាលេ កប្បតីតិ អត្ថោ។

៨៩. **ជនយន្តុភោ**តិ ជនយន្តិ ឧភោ។ កឹ វុត្តំ ហោតិ? យាវកាលិកយាមកាលិកសង្ខាតា ឧភោ កាលិកា អត្តនោ កាលមតិក្កមិត្វា បរិភុត្តា បាចិត្តឹ ជនយន្តីតិ អត្ថោ។ កិញ្ច ភិយ្យោ (មហាវ. ២៧៤; មហាវ. អដ្ឋ. ២៧៤;

កង្ខា. អដ្ឋ. សន្និធិការកសិក្ខាបទវណ្ណនា) – ឧភោបិ បនេតេ អកប្បិយកុដិយំ វុត្ថា អន្តោវុត្ថំ ទុក្កដញ្ច, បុនទិវសេ បរិភុញ្ជតោ សន្និធិ បាចិត្តិយញ្ច ជនយន្តីតិ អត្ថោ។

១០០. **អនាវុទ្ធ្ធេ**តិ បាឡិយំ អនាគតេ មនុស្សសប្បិអាទិម្ហីតិ អត្ថោ។

១០១. **និស្សគ្គលទ្ធ**ន្តិ (បារា. ៦២៤) វិនយកម្មំ កត្វា បុន លទ្ធន្តិ អត្ថោ។ **វិកប្បេន្តស្ស សត្តាហេ**តិ សត្តាហព្ភន្តរេ សាមណេរស្ស “ឥទំ សប្បិ តេល”ន្តិអាទិនា នយេន នាមំ គហេត្វា “តុយ្ហំ វិកប្បេមី”តិ វា “ឥត្ថន្នាមស្ស វិកប្បេមី”តិ វា សម្មុខាបិ វា បរម្មុខាបិ វា វិកប្បេន្តស្ស អនាបត្តីតិ សម្ពន្ធោ។ **បាឡិយំ** បន “អនាបត្តិ អន្តោសត្តាហេ អធិដ្ឋេតិ, វិស្សជ្ជេតិ, នស្សតិ, វិនស្សតិ, ឌយ្ហតិ, អច្ឆិន្ទិត្វា គណ្ហន្តិ, វិស្សាសំ គណ្ហន្តី”តិ (បារា. ៦២៥) ឯត្តកមេវ វុត្តំ, “វិកប្បេមី”តិ ឥទំ បន នត្ថិ។ កិញ្ចាបិ នត្ថិ, អថ ខោ “អនធិដ្ឋិតេ អធិដ្ឋិតសញ្ញី និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំ, អវិកប្បិតេ វិកប្បិតសញ្ញី និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយ”ន្តិ (បារា. ៦២៤) **អាបត្តិវារេ** អាគតត្តា ថេរេន ទស្សិតំ។ តំ ទស្សេន្តេនាបិ សចេ ឧបសម្បន្នស្ស វិកប្បេតិ, អត្តនោ ឯវ សន្តកំ ហោតិ, បដិគ្គហណម្បិ ន វិជហតិ, តស្មា ឧបសម្បន្នវសេន អទស្សេត្វា អនុបសម្បន្នវសេន ទស្សិតំ។ តស្ស ហិ វិកប្បិតេ បដិគ្គហណម្បិ វិជហតិ, អាបត្តិបិ ន ហោតីតិ។ **អធិដ្ឋតោ**តិ អព្ភញ្ជនាទីនិ អធិដ្ឋហន្តស្ស អនាបត្តីតិ អត្ថោ។ សចេ បន សត្តាហព្ភន្តរេ និរបេក្ខោ ហុត្វា អនុបសម្បន្នស្ស បរិច្ចជតិ, បរិច្ចត្តត្តា អនាបត្តិ, ឥតរស្ស ច អប្បដិគ្គហិតត្តា ឧភិន្នម្បិ កាយិកបរិភោគោ វដ្ដតិ។ អនិស្សគ្គិយត្តា បន ពាហិរបរិភោគេន វដ្ដតិ។ “តានិ បដិគ្គហេត្វា សត្តាហបរមំ សន្និធិការកំ បរិភុញ្ជិតព្ពានី”តិ (បារា. ៦២៣) ឯវំ និយមេត្វា អនុញ្ញាតត្តា វុត្តំ **“អញ្ញស្ស ទទតោបិ ច អនាបត្តី”**តិ។

១០២. **សព្ភាវ**ន្តិ អត្តនោ សភាវំ។ យស្មា គាហាបយន្តិ, តស្មា ឯវមុទីរិតន្តិ វុត្តន្តិ អត្ថោ។ ឥទានិ វក្ខមានំ សន្ធាយ **“ឯវ”**ន្តិ វុត្តំ។

១០៣-៥. **សត្តាហំ យាវជីវិក**ន្តិ (មហាវ. ៣០៥; មហាវ. អដ្ឋ. កង្ខា. អដ្ឋ. សន្និធិការកសិក្ខាបទវណ្ណនា) សត្តាហកាលិកញ្ច យាវជីវិកញ្ចាតិ អត្ថោ។ កឹ វុត្តំ ហោតិ? សត្តាហកាលិកយាវជីវិកទ្វយំ សេសកាលិកសម្មិស្សំ សម្ភិន្នរសំ កត្វា បរិភុញ្ជតោ សន្និធិបាចិត្តិ ហោតីតិ ឧទីរិតន្តិ។ តទហុ បដិគ្គហិតំ តទហេវាតិ អត្ថោ។ **សេស**ន្តិ សត្តាហកាលិកយាវជីវិកទ្វយំ។ **ឥតរ**ន្តិ យាវជីវិកំ។ បុរេ បដិគ្គហិតំ វា ហោតុ, តទហុ វា បដិគ្គហិតំ, យាវជីវិកំ សត្តាហកាលិកេន សត្តាហំ កប្បតីតិ វេទិតព្ពំ។ “យាវកាលិកេន, ភិក្ខវេ, យាមកាលិកំ, សត្តាហកាលិកំ, យាវជីវិកំ តទហុ បដិគ្គហិតំ កាលេ កប្បតិ, នោ វិកាលេ។ យាមកាលិកេន, ភិក្ខវេ, សត្តាហកាលិកំ, យាវជីវិកំ តទហុ បដិគ្គហិតំ យាមេ កប្បតិ, យាមាតិក្កន្តេ ន កប្បតិ។ សត្តាហកាលិកេន, ភិក្ខវេ, យាវជីវិកំ បដិគ្គហិតំ សត្តាហំ កប្បតិ, សត្តាហាតិក្កន្តេ ន កប្បតី”តិ ហិ **ភេសជ្ជក្ខន្ធកេ** (មហាវ. ៣០៥) វុត្តំ។ ឯត្ថ បន “តទហុ បដិគ្គហិត”ន្តិ វិសេសវចនស្ស នត្ថិតាយ បុរេ បដិគ្គហិតម្បិ វដ្ដតីតិ សិទ្ធន្តិ។ កាលិកវិនិច្ឆយោ។

កាលិកនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. បដិគ្គាហនិទ្ទេសវណ្ណនា

១០៦. ឥទានិ “បដិគ្គាហោ”តិ បទំ វិត្ថារេតុំ **“ទាតុកាមាភិហារោ ច”**តិអាទិ អារទ្ធំ។ តត្ថ ទាតុកាមស្ស អភិហារោ **ទាតុកាមាភិហារោ**។ ឯតេន អញ្ញស្ស បត្តេ បក្ខិបិតុំ អាលុលេន្តស្ស ផុសិតានិ ឧដ្ឋហិត្វា អញ្ញស្ស បត្តេ សចេ បតន្តិ, បដិគ្គហណំ ន រុហតីតិ ទីបិតំ ហោតិ។ **ឯរណក្ខម**ន្តិ ថាមមជ្ឈិមេន បុរិសេន ឧក្ខិបនក្ខមំ, តតោ មហន្តេ បដិគ្គហណំ ន រុហតិ។ **តិធា ទេន្តេ**តិ កាយកាយប្បដិពទ្ធនិស្សគ្គិយានំ វសេន តិធា ទេន្តេ។ តស្ស ភិក្ខុនោ កាយកាយប្បដិពទ្ធេហិ **ទ្វិធា គាហោ**តិ អត្ថោ។ បញ្ចង្គោ ឯវំ **បញ្ចង្គេវ**។ ទាតុកាមាភិហារោ ឯកំ, ហត្ថបាសោ ឯកំ, ឯរណក្ខមតា ឯកំ, ទេវមនុស្សតិរច្ឆានគតេសុ ឯកេន តិធា ទានមេកំ, ទ្វិធា គាហោ ឯកន្តិ ឯវំ បញ្ចង្គានិ ហោន្តិ។

១០៧. ឥទានិ យេន កាយប្បដិពទ្ធេន បដិគ្គហណំ ន រុហតិ, តំ ទស្សេតុំ **“អសំហារិយេ”**តិអាទិមាហ។ ខាណុកេ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៦៥) ពន្ធិត្វា ឋបិតមញ្ចាទិម្ហិ វា ផលកេ វា បាសាណេ វា អសំហារិយេ ន រុហតីតិ អត្ថោ។ **តត្ថជាតេ** បទុមិនិបណ្ណេ វា កឹសុកបណ្ណាទិម្ហិ វា ន វដ្ដតិ, **សុខុមេ ចិញ្ចអាទីនំ បណ្ណេ** វា ន រុហតិ, យញ្ច មជ្ឈិមបុរិសោ សន្ធារេតុំ ន សក្កោតិ, តស្មឹ **អសយ្ហភារេ ច បដិគ្គហោ ន រុហតី**តិ អត្ថោ។

១០៨. ឥទានិ បដិគ្គហណវិជហនំ ទស្សេតុំ **“សិក្ខាមរណលិង្គេហិ”**តិអាទិ អារទ្ធំ។ តត្ថាយំ បិណ្ឌត្ថោ – សិក្ខាបច្ចក្ខានេន ច មរណេន ច លិង្គបរិវត្តនេន ច “ន តំ ទានិ បរិភុញ្ជិស្សាមី”តិ វា “ន បុន បដិគ្គហេត្វា បរិភុញ្ជិស្សាមី”តិ វា ឯវំ អនបេក្ខវិស្សជ្ជនេន ច ចោរាទីហិ វា អច្ឆេទា ច អនុបសម្បន្នស្ស ទានា ច **គាហោ** បដិគ្គាហោ **ឧបសម្មតិ** វិជហតីតិ។ ភិក្ខុនិយា បន សិក្ខាបច្ចក្ខានស្ស អភាវា វិព្ភមនេន ច វិជហតីតិ គហេតព្ពំ។

១០៩-១១០

. ឥទានិ បដិគ្គហេត្វា បរិភុញ្ជិតព្ពំ ទស្សេតុំ **“អប្បដិគ្គហិតំ សព្ព”**ន្តិអាទិ វុត្តំ។ តស្សត្ថោ (កង្ខា. អដ្ឋ. ទន្តបោនសិក្ខាបទ) – ចតុកាលិកបរិយាបន្នំ អន្តមសោ រជរេណុម្បិ អប្បដិគ្គហេត្វា សព្ពំ បរិភុញ្ជតោ បាចិត្តិ។ ឥទានិ អប្បដិគ្គហេត្វា បរិភុញ្ជិតព្ពំ ទស្សេតុំ **“សុទ្ធញ្ច នាតិពហល”**ន្តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ **សុទ្ធញ្ចា**តិ អញ្ញេសំ រសេន អសម្មិស្សំ។ ហិមោទកសមុទ្ទោទកាទីសុ បដិគ្គហណកិច្ចំ នត្ថិ។ លោណញ្ច អស្សុ ច **លោណស្សុ**។ ឯត្ថ លោណំ នាម សរីរេ ឧដ្ឋិតំ។ ឯតានិ បន សព្ពានិ អវិច្ឆិន្នានេវ កប្បន្តិ, នេតរានិ។

១១១. ឥទានិ អនង្គលគ្គានិបិ ទស្សេតុំ **“គូថមត្តិកមុត្តានី”**តិអាទិមាហ។ **តថាវិធេ**តិ តថាវិធេ កាលេ, សប្បទដ្ឋកាលេតិ អត្ថោ។ អញ្ញេសំ បន អប្បដិគ្គហិតំ អនង្គលគ្គំ ន វដ្ដតិ។ កស្មា ? “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, យំ ករោន្តោ បដិគ្គណ្ហាតិ, ស្វេវ បដិគ្គហោ កតោ, ន បុន បដិគ្គហេតព្ពោ”តិ (មហាវ. ២៦៨) វុត្តត្តា។

១១២. **ទុរូបចិណ្ណេ**តិ ទុប្បរាមដ្ឋេ ផលិករុក្ខវល្លិអាទី ចាលេន្តស្ស វា អាមិសភរិតភាជនំ អប្បដិគ្គហិតំ បរាមសន្តស្ស វា ទុរូបចិណ្ណទុក្កដំ ហោតីតិ អត្ថោ។ **រជោកិណ្ណេ**តិ ភិក្ខាយ ចរន្តស្ស បត្តេ បតិតរជំ អប្បដិគ្គហេត្វា បុន ភិក្ខំ គណ្ហតោ វិនយទុក្កដំ ហោតីតិ អត្ថោ។ **អថុគ្គហប្បដិគ្គហេ**តិ អថ ឧគ្គហប្បដិគ្គហេ, អត្តនា ឯវ ឧគ្គហេត្វា គហិតេតិ អត្ថោ។ អកប្បិយកុដិយំ អន្តោវុត្ថេ ច យត្ថ កត្ថចិ ភិក្ខុនា សយំបក្កេ ច អត្តនា វា បរេន វា អកប្បិយកុដិយំ អន្តោបក្កេ ចាតិ សព្ពត្ថ ទុក្កដន្តិ អធិប្បាយោ។ បដិគ្គាហវិនិច្ឆយោ។

បដិគ្គាហនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. អកប្បិយមំសនិទ្ទេសវណ្ណនា

១១៣. ឥទានិ មំសេសុ បដិបជ្ជិតព្ពាការំ ទស្សេតុំ **“មំសេសុ ច អកប្បិយ”**ន្តិ ឧទ្ទដំ។ អកប្បិយមំសម្ហិ ទស្សិតេ កប្បិយមំសំ ទស្សិតមេវ ហោតិ បារិសេសនយេន។ **ឧរគស្ស ចា**តិ ឯត្ថ សព្ពោបិ ឧរគោ ន កប្បតិ។

១១៤. ឯត្តាវតា ជាតិវសេន ទសវិធម្បិ អកប្បិយមំសំ ទស្សេត្វា ឥទានិ កប្បិយមំសេសុបិ អកប្បិយវិធឹ ទស្សេតុំ **“ឧទ្ទិស្សកតមំសញ្ច, យញ្ច អប្បដិវេក្ខិត”**ន្តិ វុត្តំ។ តត្ថ បញ្ចសុ សហធម្មិកេសុ យស្ស កស្សចិ យំ កិញ្ចិ ឧទ្ទិស្ស កតំ **ឧទ្ទិស្សកតំ** នាម, តំ បន ជានិត្វា បរិភុញ្ជិតុំ សព្ពេសម្បិ ន វដ្ដតិ, អជានន្តានំ អនាបត្តិ។ មច្ឆេសុបិ ឯសេវ នយោ។ **អប្បដិវេក្ខិត**ន្តិ អនុបបរិក្ខិតំ, អនាបុច្ឆិតន្តិ អត្ថោ។ “ន ភិក្ខវេ អប្បដិវេក្ខិត្វា មំសំ បរិភុញ្ជិតព្ពំ, យោ បរិភុញ្ជេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (មហាវ. ២៨១) វុត្តំ។ មច្ឆេសុ បន អាបុច្ឆនកិច្ចំ នត្ថិ អកប្បិយមច្ឆានំ នត្ថិតាយាតិ វទន្តិ។ ឥទានិ ឯតេសុ អាបត្តិភេទំ ទស្សេតុំ **“ថុល្លច្ចយ”**ន្តិអាទិមាហ។ តំ សព្ពំ (កង្ខា. អដ្ឋ. សន្និធិការកសិក្ខាបទវណ្ណនា) ឧត្តានមេវ។

១១៥. ឥទានិ ន កេវលំ ឥមេសំ មនុស្សាទីនំ មំសមេវ អកប្បិយំ, អដ្ឋិអាទីនិបិ អកប្បិយានីតិ ទស្សេតុំ **“អដ្ឋីបី”**តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ (មហាវ. អដ្ឋ ២៨១) **លោមម្បេវស**ន្តិ លោមម្បិ ឯសំ អកប្បិយមំសវត្ថូនន្តិ អត្ថោ។ **សចិត្តកំ វា**តិ ឯតេសុ បន ឧទ្ទិស្សកតមេវ សចិត្តកំ, សេសា អចិត្តកាតិ។ អកប្បិយមំសវិនិច្ឆយោ។

អកប្បិយមំសនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១១. និស្សគ្គិយនិទ្ទេសវណ្ណនា

១១៦-៧. ឥទានិ អច្ឆោឡារិកានំ វសេន ទស្សេតុំ **“អរូបិយ”**ន្តិអាទិ អារទ្ធំ។ អញ្ញថាបិ យុត្តិ បរិយេសិតព្ពា។ តត្ថាយំ សង្ខេបត្ថោ (បារា. ៥៩១; បារា. អដ្ឋ. ២.៥៨៩; កង្ខា. អដ្ឋ. ជាតរូបសិក្ខាបទវណ្ណនា) – យោ រូបិយេន អរូបិយញ្ច បរិវត្តេយ្យ, យោ ច ឥតរេន ច អរូបិយេន រូបិយំ បរិវត្តេយ្យ, តស្ស និស្សគ្គិយំ ហោតីតិ។

តទានិ រូបិយញ្ច អរូបិយញ្ច ទស្សេតុំ “**តេជ រូបិយ**”ន្តិអាទិ អារទ្ធំ។ ឯត្ថ (បារា. ៥៨៩; កង្ខា. អដ្ឋ. ជាតរូបសិក្ខាបទវណ្ណនា) **សជ្ឈុ សិង្គីតិ សជ្ឈូ**តិ រជតំ។ **សិង្គី**តិ សុវណ្ណំ។ តម្ពលោហាទីហិ វា ទារូហិ វា បណ្ណេហិ វា លាខាយ វា រូបំ សមុដ្ឋាបេត្វា វា អសមុដ្ឋាបេត្វា វា កតំ ចម្មពីជមយម្បិយំ យំ ទេសេ វោហារំ គច្ឆតិ, ឥទំ **វោហារូបគមាសកំ** នាម។ ឥទមិធ រូបិយន្តិ អធិប្បេតំ។ វត្ថាទិ ច មុត្តាទិ ច **វត្ថមុត្តាទិ។ ឥតរ**ន្តិ អរូបិយំ កប្បិយវត្ថុញ្ច ទុក្កដវត្ថុញ្ច។ កីំ វុត្តំ ហោតិ? វត្ថំ សុត្តំ ផាលោ បដកោ កប្បាសោ អនេកប្បការំ អបរណ្ណំ សប្បិ នវនីតំ តេលំ មធុ ផាណិតាទិភេសជ្ជញ្ចាតិ ឥទំ **កប្បិយវត្ថុ** នាម។ មុត្តា មណិ វេឡុរិយោ សង្ខោសិលា បវាឡំ លោហិតង្កោ មសារគល្លំ សត្ត ធញ្ញានិ ទាសី ទាសោ ខេត្តំ វត្ថុ បុប្ផារាមផលារាមាទយោតិ ឥទំ **ទុក្កដវត្ថុ** នាម, តទុភយំ អរូបិយំ នាមាតិ វុត្តំ ហោតិ។

១១៨. ឯត្តាវតា រូបិយសំវោហារំ ទស្សេត្វា ឥទានិ កយវិក្កយំ ទស្សេតុំ “**ឥមំ គហេត្វា**”តិអាទិមាហ ។ តត្ថ **ឥម**ន្តិ តណ្ឌុលាទិកំ កប្បិយភណ្ឌំ **គហេត្វា** វា ឱទនាទី **ភុត្វា វា “ឥមំ** វត្ថាទិកំ កប្បិយភណ្ឌំ **ទេហិ, ឥមំ** រជនបចនាទិកំ **ករ**, រជនកដ្ឋាទិមា **នយ, ឥមំ** វា តវ **ទេមិ**, ត្វំ បន ឥមញ្ច ឥមញ្ច អាហរ, **ករ, ទេហី**”តិ ឯវំ **កយវិក្កយេ សមាបន្នេ និស្សគ្គី**តិ សម្ពន្ធោ។

១១៩. ឥទានិ បរិណាមវសេន អាបត្តិភេទំ ទស្សេតុំ “**អត្តនោ**”តិអាទិ អារទ្ធំ។ តត្រាយំ បិណ្ឌត្ថោ (បារា. ៦៥៩; បារា. អដ្ឋ. ២.៦៥៨; កង្ខា. អដ្ឋ. បរិណតសិក្ខាបទវណ្ណនា) – សង្ឃស្ស វា អញ្ញស្ស វា នតំ បរិណតំ លាភំ លភិតព្ពំ ចីវរាទិបច្ចយំ អត្តនោ វា អញ្ញស្ស វា បរិណាមេយ្យ, និស្សគ្គិយអាទីនិ ហោន្តីតិ។ កថំ? យោ បន មាតុសន្តកម្បិ សង្ឃស្ស បរិណតំ អត្តនោ បរិណាមេតិ, និស្សគ្គិយំ។ អញ្ញស្ស បុគ្គលស្ស បរិណាមេតិ, សុទ្ធិកបាចិត្តិយំ។ អញ្ញស្ស សង្ឃស្ស វា ចេតិយស្ស វា បរិណាមេតិ, ទុក្កដំ។ យោ បន អញ្ញបុគ្គលស្ស វា ចេតិយស្ស វា បរិណតំ អត្តនោ វា អញ្ញបុគ្គលស្ស វា សង្ឃស្ស វា អញ្ញចេតិយស្ស វា បរិណាមេតិ, តស្សាបិ ទុក្កដមេវាតិ។

១២០. យោ បន **និស្សគ្គី** និស្សជ្ជិតព្ពំ **អនិស្សជ្ជិត្វា** វិនយកម្មំ អកត្វា បរិភុញ្ជេយ្យ, តស្ស **ទុក្កដំ**។ យោ វា បរេន វិនយកម្មត្ថាយ **និស្សដ្ឋំ សកសញ្ញាយ** ន ទទេយ្យ, តស្សាបិ **ទុក្កដំ។ អញ្ញថេតរ**ន្តិ ឯត្ថ **អញ្ញថា**តិ ថេយ្យសញ្ញាយ សចេ ន ទទេយ្យ, **ឥតរំ** តស្ស អគ្ឃវសេន បារាជិកញ្ច ថុល្លច្ចយញ្ច ទុក្កដញ្ច ហោតីតិ អត្ថោ។ និស្សគ្គិយវិនិច្ឆយោ។

និស្សគ្គិយនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១២. បាចិត្តិយនិទ្ទេសវណ្ណនា

១២១. ឥទានិ បាចិត្តិយានិ ទស្សេតុំ “បាចិត្តី”តិ មាតិកាបទំ ឧទ្ធរិត្វា “**មុសាវាទោមសាវាទេ, បេសុញ្ញហរណេ**”តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ មុសាវាទេ ច ឱមសវាទេ ច បេសុញ្ញហរណេ ច បាចិត្តិ វុត្តាតិ សម្ពន្ធោ។ ឯវំ សេសេសុបិ។ ឯត្ថ បន “អទិដ្ឋំ, អសុតំ, អមុតំ , អវិញ្ញាតំ, ទិដ្ឋំ, សុតំ, មុតំ, វិញ្ញាត”ន្តិ (បាចិ. ៣; បាចិ. អដ្ឋ. ៣) បុព្ពេបិ “មុសា ភណិស្សាមី”តិ ចេតេត្វា វចនក្ខណេវ “មុសា ភណាមី”តិ ជានិត្វា ជានន្តស្សេវ មុសាភណនេ បាចិត្តិ នាម អាបត្តិ ហោតីតិ អត្ថោ។ យស្ស ភណតិ, សោ តំ ន សុណាតិ, អាបត្តិ ន ហោតិ (កង្ខា. អដ្ឋ. មុសាវាទសិក្ខាបទវណ្ណនា)។

“**ឱមសវាទោ** នាម ទសហិ អាការេហិ ឱមសតិ ជាតិយាបិ នាមេនបិ គោត្តេនបិ កម្មេនបិ សិប្បេនបិ អាពាធេនបិ លិង្គេនបិ កិលេសេនបិ អាបត្តិយាបិ អក្កោសេនបី”តិ (បាចិ. ១៥) ឯវំ វុត្តេហិ ទសហិ អាការេហិ ឧបសម្បន្នំ យោ ខុំសេតិ វម្ភេតិ, អយំ ឱមសតិ នាម, តស្ស បាចិត្តីតិ អត្ថោ។ បរម្មុខា ភណន្តស្ស ទុក្កដំ, តថា បាឡិយំ អនាគតេហិ “ចោរោ”តិ វា “គណ្ឋិភេទកោ”តិ វា អាទីហិ ភណន្តស្ស។ “សន្តិ ឥធេកច្ចេ ខត្តិយា ព្រាហ្មណា ចណ្ឌាលា”តិអាទិនា បរិយាយេន ភណន្តស្ស ច អនុបសម្បន្នំ ភណន្តស្ស ច សព្ពត្ថបិ ទុក្កដមេវ។

បិយកម្យតាយ វា ភេទាធិប្បាយេន វា ឧបសម្បន្នំ ជាតិអាទីហិ ឱមសន្តស្ស ឧបសម្បន្នស្ស វចនំ សុត្វា តស្ស ឧបសំហរណំ **បេសុញ្ញហរណំ** នាម។ ឯត្ថាបិ បរិយាយវចនេន ច អនុបសម្បន្នស្ស ឧបសំហរណេន ច ទុក្កដមេវ។

បទសោធម្មោតិ ឯត្ថ “**ធម្មោ** នាម ពុទ្ធភាសិតោ សាវកភាសិតោ ឥសិភាសិតោ ទេវតាភាសិតោ អត្ថូបសំហិតោ ធម្មូបសំហិតោ”តិ (បាចិ. ៤៦) ឯវំ វុត្តំ សង្គីតិត្តយមារុឡ្ហំ តិបិដកធម្មំ បទអនុបទអន្វក្ខរអនុព្យញ្ជនវសេន ភិក្ខុញ្ច ភិក្ខុនិញ្ច ឋបេត្វា អនុបសម្បន្នំ ឯកតោ វាចេន្តស្ស បាចិត្តិ ហោតីតិ អត្ថោ។

សាគារេតិ យំ បន សព្ពន្តិមេន បរិយាយេន ទិយឌ្ឍហត្ថុព្ពេធេន បាការាទិនា បរិក្ខិត្តត្តា សព្ពបរិច្ឆិន្នត្តា យេន កេនចិ វិតានាទិនា អន្តមសោ វត្ថេនបិ ឆន្នត្តា សព្ពច្ឆន្នត្តា សេនាសនំ, តថារូបេ សេនាសនេ ឯកូបចារដ្ឋានេ អនុបសម្បន្នេន សហ វសន្តស្ស ចតុត្ថទិវសតោ បដ្ឋាយ និបជ្ជនគណនាយ ច អនុបសម្បន្នគណនាយ ច ទេវសិកំ បាចិត្តិ ហោតីតិ អត្ថោ។

ឧជ្ឈាបនកខិយ្យនេតិ ឯត្ថ យោ ឧបសម្បន្នំ សង្ឃេន សម្មតំ សេនាសនបញ្ញាបកំ វា ភត្តុទ្ទេសកំ វា យាគុភាជកំ វា ផលភាជកំ វា ខជ្ជភាជកំ វា អប្បមត្តកវិស្សជ្ជកំ វា មង្កុកត្តុកាមោ ឆន្ទេន “ឥត្ថន្នាមោ សេនាសនំ បញ្ញាបេតិ, ភត្តានិ ច ឧទ្ទិសតី”តិ វា វទន្តោ អញ្ញំ ឧបសម្បន្នំ ឧជ្ឈាបេតិ តេន អវជានាបេតិ, យោ បន តថេវ វទន្តោ ឧបសម្បន្នស្ស សន្តិកេ តស្ស អយសំ បកាសេន្តោ ខីយតិ, តស្មឹ ឧជ្ឈាបនកេ ច ខីយនកេ ច បាចិត្តិទ្វយន្តិ វេទិតព្ពំ។

១២២. តលសត្តិអនាទរ-កុក្កុច្ចុប្បាទនេសុ ចាតិ ឯត្ថ យោ ភិក្ខុ ឧបសម្បន្នស្ស បហរណាការំ ទស្សេន្តោ កាយំ វា កាយប្បដិពទ្ធំ វា ឧច្ចារេតិ, តស្ស បាចិត្តិយំ។ សចេ វិរទ្ធោ បហារំ ទេតិ, អប្បហរិតុកាមតាយ ទុក្កដំ, តថា អនុបសម្បន្នេសុបិ ទុក្កដមេវ។

ឧបសម្បន្នេន បញ្ញត្តេន វុច្ចមានោ តំ អសិក្ខិតុកាមតាយ វា តស្ស វចនំ អសោតុកាមតាយ វា យោ អនាទរិយំ ករោតិ, តស្ស អនាទរករណេ បាចិត្តិយន្តិ អត្ថោ។ អបញ្ញត្តេន វុច្ចមានស្ស ច អនុបសម្បន្នេន បញ្ញត្តេន វា អបញ្ញត្តេន វា វុច្ចមានស្ស ទុក្កដំ។

ឧបសម្បន្នស្ស “ឩនវីសតិវស្សោ មញ្ញេ ត្វំ ឧបសម្បន្នោ, វិកាលេ មញ្ញេ តយា ភុត្ត”ន្តិអាទិនា នយេន សញ្ចិច្ច កុក្កុច្ចំ ឧប្បាទេន្តស្ស បាចិត្តិយំ។ អនុបសម្បន្នស្ស ឧប្បាទនេ ទុក្កដំ។

គាមប្បវេសនាបុច្ឆាតិ ឯត្ថ បន មជ្ឈន្ហិកាតិក្កមនតោ បដ្ឋាយ យាវ អរុណុគ្គមនា **វិកាលោ** នាម, ឯត្ថន្តរេ សចេ សម្ពហុលា កេនចិ កម្មេន គាមំ បវិសន្តិ, “វិកាលេ គាមប្បវេសនំ អាបុច្ឆាមា”តិ សព្ពេហិបិ អញ្ញមញ្ញំ អាបុច្ឆិតព្ពំ។ សចេ អនាបុច្ឆា បរិក្ខិត្តស្ស បរិក្ខេបំ, អបរិក្ខិត្តស្ស ឧបចារំ អតិក្កមន្តិ, បឋមបាទេ ទុក្កដំ, ទុតិយបាទុទ្ធារេ បាចិត្តិយំ។ អាបទាសុ អនាបត្តិ។

ភោជនេ ច បរម្បរាតិ បរម្បរភោជនេ ច បាចិត្តិយន្តិ អត្ថោ។ ឯត្ថ បន បញ្ចសុ ភោជនេសុ អញ្ញតរំ នាមំ គហេត្វា “ឱទនេន វា សត្តុនា វា កុម្មាសេន វា មំសេន វា មច្ឆេន វា និមន្តេមី”តិអាទិនា នយេន, យេន កេនចិ វេវចនេន វា អកប្បិយនិមន្តនាយ និមន្តិតស្ស យេន យេន បឋមំ និមន្តិតោ, តស្ស តស្ស ភោជនំ ឋបេត្វា ឧប្បដិបាដិយា, អវិកប្បេត្វា វា បឋមនិមន្តនំ បរស្ស បរស្ស កុលស្ស បញ្ចន្នំ ភោជនានំ អញ្ញតរំ បរិភុញ្ជន្តស្ស បរម្បរភោជនេ បាចិត្តិ ហោតិ។ គិលានចីវរទានចីវរកាលសមយេសុ អនាបត្តិ, តថា បញ្ច ភោជនានិ ឋបេត្វា សព្ពត្ថ។

១២៣. អនុទ្ធរិត្វា គមនេ សេយ្យន្តិ ឯត្ថ ទសវិធា សេយ្យា ភិសិ ចិមិលិកា ឧត្តរត្ថរណំ ភូមត្ថរណំ តដ្ដិកា ចម្មខណ្ឌោ និសីទនំ បច្ចត្ថរណំ តិណសន្ថារោ បណ្ណសន្ថារោតិ។ ឯតេសុ យំ កិញ្ចិ សង្ឃិកេ វិហារេ គុត្តសេនាសនេ អត្តនោ វស្សគ្គេន គហិតំ អត្តនា វា សន្ថរិត្វា, អនុបសម្បន្នេន វា សន្ថរាបេត្វា តំ ទិវសំ គមិកវសេន បក្កមន្តោ នេវ សយំ ឧទ្ធរេយ្យ ន អញ្ញំ ឧទ្ធរាបេយ្យ, យថា ឧបចិកាទីហិ ន ខជ្ជេយ្យ, ឯវំ ន ឋបេយ្យ, អញ្ញេន វា ន ឧទ្ធរាបេយ្យ, បតិរូបំ ភិក្ខុំ វា សាមណេរំ វា អារាមិកមេវ វា អនាបុច្ឆា វា គច្ឆេយ្យ, តស្ស បរិក្ខិត្តស្ស វិហារស្ស បរិក្ខេបំ, អបរិក្ខិត្តស្ស ទ្វេ លេឌ្ឌុបាតេ អតិក្កមន្តស្ស បាចិត្តិយំ។ មណ្ឌបរុក្ខមូលាទិអគុត្តសេនាសនេ សន្ថរិត្វា គច្ឆន្តស្ស ទុក្កដំ, តថា មញ្ចបីឋភិសិកោច្ឆកេសុ, គុត្តសេនាសនេបិ ទុក្កដមេវ។

សេនាសនានិ វាតិ ឯត្ថ អនុទ្ធរិត្វា គមនេតិ សម្ពន្ធោ។ ឯត្ថ បន មញ្ចំ បីឋំ ភិសិ កោច្ឆកន្តិ ចតុព្ពិធម្បិ សេនាសនំ វស្សានហេមន្តានំ អដ្ឋសុ មាសេសុ អជ្ឈោកាសេ វា ឱវស្សកមណ្ឌបេ វា រុក្ខមូលេ វា សយំ សន្ថរិត្វា វា អនុបសម្បន្នេន សន្ថរាបេត្វា វា តំ អនុទ្ធរិត្វា វា អនុទ្ធរាបេត្វា វា តស្ស សេនាសនស្ស ទ្វិន្នំ លេឌ្ឌុបាតានំ អតិក្កមនេ បាចិត្តិយំ។ សម្មុញ្ជនីយាទិ សេសបរិក្ខារេសុ ទុក្កដំ។

ឥត្ថិយាទ្ធានគមនេតិ ឯត្ថ មាតុគាមេន “គច្ឆាម ភគិនិ, គច្ឆាម អយ្យា”តិ ឯវំ សំវិទហិត្វា “អជ្ជ វា ស្វេ វា បរសុវេ វា”តិ និយមិតកាលំ វិសង្កេតំ អកត្វា ទ្វារវិសង្កេតំ មគ្គវិសង្កេតំ កត្វាបិ គច្ឆតោ គាមន្តរេ គាមន្តរេ បាចិត្តិយំ។ អគាមកេ អរញ្ញេ អទ្ធយោជនេ អទ្ធយោជនេ អាបត្តិ។

ឯកេកាយ និសីទនេតិ ឯត្ថ ឯកោ ឯកាយ ឥត្ថិយា និសីទនេតិ អត្ថោ។

១២៤. ភឹសាបនេតិ ឯត្ថ ឧបសម្បន្នោ ឧបសម្បន្នំ ភឹសាបេតុកាមោ ចោរកន្តារវាឡកន្តារាទីនិ អាចិក្ខតិ, ភយានកំ វា រូបសទ្ទាទិំ ទស្សេតិ, សោ ភាយតុ វា មា វា, តស្ស បយោគេ បយោគេ បាចិត្តិយំ។ អនុបសម្បន្នេ ទុក្កដំ។

អាកោដនេតិ បហារទានេ។ ឧបសម្បន្នោ ឧបសម្បន្នស្ស អនត្តមនោ ហុត្វា សចេ ឧប្បលបត្តេនបិ បហារំ ទេតិ, បាចិត្តិយំ។ អនុបសម្បន្នស្ស គហដ្ឋស្ស វា បព្ពជិតស្ស វា ឥត្ថិយា វា បុរិសស្ស វា អន្តមសោ តិរច្ឆានគតស្សាបិ បហារំ ទេតិ, ទុក្កដមេវ។

អនាចារំ អាចរិត្វា សង្ឃមជ្ឈេ អាបត្តិយា វា វត្ថុនា វា អនុយុញ្ជិយមានោ តំ អកថេតុកាមោ “កោ អាបន្នោ, កឹ អាបន្នោ, កិស្មឹ អាបន្នោ”តិអាទិនា នយេន អញ្ញេហិ វចនេហិ តំ វចនំ បដិច្ឆាទេន្តោ សោ អញ្ញំ វទតិ, អយំ អញ្ញវាទកោ, តស្មឹ **អញ្ញវាទកេ** ច កញ្ចិ វីតិក្កមំ ទិស្វា “អាវុសោ, ឥទំ នាម តយា កត”ន្តិ វុត្តេ តំ ន កថេតុកាមោ តុណ្ហីភូតោវ សង្ឃំ វិហេសតីតិ សង្ឃវិហេសកោ, តស្មឹ **វិហេសកេ** ច បាចិត្តិ ហោតីតិ អត្ថោ។ ឥធ បន ញត្តិទុតិយេន កម្មេន អញ្ញវាទកេ ច វិហេសកេ ច អារោបិតេ បុន អញ្ញំ ភណន្តស្ស, វិហេសន្តស្ស បាចិត្តិ។ អនារោបិតេ ទុក្កដន្តិ វេទិតព្ពំ។

ទុដ្ឋុល្លបកាសនាទេតិ ឯត្ថ កិញ្ចាបិ “ទុដ្ឋុល្លា នាម អាបត្តិ ចត្តារិ ច បារាជិកានិ តេរស ច សង្ឃាទិសេសា”តិ (បាចិ. ៣៩៩) វុត្តា, តថាបិ ឥធ សង្ឃាទិសេសាវ អធិប្បេតា។ តស្មា សង្ឃសម្មុតឹ វិនា ភិក្ខុស្ស ទុដ្ឋុល្លំ អាបត្តឹ “អយំ អសុចឹ មោចេត្វា សង្ឃាទិសេសំ អាបន្នោ”តិអាទិនា នយេន វត្ថុនា សទ្ធឹ អាបត្តឹ ឃដេត្វា ភិក្ខុញ្ច ភិក្ខុនិញ្ច ឋបេត្វា យស្ស កស្សចិ អនុបសម្បន្នស្ស អារោចេន្តស្ស បាចិត្តិយំ។ ចុល្លច្ចយាទិអទុដ្ឋុល្លារោចនេ ទុក្កដំ។ ទុដ្ឋុល្លច្ឆាទនេបិ សង្ឃាទិសេសោវ អធិប្បេតោ។ យោ បន ភិក្ខុ ភិក្ខុស្ស ទុដ្ឋុល្លំ អាបត្តឹ សយំ វា ជានិត្វា អញ្ញេសំ វា សុត្វា “ឥមំ ជានិត្វា ចោទេស្សន្តិ សារេស្សន្តិ មង្កុំ ករិស្សន្តិ, នារោចិស្សាមី”តិ ធុរំ និក្ខិបតិ, តស្ស បាចិត្តិយំ។ ធុរំ និក្ខិបិត្វា បច្ឆា អារោចិតេបិ ន រក្ខតិ ឯវ។

ហាសោទកេតិ អង្គុលិបតោទកេន ហាសោ ច ឧទកេ ហាសោ ចាតិ ឯវមត្ថោ វេទិតព្ពោ។ ឧបសម្បន្នោ ឧបសម្បន្នំ ហសាធិប្បាយោ កាយេន កាយំ អាមសតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្ស, កោ បន វាទោ ឧបកច្ឆកាទីសុ ឃដ្ដនេ។ អនុបសម្បន្នេ ទុក្កដំ, តថា ភិក្ខុស្ស កាយប្បដិពទ្ធាមសនេ ច និស្សគ្គិយេន កាយប្បដិពទ្ធាមសនេ ច។ ឯត្ថ ភិក្ខុនីបិ អនុបសម្បន្នដ្ឋានេ ឋិតា។ **ឧទកេ ហសនធម្មោ** នាម ឧបរិគោប្ផកេ ឧទកេ កីឡាធិប្បាយស្ស និមុជ្ជនឧម្មុជ្ជនប្លវនាទិកំ។ ឥធ **ហាសោ** នាម កីឡា វុច្ចតិ។

និច្ឆុភនេ វិហារាតិ សង្ឃិកា វិហារា និក្កឌ្ឍនេតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ បន យោ កុទ្ធោ ហុត្វា ឧបសម្បន្នំ ហត្ថាទីសុ គហេត្វា វា “និក្ខមា”តិ វត្វា វា យត្តកានិ ទ្វារានិ ឯកេន បយោគេន អតិក្កាមេតិ, តត្ថ ទ្វារគណនាយ អាបត្តី អគ្គហេត្វា បយោគស្ស ឯកត្តា ឯកា ឯវ គហេតព្ពា។ សចេ នានាបយោគេហិ អតិក្កាមេតិ, តត្ថ ទ្វារគណនាយ គហេតព្ពំ។ តស្ស បរិក្ខារនិក្កឌ្ឍនេ ទុក្កដំ, តថា អនុបសម្បន្នេ, តស្ស បរិក្ខារនិក្កឌ្ឍនេ ច។ អលជ្ជិអាទីសុ បន អនាបត្តិ។

អនុបខជ្ជ សយនេតិ សង្ឃិកេ វិហារេ “វុឌ្ឍោ”តិ វា “គិលានោ”តិ វា “សង្ឃេន ទិន្នោ”តិ វា ជានិត្វា មញ្ចស្ស វា បីឋស្ស វា បវិសន្តស្ស វា និក្ខមន្តស្ស វា ឧបចារេ សេយ្យំ សន្ថរិត្វា វា សន្ថរាបេត្វា វា “យស្ស សម្ពាធោ ភវិស្សតិ, សោ បក្កមិស្សតី”តិ អធិប្បាយេន អភិនិសីទន្តស្ស ច អភិនិបជ្ជន្តស្ស ច បយោគគណនាយ បាចិត្តិយំ វេទិតព្ពំ។ បាចិត្តិយវិនិច្ឆយោ។

បាចិត្តិយនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៣. សមណកប្បនិទ្ទេសវណ្ណនា

១២៥. ភូតានំ ជាតានំ និព្ពត្តានំ គាមោ ភូតគាមោ (បាចិ. ៩១; បាចិ. អដ្ឋ. ៩១; កង្ខា. អដ្ឋ. ភូតគាមសិក្ខាបទវណ្ណនា)។ សមារម្ភោតិ ឆេទនផាលនបចនាទិ, តស្មឹ **ភូតគាមសមារម្ភេ** ភូតគាមសមារម្ភហេតុ **បាចិត្តិ** ហោតីតិ អត្ថោ។ **កតកប្បិយំ** (កង្ខា. អដ្ឋ. ភូតគាមសិក្ខាបទវណ្ណនា) បន សមណកប្បិយំ ភវេតិ សម្ពន្ធោ។ សមណានំ កប្បិយំ **សមណកប្បិយំ** ។ ឥទានិ យេន កតំ កប្បិយំ សមណកប្បិយំ ហោតិ, តំ ទស្សេតុំ **“នខេន**

វា”តិអាទិមាហ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, បញ្ចហិ សមណកប្បេហិ ផលំ បរិភុញ្ជិតុំ, អគ្គិបរិជិតំ សត្ថបរិជិតំ នខបរិជិតំ អពីជំ និព្ពដ្ដពីជញ្ញេវ បញ្ចម”ន្តិ (ចូឡវ. ២៥០) ហិ វុត្តំ។

១២៦. ឥទានិ តំ ភូតគាមំ ទស្សេតុំ **“សមូលា”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ (បាចិ. ៩១; បាចិ. អដ្ឋ. ៩១) **ស**-ឥតិ សោ ភូតគាមោ នាមាតិ អត្ថោ, មូលពីជាទីហិ បញ្ចហិ ពីជេហិ បភាវិតោ ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ តត្ថ **មូលពីជំ** នាម ហលិទ្ទិសិង្គិវេរាទិ។ **ខន្ធពីជំ** នាម អស្សត្ថោ និគ្រោធោតិ ឯវមាទិ។ **អគ្គពីជំ** នាម អជ្ជុកផណិជ្ជកាទិ។ **ផឡុពីជំ** នាម ឧច្ឆុវេឡុនឡាទិ។ **“ពីជពីជំ** នាម បុព្ពណ្ណំ អបរណ្ណំ, យានិ វា បនញ្ញានិបិ អត្ថិ ពីជេ ជាយន្តិ ពីជេ សញ្ជាយន្តិ, ឯតំ ពីជពីជំ នាមា”តិ វុត្តំ។ ឥទានិ “ពីជគាមភូតគាមសមារម្ភា បដិវិរតោ ហោតី”តិ (ទី. និ. ១.១០, ១៩៥; ម. និ. ១.២៩៣, ៤១១; ២.១១; អ. និ. ១០.៩៩; បុ. ប. ១៧៩) វុត្តត្តា ធម្មានុលោមេន អាគតំ ពីជគាមសមារម្ភំ ទស្សេតុំ **“អារម្ភេ ទុក្កដ”**ន្តិអាទិមាហ។ តស្មា ឯតំ បឋមំ “កប្បិយំ ករោហី”តិ ភូតគាមបរិមោចនំ ការេត្វា ពីជគាមបរិមោចនត្ថំ បុន កប្បិយំ ការេតព្ពំ។

១២៧. **និព្ពដ្ដពីជំ** (បាចិ. អដ្ឋ. ៩២; កង្ខា. អដ្ឋ. ភុតគាមសិក្ខាបទវណ្ណនា) នាម អម្ពបនសាទិ។ **នោពីជំ** នាម តរុណម្ពផលាទិ, ឯតំ បន សព្ពំ អកប្បិយម្បិ វដ្ដតីតិ អត្ថោ។ **កដាហពទ្ធពីជានិ** កបិត្ថផលាទីនិ។ **ពហិទ្ធា វាបិ ការយេ**តិ កបាលេបិ កាតុំ វដ្ដតិ, សចេ ឯកាពទ្ធានីតិ អត្ថោ។ កដាហមុត្តំ បន ភិន្ទិត្វា ការេតព្ពំ។

១២៨. ភាជនេ វា ភូមិយំ វា ឯកាពទ្ធេសុ ពីជេសុ ឯកស្មិំ ពីជេ កប្បិយេ កតេ សព្ពេស្វេវ កតំ ភវេតិ អត្ថោ។ យថា ច ពីជេ, ឯវំ រុក្ខសហស្សំ វា ឧច្ឆុសហស្សំ វា ឆិន្ទិត្វា ឯកាពទ្ធេ កតេបិ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។

១២៩. កប្បិយំ កត្វា និក្ខិត្តេ ពីជគាមេ បុន មូលបណ្ណានិ សចេ ជាយរុំ, បុន កប្បិយំ ការេយ្យាតិ អត្ថោ។ **តទា**តិ មូលេ ច អង្កុរេ ច ជាតេតិ អត្ថោ។

១៣០. **ឧទកសម្ភវោ**តិ ឧទកជាតោ។ **ចេតិយាទីសូ**តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន គេហប្បមុខបាការវេទិកាទីសុ និព្ពត្តា គហិតា។ និព្ពត្តទ្វត្តិបត្តកោ ភូតគាមោវ, អនិព្ពត្តកោ អគ្គពីជេ សង្គហំ គច្ឆតិ។ ពីជម្បិ យាវ មូលំ វា បណ្ណំ វា ន និក្ខមតិ, តាវ ពីជគាមោវ, មូលេ ច និក្ខន្តេ បណ្ណេ ច ហរិតេ ជាតេ ភូតគាមោវ ហោតីតិ អត្ថោ។

១៣១. **មកុឡ**ន្តិ អផុល្លំ។ **អហិឆត្តកំ** នាម រុក្ខេ ជាតំ អហិឆត្តកំ។

១៣២. អល្លរុក្ខេ គណ្ឋោតិ សម្ពន្ធោ។ **តត្ថា**តិ អល្លរុក្ខេ ឆិន្ទតោ វាបីតិ សម្ពន្ធោ។

១៣៤. “ឥមំ រុក្ខំ, ឥមំ លតំ, ឥមំ កន្ទំ ឆិន្ទ, ភិន្ទា”តិអាទិនា នយេន និយមេត្វា ភាសិតុំ ន វដ្ដតិ។ “ឥទំ, ឯត”ន្តិ អវត្វា កេវលំ “រុក្ខំ ឆិន្ទា”តិអាទិនា (បាចិ. អដ្ឋ. ៩២; កង្ខា. អដ្ឋ. ភូតគាមហិក្ខាបទវណ្ណនា) នយេន វត្តុំ វដ្ដតីតិ។ សមណកប្បវិនិច្ឆយោ។

សមណកប្បនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៤. ភូមិនិទ្ទេសវណ្ណនា

១៣៦. ឥទានិ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ចតស្សោ កប្បិយភូមិយោ ឧស្សាវនន្តិកំ គោនិសាទិកំ គហបតី សម្មុតិ”ន្តិ (មហាវ. ២៩៥) ឯវំ វុត្តា ចតស្សោ កប្បិយភូមិយោ ទស្សេតុំ **“សម្មុតុស្សាវនន្តា ចា”**តិអាទិមាហ។ **យាសូ**តិ កប្បិយភូមីសុ (កង្ខា. អដ្ឋ. សន្និធិការកសិក្ខាបទវណ្ណនា)។

១៣៧. ឥទានិ យត្ថ កប្បិយកុដិ ឥច្ឆិតព្ពា, តំ ទស្សេតុំ **“វាសត្ថាយា”**តិអាទិមាហ។ **វាសត្ថាយា**តិ ឥមិនា កោដ្ឋាគារភត្តសាលាចេតិយឃរសម្មុញ្ជនីមាឡកាទិ យំ យំ អញ្ញម្បិ វាសត្ថាយ ករីយតិ, តត្ថ តត្ថ កប្បិយកុដិករណកិច្ចំ នត្ថីតិ ទីបិតំ ហោតិ។ ភោជនសាលា បន សេនាសនមេវ, តស្មា តត្ថ កាតព្ពា ឯវាតិ វទន្តិ។ **សង្ឃិកេវេកសន្តកេ**តិ ឯត្ថ ឯកសន្តកោ ឧបសម្បន្នសន្តកោវ វេទិតព្ពោ។

១៣៨. ឥទានិ កត្តព្ពាការំ ទស្សេតុំ **“គេហេ”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ សង្ឃស្ស វា ឯកស្ស វា គេហេ វិហារេ ករិយមានេ ឯវំ **ឦរយំ** “កប្បិយកុដឹ ករោម, កប្បិយកុដឹ ករោមា”តិ វា “កប្បិយកុដិ កប្បិយកុដី”តិ វា វទន្តោ បឋមិដ្ឋកត្ថម្ភាទី ឋបេយ្យ, ឯវំ កតា **ឧស្សាវនន្តិកា** នាម, ឯវំ ឧទាហរិតវចនន្តិកាតិ អត្ថោ។

១៣៩. យេភុយ្យេន វា អបរិក្ខិត្តោ, សកលោបិ វា អបរិក្ខិត្តោ អារាមោ “**គោនិសាទិ**”តិ វុច្ចតីតិ សម្ពន្ធោ។ ឯត្ថ បន សេនាសនេសុ បរិក្ខិត្តេសុបិ អារាមេ អបរិក្ខិត្តេ កប្បិយកុដិករណកិច្ចំ នត្ថិ។ សម្មតី ករោន្តេហិ កតំ បរិយោសិតំ “ឥមំ វិហារំ អឌ្ឍយោគំ បាសាទំ ហម្មិយំ គុហំ តិណកុដិកំ មណ្ឌប”ន្តិ តេសំ នាមំ គហេត្វា តស្សា កុដិយា ហត្ថបាសេ វា ឋត្វា, តស្សា អន្តោ វា បវិសិត្វា វុត្តនយេនេវ ញត្តិទុតិយកម្មវាចាយ សម្មន្និតព្ពំ។

១៤០. “ភិក្ខុំ ឋបេត្វា អញ្ញេហិ”តិ វចនតោ សេសសហធម្មិកេហិបិ ទេវមនុស្សេហិបិ អញ្ញេហិ កប្បិយកុដិយា អត្ថាយ ទិន្នោ វា តេសំ សន្តកោ វា គេហោ “**គហបតី**”តិ **មតោ** ញាតោតិ អត្ថោ, សង្ឃសន្តកញ្ច ភិក្ខុសន្តកញ្ច ឋបេត្វា សព្ពេសំ គេហោ គហបតីតិ អធិប្បាយោ។

១៤១. **សប្បិអាទីហិ មិស្សិត**ន្តិ សប្បិអាទីហិ បញ្ចហិ ច ហលិទ្ទិសិង្គិវេរាទិយាវជីវិកេន ចាតិ អត្ថោ។ **វជេយ្យ អន្តោវុត្តត្ត**ន្តិ ឯត្ថ យាវកាលិកយាមកាលិកសង្ខាតំ បុរិមកាលិកទ្វយំ សង្ឃិកំ វា ភិក្ខុស្ស វា ភិក្ខុនិយា វា សន្តកំ សយំ កប្បិយកុដិយា វុត្ថម្បិ ឥតរេហិ អកប្បិយកុដិយា វុត្ថេហិ មិស្សិតំ អន្តោវុត្ថភាវំ អាគច្ឆេយ្យាតិ អត្ថោ។

១៤២. **តេហេវា**តិ អកប្បិយកុដិយំ វុត្ថសប្បិតេលាទីហិ។ **សាមបាកត**ន្តិ សាមំបក្កភាវំ គច្ឆតីតិ អត្ថោ។

១៤៣-៤. ឥមា បន កប្បិយកុដិយោ យទា ជហិតវត្ថុកា ហោន្តិ, តំ ទស្សេតុំ “**ឧស្សាវនន្តិកា**”តិអាទិមាហ។ សចេ ថម្ភេ វា ភិត្តិបាទេ វា បរិវត្តេន្តិ, យោ យោ ឋិតោ, តត្ថ តត្ថ បតិដ្ឋាតិ, ឯតេនុបាយេន សព្ពេសុ បរិវត្តេសុបិ ន វិជហិតវត្ថុកាវ ហោតីតិ អត្ថោ។ **បរិក្ខិត្តេ គោនិសាទិ** វិជហិតវត្ថុកា។ **សេសា ឆទនវិព្ភមា**តិ ឆទនវិនាសា ជហិតវត្ថុកា ហោន្តីតិ អធិប្បាយោ។ ភូមិវិនិច្ឆយោ។

ភូមិនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៥. ឧបជ្ឈាចរិយវត្តនិទ្ទេសវណ្ណនា

១៤៥. **ឧបជ្ឈាចរិយេ**តិ ឯត្ថ (មហាវ. ៦៤, ៦៧, ៧៤, ៧៨-៧៩; ចូឡវ. ៣៧៥, ៣៧៧; ៣៧៩-៣៨២; មហាវ. អដ្ឋ. ៦៤, ៦៧, ៧៥, ៧៦, ៧៧) **អាចរិយោ** នាម និស្សយាចរិយោ បព្ពជ្ជាចរិយោ ឧបសម្បទាចរិយោ ធម្មាចរិយោតិ ចតុព្ពិធោ។ ឯតេសុ ហិ និស្សយន្តេវាសិកេន យាវ អាចរិយំ និស្សាយ វសតិ, តាវ សព្ពមាចរិយវត្តំ កាតព្ពំ។ បព្ពជ្ជាឧបសម្បទាធម្មន្តេវាសិកេហិ បន និស្សយមុត្តកេហិបិ អាទិតោ បដ្ឋាយ យាវ ចីវររជនំ, តាវ វត្តំ កាតព្ពំ។ អនាបុច្ឆិត្វា បត្តទានាទិម្ហិ បន ឯតេសំ អនាបត្តិ។ ឯតេសុ ច បព្ពជ្ជន្តេវាសិកោ ច ឧបសម្បទន្តេវាសិកោ ច អាចរិយស្ស យាវជីវំ ភារោ, និស្សយន្តេវាសិកោ ច ធម្មន្តេវាសិកោ ច យាវ សមីបេ វសតិ, តាវ ទេវ។ សុដ្ឋុ បិយសីលោ **សុបេសលោ**, សិក្ខាកាមោតិ អត្ថោ។ **ទន្តកដ្ឋំ** ទេន្តេន ឯកំសំ ឧត្តរាសង្គំ ករិត្វា មហន្តំ មជ្ឈិមំ ខុទ្ទកន្តិ តីណិ ទន្តកដ្ឋានិ ឧបនេតព្ពានិ។ តេសុ យំ តីណិ ទិវសានិ គណ្ហាតិ, តំ សល្លក្ខេត្វា ចតុត្ថទិវសតោ បដ្ឋាយ តាទិសំយេវ សម្មា ឧភោហិ ហត្ថេហិ ទាតព្ពំ។ សចេ យំ វា តំ វា គណ្ហាតិ, យថាលទ្ធំ ឧបនេតព្ពំ។ **តោយ**ន្តិ សីតញ្ច ឧណ្ហញ្ច ឧទកំ ឧបនេត្វា យំ តីណិ ទិវសានិ វឡញ្ជេតិ, ចតុត្ថទិវសតោ បដ្ឋាយ តាទិសំ ឧបនេតព្ពំ។ សចេ ទ្វេបិ វឡញ្ជេតិ, ទុវិធម្បិ ឧបនេតព្ពំ។ សចេ យាគុ ហោតិ, ភាជនំ ធោវិត្វា ឧបនេតព្ពំ។

១៤៦. **បត្តេ វត្តំ ចរេ**តិ “យាគុំ បីតស្ស ឧទកំ ទត្វា ភាជនំ បដិគ្គហេត្វា នីចំ កត្វា សាធុកំ អបរិឃំសន្តេន ធោវិត្វា បដិសាមេតព្ព”ន្តិ (មហាវ. ៦៦, ៧៨; ចូឡវ. ៣៧៦, ៣៨០) វុត្តំ បត្តេ វត្តំ ចរេតិ អត្ថោ។ គាមប្បវេសេ វត្តំ ចរេតិ ឯវំ សព្ពត្ថ។ “សចេ ឧបជ្ឈាយោ វា អាចរិយោ វា គាមំ បវិសិតុកាមោ ហោតិ, និវាសនំ ទាតព្ពំ, បដិនិវាសនំ បដិគ្គហេតព្ពំ, កាយពន្ធនំ ទាតព្ពំ, សគុណំ កត្វា សង្ឃាដិយោ ទាតព្ពា, ធោវិត្វា បត្តោ សោទកោ ទាតព្ពោ”តិ (មហាវ. ៦៦, ៧៨; ចូឡវ. ៣៧៦, ៣៨០) ឥទំ **គាមប្បវេសនេ វត្តំ** នាម។ “សចេ ឧបជ្ឈាយោ វា អាចរិយោ វា បច្ឆាសមណំ អាកង្ខតិ, តិមណ្ឌលំ បដិច្ឆាទេន្តេន បរិមណ្ឌលំ និវាសេត្វា កាយពន្ធនំ ពន្ធិត្វា សគុណំ កត្វា សង្ឃាដិយោ បារុបិត្វា គណ្ឋិកំ បដិមុញ្ចិត្វា ធោវិត្វា បត្តំ គហេត្វា ឧបជ្ឈាយស្ស វា អាចរិយស្ស វា បច្ឆាសមណេន ហោតព្ព”ន្តិអាទិនា (មហាវ. ៦៦, ៧៨; ចូឡវ. ៣៧៦, ៣៨០) នយេន វុត្តំ **គមនេ វត្តំ** នាម។ “និវត្តន្តេន បឋមតរំ អាគន្ត្វា អាសនំ បញ្ញាបេតព្ព”ន្តិអាទិនា (មហាវ. ៦៦, ៧៨; ចូឡវ. ៣៧៦, ៣៨០) នយេន វុត្តំ **អាគមេ វត្តំ** នាម។ “ឧបជ្ឈាយម្ហិ វុដ្ឋិតេ អាសនំ ឧទ្ធរិតព្ពំ, បាទោទកំ បាទបីឋំ បាទកឋលិកំ បដិសាមេតព្ព”ន្តិ (មហាវ. ៦៦, ៧៨; ចូឡវ. ៣៧៦, ៣៨០) ឯវំ វុត្តំ **អាសនាទីសុ វត្តំ** នាម។ **ឧបាហនាយ វត្តំ** នាម “ឧបាហនា បុញ្ឆិតព្ពា, ឧបាហនា បុញ្ឆន្តេន បឋមំ សុក្ខេន ចោឡកេន បុញ្ឆិតព្ពា, បច្ឆា

អល្លេនា’’តិអាទិនា (ចូឡវ. ៣៥៧, ៣៥៩) វុត្តំ។ **ចីវរេ វត្តំ** នាម ‘‘សចេ ចីវរំ សិន្នំ ហោតិ, មុហុត្តំ ឧណ្ហេ ឱតាបេតព្ពំ, ន ច ឧណ្ហេ ចីវរំ និទហិតព្ព’’ន្តិអាទិនា (មហាវ. ៦៦, ៧៨; ចូឡវ. ៣៧៦, ៣៨០) វុត្តំ។

១៤៧. **បរិភោជនីយបានីយ-វច្ចប្បស្សាវឋានិសូ**តិ ឯត្ថ សចេ បានីយំ ន ហោតិ, បានីយំ ឧបដ្ឋាបេតព្ពំ។ សចេ បរិភោជនីយំ ន ហោតិ, បរិភោជនីយំ ឧបដ្ឋាបេតព្ពំ។ សចេ វច្ចកុដិ ឧក្លាបា ហោតិ, វច្ចកុដិ សម្មជ្ជិតព្ពា។ **តថា** បស្សាវដ្ឋានេ ឯវំ **វត្តំ** ចរិតព្ពន្តិ អត្ថោ។ ‘‘វិហារំ សោធេន្តេន បឋមំ បត្តចីវរំ នីហរិត្វា ឯកមន្តំ និក្ខិបិតព្ព’’ន្តិអាទិនា នយេន វុត្តំ **វិហារសោធនេ វត្តំ** នាម។ ‘‘ភូមត្ថរណំ ឱតាបេត្វា សោធេត្វា បប្ផោដេត្វា អតិហរិត្វា យថាបញ្ញត្តំ បញ្ញាបេតព្ព’’ន្តិអាទិនា (មហាវ. ៦៦, ៧៨; ចូឡវ. ៣៧៦, ៣៨០) វុត្តំ បុន **បញ្ញាបនេ វត្តំ** នាម។

១៤៨. ឥទានិ វិហារំ សោធេន្តេន ឯវំ សោធេតព្ពន្តិ តំ ទស្សេតុំ **‘‘ន បប្ផោដេយ្យា’’**តិអាទិមាហ ។ តស្សត្ថោ – វិហារំ សោធេន្តោ ភិក្ខុ ភូមត្ថរណាទិសយនាសនំ បដិវាតេ វា បង្គណេ វា បានីយសាមន្តា វា ន បប្ផោដេយ្យាតិ។ **បង្គណេ**តិ ពហូនំ សន្និបាតេ ឋានេ។

១៤៩. **ន្ហានេ**តិ ‘‘សចេ ឧបជ្ឈាយោ នហាយិតុកាមោ ហោតិ, នហានំ បដិយាទេតព្ពំ។ សចេ សីតេន អត្ថោ ហោតិ, សីតំ បដិយាទេតព្ព’’ន្តិអាទិនា (មហាវ. ៦៦; ចូឡវ. ៣៧៦) វុត្តំ **នហានេ វត្តំ** នាម, ‘‘ឧបជ្ឈាយស្ស គត្តតោ ឧទកំ សម្មជ្ជិតព្ពំ, និវាសនំ ទាតព្ព’’ន្តិអាទិនា (មហាវ. ៦៦; ចូឡវ. ៣៧៦) វុត្តំ **នហាតស្ស កាតព្ពំ** នាម។ **រង្គបាកេ**តិ ‘‘សចេ ឧបជ្ឈាយស្ស អាចរិយស្ស រជនំ បចិតព្ពំ ហោតិ, សទ្ធិវិហារិកេន អន្តេវាសិកេន បចិតព្ព’’ន្តិ (មហាវ. ៦៦, ៧៨; ចូឡវ. ៣៧៦, ៣៨០) វុត្តំ។ **ធោវនេ**តិ ‘‘សចេ ឧបជ្ឈាយស្ស អាចរិយស្ស ចីវរំ ធោវិតព្ពំ ហោតិ, សទ្ធិវិហារិកេន អន្តេវាសិកេន ធោវិតព្ពំ, ឧស្សុក្កំ វា កាតព្ព’’ន្តិ (មហាវ. ៦៦, ៧៨; ចូឡវ. ៣៧៦, ៣៨០) វុត្តំ។ **សិព្ពនេ**តិ ‘‘សចេ ឧបជ្ឈាយេន អាចរិយេន ចីវរំ កាតព្ពំ ហោតិ, សទ្ធិវិហារិកេន អន្តេវាសិកេន កាតព្ព’’ន្តិ (មហាវ. ៦៦, ៧៨; ចូឡវ. ៣៧៦, ៣៨០) វុត្តំ។ ចីវរេ ថេវេ បិតេ រជន្តោ ន វជេ ន បក្កមេយ្យាតិ អត្ថោ។ ‘‘ចីវរំ រជន្តេន សាធុកំ សម្បរិវត្តកំ សម្បរិវត្តកំ រជិតព្ពំ, ន ច អច្ឆិន្នេ ថេវេ បក្កមិតព្ព’’ន្តិ (មហាវ. ៦៦, ៧៨; ចូឡវ. ៣៧៦, ៣៨០) ហិ វុត្តំ។

១៥០. **ឯកច្ចស្សា**តិ អាចរិយុបជ្ឈាយានំ វិសភាគស្ស អនត្ថកាមស្ស វេរិបុគ្គលស្ស។ **អនាបុច្ឆា**តិ អាចរិយុបជ្ឈាយានំ អនារោចេត្វា។ **កិញ្ចន**ន្តិ យំ កិញ្ចិ។

១៥១-២. **តស្សា**តិ ឯកច្ចស្ស។ **និន្នេតុ**ន្តិ នីហរិតុំ។ **កិច្ចយំ បរិកម្មំ វា**តិ វេយ្យាវច្ចំ វា បិដ្ឋិបរិកម្មាទិបរិកម្មំ វា អត្តនា តស្ស កាតុំ វា តេន អត្តនោ ការាបេតុំ វាតិ ឯវមត្ថោ វេទិតព្ពោ។

១៥៣. សចេ អាចរិយុបជ្ឈាយា អញ្ញត្ថ គតា ហោន្តិ, បរិវេណំ គន្ត្វា អបស្សន្តេហិ គាមំ បវិសិតុំ វដ្ដតិ។ គាមំ បវិសន្តោ សចេ បស្សតិ, អាបុច្ឆិតព្ពមេវាតិ វទន្តិ។ ‘‘ឧបជ្ឈាយំ អនាបុច្ឆា ន ទិសា បក្កមិតព្ពា’’តិ (មហាវ. ៦៦, ចូឡវ. ៣៧៦) ហិ វុត្តំ។ អត្តនោ **កិច្ចយំ** នាម អន្តោវិហារេបិ អត្តនោ បត្តបចនចីវរកម្មកេសច្ឆេទនាទិ។

១៥៤. **សង្ឃាយត្តកម្មានិ** នាម បរិវាសមានត្តអព្ភានតជ្ជនីយនិ យស្សបព្ពាជនីយបដិសារណីយឧក្ខេបនាទយោ។

១៥៥. **វុដ្ឋានំ នេសមាគមេ**តិ ‘‘សចេ ឧបជ្ឈាយោ វា អាចរិយោ វា គិលានោ ហោតិ, យាវជីវំ ឧបដ្ឋាតព្ពោ, វុដ្ឋានមស្ស អាគមេតព្ព’’ន្តិ (មហាវ. ៦៦; ចូឡវ. ៣៧៦) ហិ វុត្តំ។ ឧបជ្ឈាចរិយវត្តវិនិច្ឆយោ។

ឧបជ្ឈាចរិយវត្តនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៦. វច្ចប្បស្សាវដ្ឋានិកនិទ្ទេសវណ្ណនា

១៥៦. យថាវុឌ្ឍំ ន ករេយ្យ វច្ចន្តិ សម្ពន្ធោ។ យថានុបុព្ពិយា លព្ភតីតិ សម្ពន្ធោ។ ឥមេសុ បន តីសុ ឋានេសុ យោ យោ បឋមំ អាគច្ឆតិ វុឌ្ឍោ វា នវោ វា, សោ សោ អាគតបដិបាដិយា កាតុញ្ច នហាយិតុញ្ច លព្ភតីតិ អធិប្បាយោ។

១៥៧. **ឧព្ភជិត្វា**តិ (ចូឡវ. ៣៧៣, ៣៧៤) និវាសនំ ទូរតោវ ឧក្ខិបិត្វា នោ បវិសេយ្យ។ សហសា ច នោ បវិសេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។ ‘‘ពហិ ឋិតេន ឧក្កាសិតព្ព’’ន្តិ ច ‘‘សាធុកំ អតរមានេន វច្ចកុដិ បវិសិតព្ពា’’តិ ច វុត្តត្តា

ឧក្កាសិត្វាវ អតរមានោ បរិសេយ្យាតិ អត្ថោ។ “ន ឧព្ភជិត្វា បរិសិតព្ពា, វច្ចបាទុកាយ ឋិតេន ឧព្ភជិតព្ព”ន្តិ (ចូឡវ. ៣៧៤) វចនតោ “**ឧព្ភជេយ្យ បាទុកាស្វេវ សណ្ឋិតោ**”តិ វុត្តំ។

១៥៨. ន ករយេ្យ ឧភយំ **ន ករយេ្យភយំ**។

១៥៩. **កូបេ**តិ (ចូឡវ. ៣៧៤) វច្ចកូបេ។ **កដ្ឋន្តិ** អវលេខនកដ្ឋំ។ បស្សាវទោណិយា ខេឡំ ន កាតព្ពន្តិ អត្ថោ។ **នាវលេខេយ្យ ផរុសេនា**តិ ផាលិតកដ្ឋេន វា ខរេន វា គណ្ឋិកេន វា កណ្ដកេន វា សុសិរេន វា បូតិនា វា នាវលេខិតព្ពន្តិ អត្ថោ។ **ឧហតញ្ចាបី**តិ គូថមក្ខិតម្បិ ធោវយេ អត្តនា វា បរេន វា កតន្តិ អធិប្បាយោ។

១៦០. **ឧព្ភជិត្វា ន និក្ខមេ**តិ ឯត្ថ “វច្ចបាទុកាយ ឋិតេន បដិច្ឆាទេតព្ព”ន្តិ (ចូឡវ. ៣៧៤) ហិ វុត្តំ, បុន “អាចមនបាទុកាយំ ឋិតេន ឧព្ភជិតព្ព”ន្តិ (ចូឡវ. ៣៧៤) ច វុត្តំ។ “ចបុ ចបូ”តិ សទ្ទំ កត្វា នាចមេយ្យាតិ អត្ថោ។ វច្ចប្បស្សាវដ្ឋានិកវិនិច្ឆយោ។

វច្ចប្បស្សាវដ្ឋានិកនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៧. អាបុច្ឆករណនិទ្ទេសវណ្ណនា

១៦១. **ថេរេនា**តិ សង្ឃត្ថេរេន។

១៦២. តត្ថ តត្ថ សន្និបតិតានំ សព្ពេសំ វុឌ្ឍោ វុឌ្ឍតរោ, តស្មិំ **វុឌ្ឍតរាគមេ** បុន អាបុច្ឆនំ នត្ថិ។ **ភត្តគ្គេ ចានុមោទតោ**តិ ឯត្ថ ទានបតិនា យាចិតេន ទហរេន វុឌ្ឍេន អនាបុច្ឆិត្វា កថេតុំ វដ្ដតីតិ វទន្តិ។

១៦៣. **ឯកវិហារកេ**តិ ឯកោវរកេ វុឌ្ឍេន វសន្តោ អនាបុច្ឆា ន សជ្ឈាយេយ្យាតិ អត្ថោ។ **ឧទ្ទេសំ បរិបុច្ឆញ្ច នោ ទទេ**តិ ឧទ្ទេសំ វា បរិបុច្ឆំ វា នោ ទទេយ្យ។

១៦៤. ន វិវរេយ្យ ន ថកេយ្យ ចាតិ សម្ពន្ធោ។ ទ្វារំ នាម មហាវឡញ្ជំ, តត្ថ អាបុច្ឆនកិច្ចំ នត្ថិ។

១៦៥. វុឌ្ឍេន ចង្កមេ ចង្កមន្តោបិ យេន វុឌ្ឍោ, តេន បរិវត្តយេតិ សម្ពន្ធោ។ អាបុច្ឆករណវិនិច្ឆយោ។

អាបុច្ឆករណនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៨. នគ្គនិទ្ទេសវណ្ណនា

១៦៦. “ន ភិក្ខវេ នគ្គេន អាគន្តព្ពំ, យោ អាគច្ឆេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (បារា. ៥១៧) វុត្តត្តា (ចូឡវ. ២៦១;) “**នគ្គោ មគ្គំ ន វជេ**”តិ វុត្តំ។

១៦៧. **បដិច្ឆាទិស្វូ**តិ “តេន ខោ បន សមយេន ភិក្ខូ ជន្តាឃរេបិ ឧទកេបិ បរិកម្មំ កាតុំ កុក្កុច្ចាយន្តិ។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, តិស្សោ បដិច្ឆាទិយោ ជន្តាឃរប្បដិច្ឆាទី ឧទកប្បដិច្ឆាទី វត្ថប្បដិច្ឆាទិ”ន្តិ ឯវំ វុត្តាសុ តីសុ បដិច្ឆាទីសូតិ អត្ថោ។ **ទុវេ**តិ ឯតាសុ តីសុ បដិច្ឆាទីសុ ឧទកជន្តាឃរប្បដិច្ឆាទិយោ បរិកម្មេ កប្បន្តីតិ អធិប្បាយោ។ **វត្ថច្ឆាទី**តិ វត្ថប្បដិច្ឆាទិ។ **សព្ពត្ថា**តិ ខាទនីយសាយនីយាទីសុ សព្ពកម្មេសុ កប្បិយាតិ អត្ថោ។ នគ្គវិនិច្ឆយោ។

នគ្គនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៩. ន្ហានកប្បនិទ្ទេសវណ្ណនា

១៦៨. **បុរតោ**តិ (ចូឡវ. ៣៧២) ថេរានំ បុរតោ ឧបរិ វា ន ច ន្ហាយេយ្យាតិ អត្ថោ។

១៦៩-១៧១. **កុដ្ដត្ថម្ភតរុដ្ឋានេ**តិ ឯត្ថ (ចូឡវ. ២៤៣; ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៤៣) កុដ្ដេ វា ថម្ភេ វា តរុម្ហិ វា អដ្ដានផលកេ វា កាយំ ន ឃំសយេតិ អត្ថោ។ **គន្ធព្ពហត្ថោ** នាម មក្កដហត្ថសទិសោ ទារុអាទិមយោ។ **កុរុវិន្ទក**

សុត្តិយាតិ កុរុវិន្ទសុត្តិយា។ មល្លកេន វា អញ្ញមញ្ញំ វា។ “ន ភិក្ខវេ វិគ្គយ្ហ បរិកម្មំ ការាបេតព្ពំ។ យោ ការាបេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (ចូឡវ. ២៤៣) ឯវំ វុត្តំ វិគ្គហបរិកម្មំ សន្ធាយ “**អញ្ញមញ្ញំ វា**”តិ វុត្តំ។

ឥទានិ កប្បិយានិ ទស្សេតុំ “**កបាលិដ្ឋកខណ្ឌានី**”តិអាទិមាហ។ សព្ពេសំ វដ្ដតីតិ សម្ពន្ធោ ។ គិលានស្សបិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៤៣) អគិលានស្សបិ ឥមានិ កបាលិដ្ឋកខណ្ឌាទីនិ កាយឃំសនេ វដ្ដន្តិ។ **បុថុបាណី**តិ (ចូឡវ. ២៤៤) ហត្ថបរិកម្មំ វុច្ចតិ។ តស្មា សព្ពេសំ ហត្ថេន បិដ្ឋិបរិកម្មំ កាតុំ វដ្ដតិ។ **អកតមល្លកំ** នាម ឯកទាឋិមំ បរិច្ឆិន្ទិត្វា កតំ។ បាសាណាទយោ បាទឃំសនេ ឯវ កប្បិយា។ ន្ហានកប្បវិនិច្ឆយោ។

ន្ហានកប្បនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២០. អវន្ទិយនិទ្ទេសវណ្ណនា

១៧២. “នានាសំវាសកោ វុឌ្ឍតរោ អធម្មវាទី អវន្ទិយោ”តិ (ចូឡវ. ៣១២; បរិ. ៤៦៧) ឯវំ វុត្តត្តា លទ្ធិនានាសំវាសកោ ឥធ **នានាសំវាសកោ**។ បារិវាសិយមូលាយបដិកស្សនារហមានត្តារហមានត្តចារិអព្ភានារហា **គរុកដ្ឋា**តិ ឥធ គហិតា។ ឥមេ បន អញ្ញមញ្ញំ យថាវុឌ្ឍំ វន្ទនាទីនិ លភន្តិ, បកតត្តេន អវន្ទនីយាតិ អធិប្បាយោ។ អវន្ទនីយវិនិច្ឆយោ។

អវន្ទិយនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២១. ចម្មនិទ្ទេសវណ្ណនា

១៧៣. ឥទានិ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, សព្ពបច្ចន្តិមេសុ ជនបទេសុ ចម្មានិ អត្ថរណានិ ឯឡកចម្មំ អជចម្មំ មិគចម្ម”ន្តិ (មហាវ. ២៥៩) ឯវំ វុត្តចម្មានិ ទស្សេតុំ “**មិគាជេឡកចម្មានី**”តិអាទិមាហ។ **បរិភុញ្ជិតុ**ន្តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ២៦២) មញ្ចាទីសុ យត្ថ កត្ថចិ អត្ថរិត្វា និបជ្ជិតុំ វា និសីទិតុំ វា វដ្ដន្តីតិ អត្ថោ។ រោហិតេណីបសទា ច កុរុង្គា ច ច-សទ្ទេន អញ្ញេបិ វាឡមិគា មិគមាតុកាទយោបិ មិគជាតិកា ឯវាតិ អធិប្បាយោ។

១៧៤. **អនុញ្ញាតត្តយា អញ្ញន្តិ** –

“មក្កដោ កាឡសីហោ ច, សរភោ កទលីមិគោ;
យេ ច វាឡមិគា កេចិ, តេសំ ចម្មំ ន វដ្ដតី”តិ។ –

ឯត្ថ **វាឡមិគ**គ្គហណេន វុត្តាវសេសា អន្តមសោ គោមហឹសាទយោ គហិតាតិ វេទិតព្ពា។ **ថវិកា**តិ ឧបាហនកោសកសត្ថកោសកកុញ្ចិកកោសកាតិ វេទិតព្ពា, ន បត្តត្ថវិកាទយោ។ ចម្មវិនិច្ឆយោ។

ចម្មនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២២. ឧបាហននិទ្ទេសវណ្ណនា

១៧៥. **គុណង្គុណូបាហនា**តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ២៤៥) ចតុបដលតោ បដ្ឋាយ វុច្ចតិ, ន ឯកទ្វិតិបដលតោ បដ្ឋាយ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ឯកបលាសិកំ ឧបាហនំ, ន ភិក្ខវេ ទិគុណា ឧបាហនា ធារេតព្ពា, ន តិគុណា ឧបាហនា ធារេតព្ពា, ន គុណង្គុណូបាហនា ធារេតព្ពា, យោ ធារេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (មហាវ. ២៤៥) វុត្តត្តា។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ឱមុក្កំ គុណង្គុណូបាហនំ, ន ភិក្ខវេ នវា គុណង្គុណូបាហនា ធារេតព្ពា, យោ ធារេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (មហាវ. ២៤៧) វុត្តត្តា “**នវា**”តិ វុត្តំ។ សព្ពត្ថាបិ មជ្ឈិមទេសេ គិលានោបិ នវំ គុណង្គុណូបាហនំ ន លភតិ, ឯកវារម្បិ អញ្ញេហិ បរិភុត្តំ ឱមុក្កឧបាហនសង្ខាតំ លភតិ, បច្ចន្តិមេសុ ជនបទេសុ គិលានោ នវម្បិ លភតីតិ វេទិតព្ពំ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, សព្ពបច្ចន្តិមេសុ ជនបទេសុ គុណង្គុណូបាហន”ន្តិ (មហាវ. ២៥៩) អវិសេសេន វុត្តត្តា។

សព្ពស្សាតិ គិលានស្សាបិ អគិលានស្សាបីតិ អត្ថោ។ មជ្ឈិមទេសេបិ បច្ចន្តិមទេសេបិ អារាមេ អារាមូបចារេ គិលានស្សាបិ អគិលានស្សាបិ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អជ្ឈារាមេ ឧបាហនំ ធារេតុ”ន្តិ (មហាវ. ២៤៩) វុត្តត្តា កប្បិយន្តិ អត្ថោ។ **សព្ពត្ថា**តិ អារាមេបិ គាមេបិ។ **អកល្លកស្សា**តិ គិលានស្ស។ ឯត្ថ បន មជ្ឈិមទេសេ គិលានស្ស គុណង្គុណូបាហនា បរិភុត្តាវ អារាមេបិ គាមេបិ វដ្ដតិ, បច្ចន្តិមទេសេ អបរិភុត្តាបិ។ មជ្ឈិម

ទេសេបិ បច្ចន្តិមទេសេបិ ភគវតា គិលានស្សេវ ឧបាហនា អនុញ្ញាតា “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, យស្ស បាទា វា ទុក្ខា, បាទា វា ផលិតា, បាទខិលោ វា អាពាធោ, ឧបាហនំ ធារេតុ”ន្តិ (មហាវ. ២៤៩) ច “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, គិលានេន ភិក្ខុនា សឧបាហនេន គាមំ បវិសិតុ”ន្តិ (មហាវ. ២៥៦) វុត្តត្តា ច។ មជ្ឈិមទេសេ ច គិលានោ នវំ គុណង្គុណូបាហនំ ធារេតុំ យទិ លភតិ, កថំ បទេសបញ្ញត្តិ ហោតីតិ? សព្ពត្ថ បន ភគវតា គិលានស្សេវ ឧបាហនា អនុញ្ញាតា, តស្មា មជ្ឈិមទេសេ គិលានោ នវំ គុណង្គុណូបាហនំ លភតីតិ គហេតព្ពន្តិ វទន្តិ។

១៧៦-៩. សព្ពាវ នីលកា (មហាវ. ២៤៦; មហាវ. អដ្ឋ. ២៤៦) **សព្ពនីលកា**។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ **ឱទាតកា**ទីសុបិ។ ឱទាតំ បន នេវ បាឡិយំ, ន អដ្ឋកថាយំ បដិក្ខិត្តំ, អនុលោមវសេន បន តេច បដិក្ខិត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ **មហារង្គរត្តា** សតបទិបិដ្ឋិវណ្ណា។ **មហានាមរង្គរត្តា** មន្ទរត្តា។ **មញ្ជេដ្ឋិកា** កណវេរបុប្ផវណ្ណា។ បុប្ផលតាទីហិ វិចិត្តា **ចិត្រា។ នីលបីតាទិវទ្ធិកា**តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន ឱទាតលោហិតមញ្ជេដ្ឋិកមហារង្គមហានាមរង្គរត្តាទិវសេន វទ្ធិកា គហិតា។ សីហព្យគ្ឃទ្វាជិនទីបីនំ ចម្មេហិ ចាតិ សម្ពន្ធោ។ **កោចី**តិ គិលានោបិ អគិលានោបិ។

១៨០. សកលំ វា ឯកទេសកំ វា រជនំ ចោឡេន (មហាវ. អដ្ឋ. ២៤៦) បុញ្ឆិត្វា វឡញ្ជេយ្យាតិ អត្ថោ។ ខល្លកាទិកំ បន សព្ពំ ហារិត្វា វឡញ្ជេតព្ពំ។ ឧបាហនវិនិច្ឆយោ។

ឧបាហននិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២៣. អនោលោកិយនិទ្ទេសវណ្ណនា

១៨១. **តត្តិយា**តិ តទហុជាតាយបិ ទារិកាយ។ អាទាសេ (ចូឡវ. ២៤៧) វា ឧទកបត្តេ វា អត្តនោ មុខំ អវលោកេយ្យ, អស្ស ទុក្កដន្តិ សម្ពន្ធោ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អាពាធបច្ចយា អាទាសេ វា ឧទកបត្តេ វា មុខនិមិត្តំ ឱលោកេតុ”ន្តិ (ចូឡវ. ២៤៧) វុត្តត្តាវណាទីនិ វា “ជិណ្ណោ នុ ខោម្ហិ, នោ វា”តិ ឯវំ អាយុសង្ខារំ វា ឱលោកេតុំ វដ្ដតិ។ អនោលោកិយវិនិច្ឆយោ។

អនោលោកិយនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២៤. អញ្ជនីនិទ្ទេសវណ្ណនា

១៨២. វដ្ដា វា អដ្ឋសោឡសំសា វា មដ្ឋា បុប្ផលតាទីហិ អចិត្តកា អញ្ជនី វដ្ដតីតិ អត្ថោ។ **តិស្សោបិ** វដ្ដន្តិ, ឯកាយ វា ទ្វីសុ វា កថា ឯវ នត្ថីតិ អធិប្បាយោ។ **លេខា**តិ វដ្ដលេខា។ **ពន្ធិតុ**ន្តិ បិធានកពន្ធនត្ថំ។

១៨៣. **រូប**ន្តិ សកុណរូបាទិ។ យទិ ច ឯទិសំ អញ្ញេហិ កតំ លភតិ, ឃំសិត្វា វា ឆិន្ទិត្វា វា យថា វា ន បញ្ញាយតិ, តថា សុត្តេន វេឋេត្វា វឡញ្ជេតព្ពំ។

១៨៤. **ថវិកា**តិ អញ្ជនិថវិកា។ អញ្ជនិសលាកាបិ លព្ភតីតិ សម្ពន្ធោ។

១៨៥-៦. **អដ្ឋី**តិ (មហាវ. ២៦៦; មហាវ. អដ្ឋ. ២៦៤) មនុស្សដ្ឋី ឋបេត្វា អវសេសដ្ឋិ។ វិសាណទន្តេសុ អកប្បិយំ នាម នត្ថិ។ អាមលកកក្កាទីហិ កតា **ផលមយា។ តម្ពយា**តិ តេច វុត្តេហេវ និព្ពត្តា។ អញ្ជនីវិនិច្ឆយោ។

អញ្ជនីនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២៥. អកប្បិយសយននិទ្ទេសវណ្ណនា

១៨៧-៩. “ឧច្ចកោ អាសន្ទិកោ ឧប្បន្នោ ហោតិ, អនុជានាមិ ភិក្ខវេ ឧច្ចកម្បិ អាសន្ទិក”ន្តិ (ចូឡវ. ២៩៧) វចនតោ មញ្ចស្ស ឧបឌ្ឍភាគប្បមាណេន ឯកតោភាគេន ទីឃម្បិ សុគតង្គុលេន អតិរេកដ្ឋង្គុលបាទកំ តេច **អាសន្ទី**តិ អធិប្បេតំ, ចតុរំសាសន្ទិកោ បន បមាណាតិក្កន្តកោបិ វដ្ដតិ។ **តូលី**តិ បកតិតូលិកា។ **បល្លង្កោ** នាម អាហរិមេហិ វាឡេហិ កតោតិ វុត្តោ។ តត្ថេវ “សីហរូបាទី ទស្សេត្វា កតោ បន វដ្ដតី”តិ វទន្តិ។ **បដិក**ន្តិ សេតត្ថរណំ។ **គោនចិត្តក**ន្តិ ឯត្ថ ចតុរង្គុលាធិកលោមោ កោជវោ **“គោនកោ**”តិ វុច្ចតិ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, កោជវ”ន្តិ (មហាវ. ៣៣៧) **ចីវរក្ខន្ធកេ** វុត្តត្តា ចតុរង្គុលលោមកំ បកតិកោជវំ វដ្ដតិ។ រតនចិត្តំ ចិត្តកំ ន វដ្ដតិ។

បដលីតិ ឃនបុប្ផវត្ថអត្ថរណំ ។ **វិកតី**តិ សីហព្យគ្ឃាទិរូបវិចិត្តោ ឧណ្ណាមយត្ថរណកោ។ **ឧទ្ធលោមី**តិ ឯកតោឧគ្គតបុប្ផំ។ **ឯកន្តលោមិកា**តិ ឧភតោឧគ្គតបុប្ផំ។

កុត្តន្តិ សោឡសន្នំ នាដកិត្ថីនំ ឋត្វា នច្ចនយោគ្គំ ឧណ្ណាមយត្ថរណំ។ **កោសេយ្យ**ន្តិ រតនបរិសិព្ពិតំ កោសេយ្យសុត្តមយំ បច្ចត្ថរណំ។ **កដ្ដិស្ស**ន្តិ រតនបរិសិព្ពិតំ កោសេយ្យកដ្ដិស្សមយំ បច្ចត្ថរណំ។ កោសេយ្យញ្ច កដ្ដិស្សញ្ច រតនបរិសិព្ពិតានេវ ន វដ្ដន្តិ, សុទ្ធានិ វដ្ដន្តិ។ **ហត្ថិអស្សរថត្ថរា** តេសំ ឧបរិ អត្ថរណកអត្ថរណាវ។ **អជិនប្បវេណី**តិ អជិនចម្មេហិ មញ្ចប្បមាណេន សិព្ពិត្វា កតា បវេណី, តេន ច កទលិមិគចម្មំ សេតវត្ថស្ស ឧបរិ បត្ថរិត្វា សិព្ពិត្វា កតំ បវរប្បច្ចត្ថរណំ កទលិមិគប្បវរប្បច្ចត្ថរណំ, តេន ច អត្ថតំ **អជិនប្បវេណិកទលិមិគប្បវរប្បច្ចត្ថរណត្ថតំ**។

សេតវិតានម្បិ ហេដ្ឋា អកប្បិយបច្ចត្ថរណេ សតិ ន វដ្ដតិ, កប្បិយបច្ចត្ថរណេ សតិ វដ្ដតិ, រត្តវិតានស្ស ហេដ្ឋា កប្បិយបច្ចត្ថរណេ សតិបិ ន វដ្ដតិ ឯវ។ សីសូបធានំ បាទូបធានន្តិ មញ្ចស្ស ឧភតោលោហិតកំ ឧបធានំ ន វដ្ដតិ។ យំ បន ឯកមេវ ឧបធានំ ហោតិ, ឧភោសុ អន្តេសុ រត្តំ វា បទុមវណ្ណំ វា ចិត្តំ វា, សចេ បមាណយុត្តំ, វដ្ដតិ, មហាឧបធានំ បន បដិក្ខិត្តំ។

១៩០. **អាសន្ទាទិត្តយា**តិ អាសន្ទី តូលិ បល្លង្កោតិ ឥទំ តយំ នាមំ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ឋបេត្វា តីណិ អាសន្ទឹ បល្លង្កំ តូលិកំ សេសកំ គិហិវិកដំ អភិនិសីទិតុំ, ន ត្វេវ អភិនិបជ្ជិតុ”ន្តិ (ចូឡវ. ៣១៤) ហិ វុត្តំ។ សេសេ គិហិសន្តកេ និសីទិតុំ លព្ភតីតិ អត្ថោ។ យទិ ធម្មាសនេ សង្ឃិកម្បិ គោនកាទី ភិក្ខូហិ អនាណត្តា អារាមិកាទយោ សយមេវ បញ្ញបេន្តិ ចេវ នីហរន្តិ ច, ឯតំ **គិហិវិកដនីហារំ** នាម, ឥមិនា គិហិវិកដនីហារេន វដ្ដតិ។ **ភត្តគ្គំ** នាម វិហារេ ឯវ ទានដ្ឋានំ។

១៩១. ចតុន្នំ បាទានំ, តីសុ បស្សេសុ អបស្សយានញ្ច វសេន **សត្តង្គោ**។ ឯកបស្សេន យុត្តោ **បញ្ចង្គោ**។ ឥមេ បន សត្តង្គបញ្ចង្គា “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ឧច្ចកម្បិ សត្តង្គ”ន្តិ (ចូឡវ. ២៩៤) វុត្តត្តា បមាណាតិក្កន្តាបិ វដ្ដន្តិ។ តេន វុត្តំ **“ឧច្ចបាទកា”**តិ។ តូលោនទ្ធា មញ្ចបីឋា យថេយេវ និសីទិតុំ កប្បន្តីតិ សម្ពន្ធោ។

១៩២. **ចីវរច្ឆវិយោ**តិ ឆន្នំ ចីវរានំ, ឆន្នំ អនុលោមចីវរានញ្ច អញ្ញតរចីវរច្ឆវិយោតិ អត្ថោ។ **សព្ពត្ថា**តិ មញ្ចេបិ បីឋេបិ ភត្តគ្គេបិ អន្តរឃរេបីតិ អត្ថោ។ ឥមាសំ បន ភិសីនំ បមាណបរិច្ឆេទោបិ នត្ថិ, មញ្ចបីឋាទីនំ វសេន អនុរូបំ សល្លក្ខេត្វា បមាណំ កាតព្ពំ។

១៩៣. “តូលិកា ឧប្បន្នា ហោតិ។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, វិជដេត្វា ពិម្ពោហនំ កាតុំ, តីណិ តូលានិ រុក្ខតូលំ លតាតូលំ បោដកិតូល”ន្តិ (ចូឡវ. ២៩៧) វុត្តត្តា តូលត្តយញ្ច (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៩៧; កង្ខា. អដ្ឋ. តូលោនទ្ធសិក្ខាបទវណ្ណនា) ពិម្ពោហនេ វដ្ដតិ។ ឥមេហិ តីហិ តូលេហិ សព្ពេសំ រុក្ខលតាតិណានំ តូលំ អនុញ្ញាតន្តិ វេទិតព្ពំ។ ភិសិយំ បន កិញ្ចិ តូលំ ន វដ្ដតិយេវ។ **ភិសិគព្ភោ**តិ ភិសិយា វុត្តំ ចោឡាទិបញ្ចកំ ពិម្ពោហនេ អនុញ្ញាតន្តិ សម្ពន្ធោ។ **មិគបក្ខីន**ន្តិ សីហាទីនំ សព្ពចតុប្បទានំ ហំសមោរាទីនំ សព្ពបក្ខីនំ លោមានិ កប្បន្តិ។ មសូរកេ អនុញ្ញាតន្តិ សម្ពន្ធោ។

១៩៤. ឥទានិ ភិសិយំ កប្បិយាកប្បិយំ ទស្សេតុំ **“មនុស្សលោម”**ន្តិអាទិមាហ។ **ឧណ្ណាយ**ន្តិ (ចូឡវ. ២៩៧; ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៩៧) ឧណ្ណាភិសិយំ មនុស្សលោមំ ន លព្ភតីតិ អត្ថោ។ ឧណ្ណាភិសិយម្បិ មនុស្សលោមំ ឋបេត្វា យេសំ កេសញ្ចិ បក្ខិចតុប្បទានំ លោមំ វដ្ដតីតិ អត្ថោ។ **បណ្ណេ**តិ បណ្ណភិសិយញ្ច បុប្ផញ្ច សុទ្ធំ តមាលបត្តញ្ច ន លព្ភំ, អវសេសំ យំ កិញ្ចិ បណ្ណំ លព្ភតីតិ អត្ថោ។ តមាលបត្តកម្បិ អញ្ញេហិ មិស្សំ វដ្ដតីតិ។ ចោឡវាកតិណេសុ អកប្បិយំ នាម នត្ថិ។ **អាសនញ្ចេវ អប្បដិវេក្ខិតំ ន លព្ភ**ន្តិ អាសនសាមញ្ញតោ បសង្គេន វុត្តំ។ អកប្បិយសយនវិនិច្ឆយោ។

អកប្បិយសយននិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២៦. សមានាសនិកនិទ្ទេសវណ្ណនា

១៩៥. តិណ្ណំ វស្សានំ អន្តរំ **តិវស្សន្តរំ**។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, តិវស្សន្តរេន សហ និសីទិតុ”ន្តិ (ចូឡវ. ៣២០) ហិ វុត្តំ។ យោ ទ្វីហិ វស្សេហិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២០) វុឌ្ឍោ វា នវោ វា, សោ តិវស្សន្តរោ នាម។

១៩៦. **មុនី**តិ ពុទ្ធមុនិ។ **សព្ពោហេវា**តិ អនុបសម្បន្នេហិបិ។

១៩៧. **អន្ត**ន្តិ បច្ឆិមំ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, យំ តិណ្ណំ បហោតិ, ឯត្តកំ បច្ឆិមំ ទីឃាសន”ន្តិ (ចូឡវ. ៣២០) វុត្តត្តា យំ តិណ្ណំ បហោតិ, ឯតំ សំហារិមំ វា ហោតុ អសំហារិមំ វា, តថារូបេសុ ផលកខណ្ឌេសុបិ និសីទិតុំ វដ្ដតិ។ **ទ្វិន្ន**ន្តិ ទ្វិន្នំ សមានាសនិកានំ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ទុវគ្គស្ស មញ្ចំ ទុវគ្គស្ស បីឋ”ន្តិ (ចុឡវ. ៣២០) វុត្តត្តា ទ្វេ សមានាសនិកា សហ និសីទិតុំ លភន្តិ។ អញ្ញេហិ អសមានាសនិកេហិ, អនុបសម្បន្នាទីហិ វា ទ្វេ ហុត្វាបិ និសីទិតុំ ន លភន្តិ។ សមានាសនិកវិនិច្ឆយោ។

សមានាសនិកនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២៧. អសំវាសិកនិទ្ទេសវណ្ណនា

១៩៨. **ឧក្ខិត្តោ**តិ អាបត្តិយា អទស្សនេ, អប្បដិកម្មេ, បាបិកាយ ទិដ្ឋិយា អប្បដិនិស្សគ្គេ វា ឧក្ខិត្តកោតិ តិវិធោបិ តេធ ឧក្ខិត្តោ គហិតោ។ **អនុបសម្បន្នោ**តិ តមិនា សិក្ខមានសាមណេរសាមណេរីសិក្ខាបច្ចក្ខាតកា គហិតាតិ វេទិតព្ពា។ **ឆិន្នមូលកោ** នាម អន្តិមវត្ថុំ អជ្ឈាបន្នកោ។ **នានាសំវាសោ**តិ លទ្ធិនានាសំវាសកោ។ “នានាសីមាយ ឋិតចតុត្ថោ កម្មំ ករេយ្យ, ឥទ្ធិយា វេហាសេ ឋិតចតុត្ថោ កម្មំ ករេយ្យ, អកម្មំ ន ច ករណីយ”ន្តិ ហិ វុត្តត្តា ឥមេបិ “អសំវាសិកា”តិ វុត្តា។ ឯតេសុ បន ឧក្ខិត្តកេហិ សទ្ធិំ ឧបោសថាទីនិ ករោន្តោ បាចិត្តិយំ អាបជ្ជតិ។ និស្សីមេដ្ឋវេហាសដ្ឋេហិ ករោន្តស្ស កម្មំ កុប្បតិ, ទុក្កដញ្ច ហោតិ, ឥតរេហិ ទុក្កដំ។ អសំវាសិកវិនិច្ឆយោ។

អសំវាសិកនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២៨. កម្មនិទ្ទេសវណ្ណនា

១៩៩. **អធម្មកម្ម**ន្តិ ឯត្ថ កថំ អធម្មកម្មំ ហោតីតិ ចេ? វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា “កតមញ្ច, ភិក្ខវេ, អធម្មកម្មំ? ញត្តិទុតិយេ ចេ, ភិក្ខវេ, កម្មេ ឯកាយ ញត្តិយា កម្មំ ករោតិ, ន ច កម្មវាចំ អនុស្សាវេតិ, អធម្មកម្មំ។ ទ្វីហិ ញត្តីហិ កម្មំ ករោតិ, ន ច កម្មវាចំ អនុស្សាវេតិ, អធម្មកម្មំ។ ឯកាយ កម្មវាចាយ កម្មំ ករោតិ, ន ច ញត្តិំ ឋបេតិ, អធម្មកម្មំ។ ទ្វីហិ កម្មវាចាហិ កម្មំ ករោតិ, ន ច ញត្តិំ ឋបេតិ, អធម្មកម្ម”ន្តិ (មហាវ. ៣៨៧)។ តមិនា នយេន សេសកម្មេសុបិ វុត្តប្បការេន អកត្វា អញ្ញថា ករណំ អធម្មកម្មន្តិ វេទិតព្ពំ។

វគ្គេនាតិ វគ្គេន សង្ឃេន។ កថញ្ច វគ្គំ ហោតីតិ ចេ? យាវតិកា ច ភិក្ខូ កម្មប្បត្តា, តេ អនាគតា ហោន្តិ, ឆន្ទារហានំ ឆន្ទោ អនាហដោ ហោតិ, សម្មុខីភូតា បដិក្កោសន្តិ, វគ្គកម្មន្តិ ឥមេសុ យេន កេនចិ ឯកេនបិ អង្គេន វគ្គំ ហោតិ។

សមគ្គេនាតិ សមគ្គេន សង្ឃេន។ កថំ សមគ្គំ ហោតីតិ ចេ? យាវតិកា ច ភិក្ខូ កម្មប្បត្តា, តេ អាគតា ហោន្តិ, ឆន្ទារហានំ ឆន្ទោ អាហដោ ហោតិ, សម្មុខីភូតា នប្បដិក្កោសន្តិ, សមគ្គកម្មន្តិ ឯវំ។

ចតុត្ថន្តិ សមគ្គេន ធម្មិកំ។ ឯត្តាវតា “ចត្តារិមានិ, ភិក្ខវេ, កម្មានិ, អធម្មេន វគ្គកម្មំ, អធម្មេន សមគ្គកម្មំ, ធម្មេន វគ្គកម្មំ, ធម្មេន សមគ្គកម្ម”ន្តិ (មហាវ. ៣៨៤) ឯវំ វុត្តានិ ចត្តារិ កម្មានិ បរិគ្គហិតានិ ហោន្តីតិ វេទិតព្ពានិ។

២០០-២០២. ទសវគ្គិកោ (មហាវ. ៣៨៨; កង្ខា. អដ្ឋ. និទានវណ្ណនា) វីសតិវគ្គិកោ ច **ទសវីសតិវគ្គិកោ**។ អព្ភានោបសម្បទាប្បវារណា ឋបេត្វា សព្ពកម្មេសុ កម្មប្បត្តោតិ សម្ពន្ធោ។ ឯវំ សេសេសុបិ។ **ឥតរោ**តិ វីសតិវគ្គោ ច អតិរេកវីសតិវគ្គោ ច។

២០៣. ឥទានិ កម្មប្បត្តេ ច ឆន្ទារហេ ច ទស្សេតុំ **“ចតុវគ្គេនា”**តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ (បរិ. ៤៨៨, ៤៩៧; បរិ. ៤៨៧-៤៨៨) **បកតត្តា** នាម យេ បារាជិកឧក្ខិត្តលទ្ធិនានាសំវាសកា ន ហោន្តិ។ **បរេ**តិ ឯកសីមដ្ឋា បកតត្តា ភិក្ខូ។ យទិ បកតត្តា ភិក្ខូបិ អញ្ញតរំ គាមសីមំ វា នទីសមុទ្ទជាតស្សរខណ្ឌសីមាសុ វា អញ្ញតរំ បរិសិត្វា ឋិតា ហោន្តិ, នេវ កម្មប្បត្តា, ន ឆន្ទារហា។ ន ហិ តេសំ ឆន្ទោ វា បារិសុទ្ធិ វា អាគច្ឆតិ អញ្ញសីមាយំ ឋិតត្តា។ **សេសេបី**តិ បញ្ចវគ្គាទិករណីយេបីតិ អត្ថោ។

២០៤. អសំវាសគណបូរំ វា កត្វា កតំ កម្មំ កុប្បញ្ច ហោតិ,ការកានញ្ច ទុក្កដន្តិ អត្ថោ។ “យស្ស សង្ឃោ កម្មំ ករោតិ, តំចតុត្ថោ កម្មំ ករេយ្យ, អកម្មំ ន ច ករណីយ”ន្តិ (មហាវ. ៣៨៩) វុត្តត្តា **“កម្មារហគណបូរំ វា”**តិ វុត្តំ។ ឥទានិ បរិវាសាទិកម្មានំយេវ បរិសតោ វិបត្តិំ ទស្សេតុំ **“គរុកដ្ឋគណបូរំ វា”**តិ វុត្តំ។ តម្បិ អនិក្ខិត្តវត្តំ សន្ធាយ វុត្តំ។ និក្ខិត្តវត្តោ បន សព្ពត្ថ គណបូរកោ ហោតិ ឯវ។

២០៥. **វារយេយ្យា**តិ បដិក្ខិបេយ្យ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អធម្មកម្មេ កយិរមានេ បដិក្កោសិតុ”ន្តិ (មហាវ. ១៥៤) ហិ វុត្តំ។ **អន្តរាយេ** សតីតិ អត្ថោ។ “អធម្មកម្មំ ឥទំ, ន មេតំ ខមតី”តិ ឯវំ ទ្វេ តយោ អញ្ញមញ្ញំ ទិដ្ឋិ អាវិករេយ្យុន្តិ អត្ថោ។ យទិ ឯកោ ហោតិ, “ន មេតំ ខមតី”តិ ឯវំ អធិដ្ឋានំ ករេយ្យាតិ អត្ថោ។ ឯត្តាវតា ឯតេ និរាបត្តិកា ហោន្តិ, អន្តរាយា ច មុច្ចន្តិ, កម្មំ បន អធម្មត្តា កុប្បមេវ។ **វារេន្តេវ តតោធិកា**តិ ឯត្ថ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ចតូហិ បញ្ចហិ បដិក្កោសិតុំ, ទ្វីហិ តីហិ ទិដ្ឋិ អាវិ កាតុំ, ឯកេន អធិដ្ឋាតុំ, “ន មេតំ ខមតី”តិ (មហាវ. ១៥៤) វុត្តត្តា ចត្តារោ វា បញ្ច វា វារេន្តិ ឯវាតិ អត្ថោ។

២០៦. ឥទានិ យេហិ បដិក្ខិត្តំ ហោតិ, តេ ទស្សេតុំ **“កម្មារហា”**តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ **ខិត្តចិត្ត**-គ្គហណេន ឧម្មត្តកោបិ គហិតោវ។ **ឯតេស**ន្តិ យេ វុត្តប្បការា, តេសំ បដិក្ខេបោ ន រុហតីតិ អត្ថោ។

២០៧. ឥទានិ យស្ស បដិក្ខេបោ រុហតិ, តំ ទស្សេតុំ **“បកតត្តេកសីមដ្ឋ-សមសំវាសភិក្ខុនោ”**តិ វុត្តំ។ តស្សត្ថោ (មហាវ. ៣៩៤) – ឯវរូបស្ស ភិក្ខុនោ បដិក្កោសនា អន្តមសោ អានន្តរស្សាបិ អារោចេន្តស្ស រុហតីតិ។ “ភិក្ខុស្ស, ភិក្ខវេ , បកតត្តស្ស សមានសំវាសិកស្ស សមានសីមាយំ ឋិតស្ស អន្តមសោ អានន្តរិកស្សបិ ភិក្ខុនោ វិញ្ញាបេន្តស្ស សង្ឃមជ្ឈេ បដិក្កោសនា រុហតី”តិ (មហាវ. ៣៩៤) វុត្តំ។

២០៨. សម្មុខា យទិ បដិក្កោសេយ្យាតិ អត្ថោ។ **តិរោក្ខា**តិ បរម្មុខា។ កាយសាមគ្គិំ វា ឆន្ទំ វា នោ ទទេយ្យ, ទុក្កដន្តិ អត្ថោ។ កម្មវិនិច្ឆយោ។

កម្មនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២៩. មិច្ឆាជីវវិវជ្ជនានិទ្ទេសវណ្ណនា

២០៩. **ចុណ្ណ**ន្តិ សិរីសចុណ្ណាទិកន្តិ អត្ថោ។ **មត្តិកា**តិ បកតិមត្តិកា វា បញ្ចវណ្ណា វា សុទ្ធា កុង្កុដ្ឋអាទិកា វា។ **កុលសង្គហា**តិ ឯតេហិ សង្គហិតានំ សន្តិកេ លាភាសាយ កុលសង្គហត្ថន្តិ អត្ថោ។ ឯត្ថ បន ឥមេហិ សង្គហិតានំ សន្តិកេ “កិញ្ចិ លភិស្សាមី”តិ សង្ឃិកំ វា បុគ្គលិកំ វា ទាតុំ ន វដ្ដតិ ឯវ។ ឥមិនា បន នយេន លទ្ធំ បញ្ចន្នម្បិ សហធម្មិកានំ ន វដ្ដតិ, មិច្ឆាជីវញ្ច ហោតិ។

២១០-២១១. លាភាសាយ ទាយកានំ ទារកេ ឧក្ខិបិត្វា បរិភដភាវោ **បារិភដកតា,** តាយ បារិភដកតាយ ន ជីវយេតិ សម្ពន្ធោ។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។ ខេត្តាទីសុ បេសិតស្ស គមនំ **បហេណកម្មំ**។ សាសនប្បដិសាសនហរណំ **ទូតកម្មំ**។ បេសិតស្ស គេហតោ គេហគមនំ **ជង្ឃបេសនិយំ**។ លាភាសាយ លញ្ជទាន**មនុប្បទានំ។ អញ្ញេន វាបី**តិ អង្គវិជ្ជាទិនា។

២១២. **វិញ្ញត្តី**តិ (បារា. ៥១៥ អាទយោ; បារា. អដ្ឋ. ២.៥១៥ អាទយោ) អញ្ញាតកវិញ្ញត្តិ។ **អនេសនា**តិ បុព្ពេ វុត្តេន បុប្ផទានាទិនា បច្ចយេសនា។ **កុហនាទីហី**តិ (វិភ. ៨៦១; វិភ. អដ្ឋ. ៨៦១; មហានិ. ៨៧) កុហនា លបនា នេមិត្តកតា និប្បេសិកតា លាភេន លាភំ និជិគីសនតាតិ ឥមេហិ បញ្ចហិ វត្ថូហីតិ អត្ថោ។ មិច្ឆាជីវវិនិច្ឆយោ។

មិច្ឆាជីវវិវជ្ជនានិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣០. វត្តនិទ្ទេសវណ្ណនា

២១៣. ឥទានិ អាគន្តុកវត្តាទីនិ ទស្សេតុំ **“វត្ត”**ន្តិ មាតិកាបទំ ឧទ្ធដំ។ បរិក្ខិត្តស្ស (ចូឡវ. ៣៥៦ អាទយោ; ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣៥៧ អាទយោ) វិហារស្ស បរិក្ខេបំ, អបរិក្ខិត្តស្ស ទ្វីហិ លេឌ្ឌុបាតេហិ បរិច្ឆិន្នដ្ឋានំ បត្វា ឧបាហនំ ឱមុញ្ចិត្វា នីចំ កត្វា បប្ផោដេត្វា ឧបាហនំ ទណ្ឌកេន គហេត្វា ឆត្តំ អបនាមេត្វា សីសំ វិវរិត្វា សីសេ ចីវរំ ខន្ធេ ករិត្វា សាធុកំ អតរមានេន អារាមោ បវិសិតព្ពោតិ អត្ថោ។

២១៤. បុច្ឆេយ្យ សយនាសនន្តិ “កតមំ មេ សេនាសនំ បាបុណាតិ, កឹ អជ្ឈាវុត្ថំ វា អនជ្ឈាវុត្ថំ វា”តិ ឯវំ បុច្ឆិតព្ពន្តិ អត្ថោ។

២១៥-៦. មញ្ចបីឋាទិទារុភណ្ឌញ្ច (ចូឡវ. ៣៦០; ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣៦០) រជនភាជនាទិមត្តិកាភណ្ឌញ្ច។ **អាបុច្ឆា**តិ ភិក្ខុស្ស វា សាមណេរស្ស វា អារាមិកស្ស វា “អាវុសោ ឥមំ ជគ្គាហី”តិ អារោចេត្វាតិ អត្ថោ។ **អញ្ញថា**តិ ឯវំ អកត្វាតិ អត្ថោ។

២១៧-៨. វុឌ្ឍាគន្តុកស្សាតិ ឯត្ថ (ចូឡវ. ៣៥៨ អាទយោ; ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣៥៩ អាទយោ) ទូរតោវ ទិស្វា យទិ “វុឌ្ឍោ”តិ ជានាតិ, តស្មិំ អនាគតេ ឯវ អាសនបញ្ញាបនាទិវត្តំ កាតព្ពន្តិ អត្ថោ។ **បាទោទកប្បភុតិ**ន្តិ បាទោទកំ បាទបីឋំ បាទកថលិកំ ឧបនិក្ខិបិតព្ពន្តិ អត្ថោ។ បានីយេន អាបុច្ឆន្តេន សចេ សកឹ អានីតំ បានីយំ សព្ពំ បិវតិ, បុនបិ អាបុច្ឆិតព្ពោ ឯវ។ **បញ្ញបេ**តិ “ឯតំ តុម្ហាកំ សេនាសនំ បាបុណាតី”តិ ឯវំ អាចិក្ខិតព្ពន្តិ អត្ថោ។

២១៩-២០. “ភិក្ខាចារគាមោ ឥតោ ទូរេ”តិ វា “សន្តិកេ”តិ វា “កាលស្សេវ បិណ្ឌាយ ចរិតព្ព”ន្តិ វា “ឧបដ្ឋាកេ ចរិតព្ព”ន្តិ វា គោចរោ អាចិក្ខិតព្ពោ។ **អគោចរោ**តិ មិច្ឆាទិដ្ឋិកានំ វា គាមោ, បរិច្ឆិន្នភិក្ខោ វា គាមោ, យត្ថ ឯកស្ស វា ទ្វិន្នំ វា ភិក្ខា ទីយតិ, សោ អាចិក្ខិតព្ពោតិ អត្ថោ។ **កតិក**ន្តិ សង្ឃស្ស កតិកដ្ឋានំ។ “ឥមំ កាលំ បវិសិតព្ពំ, ឥមំ កាលំ និក្ខមិតព្ព”ន្តិ ឯវំ បវេសននិក្ខមនកាលំ អាចិក្ខិតព្ពំ។ កេសុចិ ឋានេសុ អមនុស្សា វា វាឡា វា ហោន្តិ, តស្មា ឯវំ អាចិក្ខិតព្ពមេវ។ **និសិន្នោវា**តិ ឥទំ អាបត្តិអភាវមត្តទីបកំ, ឧដ្ឋហិត្វាបិ សព្ពំ កាតុំ វដ្ដតេវ។ វត្តវិនិច្ឆយោ។

វត្តនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣១. វិកប្បនានិទ្ទេសវណ្ណនា

២២១. សម្មុខាយាតិ (បាចិ. ៣៧៤; បារា. អដ្ឋ. ២.៤៦៩; កង្ខា. អដ្ឋ. វិកប្បនសិក្ខាបទវណ្ណនា) សម្មុខេ ឋិតស្សាតិ អត្ថោ។ **ព្យត្តស្សា**តិ វិកប្បនវិធានំ បច្ចុទ្ធរណាទិវិធានញ្ច ជានន្តស្ស។ អព្យត្តោ បន “ឥមិនា មយ្ហំ ទិន្ន”ន្តិ គហេត្វាបិ គច្ឆេយ្យាតិ អត្ថោ។ **ឯកស្សា**តិ ឯកស្ស ភិក្ខុស្ស។

២២២. និធេតុំវាតិ និធេតុំ ឯវ, និស្សគ្គិយំ ន ហោតីតិ អត្ថោ។ បរិភុញ្ជិតុំ វា វិស្សជ្ជេតុំ វា អធិដ្ឋាតុំ វា ន វដ្ដតីតិ អត្ថោ។

២២៤-៥. អបរា សម្មុខា វាតិ សម្មុខា វិកប្បនា ឯវាតិ អត្ថោ។ ឥមា ទ្វេ វិកប្បនា អត្តនា ឯវ វិកប្បេត្វា បរេន បច្ចុទ្ធរាបិតត្តា សម្មុខា វិកប្បនា ឯវាតិ វុត្តា។

២២៧. មិត្តោតិ ទឡ្ហមិត្តោ។ **សន្ទិដ្ឋោ**តិ ទិដ្ឋមត្តោ នាតិទឡ្ហមិត្តោ។ “ឥតរេន ច បុព្ពេ វុត្តនយេន ‘តិស្សោ ភិក្ខូ’តិ វា ‘តិស្សា ភិក្ខុនី’តិ វា វត្តព្ពំ។ បុន តេន ‘អហំ តិស្សស្ស ភិក្ខុនោ, តិស្សាយ ភិក្ខុនិយា វា ទម្មី’តិ វិកប្បេត្វា តេនេវ ‘តិស្សស្ស ភិក្ខុនោ, តិស្សាយ ភិក្ខុនិយា សន្តកំ បរិភុញ្ជ វា វិស្សជ្ជេហិ វា យថាបច្ចយំ វា ករោហី’តិ បច្ចុទ្ធរិតព្ព”ន្តិ ឯវំ បាឋោ គហេតព្ពោ។

២២៨. ទូរសន្តិកត្តេកត្ត-ពហុភាវំ វិជានិយាតិ ឯត្ថ ទូរត្តញ្ច សន្តិកត្តញ្ច ឯកត្តញ្ច ពហុភាវញ្ច វិជានិត្វាតិ អត្ថោ។

២២៩. “ទសាហបរមំ អតិរេកចីវរំ ធារេតព្ព”ន្តិ (បារា. ៤៦២) វុត្តត្តា **“ទសាហំ វា”**តិ វុត្តំ។ “ចីវរកាលសមយោ នាម អនត្ថតេ កឋិនេ វស្សានស្ស បច្ឆិមោ មាសោ, អត្ថតេ កឋិនេ បញ្ច មាសា”តិ (បារា. ៦៤៩) វុត្តត្តា **“មាសមេកំ វា បញ្ច វា”**តិ វុត្តំ, មាសំ វា ឯកំ បញ្ច វា មាសេតិ អត្ថោ។ “ភិក្ខុនោ បនេវ អកាលចីវរំ ឧប្បជ្ជេយ្យ, អាកង្ខមានេន ភិក្ខុនា បដិគ្គហេតព្ពំ។ បដិគ្គហេត្វា ខិប្បមេវ ការេតព្ពំ។ នោ ចស្ស បារិបូរិ, មាសបរមំ តេន ភិក្ខុនា តំ ចីវរំ និក្ខិបិតព្ពំ ឩនស្ស បារិបូរិយា សតិយា បច្ចាសាយា”តិ (បារា. ៤៩៩) វុត្តត្តា **“បច្ចាសា សតិ មាសក”**ន្តិ វុត្តំ។ **នុប្បាទយតី**តិ អនធិដ្ឋិតំ អវិកប្បិតំ និស្សគ្គិំ ន ជនយតីតិ អត្ថោ។ វិកប្បនាវិនិច្ឆយោ។

វិកប្បនានិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣២. និស្សយនិទ្ទេសវណ្ណនា

២៣០. **ព្យត្តស្សា**តិ ឯត្ថ កិត្តាវតា ព្យត្តោ ហោតីតិ ចេ? និស្សយមុច្ចនកេន បន សព្ពន្តិមេន ធម្មបរិច្ឆេទេន អត្ថតោ ច ព្យញ្ជនតោ ច ទ្វេ មាតិកា បគុណា វាចុគ្គតា កាតព្ពា, បក្ខទិវសេសុ ធម្មស្សាវនត្ថាយ សុត្តន្តតោ ចត្តារោ ភាណវារា, សម្បត្តានំ បរិសានំ បរិកថនត្ថាយ អន្ធកវិន្ទមហារាហុលោវាទធម្មក្ខន្ធសទិសោ ឯកោ កថាមគ្គោ, សង្ឃភត្តមង្គលាមង្គលេសុ អនុមោទនត្ថាយ តិស្សោ អនុមោទនា, ឧបោសថប្បវារណាទិវិជាននត្ថំ កម្មាកម្មវិនិច្ឆយោ , សមណធម្មករណត្ថំ សមាធិវសេន វា វិបស្សនាវសេន វា អរហត្តបរិយោសានំ ឯកំ កម្មដ្ឋានំ ឯត្តកំ ឧគ្គហេតព្ពំ។ ឯត្តាវតា ព្យត្តោ នាម ហោតិ ចាតុទិសោ, ឥតរថា អព្យត្តោ។

២៣១. ឥទានិ និស្សយគ្គហណាការំ ទស្សេតុំ "**ឯកំស**"ន្តិអាទិ វុត្តំ។ ឯត្ថ (មហាវ. ១០៣) **អាយស្មតោ**តិ អាយស្មន្តំ។

២៣២. ឥទានិ បដិប្បស្សទ្ធិវិធានំ ទស្សេតុំ "**បក្កន្តេ**"តិអាទិ វុត្តំ, "បញ្ចិមា, ភិក្ខវេ, និស្សយប្បដិប្បស្សទ្ធិយោ ឧបជ្ឈាយម្ហា។ ឧបជ្ឈាយោ បក្កន្តោ វា ហោតិ វិព្ភន្តោ វា កាលកតោ វា បក្ខសង្កន្តោ វា អាណត្តិយេវ បញ្ចមី"តិ (មហាវ. ៨៣), "ឆយិមា, ភិក្ខវេ, និស្សយប្បដិប្បស្សទ្ធិយោ អាចរិយម្ហា។ អាចរិយោ បក្កន្តោ វា ហោតិ វិព្ភន្តោ វា កាលកតោ វា បក្ខសង្កន្តោ វា អាណត្តិយេវ បញ្ចមី, ឧបជ្ឈាយេន វា សមោធានគតោ ហោតី"តិ ឥទំ បន ឧភយំ ឥធ ទស្សិតំ។ សចេ អាចរិយុបជ្ឈាយា សាមន្តវិហារេសុបិ អបរិក្ខិត្តេសុ លេឌ្ឌុបាតទ្វយព្ភន្តរេ វសន្តិ, និស្សយោ ន បដិប្បស្សម្ភតិ។ បរិក្ខិត្តេសុបិ ន បដិប្បស្សម្ភតីតិ ឯកេ។ អាចរិយា បន ន ឥច្ឆន្តិ។ កស្មាតិ ចេ? និស្សយគ្គហណប្បដិប្បស្សទ្ធីនំ ឧបចារសីមាយ បរិច្ឆិន្នត្តា។ លេឌ្ឌុបាតេន ឧបចារសីមាបរិច្ឆេទោ បន អបរិក្ខិត្តេសុ ឯវ លព្ភតិ, ន បរិក្ខិត្តេសុ។ តស្មា អាចរិយានំ វិនិច្ឆយេវ ឋាតព្ពំ។

បក្កន្តេតិ ឯត្ថ (មហាវ. អដ្ឋ. ៨៣) សចេ អាចរិយោ អន្តេវាសិកំ អនាមន្តេត្វាវ ឧបចារសីមំ អតិក្កមតិ, និស្សយោ បដិប្បស្សម្ភតិ។ សចេ ឧបចារសីមំ អនតិក្កមិត្វាវ និវត្តតិ, ន បដិប្បស្សម្ភតិ។ អាចរិយំ អនាមន្តេត្វា អន្តេវាសិកស្ស គមនេបិ ឯសេវ នយោ។ សចេ អាចរិយោ កត្ថចិ គន្តុកាមោ អន្តេវាសិកំ អាបុច្ឆតិ, អន្តេវាសិកោបិ "សាធុ សាធូ"តិ សម្បដិច្ឆតិ, តង្ខណេ ឯវ បដិប្បស្សម្ភតិ។ ឯវំ អាចរិយំ អាបុច្ឆិត្វា អន្តេវាសិកស្ស គមនេបិ។ ទ្វីសុបិ អន្តោវិហារេយេវ ឋិតេសុ អាចរិយោ វា អន្តេវាសិកំ, អន្តេវាសិកោ វា អាចរិយំ អនាបុច្ឆិត្វាវ សចេ ទ្វេ លេឌ្ឌុបាតេ អតិក្កមតិ, បដិប្បស្សម្ភតិ។ បក្ខសង្កន្តេ វា វិព្ភន្តេ វា កាលកតេ វា តង្ខណេយេវ បដិប្បស្សម្ភតិ ។ **អាណត្តិ** នាម និស្សយប្បណាមនា។ ទស្សនសវនវសេន ទុវិធំ **សមោធានំ**។

២៣៣. **អលជ្ជិន្តិ** ឯត្ថ –

> "សញ្ចិច្ច អាបត្តិ អាបជ្ជតិ;
> អាបត្តិ បរិគូហតិ;
> អគតិគមនញ្ច គច្ឆតិ;
> ឯទិសោ វុច្ចតិ អលជ្ជិបុគ្គលោ"តិ។ (បរិ. ៣៥៩) –

ឯវំ វុត្តំ។ "ន ភិក្ខវេ អលជ្ជីនំ និស្សាយ វត្ថព្ពំ។ យោ វសេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា"តិ (មហាវ. ១២០) ហិ វុត្តំ។

២៣៤. "អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អទ្ធានមគ្គប្បដិបន្នេន ភិក្ខុនា និស្សយំ អលភមានេន អនិស្សិតេន វត្ថុ"ន្តិ (មហាវ. ១២១) វុត្តត្តា "**អទ្ធិកស្សា**"តិ វុត្តំ។ គិលានុបដ្ឋាកស្ស ច យាចិតស្សាតិ សម្ពន្ធោ។ "អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, គិលានុបដ្ឋាកេន ភិក្ខុនា និស្សយំ អលភមានេន យាចិយមានេន អនិស្សិតេន វត្ថុ"ន្តិ (មហាវ. ១២១) ហិ វុត្តំ។ **សល្លក្ខេន្តេន ផាសុក**ន្តិ ផាសុវិហារំ សល្លក្ខេន្តេន។ ឥទំ បន បរិហារំ (មហាវ. អដ្ឋ. ១២១) សោតាបន្នាទិអរិយសាវកោ វា ថាមគតសមថវិបស្សនាលាភី វា ពាលបុថុជ្ជនោ វា ន លភតិ។ យស្ស ខោ បន សមថវិបស្សនា តរុណា ហោតិ, ន ថាមគតា, អយំ លភតិ។ អសន្តេ និស្សយទាយកេ "យទា បដិរូបោ និស្សយទាយកោ អាគច្ឆិស្សតិ, តទា តស្ស និស្សាយ វសិស្សាមី"តិ អាភោគំ កត្វា យាវ អាសាឡ្ហីបុណ្ណមា, តាវ វសិតុំ លភតិ។ សចេ បន អាសាឡ្ហីមាសេ និស្សយទាយកំ ន លភតិ, យត្ថ អត្ថិ, តត្ថ គន្តព្ពំ។ អន្តោវស្សេ បន អនិស្សិតេន វត្ថុំ ន វដ្ដតិ។ សភាគេ ទាយកេ អសន្តេ វសិតុំ លព្ភតីតិ សព្ពបទេសុ យោជនា កាតព្ពា។ និស្សយវិនិច្ឆយោ។

និស្សយនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣៣. កាយពន្ធននិទ្ទេសវណ្ណនា

២៣៥. **អកាយពន្ធនោ**តិ កាយពន្ធនំ អពន្ធិត្វាតិ អត្ថោ។ តតោ បដ្ឋាយ ចីវរំ បារុបិតព្ពំ, តតោ បដ្ឋាយ ឯវ កាយពន្ធនំ ពន្ធិតព្ពំ។ “ន ភិក្ខវេ អកាយពន្ធនេន គាមោ បវិសិតព្ពោ។ យោ បវិសេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (ចូឡវ. ២៧៨) ហិ វុត្តំ។ **តត្ថេវាសតិយា គតោ**តិ អសតិយា គតោ យត្ថ សរតិ, តត្ថេវ ពន្ធិតព្ពំ។ សរិត្វា បន យាវ ន ពន្ធតិ, តាវ បិណ្ឌាយ ចរិតុំ ន វដ្ដតិ។ យទិ អន្តោគាមេ សរតិ, កាយពន្ធនេ សតិ ឯកមន្តេ បត្វា ពន្ធិតព្ពំ, អសតិ ចេ និក្ខមិត្វា ពន្ធិត្វា បុន បិណ្ឌាយ បវិសិតព្ពន្តិ វទន្តិ។

២៣៦. “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ទ្វេ កាយពន្ធនានិ បដ្ដិកំ សូករន្តក”ន្តិ (ចូឡវ. ២៧៨) វុត្តត្តា **“ទុវិធ”**ន្តិ វុត្តំ។ តត្ថ **សូករន្តំ** នាម កុញ្ចិកាកោសកា វិយ អន្តេ សុសិរំ កត្វា កោដ្ដិតំ។ **វដ្ដ ច ឯកា**តិ ឯកវដ្ដា វដ្ដ ច។ **តទនុលោមិកា**តិ តេសំ ទ្វិន្នំ អនុលោមិកា។

២៣៧. **មច្ឆកណ្ឌកខជ្ជរី-បត្តា មដ្ឋា ច បដ្ដិកា**តិ ឯត្ថ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៧៨) ឯតេ មច្ឆកណ្ដកាទយោ មដ្ឋា វិការរហិតា បដ្ដិកា ច តទន្តោគធាតិ អធិប្បាយោ។ **លព្ភា ទសា ចតស្សោ**តិ ឯកាយ វា ទ្វីសុ វា តីសុ វា កថា ឯវ នត្ថីតិ អធិប្បាយោ, តតោ បរំ ន វដ្ដតិ។ **អន្តេសូ**តិ ឧភោសុ អន្តេសុ។ **គុណសុត្តក**ន្តិ ទិគុណសុត្តកំ។

២៣៩. **មករមុខាទិ**ន្តិ **អាទិ**-សទ្ទេន ទេឌ្ឌុភសីសំ គហិតំ។ **ឧភន្តេ**តិ ឧភោសុ អន្តេសុ។ កស្សាតិ? វិធស្ស។ **ឃដកា**តិ ឃដកតោ។ **លេខា**តិ លេខាយ។ ឃដកតោ ច លេខាយ ច អញ្ញំ ចិត្តកំ ន កប្បតីតិ អត្ថោ។

២៤០. **ទេឌ្ឌុភក**ន្តិ (ចូឡវ. ២៧៨; ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៧៨) ឧទកសប្បសិរសទិសំ។ **មុរជ**ន្តិ ពហុរជ្ជកេ ឯកតោ សង្កឌ្ឍិត្វា ឯកាយ រជ្ជុយា បលិវេឋេត្វា កតរជ្ជុ។ **មទ្ទវីណ**ន្តិ បាមង្គសទិសំ។ **កលាពុក**ន្តិ អនេករជ្ជុំ។ ឯតានិ បន សព្ពានិ ន កប្បន្តិ។ **ទសាសុ ទ្វេ មជ្ឈិមា**តិ មុរជំ មទ្ទវីណន្តិ ទ្វេ មជ្ឈិមា ឯវ។ **កប្បរេ**តិ កប្បន្តីតិ អត្ថោ។

២៤១. **គណ្ឋិយោ ចាបី**តិ (ចូឡវ. ២៧៩) ចីវរគណ្ឋិយោបិ។ វេឡុអាទិមយា កប្បន្តីតិ បសង្គេន វុត្តំ។ កាយពន្ធនវិនិច្ឆយោ។

កាយពន្ធននិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

បឋមភាណវារំ។

៣៤. បថវីនិទ្ទេសវណ្ណនា

២៤២. ជាតា (បាចិ. ៨៦; បាចិ. អដ្ឋ. ៨៦-៨៨; កង្ខា. អដ្ឋ. បថវីខណនសិក្ខាបទវណ្ណនា) អជាតាតិ ទុវិធា បថវីតិ អត្ថោ។ ឥទានិ តទុភយំ ទស្សេតុំ **“សុទ្ធមត្តិកបំសុកា”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ សុទ្ធមត្តិកបំសុកា ច អទឌ្ឍា ច ពហុមត្តិកបំសុកា ច ចាតុមាសាធិកោវដ្ឋបំសុមត្តិករាសិ ច ជាតបថវីតិ សម្ពន្ធោ។ ឯត្ថ បន **អទឌ្ឍា**តិ ឧទ្ធនបចនកុម្ភការាវាបភាជនបចនាទិវសេន តថា តថា អទឌ្ឍា។ អយំ បន វិសុំ នត្ថិ, សុទ្ធបំសុអាទីសុ អញ្ញតរាវ វេទិតព្ពា។ សុទ្ធបំសុ សុទ្ធមត្តិកា យេភុយ្យេនបំសុ យេភុយ្យេនមត្តិកា អតិរេកចាតុមាសាធិកោវដ្ឋមត្តិកាបំសុបុញ្ជោ ច អទឌ្ឍា ចាតិ អយំ សព្ពាបិ **ជាតបថវី**តិ វេទិតព្ពា។

២៤៣. **ទុតិយា**តិ អជាតបថវីតិ អត្ថោ។ **វុត្តរាសី**តិ មត្តិករាសិ ច បំសុរាសិ ច ចាតុមាសោមវដ្ឋកោ **អជាតបថវី**តិ អត្ថោ។

២៤៤. ឥទានិ យេភុយ្យេនមត្តិកា យេភុយ្យេនបំសុកា យេភុយ្យេនសក្ខរាតិ ឯវំ វុត្តាសុ កិត្តាវតា យេភុយ្យតា ហោតីតិ តំ ទស្សេតុំ **“ទ្វេ ភាគា”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ តីសុ ភាគេសុ ទ្វេ ភាគា មត្តិកា យស្សា ភូមិយា, ឯសា យេភុយ្យមត្តិកាតិ សម្ពន្ធោ។ ឧបឌ្ឍបំសុអាទយោបិ កប្បិយា ឯវ អកប្បិយភាគស្ស អនតិរេកតោ។ “យេភុយ្យេនមត្តិកា យេភុយ្យេនបំសុកា”តិ (បាចិ. ៨៦) ហិ វុត្តំ, ន “ឧបឌ្ឍមត្តិកា, ឧបឌ្ឍបំសុកា”តិ។ **សេសេសុបី**តិ យេភុយ្យបំសុកាទីសុបិ។

២៤៥. ជាតសញ្ញិស្ស បាចិត្តីតិ សម្ពន្ធោ។ ទ្វេឡ្ហស្ស វិមតិស្ស ទុក្កដំ។ ជាតេ អជាតសញ្ញិស្ស អនាបត្តិ។

២៤៦. **ឯកាយាណត្តិយា ឯកា**តិ សចេ សកី អាណត្តោ ទិវសម្បិ ខណតិ, អាណាបកស្ស ឯកា ឯវាតិ អត្ថោ។ **វាចសោ**តិ វាចាយ វាចាយាតិ អត្ថោ។

២៤៧. ឯត្ថ “ជាលេហិ អគ្គិ”ន្តិ វា វត្តុំ ន វដ្ដតិ។ អនិយមេត្វា បន “បោក្ខរណី ខណ, បថវី ខណ, វាបី ខណ, អាវាដំ ខណ, កន្ទំ ខណា”តិ វត្តុំ វដ្ដតិ។

២៤៨. **ឯទិស**ន្តិ ឯត្ថ អញ្ញម្បិ ឯវរូបំ កប្បិយវោហារវចនំ វដ្ដតីតិ អធិប្បាយោ។

២៤៩. កោបេតុំ លព្ភន្តិ សម្ពន្ធោ, យដាទីហិ គហេតុំ សក្កុណេយ្យកំ **ឧស្សិញ្ចនីយកទ្ទមំ**។

២៥១-២. ឧទកសន្តិកេ បតិតេតិ សម្ពន្ធោ។ ឧទកេ បតិតំ បន សព្ពកាលំ កប្បិយមេវ, តស្មា អកប្បិយំ ទស្សេតុំ “**ឧទកសន្តិកេ**”តិ វុត្តំ។ បាសាណេ លគ្គេ រជេ ច នវសោណ្ឌិយា បតិតេ រជេ ចាតិ សម្ពន្ធោ។ អព្ភោកាសុដ្ឋិតេ វម្មិកេ ច មត្តិកាកុដ្ដេ ចាតិ អត្ថោ, តថា ឯតេបិ សព្ពេ ចាតុមាសាធិកោវដ្ឋា ន កោបេតព្ពាតិ អត្ថោ។

២៥៣-៥. ភូមី វិកោបយំ ថម្ភាទី គណ្ហិតុំ ន ច កប្បតីតិ សម្ពន្ធោ។ **ធារាយា**តិ បស្សាវធារាយ។ បទំ ទស្សេស្សាមីតិ សម្ពន្ធោ។

២៥៧. **សេកោ**តិ សិញ្ចនំ។ ភូមិយា អលួហត្ថំ ឋបេត្វាតិ សម្ពន្ធោ។

២៥៨. **អវសេ សតី**តិ ហត្ថទាហាទីសុ អាបទាសូតិ អត្ថោ។ បថវីវិនិច្ឆយោ។

បថវីនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣៥. បរិក្ខារនិទ្ទេសវណ្ណនា

២៥៩-២៦០. **គិរិកូដ**ន្តិ មករទន្តកំ។ សិព្ពិតុញ្ច ឆិន្ទិតុញ្ច ន វដ្ដតីតិ សព្ពត្ថ យោជនា។ **ទណ្ឌេ**តិ ឆត្តទណ្ឌេ។

២៦១. សិព្ពិតុំ វា បញ្ជរំ វិនន្ធិតុំ វា ថិរត្ថំ ឆត្តេ ពន្ធិតុំ ទណ្ឌេ លេខា វដ្ដតីតិ សម្ពន្ធោ។ សចេ វុត្តប្បការំ អកប្បិយឆត្តំ លភតិ, ឃដកម្បិ វាឡរូបម្បិ ឆិន្ទិត្វា ធារេតព្ពំ, លេខាបិ យំសេត្វា អបនេតព្ពា, សុត្តកេន វា ទណ្ឌោ វេបេតព្ពោ។

២៦២. អនុវាតំ សន្ធាយ “**អន្តេ វា**”តិ វុត្តំ។ ទ្វិន្នំ បដ្ដានំ សង្ឃដិតដ្ឋានំ សន្ធាយ “**បដ្ដមុខេ វាបី**”តិ វុត្តំ។ វរកសីសាការេន សិព្ពនំ សន្ធាយ “**វេណិកា**”តិ ច សតបទាការេន សិព្ពនំ សន្ធាយ “**សង្ខលិកាបិ វា**”តិ ច វុត្តំ។ សតបទិសទិសំ អញ្ញំ វា សូចិវិការំ ន កប្បតិ, បកតិសូចិកម្មមេវ វដ្ដតីតិ អត្ថោ។ បាឡិកណ្ណិកអាទិកំ ចីវរេ ន ច កប្បតីតិ សម្ពន្ធោ។

២៦៣-៤. ចតុកោណាវ (បារា. អដ្ឋ. ១.៨៥) កប្បរេតិ សម្ពន្ធោ។ **អគ្ឃិក**ន្តិ អគ្ឃិយំ ចេតិយសទិសំ។ **ឯត្ថា**តិ គណ្ឋិបាសកបដ្ដេ។ **កោណសុត្តា ច បីឡកា**តិ ន កេវលំ ចតុកោណា គណ្ឋិកបាសកបដ្ដាវ កប្បន្តិ, អថ ខោ ទុ វិញ្ញេយ្យា កោណសុត្តបីឡកា ច កប្បរេតិ អត្ថោ។ **គន្ធំ តេលំ វា**តិ គន្ធំ វា តេលំ វា។

២៦៥. **រត្តន្តិ** (បារា. អដ្ឋ. ១.៨៥) រជិតំ។ **អញ្ញេន វា**តិ មុគ្គរាទិនា វា។ **កត្វា**តិ ឋបេត្វា។ **បហារេ ន ច មុដ្ឋិនា**តិ មុដ្ឋិនា ន បហារេយ្យាតិ អត្ថោ។

២៦៦-៧. ឆត្តវដ្ដិយំ (បារា. អដ្ឋ. ១.៨៥) លេខំ ឋបេត្វា ធម្មករណេ លេខា ន វដ្ដតីតិ សម្ពន្ធោ។ កុញ្ចិកាយ ច បិប្ផលេ ច មណិកា ច បីឡកា ច ន វដ្ដតីតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ **មណិកា**តិ ឯកា ឯវ វដ្ដមណិកា។ **បីឡកា** មុត្តរាជិសទិសា ពហូ។

២៦៨-៩. **មាលាទ្យរណិយ**ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.៨៥) អរណិយំ មាលាទិ វណ្ណមដ្ឋំ ន វដ្ដតីតិ សម្ពន្ធោ។ ឯវំ សព្ពត្ថ។ តិបុសីសមយេ បត្តមណ្ឌលេ ភិត្តិកម្មញ្ច ន វដ្ដតីតិ អត្ថោ។ **ហិត្វា**តិ ឋបេត្វា។ **សូចិសណ្ឌាសកោ** (បារា. អដ្ឋ. ១.៨៥) នាម សូចី ឌំសាបេត្វា យំសិតុំ កតោ ទារុមយោ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, មករទន្តកំ ឆិន្ទិតុ”ន្តិ

(ចូឡវ. ២៥៣) វុត្តត្ថា បត្តមណ្ឌលេ មករទន្តកំ វដ្ដតិ, អញ្ញំ ភិត្តិកម្មាទិវិការមេវ ន វដ្ដតិ, តស្មា គិរិកូដំ បត្តមណ្ឌលេ ឋបេត្វា អវសេសេ ន វដ្ដតីតិ វេទិតព្ពំ។

២៧២. **សេនាសនេ**តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.៨៥) បាសាទាទិសេនាសនេតិ អត្ថោ។

២៧៣. **បុមិត្ថិរូបរហិត**ន្តិ បុរិសរូបឥត្ថិរូបរហិតន្តិ អត្ថោ។ បរិក្ខារវិនិច្ឆយោ។

បរិក្ខារនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣៦. ភេសជ្ជនិទ្ទេសវណ្ណនា

២៧៤-៥. សហធម្មិនំ លព្ភំ ភេសជ្ជករណន្តិ សម្ពន្ធោ។ ន កេវលំ បញ្ចន្នំ សហធម្មិកានំយេវ ភិក្ខាចរិយវិញ្ញត្តិសកេហិ ភេសជ្ជករណំ លព្ភតិ, អថ ខោ អបរេសម្បិ បញ្ចន្នំ លព្ភតិ, តេ ទស្សេន្តោ **“បិតូន”**ន្តិអាទិមាហ។ **បិតូន**ន្តិ មាតាបិតូនន្តិ អត្ថោ។ យេ មាតាបិតរោ ជគ្គន្តិ ឧបដ្ឋហន្តិ, តេ **តទុបដ្ឋាកា** នាម។ ភិក្ខុំ ឯវ និស្សាយ ជីវន្តោ **ភិក្ខុនិស្សិតកោ** នាម។ បព្ពជ្ជាបេក្ខោ **“ភណ្ឌូ”**តិ វុច្ចតិ។

២៧៦. អបរេសម្បិ ទសន្នំ កាតុំ វដ្ដតិ, តេ ទស្សេតុំ **“មហាចូឡបិតា”**តិអាទិមាហ។ ឯត្ថ (បារា. អដ្ឋ. ២.១៨៥-១៨៧) បន មហាបិតា ចូឡបិតា មហាមាតា ចូឡមាតា មហាភាតា ចូឡភាតា មហាភគិនី ចូឡភគិនីតិ ឥមេហិ **អដ្ឋហិ** អាទិ-សទ្ទេន បិតុភគិនិញ្ច មាតុភាតិកញ្ច គហេត្វា ទស។ ឯតេសំ បន សកេន ភេសជ្ជេន កាតព្ពំ។ **អត្តនិយេ** ច អសតីតិ បាឋសេសោ។

២៧៧. ន កេវលញ្ច ឯតេសំ ទសន្នំ, ឥមេហិ សម្ពន្ធានំ បុត្តនត្តាទីនំ យាវសត្តមា កុលបរិវដ្ដា កាតុំ វដ្ដតីតិ ទស្សនត្ថំ **“កុលទូសនា”**តិអាទិមាហ។ អញ្ញោបិ (បារា. អដ្ឋ. ២.២៨៥-២៨៧) យោ អាគន្តុកោ វា ចោរោ វា យុទ្ធបរាជិតោ វា ឥស្សរោ ញាតកេហិ បរិច្ចត្តោ វា គមិយមនុស្សោ វា គិលានោ ហុត្វា វិហារំ បវិសតិ, សព្ពេសម្បិ អបច្ចាសីសន្តេន ភេសជ្ជំ កាតព្ពំ។

២៧៨. មាតា (បារា. អដ្ឋ. ២.១៨៥-១៨៧) បិតា តទុបដ្ឋាកោ ភិក្ខុនិស្សិតកោ បណ្ឌុបលាសោ វេយ្យាវច្ចករោតិ ឥមេសំ ឆន្នំ អនាមដ្ឋបិណ្ឌបាតោ អវារិតោតិ អត្ថោ។ កិញ្ច ភិយ្យោ – ទាមរិកចោរស្ស ច ឥស្សរិយស្ស ច ទាតុមវារិតោតិ អត្ថោ។

២៧៩. **តេស**ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.១៨៥-១៨៧) គហដ្ឋានំ។ **សាសនោគធ**ន្តិ រតនបរិត្តអាដានាដិយបរិត្តាទិបរិត្តំ ភណិតព្ពន្តិ អត្ថោ។

២៨០. “អាគន្ត្វា (បារា. អដ្ឋ. ២.១៨៥-១៨៧) សីលំ ទេតុ, ធម្មញ្ច បរិត្តញ្ច ភាសតូ”តិ កេនចិ បេសិតោតិ សម្ពន្ធោ។ **ទាតុំ វត្តុ**ន្តិ សីលំ ទាតុំ, ធម្មញ្ច បរិត្តញ្ច វត្តុំ លព្ភតីតិ អត្ថោ។ ភេសជ្ជវិនិច្ឆយោ។

ភេសជ្ជនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣៧. ឧគ្គហនិទ្ទេសវណ្ណនា

២៨១. **ទសភេទម្បី**តិ សចេ កេនចិ ហេដ្ឋា ទស្សិតំ ទសវិធំ រតនំ អានេត្វា “ឥទំ សង្ឃស្ស វា ចេតិយស្ស វា នវកម្មស្ស វា អញ្ញបុគ្គលស្ស វា សុត្តន្តិកគណស្ស វា ទម្មី”តិ វុត្តេ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆន្តស្ស ទុក្កដំ ហោតីតិ អត្ថោ។

២៨២-៣. តេសុ ទសវិធេសុ រតនេសូតិ អត្ថោ។ **ទ្វីសូ**តិ រជតជាតរូបេសុ។ គណសង្ឃបុគ្គលេ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៣៨-៥៣៩) អនាមសិត្វា “ឥទំ ហិរញ្ញសុវណ្ណំ ចេតិយស្ស ទម្មិ, នវកម្មស្ស ទម្មី”តិ វុត្តេ ន បដិក្ខិបេតិ អត្ថោ។ កឹ កាតព្ពន្តិ ចេ? តំ ទស្សេតុំ **“វទេ”**តិអាទិ វុត្តំ។ “ឥមេ ឯវំ វទន្តី”តិ កប្បិយការានំ អាចិក្ខិតព្ពន្តិ អត្ថោ។

២៨៤. ន កេវលំ ហិរញ្ញសុវណ្ណាទិកមេវ, អញ្ញម្បិ ខេត្តវត្ថាទិកំ អកប្បិយំ ន សម្បដិច្ឆិតព្ពន្តិ តំ ទស្សេតុំ **“ខេត្តំ វត្ថុ”**ន្តិអាទិមាហ។ ទាសបសុអាទិកំ **ទាសបសាទិកំ**។ សចេ ហិ កោចិ “មយ្ហំ សស្សសម្បាទកំ មហាតឡាកំ អត្ថិ, តំ សង្ឃស្ស ទម្មី”តិ វទតិ, តញ្ចេ សង្ឃោ សម្បដិច្ឆតិ។ បដិគ្គហណេបិ បរិភោគេបិ អាបត្តិយេវ។ ឯវំ សេសេសុបិ។

កប្បិយេន កមេន គណ្ហេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។ “ខេត្តំ ទម្មី”តិ វុត្តេ “ន វដ្ដតី”តិ បដិក្ខិបិត្វា “តតោ ចត្តារោ បច្ចយេ បរិភុញ្ជថា”តិ វា “ចតុបច្ចយបរិភោគត្ថាយ ទម្មី”តិ វា វទតិ ចេ, គហេតព្ពំ។ វត្ថុម្ហិបិ ឯសេវ នយោ។ “តឡាកំ ទម្មី”តិ វុត្តេ បដិក្ខិបិត្វា “ចត្តារោ បច្ចយេ បរិភុញ្ជថា”តិ វា “សង្ឃោ ឧទកំ បរិភុញ្ជិស្សតិ, ភណ្ឌកំ ធោវិស្សតី”តិ វា អាទិនា នយេន វុត្តេ សម្បដិច្ឆិតព្ពំ។ “ទាសំ ទម្មី”តិ វុត្តេ បដិក្ខិបិត្វា “អារាមិកំ, វេយ្យាវច្ចករំ, កប្បិយការកំ ទម្មី”តិ វុត្តេ សម្បដិច្ឆិតព្ពំ។ “គោមហិំសអជេឡកាទយោ ទម្មី”តិ វុត្តេ បដិក្ខិបិត្វា “បញ្ចគោរសបរិភោគត្ថាយា”តិ វុត្តេ សម្បដិច្ឆិតព្ពំ។ ឯទិសំ គហណំ សន្ធាយ **“បដិក្ខិបិត្វា គណ្ហេយ្យា”**តិ វុត្តំ។

២៨៥-៦. **នវមាតិកកេទារតឡាកកិរិយា** (បារា. អដ្ឋ. ២.២៣៨-២៣៩) **ច អនវេ** បុព្ពេ កប្បិយវោហារេន បដិក្ខិបិត្វា គហិតតឡាកេ **មត្តិកុទ្ធរណ**ញ្ច ភិន្នដ្ឋានេ បាឡិ**ពន្ធោ** ច ទុព្ពលដ្ឋានេ **អាឡិយា ថិរការរោ ច អនវេ** កេទារេ បុរាណភាគតោ **អតិរេកភាគគ្គហណ**ញ្ច **នវេ** កេទារេ **អបរិច្ឆិន្នភាគេ “សស្សេ ទេថ ឯត្តកេ”**តិ **កហាបណុដ្ឋាបនញ្ចា**បីតិ ឥទំ សព្ពំ ភិក្ខុស្ស កាតុំ ន វដ្ដតិ។ សចេ ករោតិ, ឯវមាទិកំ **សព្ពេសម្បិ អកប្បិយ**ន្តិ អត្ថោ។

២៨៧-៩. ឥទានិ តំយេវ អកប្បិយំ ទស្សេតុំ **“អវត្វា”**តិអាទិ វុត្តំ។ តស្សត្ថោ (បារា. អដ្ឋ. ២.២៣៨-២៣៩) – យោ បន “កស, វប្ប” ឥច្ចាទិកំ អវត្វា “ឯត្តិកាយ ភូមិយា ឯត្តកោ ភាគោ ទេយ្យោ”តិ ភូមី វា បតិដ្ឋាបេតិ, “ឯត្តកេ ភូមិភាគេ សស្សំ កតំ, ឯត្តកំ គណ្ហថា”តិ កស្សកេ វទន្តេ បមាណគណ្ហនត្ថំ ទណ្ឌរជ្ជុភិ មិនតិ, ខលេ ឋត្វា រក្ខណាទីនិ ករោតិ, តស្សេវ អកប្បិយន្តិ។

២៩០. ភណ្ឌាគារិកសីសេន បិតុសន្តកម្បិ សចេ បដិសាមេយ្យ, បាចិត្តិយន្តិ អត្ថោ។

២៩១-២. **បិតូន**ន្តិ មាតាបិតូនំ។ សាដកាទិកប្បិយំ **វត្ថុំ**។ “បដិសាមេត្វា ទេហី”តិ វុត្តេតិ សម្ពន្ធោ។ បាតេត្វាន គតេ យស្មា **អជ្ឈារាមសិក្ខាបទ**វសេន (បាចិ. ៥០៥-៥០៦) បលិពោធោ, តស្មា គោបិតុំ លព្ភន្តិ អត្ថោ។

២៩៣-៤. **សកំ** វាសិអាទិបរិក្ខារន្តិ អត្ថោ។ ឥទំ ឋានំ គុត្តន្តិ ទស្សេតព្ពំ។ “ឯត្ថ ឋបេថា”តិ បន ន វត្តព្ពំ។

២៩៥. ឯត្ថ “អញ្ញោ កោចិ ន បវិសតិ, ភិក្ខូហិ វា សាមណេរេហិ វា គហិតំ ភវិស្សតី”តិ **សង្កន្តី**តិ អត្ថោ។ **វត្ថុម្ហី**តិ អលង្ការាទិវត្ថុម្ហីតិ អត្ថោ។ **តាទិសេ**តិ យាទិសេ វត្ថុម្ហិ នដ្ឋេ អាសង្កា ហោតិ, តាទិសេ វត្ថុម្ហិ នដ្ឋេតិ សម្ពន្ធោ។

២៩៦. ឥទានិ អសង្កិតព្ពដ្ឋានំ ទស្សេតុំ **“វិហារាវសថស្សន្តោ”**តិអាទិមាហ។ វិហារស្ស ច យវស្ស ចាតិ អត្ថោ។ **រតន**ន្តិ ទសវិធំ រតនំ។ **រតនសម្មត**ន្តិ សាដកវេឋនាទិកំ។ **គហេត្វានា**តិ កប្បិយការកេ អសតិ អត្តនាបិ គហេត្វាន និក្ខិបេយ្យាតិ អត្ថោ។ **មគ្គេរញ្ញេបី**តិ មគ្គេបិ អរញ្ញេបិ។ **តាទិសេ**តិ “ភិក្ខូហិ គហិតំ ភវិស្សតី”តិ អាសង្កិតព្ពដ្ឋានេ។ **បតិរូបំ ករិយតី**តិ មគ្គេ វា អរញ្ញេ វា តាទិសំ ភណ្ឌំ បស្សិត្វា មគ្គា ឱក្កម្ម និសីទិតព្ពំ, សាមិកេសុ អាគតេសុ តំ ឋានំ អាចិក្ខិតព្ពំ។ សចេ សាមិកេ ន បស្សតិ, រតនសម្មតំ បំសុកូលំ គហេតព្ពំ។ រតនញ្ចេ ហោតិ, គុណ្ឋិភូតេន គន្តព្ពន្តិ អត្ថោ។ អយំ មគ្គារញ្ញកេសុ បដិបត្តិ។ វិហារាវសថានំ បន អន្តោ តាទិសំ ទិស្វា ភណ្ឌកំ មុញ្ចិត្វា “ឯត្ថ ឯត្តកា កហាបណា”តិអាទិនា នយេន រូបេន វា លញ្ឆនាយ វា បិលោតិកាយ វា សញ្ញាណំ កត្វា និក្ខិបិតព្ពំ, តតោ បក្កមន្តេន បតិរូបានំ ភិក្ខូនំ អាចិក្ខិតព្ពំ។ ឧគ្គហវិនិច្ឆយោ។

ឧគ្គហាទិទ្វេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣៨. កុលទូសននិទ្ទេសវណ្ណនា

២៩៧. “កុលានិ ទូសេតិ បុប្ផេន វា ផលេន វា ចុណ្ណេន វា មត្តិកាយ វា ទន្តកដ្ឋេន វា វេឡុយា វា វេជ្ជិកាយ វា ជង្ឃបេសនិយេន វា”តិ (បារា. ៤៣៧) វុត្តត្តា តានិ អដ្ឋ វត្ថូនិ ទស្សេតុំ **“បុប្ផ”**ន្តិអាទិមាហ។ ឥមាយ មិច្ឆាបដិបត្តិយា កុលានំ អញ្ញេសុ សីលវន្តេសុ បសាទំ ទូសេតិ វិនាសេតីតិ **កុលទូសនំ ទុក្កដំ** អាបជ្ជតិ។ តំ បន អត្តនោ សន្តកេ ច បរសន្តកេ ច វេទិតព្ពំ។

២៩៨. ឥទានិ ឥមេសុ វត្ថូសុ ន កេវលំ កុលទូសនទុក្កដមេវ អាបជ្ជតិ, ថុល្លច្ចយាទីនិបិ អាបជ្ជតីតិ ទស្សេតុំ **“ថុល្លច្ចយ”**ន្តិអាទិមាហ។ សង្ឃិកំ គរុភណ្ឌំ ឥស្សរេន ទេន្តស្ស ថុល្លច្ចយន្តិ សម្ពន្ធោ។ សេនាសនត្ថាយ

និយមិតំ បន បុប្ផាទិ គរុភណ្ឌំ ហោតិ។ សង្ឃស្ស វា អញ្ញស្ស វា សន្តកំ ថេយ្យចិត្តេន ទេន្តស្ស ទុក្កដាទីនិ ហោន្តីតិ បាបសេសោ, តស្ស ភណ្ឌស្ស អគ្ឃវសេន ទុក្កដថុល្លច្ចយបារាជិកានិ ហោន្តីតិ អត្ថោ។

២៩៩-៣០០. **សព្ពថា**តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៣១) កប្បិយវោហារអកប្បិយវោហារបរិយាយឱភាសនិមិត្តកម្មាទីហិ ន វដ្ដតីតិ អត្ថោ។ វតិអាទីនិ កត្វា **ជគ្គិតុញ្ច។ អត្តនោ បរិភោគត្ថ**ន្តិ ផលបរិភោគត្ថំ។ **រោបនាទីនី**តិ រោបាបនាទីនិ។ **អាទិ**-សទ្ទេន សិញ្ចាបនឱចិនាបនាទីនិ គហិតានិ។ កុទ្ទាលខណិត្តិវាសិផរសុឧទកភាជនាទីនិ អាហរិត្វា សមីបេ ឋបនវសេន និមិត្តតោ ច កុទ្ទាលខណិត្តាទីនិ ច មាលាវច្ឆេ ច គហេត្វា ឋិតេ “សាមណេរាទយោ ទិស្វា ‘ថេរោ ការាបេតុកាមោ’តិ អាគន្ត្វា ករោន្តី”តិ សញ្ញាយ ឱភាសតោ ច “ឥមំ រុក្ខំ ជាន, ឥមំ អាវាដំ ជានា”តិអាទិកប្បិយវោហារតោ ច “បណ្ឌិតេន មាលាវច្ឆាទយោ រោបាបេតព្ពា, ន ចិរស្សេវ ឧបការាយ សំវត្តន្តី”តិអាទិបរិយាយតោ ច រោបនាទីនិ លព្ភរេតិ សម្ពន្ធោ។

៣០១-២. ឥទានិ អដ្ឋសុ វត្ថូសុ អវសេសានិ ទ្វេ វត្ថូនិ ទស្សេតុំ **“វុត្តាវ វេជ្ជិកា ជង្ឃបេសនេ”**តិ វុត្តំ។ តត្ថ **វេជ្ជិកា** បុព្ពេ **វុត្តាវ**, ឥទានិ ជង្ឃបេសនាទិវិនិច្ឆយំ វក្ខាមីតិ អត្ថោ។ **បិតរោ**តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៣៦-៤៣៧) មាតាបិតរោ។ **ភណ្ឌុ**ន្តិ បព្ពជ្ជាបេក្ខំ។ ភិក្ខុស្ស សកំ វេយ្យាវច្ចករញ្ចាតិ ឯតេ ឋបេត្វា កសិវាណិជ្ជាទិគិហិកម្មេសុ ទូតសាសនំ ហរណេ ទុក្កដន្តិ អត្ថោ។ បឋមំ សាសនំ អគ្គហេត្វា បុន តំ ទិស្វា វា តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា វា វទតោបិ ទុក្កដមេវាតិ អត្ថោ។ សាសនំ អគ្គហេត្វា អាគតានំ បន “ភន្តេ, តស្មិំ គាមេ ឥត្ថន្នាមស្ស កា បវត្តី”តិ បុច្ឆិយមានេ កថេតុំ វដ្ដតិ។ បុច្ឆិតបញ្ហេ ទោសោ នត្ថិ។

៣០៣. **ឯវំ** កុលទូសនេន **ឧប្បន្នបច្ចយា**។ “បញ្ចន្នម្បី”តិ វុត្តត្តា អនុបសម្បន្នេន កតម្បិ ឯទិសំ ន វដ្ដតិ ឯវ មិច្ឆាជីវត្តា។ **អាតុមាវត្ថុ** (មហាវ. ៣០៣) ចេត្ថ និទស្សនំ។ កី វិយាតិ ចេ, តំ ទស្សេតុំ **“អភូតារោចនារូប-សព្យោហារុគ្គហាទិសា”**តិ វុត្តំ។ តត្ថ **ឧគ្គហាទិសា**តិ ឯតេហិ ឧប្បន្នបច្ចយសទិសាតិ អត្ថោ។

៣០៤. ឥទានិ បុប្ផាទីនិ កេសំ ទាតុំ វដ្ដន្តិ, កេសំ ទាតុំ ន វដ្ដន្តីតិ តំ ទស្សេតុំ **“ហរាបេត្វា”**តិអាទិមាហ។ បិតូនំ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៣៦-៤៣៧) ទាតុំ លព្ភតីតិ សម្ពន្ធោ។ សេសញាតីនំ បត្តានំ ឯវ។ **លិង្គ**ន្តិ សិវលិង្គំ។

៣០៥. **តថា ផល**ន្តិ ផលម្បិ មាតាបិតូនំ ហរិត្វាបិ ហរាបេត្វាបិ ទាតុំ លព្ភតីតិ អត្ថោ។ ន កេវលំ មាតាបិតូនំយេវ, អញ្ញេសម្បិ ទាតុំ លព្ភតីតិ ទស្សេតុំ **“គិលានាន”**ន្តិអាទិមាហ។ **សបរសន្តក**ន្តិ ឯត្ថ **បរោ**តិ អត្តនោ វិស្សាសញ្ញាតកោ ឯវ អធិប្បេតោ។

៣០៦. **ភាជេន្តេ**តិ សង្ឃស្ស ផលបុប្ផម្ហិ ភាជិយមានេ សម្មតេន ទេយ្យន្តិ សម្ពន្ធោ។ ឥតរេន អសម្មតេន អបលោកេត្វា ទាតព្ពន្តិ អត្ថោ។

៣០៧. **បរិច្ឆិជ្ជា**តិ អាគតានំ ទាតព្ពន្តិ ផលវសេន វា រុក្ខវសេន វា បរិច្ឆិន្ទិត្វាតិ អត្ថោ។ **ឥតរស្សា**តិ ឥស្សរាទិកស្ស។ **កតិកំ វត្វា**តិ “ឥមស្មិំ រុក្ខេ ឯត្តកានិ ផលានិ លព្ភន្តី”តិ ឯវំ វត្វា។

៣០៨. **សេសេ**តិ មត្តិកាទន្តកដ្ឋវេឡូម្ហិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៣៦-៤៣៧)។ **យថាវុត្តនយោ ឯវា**តិ ឯត្ថ អត្តនោ ច បរស្ស ច សន្តកំ កុលសង្គហត្ថាយ ទទតោ ទុក្កដន្តិអាទិនា ហេដ្ឋា វុត្តនយេនេវ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោតិ អត្ថោ។ **បណ្ណម្បី**តិ កិញ្ចាបិ បាឡិយំ បណ្ណទានំ ន វុត្តំ, តថាបិ កុលទូសនេ បវេសយេតិ អត្ថោ។ កុលទូសនវិនិច្ឆយោ។

កុលទូសននិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣៩. វស្សូបនាយិកនិទ្ទេសវណ្ណនា

៣០៩-៣១០. ឥទានិ វស្សូបគមនំ ទស្សេតុំ **“បុរិមិកា”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ បុរិមិកា បច្ឆិមិកា (មហាវ. ១៨៤; មហាវ. អដ្ឋ. ១៨៥) ចេតិ ទ្វេ វស្សូបនាយិកាតិ អត្ថោ។ អាលយបរិគ្គហោ វា វចីភេទោ វា វស្សូបនាយិកាតិ បាឋសេសោ។ ឥទានិ វត្តព្ពំ សន្ធាយ **“ឯទិសោ”**តិ វុត្តំ។ “ឥធ វស្សំ វសិស្សាមី”តិ **ចិត្តុប្បាទេត្ថ អាលយោ** (មហាវ. អដ្ឋ. ២០៣)។ អាលយបរិគ្គហោ បន វជេ វា សត្ថេ វា នាវាយ វា វស្សំ ឧបគន្តុកាមស្ស តត្ថ សេនាសនំ អលភន្តស្ស លព្ភតិ, សត្ថាទីសុ បន វស្សំ ឧបគន្តុំ ន វដ្ដតីតិ កត្វា។ យទិ សត្ថាទីសុ កវាដពទ្ធំ សេនាសនំ លព្ភតិ, តត្ថ ឧបគន្តព្ពំ។ ឧបគច្ឆន្តេន ច “ឥធ វស្សំ ឧបេមី”តិ តិក្ខត្តុំ វត្តព្ពំ។ វិហារេ បន វចីភេទោ វា

កាតព្ពោ។ សចេ “ឥធ វស្សំ វសិស្សាមី”តិ អាលយោ អត្ថិ, អសតិយា បន វស្សំ ន ឧបេតិ, ឆិន្នវស្សោ ន ហោតិ, បវារេតុញ្ច លភតិ ឯវ។

៣១១. **នោបេតុកាមោ អាវាសំ, តទហូតិក្កមេយ្យ វា**តិ បាឋេ (មហាវ. ១៨៦) អតិក្កមន្តស្ស អាវាសំ តទហុ វស្សូបនាយិកាតិបិ អត្ថោ។ អាវាសំ អតិក្កមេយ្យ វាតិ សម្ពន្ធោ។ **ជានំ វានុបគច្ឆតោ**តិ ឯត្ថ វិហារេ និសីទិត្វាបិ អនុបគច្ឆតោ ទុក្កដាបត្តិ ហោតីតិ អធិប្បាយោ។

៣១២. ឆិន្នវស្សោ (វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ២០៨) វា កេនចិ អន្តរាយេន បឋមំ អនុបគតោ (មហាវ. ១៨៥-១៨៦) វា ទុតិយំ ឧបគច្ឆេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។ **តេមាស**ន្តិ បុរិមំ វា តេមាសំ បច្ឆិមំ វា តេមាសំ។ “ន ភិក្ខវេ វស្សំ ឧបគន្ត្វា បុរិមំ វា បច្ឆិមំ វា តេមាសំ អវសិត្វា ចារិកា បក្កមិតព្ពា។ យោ បក្កមេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (មហាវ. ១៨៥) ហិ វុត្តំ។

៣១៣-៥. “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, សត្តន្នំ សត្តាហករណីយេន អប្បហិតេបិ គន្តុំ, បគេវ បហិតេ, ‘ភិក្ខុស្ស ភិក្ខុនិយា សិក្ខមានាយ សាមណេរស្ស សាមណេរិយា មាតុយា ច បិតុស្ស ច, គិលានភត្តំ វា បរិយេសិស្សាមិ, គិលានុបដ្ឋាកភត្តំ វា បរិយេសិស្សាមិ, គិលានភេសជ្ជំ វា បរិយេសិស្សាមិ, បុច្ឆិស្សាមិ វា ឧបដ្ឋហិស្សាមិ វា’តិ សត្តាហំ សន្និវត្តោ កាតព្ពោ”តិ (មហាវ. ១៩៨) វុត្តត្តា **“មាតាបិតូនមត្ថាយ...បេ.... ឧបដ្ឋិស្ស”**ន្តិ វុត្តំ។ តត្ថាយំ សង្ខេបោ – “មាតាទីនំ គិលានភត្តំ វា តទុបដ្ឋាកភត្តំ វា គិលានានំ ឱសធំ វា ឯសិស្សំ បរិយេសិស្ស”ន្តិ វា “តេ គិលានេ គន្ត្វា បុច្ឆិស្សាមី”តិ វា “ឧបដ្ឋិស្ស”ន្តិ វា បហិតេបិ អប្បហិតេបិ សត្តាហកិច្ចេន គន្តុំ លភតិ។

ឥទានិ សហធម្មិកេ ឯវ សន្ធាយ **“អនភិរត”**ន្តិអាទិ វុត្តំ។ “វិសភាគរូបំ ទិស្វា អនភិរតិ, តតោ វូបកាសិស្សំ, តំ គហេត្វា អញ្ញត្ថ គមិស្ស”ន្តិ អធិប្បាយេន គន្តុម្បិ លព្ភតីតិ អត្ថោ។ កុក្កុច្ចំ វិនោទនញ្ច ទិដ្ឋី វិវេចនញ្ច អហំ វា ករេយ្យំ អញ្ញេហិ វា ការេយ្យន្តិ សម្ពន្ធោ។ បរិវាសមានត្តអាទីហិ វុដ្ឋានំ វា គរុកា។ **អាទិ**-សទ្ទេន សចេ សង្ឃេន កម្មំ កតំ ហោតិ, តស្ស បដិប្បស្សទ្ធិយា អនុស្សាវនករណាទីសុ ឧស្សុក្កំ ករេយ្យន្តិ គន្តុំ លព្ភតីតិ អត្ថោ។ **សត្តាហកិច្ចេនា**តិ សត្តាហករណីយេន។

៣១៦. ធម្មសវនត្ថំ និមន្តិតោ ឯវ វជេតិ អត្ថោ។ **គរូ** នាម អាចរិយុបជ្ឈាយា, តេហិ ភណ្ឌធោវនកិច្ចេន បហិតស្ស គន្តុំ វដ្ដតីតិ អត្ថោ។

៣១៧. **ន ភណ្ឌធោវន...បេ.... ទស្សនេ**តិ ឯត្ថ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៩៩) ឯតេសុបិ ន វជេតិ សម្ពន្ធោ។ **លព្ភា**ន្តិ ឯត្ថ “អជ្ជេវ អាគមិស្ស”ន្តិ អទូរគោ យទិ ន បាបុណេយ្យ, លព្ភន្តិ សម្ពន្ធោ។ កី វុត្តំ ហោតិ? “អជ្ជេវ អាគមិស្សាមី”តិ សាមន្តវិហារំ គន្ត្វា បុន អាគច្ឆន្តស្ស អន្តរាមគ្គេ សចេ អរុណុដ្ឋានំ ហោតិ, វស្សច្ឆេទោបិ ន ហោតិ, រត្តិច្ឆេទេន ទុក្កដម្បិ នាបជ្ជតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

៣១៨. **សេសញាតិហី**តិ ភាតុភគិនីអាទីហិ។ ភិក្ខុនិស្សិតកេន ច បហិតេតិ សម្ពន្ធោ។ **និទ្ទិសិត្វា**តិ “អាគច្ឆន្តុ ភទន្តា, ឥច្ឆាមិ ទានញ្ច ទាតុំ ធម្មញ្ច សោតុំ ភិក្ខូនញ្ច បស្សិតុ”ន្តិអាទិនា យំ កិញ្ចិ និទ្ទិសិត្វាវ បេសិតេ គន្តុំ វដ្ដតិ។ កេវលំ “អាគច្ឆន្តុ ភិក្ខូ, ឥច្ឆាមិ ភិក្ខូនំ អាគមន”ន្តិ ឯវំ អនិទ្ទិសិត្វា វុត្តេ គន្តុំ ន លព្ភតីតិ អត្ថោ។

៣១៩. **អច្ឆរាយេ សតត្តនោ**តិ ទសវិធេសុ អន្តរាយេសុ ឯកស្មិម្បិ អន្តរាយេ អត្តនោ សតីតិ អត្ថោ។ សង្ឃសាមគ្គិយា វា វស្សច្ឆេទេ អនាបត្តីតិ អត្ថោ។ វុត្តញ្ហេតំ “ឥធ បន, ភិក្ខវេ, វស្សូបគតោ ភិក្ខុ បស្សតិ សម្ពហុលេ ភិក្ខូ សង្ឃភេទាយ បរក្កមន្តេ។ តត្រ ចេ ភិក្ខុនោ ឯវំ ហោតិ, ‘គរុកោ ខោ សង្ឃភេទោ វុត្តោ ភគវតា។ មា មយិ សម្មុខីភូតេ សង្ឃោ ភិជ្ជី’តិ បក្កមិតព្ពំ, អនាបត្តិ វស្សច្ឆេទស្សា”តិ (មហាវ. ២០២)។ ឯវំ ឆិន្នវស្សោ នោ បវារយេតិ អត្ថោ។

៣២០. **រុក្ខស្ស សុសិរេ**តិ ឯត្ថ (មហាវ. ២០៤; មហាវ. អដ្ឋ. ២០៣) បន សុទ្ធេ រុក្ខសុសិរេ ឯវ ន វដ្ដតិ, មហន្តស្ស បន សុសិរស្ស អន្តោ បទរច្ឆទនំ កុដិកំ កត្វា បវិសនទ្វារំ យោជេត្វា ឧបគន្តុំ វដ្ដតិ។ **រុក្ខស្ស វិដបេ**តិ ឯត្ថាបិ សុទ្ធវិដបមត្តេ ន វដ្ដតិ, មហាវិដបេ បន អដ្ដកំ ពន្ធិត្វា វុត្តនយេន កុដិកំ កត្វា ឧបគន្តុំ វដ្ដតិ។ **ឆវកុដិ** នាម បាសាណកុដិកន្តិ វទន្តិ។ តីសុ បស្សេសុ បាសាណេ ឧស្សាបេត្វា ឧបរិ បាសាណេន បដិច្ឆន្នា។

៣២១. នាវាទីសុ បន ឧបគតោ បវារេតុញ្ច លព្ភតីតិ សម្ពន្ធោ។ វស្សូបនាយិកវិនិច្ឆយោ។

វស្សូបនាយិកនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤០. អវេភង្គិយនិទ្ទេសវណ្ណនា

៣២២-៤. **អារាមារាមវត្ថូនី**តិ ឯត្ថ (ចូឡវ. ៣២១; ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២១) **អារាមោ** នាម បុប្ផារាមោ វា ផលារាមោ វា។ មញ្ចោ បីឋំ ភិសិ ពិព្ពោហនាទិសយនាសនំ។ **លោហកុម្ភី**អាទយោ កាឡលោហតម្ព លោហាទិមយា។ **ភាណកោ** ឧទកចាដិ។ **បញ្ចេតេ អវិភាជិយា**តិ ភាជេត្វា ន គហេតព្ពា, គហិតាបិ សង្ឃសន្តកា ឯវាតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ បន អារាមោ អារាមវត្ថូតិ បឋមំ, វិហារោ វិហារវត្ថូតិ ទុតិយំ, មញ្ចោ បីឋំ ភិសិ ពិព្ពោហនន្តិ តតិយំ, លោហកុម្ភី...បេ.... និខាទនន្តិ ចតុត្ថំ, វល្លិ...បេ.... ទារុភណ្ឌំ មត្តិកភណ្ឌន្តិ បញ្ចមន្តិ ឯវំ ឥមានិ រាសិវសេន បញ្ច ហោន្តិ, សរុបវសេន អនេកានិ ហោន្តិ។ ហោន្តិ ចេត្ថ –

> "ទ្វិសង្គហានិ ទ្វេ ហោន្តិ, តតិយំ ចតុសង្គហំ;
> ចតុត្ថំ នវកោដ្ឋាសំ, បញ្ចមំ អដ្ឋភេទន"ន្តិ។ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២១);

៣២៥. "បញ្ចិមានិ, ភិក្ខវេ, អវិស្សជ្ជិយានិ ន វិស្សជ្ជេតព្ពានិ សង្ឃេន វា គណេន វា បុគ្គលេន វា, វិស្សជ្ជិតានិបិ អវិស្សជ្ជិតានិ ហោន្តិ។ យោ វិស្សជ្ជេយ្យ, អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្សា"តិ (ចូឡវ. ៣២១) វុត្តត្តា "**ភាជិតាបិ អភាជិតា**"តិ វុត្តំ។ **ឯតេ**តិ វុត្តប្បការា បញ្ចបិ "គរុភណ្ឌានី"តិ ច "អវិស្សជ្ជិយានី"តិ ច ច-សទ្ទេន "អវេភង្គិយានី"តិ ច វុច្ចន្តីតិ អត្ថោ។

៣២៦-៨. ឥទានិ បុរិមេសុ តីសុ រាសីសុ សព្ពស្ស គរុភណ្ឌត្តា តេ អនាមសិត្វា បច្ឆិមេសុ ទ្វីសុ រាសីសុ ឯកច្ចស្ស អគរុភណ្ឌស្សាបិ អត្ថិតាយ តំ ទស្សេតុំ អារភន្តោបិ តេសុ ទ្វីសុ ពហុវិសយំ បឋមំ ទស្សេតុំ "**វល្លិឌ្ឍ ពាហុមត្តាបី**"តិអាទិមាហាតិ ញាតព្ពំ។ តស្សាយំ សង្ខេបោ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២១) – វល្លិ អឌ្ឍពាហុមត្តាបិ វេឡុ អដ្ឋង្គុលាយតោបិ **តិណាទិ មុដ្ឋិមត្តម្បី**តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន មុញ្ជបព្ពជំ សង្គណ្ហាតិ, បណ្ណំ ឯកម្បិ មត្តិកា បាកតា វា បញ្ចវណ្ណា វា **សុធាកង្គុដ្ឋអាទិកា**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន សជ្ជុលសជាតិហិង្គុលកាទិ វា តាលបក្កប្បមាណាបិ យេហិ កេហិចិ សង្ឃស្ស ទិន្នា វា សង្ឃិកេ តិណខេត្តាទិម្ហិ ជាតា វា រក្ខិតគោបិតភូមិភាគេ ឧប្បន្នា តត្ថជាតកា វា សង្ឃិកា រក្ខិតា ឯវ អភាជិយាតិ អត្ថោ។

ឥទានិ យេ ចេត្ថ ភាជិតព្ពា, តេ ទស្សេតុំ "**និដ្ឋិតេ**"តិអាទិមាហ, សង្ឃស្ស វា ចេតិយស្ស វា កម្មេ និដ្ឋិតេ ភាជិយាតិ អធិប្បាយោ។ ឯត្ថ បន យំ កិញ្ចិ វល្លិវេឡុតិណបណ្ណមត្តិកាទិ សង្ឃស្ស ទិន្នំ វា សង្ឃិកេ តិណខេត្តាទិម្ហិ ជាតកំ វា រក្ខិតគោបិតំ គរុភណ្ឌំ, តំ សង្ឃកម្មេ ច ចេតិយកម្មេ ច និដ្ឋិតេ អវសេសំ បុគ្គលិកកម្មេបិ ទាតុំ វដ្តតិ, អគរុភណ្ឌត្តា ភាជិតុម្បិ លព្ភតិ។ សេនាសនត្ថាយ រក្ខិតគោបិតមេវ គរុភណ្ឌំ ហោតិ, ន ឥតរំ។ សីហឡទីបេ តុម្ពូលសោមវិហារេ សង្ឃស្ស បាកវត្តម្បិ តាលបណ្ណំ វិក្កិណិត្វា ករីយតិ។ កស្មា? ន ហិ តត្ថ បណ្ណេន អត្ថោ អត្ថិ, សព្ពេបិ ឥដ្ឋកច្ឆន្នា បាសាទាទយោតិ។ ឯវំ អញ្ញត្ថាបិ ករីយតិ ឯវាតិ វទន្តិ។

៣២៩. ឥទានិ លោហភណ្ឌាទីសុ ឯកន្តភាជេតព្ពភណ្ឌំ ទស្សេតុំ "**បត្តាទី**"តិអាទិមាហ។ ឯត្ថ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២២១) បន **អាទិ**-សទ្ទេន លោហថាលកតម្ព កុញ្ចិកា កដច្ឆុ សរក អញ្ជនិ អញ្ជនិសលាកាកណ្ណមលហរណីសូចិ សណ្ឌាសកត្តរយដ្ឋិអាទីនិ គហិតានេវ។ **តថា**តិ ភាជិយមេវាតិ អត្ថោ។ វិប្បកតញ្ច អវិប្បកតញ្ច។ **បាទគណ្ឋក**ន្តិ មគធនាឡិយា បញ្ចនាឡិយា គណ្ឋនំ។

៣៣១-២. **អនុញ្ញាតវាសិ** យំ សក្កា សិបាដិកាយ បក្ខិបិត្វា បរិហរិតុន្តិ វុត្តា។ **តច្ឆិតានិដ្ឋិត**ន្តិ វិប្បកតំ។ យទិ តច្ឆិតំ, គរុភណ្ឌមេវ។ **ទន្តំ** បន អតច្ឆិតញ្ច អនិដ្ឋិតញ្ច ភាជិយមេវ។ អនិដ្ឋិតំ មញ្ចបាទាទិកំ គរុភណ្ឌំ។ ឥទានិ មត្តិកភណ្ឌំ ទស្សេតុំ "**ភិក្ខុបករណេ**"តិអាទិមាហ។ បត្តថាលកកុញ្ជិកាទិភិក្ខុបករណេ ច។ **បាទឃដកោ**តិ បាទគណ្ឋនកោ ឃដកោ ច មត្តិកាមយោ ភាជិយោ ភាជេតព្ពោតិ អត្ថោ។ សង្ខថាលកម្បិ ភាជិយមេវ។

៣៣៣-៤. មិគចម្មាទិកំ កប្បិយចម្មំ ភាជិយំ, សីហចម្មាទិកំ អកប្បិយចម្មំ គរុភណ្ឌំ។ តំ បន ភូមត្ថរណំ កាតុំ វដ្តតិ។ **ឯឡចម្មំ** បន បច្ចត្ថរណគតិកត្តា គរុភណ្ឌំ ហោតិ។ ឥទានិ ឥមានិ បន បញ្ច ចីវរបិណ្ឌបាតភេសជ្ជានំ អត្ថាយ បរិវត្តេតុំ ន វដ្តតិ, គរុភណ្ឌេន បន គរុភណ្ឌញ្ច ថាវរញ្ច ថាវរេន ថាវរមេវ បរិវត្តេត្វា បរិភុញ្ជិតព្ពានីតិ ទស្សេតុំ "**គរុនា**"តិអាទិមាហ។ តត្ថ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២១) **គរុនា**តិ គរុភណ្ឌេន គរុភណ្ឌញ្ច ថាវរញ្ច បរិវត្តេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។ **ថាវរេន ច** ថាវរមេវ បរិវត្តេយ្យ, ន គរុភណ្ឌន្តិ អធិប្បាយោ។ បញ្ចសុ កោដ្ឋាសេសុ

បច្ឆិមត្ថយំ គរុភណ្ឌំ, បុរិមទ្វយំ ថាវរន្តិ វេទិតព្ពំ ។ **តថា កត្វា ច ភុញ្ជតូ**តិ ឯវំ បរិវត្តេត្វា តតោ អាភតំ កប្បិយភណ្ឌំ បរិភុញ្ជតូតិ អត្ថោ។ កថំ ញាយតីតិ ចេ? វុត្តញ្ហេតំ **បរិវារេ**-

"អវិស្សជ្ជិយំ អវេភង្គិយំ, បញ្ច វុត្តា មហេសិនា;
វិស្សជ្ជេន្តស្ស បរិភុញ្ជន្តស្ស អនាបត្តិ,
បញ្ហា មេសា កុសលេហិ ចិន្តិតា"តិ។ (បរិ. ៤៧៩);

ឯត្ថ បន គរុភណ្ឌេន គរុភណ្ឌញ្ច ថាវរញ្ច ថាវរេន ថាវរមេវ បរិវត្តនវិធឹ សន្ធាយ "វិស្សជ្ជន្តស្ស អនាបត្តី"តិ វុត្តំ។ បុន តតោ និព្ពត្តញ្ច ចតុបច្ចយំ បរិភុញ្ជិតុំ លព្ភតីតិ ទីបេតុំ "បរិភុញ្ជន្តស្ស អនាបត្តី"តិ វុត្តំ។ អយំ តស្សា គាថាយ អធិប្បាយោ។ **សេស**ន្តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២១) អារាមាទិ អភាជិយន្តិ អត្ថោ។ អវេភង្គិយវិនិច្ឆយោ។

អវេភង្គិយនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤១. បកិណ្ណកនិទ្ទេសវណ្ណនា

៣៣៥-៦. សទ្វារពន្ធនេ ឋានេ...បេ.... សយន្តោ ទុក្កដំ ផុសេតិ ឯវរូបេ ឋានេ ទិវា សយន្តោនាតិ សម្ពន្ធោ។ **សទ្វារពន្ធនេ** (បារា. ៧៧; បារា. អដ្ឋ. ១.៧៧) បន **ឋានេ** យេន កេនចិ បរិក្ខិត្តេ អព្ភោកាសេបិ រុក្ខមូលេបិ អន្តមសោ តមិនា លក្ខណេន យុត្តេ អាកាសង្គណេបិ សយន្តេន ទ្វារំ ពន្ធិតព្ពមេវ។ **វិញ្ញុម្ហិ បុរិសេ**តិ ភិក្ខុម្ហិ វា សាមណេរេ វា អន្តមសោ ឧបាសកអារាមិកេសុបិ អញ្ញតរស្មឹ សតីតិ អត្ថោ។ "ឯស ជគ្គិស្សតី"តិ **អាភោគោ ចាបិ កប្បតី**តិ កេវលំ ភិក្ខុនី វា មាតុគាមំ វា អាបុច្ឆិតុំ ន វដ្ដតិ។ **សវសេ**តិ អត្តនោ វសេ, អពហុសាធារណដ្ឋានេតិ អត្ថោ។ **តំ វិនាការ**ន្តិ តំ បុព្ពេ វុត្តប្បការំ ទ្វារថកនអាភោគករណសង្ខាតំ អាការំ វិនាតិ អត្ថោ។ អចិត្តកាបត្តិកិរិយាយំ សង្ខេបោ។

៣៣៧. រតនានីតិ មុត្តាទិទសវិធរតនានិ។ **ធញ្ញ**ន្តិ សត្តវិធំ ធញ្ញំ។

៣៣៨. សិត្ថតេលោទតេលេហីតិ ឯត្ថ (ចូឡវ. ២៤៦; ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៤៦) បន យោ មធុសិត្ថកតេលេន វា ឧទកមិស្សកតេលេន វា អញ្ញេន កេនចិ វិការេន វា កេសេ ឱសណ្ហេតិ, ទន្តមយាទីសុ យេន កេនចិ ផណេន វា កោច្ឆេន វា ហត្ថេន វា ផណកិច្ចំ ករោន្តោ អង្គុលីហិ វា ឱសណ្ហេតិ, តស្ស ទុក្កដំ ហោតីតិ អត្ថោ។

៣៣៩. នេកបាវុរណាតិ (ចូឡវ. ២៦៤) ន ឯកបាវុរណា។ **តុវដ្ដយុ**ន្តិ និបជ្ជេយ្យុំ។ កឹ វុត្តំ ហោតិ? យទិ ឯកបាវុរណា វា ឯកត្ថរណា វា ឯកមញ្ចេ វា តុវដ្ដេយ្យុំ, ន វដ្ដតិ, ទុក្កដំ ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯកម្ហិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៦៤) វា ភាជនេ ន ភុញ្ជេយ្យុន្តិ សម្ពន្ធោ។

៣៤០. ចតុរង្គុលតោ (ចូឡវ. ២៨២; ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៨២) ឩនំ ទន្តកដ្ឋំ ន ខាទេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។ **អធិកដ្ឋង្គុល**ន្តិ អដ្ឋង្គុលតោ អធិកំ។ **តថា**តិ ន ខាទេយ្យាតិ អត្ថោ។ អកល្លកោ (ចូឡវ. ២៨៩) លសុណំ ន ខាទេយ្យ។

៣៤១. ហីនេហិ (បាចិ. ៣១ អាទយោ) វា ឧក្កដ្ឋេហិ វា ជាតិអាទីហិ ឯវំ ឧក្កដ្ឋំ វា ហីនំ វា "ចណ្ឌាលោសី"តិអាទិនា នយេន **ឧជុំ វា** "សន្តិ វា តធេកច្ចេ ចណ្ឌាលា, វេនា, នេសាទា"តិអាទិនា នយេន **អញ្ញាបទេសេន** វា ឧបសម្បន្នំ វា អនុបសម្បន្នំ វា អក្កោសាធិប្បាយំ វិនា កេវលំ **ទវា**ធិប្បាយេន **វទេ, ទុព្ភាសិត**ន្តិ អត្ថោ។

៣៤២. នខេ វា កេសេ វា នាសលោមេ (ចូឡវ. ២៧៥) វា ទីឃេ ន ធារយេតិ សម្ពន្ធោ។ "អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, មំសប្បមាណេន នខេ ឆិន្ទិតុ"ន្តិ (ចូឡវ. ២៧៤) ច "អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ទុមាសិកំ វា ទុវង្គុលំ វា"តិ (ចូឡវ. ២៤៦) ច វុត្តំ។ **ន លព្ភា វីសតិមដ្ឋ**ន្តិ ឯត្ថ ឯកនខម្បិ មដ្ឋំ កាតុំ ន វដ្ដតិ ឯវំ។ "ន ភិក្ខវេ វីសតិមដ្ឋំ ការាបេតព្ពំ។ យោ ការាបេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស (ចូឡវ. ២៧៤)។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, មលមត្តំ អបកឌ្ឍិតុ"ន្តិ (ចូឡវ. ២៧៤) ហិ វុត្តំ។ តស្មា នខតោ មលមត្តំ អបកឌ្ឍិតុំ វដ្ដតិ។ **សម្ពាធេ លោមហារណ**ន្តិ ឯត្ថ **សម្ពាធោ** នាម ឧភោ ឧបកច្ឆកា មុត្តករណញ្ច។ "អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អាពាធបច្ចយា សម្ពាធេ លោមំ សំហរាបេតុ"ន្តិ (ចូឡវ. ២៧៥) ហិ វុត្តំ។

៣៤៣. **យថាវុឌ្ឍន្តិ** វុឌ្ឍបដិបាដិយា លទ្ធព្ពំ។ **ន ពាធេយ្យាតិ** ន វារេយ្យ។ **សង្ឃុទ្ទិដ្ឋំវាតិ** ឧបាសកាទីហិ យថាវុឌ្ឍំ “អយ្យា បរិភុញ្ជន្តូ”តិ និស្សជ្ជិត្វាវ ទិន្នំ សេនាសនាទិ។ “ន ភិក្ខវេ ឧទ្ទិស្សកតម្បិ យថាវុឌ្ឍំ បដិពាហិតព្ពំ។ យោ បដិពាហេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (ចូឡវ. ៣១៣) ហិ វុត្តំ។ អធោតបាទេហិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២៤) វា អល្លបាទេហិ វា នក្កមេតិ សម្ពន្ធោ។ **សុធោតបាទកំ វាបីតិ** ធោតបាទេហេវ អក្កមិតព្ពដ្ឋានំ។ **តថេវាតិ** នក្កមេយ្យ សឧបាហនោតិ អត្ថោ។ “ន ភិក្ខវេ អធោតេហិ បាទេហិ, អល្លេហិ បាទេហិ, សឧបាហនេន សេនាសនំ អក្កមិតព្ពំ។ យោ អក្កមេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (ចូឡវ. ៣២៤), ហិ វុត្តំ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, បច្ចត្ថរិត្វា និបជ្ជិតុ”ន្តិ (ចូឡវ. ៣២៤) វុត្តត្តា បរិភណ្ឌកតំ ភូមឹ វា ភូមត្ថរណសេនាសនំ វា សង្ឃិកំ មញ្ចបីឋំ វា អត្តនោ សន្តកេន បច្ចត្ថរណេន បច្ចត្ថរិត្វាវ និបជ្ជិតព្ពំ។

៣៤៤. **សង្ឃាដិយា ន បល្លត្ថេតិ** អធិដ្ឋិតចីវរេន វិហារេ វា អន្តរឃរេ វា បល្លត្ថិកា ន កាតព្ពាតិ អត្ថោ។ បរិកម្មកតំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២៤) **ភិត្តិអាទី** ន អបស្សយេ។ “ន ភិក្ខវេ បរិកម្មកតា ភិត្តិ អបស្សេតព្ពា។ យោ អបស្សេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (ចូឡវ. ៣២៤) ហិ វុត្តំ។ តស្មា សេតភិត្តិ វា ចិត្តកម្មកតា វា ភិត្តិ ន អបស្សយិតព្ពា។ ន កេវលំ ភិត្តិយេវ, បរិកម្មកតា ទ្វារកវាដវាតបានត្ថម្ភាទយោបិ ន អបស្សយិតព្ពា។ ឯត្ថាបិ លោមគណនាយ ឯវ អាបត្តិយោ វេទិតព្ពា។ **សន្តេ ឧទកេ នោ ន អាចមេតិ** (ចូឡវ. ៣៧៣; ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣៧៣) នោ ន អាចមេតុំ, ឧទកសុទ្ធឹ អកាតុំ ន វដ្ដតីតិ អត្ថោ។ **សន្តេតិ** វចនេន អសន្តេ អនាបត្តីតិ ទីបេតិ។

៣៤៥. **អកប្បិយសមាទានេតិ** ភិក្ខុំ វា សាមណេរាទិកេ សេសសហធម្មិកេ វា អកប្បិយេ និយោជេន្តស្ស ទុក្កដមេវ។ “ន, ភិក្ខវេ, បព្ពជិតេន អកប្បិយេ សមាទបេតព្ពំ។ យោ សមាទបេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (មហាវ. ៣០៣) ហិ វុត្តំ។ សភាគាយ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៦៩) អាបត្តិយា ទេសនាយាតិ អត្ថោ។ វត្ថុសភាគតា ឥធ អធិប្បេតា, ន អាបត្តិសភាគតា។ “ន ភិក្ខវេ សភាគា អាបត្តិ ទេសេតព្ពា។ យោ ទេសេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (មហាវ. ១៦៩) ច “ន ភិក្ខវេ សភាគា អាបត្តិ បដិគ្គហេតព្ពា។ យោ បដិគ្គណ្ហេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (មហាវ. ១៦៩) ច វុត្តំ។ វត្ថុសភាគំ អាបត្តឹ អាវិ កាតុម្បិ ន វដ្ដតិ, តេន វុត្តំ **“អាវិកម្មេ ច ទុក្កដ”**ន្តិ។ “អហំ, អាវុសោ, ឥត្ថន្នាមំ អាបត្តឹ អាបជ្ជឹ, តំ ឥតោ វុដ្ឋហិត្វា បដិករិស្សាមី”តិ អញ្ញស្ស វចនំ អាវិកម្មំនាម។

៣៤៦. **ឥតរស្ស តូតិ** អសុទ្ធចិត្តស្ស។

៣៤៧. **បោរិសន្តិ** (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៨៤) បុរិសប្បមាណំ អភិរុហិតុំ វដ្ដតីតិ អត្ថោ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, សតិ ករណីយេ បោរិសំ រុក្ខំ អភិរុហិតុំ, អាបទាសុ យាវទត្ថ”ន្តិ (ចូឡវ. ២៨៤) ហិ វុត្តំ។

៣៤៨. បរិស្សាវនំ (ចូឡវ. ២៥៩; ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៥៩) វិនា អឌ្ឍយោជនំ គច្ឆន្តស្ស ទុក្កដន្តិ សម្ពន្ធោ។ “អទ្ធានគមនសមយោ នាម អឌ្ឍយោជនំ គច្ឆិស្សាមីតិ ភុញ្ជិតព្ព”ន្តិ (បាចិ. ២១៨) វុត្តំ, តស្មា អឌ្ឍយោជនមេវ អន្តិមំ អទ្ធានន្តិ វេទិតព្ពំ។ ភិក្ខុនិយា ច មាតុគាមេន ច **សំវិធានសិក្ខាបទេ** “ឯកទ្ធានមគ្គំ បដិបជ្ជេយ្យ, អន្តមសោ គាមន្តរម្បី”តិ (បាចិ. ១៨២, ៤១៣) ឯវំ វិសេសេត្វា វុត្តត្តា “កុក្កុដសម្បាតេ គាមេ គាមន្តរេ គាមន្តរេ អាបត្តិ បាចិត្តិយស្សា”តិ (បាចិ. ១៨៣, ៤១៤) វុត្តំ, ន អទ្ធានលក្ខណេន។ យទិ គាមន្តរបរិច្ឆេទេន អទ្ធានំ វុច្ចតិ, គណភោជនសិក្ខាបទេបិ “អទ្ធានគមនសមយោ នាម គាមន្តរម្បិ គច្ឆិស្សាមីតិ ភុញ្ជិតព្ព”ន្តិ វទេយ្យ, ន ច វុត្តំ។ តស្មា “ន ភិក្ខវេ អបរិស្សាវនកេន អទ្ធានោ បដិបជ្ជិតព្ពោ។ យោ បដិបជ្ជេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ សចេ ន ហោតិ បរិស្សាវនំ វា ធម្មករណោ វា, សង្ឃាដិកណ្ណោបិ អធិដ្ឋាតព្ពោ ឥមិនា បរិស្សាវេត្វា បិវិស្សាមី”តិ វុត្តដ្ឋានេបិ អឌ្ឍយោជនវសេនេវ អទ្ធានបរិច្ឆេទោ វេទិតព្ពោ។ អភយគិរិវាសីនំ បន “ទ្វិគាវុតវសេន អទ្ធានបរិច្ឆេទោ”តិ បាឡិយំ ឯវ អត្ថិ។ **យាចមានស្សាតិ** យាចន្តស្ស។ “ន ច ភិក្ខវេ អទ្ធានប្បដិបន្នេន ភិក្ខុនា បរិស្សាវនំ យាចិយមានេន ន ទាតព្ពំ។ យោ ន ទទេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ ហិ វុត្តំ។

៣៤៩. អញ្ញត្រ អាពាធប្បច្ចយា កណ្ណនាសាទិកេ សេសង្គេ ទុក្កដន្តិ សម្ពន្ធោ។ អាពាធេ សតិ អង្គុលិអាទីនិ ឆិន្ទិតុំ វដ្ដតិ។ អង្គជាតំ វា ពីជានិ វា ឆិន្ទិតុំ ន វដ្ដតិ ឯវ។ អត្តឃាតនេ ច ទុក្កដន្តិ សម្ពន្ធោ។ “ន ច ភិក្ខវេ អត្តានំ ឃាតេតព្ពំ។ យោ ឃាតេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ ហិ វុត្តំ។

៣៥០. “ន ច ភិក្ខវេ បដិភានចិត្តំ ការាបេតព្ពំ ឥត្ថិរូបកំ បុរិសរូបកំ។ យោ ការាបេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, មាលាកម្មំ លតាកម្មំ មករទន្តកំ បញ្ចបដិក”ន្តិ (ចូឡវ. ២៩៩) វុត្តត្តា **“ចិត្តបោត្ថករូបានិ,**

ន ករេ ន ច ការយេ”តិ វុត្តំ។ **ភុញ្ជន្ត**ន្តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣១៦) វិប្បកតភោជនំ។ “ន ភិក្ខវេ វិប្បកតភោជនោ ភិក្ខុ វុដ្ឋាបេតព្ពោ។ យោ វុដ្ឋាបេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (ចូឡវ. ៣១៦) ហិ វុត្តំ។

៣៥១. យានានីតិ វយ្ហំ រថោ សកដំ សន្ទមានិកាទីនិ គិលានស្ស អភិរុហិតុំ កប្បន្តិ, សិវិកោ ច កប្បតិ។ ឯវំ សព្ពត្ថ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, គិលានស្ស យានំ, បុរិសយុត្តំ ហត្ថវដ្ដកំ, សិវិកំ បាដង្កិ”ន្តិ (មហាវ. ២៥៣) ហិ វុត្តំ។

៣៥២. ទវន្តិ កេឡី។ “ន ភិក្ខវេ ពុទ្ធំ វា ធម្មំ វា សង្ឃំ វា អារព្ភ ទវោ កាតព្ពោ។ យោ ករេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (បាចិ. ៦២៧) ហិ វុត្តំ។ តស្មា “កី ពុទ្ធោ សិលកពុទ្ធោ, ឧទាហុ បដិពុទ្ធោ”តិ វា “កី ធម្មោ គោធម្មោ អជធម្មោ”តិ វា “កី សង្ឃោ អជសង្ឃោ មិគសង្ឃោ”តិ វា ឯវមាទិនា នយេន យោ ទវំ ករោតិ, តស្ស ទុក្កដន្តិ វេទិតព្ពំ។ “តុម្ហាកំ ចីវរំ ទស្សាម, បត្តំ ទស្សាមា”តិអាទិនា នយេន សាមណេរំ វា ឧបសម្បន្នំ វា អញ្ញស្ស អន្តមសោ ទុស្សីលស្សាបិ បរិសភូតំ អត្តនោ ឧបដ្ឋាកករណត្ថំ ឧបលាឡនេ ទុក្កដន្តិ អត្ថោ។ “ន ភិក្ខវេ អញ្ញស្ស បរិសា អបលាឡេតព្ពា។ យោ អបលាឡេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ ហិ វុត្តំ។

៣៥៣. កាយំ (ចូឡវ. ៤១១) វា ឩរុំ វា និមិត្តំ វា វិវរិត្វា ភិក្ខុនីនំ ន ទស្សេយេតិ សម្ពន្ធោ។ កទ្ទមុទកាទិនា តា ភិក្ខុនិយោ ន សិញ្ចេយ្យាតិ អត្ថោ។ ន កេវលំ កទ្ទមុទកាទិកេនេវ, វិប្បសន្នឧទករជនកទ្ទមាទីសុបិ យេន កេនចិ ឱសិញ្ចន្តស្ស ទុក្កដមេវ។

៣៥៤. ពាលន្តិ ឯត្ថ **ពាលោ** នាម យោ ឱវាទំ គហេត្វា បាតិមោក្ខុទ្ទេសកស្ស អារោចេត្វា បាដិបទេ បច្ចាហរិតព្ពន្តិ ន ជានាតិ។ **គិលានោ** នាម យោ ឱវាទំ គហេត្វា ឧបោសថគ្គំ គន្ត្វា អារោចេតុញ្ច បច្ចាហរិតុញ្ច ន សក្កោតិ។ **គមិយោ** នាម យោ បដិទេសំ គន្តុកាមោ។

“ន ភិក្ខវេ ឱវាទោ ន គហេតព្ពោ។ យោ ន គណ្ហេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (ចូឡវ. ៤១៤) ច “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ឋបេត្វា ពាលំ, ឋបេត្វា គិលានំ, ឋបេត្វា គមិកំ, អវសេសេហិ ឱវាទំ គហេតុ”ន្តិ (ចូឡវ. ៤១៤) ច “ន ភិក្ខវេ ឱវាទោ ន បច្ចាហរិតព្ពោ។ យោ ន បច្ចាហរេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (បាចិ. ៤១៥) ច វុត្តត្តា ភិក្ខុនីហិ តេរសិយំ វា ចាតុទ្ទសិយំ វា អាគន្ត្វា “អយំ ឧបោសថោ ចាតុទ្ទសោ”តិ វា “បន្នរសោ”តិ វា “កទា អយ្យ ឧបោសថោ”តិ វា បុច្ឆិតេ “ចាតុទ្ទសោ”តិ វា “បន្នរសោ”តិ វា “ស្វេ ភគិនិ ឧបោសថោ”តិ វា អាចិក្ខិតព្ពំ។ តាហិ ភិក្ខុនីហិ ឧបោសថទិវសេ អាគន្ត្វា “ភិក្ខុនិសង្ឃោ អយ្យ ភិក្ខុសង្ឃស្ស បាទេ វន្ទតិ, ឱវាទូបសង្កមនញ្ច យាចតិ, លភតុ កិរ អយ្យ ភិក្ខុនិសង្ឃោ ឱវាទូបសង្កមន”ន្តិ ឯវំ យាចិតព្ពំ, តំ វចនំ បដិគ្គហេត្វា ឧបោសថគ្គេ បាតិមោក្ខុទ្ទេសកស្ស “ភិក្ខុនិសង្ឃោ, ភន្តេ, ភិក្ខុសង្ឃស្ស បាទេ វន្ទតិ, ឱវាទូបសង្កមនញ្ច យាចតិ, លភតុ កិរ, ភន្តេ, ភិក្ខុនិសង្ឃោ ឱវាទូបសង្កមន”ន្តិ អាចិក្ខិតព្ពំ។ បាតិមោក្ខុទ្ទេសកេនាបិ សចេ តត្ថ ភិក្ខុនោវាទកោ អត្ថិ, “ឥត្ថន្នាមោ ភិក្ខុ ភិក្ខុនោវាទកោ សម្មតោ, តំ ភិក្ខុនិសង្ឃោ ឧបសង្កមតូ”តិ វត្តព្ពំ។ សចេ នត្ថិ, “កោ អាយស្មា ឧស្សហតិ ភិក្ខុនិយោ ឱវទិតុ”ន្តិ បុច្ឆិត្វា សចេ អត្ថិ អដ្ឋហង្គេហិ សមន្នាគតោ ភិក្ខុ, តំ តត្ថេវ សម្មន្និត្វា វុត្តនយេនេវ ឱវាទប្បដិគ្គាហកស្ស អារោចេតព្ពំ។ យទិ នត្ថិ កោចិ ភិក្ខុ ភិក្ខុនោវាទកោ សម្មតោ, “បាសាទិកេន ភិក្ខុនិសង្ឃោ សម្បាទេតូ”តិ វត្តព្ពំ។ តេន ភិក្ខុនា “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា បាដិបទេ ភិក្ខុនីនំ “នត្ថិ កោចិ ភិក្ខុ ភិក្ខុនោវាទកោ សម្មតោ, បាសាទិកេន ភិក្ខុនិសង្ឃោ សម្បាទេតូ”តិ វត្តព្ពំ។ តាហិបិ “សាធុ អយ្យា”តិ សម្បដិច្ឆិតព្ពំ។ ឥមិនា នយេន គណបុគ្គលេសុបិ វចនភេទោ វេទិតព្ពោ។

៣៥៥. លោកាយតំ (ចូឡវ. ២៨៦; ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៨៦) នាម វិតណ្ឌសត្ថំ។ “ន ភិក្ខវេ អាសិត្តកូបធានេ ភុញ្ជិតព្ពំ។ យោ ភុញ្ជេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (ចូឡវ. ២៦៤) វុត្តត្តា **“បេឡាយបិ ន ភុញ្ជេយ្យា”**តិ វុត្តំ។

៣៥៦. គិហិបារុតំ ន បារុបេយ្យ, គិហិនិវាសនំ ន និវាសេយ្យាតិ អត្ថោ។ “ន ភិក្ខវេ គិហិនិវត្ថំ និវាសេតព្ពំ ហត្ថិសោណ្ឌកំ មច្ឆវាឡកំ ចតុកណ្ណកំ តាលវណ្ដកំ សតវលិកំ។ យោ និវាសេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (ចូឡវ. ២៨០) ហិ វុត្តំ។ បរិមណ្ឌលតោ អញ្ញថា បារុបនំ, សព្ពមេតំ **គិហិបារុតំ** នាម។ តំ បន ន បារុបេតព្ពន្តិ អត្ថោ។ **សំវេល្លិយ**ន្តិ ឯត្ថ កច្ឆំ ពន្ធិត្វា ន និវាសេយ្យាតិ អត្ថោ។ **ទាយ**ន្តិ (ចូឡវ. ២៨៣; ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៨៣) អរញ្ញំ។ នាលិម្បយេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។

៣៥៧. វឌ្ឍិញ្ច ន បយោជយេ, នោញាតកេ នប្បវារិតេ ន យាចេតិ អត្ថោ។ **អញ្ញស្សា**តិ ឯត្ថ (ចូឡវ. ៤២០; ចូឡវ. អដ្ឋ. ៤២០) “តុម្ហេ បរិភុញ្ជថា”តិ និយមេត្វា ទិន្នំ សហធម្មិកានម្បិ ទាតុំ ន វដ្ដតិ។ អគ្គំ គហេត្វា វា កតិបាហំ ភុត្វា វា បុន ទទេយ្យាតិ អត្ថោ។

៣៥៨. **ឧទ្ទិស្ស យាចនេ**តិ ឯត្ថ (បាចិ. អដ្ឋ. ៦៧៩) “អម្ហាកំ វិហារេ ឥត្ថន្នាមេន ឥទញ្ចិទញ្ច កត”ន្តិ វា “ករិស្សន្តី”តិ វា ឯវំ ឧទ្ទិស្ស រត្តំ យាចនេតិ អត្ថោ។ **ញត្វាញត្វា វា**តិ ឯវំ “អម្ហេហិ យាចិយមានា ឥមេសំ ទណ្ឌេស្សន្តី”តិ តេសំ ទណ្ឌិនំ ញត្វា វា អញត្វា វាតិ អត្ថោ។ តេហិ បន **ទណ្ឌិតេ សោ ទណ្ឌោ** ឧទ្ទិស្ស យាចន្តានំ **គីវាវ** ភណ្ឌទេយ្យំ ហោតិ ឯវាតិ អត្ថោ។ “ឥមិនា ច ឥមិនា ច ឥទញ្ច ឥទញ្ច កតំ, ឯត្តកំ ទណ្ឌំ គណ្ហថា”តិ **សយំ ទណ្ឌាបនេ បន** អស្ស ទណ្ឌស្ស អគ្ឃភេទេន បារាជិកថុល្លច្ចយទុក្កដា ញេយ្យាតិ អត្ថោ។

៣៥៩. អនត្ថាយ អស្ស ចោរស្ស ភាសិតេតិ សម្ពន្ធោ។ រាជរាជមហាមត្តាទីហិ **តស្ស ចោរស្ស ទណ្ឌំ គណ្ហន្តេ អស្ស** ភិក្ខុស្ស **តត្តកំ** គីវាតិ អត្ថោ។

៣៦០. វិឃាសំ (បាចិ. ៨២៥-៨២៦) វា ឧច្ចារំ វា សង្ការំ វា មុត្តំ វា បាការកុដ្ដានំ ពហិ ឆឌ្ឌេយ្យ, ទុក្កដន្តិ អត្ថោ។ **វឡញ្ជេ នាវលោកិយា**តិ ឥមិនាវ អវឡញ្ជនកាលេ នាវលោកេត្វា ឆឌ្ឌេតុំ វដ្ដតីតិ ទីបេតិ។ ន កេវលំ តត្ថេវ, អថ ខោ ហរិតេ វាបិ វិហាទិនាឡិកេរាទិរោបិមេ ឆឌ្ឌេន្តស្ស ទុក្កដមេវាតិ អត្ថោ។

៣៦១. **“ឧបហារំ ករោមា”តិ វុត្តេ**តិ បុច្ឆិតេតិ អធិប្បាយោ។

៣៦២. កីឡត្ថំ (បាចិ. ៩៧៩; បាចិ. អដ្ឋ. ៩៧៨) កតំ រាជាគារំ វា បោក្ខរណី វា ឧយ្យានំ វា ចិត្តាគារំ វា អារាមំ វា ទដ្ឋុំ គច្ឆតោ បទេ បទេ ទុក្កដន្តិ អត្ថោ។

៣៦៣. អាសនេន (ចូឡវ. ៣៦៤) នវេ ន បដិពាហេយ្យ, ឧណ្ហេ (មហាវ. ៦៧, ៧៨, ៧៩; ចូឡវ. ៣៧៦, ៣៧៨, ៣៨០, ៣៨២) ចីវរំ ន និទហេយ្យ។ **គរុនា**តិ អាចរិយាទិនា បណាមិតោ ខមាបេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។

៣៦៤. **អាបត្តីហិ ច សត្តហី**តិ (វជិរ. ដី. បាចិត្តិយ ២៦) សត្តហិ អាបត្តីហិ ភិក្ខុំ បរម្មុខា អក្កោសនេន ច “អស្សទ្ធោ អប្បសន្នោ ពីជភោជី”តិអាទិនា អញ្ញេនេវ វា អក្កោសនេន ច ទុក្កដន្តិ អធិប្បាយោ។

៣៦៥. សទ្ធាទេយ្យំ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៦១) ចីវរំ វា បិណ្ឌបាតំ វាតិ អត្ថោ។ “ន ភិក្ខវេ សទ្ធាទេយ្យំ វិនិបាតេតព្ពំ។ យោ វិនិបាតេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (មហាវ. ៣៦១) ហិ វុត្តំ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, មាតាបិតូនំ ទាតុ”ន្តិ (មហាវ. ៣៦១) វុត្តត្តា **“លព្ភំ បិតូន”**ន្តិ វុត្តំ។

៣៦៦. វស្សំវុត្ថោ អញ្ញត្រាតិ សម្ពន្ធោ, អញ្ញស្មឹ វិហារេតិ អត្ថោ។ **អញ្ញតោ**តិ អញ្ញវិហារតោ។ “ន ភិក្ខវេ អញ្ញត្រ វស្សំវុត្ថេន អញ្ញត្រ ចីវរភាគោ សាទិតព្ពោ។ យោ សាទិយេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (មហាវ. ៣៦៤) ហិ វុត្តំ។ **តេស**ន្តិ តស្មឹ វិហារេ តំ ចីវរំ ភាជេត្វា គណ្ហិតុំ យុត្តានំ ភិក្ខូនំ ធុរនិក្ខេបតោ ហោតិ ភណ្ឌគ្ឃេន ការិយោតិ អត្ថោ។

៣៦៧. សហ អន្តរេន ឧត្តរោតិ **សន្តរុត្តរោ,** គាមំ ន បវិសេយ្យាតិ អត្ថោ។ “ន ភិក្ខវេ សន្តរុត្តរេន គាមោ បវិសិតព្ពោ។ យោ បវិសេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (មហាវ. ៣៦២) ហិ វុត្តំ។ **កល្លោ វា**តិ អគិលានោ។ ស ឧបាហនោ គាមំ ន បវិសេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។ “ន ភិក្ខវេ ចាមរិពីជនី ធារេតព្ពា។ យោ ធារេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (ចូឡវ. ២៦៩), “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, តិស្សោ ពីជនិយោ វាកមយំ ឧសីរមយំ មោរបិញ្ឆមយ”ន្តិ (ចូឡវ. ២៦៩) ច វុត្តត្តា **“ន ធារេយ្យ ចាមរីមកសពីជនិ”**ន្តិ វុត្តំ។ មកសពីជនី បន ទន្តវិសាណទារុទណ្ឌកាបិ វដ្ដតិ។

៣៦៨. អារាមតោ ពហីតិ សម្ពន្ធោ។ “ន ភិក្ខវេ ឆត្តំ ធារេតព្ពំ។ យោ ធារេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ, “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, គិលានស្ស ឆត្ត”ន្តិ ច វុត្តត្តា អគិលានោ អារាមតោ ពហិ ន លភតិ, ចីវរគុត្តិយាទិអត្ថាយ អគិលានោបិ លភតីតិ អត្ថោ។

៣៦៩. **គាហេយ្យ នុភតោកាជ**ន្តិ ន គាហេយ្យ ឧភតោកាជំ។ **ឯកន្តរិកកាជក**ន្តិ ឯកតោកាជញ្ច អន្តរកាជញ្ច ។ សីសភារោ ច ខន្ធភារោ ច កដិភារោ ច **សីសក្ខន្ធកដិភារា**។ “ន ភិក្ខវេ ឧភតោកាជំ ហរិតព្ពំ។ យោ ហរេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (ចូឡវ. ២៨១), “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ឯកតោកាជំ អន្តរកាជំ សីសភារំ ខន្ធភារំ កដិភារំ ឱលម្ពក”ន្តិ (ចូឡវ. ២៨១) ច វុត្តត្តា ឧភតោកាជមេវ ន វដ្ដតិ, សេសានិ វដ្ដន្តីតិ វេទិតព្ពា។

៣៧០. **អនោកាសកត**ន្តិ (មហាវ. ១៥៣) យោ បឋមមេវ “ករោហិ មេ អាវុសោ ឱកាសំ, អហំ តំ វត្តុកាមោ”តិ ឯវំ អកតោកាសំ អាបត្តិយា ចោទេយ្យ, តស្ស ទុក្កដំ ហោតីតិ អត្ថោ។ **តថា**តិ ទុក្កដមេវាតិ

អត្ថោ។

៣៧១. **បកតង្គុលេន,** ន សុគតង្គុលេនាតិ អត្ថោ។

៣៧២. មូគព្ពតាទី (មហាវ. ២០៩; មហាវ. អដ្ឋ. ២០៩) តិត្ថិយព្ពតំ យទិ គណ្ហេយ្យ, ទុក្កដន្តិ អត្ថោ។ **អាទិ-**សទ្ទេន គោវតកុក្កុរវតាទយោ សង្គហិតា។ **តថា**តិ (មហាវ. ៣០៣; មហាវ. អដ្ឋ. ៣០៣) ន្ហាបិតបុព្ពកោ ខុរភណ្ឌំ យទិ បរិហរេយ្យ, ទុក្កដមេវាតិ អត្ថោ។

៣៧៣. **យំ កិញ្ចី**តិ (កង្ខា. អដ្ឋ. កុដិការសិក្ខាបទវណ្ណនា) ន្ហាបិតតុណ្ណការកម្មាទិ យំ កិញ្ចិ ហត្ថកម្មន្តិ អត្ថោ។ **តទនុសារតោ**តិ ហត្ថកម្មយាចនានុសារតោតិ អត្ថោ។ សចេ ឯវំ យាចតោ ហត្ថកម្មមូលមេវ ទេតិ, តំ អញ្ញស្ស ទាបេត្វា ការេតុំ វដ្ដតីតិ អត្ថោ។ និក្កម្មំ បន ហត្ថកម្មវសេន អយាចិត្វាបិ “ឯហិ ឥមំ ករោហី”តិ ការេតុំ កប្បតីតិ អត្ថោ។ **យំ កិញ្ចិបរសន្តក**ន្តិ យំ កិញ្ចិ ទារុតិណាទិកំ អបរសន្តកំ អបរិគ្គហិតំ អាហរាបេតុំ កប្បតីតិ អធិប្បាយោ។

៣៧៤. **គិហីន**ន្តិ គិហីនំ សន្តកំ។ **គោបកេ**តិ រក្ខកេ។ យត្តកំ ទេតិ, តត្តកំ គហេតុំ កប្បតីតិ អត្ថោ។ **យថាបរិច្ឆេទ**ន្តិ “ទិវសេ ទិវសេ ឯត្តកំ ឧច្ឆុនាឡិកេរំ អម្ពបក្កំ តុម្ហេ ខាទថា”តិ បរិច្ឆិន្ទិត្វា ទិន្នមេវ តេសុ ទេន្តេសុ លព្ភតីតិ អត្ថោ។

៣៧៥. **ទ្វិហាបជ្ជេយ្យា**តិ ទ្វីហិ អាបជ្ជេយ្យ។ កតមេហិ ទ្វីហីតិ ចេ, តេ ទស្សេតុំ “**កាយវាចាហី**”តិ វុត្តំ, “ទ្វីហាការេហិ អាបត្តិំ អាបជ្ជតិ, កាយេន អាបជ្ជតិ, វាចាយ អាបជ្ជតី”តិ (បរិ. ៣២២) ហិ វុត្តំ។ កាយវាចាហិ អាបត្តិំ អាបជ្ជន្តោ ច ឆហិ អាការេហិ អាបត្តិំ អាបជ្ជតិ, តានិ ទស្សេតុំ “**អលជ្ជិញាណកុក្កុច្ចបកតត្តា**”តិអាទិមាហ។ ឯត្ថ (បរិ. ២៩៥) បន អកប្បិយភាវំ ជានន្តោ ឯវ វីតិក្កមំ ករោន្តោ **អលជ្ជិតាយ** អាបជ្ជតិ នាម។ កប្បិយាកប្បិយំ អជានិត្វា អាបជ្ជន្តោ **អញ្ញាណតាយ**។ កប្បិយំ នុ ខោ, នោ នុ ខោ”តិ សំសយេ ឧប្បន្នេ តមភិវិតរិត្វា វីតិក្កមំ ករោន្តោ **កុក្កុច្ចបកតត្តា** អាបជ្ជតិ។ សហសេយ្យាទី អាបជ្ជន្តោ **សតិប្លវា,** សតិសម្មោសាតិ អត្ថោ។ អច្ឆមំសំ “សូករមំស”ន្តិ វា សូករមំសំ “អច្ឆមំស”ន្តិ វា ខាទន្តោ **អកប្បិយេ កប្បិយសញ្ញិតាយ ច កប្បិយេ អកប្បិយសញ្ញិតាយ** ច អាបជ្ជតីតិ វេទិតព្ពោ។

៣៧៦. អលជ្ជិតាយ វា អញ្ញាណតាយ វា អាបត្តិំ កាយវាចាហិ ឆាទយេតិ អត្ថោ។ **ឯកេ វា** ឯកស្មិំ វា។ **លិង្គេ**តិ លិង្គបរិវត្តនតោ។ ឯវំ ចតុធា អាបត្តិវុដ្ឋានំ ហោតីតិ អត្ថោ។ តិណវត្ថារកសមថអព្ភានាទីនំ វសេន **សង្ឃេ** អាបត្តិ វុដ្ឋាតីតិ វេទិតព្ពំ និស្សជ្ជនាទីសុ គណោ។ ឯកស្ស សន្តិកេ វុដ្ឋានំ បាកដមេវ។ “យា អាបត្តិយោ ភិក្ខូនំ ភិក្ខុនីហិ អសាធារណា, តាហិ អាបត្តីហិ អនាបត្តី”តិ (បារា. ៦៩) វចនតោ លិង្គបរិវត្តនេ អាបត្តិវុដ្ឋានំ ញាតព្ពំ។

៣៧៧. **បច្ចយទ្វយេ**តិ ចីវរេ ច បិណ្ឌបាតេ ច។ ន កេវលញ្ច ឥមេ ឯវ, និមិត្តកម្មម្បិ ន លព្ភតេវ, គាថាពន្ធសុខត្ថំ បន ន វុត្តំ។ តត្ថ **និមិត្តកម្មំ** នាម យំ កិញ្ចិ បរេសំ បច្ចយទានសំយោជនកំ កាយវចីកម្មំ។ ខាទនីយំ គហេត្វា គច្ឆន្តេ ទិស្វា “កឹ ខាទនីយំ លភិត្ថា”តិអាទិនា នយេន តស្ស បវត្តិ វេទិតព្ពា។ **បរិកថា** នាម យថា យថា តំ លភតិ, តថា តថា បរិវត្តេត្វា កថនំ។ “ឯតរហិ ភិក្ខូ បិណ្ឌបាតេន កិលមន្តី”តិអាទិនា នយេន តស្ស បវត្តិ វេទិតព្ពា។ **ឱភាសោ** នាម បច្ចយប្បដិសំយុត្តកថា។ **វិញ្ញត្តិ** បន បាកដា ឯវ។ **តតិយេ**តិ សេនាសនេ។ សេនាសនេ បន និមិត្តោភាសបរិកថា វដ្ដន្តិ, វិញ្ញត្តិ ឯវ ឯកា ន វដ្ដតិ។ តត្ថ **និមិត្តកម្មំ** នាម ឧបាសកេ ទិស្វា សេនាសនត្ថំ ភូមិបរិកម្មករណាទិ។ **ឱភាសោ** នាម “ឧបាសកា, តុម្ហេ កុហឹ វសថា”តិ “បាសាទេ, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “កឹ ភិក្ខូនំ បាសាទោ ន វដ្ដតី”តិអាទិកំ វចនំ។ **បរិកថា** នាម “ភិក្ខូនំ សេនាសនំ សម្ពាធ”ន្តិ វចនំ។ **សេសេ**តិ គិលានបច្ចយេ។

៣៧៨. **ន រុហតី**តិ ន ហោតិ។ **អច្ចយេ ទាន**ន្តិ អច្ចយទានំ។ បញ្ចសុ សហធម្មិកេសុ យេន កេនចិ កាលំ ករោន្តេន “មមច្ចយេន មយ្ហំ បរិក្ខារោ ឧបជ្ឈាយស្ស ហោតុ, អាចរិយស្ស ហោតុ, អញ្ញស្ស វា កស្សចិ ហោតូ”តិ វុត្តេ តេសំ ន ហោតិ, តស្មា វុត្តំ “ន រុហតី”តិ។ **សង្ឃស្សេវ ច តំ ហោតី**តិ យទិ ភិក្ខុសាមណេរេហិ ឯវំ វុត្តំ, តស្មិំ មតេបិ ភិក្ខុសង្ឃស្សេវ ហោតិ, ភិក្ខុនិសិក្ខមានសាមណេរីហិ ចេ វុត្តំ, តស្មិំ មតេ ភិក្ខុនិសង្ឃស្ស តំ ហោតីតិ អត្ថោ។ **គិហីនំ បន រូហតី**តិ គិហីនំ បន អច្ចយទានំ ឯវំ សព្ពេសំ រុហតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

៣៧៩. **ឧបស្សយេ**តិ ភិក្ខុនិវិហារេ។ **ទាយជ្ជោ**តិ តស្ស បរិក្ខារស្ស ទាយជ្ជោ។ **សេសេបី**តិ សចេ ភិក្ខុនិសិក្ខមានសាមណេរិយោ ភិក្ខុវិហារេ កាលំ ករោន្តិ, តាសំ បរិក្ខារានំ ភិក្ខុសង្ឃោវ ទាយជ្ជោតិ អត្ថោ។

៣៨០. **បុរិមស្សេវា**តិ ឯត្ថ "ឥមំ បរិក្ខារំ ទេត្វា អសុកស្ស ទេហី"តិ ទិន្នំ បុរិមស្សេវ ហោតីតិ អត្ថោ។ "អសុកស្ស ទម្មី"តិ ទិន្នំ បន បច្ឆិមស្សេវ ហោតិ បរិច្ចជិត្វា ទិន្នត្តា។ ឥមំ វិធិំ ញត្វាវ វិស្សាសគ្គាហំ វា គណ្ហេយ្យ, មតកចីវរំ វា អធិដ្ឋេតិ សម្ពន្ធោ។ **មតកចីវរអធិដ្ឋានំ** នាម យត្ថិ បហរិត្វា កាលំ ឃោសេត្វា ថោកំ អាគមេត្វា សចេ ភិក្ខូ អាគច្ឆន្តិ, តេហិ សទ្ធិំ ភាជេតព្ពានិ, នោ ចេ អាគច្ឆន្តិ, "មយ្ហិមានិ ចីវរានិ បាបុណន្តី"តិ អធិដ្ឋាតព្ពានិ។ ឯវំ អធិដ្ឋិតេ សព្ពានិ តស្សេវ ហោន្តិ, ឋិតិកា បន ន តិដ្ឋតិ។ សចេ ឯកេកំ ឧទ្ធរិត្វា "អយំ បឋមភាគោ មយ្ហំ បាបុណាតិ, អយំ ទុតិយភាគោ"តិ ឯវំ គណ្ហាតិ, គហិតានិ ច សុគហិតានិ ហោន្តិ, ឋិតិកា ច តិដ្ឋតិ។ ឯវំ បាបេត្វា គណ្ហន្តេនាបិ អធិដ្ឋិតមេវ ហោតិ។

៣៨១. លោហភណ្ឌេ បហរណិំ ឋបេត្វា សព្ពំ កប្បតិ, ទារុភណ្ឌេ ច ទារុជំ បត្តញ្ច បាទុកញ្ច, បល្លង្កញ្ច អាសន្ទិញ្ច ឋបេត្វា សព្ពំ កប្បតិ, មត្តិកាមយេ កតកញ្ច កុម្ភការិកញ្ច ឋបេត្វា សព្ពំ កប្បតីតិ អត្ថោ។ "អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ឋបេត្វា បហរណិំ សព្ពំ លោហភណ្ឌំ, ឋបេត្វា អាសន្ទិំ បល្លង្កំ ទារុបត្តំ ទារុបាទុកំ សព្ពំ ទារុភណ្ឌំ, ឋបេត្វា កតកញ្ច កុម្ភការិកញ្ច សព្ពំ មត្តិកាភណ្ឌ"ន្តិ (ចូឡវ. ២៩៣) ហិ វុត្តំ។ ឯត្ថ **កតក**ន្តិ បទុមកណ្ណិកាការេន កតមល្លកន្តិ អធិប្បេតំ។ ធនិយស្សេវ សព្ពមត្តិកាមយា កុដិ កុម្ភការិកន្តិ។ បកិណ្ណកវិនិច្ឆយោ។

បកិណ្ណកនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤២. ទេសនានិទ្ទេសវណ្ណនា

៣៨២. ភិក្ខុភាវស្ស (បារា. អដ្ឋ. ២.១៩៨) យោ ចាគោ, សា បារាជិកទេសនាតិ អត្ថោ។ វុត្តញ្ហេតំ "វិសុទ្ធាបេក្ខោតិ គិហិ វា ហោតុកាមោ ឧបាសកោ វា ហោតុកាមោ អារាមិកោ វា ហោតុកាមោ សាមណេរោ វា ហោតុកាមោ"តិ (បារា. ១៩៨)។ តស្មា គិហិភាវាទិកំយេវ បារាជិកំ អាបន្នស្ស វិសុទ្ធិ នាម, អញ្ញតរស្ស វិសុទ្ធិ ឯវ នត្ថិ។ "ឆាទេតិ ជានមាបន្នំ, បរិវសេយ្យ តាវតា"តិអាទិនា នយេន ហេដ្ឋា វុត្តវិធិំ សន្ធាយ "**យថាវុត្តេន វុដ្ឋាន**"ន្តិ វុត្តំ។

៣៨៣. ឥទានិ វត្តព្ពតំ សន្ធាយ "**ឯវ**"ន្តិ វុត្តំ។

៣៨៤. **បដិទេសេមី**តិ អារោចេមិ។ ឯតានិ អហំ **ឯតានាហំ**។

៣៨៦. (ក) យំ សង្ឃោ គិលានស្ស តិចីវរេន វិប្បវាសសម្មុតិំ ទេតិ, តំ អញ្ញត្រាតិ អត្ថោ។

(ខ) **អកាលចីវរំ** (បារា. ៥០០) នាម "អនត្ថតេ កឋិនេ ឯកាទសមាសេ ឧប្បន្នំ, អត្ថតេ កឋិនេ សត្តមាសេ ឧប្បន្នំ, កាលេបិ អាទិស្ស ទិន្នំ, ឯតំ អកាលចីវរំ នាមា"តិ។

(គ) **បុរាណចីវរំ** (បារា. ៥០៥) នាម "សកិំ និវត្ថម្បិ សកិំ បារុតម្បី"តិ វុត្តំ។ **អញ្ញាតិកា** នាម មាតិតោ វា បិតិតោ វា យាវ សត្តមា កុលបរិវដ្ដា អសម្ពន្ធា។ និសីទនបច្ចត្ថរណធោវាបនេ ទុក្កដំ។

(ឃ) **អញ្ញត្រ បារិវត្តកា**តិ (បារា. ៥១២) ឯត្ថ ហរីតកីខណ្ឌម្បិ វដ្ដតិ។ **ចីវរំ** នាម ឥធ វិកប្បនូបគបច្ឆិមតោ បដ្ឋាយ អធិប្បេតំ។

(ង) **អញ្ញត្រ សមយា**តិ (បារា. ៥១៩) ឯត្ថ "អច្ឆិន្នចីវរោ វា ហោតិ ភិក្ខុ នដ្ឋចីវរោ វា"តិ ឯវំ វុត្តំ សមយន្តិ អត្ថោ។

(ច) "សន្តរុត្តរបរមំ តេន ភិក្ខុនា តតោ ចីវរំ សាទិតព្ព"ន្តិ (បារា. ៥២៤) វុត្តត្តា "**តតុត្តរិ**"តិ វុត្តំ។ ឯត្ថ បន "សចេ តីណិ នដ្ឋានិ ហោន្តិ, ទ្វេ សាទិតព្ពានិ។ ទ្វេ នដ្ឋានិ, ឯកំ សាទិតព្ពំ, ឯកំ នដ្ឋំ, ន កិញ្ចិ សាទិតព្ព"ន្តិ (បារា. ៥២៤) វុត្តំ។

(ឆ-ជ) "កីទិសេន តេ (បារា. ៥២៩), ភន្តេ, ចីវរេន អត្ថោ, កីទិសំ តេ ចីវរំ ចេតាបេមី"តិ ឯវំ អប្បវារិតោតិ អត្ថោ។ **វិកប្ប**ន្តិ វិសិដ្ឋកប្បំ អធិកវិធានំ អាបន្នំ។ ឥធ បុរិមំ ឯកស្ស, ទុតិយំ ពហូនំ វសេន វុត្តំ,

ឯត្តកំ នានត្តំ។

(ឈ) **អតិរេកតិក្ខត្តុ**ន្តិ ឯត្ថ កេនចិ យំ កិញ្ចិ អកប្បិយវត្ថុំ អានេត្វា "ឥទំ ខោ មេ, ភន្តេ, អាយស្មន្តំ ឧទ្ទិស្ស ចីវរចេតាបន្នំ អាភតំ, បដិគ្គណ្ហតុ អាយស្មា ចីវរចេតាបន្ន"ន្តិ វុត្តេ "ន ខោ មយំ, អាវុសោ, ចីវរចេតាបន្នំ បដិគ្គណ្ហាម, ចីវរញ្ច ខោ មយំ បដិគ្គណ្ហាម កាលេន កប្បិយ"ន្តិ វត្តព្វំ។ ឯវំ វុត្តេ សចេ សោ "អត្ថិ កោចិ កប្បិយការកោ"តិ វទតិ, ចីវរត្ថិកេន បបេត្វា បញ្ច សហធម្មិកេ យោ កោចិ ឧទ្ទិសិតព្ពោ "ឯសោ ខោ, អាវុសោ, ភិក្ខូនំ វេយ្យាវច្ចករោ"តិ, ឯត្តកមេវ វត្តព្វំ។ ឯវំ វុត្តេ សចេ ទាយកោ តស្ស ហត្ថេ អកប្បិយវត្ថុំ ទត្វា "ឯសោ អយ្យស្ស ចីវរំ ចេតាបេត្វា ទស្សតី"តិ វត្វា គច្ឆតិ, តំ ឧបសង្កមិត្វា ទ្វត្តិក្ខត្តុំ ចោទេតព្ពោ សារេតព្ពោ "អត្ថោ មេ, អាវុសោ, ចីវរេនា"តិ, ឯត្តកមេវ វត្តព្វំ, "ទេហិ មេ ចីវរ"ន្តិអាទិនា ន វត្តព្វំ។ ឯវំ តិក្ខត្តុំ ចោទនាយ តំ ចីវរំ លភតិ, ឥច្ចេតំ កុសលំ។ នោ ចេ លភតិ, ឆក្ខត្តុបរមំ តុណ្ហីភូតេន ឋាតព្វំ, ន អាសនេ និសីទិតព្វំ, ន អាមិសំ បដិគ្គហេតព្វំ, ន ធម្មោ ភាសិតព្ពោ។ "កឹ ការណា អាគតោសី"តិ វុត្តេ "ជានាហិ, អាវុសោ"តិ ឯត្តកមេវ វត្តព្វំ។ សចេ និសជ្ជាទីនិ ករោតិ, ឋានំ ភញ្ជតិ។ វត្តភេទទុក្កដញ្ច អាបជ្ជតីតិ វទន្តិ។ ឯវំ បន អប្បដិបជ្ជិត្វា អតិរេកតិក្ខត្តុំ ចោទនាយ អតិរេកឆក្ខត្តុំ ឋានេន សចេ និប្ផាទេតិ, និស្សគ្គិយន្តិ អត្ថោ។

(ញ) **សន្ថតំ** (បារា. ៥៤៤) នាម សន្ថរិត្វា កតំ ហោតិ អវាយិមំ។ ឯកកោសិយំសុនាបិ ចេ មិស្សេត្វា ករោតិ, និស្សគ្គិយំ។

(ដ) **សុទ្ធកាឡកាន**ន្តិ (បារា. ៥៤៧-៥៤៩) អញ្ញេហិ អមិស្សិតានន្តិ អត្ថោ។ "កាឡកំ នាម ទ្វេ កាឡកានិ ជាតិកាឡកំ វា រជនកាឡកំ វា"តិ វុត្តំ។

(ឋ) **អនាទិយិត្វា...បេ.... តុល**ន្តិ (បារា. ៥៥៤) ឯត្ថ បន យត្តកេហិ ឯឡកលោមេហិ កត្តុកាមោ ហោតិ, តេសុ ទ្វេ កោដ្ឋាសា កាឡកានំ, ឯកោ ឱទាតានំ, ឯកោ គោចរិយានំ អាទាតព្ពោតិ វិនិច្ឆយោ។ ឯកស្សាបិ កាឡកលោមស្ស អតិរេកភាគេ សតិ និស្សគ្គិយមេវ។

(ឌ) **ឩនកឆព្ពស្សានី**តិ (បារា. ៥៦២) ឆព្ពស្សតោ ឱរភាគេ។

(ឍ) និសីទនសន្ថតំ (បារា. ៥៦៧) បន ការាបេន្តេន បុរាណសន្ថតស្ស ឯកបស្សតោ វដ្ដំ វា ចតុរស្សំ វា ឆិន្ទិត្វា គហិតដ្ឋានំ យថា វិទត្ថិមត្តំ ហោតិ, ឯវំ គហេត្វា ឯកទេសំ វា សន្ថរិតព្វំ, វិជដេត្វា វា សន្ថរិតព្វំ។

(ណ) ន កេវលំ ធោវាបនេ (បារា. ៥៧៨) ឯវ និស្សគ្គិយំ, រជនេបិ និស្សគ្គិយមេវ។

(ត) រូបិយបដិគ្គហណស្សេវ (បារា. ៥៨៩) បដិគ្គិត្តត្តា បដិគ្គហិតបរិវត្តនេ ទោសំ អបស្សន្តា កតាកតាទិវសេន អនេកវិធំ ជាតរូបបរិវត្តនំ ករោន្តិ, តំ សន្ធាយ "**នានប្បការក**"ន្តិ វុត្តំ។

៣៨៧-៩. អាបត្តឹ ទេសេត្វា បច្ឆា កត្តព្វំ ទស្សេតុំ "**អថា**"តិ វុត្តំ។ **តំហិ វទេ**តិ សចេ តត្ថ អាគច្ឆតិ អារាមិកោ វា ឧបាសកោ វា, តំ វទេយ្យាតិ អត្ថោ។ ឯវំ វុត្តោ **សោ** "ឥមិនា កឹ អាហរាមី"តិ ចេ វទេយ្យាតិ អត្ថោ។ **អវត្វាម**ន្តិ "ឥមំ វា ឥមំ វា អាហរា"តិ អវត្វាតិ អត្ថោ។ **វទេ**តិ "កប្បិយំ អាចិក្ខិតព្ព"ន្តិ (បារា. ៥៨៤, ៥៨៩) វចនតោ "បព្ពជិតានំ សប្បិ វា តេលំ វា មធុ វា ផាណិតំ វា វដ្ដតី"តិ ឯវំ អាចិក្ខិតព្វំ, "ឥមំ នាម អាហរា"តិ ន វត្តព្ពមេវ។ **ទ្វេបេតេ**តិ ទ្វេបិ ឯតេ រូបិយបដិគ្គាហកញ្ច រូបិយសព្យោហារិកញ្ចាតិ អត្ថោ។ **អញ្ញេនា**តិ អន្តមសោ អារាមិកេនាបិ លទ្ធភាគោ ន កប្បតិ ឯវ។

៣៩០. អន្តមសោ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៨៣-៤) តន្និព្ពត្តា រុក្ខច្ឆាយាបិ ន កប្បតីតិ។ **និស្សដ្ឋំ បដិលទ្ធម្បី**តិ ឯត្ថ យថា រូបិយសំវោហារំ កត្វា លទ្ធវត្ថុតោ អាភតំ ន កប្បតិ, តថា កោសិយមិស្សកសន្ថតាទិត្តយម្បិ ន កប្បតិ។ ន កេវលំ តស្សេវ, អញ្ញេសម្បិ ន កប្បតេវ "អញ្ញេន កតំ បដិលភិត្វា បរិភុញ្ជតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា"តិ (បារា. ៥៤៥, ៥៥០, ៥៥៥) វុត្តត្តា។

៣៩១. ឯវំ នោ ចេ លភេថ, **សោ** អារាមិកាទិកោ "ឥមំ ឆឌ្ឌេហី"តិ **សំសិយោ** វត្តព្ពោតិ អត្ថោ។ ឯវម្បិ នោ ចេ លភេយ្យ, **សម្មតោ** ភិក្ខុ ឆឌ្ឌេយ្យាតិ អត្ថោ។

៣៩២. បដិគ្គហិតរូបិយញ្ច បរិវត្តិតរូបិយញ្ច សន្ធាយ "**ឯតានី**"តិ វុត្តំ។ **ទុតិយបត្តោ** នាម "ឩនបញ្ចពន្ធនេន បត្តេន អញ្ញំ នវំ បត្តំ ចេតាបេយ្យ, និស្សគ្គិយ"ន្តិ (បារា. ៦១២) វុត្តបត្តោ។ សោ ច ឯតានិ ច សង្ឃេ

និស្សជ្ជំ លព្ភវេតិ សម្ពន្ធោ។ “សង្ឃមជ្ឈេ និស្សជ្ជិតព្ពំ, ភិក្ខុបរិសាយ និស្សជ្ជិតព្ព”ន្តិ (បារា. ៥៨៤, ៥៨៩) ច វុត្តត្តា ន គណបុគ្គលានំ និស្សជ្ជិតុំ វដ្ដតិ។ សេសានិ បន តីណិ ចីវរាទិវត្ថូនិ “និស្សជ្ជិតព្ពំ សង្ឃស្ស វា គណស្ស វា បុគ្គលស្ស វា”តិ វុត្តត្តា (បារា. ៤៦៣) សង្ឃាទីនំ និស្សជ្ជិតុំ វដ្ដតិ។ **ភាសន្តរេនបី**តិ បាឡិយា វុត្តំ អសក្កោន្តេន ទមិឡភាសាទីសុ អញ្ញតរាយបិ និស្សជ្ជិតុំ វដ្ដតីតិ អត្ថោ។

៣៩៣. (ក-គ) **នានប្បការកំ** នាម “ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារា, “អន្តមសោ ចុណ្ណបិណ្ឌោបិ ទន្តកដ្ឋម្បិ ទសិកសុត្តម្បី”តិ (បារា. ៥៩៥) **បាឡិយំ** វុត្តំ។ **ចេតាបិតោ**តិ (បារា. ៦១៣) យាចិត្វា គហិតោ។

៣៩៤. សម្មន្និត្វាន បត្តគាហកំ សង្ឃស្ស បត្តន្តន្តិ (បារា. ៦១៤; កង្ខា. អដ្ឋ. ឩនបញ្ចពន្ធនសិក្ខាបទវណ្ណនា) យ អន្តិមំ បត្តំ, តំ តស្ស ទាបយេតិ អត្ថោ។

៣៩៥. (ខ) **បរិទហិតំ និស្សគ្គិយ**ន្តិ ឯត្ថ (បារា. ៦២៦-៦២៨; បារា. អដ្ឋ. ២.៦២៨) បន បត្វា វស្សិកសាដិកាយ បរិយេសនក្ខេត្តំ ករណក្ខេត្តំ និវាសនក្ខេត្តំ អធិដ្ឋានក្ខេត្តន្តិ ចតុព្ពិធំ ខេត្តញ្ច កុច្ឆិសមយោ បិដ្ឋិសមយោតិ ទុវិធោ សមយោ ច វេទិតព្ពោ។ កថំ? គិម្ហានមាសេសុ បច្ឆិមមាសស្ស បុរិមោ អឌ្ឍមាសោ **បរិយេសនក្ខេត្តំ**, បច្ឆិមោ **ករណក្ខេត្តញ្ច និវាសនក្ខេត្តញ្ច**, បរិយេសិតុម្បិ វដ្ដតិ, អធិដ្ឋាតុំ បន ន វដ្ដតិ។ វស្សិកា បន ចត្តារោ មាសា បរិយេសនាទីនំ ចតុន្នម្បិ ខេត្តំ។ ឯតេ ឯវ បញ្ច មាសា **កុច្ឆិសមយោ** នាម។ ឥតរេ សត្ត មាសា **បិដ្ឋិសមយោ**, តត្ថ សតុប្បាទករណំ ន វដ្ដតិ។

(គ) **អច្ឆិន្ទ**ន្តិ ឯត្ថ “យោ បន មម បត្តចីវរាទីនិ វហន្តោ មយា សទ្ធិំ ចរិស្សតី”តិ សញ្ញាយ ចីវរំ ទត្វា បុន សកសញ្ញាយ ឯវ អត្តនោ វេយ្យាវច្ចំ អករោន្តំ ទិស្វា អច្ឆិន្ទតិ, សោ ឥមំ អាបត្តិំ អាបជ្ជតិ។ កេវលំ បរិច្ចជិត្វា ទិន្នំ គហេតុមេវ ន លភតិ។

(ឃ) **សុត្តំ វិញ្ញាបេត្វា**តិ ឯត្ថ ចីវរការសមយាទីសុ ចីវរសិព្ពនាទីនមត្ថាយ សុត្តំ វិញ្ញាបេត្វាតិ អត្ថោ។ អញ្ញថា សុត្តំ វិញ្ញាបេតុមេវ ន វដ្ដតិ។ វិញ្ញត្តិយា ឯវ លទ្ធ**តន្តវាយេហី**តិ អត្ថោ។ សុត្តតន្តវាយានំ អកប្បិយភាវេ សតិ ទីឃតោ វិទត្ថិមត្តេ, តិរិយន្តតោ ហត្ថមត្តេ វីតេ និស្សគ្គិយំ, ឯកតោ អកប្បិយបក្ខេ ទុក្កដំ។

(ង) **វិកប្បំ អាបន្ន**ន្តិ (បារា. ៦៤៣) “ឥទំ ខោ, អាវុសោ, ចីវរំ មំ ឧទ្ទិស្ស វិយ្យតិ, អាយតញ្ច ករោថ វិត្ថតញ្ចា”តិអាទិនា អធិកំ វិធានំ អាបន្នន្តិ អត្ថោ។

(ច) **អច្ចេកចីវរំ** (បារា. ៦៤៩-៦៥០) នាម សេនាយ គន្តុកាមាទីហិ ទិន្នំ។

(ឆ) **អតិរេកឆារត្ត**ន្តិ (បារា. ៦៥៤-៦៥៥) ឆទិវសតោ អតិរេកំ។ “អត្ថតកថិនានំ វោ, ភិក្ខវេ, បញ្ច កប្បិស្សន្តិ, អនាមន្តចារោ អសមាទានចារោ គណភោជនំ យាវទត្ថចីវរំ យោ ច តត្ថ ចីវរុប្បាទោ, សោ នេសំ ភវិស្សតី”តិ (មហាវ. ៣០៦) វុត្តអានិសំសេសុ ចីវរមាសេ អសមាទានចារំ បហេត្វា សេសានិសំសា លព្ភន្តិ។ យទិ អសមាទានចារោ លព្ភេយ្យ, បាវេយ្យកា ភិក្ខូ វស្សំវុត្ថា ឱកបុណ្ណេហិ ចីវរេហិ ន ភគវន្តំ ឧបសង្កមេយ្យុំ, យស្មា តំ ន លភន្តិ, តស្មា ចីវរមាសេបិ តិចីវរំ អាទាយ ឯវ ភគវន្តំ ឧបសង្កមឹសុ។ តស្មា វេទិតព្ពំ អសមាទានចារបរិហារំ អត្ថតកថិនា ឯវ លភន្តិ, ន ឥតរេតិ វទន្តិ។

៣៩៧. (ខ) “អហំ, ភន្តេ, ឯកំ បាដិទេសនីយាបត្តិំ, ទ្វេ, សម្ពហុលា បាដិទេសនីយាបត្តិយោ អាបជ្ជិ”ន្តិ ឥមំ បន យេសុ បោត្ថកេសុ លិខិតំ, តំ អភយគិរិវាសីនំ ខុទ្ទសិក្ខាវសេន ទស្សិតំ កិរ។ តត្ថ “អហំ, អាយស្មា, សម្ពហុលា បាដិទេសនីយា អាបត្តិយោ អាបន្នោ, តាយោ បដិទេសេមិ។ អហំ, អាយស្មា, ឯកំ បាដិទេសនីយំ អាបត្តិំ អាបន្នោ, តំ បដិទេសេមី”តិ ហិ វុត្តំ។ អម្ហាកំ បន ឯវំ ទេសនាវិធានំ នត្ថិ។ “គារយ្ហំ, អាវុសោ, ធម្មំ អាបជ្ជិំ អសប្បាយំ បាដិទេសនីយំ, តំ បដិទេសេមី”តិ (បាចិ. ៥៥៣) វុត្តំ។ **សមន្តបាសាទិកាយំ** (បាចិ. ៥៥៣) “គារយ្ហំ អាវុសោ’តិអាទិ បដិទេសេតព្ពាការទស្សន”ន្តិ វុត្តំ។ **កង្ខាវិតរណិយ**ម្បិ (កង្ខា. អដ្ឋ. បឋមបាដិទេសនីយសិក្ខាបទវណ្ណនា) “តស្សា ទេសេតព្ពាការោ គារយ្ហំ អាវុសោ’តិអាទិនា នយេន សិក្ខាបទេ ទស្សិតោយេវា”តិ វុត្តត្តា បាឡេ អាគតនយេនេវ ទេសនាវិធានំ វេទិតព្ពំ។ សចេ ទ្វេ ហោន្តិ, “គារយ្ហេ, អាវុសោ, ទ្វេ ធម្មេ អាបជ្ជិំ អសប្បាយេ បាដិទេសនីយេ, តេ បដិទេសេមី”តិ, “បស្សថ, ភន្តេ, តេ ធម្មេ”តិ ច “គារយ្ហេ , អាវុសោ, សម្ពហុលេ ធម្មេ អាបជ្ជិំ អសប្បាយេ បាដិទេសនីយេ, តេ បដិទេសេមី”តិ, “បស្សថ, ភន្តេ, តេ ធម្មេ”តិ ច ឯវំ យថានុរូបំ ទេសនាវិធានំ វេទិតព្ពំ។ សេសំ វុត្តប្បការមេវាតិ។

៣៩៨. **អទេសនាគាមិនិយ**ន្តិ (បរិ. ៤២៤ អាទយោ; បរិ. អដ្ឋ. ៤២៥) បារាជិកញ្ច សង្ឃាទិសេសញ្ច ន ទេសយេតិ អត្ថោ។ **អនាបត្តិញ្ចា**តិ អនាបត្តឹ ឯវ "អាបត្តី"ន្តិ ន ទេសយេ។ លហុកាបត្តិម្បិ បុព្ពេ ទេសិតំ បុន ន ទេសយេតិ សម្ពន្ធោ, នានាសំវាសនិស្សីមដ្ឋិតានំ សន្តិកេ ន ទេសយេតិ អត្ថោ។ **ចតុបញ្ចហី**តិ ឯត្ថ សមាន វស្សិកបវារណាយំ វិយ ចតូហិ វា បញ្ចហិ វា ឯកតោ ហុត្វា ឯកស្ស សន្តិកេ ន ទេសយេតិ អត្ថោ។ ទ្វិន្នំ វា តិណ្ណំ វា វដ្ដតិ។ កថំ ទេសេតព្ពន្តិ ចេ? ឯកស្ស សន្តិកេ តីហិបិ ឯកតោ និសីទិត្វា "អហំ, ភន្តេ, ឯកំ បាចិត្តិយាបត្តឹ អាបជ្ជឹ, តំ តុម្ហមូលេ បដិទេសេមី"តិ ឯវំ អត្តនា អាបន្នអាបត្តិវសេន វុត្តេ តេន "បស្សសិ, អាវុសោ, តំ អាបត្តិ"ន្តិ ឯវំ តិក្ខត្តុំ វុត្តេ "អាម, ភន្តេ, បស្សាមី"តិ វា "អាមាវុសោ បស្សាមី"តិ វា វុត្តេ បុន តេន "អាយតឹ សំវរេយ្យាថា"តិ វា "សំវរេយ្យាសី"តិ វា វុត្តេ "សាធុ សុដ្ឋុ សំវរិស្សាមី"តិ វត្តព្ពំ, ឯវំ ទេសេតព្ពំ។ **មនសា**តិ វចីភេទំ អកត្វា កេវលំ ចិត្តេនេវ ន ទេសយេតិ អត្ថោ។ **អបកតត្តាន**ន្តិ អន្តិមវត្ថុំ អជ្ឈាបន្នស្ស វា ឧក្ខិត្តកស្ស វា ឧបោសថេ បវារណា វា ឋបិតា ហោន្តិ, តស្ស សន្តិកេ ន ទេសយេតិ អត្ថោ។ **នានេកា**តិ នានាបត្តិយោ "ឯកា"តិ វត្វា ន ទេសយេតិ អត្ថោ។ ឯកា បន "សម្ពហុលា"តិ ទេសិតា ហោតីតិ។ ទេសនាវិនិច្ឆយោ។

ទេសនានិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤៣. ឆន្ទទាននិទ្ទេសវណ្ណនា

៣៩៩. កម្មប្បត្តេ សង្ឃេ សមាគតេតិ សម្ពន្ធោ។ ឯតេន សង្ឃេ អសមាគតេ ឆន្ទទានំ ន រុហតីតិ ទីបិតំ ហោតីតិ វទន្តិ។ ឯត្ថាយំ វិចារណា – បញ្ចភិក្ខុកេ វិហារេ ឯកស្ស ឆន្ទបារិសុទ្ធឹ អាហរិត្វា សេសានំ ឧបោសថាទិករណំ អនុញ្ញាតំ **បាឡិយំ** (បរិ. ៤៨៦-៤៨៧) **អដ្ឋកថាយញ្ច** (បរិ. អដ្ឋ. ៤៨៧-៤៨៨)។ តេសុ ឯកោ ឆន្ទទាយកោ, ឯកោ ឆន្ទហារកោ, តេ មុញ្ចិត្វា ន ឯត្ថ សន្និបតិតោ សង្ឃោ តិណ្ណំ សមូហភាវតោ, តស្មា អសមាគតេបិ ទាតុំ វដ្ដតិ។ អារោចេន្តេន បន សមាគតេ ឯវ អារោចេតព្ពំ។ តថាបិ **"ហរេយ្យា"**តិ វុត្តំ, ន "ទេសេយ្យា"តិ។ តត្ថ ឆន្ទហារកេន សទ្ធឹ កម្មប្បត្តានំ សន្និបាតោ វេទិតព្ពោ។

៤០០. តទានិ ឆន្ទទានវិធឹ ទស្សេតុំ **"ឯកំ ភិក្ខុ"**ន្តិអាទិមាហ (កង្ខា. អដ្ឋ. និទានវណ្ណនា)។

៤០១. (ក) "ឆន្ទំ ទម្មី"តិ ឯត្តកមេវ អលំ, "ហរ, អារោចេហី"តិ តមេហិ កឹបយោជនន្តិ ចេ? វុច្ចតេ – "អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, តទហុបោសថេ បារិសុទ្ធឹ ទេន្តេន ឆន្ទម្បិ ទាតុំ, សន្តិ សង្ឃស្ស ករណីយ"ន្តិ (មហាវ. ១៦៥) វុត្តត្តា ភគវតោ អាណំ ករោន្តេន **"ឆន្ទំ ទម្មី"**តិ វុត្តំ។ "ឆន្ទហារកោ ចេ, ភិក្ខវេ, ទិន្នេ ឆន្ទេ អន្តរាមគ្គេ បក្កមតិ, អនាហដោវ ហោតិ ឆន្ទោ"តិ (មហាវ. ១៦៥) វុត្តត្តា ឆន្ទហារកស្ស អញ្ញស្ស អបក្កមនត្ថាយ បារិសុទ្ធឹ ទេន្តេន "តទំ ករោហិ ឯវា"តិ អាណាបេន្តេន **"ឆន្ទំ មេ ហរា"**តិ វុត្តំ។ "ឆន្ទហារកោ ចេ, ភិក្ខវេ, ទិន្នេ ឆន្ទេ សង្ឃប្បត្តោ សញ្ចិច្ច នារោចេតិ, អាហដោ ហោតិ ឆន្ទោ, ឆន្ទហារកស្ស អាបត្តិ ទុក្កដស្សា"តិ (មហាវ. ១៦៥) វុត្តត្តា "យទិត្វំ សញ្ចិច្ច នារោចេស្សសិ, អាបត្តឹ អាបជ្ជិស្សសិ , អារោចេហិ ឯវា"តិ តស្ស អាចិក្ខន្តោ **"អារោចេហី"**តិ អាហាតិ ឯវមេត្ថ តមេសំ បទានំ សប្បយោជនតា វេទិតព្ពា។ ឯវំ បារិសុទ្ធិទានេបីតិ។

៤០២. **សេសកម្ម**ន្តិ យទិ សង្ឃោ ឧបោសថគ្គេ អញ្ញំ អបលោកនាទិកម្មំ ករោតិ, តំ កម្មំ វិពាធតិ, វិកោបេតីតិ អត្ថោ។

៤០៣. **ទ្វយ**ន្តិ ឧបោសថញ្ច សេសកម្មញ្ចាតិ អត្ថោ។ **នត្តនោ**តិ អត្តនោ ឧបោសថំ ន សម្បាទេតិ។

៤០៥. "ឯកំសំ ឧត្តរាសង្គំ ករិត្វា ឧក្កុដិកំ និសីទិត្វា"តិអាទិកំ (មហាវ. ២១៣) **សព្ពុបចារំ កត្វានា**តិ អត្ថោ។

៤០៦. "តត្តន្នាមេន បវារណា ទិន្នា"តិ **អារោចេត្វា**។

៤០៨. **បដិជានេយ្យ នាហដា**តិ (មហាវ. ១៦៤-១៦៥, ២១៣) បាបេ ន អាហដាតិ **នាហដា,** អាហដា ន ហោតីតិ អត្ថោ។ **តថា ហេយ្យា**តិ វិព្ភមនាទីនិ ករេយ្យាតិ អត្ថោ។

៤០៩. សុត្តោ វា នារោចយេយ្យ, អាហដា ហោតីតិ សម្ពន្ធោ។ **អនាបត្តិវា**តិ អនាបត្តិ ឯវ។ ឆន្ទទានវិនិច្ឆយោ។

ឆន្ទទាននិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤៤. ឧបោសថនិទ្ទេសវណ្ណនា

៤១១. សុត្តុទ្ទេសោ សង្ខេបេន វិត្ថារេន។ **សេសានន្តិ** ទ្វិន្នំ តិណ្ណំ វា។

៤១២. បុព្ពករណេ បុព្ពកិច្ចេ, បត្តកល្លេ សមានិតេតិ សព្ពបឋមំ កត្តព្ពំ **បុព្ពករណំ**។ តទនន្តរំ កត្តព្ពំ **បុព្ពកិច្ចំ** នាម។ ឯត្ថ –

"សម្មជ្ជនី បទីបោ ច, ឧទកំ អាសនេន ច;
ឧបោសថស្ស ឯតានិ, បុព្ពករណន្តិ វុច្ចតិ។

"ឆន្ទបារិសុទ្ធិឧតុក្ខានំ, ភិក្ខុគណនា ច ឱវាទោ;
ឧបោសថស្ស ឯតានិ, បុព្ពកិច្ចន្តិ វុច្ចតី"តិ –។ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៦៨);

ឯវំ **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តនយេន បុព្ពករណញ្ច បុព្ពកិច្ចញ្ច វេទិតព្ពំ។

"ឧបោសថោ យាវតិកា ច ភិក្ខូ កម្មប្បត្តា,
សភាគាបត្តិយោ ច ន វិជ្ជន្តិ;
វជ្ជនីយា ច បុគ្គលា តស្មឹ ន ហោន្តិ,
បត្តកល្លន្តិ វុច្ចតី"តិ –។ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៦៨);

វុត្តវសេន បត្តកល្លេ សមានិតេ, បដ្ឋិតេតិ អត្ថោ។ "បញ្ចិមេ, ភិក្ខវេ, បាតិមោក្ខុទ្ទេសា។ និទានំ ឧទ្ទិសិត្វា អវសេសំ សុតេន សាវេតព្ពំ, អយំ បឋមោ បាតិមោក្ខុទ្ទេសោ។ និទានំ ឧទ្ទិសិត្វា ចត្តារិ បារាជិកានិ ឧទ្ទិសិត្វា អវសេសំ សុតេន សាវេតព្ពំ, អយំ ទុតិយោ បាតិមោក្ខុទ្ទេសោ។ និទានំ ឧទ្ទិសិត្វា ចត្តារិ បារាជិកានិ ឧទ្ទិសិត្វា តេរស សង្ឃាទិសេសេ ឧទ្ទិសិត្វា អវសេសំ សុតេន សាវេតព្ពំ, អយំ តតិយោ បាតិមោក្ខុទ្ទេសោ។ និទានំ ឧទ្ទិសិត្វា ចត្តារិ បារាជិកានិ ឧទ្ទិសិត្វា តេរស សង្ឃាទិសេសេ ឧទ្ទិសិត្វា ទ្វេ អនិយតេ ឧទ្ទិសិត្វា អវសេសំ សុតេន សាវេតព្ពំ, អយំ ចតុត្ថោ បាតិមោក្ខុទ្ទេសោ។ វិត្ថារេនេវ បញ្ចមោ។ ឥមេ ខោ ភិក្ខវេ បញ្ច បាតិមោក្ខុទ្ទេសា"តិ (មហាវ. ១៥០) វុត្តត្តា សោ សុត្តុទ្ទេសោ បញ្ចធា វិភាវិតោតិ អត្ថោ។

៤១៣. វិនាន្តរាយន្តិ (មហាវ. ១៥០) រាជន្តរាយាទិទសវិធំ អន្តរាយំ វិនា សង្ខេបេនុទ្ទេសោ វិនិវារិតោ បដិក្ខិត្តោតិ អត្ថោ។ **ថេរោវាតិ** សង្ឃត្ថេរោវ។ **ឯត្ថាតិ** បញ្ចសុ ឧទ្ទេសេសុ។ "ទ្វីសុ វា តីសុ វា វិសទេសុ ថេរោវ ឥស្សរោ"តិ **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តត្តា អវត្តន្តេបិ អន្តរាយេ សំខិត្តេន ឧទ្ទិសិតុំ វដ្តតីតិ អធិប្បាយោ។ កត្ថ វុត្តន្តិ ចេ? "យោ តត្ថ ភិក្ខុ ព្យត្តោ បដិពលោ, តស្សាធេយ្យ"ន្តិ (មហាវ. ១៥៥) វុត្តបាឡិយា **អដ្ឋកថាយំ** "យោ តត្ថ ភិក្ខុ ព្យត្តោ បដិពលោតិ ឯត្ថ កិញ្ចាបិ ទហរស្សាបិ ព្យត្តស្ស បាតិមោក្ខោ អនុញ្ញាតោ, អថ ខោ ឯត្ថ អយមធិប្បាយោ – សចេ សង្ឃត្ថេរស្ស បញ្ច វា ចត្តារោ វា តយោ វា បាតិមោក្ខុទ្ទេសា នាគច្ឆន្តិ, ទ្វេ បន អខណ្ឌា សុវិសទា វាចុគ្គតា ហោន្តិ, ថេរាយត្តោវ បាតិមោក្ខោ។ សចេ បន ឯត្តកម្បិ វិសទំ កាតុំ ន សក្កោតិ, ព្យត្តស្ស ភិក្ខុនោ អាយត្តោវ ហោតី"តិ អត្ថោ វុត្តោ។ បាឡិយម្បិ វុត្តមេវ "តេហិ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខូហិ ឯកោ ភិក្ខុ សាមន្តា អាវាសា សជ្ជុកំ បាហេតព្ពោ 'គច្ឆ, អាវុសោ, សំខិត្តេន វា វិត្ថារេន វា បាតិមោក្ខំ បរិយាបុណិត្វា អាគច្ឆា'"តិ (មហាវ. ១៦៣)។

៤១៤. ឧទ្ទិសន្តេ វាតិ (មហាវ. ១៧២) បាតិមោក្ខេ ឧទ្ទិសិយមានេ សមា វា ថោកតរា វា យទិ អាគច្ឆេយ្យុំ, ឧទ្ទិដ្ឋំ សុឧទ្ទិដ្ឋំ, តេហិ សទ្ធិំ និសីទិត្វា អវសេសកំ សោតព្ពន្តិ អត្ថោ។

៤១៥. ឧទ្ទិដ្ឋមត្តេ (មហាវ. ១៧២) **វា សកលាយ វា ឯកច្ចាយ** វា បរិសាយ **វុដ្ឋិតាយ** សមា វា ថោកតរា វា យទិ អាគច្ឆេយ្យុន្តិ សម្ពន្ធោ។ **បារិសុទ្ធិន្តិ** បារិសុទ្ធិឧបោសថំ។ **ករេយ្យុសន្តិ** ករេយ្យុ ឯសំ, ឯតេសំ សន្តិកេតិ អត្ថោ។ **ពហុកាថ ចេតិ** អថ ពហុកា ចេ, បុន អាគតា ពហុកា ចេតិ អត្ថោ ,។ "ឧទ្ទិស្សមានេ, ឧទ្ទិដ្ឋមត្តេ ឯកច្ចាយ វុដ្ឋិតាយ សកលាយ វុដ្ឋិតាយា"តិ (មហាវ. ១៧២) អាគតេសុ សព្ពវិកប្បេសុ បុព្ពកិច្ចំ កត្វា បុន អាទិតោ បដ្ឋាយ បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសេតិ អត្ថោ។

៤១៦. ឥតរានន្តិ អាគន្តុកានំ។ **សចេតរោតិ** សចេ ចាតុទ្ទសិកោតិ អត្ថោ។ **សមានេតរេនុវត្តន្តូតិ** សមា វា ឩនា វា ឥតរេ អាគន្តុកា បុរិមានំ អាវាសិកានំ អនុវត្តន្តូតិ អត្ថោ។ **សចេធិកាតិ** អាគន្តុកា សចេ អធិកា,

បុរិមា អាវាសិកា **អនុវត្តន្តូ**តិ អត្ថោ។ **សេសេប្បយំ នយោ**តិ “អាគន្តុកានំ បន្នរសោ ហោតិ, អាវាសិកានំ ចាតុទ្ទសោ”តិ ឥតរេបិ សមថោកា អាគន្តុកា អាវាសិកានំ អនុវត្តន្តូតិអាទិនា នយេន វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោតិ អត្ថោ។

៤១៧. **មូលដ្ឋា**តិ អាវាសិកា។ **សមថោកានំ** អាគន្តុកានំ។ **សាមគ្គី ទេន្តុ កាមតោ**តិ យទិ ឥច្ឆន្តិ, ទេន្តូតិ អត្ថោ។

៤១៨. នោ ចេ ទេន្តិ, អាគន្តុកេហិ ពហិ គន្ត្វាន ឧបោសថោ កាតព្ពោតិ អត្ថោ។ អនិច្ឆាយ សាមគ្គី ទេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។

៤១៩. “ន ភិក្ខវេ បាតិមោក្ខុទ្ទេសកេន សញ្ចិច្ច ន សាវេតព្ពំ។ យោ ន សាវេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិវុត្តត្តា (មហាវ. ១៥៤) **“សាវេយ្យ សុត្ត”**ន្តិ វុត្តំ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, បាតិមោក្ខុទ្ទេសកេន វាយមិតុំ កថំ សាវេយ្យន្តិ, វាយមន្តស្ស អនាបត្តី”តិ (មហាវ. ១៥៤) វុត្តត្តា **“សញ្ចិច្ច អស្សាវេន្តស្ស ទុក្កដ”**ន្តិ វុត្តំ។

៤២០. **តថា**តិ ទុក្កដន្តិ អត្ថោ។ **កល្លោ**តិ អគិលានោ។ **បេសិតោ**តិ អាណត្តោ។ “ន ភិក្ខវេ ថេរេន អាណត្តេន អគិលានេន ន សម្មជ្ជិតព្ពំ។ យោ ន សម្មជ្ជេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិអាទិ (មហាវ. ១៥៩) វុត្តំ។

៤២១-៣. ឥទានិ បារិសុទ្ធិឧបោសថំ ទស្សេតុំ **“សម្មជ្ជិត្វា”**តិអាទិ វុត្តំ។ អញ្ជលឹ (មហាវ. ១៦៨) បគ្គយ្ហាតិ សម្ពន្ធោ។ **តេ**តិ អវសេសា ទ្វេ ឯវំ សមុទីរិយា វត្តព្ពាតិ អត្ថោ។ ឯកំសំ ឧត្តរាសង្គាទិករណវសេន សមត្ត បុព្ពារម្ភេន តេ ទ្វេ ភិក្ខូ នវេន ឯវមីរិយា វត្តព្ពាតិ អត្ថោ។

៤២៤-៥. ឥទានិ ទ្វីហិ កត្តព្ពំ ទស្សេតុំ **“ទ្វីសុ ថេរេនា”**តិ វុត្តំ។

៤២៦. ឯត្តាវតា “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ចតុន្នំ បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិតុ”ន្តិ (មហាវ. ១៦៨) ច “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, តិណ្ណំ បារិសុទ្ធិឧបោសថំ កាតុ”ន្តិ (មហាវ. ១៦៨) ច “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ទ្វិន្នំ បារិសុទ្ធិឧបោសថំ កាតុ”ន្តិ (មហាវ. ១៦៨) ច វុត្តំ សង្ឃុបោសថញ្ច បារិសុទ្ធិឧបោសថញ្ច ទស្សេត្វា ឥទានិ យត្ថ ឯកោ ភិក្ខុ វិហរតិ, តស្ស អនុញ្ញាតំ អធិដ្ឋានុបោសថំ ទស្សេតុំ **“បុព្ពកិច្ច”**ន្តិអាទិមាហ។ ឯត្ថ ច **បុព្ពកិច្ចំ** នាម សម្មជ្ជនាទិកំយេវ។

៤២៧. សង្ឃុបោសថបារិសុទ្ធិឧបោសថអធិដ្ឋានឧបោសថានំ វសេន តំ តំ ឧបោសថំ យទិ កយិរុន្តិ សម្ពន្ធោ។

៤២៨. វគ្គេ (មហាវ. ១៧៣) ច សមគ្គេ ច “វគ្គោ”តិ សញ្ញិនោ ច “វគ្គោ នុ ខោ, សមគ្គោ នុ ខោ”តិ ឯវំ **វិមតិស្ស** ច ទុក្កដំ, “នស្សន្តេតេ វិនស្សន្តេតេ, កោ តេហិ អត្ថោ”តិ ឯវំ អនាគតានំ ភិក្ខូនំ អត្ថិភាវំ ញត្វា **ភេទាធិប្បាយេន** ឧបោសថំ ករោតោ **ថុល្លច្ចយំ** ហោតីតិ អត្ថោ។ តទុភយេបិ “សមគ្គោ”តិ សញ្ញិនោ អនាបត្តិ។

៤២៩-៤៣០. **សេសសហធម្មិកា** នាម ភិក្ខុំ ឋបេត្វា អវសេសា ចត្តារោ។ **អភព្ពស្សា**តិ ឯត្ថ បណ្ឌក ថេយ្យសំវាសក តិត្ថិយបក្កន្តក តិរច្ឆានគត មាតុឃាតក បិតុឃាតក អរហន្តឃាតក ភិក្ខុនិទូសក សង្ឃភេទក លោហិតុប្បាទកឧភតោព្យញ្ជនកា អភព្ពា គហិតា។ ឯត្ថ បន នាគមាណវកាទយោ តិរច្ឆានគតបក្ខិកាតិ វេទិតព្ពា។ ឯតេសំ និសិន្នបរិសាយញ្ច បាតិមោក្ខំ ន ឧទ្ទិសេតិ សម្ពន្ធោ។

តថាតិ យោ បន សង្ឃោ សភាគាបត្តិកោ, សោបិ ន ឧទ្ទិសេ, បរិវុត្ថេន ឆន្ទេនបិ ន ឧទ្ទិសេតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ បន ចតុព្ពិធំ បារិវាសិយំ បរិសបារិវាសិយំ រត្តិបារិវាសិយំ ឆន្ទបារិវាសិយំ អជ្ឈាសយបារិវាសិយន្តិ។

ឯត្ថ បន ភិក្ខូ កេនចិទេវ ករណីយេន សន្និបតិតា មេឃាទីហិ ឧបទ្ទុតា “អនោកាសា មយំ, អញ្ញត្រ គច្ឆាមា”តិ ឆន្ទំ អវិស្សជ្ជេត្វាវ ឧដ្ឋហន្តិ។ ឥទំ **បរិសបារិវាសិយំ**។ កិញ្ចាបិ បរិសបារិវាសិយំ, ឆន្ទស្ស បន អវិស្សដ្ឋត្តា កម្មំ កាតុំ វដ្ដតិ។

បុនបិ ភិក្ខូនំ “ឧបោសថាទីនិ ករិស្សាមា”តិ រត្តឹ សន្និបតិត្វា ធម្មំ សុណន្តានំយេវ អរុណោ ឧគ្គច្ឆតិ។ សចេ “ចាតុទ្ទសិកំ ករិស្សាមា”តិ និសិន្នា, “បន្នរសោ”តិ កាតុំ វដ្ដតិ។ សចេ បន្នរសិកំ កាតុំ និសិន្នា, បាដិបទេ អនុបោសថេ ឧបោសថំ កាតុំ ន វដ្ដតិ, អញ្ញំ បន សង្ឃកិច្ចំ កាតុំ វដ្ដតិ។ ឥទំ **រត្តិបារិវាសិយំ** នាម។

បុន ភិក្ខូ “យំកិញ្ចិទេវ អញ្ញានាទិកម្មំ ករិស្សាមា”តិ សន្និបតិតា ហោន្តិ, តត្រេកោ នក្ខត្តបាឋកោ ឯវំ វទតិ “អជ្ជ នក្ខត្តំ ទារុណ”ន្តិ, តេ តស្ស វចនេន ឆន្ទំ វិស្សជ្ជេត្វា តត្ថេវ និសិន្នា ហោន្តិ។ អថញ្ញោ អាគន្ត្វា “កឹ នក្ខត្តេន, ករោថា”តិ វទតិ។ ឥទំ **ឆន្ទបារិវាសិយញ្ចេវ អជ្ឈាសយបារិវាសិយញ្ច**។ តស្មឹ បារិវាសិយេ បុន ឆន្ទបារិសុទ្ធឹ អនានេត្វា កម្មំ កាតុំ ន វដ្ដតិ។ ឥទំ សន្ធាយ **“ឆន្ទេន បរិវុត្ថេនា”**តិ វុត្តំ។

៤៣១. **អាបន្ន**មាបត្តឹ (មហាវ. ១៦៩; មហាវ. អដ្ឋ. ១៦៩) **អទេសយិត្វាន** វា “អហំ, អាវុសោ, ឥត្ថន្នាមាយ អាបត្តិយា វេមតិកោ, យទា និព្ពេមតិកោ ភវិស្សាមិ, តំ អាបត្តឹ បដិករិស្សាមី”តិ វត្វា **វិមតឹ អនាវិកត្វាន** វា “ន ច ភិក្ខវេ អនុបោសថេ ឧបោសថោ កាតព្ពោ អញ្ញត្រ សង្ឃសាមគ្គិយា”តិ (មហាវ. ១៨៣) វុត្តត្តា **អនុបោសថេបិ វា កាតុំ ន ច កប្បតី**តិ អត្ថោ។

៤៣២. “ន ច ភិក្ខវេ តទហុបោសថេ សភិក្ខុកា អាវាសា អភិក្ខុកោ អាវាសោ វា អនាវាសោ វា គន្តព្ពោ អញ្ញត្រ សង្ឃេន អញ្ញត្រ អន្តរាយា”តិ (មហាវ. ១៨១) វុត្តត្តា **“អដ្ឋិតោបោសថាវាសា”**តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៨១) វុត្តំ។ **ន វជេ ន** គច្ឆេ។ **អធិដ្ឋាតុំ សីមមេវ វាតិ** សចេ វិហារេ ឧបោសថំ ករោន្តិ, ឧបោសថាធិដ្ឋានត្ថំ សីមាបិ នទីបិ ន គន្តព្ពា។ សចេ បនេត្ថ កោចិ ភិក្ខុ ហោតិ, តស្ស សន្តិកំ គន្តុំ វដ្ដតិ។ វិស្សដ្ឋឧបោសថាបិ អាវាសា គន្តុំ វដ្ដតិ, ឯវំ គតោ អធិដ្ឋាតុម្បិ លភតីតិ។ ឧបោសថវិនិច្ឆយោ។

ឧបោសថនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤៥. បវារណានិទ្ទេសវណ្ណនា

៤៣៣. “អនុជានាមិ , ភិក្ខវេ, បញ្ចន្នំ សង្ឃេ បវារេតុ”ន្តិ (មហាវ. ២១៥) វុត្តត្តា **“សេសា សង្ឃប្បវារណា”**តិ (មហាវ. ២១៥ អាទយោ) វុត្តា។

៤៣៤. **អជ្ជ បវារណា**តិ ឯត្ថ (មហាវ. ២១៥ អាទយោ) បន ចាតុទ្ទសិកាយ បវារណាយ “អជ្ជ បវារណា ចាតុទ្ទសី”តិ បុព្ពកិច្ចំ កាតព្ពំ, បន្នរសិយំ “អជ្ជ បវារណា បន្នរសី”តិ។

៤៣៧. ថេរេសុ ឧក្កុដិកំ និសជ្ជ បវារេន្តេសុ សយំ បន នវោ យាវ បវារេតិ, តាវ ឧក្កុដិកោវ អច្ឆតូតិ អត្ថោ។ “ន ភិក្ខវេ ថេរេសុ ឧក្កុដិកំ និសិន្នេសុ បវារយមានេសុ អាសនេសុ អច្ឆិតព្ពំ។ យោ អច្ឆេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, តទមន្តរា ឧក្កុដិកំ និសីទិតុំ, យាវ បវារេតិ, បវារេត្វា អាសនេ និសីទិតុ”ន្តិ (មហាវ. ២១១) ហិ វុត្តំ។

៤៤០-២. ឯវំ តេវាចិកប្បវារណំ ទស្សេត្វា ឥទានិ ទ្វេវាចិកឯកវាចិកសមានវស្សិកប្បវារណាសុ កត្តព្ពំ ទស្សេតុំ **“ទានេនា”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ទានេនា**តិ ទានេន វា។ **ធម្មសាកច្ឆា**តិ ឥមិនា ធម្មកថាសុត្តសង្គាយនាវិនយវិនិច្ឆយាទយោ គហិតា។ ទានេន វា ធម្មសាកច្ឆាយ វា កលហេន វា រត្តិយា ខេបិតភាវតោ តេវាចិកាយ ឱកាសេ អសតិ ទសវិធេ វា អន្តរាយេ អនុរូបតោ ញត្តឹ ឋបេត្វា បវារេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។

ឥទានិ យថានុរូបតោ ញត្តិ ឋបិតា, តំ ទស្សេតុំ **“សុណាតុ មេ”**តិអាទិមាហ។ **យថាឋបិតញត្តិយា**តិ ឯត្ថ សព្ពសង្គាហិកាចេញត្តិឋបិតា, តេវាចិកទ្វេវាចិកឯកវាចិកានំ វសេន បវារេតព្ពំ, សមានវស្សិកប្បវារណាវ ឯកា ន វដ្ដតិ។ សចេ “សង្ឃោ តេវាចិកំ បវារេយ្យា”តិ ឋបិតា, តេវាចិកា ឯវ វដ្ដតិ, ទ្វេវាចិកាទយោ ន វដ្ដន្តិ។ “ទ្វេវាចិកំ បវារេយ្យា”តិ វុត្តេ ទ្វេវាចិកញ្ច តេវាចិកញ្ច វដ្ដតិ, ឯកវាចិកសមានវស្សិកា ន វដ្ដន្តិ។ “ឯកវាចិកំ បវារេយ្យា”តិ វុត្តេ បន សមានវស្សិកំ ឋបេត្វា សេសា វដ្ដន្តិ។ “សមានវស្សិក”ន្តិ បន វុត្តេ សព្ពំ វដ្ដតីតិ។ **អាទិកេ ចេត្ថ អាហរេ**តិ ឯត្ថ បវារណាយបិ បុព្ពេ ឧបោសថេ វុត្តេ “យទិ សមា អាគច្ឆេយ្យុ”ន្តិអាទិកេ **វារេ** អាហរេតិ អត្ថោ។

៤៤៣. ឥទានិ វត្តព្ពំ សន្ធាយ **“ឯវ”**ន្តិ វុត្តំ។ តិវគ្គោ ច ចតុវគ្គោ ច **តិចតុវគ្គោ**។

៤៥០. “ន ភិក្ខវេ សាបត្តិកេន បវារេតព្ពំ។ យោ បវារេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (មហាវ. ២៣៥) វុត្តត្តា សាបត្តិកេនបិ វេមតិកេនបិ បវារិយមានេ អាបត្តឹ សរន្តេនបិ ឧបោសថេ វុត្តនយេន បដិបជ្ជិតព្ពំ។ “វគ្គេ សមគ្គេ វគ្គោតិ-សញ្ញិនោ វិមតិស្ស វា”តិអាទិគាថាតោ បដ្ឋាយ យាវ “អន្តរាយំ វ សង្ឃំ វា-ធិដ្ឋាតុំ សីមមេវ វា”តិ អវសានគាថា, តាវ សេសា ឧបោសថេ វុត្តា គាថាយោតិ អធិប្បេតា។

៤៥១. បវារិតេ ចាតិ (មហាវ. ២១៣ អាទយោ) បឋមបវារណាយ សង្ឃម្ហិ បវារិតេតិ អធិប្បាយោ។ ឯត្ថ **អវុត្ថោ**តិ បច្ឆិមិកាយ ឧបគតោ អបរិនិដ្ឋិតត្តា “អវុត្ថោ”តិ វុច្ចតិ។

៤៥២. ចាតុមាសិនីតិ កត្តិកបុណ្ណមី។ ឯត្ថ **វុត្ថវស្សា** នាម បច្ឆិមិកាយ ឧបគតា។ បវារណាវិនិច្ឆយោ។

បវារណានិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤៦. សំវរនិទ្ទេសវណ្ណនា

៤៥៣. ចក្ខុសោតាទិភេទេហីតិ (ទី. និ. ១.២១៣, ៤៥៤; ម. និ. ១.៤១១; អ. និ. ៤.១៩៨; ធ. ស. ១៣៥២-១៣៥៤; មហានិ. ១៩៦) ចក្ខុសោតឃានជិវ្ហាកាយមនសង្ខាតេហិ ឆហិ ឥន្ទ្រិយេហីតិ អត្ថោ។ **រូបសទ្ទាទិគោចរេ**តិ រូបសទ្ទគន្ធរសផោដ្ឋព្ពធម្មសង្ខាតេសុ ឆសុ គោចរេសូតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ បន ហត្ថបាទហសិតកថិតវិលោកិតាទិភេទំ សុភាការំ គហេត្វា អយោនិសោ មនសិ ករោន្តស្ស អភិជ្ឈា ឧប្បជ្ជតិ។ “អនត្ថំ មេ អចរិ, ចរតិ, ចរិស្សតី”តិអាទិនា (បរិ. អដ្ឋ. ៣២៩) នយេន បដិឃនិមិត្តំ គហេត្វា អយោនិសោ មនសិ ករោន្តស្ស ព្យាបាទោ ឧប្បជ្ជតិ។ ឯត្ថ បន ឥត្ថិបុរិសនិមិត្តំ វា សុភនិមិត្តាទិកំ កិលេសវត្ថុភូតំ និមិត្តំ អគ្គណ្ហិត្វា ទិដ្ឋេ ទិដ្ឋមត្តាទិនា បដិបជ្ជិត្វា អសុភនិមិត្តេ យោនិសោ មនសិការំ ពហុលីករោន្តស្ស អភិជ្ឈាយ បហានំ ហោតិ។ “អនត្ថំ មេ អចរិ, តំ កុតេត្ថ លព្ភា”តិអាទិនា វា មេត្តាភាវនាទិវសេន វា យោនិសោ មនសិ ករោន្តស្ស ព្យាបាទប្បហានំ ហោតិ។ ឯវមិទំ សង្ខេបតោ រូបាទីសុ កិលេសានុពន្ធនិមិត្តាទិគ្គាហបរិវជ្ជនលក្ខណំ ឥន្ទ្រិយសំវរសីលន្តិ វេទិតព្ពំ។

៤៥៤. និគ្គណ្ហេយ្យាតិ និវារេយ្យ;

“យានិ សោតានិ លោកស្មឹ; (អជិតាតិ ភគវា,)
សតិ តេសំ និវារណំ;
សោតានំ សំវរំ ព្រូមិ;
បញ្ញាយេតេ បិធិយ្យរេ”តិ –។ (សុ. និ. ១០៤១);

វុត្តត្តា **“សតិមា សម្បជានោ វា”**តិ វុត្តំ។ ឯត្ថ បន ចតុព្ពិធំ សម្បជញ្ញំ សាត្ថកសប្បាយគោចរអសម្មោហវសេន។ សំវរវិនិច្ឆយោ។

សំវរនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤៧. សុទ្ធិនិទ្ទេសវណ្ណនា

៤៥៥. ទេសនា សំវរោ ឯដ្ឋិ, បច្ចវេក្ខណ ភេទតោតិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៨៥; វិសុទ្ធិ. ១.១៩) ទេសនាសុទ្ធិ សំវរសុទ្ធិ បរិយេដ្ឋិសុទ្ធិ បច្ចវេក្ខណសុទ្ធីតិ ឯវំ ចតុព្ពិធា សុទ្ធីតិ អត្ថោ។ ឥទានិ តាហិ សុទ្ធីហិ វិសុជ្ឈនកេ ទស្សេតុំ **“បាតិមោក្ខសំវរសម្មត”**ន្តិអាទិមាហ។

៤៥៦. “បុន ឯវំ ន ករិស្ស”ន្តិ ចិត្តាធិដ្ឋានសំវរា យស្មា សុជ្ឈតិ ឥន្ទ្រិយសំវរោ, តស្មា ឥន្ទ្រិយសំវរោ **“សំវរសុទ្ធី”**តិ វុត្តោតិ សម្ពន្ធោ។

៤៥៧. បហាយានេសនន្តិ អនេសនំ បហាយ ធម្មេន ឧប្បាទេន្តស្ស បច្ចយេតិ បាឋសេសោ។

៤៥៨. “បដិសង្ខា យោនិសោ ចីវរំ បដិសេវាមិ…បេ…. ឧប្បន្នានំ វេយ្យាពាធិកានំ…បេ…. បរមតាយា”តិ (ម. និ. ១.២៣; អ. និ. ៦.៥៨) ច ឯវំ ចតូសុបិ បច្ចយេសុ យថាវុត្តបច្ចវេក្ខណសុជ្ឈនាតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ បន ទុវិធំ បច្ចវេក្ខណំ បដិលាភកាលេ ច បរិភោគកាលេ ច។ បដិលាភកាលេ ហិ ធាតុវសេន វា បដិក្កូលវសេន វា បច្ចវេក្ខិត្វា ឋបិតចីវរាទីនិ តតោ ឧត្តរិ បរិភុញ្ជន្តស្ស អនវជ្ជោវ បរិភោគោ, បរិភោគកាលេបិ។ សុទ្ធិវិនិច្ឆយោ។

សុទ្ធិនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤៨. សន្តោសនិទ្ទេសវណ្ណនា

៤៥៩. “ចត្តារិមានិ , ភិក្ខវេ, អប្បានិ ចេវ សុលភានិ ច, តានិ ច អនវជ្ជានិ។ កតមានិ ចត្តារិ? បំសុកូលំ, ភិក្ខវេ, ចីវរានំ អប្បញ្ច សុលភញ្ច, តញ្ច អនវជ្ជំ។ បិណ្ឌិយាលោបោ, ភិក្ខវេ, ភោជនានំ អប្បញ្ច សុលភញ្ច, តញ្ច អនវជ្ជំ។ រុក្ខមូលំ , ភិក្ខវេ, សេនាសនានំ អប្បញ្ច សុលភញ្ច, តញ្ច អនវជ្ជំ។ បូតិមុត្តភេសជ្ជំ, ភិក្ខវេ, ភេសជ្ជានំ អប្បញ្ច សុលភញ្ច, តញ្ច អនវជ្ជំ។ ឥមានិ ខោ, ភិក្ខវេ, ចត្តារិ អប្បានិ ចេវ សុលភានិ ច, តានិ ច អនវជ្ជានី”តិ (អ. និ. ៤.២៧; ឥតិវុ. ១០១) វចនតោ “**អប្បេនា**”តិអាទិ វុត្តំ។

សន្តុដ្ឋោតិ ឯត្ថ យថាលាភយថាពលយថាសារុប្បសន្តោសានំ វសេន ឯកេកស្មិំ បច្ចយេ តយោ តយោ កត្វា ចតូសុ បច្ចយេសុ ទ្វាទស សន្តោសា ហោន្តិ។ **មគ្គញ្ញូ**តិ ឯត្ថ (ម. និ. អដ្ឋ. ១.៤២២; សំ. និ. អដ្ឋ. ៣.៤.២៣៩; អ. និ. អដ្ឋ. ២.៣.១៦; ឥតិវុ. អដ្ឋ. ២៨; ធ. ស. អដ្ឋ. ១២៤-១៣៤) ចត្តារោ មគ្គា បរិយេសនមគ្គា បដិគ្គហណមគ្គា បរិភោគមគ្គា វិស្សជ្ជនមគ្គាតិ។ ឥតរីតរេន យាបេន្តោ **សុភរោ** នាម។ សន្តោសវិនិច្ឆយោ។

សន្តោសនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤៩. ចតុរារក្ខនិទ្ទេសវណ្ណនា

៤៦១-២. ***អសុភ***ន្តិ អសុភភាវនា។ ឥមេ ចត្តារោ ចតុរារក្ខា នាមាតិ អធិប្បាយោ។ ឥទានិ តេ ទស្សេតុំ “**អារកត្តាទិនា**”តិអាទិមាហ។ **អារកត្តាទិនា**តិ ឯត្ថ អារកត្តា, អរីនំ អរានញ្ច ហតត្តា, បច្ចយាទីនំ អរហត្តា, បាបករណេ រហាភាវាតិ ឥមេហិ តាវ ចតូហិ ការណេហិ សោ ភគវា អរហន្តិ អនុស្សរិតព្ពោតិ អត្ថោ។ វុត្តញ្ហេតំ –

“អារកត្តា ហតត្តា ច, កិលេសារីន សោ មុនិ;
ហតសំសារចក្ការោ, បច្ចយាទីន ចារហោ;
ន រហោ ករោតិ បាបានិ, អរហំ តេន វុច្ចតី”តិ។ (បារា. អដ្ឋ. ១.១; វិសុទ្ធិ. ១.១៣០);

ភគវា បន សព្ពកិលេសេហិ សុវិទូរវិទូរេ ឋិតោ មគ្គេន សវាសនកិលេសានំ ហតត្តា, តស្មា “អារកត្តា អរហ”ន្តិ វុត្តោ។ វុត្តញ្ហេតំ –

“សោ តតោ អារកា នាម;
យស្ស យេនាសមង្គិតា;
អសមង្គី ច ទោសេហិ,
នាថោ តេនារហំ មតោ”តិ។ (វិសុទ្ធិ. ១.១២៥);

ភគវតា បន សព្ពកិលេសារយោ ហតា, តស្មា “អរីនំ ហតត្តាបិ អរហ”ន្តិ វុត្តោ។ វុត្តញ្ហេតំ –

“យស្មា រាគាទិសង្ខាតា, សព្ពេបិ អរយោ ហតា;
បញ្ញាសត្ថេន នាថេន, តស្មាបិ អរហំ មតោ”តិ។ (វិសុទ្ធិ. ១.១២៦);

យំ បនេតំ អវិជ្ជាភវតណ្ហាមយនាភិបុញ្ញាភិសង្ខារអបុញ្ញាភិសង្ខារអានេញ្ជាភិសង្ខារារំ ជរាមរណនេមិ “អាសវសមុទយា អវិជ្ជាសមុទយោ”តិ (ម. និ. ១.១០៣) វចនតោ អាសវសមុទយមយេន អក្ខេន វិជ្ឈិត្វា តិភវរថេ យោជិតំ អនាទិកាលប្បវត្តំ សំសារចក្កំ, តស្ស ភគវតោ ពោធិរុក្ខមូលេ សម្មប្បធានវីរិយបាទេហិ ចតុបារិសុទ្ធិសីលបឋវិយំ បតិដ្ឋាយ សទ្ធាហត្ថេន កម្មក្ខយករញាណផរសុំ គហេត្វា សព្ពេ អរា ហតា។ តស្មា “អរានំ ហតត្តា អរហ”ន្តិ វុត្តោ។ វុត្តញ្ហេតំ –

“អរា សំសារចក្កស្ស, ហតា ញាណាសិនា យតោ;
លោកនាថេន តេនេស, អរហន្តិ បវុច្ចតី”តិ។ (វិសុទ្ធិ. ១.១២៨);

អគ្គទក្ខិណេយ្យត្តា ចីវរាទីនំ បច្ចយានំ ឧត្តមបូជាយ ច យុត្តោ ភគវា, តស្មា “បច្ចយាទីនំ អរហត្តា ច អរហ”ន្តិ វុច្ចតិ។ វុត្តញ្ហេតំ –

“បូជាវិសេសំ សហ បច្ចយេហិ,
យស្មា អយំ អរហតិ លោកនាថោ;
អត្ថានុរូបំ អរហន្តិ លោកេ,

តស្មា ជិនោ អរហតិ នាមមេត’’ន្តិ។ (វិសុទ្ធិ. ១.១២៩);

យថា លោកេ កេចិ បណ្ឌិតមានិនោ អសិលោកភយេន រហោ បាបានិ ករោន្តិ, តថា ភគវា កទាចិបិ ន ករោតិ, តស្មា ‘‘បាបករណេ រហាភាវា ច អរហ’’ន្តិ វុច្ចតិ។ វុត្តញ្ហេតំ –

‘‘យស្មា នត្ថិ រហោ នាម, បាបកម្មេសុ តាទិនោ;
រហាភាវេន តេនេស, អរហំ ឥតិ វិស្សុតោ’’តិ។ (វិសុទ្ធិ. ១.១៣០) –

ឯវំ អារកត្តាទិនា អរហន្តិ ភាវេតព្ពំ។

សម្មា សាមញ្ច សព្ពធម្មានំ ពុទ្ធត្តា បន សម្មាសម្ពុទ្ធោ។ **សម្មា**តិ ញាយេនេវ, អភិញ្ញេយ្យេ ធម្មេ អភិញ្ញេយ្យតោ បរិញ្ញេយ្យេ ធម្មេ បរិញ្ញេយ្យតោ បហាតព្ពេ ធម្មេ បហាតព្ពតោ សច្ឆិកាតព្ពេ ធម្មេ សច្ឆិកាតព្ពតោ ភាវេតព្ពេ ធម្មេ ភាវេតព្ពតោ ឯវាតិ អត្ថោ។ **សាមញ្ចា**តិ អត្តនាវ។ វុត្តញ្ហេតំ –

‘‘អភិញ្ញេយ្យំ អភិញ្ញាតំ, ភាវេតព្ពញ្ច ភាវិតំ;
បហាតព្ពំ បហីនំ មេ, តស្មា ពុទ្ធោស្មិ ព្រាហ្មណា’’តិ។ (ម. និ. ២.៣៩៩; សុ. និ. ៥៦៣);

‘‘ឥតិបិ សោ ភគវា អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ វិជ្ជាចរណសម្បន្នោ សុគតោ លោកវិទូ អនុត្តរោ បុរិសទម្មសារថិ សត្ថា ទេវមនុស្សានំ ពុទ្ធោ ភគវា’’តិ ឯវំ វុត្តេ **នវភេទេ ភគវតោ គុណេ យា បុនប្បុនំ** ឧប្បជ្ជនតោ សតិយេវ **អនុស្សតិ,** បវត្តិតព្ពដ្ឋានម្ហិយេវ វា បវត្តត្តា សទ្ធាបព្ពជិតស្ស កុលបុត្តស្ស អនុរូបា សតីតិ អនុស្សតិ, ពុទ្ធំ អារព្ភ ឧប្បន្នា អនុស្សតិ **ពុទ្ធានុស្សតិ,** យា ឯវំ នវវិធេន បវត្តា សតិ , សា ពុទ្ធានុស្សតិ នាមាតិ អត្ថោ។ សព្ពាការេន បន អាចរិយេន ពុទ្ធឃោសេន ពុទ្ធានុស្សតិ **វិសុទ្ធិមគ្គេ** (វិសុទ្ធិ. ១.១២៣ អាទយោ) វុត្តា, អត្ថិកេន បន តតោ បច្ចាសីសិតព្ពា។

៤៦៣-៤. ចតុរារក្ខាយ សាយំបាតំ ភាវេតព្ពត្តា មេត្តាភាវនំ ទស្សេន្តេន ថេរេន សព្ពត្ថកកម្មដ្ឋាន ភាវនាវសេន ទស្សិតាតិ វេទិតព្ពា។ ឥតរថា ‘‘អត្តានំ ឧបមំ កត្វា, ន ហនេយ្យ ន ឃាតយេ’’តិ (ធ. ប. ១២៩-១៣០) វចនតោ សព្ពបឋមំ ‘‘អហំ សុខិតោ ហោមិ, អវេរោ’’តិអាទិនា នយេន ភាវេត្វាវ អត្តនិ ចិត្តំ និបរិពន្ធមានំ កត្វា បច្ឆា អាចរិយុបជ្ឈាយាទីសុ កមេន ភាវេតព្ពា។ អត្តនិ បន អប្បនា ន ហោតិ។ គោចរគាមម្ហិ ឥស្សរេ ជនេតិ សម្ពន្ធោ។ **តត្ថា**តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.១៦៥) គោចរគាមេ។ សីមដ្ឋសង្ឃតោ បដ្ឋាយ **បរិច្ឆិជ្ជ បរិច្ឆិជ្ជា**តិ អត្ថោ។ ឯវំ មេត្តំ ភាវេន្តោ ភិក្ខុសង្ឃេ មេត្តាយ សហវាសីនំ មុទុចិត្តំ ជនេតិ, អថស្ស សុខសំវាសតា ហោតិ។ សីមដ្ឋកទេវតាសុ មេត្តាយ មុទុកតចិត្តាហិ ទេវតាហិ ធម្មិកាយ រក្ខាយ សុសំវិហិតរក្ខោ ហោតិ។ គោចរគាមម្ហិ ឥស្សរជនេ មេត្តាយ មុទុកតចិត្តសន្តានេហិ ឥស្សរេហិ ធម្មិកាយ រក្ខាយ សុរក្ខិតបរិក្ខារោ ហោតិ។ តត្ថ មនុស្សេ មេត្តាយ បសាទិតចិត្តេហិ តេហិ អបរិភូតោ ហុត្វា វិចរតិ។ សព្ពសត្តេសុ មេត្តាយ សព្ពត្ថ អប្បដិហតចារោ ហោតិ។

៤៦៥-៦. វណ្ណតោ ច សណ្ឋានតោ ច ឱកាសតោ ច ទិសតោ ច បរិច្ឆេទតោ ច កេសាទិកោដ្ឋាសេ វវត្ថបេត្វាតិ សម្ពន្ធោ។ ឯត្ថ **វណ្ណតោ**តិ (វិសុទ្ធិ. ១.១១០) កេសាទីនំ វណ្ណតោ។ **សណ្ឋានតោ**តិ តេសំយេវ សណ្ឋានតោ។ **ឱកាសតោ**តិ ‘‘អយំ កោដ្ឋាសោ ឥមស្មឹ នាម ឱកាសេ បតិដ្ឋិតោ’’តិ ឯវំ តស្ស តស្ស ឱកាសតោ។ **ទិសតោ**តិ ឥមស្មឹ សរីរេ នាភិតោ ឧទ្ធំ ឧបរិមា ទិសា, អធោ ហេដ្ឋិមា ទិសា, តស្មា ‘‘អយំ កោដ្ឋាសោ ឥមិស្សា នាម ទិសាយា’’តិ ទិសា វវត្ថបេតព្ពា។ **បរិច្ឆេទតោ**តិ សភាគបរិច្ឆេទតោ វិសភាគបរិច្ឆេទតោតិ ទ្វេ បរិច្ឆេទា។ តត្ថ ‘‘អយំ កោដ្ឋាសោ ហេដ្ឋា ច ឧបរិ ច តិរិយញ្ច ឥមិនា នាម បរិច្ឆិន្នោ’’តិ ឯវំ សភាគបរិច្ឆេទោ វេទិតព្ពោ។ ‘‘កេសា ន លោមា, លោមា ន កេសា’’តិ ឯវំ អមិស្សីករវសេន វិសភាគបរិច្ឆេទោ។

ឯវំ បញ្ចហិ អាការេហិ វវត្ថានាការំ ទស្សេត្វា ឥទានិ មនសិ ករោន្តេន ឯវំ មនសិ កាតព្ពន្តិ តំ ទស្សេតុំ ‘‘**អនុបុព្ពតោ**’’តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អនុបុព្ពតោ**តិ សជ្ឈាយករណកាលតោ បដ្ឋាយ ‘‘កេសា នខា’’តិ ឯវំ ឯកន្តរិកាយ វា ‘‘លោមា កេសា’’តិ ឯវំ ឧប្បដិបាដិយា វា ន មនសិ កាតព្ពំ, អថ ខោ ‘‘កេសា លោមា’’តិអាទិនា នយេន អនុបដិបាដិយា មនសិ កាតព្ពំ, អនុបដិបាដិយា មនសិ ករោន្តេនាបិ នាតិសីឃំ នាតិសណិកំ មនសិ កាតព្ពំ, ពហិទ្ធា បុថុត្តារម្មណេ ចេតសោ វិក្ខេបោ បដិពាហិតព្ពោ។ ‘‘បណ្ណត្តឹ សមតិក្កម្ម, មុញ្ចន្តស្សានុបុព្ពតោ’’តិ បាឋោ គហេតព្ពោ។ ឯវញ្ហិ សតិ ភាវនាក្កមេន អត្ថោ សុវិញ្ញេយ្យោ ហោតិ។ ‘‘កេសា

លោមា’’តិអាទិបញ្ញត្តិំ អមនសិកត្វា បដិក្កូលភាវេន ឯវំ ចិត្តំ ឋបេតព្ពំ។ **មុញ្ចន្តស្សានុបុព្ពតោ**តិ យោ យោ កោដ្ឋាសោ អាបាថំ នាគច្ឆតិ, តំ តំ អនុបុព្ពតោ មុញ្ចន្តស្សាតិ អត្ថោ។

៤៦៧. ឥទានិ យថា បដិក្កូលមនសិការោ កាតព្ពោ, តំ ទស្សេតុំ **‘‘វណ្ណអាសយសណ្ឋានា’’**តិអាទិមាហ។ ឯតេហិ វណ្ណាទីហិ កោដ្ឋាសេហិ បដិក្កូលាតិ ភាវនាតិ សម្ពន្ធោ។ ឯត្ថ (វិភ. អដ្ឋ. ៣៥៦; វិសុទ្ធិ. ១.១៧៨) កេសា តាវ វណ្ណតោបិ បដិក្កូលា។ តថា ហិ យាគុភត្តាទីសុ កេសវណ្ណំ កិញ្ចិ ទិស្វា ជិគុច្ឆន្តិ។ សណ្ឋានតោបិ បដិក្កូលា។ តថា ហិ រត្តិំ ភុញ្ជន្តា កេសសណ្ឋានំ មកចិវាកាទិកំ ឆុបិត្វា ជិគុច្ឆន្តិ។ តេលមក្ខនាទិវិរហិតានញ្ច អគ្គិម្ហិ បក្ខិត្តានញ្ច គន្ធោ អតិវិយ បដិក្កូលោតិ គន្ធតោបិ បដិក្កូលា។ អសុចិដ្ឋានេ ជាតសូបេយ្យបណ្ណំ វិយ បុព្ព លោហិតមុត្តករីសបិត្តសេម្ហាទិនិស្សន្ទេន ជាតត្តា អាសយតោបិ បដិក្កូលា។ គូថរាសិម្ហិ ឧដ្ឋិតកណ្ណិកំ វិយ ឯកតឹសកោដ្ឋាសរាសិម្ហិ ជាតត្តា ឱកាសតោបិ បដិក្កូលា។ ឧទ្ធុមាតកំ វិនីលកំ វិបុព្ពកំ វិច្ឆិទ្ទកំ វិក្ខាយិតកំ វិក្ខិត្តកំ ហតវិក្ខិត្តកំ លោហិតកំ បុឡវកំ អដ្ឋិកន្តិ ឥមេសុ ឧទ្ធុមាតកាទីសុ វត្ថូសុ អសុភាការំ គហេត្វា បវត្តា ភាវនា វា អសុភំ នាមាតិ អត្ថោ។

៤៦៨. យំ បនេតំ អរហន្តានំ វដ្ដទុក្ខសមុច្ឆេទសង្ខាតំ សមុច្ឆេទមរណំ (វិសុទ្ធិ. ១.១៦៧), សង្ខារានំ ខណភង្គសង្ខាតំ ខណិកមរណំ, ‘‘រុក្ខោ មតោ, លោហំ មត’’ន្តិអាទិ សម្មុតិមរណញ្ច, ន តំ ឥធ អធិប្បេតំ។ ឥធ បន **មរណ**ន្តិ ឯកភវបរិយាបន្នស្ស ជីវិតិន្ទ្រិយស្ស ឧបច្ឆេទោ អធិប្បេតោ។ តម្បិ កាលមរណំ អកាលមរណន្តិ ទុវិធំ ហោតិ។ តត្ថ កាលមរណំ បុញ្ញក្ខយេន វា អាយុក្ខយេន វា ឧភយក្ខយេន វា ហោតិ, អកាលមរណំ ឧបបីឡកឧបច្ឆេទកកម្មវសេន ។ ‘‘មរណំ មេ ភវិស្សតី’’តិ វា ‘‘ជីវិតំ ឧច្ឆិជ្ជិស្សតី’’តិ វា ‘‘មរណំ មរណ’’ន្តិ វា យោនិសោ ភាវយិត្វានាតិ សម្ពន្ធោ។

៤៦៩-៧០. យស្ស បន ឯត្តាវតា ឧបចារជ្ឈានំ ន ឧប្បជ្ជតិ, តេន វធកបច្ចុបដ្ឋានតោ សម្បត្តិវិបត្តិតោ ឧបសំហរណតោ កាយពហុសាធារណតោ អាយុទុព្ពលតោ អនិមិត្តតោ អទ្ធានបរិច្ឆេទតោ ខណបរិត្តតោតិ ឥមេហិ អដ្ឋហិ អាការេហិ មរណំ អនុស្សរិតព្ពំ, ឥទានិ តេ ទស្សេតុំ **‘‘វធកស្សេវុបដ្ឋាន’’**ន្តិអាទិមាហ។ អសិំ ឧក្ខិបិត្វា សីសំ ឆិន្ទិតុំ ឋិតវធកោ វិយ មរណំ បច្ចុបដ្ឋិតមេវាតិ ភាវនា មរណស្សតិ នាមាតិ សម្ពន្ធោ។ ឯវំ សព្ពត្ថ។ សព្ពំ អារោគ្យំ ព្យាធិបរិយោសានំ, សព្ពំ យោព្ពនំ ជរាបរិយោសានំ, សព្ពំ ជីវិតំ មរណបរិយោសានំ, តស្មា ‘‘អយំ យោព្ពនាទិកាយសម្បត្តិ តាវទេវ សោភតិ, យាវ មរណសង្ខាតា វិបត្តិ ន ភវិស្សតី’’តិ ឯវមាទិនា សម្បត្តិវិបត្តិតោ ច, សត្តហាការេហិ ឧបសំហរណតោ មរណំ អនុស្សរិតព្ពំ យសមហត្តតោ បុញ្ញមហត្តតោ ថាមមហត្តតោ ឥទ្ធិមហត្តតោ បញ្ញាមហត្តតោ បច្ចេកពុទ្ធតោ សម្មាសម្ពុទ្ធតោតិ។ តត្ថ ‘‘ឥទំ មរណំ នាម មហាយសានំ មហាបរិវារានំ មហាសម្មតមន្ធាតាទីនម្បិ ឧបរិ បតតិ, កិមង្គំ បន មយ្ហំ ឧបរិ ន បតិស្សតី’’តិ ឯវំ យសមហត្តតោ,

‘‘ជោតិកោ ជដិលោ ឧគ្គោ,
មេណ្ឌកោ អថ បុណ្ណកោ;
ឯតេ ចញ្ញេ ច យេ លោកេ,
មហាបុញ្ញាតិ វិស្សុតា;
សព្ពេ មរណមាបន្នា,
មាទិសេសុ កថាវ កា’’តិ។ –

ឯវំ បុញ្ញមហត្តតោ,

‘‘វាសុទេវោ ពលទេវោ, ភីមសេនាទយោ មហា;
ពលា មច្ចុវសំ បត្តា, មាទិសេសុ កថាវ កា’’តិ។ –

ឯវំ ថាមមហត្តតោ,

‘‘មហាមោគ្គល្លានាទីនំ មហិទ្ធិកានម្បិ ឧបរិ បតតិ, មាទិសេសុ កថាវ កា’’តិ ឯវំ ឥទ្ធិមហត្តតោ, ‘‘សារិបុត្តាទីនំ មហាបញ្ញានម្បិ ឧបរិ បតតិ, មាទិសេសុ កថាវ កា’’តិ ឯវំ បញ្ញាមហត្តតោ។ ឯវំ ឥតរេសម្បិ បច្ចេកពុទ្ធសម្មាសម្ពុទ្ធានម្បិ មហន្តភាវំ ចិន្តេត្វា ‘‘តេសម្បិ ឧបរិ មរណំ បតតិ, កិមង្គំ បន មយ្ហំ ឧបរិ ន បតិស្សតី’’តិ ឯវំ **ឧបសំហរណតោ** ច, ‘‘អយំ កាយោ ពហុសាធារណោ អជ្ឈត្តិកានំយេវ អនេកសតានំ រោគានំ ពាហិរានំ អហិវិច្ឆិកាទីនញ្ចា’’តិ **កាយពហុសាធារណតោ** ច, ‘‘អស្សាសបស្សាសបដិពទ្ធំ ជីវិត’’ន្តិអាទិនា នយេន **អាយុទុព្ពលតោ** ច,

“ជីវិតំ ព្យាធិ កាលោ ច,
ទេហនិក្ខេបនំ គតិ;
បញ្ចេតេ ជីវលោកស្មិំ;
អនិមិត្តា ន នាយរេ”តិ។ (សំ. និ. អដ្ឋ. ១.១.២០; ជា. អដ្ឋ. ២.២.៣៤) –

ឯវំ **កាលវវត្ថានស្ស អភាវតោ** ច, “យោ, ភិក្ខវេ, ចិរំ ជីវតិ, សោ វស្សសតំ ជីវតិ អប្បំ វា ភិយ្យោ”តិ (សំ. និ. ១.១៤៥) វុត្តត្តា ឯវមាទិនា នយេន **អទ្ធានស្ស បរិច្ឆេទា**ច ភាវនា មរណស្សតិ នាមាតិ អត្ថោ។ ខណបរិត្តតោ ច មរណស្សតិ ភាវេតព្ពា។

“ជីវិតំ អត្តភាវោ ច,
សុខទុក្ខា ច កេវលា;
ឯកចិត្តសមាយុត្តា,
លហុ សោ វត្តតេ ខណោ”តិ។ (វិសុទ្ធិ. ១.១៧៦) –

ហិ វុត្តំ។ ចតុរារក្ខវិនិច្ឆយោ។

ចតុរារក្ខនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥០. វិបស្សនានិទ្ទេសវណ្ណនា

៤៧១-២. នាមរូបំ បរិគ្គយ្ហាតិ ឯត្ថ (វិសុទ្ធិ. ២.៦៦២ អាទយោ) នាមរូបបរិគ្គហំ កាតុកាមេន តាវ ឋបេត្វា នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ អវសេសេសុ យំ កិញ្ចិ ឈានំ សមាបជ្ជិត្វា វុដ្ឋាយ វិតក្កាទីនិ ឈានង្គានិ ច តំ សម្បយុត្តេ ច ផស្សាទយោ ធម្មេ លក្ខណរសបច្ចុបដ្ឋានបទដ្ឋានវសេន បរិច្ឆិន្ទិត្វា “សព្ពមេតំ អារម្មណាភិមុខំ នមនតោ នមនដ្ឋេន នាម”ន្តិ វវត្ថបេតព្ពំ។ តតោ តស្ស បច្ចយំ បរិយេសន្តោ “ហទយវត្ថុំ និស្សាយ វត្តតី”តិ បស្សតិ, បុន វត្ថុស្ស បច្ចយភូតានិ ច ឧបាទារូបានិ ច បស្សិត្វា “ឥទំ សព្ពំ រុប្បនតោ វិការាបត្តិតោ រូប”ន្តិ បរិគ្គណ្ហាតិ។ បុន តទុភយំ “នមនលក្ខណំ នាមំ, រុប្បនលក្ខណំ រូប”ន្តិ ឯវំ សង្ខេបតោ នាមរូបំ វវត្ថបេតិ។ ឥទំ សព្ពំ សមថយានិកវសេន វុត្តំ។ វិបស្សនាយានិកោ បន ចតុធាតុវវត្ថានមុខេន ភូតុបាទាយរូបានិ បរិច្ឆិន្ទិត្វា “សព្ពមេតំ រុប្បនតោ រូប”ន្តិ បស្សតិ។ តតោ ឯវំ បរិច្ឆិន្នរូបស្ស ចក្ខាទីនិ និស្សាយ បវត្តមានា អរូបធម្មាបិ អាបាថមាគច្ឆន្តិ។ តតោ សព្ពេបិ តេ អរូបធម្មេ នមនលក្ខណេន ឯកតោ កត្វា “ឯតំ នាម”ន្តិ បស្សតិ។ សោ “ឥទំ នាមំ, ឥទំ រូប”ន្តិ ទ្វេធា វវត្ថបេតិ។ ឯវំ វវត្ថបេត្វា “នាមរូបតោ ឧទ្ធំ អញ្ញោ សត្តោ វា បុគ្គលោ វា បោសោ វា ទេវោ វា ព្រហ្មា វា នត្ថី”តិ បស្សតិ។

យថាហិ អង្គសម្ភារា, ហោតិ សទ្ទោ រថោ ឥតិ;
ឯវំ ខន្ធេសុ សន្តេសុ, ហោតិ សត្តោតិ សម្មុតិ។ (សំ. និ. ១.១៧១);

ឯវមេវ បញ្ចសុ ឧបាទានក្ខន្ធេសុ សតិ សត្តោ, បុគ្គលោតិ វា វោហារមត្តោ ហោតីតិ ឯវមាទិនា នយេន នាមរូបានំ យាថាវទស្សនសង្ខាតេន ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិភូតេន ញាណេន នាមរូបំ បរិគ្គយ្ហាតិ អត្ថោ។

តតោ តស្ស ច បច្ចយន្តិ បុន តស្ស នាមរូបស្ស បច្ចយំ បរិគ្គយ្ហាតិ អត្ថោ។ វុត្តនយេន នាមរូបំ បរិគ្គណ្ហិត្វា “កោ នុ ខោ ឥមស្ស ហេតូ”តិ បរិយេសន្តោ អហេតុវាទវិសមហេតុវាទេសុ ទោសំ ទិស្វា រោគំ ទិស្វា តស្ស និទាន សមុដ្ឋានំ បរិយេសន្តោ វេជ្ជោ វិយ តស្ស ហេតុញ្ច បច្ចយញ្ច បរិយេសន្តោ អវិជ្ជា តណ្ហា ឧបាទានំ កម្មន្តិ ឥមេ ចត្តារោ ធម្មេ នាមរូបស្ស ឧប្បាទបច្ចយត្តា “ហេតូ”តិ ច អាហារំ ឧបត្ថម្ភនស្ស បច្ចយត្តា “បច្ចយោ”តិ ច បស្សតិ។ “ឥមស្ស កាយស្ស អវិជ្ជាទយោ តយោ ធម្មា មាតា វិយ ទារកស្ស ឧបនិស្សយា ហោន្តិ, កម្មំ បិតា វិយ បុត្តស្ស ជនកំ, អាហារោ ធាតិ វិយ ទារកស្ស សន្ធារកោ”តិ ឯវំ រូបកាយស្ស បច្ចយបរិគ្គហំ កត្វា បុន “ចក្ខុញ្ច បដិច្ច រូបេ ច ឧប្បជ្ជតិ ចក្ខុវិញ្ញាណ”ន្តិអាទិនា (សំ. និ. ២.៤៣) នយេន នាមកាយស្សបិ ហេតុបច្ចយំ បរិគ្គណ្ហាតិ។

ឯវំ បរិគ្គណ្ហន្តោ “អតីតានាគតាបិ ធម្មា ឯវមេវ បវត្តន្តី”តិ សន្និដ្ឋានំ ករោតិ។ តស្ស យា សា បុព្ពន្តំ អារព្ភ “អហោសិំ នុ ខោ អហំ អតីតមទ្ធានំ, ន នុ ខោ អហោសិំ, កិំ នុ ខោ, កថំ នុ ខោ, កិំ ហុត្វា កិំ អហោសិំ នុ ខោ អហំ អតីតមទ្ធាន”ន្តិ បញ្ចវិធា វិចិកិច្ឆា វុត្តា, យាបិ អបរន្តំ អារព្ភ “ភវិស្សាមិ នុ ខោ អហំ អនាគតមទ្ធានំ, ន

នុ ខោ, កឹ នុ ខោ, កថំ នុ ខោ, កឹ ហុត្វា កឹ ភវិស្សាមិ នុ ខោ អហំ អនាគតមទ្ធាន”ន្តិ បញ្ចវិធា វុត្តា, យាបិ ឯតរហិ វា បន បច្ចុប្បន្នំ អទ្ធានំ អារព្ភ “អជ្ឈត្តំ កថំកថី ហោតិ, អហំ នុ ខោស្មិ, នោ នុ ខោស្មិ, កឹ នុ ខោស្មិ, កថំ នុ ខោស្មិ, អយំ នុ ខោ សត្តោ កុតោ អាគតោ, សោ កុហឹ គាមី ភវិស្សតី”តិ ឆព្ពិធា វិចិកិច្ឆា វុត្តា, តា សព្វាបិ បហីយន្តិ។ ឯវំ បច្ចយបរិគ្គហណេន តីសុ អទ្ធាសុ កង្ខំ វិតរិត្វា ឋិតំ ញាណំ “កង្ខាវិតរណវិសុទ្ធី”តិបិ “ធម្មដ្ឋិតិញាណ”ន្តិបិ “សម្មាទស្សន”ន្តិបិ វុច្ចតិ។

ឯត្ថ បន តិស្សោ លោកិយបរិញ្ញា ញាតបរិញ្ញា តីរណបរិញ្ញា បហានបរិញ្ញាតិ។ តត្ថ “រុប្បនលក្ខណំ រូបំ, វេទយិតលក្ខណា វេទនា”តិ ឯវំ តេសំ តេសំ ធម្មានំ បច្ចត្តលក្ខណសល្លក្ខណវសេន បវត្តា បញ្ញា **ញាតបរិញ្ញា** នាម។ “រូបំ អនិច្ចំ, វេទនា អនិច្ចា”តិអាទិនា តេសំយេវ ធម្មានំ សាមញ្ញលក្ខណំ អារោបេត្វា លក្ខណារម្មណិកវិបស្សនាបញ្ញា **តីរណបរិញ្ញា** នាម។ តេសុ ឯវំ បន ធម្មេសុ និច្ចសញ្ញាទិបជហនវសេន បវត្តា លក្ខណារម្មណិកវិបស្សនា **បហានបរិញ្ញា** នាម។ តត្ថ សង្ខារបរិគ្គហតោ បដ្ឋាយ យាវ បច្ចយបរិគ្គហា ញាតបរិញ្ញាយ ភូមិ។ កលាបសម្មសនតោ បដ្ឋាយ យាវ ឧទយព្ពយានុបស្សនា តីរណបរិញ្ញាយ ភូមិ។ ភង្គានុបស្សនតោ បដ្ឋាយ បហានបរិញ្ញាយ ភូមិ។ តតោ បដ្ឋាយ ហិ “អនិច្ចតោ អនុបស្សន្តោ និច្ចសញ្ញំ បជហតិ, ទុក្ខតោ អនុបស្សន្តោ សុខសញ្ញំ, អនត្តតោ អនុបស្សន្តោ អត្តសញ្ញំ, និព្ពិន្ទន្តោ នន្ទឹ, វិរជ្ជន្តោ រាគំ, និរោធេន្តោ សមុទយំ, បដិនិស្សជ្ជន្តោ អាទានំ បជហតី”តិ (បដិ. ម. ១.៥២) ឯវំ បជហន្តោ និច្ចសញ្ញាទិបហានសាធិកានំ សត្តន្នំ អនុបស្សនានំ អាធិបច្ចំ ហោតិ។ ឥតិ ឥមាសុ បរិញ្ញាសុ សង្ខារបរិច្ឆេទស្ស ចេវ បច្ចយបរិគ្គហស្ស ច សាធិតត្តា ឥមិនា យោគិនា ញាតបរិញ្ញា អធិគតា ហោតិ។

បុន “យំ កិញ្ចិ រូបំ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នំ អជ្ឈត្តំ វា ពហិទ្ធា វា ឱឡារិកំ វា សុខុមំ វា ហីនំ វា បណីតំ វា យំ ទូរេ សន្តិកេ វា, សព្ពំ រូបំ ហុត្វា អភាវតោ អនិច្ចំ, ឧទយព្ពយប្បដិបីឡិតត្តា ទុក្ខំ, អវសវត្តិត្តា អនត្តា។ យា កាចិ វេទនា, យា កាចិ សញ្ញា, យេ កេចិ សង្ខារា, យំ កិញ្ចិ វិញ្ញាណំ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នំ អជ្ឈត្តំ វា ពហិទ្ធា វា ឱឡារិកំ វា សុខុមំ វា ហីនំ វា បណីតំ វា យំ ទូរេ សន្តិកេ វា, សព្ពំ វិញ្ញាណំ ហុត្វា អភាវតោ អនិច្ចំ, ឧទយព្ពយប្បដិបីឡិតត្តា ទុក្ខំ, អវសវត្តិត្តា អនត្តា”តិ ឯវមាទិនា នយេន កលាបសម្មសនំ ករោតិ។ ឥទំ សន្ធាយ វុត្តំ “**តិលក្ខណំ អារោបេត្វាន សង្ខារេ សម្មសន្តោ**”តិ។

ឯវំ សង្ខារេសុ អនិច្ចទុក្ខអនត្តវសេន កលាបសម្មសនំ កត្វា បុន សង្ខារានំ ឧទយព្ពយមេវ បស្សតិ។ កថំ? “អវិជ្ជាសមុទយា (បដិ. ម. ១.៥០) រូបសមុទយោ, តណ្ហាកម្មអាហារសមុទយា រូបសមុទយោ’តិ ឯវំ រូបក្ខន្ធស្ស បច្ចយសមុទយទស្សនដ្ឋេន រូបក្ខន្ធស្ស ឧទយំ បស្សតិ, និព្ពត្តិលក្ខណំ បស្សន្តោបិ រូបក្ខន្ធស្ស ឧទយំ បស្សតី”តិ ឯវំ បញ្ចហាការេហិ រូបក្ខន្ធស្ស ឧទយំ បស្សតិ។ “អវិជ្ជានិរោធា រូបនិរោធោ, តណ្ហាកម្មអាហារនិរោធា រូបនិរោធោ’តិ ឯវំ រូបក្ខន្ធស្ស បច្ចយនិរោធទស្សនដ្ឋេន រូបក្ខន្ធស្ស វយំ បស្សតិ, វិបរិណាមលក្ខណំ បស្សន្តោបិ រូបក្ខន្ធស្ស វយំ បស្សតី”តិ ឯវំ បញ្ចហាការេហិ វយំ បស្សតិ។ តថា “អវិជ្ជាសមុទយា វេទនាសមុទយោ, តណ្ហាកម្មផស្សសមុទយា វេទនាសមុទយោ”តិ វេទនាក្ខន្ធស្ស, និព្ពត្តិលក្ខណំ បស្សន្តោបិ វេទនាក្ខន្ធស្ស ឧទយំ បស្សតិ។ “អវិជ្ជានិរោធា វេទនានិរោធោ, តណ្ហាកម្មផស្សនិរោធា វេទនានិរោធោ”តិ វេទនាក្ខន្ធស្ស, វិបរិណាមលក្ខណំ បស្សន្តោបិ វេទនាក្ខន្ធស្ស វយំ បស្សតិ។ ឯវំ សញ្ញាក្ខន្ធាទីសុបិ។ អយំ បន វិសេសោ – វិញ្ញាណក្ខន្ធស្ស ផស្សដ្ឋានេ នាមរូបសមុទយា, នាមរូបនិរោធាតិ យោជេតព្ពំ។ ឯវំ ឯកេកស្មឹ ខន្ធេ បច្ចយសមុទយវសេន ច និព្ពត្តិលក្ខណវសេន ច បច្ចយនិរោធវសេន ច វិបរិណាមលក្ខណវសេន ច ឧទយព្ពយទស្សនេន ទស ទស កត្វា បញ្ញាស លក្ខណានិ វុត្តានិ។ តេសំ វសេន ឯវំ រូបស្ស ឧទយោ រូបស្ស វយោតិ បច្ចយតោ ចេវ លក្ខណតោ ច វិត្ថារេន មនសិការំ ករោតិ។

តស្សេវំ ករោតោ “ឥតិ កិរ ឥមេ ធម្មា អហុត្វា សម្ភោន្តិ, ហុត្វា បដិវេន្តី”តិ ញាណំ វិសទំ ហោតិ។ “ឯវំ កិរ ឥមេ ធម្មា អនុប្បន្នា ឧប្បជ្ជន្តិ, ឧប្បន្នា និរុជ្ឈន្តី”តិ និច្ចំ នវាវ ហុត្វា សង្ខារា ឧបដ្ឋហន្តិ។ ន កេវលញ្ច និច្ចំ នវា, សូរិយុគ្គមនេ ឧស្សាវពិន្ទុ វិយ, ឧទកពុព្ពុឡោ វិយ, ឧទកេ ទណ្ឌរាជិ វិយ, អារគ្គេ សាសបោ វិយ, វិជ្ជុប្បាទោ វិយ ច បរិត្តដ្ឋាយិនោ។ មាយាមរីចិសុបិនអលាតចក្កគន្ធព្ពនគរផេណបិណ្ឌកទលិអាទយោ វិយ និស្សារា ហុត្វា ឧបដ្ឋហន្តិ។ ឯត្តាវតា ចានេន វយធម្មមេវ ឧប្បជ្ជតិ, ឧប្បន្នញ្ច វយំ ឧបេតីតិ ឥមិនា អាការេន សមបញ្ញាស លក្ខណានិ បដិវិជ្ឈិត្វា ឋិតំ ឧទយព្ពយានុបស្សនំ នាម បឋមំ តរុណវិបស្សនាញាណំ អធិគតំ ហោតិ, យស្សាធិគមា អារទ្ធវិបស្សកោតិ សង្ខ្យំ គច្ឆតិ។

អថស្ស អារទ្ធវិបស្សកស្ស កុលបុត្តស្ស ឱភាសោ ញាណំ បីតិ បស្សទ្ធិ សុខំ អធិមោក្ខោ បគ្គហោ ឧបដ្ឋានំ ឧបេក្ខា និកន្តីតិ ទស វិបស្សនុបក្កិលេសា ឧប្បជ្ជន្តិ។ ឯត្ថ **ឱភាសោ** នាម វិបស្សនាក្ខណេ ញាណស្ស ពលវត្តា លោហិតំ បសីទតិ, តេន ឆវិតោ ឱភាសោ និព្ពត្តតិ, តំ ទិស្វា អយំ យោគី “មគ្គោ មយា បត្តោ”តិ តមេវ

ឱភាសំ អស្សាទេតិ។ **ញាណ**ន្តិ វិបស្សនាញាណមេវេតំ, សង្ខារេ សម្មសន្តស្ស សូរំ បសន្នំ ហុត្វា បវត្តមានំ ទិស្វា បុព្ពេ វិយ "មគ្គោ"តិ អស្សាទេតិ។ **បីតី**តិ វិបស្សនាបីតិ ឯវ។ តស្ស ហិ តស្មិំ ខណេ បញ្ចវិធា បីតិ ឧប្បជ្ជតិ។ **បស្សទ្ធី**តិ វិបស្សនាបស្សទ្ធិ។ តស្មិំ សមយេ នេវ កាយចិត្តានំ ទរថោ គារវតា កក្ខឡតា អកម្មញ្ញតា គេលញ្ញតា វង្កតា ហោតិ។ **សុខំ** វិបស្សនាសុខមេវ។ តស្ស កិរ តស្មិំ សមយេ សកលសរីរំ ឋបិតវន្តិ វិយ អភិសន្ទយមានំ អតិ បណីតំ សុខំ ឧប្បជ្ជតិ។

អធិមោក្ខោ នាម វិបស្សនាក្ខណេ បវត្តា សទ្ធា។ តស្មិំ ខណេ ចិត្តចេតសិកានំ អតិវិយ បសាទភូតា ពលវតី សទ្ធា ឧប្បជ្ជតិ។ **បគ្គហោ** នាម វិបស្សនាសម្បយុត្តំ វីរិយំ។ តស្មិញ្ហិ ខណេ អសិថិលមនច្ចារទ្ធំ សុបគ្គហិតំ វីរិយំ ឧប្បជ្ជតិ។ **ឧបដ្ឋាន**ន្តិ វិបស្សនាសម្បយុត្តា សតិ។ តស្មិញ្ហិ ខណេ សុបដ្ឋិតា សតិ ឧប្បជ្ជតិ។ **ឧបេក្ខា**តិ ទុវិធា វិបស្សនាវជ្ជនវសេន ។ តស្មិំ ខណេ សព្ពសង្ខារគ្គហណេ មជ្ឈត្តភូតវិបស្សនុបេក្ខាសង្ខាតំ ញាណំ ពលវន្តំ ហុត្វា ឧប្បជ្ជតិ, មនោទ្វារេ អាវជ្ជនុបេក្ខា ច, សាវ តំ តំ ឋានំ អាវជ្ជេន្តស្ស សូរា តិខិណា ហុត្វា វហតិ។ **និកន្តិ** វិបស្សនានិកន្តិ។ ឱភាសាទីសុ អាលយំ កុរុមានា សុខុមា សន្តាការា និកន្តិ ឧប្បជ្ជតិ។ ឯត្ថ ឱភាសាទយោ កិលេសវត្ថុភូតតាយ "ឧបក្កិលេសា"តិ វុត្តា, ន អកុសលត្តា។ និកន្តិ បន ឧបក្កិលេសោ ចេវ កិលេសវត្ថុ ច។ បណ្ឌិតោ បន ភិក្ខុ ឱភាសាទីសុ ឧប្បន្នេសុ វិក្ខេបំ អគច្ឆន្តោ "ឱភាសាទយោ ធម្មា ន មគ្គោ, ឧបក្កិលេស វិនិមុត្តំ បន វីថិប្បដិបន្នំ វិបស្សនាញាណំ មគ្គោ"តិ មគ្គញ្ច អមគ្គញ្ច វវត្ថបេតិ។ តស្សេវំ "អយំ មគ្គោ, អយំ ន មគ្គោ"តិ ញត្វា ឋិតំ ញាណំ "**មគ្គាមគ្គញាណទស្សនវិសុទ្ធី**"តិ វុច្ចតិ។

តតោ បដ្ឋាយ អដ្ឋវិធស្ស ញាណស្ស វសេន សិខាប្បត្តំ វិបស្សនាញាណំ **បដិបទាញាណទស្សនវិសុទ្ធិ** នាម ហោតិ។ ឧទយព្ពយានុបស្សនាញាណំ ភង្គានុបស្សនាញាណំ ភយតុបដ្ឋានញាណំ អាទីនវានុបស្សនាញាណំ និព្ពិទានុបស្សនាញាណំ មុញ្ចិតុកម្យតាញាណំ បដិសង្ខានុបស្សនាញាណំ សង្ខារុបេក្ខាញាណន្តិ ឥមានិ អដ្ឋ ញាណានិ នាម។ ឯតានិ និព្ពត្តេតុកាមេន យស្មា ឧបក្កិលេសេហិ អភិភូតំ ហុត្វា លក្ខណប្បដិវេធំ កាតុំ អសមត្ថំ ហោតិ ចិត្តំ, តស្មា បុនបិ ឧទយព្ពយមេវ បស្សិតព្ពំ។ ឧទយព្ពយំ បស្សន្តស្ស អនិច្ចលក្ខណំ យថាភូតំ ឧបដ្ឋាតិ, ឧទយព្ពយប្បដិបីឡិតត្តា ទុក្ខលក្ខណញ្ច "ទុក្ខមេវ ច សម្ភោតិ, ទុក្ខំ តិដ្ឋតិ វេតិ ចា"តិ (សំ. និ. ១.១៧១) បស្សតោ អនត្តលក្ខណញ្ច។

ឯត្ថ ច អនិច្ចំ អនិច្ចលក្ខណំ, ទុក្ខំ ទុក្ខលក្ខណំ, អនត្តា អនត្តលក្ខណន្តិ អយំ វិភាគោ វេទិតព្ពោ។ ឯត្ថ **អនិច្ច**ន្តិ ខន្ធបញ្ចកំ។ កស្មា? ឧប្បាទវយញ្ញថត្តភាវា ហុត្វា អភាវតោ វា។ អញ្ញថត្តំ នាម ជរា, ឧប្បាទវយញ្ញថត្តំ អនិច្ចលក្ខណំ, ហុត្វា អភាវសង្ខាតោ វា ឯកោ អាការវិការោ។ "យទនិច្ចំ តំ ទុក្ខ"ន្តិ (សំ. និ. ៣.១៥) វចនតោ តទេវ ខន្ធបញ្ចកំ ទុក្ខំ។ កស្មា? អភិណ្ហំ បដិបីឡិតត្តា។ អភិណ្ហប្បដិបីឡនាការោ ទុក្ខលក្ខណំ។ "យំ ទុក្ខំ តទនត្តា"តិ វចនតោ តទេវ ខន្ធបញ្ចកំ អនត្តា។ កស្មា? អវសវត្តនតោ។ អវសវត្តនាការោ អនត្តលក្ខណំ។ ឥមានិបិ តីណិ លក្ខណានិ ឧទយព្ពយំ បស្សន្តស្សេវ អារម្មណានិ ហោន្តិ។

បុនបិ សោ រូបារូបធម្មេសុ ឯវ "អនិច្ចា"តិអាទិនា វិបស្សតិ, តស្ស សង្ខារា លហុំ លហុំ អាបាថំ គច្ឆន្តិ។ តតោ ឧប្បាទំ វា ឋិតិំ វា អារម្មណំ អកត្វា តេសំ ខយវយនិរោធេ ឯវ បស្សតោ សតិ សន្តិដ្ឋតីតិ ឥទំ **ភង្គានុបស្សនាញាណំ** នាម។ ឥមស្ស ឧប្បាទតោ បដ្ឋាយ អស្ស យោគិនោ "យថា ឥមេ សង្ខារា បញ្ចក្ខន្ធា ភិជ្ជន្តិ, ឯវំ អតីតេបិ សង្ខារា ភិជ្ជិំសុ, អនាគតេបិ ភិជ្ជិស្សន្តី"តិ និរោធមេវ បស្សតោ សតិ សន្តិដ្ឋតិ, តស្ស ភង្គានុបស្សនាញាណំ អាសេវន្តស្ស ពហុលីករោន្តស្ស សព្ពភវយោនិគតិដ្ឋិតិសត្តាវាសេសុ សព្ពេ សង្ខារា ជលិត អង្គារកាសុអាទយោ វិយ មហាភយំ ហុត្វា ឧបដ្ឋហន្តិ។ ឯតំ **ភយតុបដ្ឋានញាណំ** នាម។ តស្ស តំ ភយតុប ដ្ឋានញាណំ អាសេវន្តស្ស សព្ពេ ភវាទយោ អាទិត្តអង្គារា វិយ, សមុស្សិតខគ្គា វិយ បច្ចត្ថិកា អប្បដិសរណា សាទីនវា ហុត្វា ឧបដ្ឋហន្តិ។ ឥទំ **អាទីនវានុបស្សនាញាណំ** នាម។ តស្ស ឯវំ សង្ខារេ អាទីនវតោ បស្សន្តស្ស ភ វាទីសុ សង្ខារានំ អាទីនវត្តា សព្ពសង្ខារេសុ ឧក្កណ្ឋនា អនភិរតិ ឧប្បជ្ជតិ។ ឥទំ **និព្ពិទានុបស្សនាញាណំ** នាម។ សព្ពសង្ខារេសុ និព្ពិន្ទន្តស្ស ឧក្កណ្ឋន្តស្ស សព្ពស្មា សង្ខារគតា មុញ្ចិតុកាមតា និស្សរិតុកាមតាវ ហោតិ។ ឥទំ **មុញ្ចិតុកម្យតាញាណំ** នាម។ បុន តស្មា សង្ខារគតា មុញ្ចិតុំ បុន តេ ឯវ សង្ខារេ បដិសង្ខានុបស្សនាញាណេន តិលក្ខណំ អារោបេត្វា តីរណំ **បដិសង្ខានុបស្សនាញាណំ** នាម, យោ ឯវំ តិលក្ខណំ អារោបេត្វា សង្ខារេ បរិគ្គណ្ហន្តោ តេសុ អនត្តលក្ខណស្ស សុទិដ្ឋត្តា "អត្តា"តិ វា "អត្តនិយ"ន្តិ វា អគ្គណ្ហន្តោ សង្ខារេសុ ភយញ្ច នន្ទិញ្ច បហាយ សង្ខារេសុ ឧទាសិនោ ហោតិ មជ្ឈត្តោ, "អហ"ន្តិ វា "មម"ន្តិ វា ន គណ្ហាតិ, សព្ពសង្ខារេសុ ឧទាសិនោ មជ្ឈត្តោ តីសុ ភវេសុ ឧបេក្ខកោ, តស្ស តំ ញាណំ **សង្ខារុបេក្ខាញាណំ** នាម។ តំ បនេតំ សព្ពសង្ខារប្បវត្តំ វិស្សជ្ជេត្វា និព្ពាននិន្នំ និព្ពានបក្ខន្ទំ ហោតិ, នោ ចេ និព្ពានំ សន្តតោ បស្សតិ, បុនប្បុនំ "អនិច្ច"ន្តិ វា "ទុក្ខ"ន្តិ វា "អនត្តា"តិ វា តិវិធានុបស្សនាវសេន សង្ខារារម្មណមេវ ហុត្វា បវត្តតិ។

ឯវំ តិដ្ឋមានញ្ច ឯតំ អនិមិត្តោ អប្បណិហិតោ សុញ្ញតោតិ តិណ្ណំ វិមោក្ខានំ វសេន វិមោក្ខមុខភាវំ អាបជ្ជិត្វា តិដ្ឋតិ។ តិស្សោ ហិ អនុបស្សនា តីណិ វិមោក្ខមុខានីតិ វុច្ចន្តិ។ ឯត្ថ ច អនិច្ចតោ មនសិ ករោន្តោ (បដិ. ម. ១.២២៣-២២៤) អធិមោក្ខពហុលោ អនិមិត្តំ វិមោក្ខំ បដិលភតិ។ ទុក្ខតោ មនសិ ករោន្តោ បស្សទ្ធិពហុលោ អប្បណិហិតំ វិមោក្ខំ បដិលភតិ។ អនត្តតោ មនសិ ករោន្តោ វេទពហុលោ សុញ្ញតវិមោក្ខំ បដិលភតិ។ ឯត្ថ ច **អនិមិត្តោ វិមោក្ខោ**តិ អនិមិត្តាការេន និព្ពានំ អារម្មណំ កត្វា បវត្តោ អរិយមគ្គោ។ សោ ហិ អនិមិត្តាយ ធាតុយា ឧប្បន្នត្តា អនិមិត្តោ, កិលេសេហិ ច វិមុត្តត្តា វិមោក្ខោ។ ឯតេនេវ នយេន អប្បណិហិតាការេន និព្ពានំ អារម្មណំ កត្វា បវត្តោ អប្បណិហិតោ, សុញ្ញតាការេន និព្ពានំ អារម្មណំ កត្វា បវត្តោ សុញ្ញតោតិ វេទិតព្ពោ។ អធិគតសង្ខារុបេក្ខស្ស កុលបុត្តស្ស វិបស្សនា សិខាប្បត្តា ហោតិ។ វុដ្ឋានគាមិនិវិបស្សនាតិ ឯតទេវ។ ឯតំ សង្ខារុបេក្ខាញាណំ អាសេវន្តស្ស ភាវេន្តស្ស តិក្ខតរា សង្ខារុបេក្ខា ឧប្បជ្ជតិ។

តស្ស ឥទានិ មគ្គោ ឧប្បជ្ជិស្សតីតិ សង្ខារុបេក្ខា សង្ខារេ “អនិច្ចា”តិ វា “ទុក្ខា”តិ វា “អនត្តា”តិ វា សម្មសិត្វា ភវង្គំ ឱតរតិ។ ភវង្គា វុដ្ឋាយ សង្ខារុបេក្ខាយ អាគតនយេនេវ អនិច្ចាទិអាការេន មនសិ ករិត្វា ឧប្បជ្ជតិ មនោទ្វារាវជ្ជនំ, តទេវ មនសិ ករោតោ បឋមំ ជវនចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ, យំ “បរិកម្ម”ន្តិ វុច្ចតិ។ តទនន្តរំ តថេវ ទុតិយំ ជវនចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ, យំ “ឧបចារ”ន្តិ វុច្ចតិ។ តទនន្តរម្បិ តថេវ ឧប្បជ្ជតិ ជវនចិត្តំ, យំ “អនុលោម”ន្តិ វុច្ចតិ។ ឥទំ តេសំ បាដិយេក្កំ នាមំ។ អវិសេសេន បន តិវិធមេតំ អាសេវនន្តិបិ បរិកម្មន្តិបិ ឧបចារន្តិបិ អនុលោមន្តិបិ វុច្ចតិ។ ឥទំ បន អនុលោមញាណំ សង្ខារារម្មណាយ វុដ្ឋានគាមិនិយា វិបស្សនាយ បរិយោសានំ ហោតិ។ និប្បរិយាយេន បន គោត្រភុញាណមេវ វិបស្សនាបរិយោសានន្តិ វុច្ចតិ។ តតោ បរំ និរោធំ និព្ពានំ អារម្មណំ កុរុមានំ បុថុជ្ជនគោត្តំ អតិក្កមមានំ និព្ពានារម្មណេ បឋមសមន្នាហារភូតំ អបុនរាវដ្ដកំ គោត្រភុញាណំ ឧប្បជ្ជតិ។ ឥទំ បន ញាណំ បដិបទាញាណទស្សនវិសុទ្ធិញ្ច ញាណទស្សនវិសុទ្ធិញ្ច ន ភជតិ, អន្តរា អព្ពោហារិកមេវ ហោតិ, វិបស្សនាសោតេ បតិតត្តា បន វិបស្សនាតិ វា សង្ខ្យំ គច្ឆតិ។ និព្ពានំ អារម្មណំ កត្វា គោត្រភុញាណេ និរុទ្ធេ តេន ទិន្នសញ្ញាយ និព្ពានំ អារម្មណំ កត្វា ទិដ្ឋិសំយោជនំ សីលព្ពតបរាមាសសំយោជនំ វិចិកិច្ឆាសំយោជនន្តិ តីណិ សំយោជនានិ សមុច្ឆេទវសេន វិទ្ធំសេន្តោ សោតាបត្តិមគ្គោ ឧប្បជ្ជតិ។ តទនន្តរំ តស្សេវ វិបាកភូតានិ ទ្វេ តីណិ វា ផលចិត្តានិ ឧប្បជ្ជន្តិ អនន្តរវិបាកត្តា លោកុត្តរានំ។ ផលបរិយោសានេ បនស្ស ចិត្តំ ភវង្គំ ឱតរតិ។

តតោ ភវង្គំ វិច្ឆិន្ទិត្វា បច្ចវេក្ខណត្ថាយ មនោទ្វារាវជ្ជនំ ឧប្បជ្ជតិ។ សោ ហិ “ឥមិនា វតាហំ មគ្គេន អាគតោ”តិ មគ្គំ បច្ចវេក្ខតិ, តតោ “អយំ មេ អានិសំសោ លទ្ធោ”តិ ផលំ បច្ចវេក្ខតិ, តតោ “ឥមេ នាម មេ កិលេសា បហីនា”តិ បហីនកិលេសេ បច្ចវេក្ខតិ, តតោ “ឥមេ នាម មេ កិលេសា អវសិដ្ឋា”តិ ឧបរិមគ្គត្តយវជ្ឈេ កិលេសេ បច្ចវេក្ខតិ, អវសានេ “អយំ មេ ធម្មោ អារម្មណតោ បដិវិទ្ធោ”តិ អមតំ និព្ពានំ បច្ចវេក្ខតិ។ ឥតិ សោតាបន្នស្ស អរិយសាវកស្ស បញ្ច បច្ចវេក្ខណានិ ហោន្តិ។ តថា សកទាគាមិអនាគាមីនំ។ អរហតោ បន អវសិដ្ឋកិលេសបច្ចវេក្ខណំ នាម នត្ថិ។ ឯវំ សព្ពានិបិ ឯកូនវីសតិ ហោន្តិ។ ឧក្កដ្ឋបរិច្ឆេទោវ ចេសោ។ បហីនាវសិដ្ឋកិលេសបច្ចវេក្ខណញ្ហិ សេក្ខានំ ហោតិ វា, ន វា។ ឯវំ បច្ចវេក្ខិត្វា សោ សោតាបន្នោ អរិយសាវកោ តស្មិំយេវ វា អាសនេ និសិន្នោ អបរេន វា សមយេន កាមរាគព្យាបាទានំ តនុភាវំ ករោន្តោ ទុតិយមគ្គំ បាបុណាតិ, តទនន្តរំ វុត្តនយេន ផលញ្ច។ តតោ វុត្តនយេន កាមរាគព្យាបាទានំ អនវសេសប្បហានំ ករោន្តោ តតិយមគ្គំ បាបុណាតិ, វុត្តនយេន ផលញ្ច។ តតោ តស្មិំយេវ វា អាសនេ និសិន្នោ អបរេន វា សមយេន រូបរាគអរូបរាគមានឧទ្ធច្ចអវិជ្ជានំ អនវសេសប្បហានំ ករោន្តោ ចតុត្ថមគ្គំ បាបុណាតិ, វុត្តនយេន ផលញ្ច។ ឯត្តាវតា ចេស អរហា នាម អដ្ឋមោ អរិយបុគ្គលោ ហោតិ មហាខីណាសវោ។ ឥតិ ឥមេសុ ចតូសុ មគ្គេសុ ញាណំ **ញាណទស្សនវិសុទ្ធិ** នាម។

ឯត្តាវតា បាតិមោក្ខសំវរសីលាទីនំ វុត្តត្តា សីលវិសុទ្ធិ ច មេត្តាសុភាទីនំ វុត្តត្តា ចិត្តវិសុទ្ធិ ច នាមរូបបរិគ្គហាទីនំ វសេន ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិកង្ខាវិតរណវិសុទ្ធិមគ្គាមគ្គញាណទស្សនវិសុទ្ធិ បដិបទាញាណទស្សនវិសុទ្ធិ ញាណទស្សនវិសុទ្ធិយោ ចាតិ សត្ត វិសុទ្ធិយោ វុត្តា ហោន្តិ។ ឥទំ វុត្តប្បការំ បដិបទាក្កមំ សន្ធាយ វុត្តំ “**បាបុណេយ្យានុបុព្ពេន, សព្ពសំយោជនក្ខយ**”ន្តិ។ ឯត្ថ សក្កាយទិដ្ឋិ វិចិកិច្ឆា សីលព្ពតបរាមាសោ កាមរាគោ បដិឃោ រូបរាគោ អរូបរាគោ មានោ ឧទ្ធច្ចំ អវិជ្ជាតិ ឥមេ ទស ធម្មា **សព្ពសំយោជនា** នាម។ ឯតេសុ សក្កាយទិដ្ឋិវិចិកិច្ឆាសីលព្ពតបរាមាសា សោតាបត្តិមគ្គវជ្ឈា, កាមរាគបដិឃា ទុតិយមគ្គេន តនុភូតា ហុត្វា តតិយេន សមុគ្ឃាតំ គច្ឆន្តិ, សេសានិ បញ្ច ចតុត្ថេនាតិ។ ឯវំ អនុបុព្ពេន សព្ពសំយោជនក្ខយសង្ខាតំ អរហត្តំ បាបុណាតីតិ វេទិតព្ពំ។

វិបស្សនានិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

និគមនកថាវណ្ណនា

៤៧៣-៥. អធិសីលអធិចិត្តានំ អធិបញ្ញាយ ច សិក្ខនា ឧត្តរិ ភិក្ខុកិច្ចំ នាម នត្ថិ យស្មា, អតោ អយំ ខុទ្ទសិក្ខា សមុទាហដា។

កេនាតិ ចេ? **យស្ស** ថេរស្ស **លោកវិចារិនោ** លោកេ វិចរន្តស្ស មហតោ កិត្តិសទ្ទស្ស បរិស្សមោ **ន សម្ភោតិ** ន ហោតិ, កឹ វិយ? **មាលុតស្សេវ និច្ចសោ**, យថា និច្ចំ វិចរន្តស្ស មាលុតស្ស បរិស្សមោ នត្ថិ, ឯវំ វិចរន្តស្ស កិត្តិសទ្ទស្ស បរិស្សមោ នត្ថិ, តេន **ធម្មសិរិកេន** សមុទាហដាតិ សម្ពន្ធោ។

ឯត្តាវតា ច –

និដ្ឋិតោ ខុទ្ទសិក្ខាយ, សមាសេន វិនិច្ឆយោ;
វិត្ថារោ បន ឯតិស្សា, សព្ពម្បិ បិដកត្តយំ។

តស្មា វិត្ថារកាមេន, សកលេ បិដកត្តយេ;
កត្តព្ពោ សាទរោ ឯត្ថ, ឥតរេន វិសេសតោតិ។

ខុទ្ទសិក្ខាវិនិច្ឆយោ។

ខុទ្ទសិក្ខា-បុរាណដីកា និដ្ឋិតា។

។ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

ខុទ្ទសិក្ខា-អភិនវដីកា

គន្ថារម្ភកថា

តិលោកតិលកំ វន្ទេ, សទ្ធម្មាមតនិម្មិតំ;
សំសុដ្ឋុកតសម្ភត្តឹ, ជិនំ ជនមនោរមំ។

សារិបុត្តំ មហាសាមឹ, នេកសត្ថវិសារទំ;
មហាគុណំ មហាបញ្ញំ, នមោ មេ សិរសា គរុំ។

ខុទ្ទសិក្ខាយ ដីកា យា, បុរាតនា សមីរិតា;
ន តាយ សក្កា សក្កច្ចំ, អត្ថោ សព្ពត្ថ ញាតវេ។

តតោនេកគុណានំ យោ, មញ្ជូសា រតនានវ;
សុមង្គលសនាមេន, តេន បញ្ញវតា សតា។

អជ្ឈេសិតោ យតិន្ទេន, សទារញ្ញនិវាសិនា;
សវិនិច្ឆយមេតិស្សា, ករិស្សាមត្ថវណ្ណនំ។

គន្ថារម្ភកថាវណ្ណនា

(ក) ឯត្ថាហ – កិមត្ថមាទិតោវាយំ គាថា និក្ខិត្តា, ននុ យថាធិប្បេតមេវ បករណមារភនីយន្តិ? វុច្ចតេ – សប្បយោជនត្តា ។ សប្បយោជនញ្ហិ តំទស្សនំ តាយ រតនត្តយប្បណាមាភិធេយ្យករណប្បការប្បយោជនាភិធានសន្ទស្សនតោ។ តានិ ច បន សប្បយោជនានិ អនន្តរាយេន គន្ថបរិសមាបនាទិប្បយោជនានមភិនិប្ផាទនតោ។ តថា ហិ សោតូនមត្តនោ ច យថាធិប្បេតត្ថនិប្ផាទនំ រតនត្តយប្បណាមករណប្បយោជនំ។ វិទិតាភិធេយ្យស្ស គន្ថស្ស វិញ្ញូនមាទរណីយតា អភិធេយ្យកថនប្បយោជនំ។ សោតុជនសមុស្សាហជននំ ករណប្បការប្បយោជនកថនប្បយោជនំ។ វោហារសុខតា បន អភិធានកថនប្បយោជនំ។

តត្ថ **វន្ទិត្វា រតនត្តយ**ន្តិ ឥមិនា រតនត្តយប្បណាមោ ទស្សិតោ, **ខុទ្ទសិក្ខ**ន្តិ ឥមិនា ខុទ្ទភូតានំ សិក្ខានំ ឥធ បដិបាទេតព្ពតាទីបនេន អភិធេយ្យំ, អភិធេយ្យោ ច នាមេស សមុទិតេន សត្ថេន វចនីយត្ថោតិ។ អភិធានញ្ច បន ឥមិនាវ ទស្សិតំ តេន អត្ថានុគតសមញ្ញាបរិទីបនតោ។ **សមាតិក**ន្តិ ឥមិនា ករណប្បការោ, **ខុទ្ទសិក្ខ**ន្តិ ឥមិនា ច, តេន ខុទ្ទភូតានំ សិក្ខានំ ឥធ ទស្សេតព្ពភាវប្បកាសនតោ។ **អាទិតោ ឧបសម្បន្នសិក្ខិតព្ព**ន្តិ ឥមិនា បយោជនបយោជនំ បន ឥមិនាវ សាមត្ថិយតោ ទស្សិតមេវ, តាសំ សិក្ខិតព្ពប្បកាសនេន ហិ សិក្ខនេ សតិ តម្មូលិកាយ ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកត្ថនិប្ផត្តិយា សំសិជ្ឈនតោ។ បករណប្បយោជនានំ សាធនសាធិយលក្ខណោ សម្ពន្ធោ តន្និស្សយទស្សនេនេវ ទស្សិតោយេវាតិ អយមេត្ថ សមុទាយត្ថោ។

អយំ បនេត្ថាវយវត្ថោ – រតនត្តយំ វន្ទិត្វា ខុទ្ទសិក្ខំ បវក្ខាមីតិ សម្ពន្ធោ។ រតិជននដ្ឋេន រតនានិ, ពុទ្ធធម្មសង្ឃានមេតំ អធិវចនំ។ អថ វា ចិត្តីកតាទិនា ការណេន រតនានិ, ពុទ្ធាទយោវ រតនានិ។ តថា ច វុត្តំ –

“ចិត្តីកតំ មហគ្ឃញ្ច, អតុលំ ទុល្លភទស្សនំ;
អនោមសត្តបរិភោគំ, រតនំ តេន វុច្ចតី”តិ។ (ទី. និ. អដ្ឋ. ២.៣៣; សំ. និ. អដ្ឋ. ៣.៥.២២៣; ខុ. បា. អដ្ឋ. ៣; សុ. និ. អដ្ឋ. ១.២២៦; ឧទា. អដ្ឋ. ៤៥; មហានិ. អដ្ឋ. ៥០);

តយោ អវយវា អស្សាតិ តយំ, សមុទាយាបេក្ខំ ឯកវចនំ, អវយវវិនិមុត្តស្ស បន សមុទាយស្ស អភាវតោ តីណិ ឯវ រតនានិ វុច្ចន្តិ។ រតនានំ តយំ **រតនត្តយំ។ វន្ទិត្វា**តិ តីហិ ទ្វារេហិ នមស្សិត្វា។ “តិស្សោ ឥមា, ភិក្ខវេ, វន្ទនា កាយេន វន្ទតិ, វចសា វន្ទតិ, មនសា វន្ទតី”តិ (អ. និ. ៣.១៥៥) ហិ វុត្តំ។ តត្ថ វិញ្ញត្តឹ អនុប្បាទេត្វា កេវលំ រតនត្តយគុណានុស្សរណវសេន មនោទ្វារេ ពហុលប្បវត្តា កុសលចេតនា មនោទ្វារវន្ទនា។ តំ តំ វិញ្ញត្តឹ ឧប្បាទេត្វា បន បវត្តា កាយវចីទ្វារវន្ទនា។ សិក្ខិតព្ពាតិ សិក្ខា, អធិសីលអធិចិត្តអធិបញ្ញាវសេន តិស្សោ សិក្ខា។ សិក្ខនញ្ចេត្ថ យថាក្កមំ សីលាទិធម្មានំ សំវរណវសេន, ឯការម្មណេ ចិត្តចេតសិកានំ សមាធានវសេន, អារម្មណ

ជាននលក្ខណប្បដិវេធមគ្គបាតុភាវបាបនវសេន ច អាសេវនំ ទដ្ឋព្ពំ។ អញ្ញត្ថ ពហុវិធា សិក្ខា, ឥធ តុ សង្ខេបនយត្តា អប្បកាទិអនេកត្ថសម្ភវេបិ ខុទ្ទ-សទ្ទស្ស អប្បកត្ថោវេត្ថ យុត្តតរោតិ ខុទ្ទា អប្បកា សិក្ខាតិ ខុទ្ទសិក្ខា។ ឥធ បន ខុទ្ទសិក្ខាប្បកាសកោ គន្ថោ តព្ពោហារូបចារតោ ឥត្ថិលិង្គវសេន **“ខុទ្ទសិក្ខា”**តិ វុច្ចតិ យថា “វរុណានគរ”ន្តិ។ តំ **ខុទ្ទសិក្ខំ។ បវក្ខាមី**តិ កថេស្សាមិ។

កីទិសន្តិ អាហ **“អាទិតោ ឧបសម្បន្នសិក្ខិតព្ព”**ន្តិអាទិ។ **អាទិ**-សទ្ទោយមត្ថិ អវយវវចនោ យថា “សព្ពាទីនិ សព្ពនាមានី”តិ។ អត្ថិ អបាទានវចនោ យថា “បព្ពតាទីនិ ខេត្តានី”តិ។ តត្ថាវយវវាចី កម្មសាធនោ “អាទិយតីត្យាទី”តិ។ ឥតរោ អបាទានសាធនោ “អាទិយតិ ឯតស្មាត្យាទី”តិ ។ តត្ថ យោ អវយវវចនោ, តស្សេទំ គហណំ, តស្មា ឧបសម្បន្នក្ខណម្បិ អន្តោ កត្វា អាទិភូតា ឧបសម្បន្នក្ខណតោយេវ បដ្ឋាយាតិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ **ឯវ**-សទ្ទោ បនេត្ថ សព្ពវាក្យានំ អវធារណផលត្តា លព្ភតិ។ តោ-បច្ចយោ អវធិម្ហិយេវ , ន អាធារេ។ តត្ថ ហិ តោបច្ចយេ អាធារេ វត្តមានេ អាទិម្ហិយេវ មជ្ឈអន្តានំ អវយវភូតេ ឧបសម្បន្នក្ខណេយេវាតិ អត្ថោ ភវេយ្យ, តថា សតិ អវធារណនិច្ឆយោ និយមោតិ អត្ថន្តរត្តា អាទិក្ខណនិយមេន មជ្ឈាទយោ និវត្តិយេយ្យុំ។ អបាទានវចនស្សាបិ គហណេ អវធិភូតោ ឧបសម្បន្នក្ខណោ និវត្តិយេយ្យ “បព្ពតាទីនិ ខេត្តានី”តិ ឯត្ថ អាទិភូតបព្ពតបរិច្ឆេទកេន ខេត្តគ្គហណំ វិយាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ដីកាយំ បន អាធារត្ថោបិ វុត្តោ, សោ យថាវុត្តទោសំ នាតិគច្ឆតិ។ សព្ពត្ថ “ដីកាយ”ន្តិ ច វុត្តេ ឯត្ថេវ បុរាណដីកាយន្តិ គហេតព្ពំ។ **អាទិតោ**តិ ឥមិនា ឥទំ ទីបេតិ – អតិទុល្លភំ ខណសមវាយំ លភិត្វា អាលសិយទោសេន អប្បដិបជ្ជន្តេហិ ច អញ្ញាណទោសេន អញ្ញថា បដិបជ្ជន្តេហិ ច អហុត្វា អាទិតោ បដ្ឋាយ និរន្តរមេវ តីសុ សិក្ខាសុ សម្មាបដិបជ្ជនវសេន អាទរោ ជនេតព្ពោតិ។

ឧបសម្បន្នេន ឧបសម្បន្នាយ ច សិក្ខិតព្ពំ អាសេវិតព្ពន្តិ **ឧបសម្បន្នសិក្ខិតព្ពំ,** ឯកសេសនយេន ឧបសម្បន្នភាវសាមញ្ញេន វា ឧបសម្បន្នាយបិ ឯត្ថេវាវរោធោតិ ឧបសម្បន្នេន សិក្ខិតព្ពន្តិ សមាសោ។ ននុ អធិសីលាទយោវ សិក្ខិតព្ពា, ឯវំ សតិ កថំ បករណំ សិក្ខិតព្ពត្តេន វុត្តន្តិ? នាយំ ទោសោ, សិក្ខាយ សិក្ខិតព្ពត្តេ សតិ តទ្ទីបកគន្ថស្សាបិ អាសេវិតព្ពតា អាបជ្ជតីតិ។ សុខគ្គហណត្ថំ វត្តព្ពវិនិច្ឆយំ សកលម្បិ សង្គហេត្វា មាតិកាយ ឋបនតោ សហ មាតិកាយាតិ **សមាតិកំ**។ តគ្គុណសំវិញ្ញាណោយំ ពហុព្ពីហិ តស្ស ខុទ្ទសិក្ខាសង្ខាតស្ស អញ្ញបទត្ថស្ស យោ គុណោ មាតិកាសង្ខាតំ វិសេសនំ, តស្ស ឥធ វិញ្ញាយមានត្តា។ សុខេនេវ ហិ គហណំ សិយា មាតិកានុសារេន តំ តំ វិនិច្ឆយំ ឱលោកេន្តានំ សំសយាបគមតោ។

មាតិកាវណ្ណនា

(ខ-ឆ) ឥទានិ “សមាតិក”ន្តិ វុត្តត្តា មាតិកាបទានិ តាវ ឧទ្ទិសិតុំ **“បារាជិកា ច ចត្តារោ”**តិអាទិ អារទ្ធំ។ ឯត្ថាហ – តីសុ សិក្ខាសុ អធិសីលសិក្ខាវ កស្មា បឋមំ វុត្តាតិ? សព្ពសិក្ខានំ មូលភូតត្តា។ “សីលេ បតិដ្ឋាយ នរោ សបញ្ញោ, ចិត្តំ បញ្ញញ្ច ភាវយ”ន្តិ (សំ. និ. ១.២៣; បេដកោ. ២២; មិ. ប. ២.១.៩) ហិ វុត្តំ។ តត្រាបិ មហាសាវជ្ជត្តា មូលច្ឆេជ្ជវសេន បវត្តនតោ សព្ពបឋមំ ជានិតព្ពាតិ បារាជិកាវ បឋមំ វុត្តាតិ វេទិតព្ពំ។ មាតិកាបទានំ បន អត្ថោ តស្ស តស្ស មាតិកាបទស្ស និទ្ទេសវសេនេវ វិញ្ញាយតីតិ ន ឥធ វិសុំ ទស្សយិស្សាម។ អវិញ្ញាយមានំ បន តត្ថ តត្ថេវ បកាសយិស្សាម។

ឥទានិ ឧទ្ទិដ្ឋបទានុក្កមេន និទ្ទេសំ អារភន្តោ **“បារាជិកា ច ចត្តារោ”**តិ បឋមំ មាតិកាបទំ ឧទ្ធរិ។ ឯវមុបរិបិ។ ឥទានិ បារាជិកាយោ ឧទ្ទិសិត្វា ឧទ្ទិដ្ឋបទានុក្កមេន និទ្ទេសំ អារភន្តោ **“គរុកា នវា”**តិ ទុតិយំ បទំ ឧទ្ធរីតិអាទិនា យថាយោគំ វត្តព្ពំ។ តត្ថ សិក្ខាបទំ អតិក្កមិត្វា អាបត្តិំ អាបន្នា បុគ្គលា តាយ បរាជយន្តីតិ បរាជិយា។ តេយេវ **បារាជិកា** ឧបសគ្គស្ស វុទ្ធិំ កត្វា យ-ការស្ស ក-ការករណេន។ តេ បន គណនបរិច្ឆេទវសេន ចត្តារោតិ អត្ថោ។

១. បារាជិកនិទ្ទេសវណ្ណនា

១-២. ឥទានិ តេ ទស្សេតុំ **“មគ្គត្តយេ”**តិអាទិ អារទ្ធំ។ ឯវមុបរិបិ យថាយោគំ យោជេតព្ពំ។ តត្ថ **មគ្គត្តយេ**តិ ឯត្ថ មគ្គា ច នាម តីស មគ្គា។ មនុស្សាមនុស្សតិរច្ឆានគតវសេន ហិ តិស្សោ ឥត្ថិយោ។ តត្ថ តិរច្ឆានគតាយ អយំ បរិច្ឆេទោ –

“អបទានំ អហី មច្ឆា, ទ្វិបទានញ្ច កុក្កុដី;
ចតុប្បទានំ មជ្ជារី, វត្ថុ បារាជិកស្សិមា”តិ។ (បារា. អដ្ឋ. ១.៥៥);

តាសំ វច្ចបស្សាវមុខមគ្គវសេន តយោ តយោ កត្វា នវ មគ្គា, តថា ឧភតោព្យញ្ជនកានំ, បុរិសានំ បន វច្ចមុខមគ្គវសេន ទ្វេ ទ្វេ កត្វា ឆ, តថា បណ្ឌកានន្តិ តីស។ តេសំ តយេ។ កីទិសេតិ អាហ **“សន្ថតសន្ថតេ”**តិ។ សន្ថតេ អសន្ថតេតិ បទច្ឆេទោ។ ន សន្ថតំ អសន្ថតំ។ តស្មឹ **អសន្ថតេ**។ ន-ការោ ឯត្ថ “អព្រាហ្មណោ”តិអាទីសុ វិយ បយិរុទាសេ, តំ កិរិយាយុត្តស្ស តាទិសស្ស អញ្ញស្ស វត្ថុនោ វិធានេន សន្ថតស្ស វត្ថុនោ បយិរុទាសនំ បរិច្ចជនំ បយិរុទាសោតិ។ ន បសជ្ជប្បដិសេធេ, សន្ថតំ បសជ្ជ បត្វា តស្ស “ព្រាហ្មណោ ន ភវិស្សតី”តិអាទីសុ វិយ ន និសេធោតិ។ វា-សទ្ទោ បនេត្ថ វចនយុត្តិពលេនេវ លព្ភតិ, តស្ស បលិវេឋេត្វា, អន្តោ វា បវេសេត្វា វត្ថាទិនា កេនចិ បដិច្ឆន្នេ វា អប្បដិច្ឆន្នេ វាតិ អត្ថោ។ តថាភូតេ **អល្លោកាសេ** បកតិវាតេន អសម្ផុដ្ឋេ តិន្តប្បទេសេ។ **និមិត្ត**ន្តិ អង្គជាតំ។ **សន្តិ**អាទិ តព្ពិសេសនំ។ **សន្តិ** អត្តនិយំ។ សំ-សទ្ទោ ហិ អត្តនិ អត្តនិយេ ច វត្តតិ។ **សន្ថតំ អសន្ថត**ន្តិ យថាវុត្តនយេន បដិច្ឆន្នំ វា អប្បដិច្ឆន្នំ វា។ **ឧបាទិណ្ណ**ន្តិ អនដ្ឋកាយប្បសាទំ។ កិត្តកន្តិ អាហ **“តិលមត្តម្បី”**តិ។ តិលស្ស មត្តំ សាកល្លំ យស្ស តំ **តិលមត្តំ** ។ “មត្តំ សាកល្លំ និច្ឆយេ”តិ ហិ និឃណ្ឌុ។ ឯត្ថាបិ អវយវេន វិគ្គហោ សមុទាយោ សមាសត្ថោ, តិលពីជប្បមាណម្បីតិ វុត្តំ ហោតិ។ កឹ តំ? និមិត្តំ, បវេសនំ វា។ **អបិ**-សទ្ទោ សម្ភាវនេ, “តិលពីជមត្តម្បី”តិ សម្ភាវីយតិ, អធិកេ កា នាម កថាតិ ឥទមេត្ថ សម្ភាវនំ, ឯវំភូតំ **សំ** អង្គជាតំ យថាវុត្តេ មគ្គត្តយេ តិលមត្តម្បិ បវេសន្តោ ភិក្ខុ **ចុតោ** បរិភដ្ឋោ, បារាជិកោ នាម ហោតិ សាសនតោតិ វិញ្ញាយតិ គម្ភមានត្ថស្ស សទ្ទស្ស បយោគំ បតិ កាមាចារត្តា។ កីទិសោតិ អាហ **“អនិក្ខិត្តសិក្ខោ”**តិ។ និក្ខិត្តសិក្ខោ បន អភិក្ខុកត្តា បរិច្ចត្តោ។ តត្ថ និក្ខិត្តា ឱហិតា បរិច្ចត្តា បច្ចក្ខាតា សិក្ខា ឯតេនាតិ វិគ្គហោ។ យថាលក្ខណំ ន និក្ខិត្តសិក្ខោ អនិក្ខិត្តសិក្ខោ។ តត្ថ ចិត្តខេត្តកាលប្បយោគបុគ្គលវិជាននវសេន សិក្ខាបច្ចក្ខានំ ញត្វា តទភាវេន អបច្ចក្ខានំ វេទិតព្ពំ។

តត្ថ ឧបសម្បន្នភាវតោ ចវិតុកាមតាចិត្តំ **ចិត្តំ** នាម។ “ពុទ្ធំ បច្ចក្ខាមី”តិអាទីនិ “គិហីតិ មំ ធារេហិ, ឧបាសកោ, អារាមិកោ, សាមណេរោតិ មំ ធារេហី”តិ “អលំ មេ ពុទ្ធេនា”តិអាទីនិ ឆ ខេត្តបទានិ **ខេត្តំ** នាម។ “បច្ចក្ខាមី”តិអាទិនា វុត្តោ វត្តមានកាលោយេវ **កាលោ** នាម។ យាយ កាយចិ ភាសាយ វសេន វាចសិកប្បយោគោវ **បយោគោ** នាម។ អនុម្ហត្តាទិកោ បច្ចក្ខាតោ ច មនុស្សជាតិកោ សោវ **បុគ្គលោ** នាម។ បច្ចក្ខាតកស្ស វចនសមនន្តរមេវ “អយំ ឧក្កណ្ឋិតោ”តិ វា “គិហិភាវំ បត្ថយតី”តិ វា សោតុនោ ជាននំ **វិជាននំ** នាមាតិ វេទិតព្ពំ។

តត្ថ នដ្ឋកាយប្បសាទំ បន បិឡកំ វា ចម្មខិលំ វា លោមំ វា បវេសន្តស្ស ទុក្កដំ។ អក្ខិនាសកណ្ណច្ឆិទ្ទវត្ថិកោសេសុ, សត្ថកាទីហិ កតវណេ វា មេថុនរាគេន និមិត្តំ បវេសន្តស្ស ថុល្លច្ចយំ។ អវសេសសរីរេសុ ឧបកច្ឆកាទីសុ ទុក្កដំ។ តិរច្ឆានគតានំ ហត្ថិអស្សគោគទ្រភឱដ្ឋមហឹសាទីនំ នាសាយ ថុល្លច្ចយំ, វត្ថិកោសេ ថុល្លច្ចយមេវ។ សព្ពេសម្បិ តិរច្ឆានគតានំ អក្ខិកណ្ណវណេសុ ទុក្កដំ។ តថា អវសេសសរីរេ កាយសំសគ្គរាគេន, មេថុនរាគេន វា ជីវមានកបុរិសស្ស វត្ថិកោសំ អប្បវេសេន្តោ និមិត្តេន និមិត្តំ ឆុបតិ, ទុក្កដំ។ ពហិ និក្ខន្តទន្តេសុ វាយមន្តស្ស បន ថុល្លច្ចយន្តិ អយមេត្ថ សវិនិច្ឆយោ អត្ថវណ្ណនក្កមោ។

ឥទានិ បវេសនំ នាម ន កេវលំ អត្តុបក្កមេនេវ, បរូបក្កមេនាបិ ហោតិ, តត្រាបិ សាទិយន្តោវ ចុតោ ហោតីតិ ទស្សេតុំ **“អថ វា”**តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ **អថ វា**តិ អយំ និបាតោ, និបាតសមុទាយោ វា បក្ខន្តរារម្ភេ។ បវេសនញ្ច ឋិតញ្ច ឧទ្ធារោ ច បវិដ្ឋញ្ច **បវេសន…បេ…. បវិដ្ឋានិ**, ឥតរីតរយោគទ្វន្ទោ។ ឥតរីតរយោគោ នាម អញ្ញមញ្ញាបេក្ខោបាទានតាតិ បវេសនាទីនិ ឋិតាទិអត្ថានិបិ ហោន្តីតិ **បវិដ្ឋ**-សទ្ទោបិ បវេសនាទិអត្ថោ ហោតិ, តតោយេវេត្ថ តស្មា ពហុវចនសម្ភវោ។ អញ្ញថា ទ្វន្ទេ អវយវត្ថបធានត្តា ឯកត្ថវាចកាបិ បវិដ្ឋ-សទ្ទា កថំ ពហុវចនប្បសង្គោ។ សមាហារេ វា ទ្វន្ទោ។ **ខណោ**តិ កាលវិសេសោ។ សោ ច យោគវន្តានំ ខណន្តរវិនិមុត្តោ នត្ថីតិ បវេសន…បេ….បវិដ្ឋានិយេវ ខណោតិ កម្មធារយោ, អភេទេ ភេទបរិកប្បនាយ វា បវេសន…បេ…. បវិដ្ឋានំ ខណោតិ ឆដ្ឋីតប្បុរិសោ។ តស្ស សាទកោ, តស្មឹ វា សាទកោ **បវេសន…បេ…. សាទកោ។ ខណ**-សទ្ទោ បនេត្ថ បច្ចេកំ យោជេតព្ពោ ទ្វន្ទសមាសត្តា, បវេសនកាលំ ឋិតកាលំ ឧទ្ធារកាលំ បវិដ្ឋកាលំ, តស្មឹ វា សាទិយន្តោតិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ ឯវំ សេវនចិត្តុបដ្ឋានេន សាទកោ ភិក្ខុ ចុតោតិ យោជេតព្ពំ។ តត្ថ យថាវុត្តប្បទេសស្ស អន្តោករណំ **បវេសនំ** នាម។ យាវ ឧទ្ធរណារម្ភា និវត្តំ **ឋិតំ** នាម។ **អដ្ឋកថាយំ** (បារា. អដ្ឋ. ១.៥៨) បន មាតុគាមស្ស សុក្កវិស្សដ្ឋឹ បត្វា សព្ពថា វាយមតោ ឱរមិត្វា ឋិតកាលំ សន្ធាយ “សុក្កវិស្សដ្ឋិសមយេ”តិ វុត្តំ។ យាវ អគ្គា នីហរណំ **ឧទ្ធារោ** នាម។ យាវ បវេសនារហដ្ឋានា អន្តោកតំ **បវិដ្ឋំ** នាម។

បឋមំ។

៣-៤. ឥទានិ ទុតិយំ ទស្សេតុំ **“អាទិយេយ្យា”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ អទិន្នំ ថេយ្យចិត្តេន អាទិយេយ្យ…បេ…. សង្កេតំ វីតិនាមយេ, បារាជិកោ ភវេតិ សម្ពន្ធោ។ **អទិន្ន**ន្តិ មនុស្សសាមិកេហិ កាយវាចាហិ ន ទិន្នំ។ **ថេយ្យចិត្តោ**

នាតិ ថេនោតិ ចោរោ, តស្ស ភាវោ ថេយ្យំ ន-ការស្ស យ-ការំ កត្វា ទ្វិត្តេន។ ភវន្តិ ឯតស្មា អភិធានពុទ្ធីតិ ភាវោ, សទ្ទប្បវត្តិនិមិត្តំ ជាតិគុណាទិ។ ឥធ បន អវហរណចិត្តសង្ខាតំ ទព្ពំ ថេយ្យំ។ ថេយ្យញ្ច តំ ចិត្តញ្ចាតិ ថេយ្យចិត្តំ, តេន។ **អាទិយេយ្យា**តិ អារាមាទី អភិយុញ្ជិត្វា គណ្ហេយ្យ។ **ហរេយ្យា**តិ ហរន្តោ គណ្ហេយ្យ។ **អវហរេយ្យា**តិ ឧបនិក្ខិត្តំ ភណ្ឌំ “ទេហិ មេ ភណ្ឌ”ន្តិ វុច្ចមានោ “ន មយា គហិត”ន្តិអាទីនិ វទន្តោ គណ្ហេយ្យ។ **ឥរិយាបថំ កោបេយ្យា**តិ ភណ្ឌហារកស្ស គមនាទិឥរិយាបថំ វិច្ឆិន្ទិត្វា គណ្ហេយ្យ។ កោបំ កត្វា គណ្ហាតីតិ ហិ ឯតស្មឹ អត្ថេ “កោបី”តិ នាមធាតុ។ **ឋានា ចាវេយ្យា**តិ ឋបិតដ្ឋានតោ ចាវេយ្យ។ **សង្កេតំ វីតិនាមយេ**តិ បរិកប្បិតដ្ឋានំ វា សុង្កឃាតំ វា អតិក្កាមេយ្យ។

ឯត្ថ ច អារាមាទិអភិយុញ្ជនេ, សាមិកស្ស វិមតុប្បាទនធុរនិក្ខេបេ, ភណ្ឌហារកស្ស សីសភារាមសនផន្ទាបនខន្ធោរោបនេ, ឧបនិក្ខិត្តេ “ទេហិ មេ ភណ្ឌ”ន្តិ ចោទិយមានស្ស “នាហំ គណ្ហាមី”តិ ភណនវិមតុប្បាទនធុរនិក្ខេបេ, ថលដ្ឋស្ស ថេយ្យចិត្តេនាមសនផន្ទាបនឋានាចាវនេ ចាតិ ចតូសុ បច្ចេកំ យថាក្កមំ ទុក្កដថុល្លច្ចយបារាជិកាយោ វេទិតព្ពា។ “សហភណ្ឌហារកំ នេស្សាមី”តិ បឋមទុតិយបាទសង្កាមនេ, បរិកប្បិតសុង្កឃាតដ្ឋានតោ បឋមទុតិយបាទាតិក្កាមេ ចាតិ ទ្វីសុ បច្ចេកំ កមេន ថុល្លច្ចយបារាជិកាយោ វេទិតព្ពា។ អយមេត្ថ សវិញ្ញាណកាវិញ្ញាណកមិស្សកត្តា នានាភណ្ឌវសេន យោជនា។ ឯកភណ្ឌវសេន បន សស្សាមិកស្ស ទាសស្ស វា តិរច្ឆានគតស្ស វា យថាវុត្តេន អភិយោគាទិនា នយេន អាទិយនហរណាទិវសេន យោជនា ទដ្ឋព្ពា។

អបិច ឥមានិ ឆ បទានិ វណ្ណយន្តេន នានាភណ្ឌឯកភណ្ឌសាហត្ថិកបុព្ពប្បយោគថេយ្យាវហារសង្ខាតេ បញ្ចបញ្ចកេ សមោធានេត្វា បញ្ចវីសតិ អវហារា ទស្សេតព្ពា ឆប្បទន្តោគធត្តា សព្ពេសម្បិ អវហារានំ។ តេ បន អវហារា យេន កេនចិ អភិយោគាទិអាការនានត្តមត្តេន ភិន្នាតិ តំវសេន បញ្ចបញ្ចកំ នាម ជាតំ។ ឯវំ សំវណ្ណិតញ្ហិ ឥទំ អទិន្នាទានបារាជិកំ សុវណ្ណិតំ នាម ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ តត្ថ បុរិមានិ ទ្វេ បញ្ចកានិ “អាទិយេយ្យា”តិអាទីនំ បញ្ចន្នំ បទានំ វសេន លព្ភន្តិ។ យំ បនេតំ “សង្កេតំ វីតិនាមយេ”តិ ឆដ្ឋំ បទំ, តំ តតិយបញ្ចមេសុ បញ្ចកេសុ និស្សគ្គិយបរិកប្បាវហារវសេន យោជេតព្ពំ។

តត្ថ សាហត្ថិក-សទ្ទេន ឧបចារតោ តំសហចរិតបញ្ចកំ គហេត្វា “សាហត្ថិកញ្ច តំ បញ្ចកញ្ចា”តិ វា “សាហត្ថិកាទិ បញ្ចក”ន្តិ មជ្ឈេបទលោបវសេន វា **សាហត្ថិកបញ្ចកំ**។ ឯវមុបរិបិ។ តំ បន សាហត្ថិកោ អាណត្តិកោ និស្សគ្គិយោ អត្ថសាធកោ ធុរនិក្ខេបោ ចាតិ។ តត្ថ សកោ ហត្ថោ សហត្ថោ, សហត្ថេន និព្ពត្តោ **សាហត្ថិកោ**។ ឯវំ **អាណត្តិកោ**។ សុង្កឃាតបរិកប្បិតោកាសានំ អន្តោ ឋត្វា ពហិ និស្សជ្ជនំ និស្សគ្គោ, សោ ឯវ **និស្សគ្គិយោ**។ កាលំ អនិយមេត្វា អាណត្តស្ស ភណ្ឌគ្គហណតោ ច បរស្ស តេលកុម្ភិយា បាទគ្ឃនកំ តេលំ អវស្សំ បិវនកានំ ឧបាហនាទីនំ និក្ខិត្តានំ តេលបាតនតោ ច បុរេតរមេវ បារាជិកសង្ខាតំ អត្ថំ សាធេតីតិ **អត្ថសាធកោ**។ សោ បន អាណាបនប្បយោគោ, ឧបាហនាទីនំ និក្ខេបប្បយោគោ ច។ អារាមាភិយោគេ ច ឧបនិក្ខិត្តភណ្ឌេ ច តាវកាលិកភណ្ឌទេយ្យានមទានេ ច ធុរស្ស និក្ខេបោ **ធុរនិក្ខេបោ**។

បុព្ពប្បយោគបញ្ចកំ នាម បុព្ពប្បយោគោ សហប្បយោគោ សំវិធាវហារោ សង្កេតកម្មំ និមិត្តកម្មន្តិ។ តត្ថ អាណាបនំ ភណ្ឌគ្គហណតោ បុព្ពត្តា **បុព្ពប្បយោគោ** នាម។ ឋានាចាវនខិលសង្កាមនប្បយោគេន សហ វត្តមានោ **សហប្បយោគោ**។ សំវិធាយ សម្មន្តយិត្វា គតេសុ ឯកេនាបិ ភណ្ឌេ ឋានា ចាវិតេ សព្ពេសំ អវហារោ **សំវិធាវហារោ។ សង្កេតកម្ម**ន្តិ បុព្ពណ្ហាទិកាលបរិច្ឆេទវសេន សញ្ជាននករណំ។ **និមិត្តកម្មំ** នាម សញ្ញុប្បាទនត្ថំ អក្ខិនិខណនាទិករណំ។

ថេយ្យាវហារបញ្ចកំ បន សយមេវ ទស្សេតុំ **“អថ វា”**តិអាទិមាហ។ ននុ ច ឆប្បទន្តោគធត្តា “សព្ពេសម្បិ អវហារាន”ន្តិ វុត្តំ, ឯវំ សតិ “អថ វា”តិ បក្ខន្តរវសេន វិសុំ វិយ ឥទំ បញ្ចកំ កស្មា វុត្តន្តិ? ននុ អវោចុម្ហា “យេន កេនចិ អភិយោគាទិអាការនានត្តមត្តេន ភិន្នា”តិ, ឯតាទិសស្ស ភេទស្ស សម្ភវតោ បក្ខន្តរវសេនាបិ យុជ្ជតីតិ ឯវំ វុត្តំ។ ឥមស្ស បញ្ចកស្ស វិសុំ ឧទ្ធរិត្វា វចនំ បន បសិទ្ធិវសេនាតិ ទដ្ឋព្ពំ, កុស-សទ្ទេន កុសសង្កាមនមធិប្បេតំ អភេទោបចារេន។ ថេយ្យញ្ច ពលញ្ច កុសោ ច ឆន្នញ្ច បរិកប្បោ ច **ថេយ្យា...បេ.... បរិកប្បំ**, ទីឃោ សន្ធិវសេន។ តេន អវហារកោ បារាជិកោ ភវេតិ សម្ពន្ធោ។ យោ បន បដិច្ឆន្នេន អវហារកោ, សោ អត្ថតោ បដិច្ឆន្នស្ស អវហារកោ ហោតីតិ ទ្វន្ទសមាសន្តោគធត្តេបិចស្ស វិរោធាភាវោភាវសាធនោ ចាយំ ឆន្ន-សទ្ទោ ទដ្ឋព្ពោ។ តត្ថ សន្ធិច្ឆេទនាទីនិ កត្វា វា តុលាកូដមានកូដកហាបណកូដាទីហិ វញ្ចេត្វា វា គណ្ហន្តោ **ថេយ្យាវហារកោ**។ ពលក្ការេន បរសន្តកំ គណ្ហន្តោ **ពលាវហារកោ**។ កុសំ សង្កាមេត្វា គណ្ហន្តោ **កុសាវហារកោ**។ តិណបណ្ណាទីហិ យំ កិញ្ចិ បដិច្ឆាទេត្វា បច្ឆា កស្ស បដិច្ឆន្នស្ស អវហារកោ **បដិច្ឆន្នាវហារកោ**។ សាដកាទិ

ភណ្ឌវសេន, គព្ភទ្វារាទិឱកាសវសេន វា បរិកប្បេត្វា គណ្ហន្តោ **បរិកប្បាវហារកោ**។ ឯត្ថ បន បរិកប្បិតភណ្ឌគ្គហណេ បរិកប្បិតបរិច្ឆេទាតិក្កមេ ច បារាជិកំ វេទិតព្ពំ។

ឥទានិ បនេត្ថ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុំ “**ភណ្ឌកាលគ្ឃទេសេហី**”តិអាទិ វុត្តំ។ ឯត្ថ អទិន្នាទានេ ភណ្ឌញ្ច កាលោ ច អគ្ឃោ ច ទេសោ ច តេហិ ច បរិភោគេន ច វិនិច្ឆយោ កាតព្ពោតិ អត្ថោ ។ តត្ថ អវហដភណ្ឌស្ស សស្សាមិកស្សាមិកភាវំ សស្សាមិកេបិ សាមិកានំ សាលយនិរាលយភាវញ្ច ឧបបរិក្ខិត្វា សាលយកាលេ ចេ អវហដំ, ភណ្ឌំ អគ្ឃាបេត្វា កាតព្ពោ វិនិច្ឆយោ **ភណ្ឌេន វិនិច្ឆយោ**។ និរាលយកាលេ ចេ អវហដំ, បារាជិកំ នត្ថិ, សាមិកេសុ បុន អាហរាបេន្តេសុ ទាតព្ពំ។ តទេវ ហិ ភណ្ឌំ កទាចិ មហគ្ឃំ, កទាចិ អប្បគ្ឃំ, តស្មា យស្មឹ កាលេ ភណ្ឌំ អវហដំ, តស្មឹយេវ កាលេ យោ តស្ស អគ្ឃោ, តេន កាតព្ពោ វិនិច្ឆយោ **កាលេន វិនិច្ឆយោ**។ នវភណ្ឌស្ស យោ អគ្ឃោ, សោ បច្ឆា បរិហាយតិ, តស្មា សព្ពទា បកតិអគ្ឃវសេន អកត្វា កាតព្ពោ វិនិច្ឆយោ **អគ្ឃេន វិនិច្ឆយោ**។ ភណ្ឌុដ្ឋានទេសេ ភណ្ឌំ អប្បគ្ឃំ ហោតិ, អញ្ញត្ថ មហគ្ឃំ, តស្មា យស្មឹ ទេសេ ភណ្ឌំ អវហដំ, តស្មឹយេវ ទេសេ អគ្ឃេន កាតព្ពោ វិនិច្ឆយោ **ទេសេន វិនិច្ឆយោ**។ បរិភោគេន សាដកាទិនោ ភណ្ឌស្ស អគ្ឃោ បរិហាយតិ, តស្មា តស្ស បរិភោគវសេន បរិហីនាបរិហីនភាវំ ឧបបរិក្ខិត្វា កាតព្ពោ វិនិច្ឆយោ **បរិភោគេន វិនិច្ឆយោ**។

ទុតិយំ។

៥-៧. ឥទានិ តតិយំ ទស្សេតុំ “**មនុស្សវិគ្គហ**”ន្តិអាទិ អារទ្ធំ។ តត្ថ **មនុស្សវិគ្គហំ** កលលតោ បដ្ឋាយ ជីវមានកមនុស្សជាតិកានំ សរីរំ។ **ចិច្ច** បាណោតិ សញ្ញាយ សទ្ធិំយេវ “វធាមិ ន”ន្តិ វធកចេតនាយ ចេតេត្វា បកប្បេត្វា។ **ជីវិតា វា វិយោជយេ**តិ យោ ភិក្ខុ ជាតិឧណ្ណំសុនា សមុទ្ទដតេលពិន្ទុមត្តំ កលលរូបកាលេ តាបនាទីហិ វា តតោ វា ឧទ្ធមបិ តទនុរូបេន ឧបក្កមេន រូបជីវិតិន្ទ្រិយោបក្កមេ សតិ តទាយត្តវុត្តិនោ អរូបជីវិតស្សាបិ វោរោបនសម្ភវតោ ឧភយជីវិតា វោរោបេយ្យ។ **វា**-សទ្ទោ វិកប្បេ។ **មរណចេតនោ**តិ មរណេ ចេតនា យស្ស សោ មរណាធិប្បាយោ។ **សត្ថហារក**ន្តិ ជីវិតំ ហរតីតិ ហារកំ, សត្ថញ្ច តំ ហារកញ្ចាតិ សត្ថហារកំ, តំ។ **អស្ស** មនុស្សវិគ្គហស្ស។ **ឧបនិក្ខិបេ**តិ សមីបេ និក្ខិបេយ្យ វា។ ឯតេន ថាវរប្បយោគំ ទស្សេតិ។ **គាហេយ្យ មរណូបាយ**ន្តិ “សត្ថំ វា អាហរ, វិសំ វា ខាទា”តិអាទិនា នយេន មរណត្ថាយ ឧបាយំ គាហាបេយ្យ វា។ ឯតេន អាណត្តិប្បយោគោ ទស្សិតោ។ **វទេយ្យ មរណេ គុណ**ន្តិ កាយវាចាទូតលេខាហិ “យោ ឯវំ មរតិ, សោ ធនំ វា លភតី”តិអាទិនា នយេន មរណេ គុណំ បកាសេយ្យ វា។ ឧភយត្ថ អធិការវសេន វា-សទ្ទោ អាហរិតព្ពោ។ សោ ភិក្ខុ ចុតោតិ សម្ពន្ធោ, សាសនតោតិ វិញ្ញាយតិ។

ឥទានិ បនស្ស ឆព្ពិធេ បយោគេ ទស្សេតុំ “**បយោគា**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ សាហត្ថិ…បេ…. ឥទ្ធិវិជ្ជាមយា បយោគាតិ ឥមេ ឆ បយោគាតិ សម្ពន្ធោ។ ក-ការលោបេន បនេត្ថ “**សាហត្ថី**”តិ វុត្តំ។ អថ វា អនេកត្ថេ អនេកតទ្ធិតសម្ភវេន សហត្ថស្សាយំ បយោគោ សាហត្ថីតិ បទសិទ្ធិ វេទិតព្ពា។ សាហត្ថិ ច និស្សគ្គោ ច អាណត្តិ ច ថាវរោ ចាតិ ទ្វន្ទោ។ ឥទ្ធិ ច វិជ្ជា ច, តាសមិមេតិ **ឥទ្ធិវិជ្ជាមយា**, ឥទ្ធិមយោ វិជ្ជាមយោតិ វុត្តំ ហោតិ។ **បយោគា**តិ ឥមេ ឆប្បយោគា នាម ហោន្តីតិ អត្ថោ។ តត្ថ សយំ មារេន្តស្ស កាយេន វា កាយប្បដិពទ្ធេន វា បហរណំ **សាហត្ថិកោ** បយោគោ។ ទូរេ ឋិតំ មារេតុកាមស្ស កាយាទីហិ ឧសុសត្តិអាទីនំ និស្សជ្ជនំ **និស្សគ្គោ**។ “អសុកំ នាម មារេហី”តិអាទិនា អាណាបេន្តស្ស អាណាបនំ **អាណត្តិ**, ឱបាតខណនំ អបស្សេនសំវិធានំ អសិអាទីនំ ឧបនិក្ខិបនាទិ **ថាវរោ**។ មារណត្ថំ កម្មវិបាកជាយ ឥទ្ធិយា បយោជនំ **ឥទ្ធិមយោ**។ កម្មវិបាកជិទ្ធិ ច នាមេសា រាជាទីនំ រាជិទ្ធិអាទយោ។ តត្ថ បិតុរញ្ញោ សីហឡិន្ទស្ស ទាឋាកោដនេន ចូឡសុមនកុដុម្ពិយមារណេ រាជិទ្ធិ ទដ្ឋព្ពា, តទត្ថមេវ អថព្ពណាទិវិជ្ជាយ បរិជប្បនំ **វិជ្ជាមយោ** បយោគោ។

ឯវំ ឆប្បយោគេ ទស្សេត្វា តេសុ អាណត្តិប្បយោគស្ស និយាមកេ ទស្សេតុំ “**កាលា**”តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ យថាវុត្តំ អាណត្តិំ និយមេន្តិ សង្កេតវិសង្កេតតាវសេន បរិច្ឆិន្ទន្តីតិ **អាណត្តិនិយាមកា**។ តេ បន កាលោ ច វត្ថុ ច អាវុធញ្ច ឥរិយាបថោ ចាតិ ចត្តារោ, តថា កិរិយាវិសេសោ ឱកាសោតិ គណនបរិច្ឆេទវសេន ឆ ហោន្តីតិ អត្ថោ។ តត្ថ **កាលោ** បុព្ពណ្ហាទិ យោព្ពនាទិ ច។ **វត្ថុ** មារេតព្ពោ សត្តោ។ **អាវុធំ** អសិអាទិ។ **ឥរិយាបថោ** មារេតព្ពស្ស គមនាទិ។ **កិរិយាវិសេសោ** វិជ្ឈនាទិ។ **ឱកាសោ** គាមាទិ។ យោ ហិ “អជ្ជ, ស្វេ”តិ អនិយមេត្វា “បុព្ពណ្ហេ មារេហី”តិ វុត្តោ យទា កទាចិ បុព្ពណ្ហេ មារេតិ, នត្ថិ វិសង្កេតោ។ យោ បន “បុព្ពណ្ហេ”តិ វុត្តោ មជ្ឈន្ហាទីសុ មារេតិ, វិសង្កេតោ ហោតិ, អាណាបកស្ស អនាបត្តិ។ ឯវំ កាលស្ស សង្កេតវិសង្កេតតាវសេន និយាមកតា វេទិតព្ពា។ ឥមិនាវ នយេន វត្ថុអាទីសុបិ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោតិ។

តតិយំ។

៨-៩. ឥទានិ ចតុត្ថំ ទស្សេតុំ “**ឈានាទិភេទ**”ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ អត្ថនិ នោសន្តំ អត្តុបនាយិកញ្ច បច្ចុប្បន្នភវស្សិតញ្ច អញ្ញាបទេសរហិតញ្ច ឈានាទិភេទំ កោដ្ឋាសំ កត្វា វា ឯកេកំ កត្វា វា កាយេន វា វាចាយ វា វិញ្ញត្តិបថេ ទីបេន្តោ នាធិមានិកោ ញាតេ ចុតោ ភវេតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ **អត្តនិ** សកសន្តានេ **នោសន្តំ** អនុប្បន្នត្តាយេវ អវិជ្ជមានំ, ឯត្ថ នោសន្តោតិ អត្ថោ តប្បុរិសោ។ **ឈានាទិភេទ**ន្តិ ឈានំ អាទិ យស្ស “វិមោក្ខ សមាធិ សមាបត្តិ ញាណទស្សន មគ្គភាវនា ផលសច្ឆិ កិរិយាកិលេសប្បហានវិនីវរណតាចិត្តស្ស សុញ្ញាគារេ អភិរតី”តិ (បារា. ១៩៨) វុត្តស្ស សោ ឈានាទិ, សោវ ភេទោ វិសេសោតិ សមាសោ។ តំ ឈានាទិភេទំ ឧត្តរិ មនុស្សធម្មំ។ **អត្តុបនាយិក**ន្តិ “អយំ មយិ អត្ថី”តិ អារោចនវសេន អត្តនិ ឧបនីយតិ, “អហំ វា ឯត្ថ សន្ទិស្សាមី”តិ អត្តា ឧបនីយតិ ឯត្ថ ធម្មេតិ វា អត្តុបនាយិកោ, ឈានាទិភេទោ, តំ។ **បច្ចុប្បន្នភវស្សិត**ន្តិ បច្ចុប្បន្នភវោ នាម ឥទានិ វត្តមានោ អត្តភាវោ, តន្និស្សិតោតិ សមាសោ, សោ ច ឈានាទិភេទោយេវ, តំ។

អញ្ញាបទេសរហិតន្តិ “យោ តេ វិហារេ វសិ, សោ ភិក្ខុ បឋមំ ឈានំ សមាបជ្ជី”តិអាទិនា (បារា. ២២០) នយេន អញ្ញស្ស អបទេសោ, តេន រហិតោ ចត្តោតិ តប្បុរិសសមាសោ, សោ រហិតោ តេនាតិ វា ពហុព្ពីហិ, ឈានាទិភេទោវ , តំ។ **កោដ្ឋាសំ កត្វា វា**តិ “បឋមំ ឈានំ ទុតិយំ ឈានំ សមាបជ្ជឹ, បឋមំ ឈានំ តតិយំ ឈានំ សមាបជ្ជិ”ន្តិអាទិនា នយេន កោដ្ឋាសំ កត្វា វា។ **ឯកេកំ កត្វា វា**តិ “បឋមំ ឈានំ សមាបជ្ជឹ, ទុតិយំ ឈានំ សមាបជ្ជិ”ន្តិអាទិនា នយេន ឯកេកំ កត្វា វា។ ឯត្ថ ច ឯកន្តិ បិតេ វិច្ឆាយំ ទ្វិត្តំ។ ឯត្ថ បន កត្វាតិ ករណកិរិយាយ ឯកេកវសេន ភិន្នស្ស ឈានាទិនោ អត្ថស្ស សម្ពន្ធនិច្ឆា វិច្ឆាតិ វេទិតព្ពា។ **ដីកាយំ** បន “កោដ្ឋាសំ វាតិ ឯត្ថ ‘ឈានលាភី, វិមោក្ខលាភី, សមាធិលាភី, សមាបត្តិលាភីម្ហី’តិ ឯវមាទិនា នយេន កោដ្ឋាសតោ វាតិ អត្ថោ”តិ ច “ឯកេកំ វាតិ ‘បឋមស្ស ឈានស្ស លាភី, ទុតិយស្ស ឈានស្ស លាភីម្ហី’តិ ឯវមាទិនា នយេន ឯកេកំ វាតិ អត្ថោ”តិ ច វុត្តំ។ សោ បាឡិយំ អដ្ឋកថាយញ្ច អវុត្តក្កមោតិ វេទិតព្ពោ។ **កាយេន វា**តិ ហត្ថមុទ្ទាទិវសេន កាយេន វា។ **វាចា**តិ ឯត្ថ យ-ការោ លុត្តនិទ្ទិដ្ឋោ “អលជ្ជិតា”តិអាទីសុ វិយ។ **វិញ្ញត្តិបថេ**តិ កាយវចីវិញ្ញត្តីនំ គហណយោគ្យេ បទេសេ បត្វាតិ អជ្ឈាហរិតព្ពំ។ **ទីបេន្តោ**តិ “ឥមិនា ច ឥមិនា ច ការណេន អយំ ធម្មោ មយិ អត្ថី”តិ បកាសេន្តោ។ **នាធិមានិកោ**តិ អប្បត្តេ បត្តសញ្ញិតាសង្ខាតោ អធិកោ មានោ, សោ នត្ថិ ឯតស្សាតិ នាធិមានិកោ, ភិក្ខុ។ **ញាតេ**តិ វិញ្ញុនា មនុស្សជាតិកេន សិក្ខាបច្ចក្ខានេ វុត្តនយេន វិញ្ញាតេ សតិ ចុតោ ភវេ សាសនតោតិ វិញ្ញាយតិ។ អញ្ញាបទេសេន ទីបយតោ បន ថុល្លច្ចយំ។ ឯត្ថ ច –

> ទុក្កដំ បឋមស្សេវ, សាមន្តមិតិ វណ្ណិតំ;
> សេសានំ បន តិណ្ណម្បិ, ថុល្លច្ចយមុទីរិតន្តិ។

ចតុត្ថំ។

១០. ឥទានិ ចតុន្នម្បិ ចេតេសមសំវាសតំ អភព្ពតញ្ច ទីបេតុំ “**បារាជិកេតេ**”តិអាទិ អារទ្ធំ។ ឯតេ ចត្តារោ **បារាជិកា** បុគ្គលា **យថា បុរេ** បុព្ពេ គិហិកាលេ, អនុបសម្បន្នកាលេ ច វិយ អសំវាសាតិ សម្ពន្ធោ។ សហ វសន្តិ យស្មា សព្ពេបិ លជ្ជិនោ ឯតេសុ កម្មាទីសុ ន ឯកោបិ តតោ ពហិទ្ធា សន្ទិស្សតីតិ ឯកកម្មំ ឯកុទ្ទេសោ សមសិក្ខតាតិ ឥមេ តយោ សំវាសា នាម។ តត្ថ អបលោកនាទិកំ ចតុព្ពិធម្បិ សង្ឃកម្មំ សីមាបរិច្ឆិន្នេហិ បកតត្តេហិ ភិក្ខូហិ ឯកតោ កត្តព្ពតា **ឯកកម្មំ** នាម។ តថា បញ្ចវិធោបិ បាតិមោក្ខុទ្ទេសោ ឯកតោ ឧទ្ទិសិតព្ពត្តា **ឯកុទ្ទេសោ** នាម។ បញ្ញត្តំ បន សិក្ខាបទំ សព្ពេហិបិ លជ្ជីបុគ្គលេហិ សមំ សិក្ខិតព្ពភាវតោ **សមសិក្ខតា** នាម។ នត្ថិ តេ សំវាសា ឯតេសន្តិ **អសំវាសា**។ “**អភព្ពា**”តិអាទីសុ **ភិក្ខុភាវាយា**តិ តុមត្ថេ សម្បទានវចនំ, តស្មា យថា សីសច្ឆិន្នោ ជីវិតុំ អភព្ពោ, ឯវំ ចត្តារោមេ បុគ្គលា ភិក្ខុភាវាយ ភិក្ខូ ភវិតុំ អភព្ពាតិ អត្ថោ។

១១. ឥទានិ បរិយាយាណត្តីហិ សម្ភវន្តេ ទស្សេតុំ “**បរិយាយោ ចា**”តិអាទិមាហ។ បរិយាយោ ច អាណត្តិ ច តតិយេ មនុស្សវិគ្គហេ លព្ភតីតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ កាយាទីហិ យថាវុត្តេហិ “យោ ឯវំ មរតិ, សោ ធនំ វា លភតី”តិ ឯវមាទិវិញ្ញាបកោ ព្យញ្ជនភូតោ កាយវចីបយោគោ បរិយាយោ។ ឥមិនា ឥទំ ទីបេតិ – យថា អទិន្នាទានេ “អាទិយេយ្យា”តិ (បារា. ៩២) វុត្តត្តា បារិយាយកថាយ មុច្ចតិ, ន ឥធ ឯវំ។ “សំវណ្ណេយ្យា”តិ (បារា. ១៧២) បរិយាយកថាយបិ ន មុច្ចតីតិ។ “**ទុតិយេ បនា**”តិអាទីសុ អត្ថោ បាកដោយេវ។ ឯវមុបរិបិ បាកដមុបេក្ខិស្សាម។

១២. ឥទានិ មេថុនធម្មាទីនំ អង្គានិ ទស្សេតុំ “**សេវេតូ**”តិអាទិមាហ។ **សេវេតុកាមតាចិត្ត**ន្តិ មេថុនំ សេវេតុំ កាមេតីតិ សេវេតុកាមោ, តស្ស ភាវោ នាម តណ្ហា, តាយ សេវេតុកាមតាយ សម្បយុត្តំ ចិត្តន្តិ

តប្បុរិសោ។ **មេថុនធម្មស្សា**តិ មិថុនានំ តត្ថិបុរិសានំ តទន្តិ មេថុនំ, តមេវ ធម្មោតិ មេថុនធម្មោ។ តេធ បន ឧបចារវសេន បារាជិកាបត្តិ មេថុនធម្មោ នាម។ អថ វា មេថុនេន ជាតោ ធម្មោ បារាជិកាបត្តិ មេថុនធម្មោ, តស្ស មេថុនធម្មស្ស មេថុនធម្មបារាជិកាបត្តិយា។ **អង្គទ្វយ**ន្តិ អង្គានំ ការណានំ ទ្វយំ។ **ពុធា**តិ វិនយធរា វិញ្ញូនោ។

១៣. **មនុស្សសន្តិ** មនុស្សានំ សំ មនុស្សសំ, តទាយត្តវត្ថុកា ច។ ឯតេន បេតតិរច្ឆានគតាយត្តំ និវត្តេតិ។ **តថាសញ្ញី**តិ តថា តាទិសា សញ្ញា តថាសញ្ញា, សា អស្ស អត្ថីតិ តថាសញ្ញី។ បរាយត្តសញ្ញិតា ចាតិ អត្ថោ។ ភាវប្បធានា តមេ និទ្ទេសា, ភាវបច្ចយលោបោ វា "ពុទ្ធេ រតន"ន្តិអាទីសុ (ខុ. បា. ៦.៣) វិយ។ ឯវមុបរិបិ ឆ្លទិសេសុ។ **ថេយ្យចិត្ត**ន្តិ ថេនភាវសង្ខាតំ ចិត្តញ្ច។ **វត្ថុនោ គរុតា**តិ ភណ្ឌស្ស បាទអតិរេកបាទារហភាវេន គរុតា ច។ ឧន បញ្ចមាសកេ វា អតិរេកមាសកេ វា ថុល្លច្ចយំ។ មាសកេ វា ឩនមាសកេ វា ទុក្កដំ។ **អវហារោ**តិ បញ្ចវីសតិយា អវហារានំ អញ្ញតរេន អវហរណញ្ចាតិ តមេ បញ្ច **អទិន្នាទានហេតុយោ** អទិន្នាទានបារាជិកាបត្តិយា អង្គានិ។

១៤. **បាណោ មានុស្សកោ**តិ មនុស្សជាតិសម្ពន្ធោ បាណោ ច, បាណោតិ ហិ វោហារតោ សត្តោ, បរមត្ថតោ បន ជីវិតិន្ទ្រិយំ វុច្ចតិ។ **បាណសញ្ញិតា**តិ បាណោតិ សញ្ញិតា ច, ឃាតនំ ឃាតោ, សោ ឯវ ចេតនា **ឃាតចេតនា**, "វធាមិ ន"ន្តិ ឯវំ បវត្តា សា ច, តំសមុដ្ឋិតោ សាហត្ថិកាទីនំ ឆន្នមញ្ញតរោ **បយោគោ** ច, **តេន** បយោគេន មរណញ្ចាតិ **ឯតេ** យថាវុត្តា **បញ្ច វធហេតុយោ** បាណឃាតាបជ្ជិតព្ពអាបត្តិយា អង្គានីតិ អត្ថោ។

១៥. **អត្តនិ អសន្តតា**តិ ឧត្តរិមនុស្សធម្មស្ស សន្តានេ អវិជ្ជមានតា ច។ **បាបមិច្ឆតាយារោចនា**តិ យា សា "ឥធេកច្ចោ ទុស្សីលោ សមានោ 'សីលវាតិ មំ ជនោ ជានាតូ"តិអាទិនា (វិភ. ៨៥១) នយេន វុត្តា បាបឥច្ឆតាយ សមន្នាគតា, តាយ ឧត្តរិមនុស្សធម្មស្ស អារោចនា ច។ **តស្សា**តិ យស្ស អារោចេតិ, តស្ស។ **មនុស្សជាតិតា**តិ មនុស្សានំ ជាតិ យស្ស, តស្ស ភាវោ មនុស្សជាតិតា, សា ច, **នញ្ញាបទេសោ**តិ ន អញ្ញាបទេសោ អញ្ញាបទេសាភាវោ ច, **តទេវ ជាននន្តិ** តង្ខណំយេវ វិជាននញ្ចាតិ តមានិ **បញ្ច ឯត្ថ អសន្តទីបនេ** អស្មិំ សន្តានេ អវិជ្ជមានឧត្តរិមនុស្សធម្មប្បកាសននិមិត្តេ បារាជិកេ **អង្គានិ** ហេតុយោតិ អត្ថោ។

១៦. ឯវំ តេសមសំវាសតាភព្ពតាទីនិ ទស្សេត្វា ឥទានិ ន តេ ចត្តារោវ, អថ ខោ សន្តញ្ញោបីតិ តេ សព្ពេបិ សមោធានេត្វា ទស្សេន្តោ **"អសាធារណា"**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អសាធារណា**តិ បារាជិកា ធម្មា អធិប្បេតា។ តេនេវ ចេត្ថ បុល្លិង្គនិទ្ទេសោ។ តស្មា ភិក្ខុនីនំ ភិក្ខូហិ អសាធារណា បារាជិកា ធម្មា ចត្តារោ ចាតិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ ឧបចារវសេន តុ ឧព្ភជាណុមណ្ឌលិកាទិកា បារាជិកាបន្នា បរិគ្គយ្ហន្តិ។ តាសុ យា អវស្សុតា អវស្សុតស្ស មនុស្សបុរិសស្ស អក្ខកានំ អធោ ជាណុមណ្ឌលានំ កប្បរានញ្ច ឧបរិ កាយសំសគ្គំ សាទិយតិ, អយំ **ឧព្ភជាណុមណ្ឌលិកា**។ យា បន អញ្ញិស្សា ភិក្ខុនិយា បារាជិកំ បដិច្ឆាទេតិ, សា **វជ្ជប្បដិច្ឆាទិកា**។ យា ឧក្ខិត្តកំ ភិក្ខុំ តស្សា ទិដ្ឋិយា គហណវសេន អនុវត្តតិ, សា **ឧក្ខិត្តានុវត្តិកា**។ កាយសំសគ្គរាគេន តិន្តស្ស ហត្ថគ្គហណំ សង្ឃាដិកណ្ណគ្គហណំ កាយសំសគ្គត្ថាយ បុរិសស្ស ហត្ថបាសេ ឋានំ បត្វា សល្លបនំ សង្កេតគមនំ បុរិសស្សាគមនសាទិយនំ បដិច្ឆន្នោកាសវិសនំ ហត្ថបាសេ ឋត្វា កាយោបសំហរណន្តិ តមានិ អដ្ឋ វត្ថូនិ យស្សា អវស្សុតាយ, សា **អដ្ឋវត្ថុកា** នាម។

អភព្ពកា ឯកាទស ចាតិ ឯត្ថ បណ្ឌកោ ថេយ្យសំវាសកោ តិត្ថិយបក្កន្តកោ តិរច្ឆានគតោ មាតុឃាតកោ បិតុឃាតកោ អរហន្តឃាតកោ ភិក្ខុនិទូសកោ សង្ឃភេទកោ លោហិតុប្បាទកោ ឧភតោព្យញ្ជនកោតិ តមេ អភព្ពា ឯកាទស ច។ តេសុ **បណ្ឌកោ**តិ ឱបក្កមិកនបុំសកបណ្ឌកា ច បណ្ឌកភាវបក្ខេ បក្ខបណ្ឌកោ ច តេធ អធិប្បេតា។ អាសិត្តឧសូយបណ្ឌកានំ បន បព្ពជ្ជា ច ឧបសម្បទា ច ន វារិតា។ ថេយ្យសំវាសកោ បន លិង្គត្ថេនកាទិវសេន តិវិធោ។ តត្ថ សយំ បព្ពជិតត្វា លិង្គមត្តំ ថេនេតីតិ **លិង្គត្ថេនកោ**។ ភិក្ខុវស្សគណនាទិកំ សំវាសំ ថេនេតីតិ **សំវាសត្ថេនកោ**។ សិក្ខំ បច្ចក្ខាយ ឯវំ បដិបជ្ជន្តេបិ ឯសេវ នយោ។ យថាវុត្តមុភយំ ថេនេតីតិ **ឧភយត្ថេនកោ**។ បវេត្វា បន តមំ តិវិធំ –

> រាជទុព្ភិក្ខកន្តារ-រោគវេរិភយេន វា;
> ចីវរាហរណត្ថំ វា, លិង្គំ អាទិយតីធ យោ។
>
> សំវាសំ នាធិវាសេតិ, យាវ សោ សុទ្ធមានសោ;
> ថេយ្យសំវាសកោ នាម, តាវ ឯស ន វុច្ចតីតិ។ (មហាវ. អដ្ឋ. ១១០; កង្ខា. អដ្ឋ. បឋមបារាជិកវណ្ណនា);

តិត្ថិយបក្កន្តកាទយោ តុ តំតំវចនត្ថានុសារេន វេទិតព្ពា។ តិរច្ឆានគតោ បន បបេត្វា មនុស្សជាតិកំ អវសេសោ សព្ពោ វេទិតព្ពោ។ ឥមេ ឯកាទស បុគ្គលា ភិក្ខុភាវាយ អភព្ពត្តា បារាជិកាបន្នសទិសតាយ “បារាជិកា”តិ វុច្ចន្តិ។ **វិព្ភន្តា ភិក្ខុនី**តិ គិហិនិវាសននិវត្ថា ភិក្ខុនី ច។ សា ហិ ឯត្តាវតា បារាជិកា។ មុទុកា បិដ្ឋិ យស្ស, សោ ច។ សោ ហិ អនភិរតិយា បីឡិតោ យទា អត្តនោ អង្គជាតំ អត្តនោ វច្ចមុខមគ្គេសុ បវេសេតិ, តទា បារាជិកោ ហោតិ។

១៧-១៨. លម្ពមានមង្គជាតមេតស្សាតិ **លម្ពី**។ សោ យថាវុត្តេសុ បវេសិតោ បារាជិកោ។ **មុខេន គណ្ហន្តោ អង្គជាតំ បរស្ស ចា**តិ យោ អនភិរតិយា បីឡិតោ បរស្ស សុត្តស្ស វា មតស្ស វា អង្គជាតំ មុខេន គណ្ហាតិ, សោ បរស្ស អង្គជាតំ មុខេន គណ្ហន្តោ ច។ **តត្ថេវាភិនិសីទន្តោ**តិ យោ អនភិរតិយា បីឡិតោ តត្ថេវ បរស្ស អង្គជាតេ វច្ចមគ្គេន អភិនិសីទតិ, សោ ចាតិ ឯតេ ទ្វយំទ្វយសមាបត្តិយា អភាវេបិ មគ្គេ មគ្គប្បវេសនហេតុ មេថុនស្ស អនុលោមិកា ចត្តារោ ច។ **ឥធាគតា ចត្តារោ**តិ ឥធ ខុទ្ទសិក្ខាយំ យថាវុត្តា មេថុនធម្មា បារាជិកាទយោ ចត្តារោ ចាតិ **សមោធានា** បិណ្ឌីករណវសេន ចតុវីសតិ បារាជិកា ភវន្តីតិ សេសោ។ ឯត្ថ ច គាថាពន្ធវសេន វស្សំ កត្វា **“បរាជិកា”**តិ វុត្តំ។ ឯត្ថាហ – មាតុឃាតកាទយោ តតិយំ បារាជិកំ អាបន្នា, ភិក្ខុនិទូសកោ, មុទុបិដ្ឋិកាទយោ ចត្តារោ ច បឋមបារាជិកំ អាបន្នា ឯវាតិ កុតោ ចតុវីសតីតិ? វុច្ចតេ – មាតុឃាតកាទយោ ហិ ចត្តារោ ឥធ អនុបសម្បន្នា ឯវ អធិប្បេតា។ មុទុបិដ្ឋិកាទយោ ចត្តារោ កិញ្ចាបិ បឋម បារាជិកេន សង្គហិតា, យស្មា បន ឯកេន បរិយាយេន មេថុនធម្មំ អប្បដិសេវិនោ ហោន្តិ, តស្មា វិសុំ វុត្តាតិ។

បារាជិកនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. សង្ឃាទិសេសនិទ្ទេសវណ្ណនា

១៩. វុឌ្ឍានស្ស គរុកត្តា **គរុកា**តិ សង្ឃាទិសេសា វុច្ចន្តិ។ **នវា**តិ តេសំ គណនបរិច្ឆេទោ។ ននុ “នវា”តិ កស្មា វុត្តំ, “តេរសា”តិ វត្តព្ពន្តិ? នាយំ ទោសោ, ចិរេនាបជ្ជិតព្ពេ ចត្តារោ យាវតតិយកេ បបេត្វា វីតិក្កមក្ខណេយេវ អាបជ្ជិតព្ពា បឋមាបត្តិកា វុច្ចន្តីតិ។ ឥទានិ តេ ទស្សេតុំ **“មោចេតុកាមតា”**តិអាទិ អារទ្ធំ។ តត្ថ **សុក្កស្សា**តិ អាសយធាតុនានត្តតោ នីលាទិវសេន ទសវិធេ សុក្កេ យស្ស កស្សចិ សុក្កស្ស។ **មោចេតុកាមតា**តិ មោចេតុកាមតាយ, យ-ការោ លុត្តនិទ្ទិដ្ឋោ។ ឥមិនា បន វចនេន មោចនស្សាទ មុច្ចនស្សាទ មុត្តស្សាទ មេថុនស្សាទ ផស្សស្សាទ កណ្ឌុវនស្សាទ ទស្សនស្សាទ និសជ្ជនស្សាទ វាចស្សាទ គេហសិតបេម វនភង្គិយ សង្ខាតេសុ ឯកាទសស្សាទេសុ ឯកំយេវ មោចនស្សាទំ ទស្សេតិ។

តត្ថ មោចនាយ អស្សាទោ សុខវេទនា **មោចនស្សាទោ**។ មុច្ចនេ អត្តនោ ធម្មតាយ មុច្ចនេ អស្សាទោ **មុច្ចនស្សាទោ**។ ឯវំ សព្ពត្ថ សត្តមីតប្បុរិសេន អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ ឥមេហិ បន នវហិ បទេហិ សម្បយុត្ត អស្សាទសីសេន រាគោ វុត្តោ។ គេហនិស្សិតេសុ មាតាទីសុ បេមំ គេហេ សិតំ បេមន្តិ **គេហសិតបេមំ**, ឥមិនា សរូបេនេវ រាគោ វុត្តោ។ សន្ទវករណត្ថាយ ឥត្ថិយា បេសិតបុប្ផាទិ **វនភង្គិយំ**, ឥមិនា ច វត្ថុវសេន រាគោ វុត្តោ។ មេថុនស្សាទោបិ ឥត្ថិយា គហណប្បយោគេន វេទិតព្ពោ។ សព្ពត្ថេវ ច បន ចេតនាទិមិត្តុបក្កមមោចនេ សតិ វិសង្កេតាភាវោ វេទិតព្ពោ។ **ឧបក្កម្ម** ហត្ថាទិនា និមិត្តេ ឧបក្កមិត្វា។ **អញ្ញត្រ សុបិនន្តេនា**តិ សុបិនោយេវ សុបិនន្តោ “កម្មមេវ កម្មន្តោ”តិអាទីសុ វិយ អន្ត-សទ្ទស្ស តព្ភាវវុត្តិត្តា។ តំ សុបិនន្តំ វិនា **វិមោចយំ** សុក្កំ វិមោចេន្តោ **សមណោ** យោ កោចិ ភិក្ខុ **គរុកំ** គរុកាបត្តិសង្ខាតំ សង្ឃាទិសេសំ **ផុសេ** ផុសេយ្យ, អាបជ្ជេយ្យាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯត្ថ ច អជ្ឈត្តរូបពហិទ្ធារូបឧភយរូបអាកាសេកដិកម្បនសង្ខាតេសុ ចតូសុ ឧបាយេសុ សតិ រាគូបត្ថម្ភាទីសុ ច កាលេសុ យេន កេនចិ អង្គជាតេ កម្មញ្ញតំ បត្តេ “អារោគ្យត្ថាយា”តិអាទីសុ យេន កេនចិ អធិប្បាយេន អធិប្បាយវត្ថុភូតំ យំ កិញ្ចិ សុក្កំ មោចនស្សាទចេតនាយ ឯវ និមិត្តេ ឧបក្កម្ម មោចេន្តោ សង្ឃាទិសេសំ អាបជ្ជតីតិ សព្ពថា អធិប្បាយោ ទដ្ឋព្ពោ។

បឋមោ។

២០. **កាយសំសគ្គរាគវា**តិ កាយេ សំសគ្គោ, តស្មឹ រាគោ, សោ អស្ស អត្ថីតិ វន្ត, កាយសំសគ្គរាគសមង្គីតិ អត្ថោ។ សមណោ ឥត្ថិសញ្ញីតិ សម្ពន្ធោ។ **ឧបក្កម្មា**តិ កាយេន វាយមិត្វា។ **មនុស្សិត្ថឹ សម្ផុសន្តោ**តិ អន្តមសោ លោមេនបិ បរាមសន្តោ គរុកំ ផុសេតិ យោជនា។ មនុស្សភូតា អមតា ឥត្ថី **មនុស្សិត្ថី**។ តត្ថ “កាយសំសគ្គរាគវា”តិ ឥមិនា មាតុបេមាទី , ឥត្ថិយា គហិតមោក្ខាធិប្បាយញ្ច បដិក្ខិបតិ។ ឥត្ថិយា វេមតិកស្ស, បណ្ឌក បុរិសតិរច្ឆានគតសញ្ញិស្ស ច ថុល្លច្ចយំ។ ឥត្ថិយា បន កាយេន កាយប្បដិពទ្ធាមសនេ, កាយប្បដិពទ្ធេន កាយាមសនេ ច យក្ខីបេតីបណ្ឌកានំ កាយេន កាយាមសនេ ច បុរិសតិរច្ឆានគតិត្ថីនំ កាយេន

កាយាមសនេបិ ទុក្កដំ, តថាយក្ខីអាទីនំ កាយេន កាយប្បដិពទ្ធាទីសុ ច។ មតិត្ថិយា បន ថុល្លច្ចយំ។ ឥត្ថិយា បន ផុសិយមានោ សេវនាធិប្បាយោបិ សចេ កាយេន ន វាយមតិ, អនាបត្តិ។

ទុតិយោ។

២១. តថាតិ ឥត្ថិសញ្ញី។ **សុណន្តិន្តិ** វិញ្ញត្តិបថេ ឋត្វា អត្តនោ វចនំ សុណន្តិញ្ច។ **វិញ្ញុញ្ញាតិ** ទុដ្ឋុល្លាទុដ្ឋុល្លសល្លក្ខណសមត្ថញ្ច មនុស្សិត្ថឹ។ **មគ្គំ វាតិ** វច្ចមគ្គបស្សាវមគ្គានំ វសេន មគ្គំ វា មេថុនំ វា អារព្ភាតិ សម្ពន្ធោ។ **ទុដ្ឋុល្លវាចារាគេនាតិ** ទុដ្ឋា ច សា អសទ្ធម្មប្បដិសំយុត្តតាយ ថូលា ច លាមកជនសាធារណតាយាតិ ទុដ្ឋុល្លា។ សាវ បុន វាចា ទុដ្ឋុល្លវាចា។ តស្សំ អស្សាទសម្បយុត្តោ រាគោតិ សមាសោ, តេន។ **ឱភាសិត្វាតិ** វណ្ណាវណ្ណយាចនាទិវសេន អសទ្ធម្មវចនំ វត្វា។ អសុណន្តិយា បន ទូតេន វា បណ្ណេន វា អារោចិតេ អនាបត្តិ។ តត្ថ ទ្វិន្នំ មគ្គានំ វសេន វណ្ណាវណ្ណេហិ, មេថុនយាចនាទីហិ វា “សិខរណីសិ, សម្ភិន្នាសិ, ឧភតោព្យញ្ជនកាសី”តិ ឥមេសុ តីសុ អញ្ញតរេន អក្កោសវចនេន វា ឱភាសន្តស្ស សង្ឃាទិសេសោ, អធក្ខកឧព្ភជាណុមណ្ឌលំ អាទិស្ស វណ្ណាទិភណនេ ថុល្លច្ចយំ, តថា យក្ខីបេតីបណ្ឌកានំ វច្ចមគ្គបស្សាវមគ្គេ អាទិស្ស វណ្ណាទិភណនេ មេថុនយាចនាទីសុបិ។ តេសំ បន អធក្ខកាទិកេ ទុក្កដំ, តថា មនុស្សិត្ថីនំ ឧព្ភក្ខកេ អធោជាណុមណ្ឌលេ កាយប្បដិពទ្ធេ ច។

តតិយោ។

២២. អត្តកាមុបដ្ឋានន្តិ មេថុនធម្មសង្ខាតេន កាមេន ឧបដ្ឋានំ កាមុបដ្ឋានំ។ អត្តនោ អត្ថាយ កាមុបដ្ឋានំ អត្តកាមុបដ្ឋានំ។ អថ វា កាមីយតីតិ កាមំ, អត្តនោ កាមំ អត្តកាមំ, សយំ មេថុនរាគវសេន បត្ថិតន្តិ អត្ថោ។ អត្តកាមញ្ច តំ ឧបដ្ឋានញ្ចាតិ អត្តកាមុបដ្ឋានំ។ តស្ស វណ្ណោ គុណោ, តំ។ **វត្វាតិ** “យទិទំ កាមុបដ្ឋានំ នាម, ឯតទគ្គំ ឧបដ្ឋានាន”ន្តិ កាមុបដ្ឋានេ វណ្ណំ អន្តមសោ ហត្ថមុទ្ទាយបិ ឥត្ថីតិ សញ្ញី បកាសេត្វាតិ អត្ថោ។ **វាចាតិ** វាចាយ យការលោបវសេន។ **មេថុនយុត្តេនាតិ** មេថុនយុត្តាយ, លិង្គវិបល្លាសវសេន តាយ “អរហសិ ត្វំ មយ្ហំ មេថុនំ ធម្មំ ទាតុ”ន្តិអាទិកាយ មេថុនធម្មប្បដិសំយុត្តាយ វាចាយ មេថុនយាចនេ មេថុនរាគិនោតិ សម្ពន្ធោ។ មេថុនេ រាគោ, សោ អស្ស អត្ថីតិ **មេថុនរាគី,** តស្ស។ **គរុ ហោតីតិ** គរុកាបត្តិ ហោតីតិ អត្ថោ។ **ម-**ការោ បទសន្ធិករោ។ ឯត្ថ បន បណ្ឌកេ បណ្ឌកសញ្ញិនោ ថុល្លច្ចយំ, តស្មិំយេវ ឥត្ថិសញ្ញិនោ ទុក្កដំ។

ចតុត្ថោ។

២៣. ឥត្ថិយា វា បុរិសស្ស វា សន្ទេសំ បដិគ្គហេត្វាតិ សម្ពន្ធោ។ **ឥត្ថិយា វាតិ** “ទស ឥត្ថិយោ មាតុរក្ខិតា បិតុរក្ខិតា”តិអាទិនា (បារា. ៣០៣) ច “ទស ភរិយាយោ ធនក្កីតា ឆន្ទវាសិនី”តិអាទិនា (បារា. ៣០៣) ច វុត្តាយ វីសតិវិធាយ ឥត្ថិយា វា បុរិសស្ស វា តំសម្ពន្ធវសេន តេសំ មាតាទីនំ វា។ **សន្ទេសន្តិ** ឥត្ថិយា វា បុរិសេន វា ឧភិន្នំ មាតាទីហិ វា “ឯហិ, ភន្តេ, ឥត្ថន្នាមំ ឥត្ថឹ វា បុរិសំ វា ឯវំ ភណាហី”តិ វុត្តំ ជាយម្បតិភាវសន្ទិស្សិតំ សន្ទេសវចនំ។ **បដិគ្គហេត្វាតិ** “សាធូ”តិ កាយេន វា វាចាយ វា សម្បដិច្ឆិត្វា។ **វីមំសិត្វាតិ** យត្ថ បេសិតោ, តេសំ អធិប្បាយំ ឧបបរិក្ខិត្វា វា ឧបបរិក្ខាបេត្វា វា។ **ហរំ បច្ចាតិ** ឥត្ថី វា បុរិសោ វា “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆតុ វា, មា វា, យេហិ បេសិតោ, តេសំ បច្ចាហរន្តោ វា ហរាបេន្តោ វា, ជាយម្បតិភាវោ ហោតុ វា, មា វា, អការណមេតំ។ ឥមាយ តិវង្គសម្បត្តិយា សង្ឃាទិសេសោ ច, ទ្វីហិ អង្គេហិ បណ្ឌកេ ច អង្គត្តយេនាបិ ថុល្លច្ចយំ, ឯកេន ទុក្កដំ។ កេចិ បន “ហរំ បច្ចា”តិ វិបាឋំ បរិកប្បេត្វា “បច្ចា ហរ”ន្តិ យោជេន្តិ, តំ ន សុន្ទរំ **បច្ចាតិ** ឧបសគ្គត្តា។ បទស្ស ឧបរិ អត្ថេ សជ្ជេន្តោ បកាសេន្តោ គច្ឆតីតិ ហិ **ឧបសគ្គោ** នាម, តស្មា “បតិ អា”តិ ឧបសគ្គានំ “ហរ”ន្តិមស្ស បទស្ស ឧបរិ ភវិតព្ពន្តិ។

បញ្ចមោ។

២៤. សំយាចិតបរិក្ខារន្តិ សំ អត្តនា យាចិតោ វាសិអាទិកោ បរិក្ខារោ យស្ស, តំ។ **អទេសិតវត្ថុកន្តិ** ឧត្តិទុតិយកម្មេន អទេសិតំ វត្ថុ កុដិករណប្បទេសោ យស្សាតិ វិគ្គហោ, តំ។ **បមាណាតិក្កន្តន្តិ** ឥទានិ មជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស តិស្សោ វិទត្ថិយោ សុគតវិទត្ថិ នាម, តាយ “ទីឃសោ ទ្វាទស វិទត្ថិយោ សុគតស្ស វិទត្ថិយា តិរិយំ សត្តន្តរា”តិ (បារា. ៣៤៨) ឯវំ វុត្តប្បមាណំ ឯកតោភាគេនាបិ អតិក្កន្តា បមាណាតិក្កន្តាតិ តំ តិរិយំ ចតុហត្ថសង្ខាតហេដ្ឋិមប្បមាណេ សតិ ទីឃតោ វុត្តប្បមាណតោ កេសគ្គមត្តម្បិ វឌ្ឍេតុំ ន វដ្ដតិ។ តតោ ឩនកេ, ទីឃតោ ច វឌ្ឍិតេ អយំ កុដិសង្ខំ ន គច្ឆតីតិ។ “មយ្ហំ វាសាគារំ ឯត”ន្តិ ឯវំ អត្តា ឧទ្ទេសោ ឯតិស្សាតិ **អត្តុទ្ទេសា។ កុដិន្តិ**

ឧល្លិត្តាទិកំ កុដឹ កត្វាតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ **ឧល្លិត្តា** នាម អន្តោ ឧទ្ធំមុខំ លិត្តា។ **អវលិត្តា** នាម ពហិ អធោមុខំ លិត្តា។ ឧភយថា **ឧល្លិត្តាវលិត្តា។ កត្វា**តិ អន្តោភូតការិតត្ថវសេន ការាបេត្វា វា។

តត្ថាយំ វត្ថុទេសនក្កមោ – តេន កុដិការកេន ភិក្ខុនា កុដិវត្ថុំ សោធេត្វា សង្ឃំ ឧបសង្កមិត្វា ឯកំសំ ឧត្តរាសង្គំ ករិត្វា វុឌ្ឍានំ ភិក្ខូនំ បាទេ វន្ទិត្វា ឧក្កុដិកំ និសីទិត្វា អញ្ជលិំ បគ្គហេត្វា **បទភាជនេ** (បារា. ៣៤៩) វុត្តនយេន សង្ឃំ តិក្ខត្តុំ យាចិត្វា សព្ពេ វា សង្ឃបរិយាបន្នា, សង្ឃេន វា សម្មតា ទ្វេ តយោ ភិក្ខូ តត្ថ នេតព្ពា។ តេហិ ច កិបិល្លិកាទីហិ សោឡសហិ ឧបទ្ទវេហិ វិរហិតត្តា អនារម្ភំ អនុបទ្ទវំ ទ្វីហិ ចតូហិ វា ពលិពទ្ទេហិ យុត្តេន សកដេន ឯកចក្កំ និព្ពោទកបតនដ្ឋានេ ឯកំ ពហិ កត្វា អាវិញ្ឆិតុំ សក្កុណេយ្យតាយ “សបរិក្កមន”ន្តិ សល្លក្ខេត្វា សចេបិ សង្ឃប្បហោនកា ហោន្តិ, តត្ថេវ, នោ ចេ, សង្ឃមជ្ឈំ គន្ត្វា តេន ភិក្ខុនា យាចិតេហិ **បទភាជនេ** (បារា. ៥០, ៥១) វុត្តាយ ញត្តិទុតិយកម្មវាចាយ វត្ថុ ទេសេតព្ពន្តិ។ អទេសិតវត្ថុកំ បមាណាតិក្កន្តំ កុដឹ ករិស្សាមីតិ សព្ពប្បយោគេ ទុក្កដំ, ឥទានិ ទ្វីហិ បិណ្ឌេហិ និដ្ឋានំ គមិស្សតីតិ បឋមបិណ្ឌទានេ ថុល្លច្ចយំ, ទុតិយទានេន លេបេ សង្ឃដិតេ សចេ អទេសិតវត្ថុកា ឯវ វា ហោតិ, បមាណាតិក្កន្តា ឯវ វា, ឯកោ សង្ឃាទិសេសោ, សារម្ភអបរិក្កមនតាយ ទ្វេ ច ទុក្កដានីតិ សចេ ឧភយវិបន្នា, ទ្វេ ច សង្ឃាទិសេសា ទ្វេ ច ទុក្កដានីតិ សព្ពំ ញេយ្យំ។

ឆដ្ឋោ។

២៥. **មហល្លក**ន្តិ សស្សាមិកភាវេន សំយាចិតកុដិតោ មហន្តភាវេន, វត្ថុំ ទេសាបេត្វា បមាណាតិក្កមេនាបិ កាតព្ពភាវេន ច មហន្តតាយ មហត្តំ លាតិ អាទទាតីតិ មហល្លកោ។ មហត្តលក ឥតិ ឋិតេ ត្តស្ស លោបោ លស្ស ច ទ្វិត្តំ, តំ។ វសនំ អត្ថោ បយោជនំ **វសនត្ថោ,** តាយ ។ ឯត្ថ បន អទេសិតវត្ថុភាវេ ឯកោ សង្ឃាទិសេសោ។ សេសំ អនន្តរសទិសមេវ។ ឥធ ច តត្ថ ច លេណគុហាតិណកុដិបណ្ណច្ឆទនគេហេសុ អញ្ញតរំ ការេន្តស្ស ច កុដិម្បិ អញ្ញស្ស វាសត្ថាយ វាសាគារំ វា ឋបេត្វា ឧបោសថាគារាទីសុ អញ្ញតរត្ថាយ ករោន្តស្ស ច អនាបត្តិ។

សត្តមោ។

២៦. អមូលកេន អន្តិមេន វត្ថុនាតិ សម្ពន្ធោ។ **អមូលកេនា**តិ ទស្សនសង្ខាតស្ស, សវនសង្ខាតស្ស, ទិដ្ឋសុតមុតវសេន បវត្តបរិសង្កាសង្ខាតស្ស ច មូលស្ស អភាវេន នត្ថិ មូលមេតស្សាតិ អមូលកំ, តេន។ តំ បន សោ អាបន្នោ វា ហោតុ, នោ វា, ឯតំ ឥធ អប្បមាណំ។ តត្ថ ភិក្ខុញ្ច មាតុគាមញ្ច តថារូបេ ឋានេ ទិស្វា បរិសង្កតិ, អយំ **ទិដ្ឋបរិសង្កា**។ អន្ធការេ វា បដិច្ឆន្នេ វា ភិក្ខុស្ស ច មាតុគាមស្ស ច វចនំ សុត្វា អញ្ញស្ស អត្ថិភាវំ អជានន្តោ បរិសង្កតិ, អយំ **សុតបរិសង្កា**។ ធុត្តានំ ឥត្ថីហិ សទ្ធឹ បច្ចន្តវិហារេសុ បុប្ផគន្ធសុរាទីហិ អនុភវិត្វា គតដ្ឋានំ ទិស្វា “កេន នុ ខោ ឥទំ កត”ន្តិ វីមំសន្តោ តត្ថ កេនចិ ភិក្ខុនា គន្ធាទីហិ បូជា កតា ហោតិ, ភេសជ្ជត្ថាយ អរិដ្ឋំ វា បីតំ, សោ តស្ស គន្ធំ ឃាយិត្វា “អយំ សោ ភវិស្សតី”តិ បរិសង្កតិ។ អយំ **មុតបរិសង្កា** នាម។ **អន្តិមេន ចា**តិ តតោ បរំ វជ្ជាភាវេន អន្តេ ភវត្តា អន្តិមេនេវ។ **វត្ថុនា**តិ ភិក្ខុនោ អនុរូបេសុ ឯកូនវីសតិយា បារាជិកេសុ ធម្មេសុ អញ្ញតរេន បារាជិកេន ធម្មេន។ **ច**-ការោ បនេត្ថ អវធារណេ, តេន សង្ឃាទិសេសាទី និវត្តេតិ។ អថ វា **ច**-ការោ អដ្ឋានប្បយុត្តោ។

ចោទេន្តោ វា ចោទាបេន្តោវាចាតិ យោជេតព្ពោ។ **ចាវេតុ**ន្តិ ព្រហ្មចរិយា ចាវនត្ថាយ។ ឯតេន ឯកំ ចាវនាធិប្បាយំ គហេត្វា អវសេសេ អក្កោសាធិប្បាយវុដ្ឋាបនាធិប្បាយាទិកេ សត្តាធិប្បាយេ បដិក្ខិបតិ។ **សុណមាន**ន្តិ ឥទំ “ចោទេន្តោ”តិអាទីនំ កម្មបទំ, ឥមិនា បរម្មុខា ចោទនំ បដិក្ខិបតិ។ បរម្មុខា បន សត្តហិ អាបត្តិក្ខន្ធេហិ វទន្តស្ស ទុក្កដំ។ **ចោទេន្តោ**តិ “វត្ថុសន្ទស្សនា អាបត្តិសន្ទស្សនា សំវាសប្បដិក្ខេបោ សាមីចិប្បដិក្ខេបោ”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៣៨៥-៣៨៦) សង្ខេបតោ វុត្តានំ ចតុន្នំ ចោទនានំ វសេន សយំ ចោទេន្តោ វា។ **ចោទាបេន្តោ វា**តិ បរេន យេន កេនចិ ចោទាបេន្តោ វា។ តស្មា យោ ភិក្ខុស្ស សមីបេ ឋត្វា “ត្វំ មេថុនំ ធម្មំ សេវិ, អស្សមណោសី”តិអាទិនា វត្ថុសន្ទស្សនវសេន វា “ត្វំ មេថុនធម្មាបត្តឹ អាបន្នោសី”តិអាទិនា អាបត្តិសន្ទស្សនវសេន វា “អស្សមណោសិ, នត្ថិ តយា សទ្ធឹ ឧបោសថោ វា បវារណា វា សង្ឃកម្មំ វា, អស្សមណោសី”តិអាទិនា សំវាសប្បដិក្ខេបវសេន វា អភិវាទនាទិសំវាសេ បដិក្ខិត្តេ អស្សមណោតិ កស្មាតិ បុដ្ឋស្ស “អស្សមណោសី”តិអាទិវចនេហិ សាមីចិប្បដិក្ខេបវសេន វា អន្តមសោ ហត្ថមុទ្ទាយ ឯវ វាបិ ឯតមត្ថំ ទីបយតោ “ករោតុ មេ អាយស្មា ឱកាសំ, អហំ តំ វត្តុកាមោ”តិ ឯវំ ឱកាសេ អការិតេ វាចាយ សង្ឃាទិសេសោ ចេវ ទុក្កដញ្ច, ឱកាសំ ការេត្វា ចោទេន្តស្ស បន សង្ឃាទិសេសោវ ទដ្ឋព្ពោ។

អដ្ឋមោ។

២៧. **អញ្ញស្សា**តិ ខត្តិយាទិជាតិកស្ស បរស្ស។ **កិរិយន្តិ** មេថុនវីតិក្កមសង្ខាតំ កិរិយំ។ **តេនា**តិ អញ្ញស្ស វីតិក្កមសង្ខាតស្ស មេថុនវីតិក្កមសន្ទស្សនេន ករណភូតេន។ **លេសេនា**តិ យស្ស ជាតិអាទយោ តតោ អញ្ញម្បិ វត្ថុំ លិស្សតិ ឧទ្ទិដ្ឋេ វិត្ថារំ សិលិស្សតិ វោហារមត្តេនេវាតិ ជាតិអាទយោវ “លេសា”តិ វុច្ចន្តិ, តេន ជាតិលេស នាមលេសាទិនា លេសេន។ **អញ្ញ**ន្តិ យោ វីតិក្កមន្តោ ទិដ្ឋោ, តតោ អបរម្បិ ភិក្ខុំ ចាវេតុំ អន្តិមេន វត្ថុនា ចោទ យន្តិ សម្ពន្ធោ។ កថំ? កោចិ ខត្តិយជាតិយោ វីតិក្កមន្តោ ទិដ្ឋោ, តតោ អញ្ញំ អត្តនោ វេរី ខត្តិយជាតិកំ ភិក្ខុំ បស្សិត្វា តំ ខត្តិយំ ជាតិលេសំ គហេត្វា “ខត្តិយោ មយា ទិដ្ឋោ វីតិក្កមន្តោ, ត្វំ ខត្តិយោ បារាជិកំ ធម្មំ អាបន្នោសី”តិ ចោទេតិ ចោទាបេតិ វា។ ឯវំ នាមលេសាទយោបិ វេទិតព្ពា។ សេសា វិនិច្ឆយកថា អដ្ឋមេ វុត្ត សទិសាយេវ។

នវមោ។

២៨. ឯត្តាវតា “គរុកា នវា”តិ ឧទ្ទិដ្ឋេ វិត្ថារតោ ទស្សេត្វា ឥទានិ តេសុ អាបន្នេសុ បដិបជ្ជិតព្ពាការំ ទស្សេតុំ **“ឆាទេតិ ជានមាបន្ន”**ន្តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ យោ ភិក្ខុ អត្តនា **អាបន្នំ** សង្ឃាទិសេសាបត្តិំ អាបត្តិវសេន វា វត្ថុវសេន វា **ជានំ** ជានន្តោ **យាវតា** យត្តកានិ អហានិ **ឆាទេតិ** បដិច្ឆាទេតិ, **តាវតា** តត្តកានិ អហានិ តស្ស បរិវាសោ ហោតីតិ ឯវំ បទសន្ធិវសេន អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ តត្ថ បដិច្ឆន្នបរិវាសោ សុទ្ធន្តបរិវាសោ សមោធាន បរិវាសោតិ តិវិធោ បរិវាសោ។ តេសំ បន អតិសង្ខេបនយេន មុខមត្តេបិ ទស្សិតេ វិត្ថារវិនិច្ឆយបវេសោបាយ សម្ភវោ សិយាតិ មុខមត្តំ ទស្សយិស្សាម។

តត្ថ **បដិច្ឆន្នបរិវាសោ** នាម យថាបដិច្ឆន្នាយ អាបត្តិយា ទាតព្ពោ, តស្មា បដិច្ឆន្នទិវសេ ច អាបត្តិយោ ច សល្លក្ខេត្វា សចេ ឯកាហប្បដិច្ឆន្នា ហោតិ, “អហំ, ភន្តេ, សម្ពហុលា អាបត្តិយោ អាបជ្ជឹ ឯកាហប្បដិច្ឆន្នាយោ”តិអាទិនា **ខន្ធកេ** (ចូឡវ. ៩៨-៩៩) អាគតនយេន យាចាបេត្វា “សុណាតុ មេ ភន្តេ សង្ឃោ, អយំ ឥត្ថន្នាមោ ភិក្ខុ សម្ពហុលា អាបត្តិយោ អាបជ្ជិ ឯកាហប្បដិច្ឆន្នាយោ”តិអាទិនា **ខន្ធកេ** អាគតនយេនេវ កម្មវាចំ វត្វា បរិវាសោ ទាតព្ពោ។ ឯកំ អាបជ្ជិត្វា “សម្ពហុលា”តិ វិនយកម្មំ ករោន្តស្សាបិ វដ្ដតីតិ “សម្ពហុលា”តិ វុត្តំ។ នានាវត្ថុកាសុបិ ឯសេវ នយោ។ អថ ទ្វីហាទិប្បដិច្ឆន្នា ហោន្តិ, បក្ខអតិរេកបក្ខ មាសអតិរេកមាសសំវច្ឆរអតិរេកសំវច្ឆរប្បដិច្ឆន្នា វា, “ទ្វីហប្បដិច្ឆន្នាយោ វា”តិអាទិនា វត្វា យោ យោ អាបន្នោ ហោតិ, តស្ស តស្ស នាមញ្ច គហេត្វា យោជនា កាតព្ពា។

កម្មវាចាបរិយោសានេ ច សចេ អប្បភិក្ខុកោ អាវាសោ ហោតិ, សក្កា រត្តិច្ឆេទំ អនាបជ្ជន្តេន វសិតុំ, តត្ថេវ “បរិវាសំ សមាទិយាមិ, វត្តំ សមាទិយាមី”តិ វត្តំ សមាទាយ តត្ថេវ សង្ឃស្ស “អហំ, ភន្តេ, សម្ពហុលា សង្ឃាទិ សេសា អាបត្តិយោ អាបជ្ជឹ ឯកាហប្បដិច្ឆន្នាយោ”តិអាទិនា អារោចេត្វា បុន អាគតាគតានំ ភិក្ខូនំ អារោចេន្តេន បកតត្តេន ភិក្ខុនា សទ្ធឹ ឯកច្ឆន្នេ សហវាសោ, តេន ច វិនាវាសោ, អាគន្តុកាទីនំ ឧបចារគតានំ អនារោចនាតិ ឯតេសុ ឯកេនាបិ រត្តិច្ឆេទញ្ច វត្តភេទញ្ច អកត្វា បរិវត្ថព្ពំ។

សចេ ន សក្កា ហោតិ បរិវាសំ សោធេតុំ, និក្ខិត្តវត្តេន វសិតុកាមោ ហោតិ, តត្ថេវ សង្ឃមជ្ឈេ វា ឯកស្ស បុគ្គលស្ស វា សន្តិកេ “បរិវាសំ និក្ខិបាមិ, វត្តំ និក្ខិបាមី”តិ បរិវាសោ និក្ខិបិតព្ពោ។ និក្ខិត្តកាលតោ បដ្ឋាយ បកតត្តដ្ឋានេ តិដ្ឋតិ។ អថានេន បច្ចូសសមយេ ឯកេន ភិក្ខុនា សទ្ធឹ បរិក្ខិត្តស្ស វិហារស្ស បរិក្ខេបតោ, អបរិក្ខិត្តស្ស បរិក្ខេបារហដ្ឋានតោ ទ្វេ លេឌ្ឌុបាតេ អតិក្កមិត្វា មហាមគ្គតោ ឱក្កម្ម បដិច្ឆន្នដ្ឋានេ និសីទិត្វា អន្តោអរុណេយេវ វត្តំ សមាទិយិត្វា អារោចេតព្ពំ។ សចេ ពហិ បិតានម្បិ សទ្ទំ សុណាតិ, បស្សតិ វា, ទូរំ គន្ត្វាបិ អារោចេតព្ពំ, អនារោចេន្តេ រត្តិច្ឆេទោ ចេវ វត្តភេទទុក្កដញ្ច។ សចេ អជានន្តស្សេវ ឧបចារសីមំ បវិសិត្វា គច្ឆន្តិ, រត្តិច្ឆេទោវ ហោតិ, ន វត្តភេទោ។ អរុណេ ឧដ្ឋិតេ តស្ស សន្តិកេ វត្តំ និក្ខិបិត្វា វិហារំ គន្តព្ពំ។ ឯវំ យាវ រត្តិយោ បូរេន្តិ, តាវ បរិវត្ថព្ពំ។ អយំ តាវ **បដិច្ឆន្នបរិវាសោ**។

សុទ្ធន្តោ ទុវិធោ ចូឡសុទ្ធន្តោ មហាសុទ្ធន្តោតិ។ តត្ថ យោ “ឧបសម្បទតោ បដ្ឋាយ យត្តកំ នាម កាលំ អហំ សុទ្ធោ”តិ ជានាតិ, តត្តកំ អបនេត្វា តតោ អវសេសេ រត្តិបរិច្ឆេទេ ឯកតោ កត្វា ទាតព្ពបរិវាសោ **ចូឡសុទ្ធន្តោ**។ យោ បន សព្ពសោ រត្តិបរិយន្តំ ន ជានាតិ នស្សរតិ, តត្ថ ច វេមតិកោ, តស្ស ទាតព្ពោ **មហាសុទ្ធន្តោ**។ អាបត្តិបរិយន្តំ ជានាតុ វា, មា វា, អការណមេតំ។

សមោធានបរិវាសោ នាម តិវិធោ ឱធានសមោធានោ អគ្ឃសមោធានោ មិស្សកសមោធានោតិ។ តត្ថ យោ និដ្ឋិតបរិវាសោបិ វា និដ្ឋិតមានត្តោបិ វា អនិក្ខិត្តវត្តោ អញ្ញំ អាបត្តឹ អាបជ្ជិត្វា បុរិមាបត្តិយា សមា វា ឩនតរា វា រត្តិយោ បដិច្ឆាទេតិ, តស្ស មូលាយ បដិកស្សនេន តេ បរិវុត្ថទិវសេ ច មានត្តចិណ្ណទិវសេ ច ឱធុនិត្វា មក្ខេត្វា បុរិមាយ អាបត្តិយា មូលទិវសបរិច្ឆេទេ បច្ឆា អាបន្នំ អាបត្តឹ សមោទហិត្វា បុន អាទិតោ បដ្ឋាយ ទាតព្ពបរិវាសោ **ឱធានសមោធានោ** នាម។ សចេ កស្សចិ ឯកាបត្តិ ឯកាហប្បដិច្ឆន្នា, ទ្វីហប្បដិច្ឆន្នា, ឯវំ យាវ ទសាហប្បដិច្ឆន្នា, តាសំ អគ្ឃេន សមោធាយ តាសំ ទសាហប្បដិច្ឆន្នវសេន អវសេសានំ ឯកាហប្បដិច្ឆន្នាទីនម្បិ ទាតព្ពបរិវាសោ **អគ្ឃសមោធានោ** នាម។ យោ បន នានាវត្ថុកា អាបត្តិយោ ឯកតោ កត្វា ទាតព្ពបរិវាសោ **មិស្សកសមោធានោ** នាម។ ទានវិធិ បន សព្ពត្ថ **ខន្ធកេ** (ចូឡវ. ១៣៤ អាទយោ) អាគតនយេនេវ វេទិតព្ពោ។

ឯវំ បរិវុត្ថបរិវាសោ ភិក្ខុ **មានត្តំ** ភិក្ខូនំ មាននភាវំ **ឆ រត្តិយោ** អខណ្ឌំ កត្វា **ចរេយ្យ** ករេយ្យ, សម្បាទេយ្យាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តត្ថ សង្ឃេន គណេន បុគ្គលេន កតំ តេន ភិក្ខុនា សង្ឃមជ្ឈេ វត្តំ សមាទាបេត្វា “អហំ, ភន្តេ, សម្ពហុលា អាបត្តិយោ អាបជ្ជិ”ន្តិអាទិនា **ខន្ធកេ** វុត្តនយេន យាចាបេត្វា តត្ថេវ វុត្តនយេន មានត្តទានាទយោបិ វេទិតព្ពា។ តមិនាបិ វត្តំ និក្ខិបិតុកាមេន ចេ វត្តំ និក្ខិបិត្វា ចតូហិ បញ្ចហិ សទ្ធឹ បរិវាសេ វុត្តប្បការំ បទេសំ គន្ត្វា បុរិមនយេនេវ ហេដ្ឋា វុត្តំ សហវាសាទី អន្តមសោ ចតូហិ ឩនត្តា ឩនេ គណេ ចរណទោសញ្ច វជ្ជេត្វា បដិបជ្ជិតព្ពំ។ អប្បដិច្ឆន្នាបត្តិកស្ស បន បរិវាសំ អទត្វា មានត្តមេវ ទាតព្ពំ។ ឯវំ ចិណ្ណំ កតំ បរិនិដ្ឋាបិតំ មានត្តំ យេន , **តំ** ភិក្ខុំ។ វីសតិ សង្ខ្យា គណោ អស្សាតិ **វីសតិគណោ** ទីឃំ កត្វា, សោ **សង្ឃោ អព្ភេយ្យ** សម្បដិច្ឆេយ្យ, អព្ភានកម្មវសេន ឱសារេយ្យាតិ វុត្តំ ហោតិ, អវ្ហេយ្យាតិ វា អត្ថោ។ ឯត្ថាបិ សមាទានអារោចនយាចនានិ, កម្មវាចា ច **ខន្ធកេ** វុត្តនយេន វេទិតព្ពា។

២៩. ឯវំ តេសុ បដិបជ្ជិតព្ពាការំ ទស្សេត្វា ឥទានិ ឆាទនស្ស អង្គានិ ទស្សេតុំ “**អាបត្តិ**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ ន ឧក្ខិត្តោ **អនុក្ខិត្តោ**, នត្ថិ អន្តរាយោ អស្សាតិ **អនន្តរាយោ**។ សកត្ថេ ត្តបច្ចយវសេន វា, បហុនោ ភាវោ បហុត្តំ, តំ អស្សត្ថីតិ សទ្ធាទិវសេន វា បហុត្តោ។ អនុក្ខិត្តោ ច អនន្តរាយោ ច បហុត្តោ ចាតិ ទ្វន្ទោ, តេសំ ភាវោ អនុក្ខិត្តាទិគុណោ អនុក្ខិត្ត…បេ…. បហុត្តតា។ អាបត្តិ ច អនុក្ខិត្ត…បេ…. បហុត្តតា ច **អាបត្តិ…បេ…. បហុត្តតាយោ**។ ម-ការោ បទសន្ធិជោ។ តថា តេន បការេន អាបត្តិអាទីសុ ចតូសុ អាបត្តាទិបការេន សញ្ញី តថសញ្ញី រស្សវសេន។ តស្ស ភាវោ **តថសញ្ញិតា,** យថាវុត្តអាបត្តាទិសញ្ញិតាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ច**-ការោ វុត្តសមុច្ចយត្ថោ។ កមនំ បត្ថនំ កាមោ, ឆាទេតុំ កាមោ **ឆាទេតុកាមោ**។ ឥតិ យថាវុត្តា នវ, **អថ ឆាទនា** ចាតិ ឯវំ ទស ច តានិ អង្គានិ ចាតិ, តេហិ។ **អរុណុគ្គមម្ហិ** អរុណសង្ខាតស្ស បឋមពាលសូរិយរំសិនោ ឧគ្គមនេ សតិ **ឆន្នា** ហោតិ, អាបត្តីតិ សេសោ។

តត្ថាយមធិប្បាយោ – យោ ភិក្ខុ រាជចោរអគ្គិឧទកមនុស្សអមនុស្សវាឡសរីសបជីវិតព្រហ្មចរិយន្តរាយានំ ទសន្នមេកស្សាបិ នត្ថិតាយ អនន្តរាយិកោ សមានោ អនន្តរាយិកសញ្ញី ហុត្វា ភិក្ខុនោ សន្តិកំ គន្តុញ្ចេវ អារោចេតុញ្ច សក្កុណេយ្យតាយ បហុ សមានោ បហុសញ្ញី ហុត្វា តិវិធឧក្ខេបនីយកម្មាករណេន អនុក្ខិត្តោ សមានោ អនុក្ខិត្តសញ្ញី ហុត្វា គរុកាបត្តីតិ សញ្ញី គរុកំយេវ អាបត្តឹ ឆាទេតុកាមោ ហុត្វា ឆាទេតិ, តស្សាយំ អាបត្តិ ច ឆន្នា ហោតីតិ។ សចេ បនេត្ថ អនាបត្តិសញ្ញី វា ហោតិ អញ្ញាបត្តិក្ខន្ធសញ្ញី វា វេមតិកោ វា, អច្ឆន្នា ហោន្តិ។ អារោចេន្តេន បន “មម ឯកាបត្តឹ អាបន្នភាវំ ជានាហី”តិអាទិនា នយេន អារោចេតព្ពំ។ សចេ បន វត្ថុសភាគាបត្តិកស្ស អារោចេតិ, តាវ តប្បច្ចយា ទុក្កដំ អាបជ្ជតិ។

សង្ឃាទិសេសនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. ចីវរនិទ្ទេសវណ្ណនា

៣០. “ខោមញ្ច កោសេយ្យញ្ចា”តិអាទិនា នបុំសកវិគ្គហេន ទ្វន្ទេ កតេ **ខោម…បេ…. ភង្គានិ**។ តត្ថ **ខោម**ន្តិ គច្ឆជាតិ។ ឧបចារតោ បន ខោមេន ខោមសុត្តេន វាយិតន្តិ តទ្ធិតេន ឧបចារេន វា ខោមំ ខោមបដចីវរំ, តថា អវសេសានិ។ **សាណំ** សាណវាកសុត្តេហិ វាយិតំ ចីវរំ។ **ភង្គំ** ខោមសុត្តាទីនិ សព្ពានិ ឯកច្ចានិ វា វោមិស្សេត្វា វាយិតចីវរំ។ វាកមយមេវ វាតិ កេចិ។ **កម្ពល**ន្តិ មនុស្សលោមំ វាឡលោមញ្ច បបេត្វា សេសលោមេហិ វាយិតំ។ **ឯតានី**តិ ខោមាទីនិ យថាវុត្តានិ។ សហ អនុលោមេហីតិ **សានុលោមានិ**។ ជាតិតោ កប្បិយានិ **ឆ** ចីវរានិ ភវន្តិ។

៣១. ឥទានិ “**ទុកូល**”ន្តិអាទិនា តេសំ អនុលោមានិ ទស្សេតិ។ តត្ថ **ទុកូល**ន្តិ ទុកូលសង្ខាតេន គេនចិ វាកវិសេសេន វាយិតំ ចីវរំ។ **ចេវា**តិ សមុច្ចយេ, សោ ឧបរិ អាកឌ្ឍិតព្ពោ។ **បត្តុណ្ណ**ន្តិ បត្តុណ្ណេសុ ជាតំ បត្តុណ្ណំ។ ទេសវាចិនោ ពហុវចនន្តាតិ ពហុវចនេន វិគ្គហោ។ តថា សោមារា ច ចីនា ច, តេសុ ជាតំ **សោមារចីនជំ**។ ឥមានិ តីណិ បាណកេហិ កតសុត្តមយានិ។ ឯហិភិក្ខូនំ បុញ្ញិទ្ធិយា ជាតំ **ឥទ្ធិជំ,** តំ បន ខោមាទីនំ អញ្ញតរំ។ **ទេវទិន្ន**ន្តិ ទេវេហិ ទិន្នំ កប្បរុក្ខេ និព្ពត្តំ ចីវរំ។ តទេតំ ទុកូលាទិ តស្ស តស្ស យថាវុត្តស្ស ខោមាទិនោ អនុលោមិកំ ហោតិ។ តត្ថ លោមានិ អនុគតំ អនុលោមំ, យថា សេសលោមានិ អនុគតំ លោមំ តទនុកូលត្តា “អនុលោម”ន្តិ វុច្ចតិ, តថា តំជាតិយកំ យេសំ កេសញ្ចិ អនុកូលំ សព្ពម្បិ រុឡ្ហីវសេន “អនុលោម”ន្តិ វុច្ចតិ។ តមេវ **អនុលោមិកំ,** អនុកូលន្តិ អត្ថោ។ កថំ? ទុកូលំ សាណស្ស អនុលោមំ, បត្តុណ្ណាទីនិ តីណិ កោសេយ្យស្ស អនុលោមានិ, ឥទ្ធិជំ ទេវទិន្នញ្ច ខោមាទីនមនុលោមន្តិ។

៣២-៣. ឯវំ សានុលោមានិ ចីវរានិ ទស្សេត្វា ឥទានិ អធិដ្ឋានាទិកំ ទស្សេតុំ “**តិចីវរ**”ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ អវុត្តេបិ អវស្សំ វត្តព្ពតាយ សព្ពត្ថ ច-សទ្ទោ អជ្ឈាហរិតព្ពោ, តិចីវរញ្ច...បេ.... កណ្ឌុច្ឆាទិញ្ច អធិដ្ឋេយ្យ ន វិកប្បេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ តិណ្ណំ ចីវរានំ សមាហារោ **តិចីវរំ**។ បរិក្ខារញ្ច តំ ចោឡញ្ចាតិ **បរិក្ខារចោឡំ**។ វស្សស្ស យោគ្គា វស្សិកា, សាវ សាដិកា **វស្សិកសាដិកា**។ បុញ្ឆតិ អនេនាតិ បុញ្ឆនំ, មុខស្ស បុញ្ឆនំ មុខបុញ្ឆនំ។ និសីទន្តិ ឯត្ថាតិ និសីទនំ, មុខបុញ្ឆនញ្ច និសីទនញ្ច **មុខបុញ្ឆននិសីទនំ** ។ សយនសុខាទី បដិច្ច អត្ថរីយតីតិ បច្ចត្ថរណំ, តទេវ **បច្ចត្ថរណកំ**។ កណ្ឌុំ ឆាទេតីតិ **កណ្ឌុច្ឆាទិ**។ **អធិដ្ឋហេ**តិ “ឥមំ សង្ឃាដឹ អធិដ្ឋាមី”តិអាទិនា នវន្នំ នាមំ គហេត្វា អធិដ្ឋេយ្យ។ **ន វិកប្បេយ្យា**តិ តស្ស តស្ស នាមំ គហេត្វា ន វិកប្បេយ្យ, តស្ស តស្ស បន នាមំ អគ្គហេត្វា “ឥមំ ចីវរំ តុយ្ហំ វិកប្បេមី”តិ វិកប្បេយ្យាតិ អធិប្បាយោ។ **ឯត្ថា**តិ ឥមេសុ នវសុ ចីវរេសុ។ **តិចីវរ**ន្តិ តិចីវរនាមេន អធិដ្ឋិតំ។ តថា ហិ អធិដ្ឋានតោ បុព្ពេ វិសុំ តិចីវរំ នាម នត្ថិ សង្ឃាដិអាទិប្បហោនកស្ស បច្ចត្ថរណាទិវសេនាបិ អធិដ្ឋាតុំ អនុញ្ញាតត្តា។ តំ **វិនា ឯកាហំ** ឯកទិវសម្បិ។ **ន វសេយ្យា**តិ អលទ្ធសម្មុតិកោ ភិក្ខុ អវិប្បវាសសីមតោ អញ្ញត្ថ វាសំ ន ករេយ្យាតិ អត្ថោ។ ឯវំ សតិ តិចីវរញ្ច និស្សជ្ជិតព្ពំ ហោតិ, បាចិត្តិយញ្ច អាបត្តឹ អាបជ្ជតីតិ ទីបេតិ។ និសីទនំ វិនា ចាតុមាសំ ន វសេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។ ចតុន្នំ មាសានំ សមាហារោ ចតុមាសំ, តមេវ **ចាតុមាសំ**។ តំ អច្ចន្តសំយោគវសេន។

៣៤. ឥទានិ “**ឥម**”ន្តិអាទិនា “អធិដ្ឋេយ្យា”តិ វុត្តមធិដ្ឋានំ ទស្សេតិ។ សង្ឃាដឹ “ឥមំ សង្ឃាដឹ អធិដ្ឋាមី”តិ អធិដ្ឋហេតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ **អធិដ្ឋហេ**តិ ហត្ថបាសេ ឋិតំ ឯវំ អធិដ្ឋេយ្យ។ **អហត្ថបាស**ន្តិ ហត្ថស្ស បាសោ សមីបោ ហត្ថបាសោ, អឌ្ឍតេយ្យហត្ថព្ភន្តរោ។ ទ្វាទសហត្ថព្ភន្តរោតិបិ វទន្តិ។ នត្ថិ ហត្ថបាសោ ឯតិស្សាតិ អហត្ថបាសា, តំ **ឯតន្តិ** អធិដ្ឋហេតិ សម្ពន្ធោ។ កឹ វុត្តំ ហោតិ? អន្តោគព្ភេ វា ឧបរិបាសាទេ វា តទហេវ គន្ត្វា និវត្តនយោគ្គេ បទេសេ វា ឋិតំ ចីវរំ សល្លក្ខេត្វា “ឯតំ សង្ឃាដឹ អធិដ្ឋាមី”តិ អធិដ្ឋេយ្យាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តតោ ទូរេ ឋិតម្បិ អធិដ្ឋាតព្ពន្តិបិ វទន្តិ។ **សេសេសុបី**តិ ឧត្តរាសង្គាទិកណ្ឌុប្បដិច្ឆាទិបរិយន្តេសុបិ អវសេសចីវរេសុ។ **អយំ នយោ**តិ អយមេវ នយោ។ យថា សង្ឃាដិយា, ឯវំ “ឥមំ ឧត្តរាសង្គំ អធិដ្ឋាមី”តិអាទិ វុត្តនយោវាតិ វុត្តំ ហោតិ។ អធិដ្ឋហន្តេន បន ហត្ថេន គហេត្វា កាយវិការំ ករោន្តេន “ឥមំ សង្ឃាដឹ អធិដ្ឋាមី”តិ ចិត្តេន អាភោគំ កត្វា កាយេន វា អធិដ្ឋាតព្ពំ, វចីភេទមត្តំ កត្វា វាចាយ វា។ បរិក្ខារចោឡំ នាម បាដេក្កំ និធានមុខន្តិ តិចីវរំ បរិក្ខារចោឡម្បិ អធិដ្ឋាតុំ វដ្ដតីតិ។

៣៥. ឥទានិ ឯវំ អធិដ្ឋហតោ អញ្ញំ លទ្ធា អធិដ្ឋាតុកាមេន បច្ចុទ្ធរិត្វា អធិដ្ឋាតព្ពន្តិ ទស្សេតុំ “**អធិដ្ឋហន្តោ**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ សង្ឃាដិ បភុតិ អាទិ យស្ស តំ **សង្ឃាដិប្បភុតិ**។ ឯតំ “អធិដ្ឋហន្តោ”តិ ឯត្ថាបិ “អធិដ្ឋេយ្យា”តិ ឯត្ថាបិ កម្មបទំ, “បុព្ពចីវរ”ន្តិ ឯត្ថ បន វិសេសនំ ហុត្វា តិដ្ឋតិ។ **បច្ចុទ្ធរិត្វា**តិ បរិច្ចជិត្វា។ បរិក្ខារចោឡនាមេន អធិដ្ឋហិត្វា ឋបិតវត្ថេហិ សង្ឃាដិអាទីនិ ករោតិ, និដ្ឋិតេ រជនេ ច កប្បេ ច ឥមំ បរិក្ខារចោឡំ បច្ចុទ្ធរិត្វា បុន អធិដ្ឋាតព្ពានិ។ **បត្តាធិដ្ឋហនេ**តិ បត្តស្ស អធិដ្ឋានេ។ **តថា**តិ ច យថា ចីវរេ, តថា បត្តេបិ អធិដ្ឋានាទិកំ សព្ពន្តិ អត្ថោ។ ឯត្ថ បន “ឥមំ បត្តំ, ឯតំ បត្ត”ន្តិ វា វិសេសោ។

៣៦. ឥទានិ បច្ចុទ្ធារវិធឹ ទស្សេតុំ “**ឯត**”ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ឥមំ វ** ឥតិ វា-សទ្ទោ រស្សំ កត្វា និទ្ទិដ្ឋោ, សោ ឥតិ-សទ្ទតោ បរំ យោជេតព្ពោ, តស្មា “ឯតំ សង្ឃាដឹ បច្ចុទ្ធរាមី”តិ វា “ឥមំ សង្ឃាដឹ បច្ចុទ្ធរាមី”តិ វា សំសេតិ សម្ពន្ធោ វេទិតព្ពោ។ **សំសេ**តិ វទេយ្យ។ **ឯវ**ន្តិ យថា នាមេន សង្ឃាដិ បច្ចុទ្ធរិតព្ពា, តថា ឧត្តរាសង្គាទីនីតិ អត្ថោ។ **វិទូ**តិ បច្ចុទ្ធរេតិមស្ស កត្តុបទំ, បញ្ញវាតិ អត្ថោ។ សព្ពត្ថាបិ ទូរាសន្នតាទី វុត្តនយេន វេទិតព្ពា។

៣៧-៨. ឥទានិ សង្ឃាដិអាទីនំ ឆន្នំ បមាណបរិច្ឆេទំ ទស្សេតិ “**សង្ឃាដី**”តិអាទិនា។ បច្ឆិមោ អន្តោ **បច្ឆិមន្តោ,** តេន, បច្ឆិមកោដិយាតិ អត្ថោ។ **ទីឃសោ**តិ ទីឃតោ។ មុដ្ឋិយា សហិតំ បញ្ចកំ យស្សា សា មុដ្ឋិបញ្ចកា, លិង្គវិបល្លាសវសេន បន **មុដ្ឋិបញ្ចកោ**។ មុដ្ឋិ-សទ្ទេនេត្ថ ឧបចារវសេន កតមុដ្ឋិកោ ហត្ថោវ វុត្តោ។ សុគតស្ស

ចីវរតោ ឩនាតិ សមាសោ។ **អបីតិ** វុត្តសមុច្ចយេ, តេន យថាវុត្តបច្ឆិមប្បមាណា ច អយញ្ច ឧត្តមប្បមាណាតិ អត្ថោ។ “បច្ឆិមន្តេនា”តិ ឥទំ **មុដ្ឋិត្តិកញ្ច តិរិយន្តិ** ឯត្ថាបិ អនុវត្តេត្វា អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ **ច**-សទ្ទោ “ឧត្តមន្តេន សុគតចីវរូនាបិ វដ្ដតី”តិ ឥទំ សមុច្ចិនោតិ។ តត្ថ ឥទានិ មជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស តិស្សោ វិទត្ថិយោ ឯកា សុគតវិទត្ថិ, តាយ វិទត្ថិយា នវ វិទត្ថិយោ ទីឃតោ សុគតចីវរប្បមាណំ, តិរិយំ ឆ វិទត្ថិយោ, តំ បន វឌ្ឍកិហត្ថេន ទីឃតោ តេរស ហត្ថា ឯកា ច វិទត្ថិ, តិរិយតោ នវ ហត្ថា ហោន្តិ។ តំវសេន ឧភយត្ថ ឩនតា វិញ្ញាតព្ពា។

ឧត្តរាសង្គោបិ តត្តកោវាតិ ទស្សេតុំ **“តថា ឯកំសិកស្សបី”**តិ អាហ។ ឯកោ អំសោ ឯកំសោ, តត្ថ កាតព្ពន្តិ តទ្ធិតេ **ឯកំសិកំ**។ “អន្តរវាសកោ”ច្ចាទិនា និវាសនំ ទស្សេតិ។ តត្ថ អន្តរំ មជ្ឈបទេសោ, អន្តរេ មជ្ឈេ កដិប្បទេសេ វាសោ វត្ថំ អន្តរវាសោ, សោយេវ **អន្តរវាសកោ។ ចាបីតិ** សមុទាយោ, ឯកោ វា សមុច្ចយោ។ អឌ្ឍេន តតិយោ ភាគោ **អឌ្ឍតេយ្យោ**។ ឯត្ថ ទ្វិន្នំ ហត្ថកោដ្ឋាសានំ សម្បុណ្ណានំ តតិយកោដ្ឋាសស្សសិជ្ឈនេ ករណភូតា អឌ្ឍ-សទ្ទនិទ្ទិដ្ឋា យា វិទត្ថិ , សាវ តតិយោតិ និទ្ទិដ្ឋោតិ ឧបឌ្ឍហត្ថសង្ខាតោ តតិយោ ភាគោ អឌ្ឍតេយ្យោ។ សោ ច នានន្តរេន ទ្វិហត្ថតតិយតា លព្ភតីតិ ទ្វេ ហត្ថា, ឯកា ច វិទត្ថិ អឌ្ឍតេយ្យោ។ តំសន្និយោគេន បនេត្ថ អន្តរវាសកោវ អឌ្ឍតេយ្យោតិ វេទិតព្ពោ។ ទ្វេ ហត្ថា យស្សាតិ ពាហិរត្ថសមាសោ។ បារុបនេនាបិ សក្កា នាភិំ បដិច្ឆាទេតុន្តិ **“ទ្វិហត្ថោ”**តិ វុត្តំ។ **វា**-សទ្ទោ អឌ្ឍតេយ្យំ វិកប្បេតិ។ តិរិយស្ស អន្តោតិ ឆដ្ឋីតប្បុរិសោ, តិរិយមេវ អន្តោតិ វា កម្មធារយោ “គាមន្តោ”តិអាទីសុ វិយ។

៣៩. **“និសីទនស្សា”**តិអាទិនា និសីទនចីវរំ ទស្សេតិ។ ឯត្ថ **និសីទនំ** នាម សមេ ភូមិភាគេ ឯឡកលោមានិ ឧបរូបរិ សន្ថរិត្វា កញ្ជិកាទីហិ សិញ្ចិត្វា កតោ ទ្វីសុ ឋានេសុ ផាលិតត្តា តីហិ ទសាហិ យុត្តោ បរិក្ខារវិសេសោ។ **វិទត្ថី ទ្វេ**តិ ទ្វេ វិទត្ថី។ **វិសាលតោ** បុថុលតោ។

៤០. **“កណ្ឌុប្បដិច្ឆាទី”**តិអាទិនា កណ្ឌុប្បដិច្ឆាទី ទស្សេតិ។ តត្ថ **កណ្ឌូ**តិ ហិ ន អត្ថតោ នានំ, តគ្គហណេន បនេត្ថ បិឡកស្សាវថុល្លកច្ឆាពាធំ គយ្ហតិ។ កណ្ឌុំ យថាវុត្តំ បិឡកាទី បដិច្ឆាទេតីតិ កណ្ឌុប្បដិច្ឆាទិ។ បដិច្ឆទនំ វា បដិច្ឆាទោ, យថាវុត្តកណ្ឌុយា បដិច្ឆាទោ កណ្ឌុប្បដិច្ឆាទោ, សោ អស្ស អត្ថីតិ កណ្ឌុប្បដិច្ឆាទី, តស្ស។ **តិរិយន្តិ** តិរិយតោ។

៤១. **“វស្សិកា”**តិអាទិនា វស្សិកសាដិកំ ទស្សេតិ, តំ សុវិញ្ញេយ្យំ។

៤២. ឯវំ បមាណវន្តានំ បមាណំ ទស្សេត្វា វុត្តប្បមាណាតិក្កមេ ទោសំ, កេសញ្ចិ បមាណាភាវគណនាភាវញ្ច ទស្សេតុំ **“ឯត្ថា”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ឯត្ថា**តិ វុត្តប្បមាណវន្តេសុ ចីវរេសុ។ **តទុត្តរិ** តតោ វុត្តប្បមាណតោ ឧត្តរិ និបាតេន ឧត្តរិ-សទ្ទេន តប្បុរិសោ។ **ករោន្តស្ស** សម្បាទេន្តស្ស។ **ឆេទនបាចិត្តី**តិ ឆេទនេន សហិតា បាចិត្តិ, អតិរេកំ ឆិន្ទិត្វា បាចិត្តិយំ ទេសេតព្ពន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ វុត្តប្បមាណតោ បន អតិរេកញ្ច ឩនកញ្ច “បរិក្ខារចោឡ”ន្តិ អធិដ្ឋាតព្ពំ។ យេន មុខំ បុញ្ឆន្តិ, តំ មុខសម្ពន្ធីតិ មុខស្ស ចោឡន្តិ សមាសេ ទ្វន្ទោ។ អាកង្ខិតំ ឥច្ឆិតំ បមាណន្តិ កម្មធារយោ។ តមេតេសមត្ថីតិ **អាកង្ខិតប្បមាណិកា**។ ឯត្ថ ច តិចីវរាទីសុ អវុត្តេបិ គណនវិភាគេ បច្ចត្ថរណមុខបុញ្ឆនបរិក្ខារចោឡេ បបេត្វា អាទិតោ បដ្ឋាយ ឆក្កមេកេកមេវ វដ្ដតិ។ មុខបុញ្ឆនចោឡានិ បច្ចត្ថរណានិ ច ពហូនិបីតិ វិញ្ញាតព្ពំ។

៤៣. **គណនា**តិ ឯត្ថ នបុំសកស្ស ឥត្ថិវចនេន យោគាភាវា “ន ទីបិតា”តិ លិង្គំ វិបរិណាមេត្វា សម្ពន្ធិតព្ពំ, អដ្ឋកថាយំ ន បកាសិតាតិ អត្ថោ។ តិណ្ណំ បនេតេសំ ឧក្កដ្ឋបរិច្ឆេទវសេនេវ វុត្តំ, វិកប្បនូបគបច្ឆិមេន បច្ឆិមប្បមាណំ អត្ថិយេវ។ ឥទានិ យស្មា តត្ថ តំ សព្ពំ ន ទីបិតំ, តស្មា វិកប្បនូបគថវិកាទិ សព្ពំ ឯកំ “បរិក្ខារចោឡ”ន្តិ, ពហូនិ ឯកតោ កត្វា “បរិក្ខារចោឡានី”តិបិ វត្វា អធិដ្ឋាតព្ពន្តិ ទស្សេន្តោ **“តថា”**តិអាទិមាហ។ ឥមិនា បរិក្ខារចោឡំ នាម បាដេក្កំ និធានមុខន្តិ ទស្សេតិ។ **ថវិកាទី** ថវិកា អាទិ យស្ស បរិស្សាវនាទិនោតិ សមាសោ។ វិកប្បស្ស ឧបគំ **វិកប្បិយំ**, តញ្ច ឧបរិ វក្ខតិ។

៤៤. ឥទានិ តិណ្ណំ ចីវរានំ បដិភាគំ ទស្សេតុំ **“អហតា”**តិអាទិ អារទ្ធំ។ តត្ថ អហតេន នវេន អធោតេន កប្បំ សទិសំ អហតកប្បំ, ឯកវារធោតំ។ អហតញ្ច អហតកប្បញ្ច **អហតាហតកប្បានិ**, វត្ថានិ, តេសំ។ ទ្វេ គុណា បដលានិ យស្ស សាតិ ទុគុណា។ “គុណោ បដលរាសីសូ”តិ ហិ អភិធានប្បទីបិកា។ **ទុគុណា** ទុបដ្ដា, ឧត្តរស្មិំ ទេហភាគេ អាសញ្ជីយតីតិ **ឧក្ករាសង្គោ**។ ឯកច្ចំ ឯកបដ្ដំ អស្ស អត្ថីតិ **ឯកច្ចិ**, ឯកបដ្ដោតិ អត្ថោ។ និបាតោ វា ឯកច្ចីតិ។ **តថា**តិ សមុច្ចយេ, អន្តរវាសកោ ចាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឧបមាយំ វា, យថា ឧត្តរាសង្គោ ឯកច្ចិយោ, ឯវំ អន្តរវាសកោតិ អត្ថោ។

៤៥. “ឧតូ្វ”តិ អនេកឧតុ គហិតាតិ ឧតុតោ ទីឃកាលតោ ឧទ្ធដា **ឧតុទ្ធដា,** តេសំ បិលោតិកានន្តិ អត្ថោ។ **សេសា**តិ ឧត្តរាសង្គអន្តរវាសកា។ បំសុ វិយ កុច្ឆិតំ ឧលតិ បវត្តតីតិ **បំសុកូលំ,** រថិកាសុសាន សង្ការកូដាទីនំ យត្ថ កត្ថចិ ឋិតំ ចោឡខណ្ឌំ, តស្មឹ។ យា យា រុចីតិ អព្យយីភាវេ **យថារុចិ,** យាវទត្ថំ សតបដ្ដម្បិ វដ្ដតីតិ អធិប្បាយោ។

៤៦. តទានិ តីសុ ឆិន្ទិត្វា កាតុំ អប្បហោន្តេសុ កាតព្ពវិធឹ ទស្សេតុំ **“តីសូ”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ តិចីវរ សមុទាយតោ ឯកទេសភូតានំ ទ្វិន្នមេកស្ស ច សង្ឃាតុណេន និទ្ទារិយមានត្តា **តីសូ**តិ និទ្ធារណេ ភុម្មំ។ ឯកវចនស្ស ពហុត្តេន យោគាភាវតោ ទ្វិចីវរសង្ខាតពហុត្ថវសេន វចនំ វិបរិណាមេត្វា យានិ បហោន្តិ, តានិ ទ្វេ វាបិ ឆិន្ទិតព្ពានិ, យំ បហោតិ, តំ ឯកំ វា ឆិន្ទិតព្ពន្តិ យោជេតព្ពំ។ **បហោន្តី**តិ បច្ឆិមចីវរប្បមាណឆិន្នកានិ បហោន្តិ។ **អបី**តិ សម្ភាវនេ, តីសុ កា កថាតិ អត្ថោ។ **អន្វាធិ**ន្តិ អាគន្តុកបត្តំ។ អនុ បច្ឆា អាធីយតីតិ អន្វាធិ, យំ ចីវរស្សោបរិ សង្ឃាដិអាការេន អារោបេតព្ពំ។ **អនាទិណ្ណ**ន្តិ អនារោបិតំ អន្វាធិកំ។ **ន ធារយេ្យ**តិ តមិនា យទិ ធារេយ្យ, ទុក្កដន្តិ ទីបេតិ។

៤៧-៨. តទានិ “តិចីវរំ ន វសេយ្យ វិនេកាហ”ន្តិ វុត្តានំ តិណ្ណំ អវិប្បវាសលក្ខណំ ទស្សេតុំ **“គាមេ”**តិអាទិនា **ឧទោសិតសិក្ខាបទេ** (បារា. ៤៧១ អាទយោ) វុត្តបរិហារមាហ។ តត្ថ គាមេ វា...បេ.... វិហារេ វា តិចីវរំ និក្ខិបិត្វាតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ “បដោ ទឌ្ឍោ”តិអាទីសុ វិយ អវយវេបិ សមុទាយវោហារវសេន តីសុ ឯកម្បិ **“តិចីវរ”**ន្តិ វុត្តំ។ **ភិក្ខុសម្មុតិយញ្ញត្រា**តិ សង្ឃេន គិលានស្ស ភិក្ខុនោ ទីឃមានំ ចីវរេន វិប្បវាសសម្មុតឹ វិនា។ **វិប្បវុត្ថ**ន្តិ ឯកូបចារនានូបចារគាមាទិតោ ពហិ, អថ វា និវេសនាទីនំ, តត្ថ ច គព្ភោវរកានំ ចីវរស្ស វា ហត្ថបាសំ អតិក្កម្ម ចីវរេន វិប្បយុត្តោ ហុត្វា វសិតុំ។ ឯត្ថ ច គាមាទីនំ ឯកូបចារនានូបចារតា ឯកកុលនានាកុល សន្តកស្ស គាមាទិនោ បរិក្ខេបស្ស, បរិក្ខេបោកាសស្ស ច វសេន សត្ថអព្ភោកាសានំ សត្តព្ភន្តរវសេន ច វេទិតព្ពា។ តត្ថ ឯកោ អព្ភន្តរោ អដ្ឋវីសតិហត្ថោ ហោតិ។ ឯត្ថ ច និវេសនាទីនិ គាមតោ ពហិ សន្និវិដ្ឋានីតិ ទដ្ឋព្ពំ វិសុំ គាមស្ស គហិតត្តា, តថា ឧទោសិតាទីហិ អញ្ញំ និវេសនំ។

តត្ថ **ឧទោសិតោ** នាម យានាទីនំ ភណ្ឌានំ សាលា។ **បាសាទោ** ទីឃបាសាទោ។ **ហម្មិយំ** មុណ្ឌច្ឆទន បាសាទោ។ នាវា ច អដ្ដោ ច មាឡោ ច អារាមោ ច **នាវា...បេ.... អារាមំ,** តស្មឹ។ **អដ្ដោ** នាម បដិរាជាទីនំ បដិពាហនត្ថំ ឥដ្ឋកាហិ កតោ ពហលភិត្តិកោ ចតុបញ្ចភូមិកោ បតិស្សយវិសេសោ។ **មាឡោ** ឯកកូដសង្គហិតោ ចតុរស្សបាសាទោ។ **អារាមោ** បុប្ផារាមោ វា ផលារាមោ វា។ សត្ថោ ច ខេត្តញ្ច ខលញ្ចាតិ ទ្វន្ទោ។ **សត្ថោ** នាម ជង្ឃសត្ថោ វា សកដសត្ថោ វា។ **ខលំ** វុច្ចតិ ធញ្ញករណំ។ **ទុមោ** នាម ទុមមូលំ ឆាយាយ ផុដ្ឋោកាសោ ឧបចារវសេន។ **អព្ភោកាសោ** បន អគាមកេ អរញ្ញេ អធិប្បេតោ។

៤៩. តទានិ “ឯតំ...បេ.... សង្ឃាដិ”ន្តិអាទិនា នវន្នមេវ បច្ចត្ថារោ វុត្តោ, ន បន តេសំ កាលបរិច្ឆេទោតិ តំ ទស្សេតុំ **“រោគា”**តិអាទិ អារទ្ធំ។ តត្ថ ទេវទត្តោ ទត្តោតិ នាមេកទេសេនាបិ នាមវោហារតោ វស្សិកសាដិកាវ “សាដិកា”តិ បករណវសេន គម្មមានត្តត្តា វុត្តា។ កណ្ឌុប្បដិច្ឆាទិកា ច **រោគវស្សានបរិយន្តា**។ រោគា ច វស្សានា ច មាសា រោគវស្សានា, តេ តទតិក្កមេន បច្ចុទ្ធរិតព្ពតាយ បរិយន្តា យាសន្តិ វិគ្គហោ។

កឹ វុត្តំ ហោតិ? វស្សិកសាដិកា វស្សានមាសាតិក្កមេ កត្តិកបុណ្ណមាយ ឯវ បច្ចុទ្ធរិតព្ពា។ តថា កណ្ឌុប្បដិច្ឆាទិកា អាពាធេសុ វូបសន្តេសូតិ វុត្តំ ហោតិ។ “បច្ចុទ្ធរិត្វា វិកប្បេតព្ពា”តិ ហិ **អដ្ឋកថាយំ** (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៦៩) វុត្តំ។ ឯត្ថ បន កេចិ អាចរិយា “បច្ចុទ្ធរិត្វាតិ វស្សិកសាដិកភាវតោ អបនេត្វា”តិ វទីសុ, តំ ន យុជ្ជតិ។ បច្ចុទ្ធារវិនយកម្មវិសយេយេវ បច្ចុទ្ធារ-សទ្ទស្ស ទិដ្ឋត្តា, “ចាតុមាសំ អធិដ្ឋាតុំ តតោ បរំ វិកប្បេតុ”ន្តិ (មហាវ. ៣៥៨) **បាឡិ**វចនតោ ច។ “ចាតុមាសំ អធិដ្ឋាតុ”ន្តិ ច ចតុន្នំ មាសានំ អធិដ្ឋានេន សហ អច្ចន្តសំយោគោ ទស្សិតោតិ ន តេន អធិដ្ឋានភេទោ វិញ្ញាយតិ។ តេនេវ **កុរុន្ទដ្ឋកថាយម្បិ** “វស្សានំ ចាតុមាសំ អធិដ្ឋាតុំ, តតោ បរំ វិកប្បេតុ”ន្តិ (មហាវ. ៣៥៨) វចនតោ កត្តិកបុណ្ណមាយ ឯវ បច្ចុទ្ធរិត្វា ហេមន្តេ វិកប្បេតព្ពាតិ វុត្តំ។ តស្មា “វស្សិកសាដិកា វស្សានមាសាតិក្កមេនាបិ កណ្ឌុប្បដិច្ឆាទិ អាពាធវូបសមេនាបិ អធិដ្ឋានំ វិជហតី”តិ (កង្ខា. អដ្ឋ. កឋិនសិក្ខាបទវណ្ណនា) វុត្តំ។ **មាតិកាដ្ឋកថាយ**ម្បិ បច្ចុទ្ធារវសេនាបិ អធិដ្ឋានំ វិជហតីតិ ឯវមត្ថោ គហេតព្ពោ។ ឯវញ្ហិ សតិ សព្ពដ្ឋកថាយោ សមេន្តិ, យុត្តិ ច អវិរុទ្ធា ហោន្តីតិ។ **តតោ បរ**ន្តិ បច្ចុទ្ធារតោ ឧបរិ។ **វិកប្បេយ្យា**តិ កណ្ឌុប្បដិច្ឆាទឹ បច្ចុទ្ធរិត្វា វិកប្បេយ្យ។ វស្សិកសាដិកំ កត្តិកបុណ្ណមាយំ បច្ចុទ្ធរិត្វា ហេមន្តស្ស បឋមទិវសេ វិកប្បេយ្យ, ឯវំ អសតិ ទុក្កដន្តិ អធិប្បាយោ។ **សេសា**តិ អបរេ សត្ត ចីវរានិ សេសា។ នត្ថិ បរិយន្តំ វុត្តសទិសោ កាលបរិច្ឆេទោ ឯតេសន្តិ **អបរិយន្តិកា**។

៥០. ឥទានិ បច្ចត្ថរណាទិកំ ចីវរចតុក្កំ សទសាទិកំ វដ្ដតិ, នាបរន្តិ ទស្សេតុំ “**បច្ចត្ថរណា**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ បរិក្ខារោ ច មុខបុញ្ឆនញ្ចាតិ ទ្វន្ទោ។ បរិក្ខារមុខបុញ្ឆនមេវ ចោឡកន្តិ កម្មធារយោ។ ទ្វន្ទសមាសន្តេ សុយ្យមានត្តា បន ចោឡក-សទ្ទោ បរិក្ខារ-សទ្ទតោ ច បរំ ទដ្ឋព្ពោ “បរិក្ខារចោឡក”ន្តិ។ តំ បន សាមញ្ញជោតនាយ វិសេសេបិ អវដ្ឋានតោ ឋបេត្វា បញ្ច ចីវរានិ បរិក្ខារចោឡនាមេនាធិដ្ឋិតានិ អវសេសំ ទដ្ឋព្ពំ។ បច្ចត្ថរណញ្ច បរិក្ខារមុខបុញ្ឆនចោឡកញ្ច **បច្ចត្ថរណ**…**បេ**… **ចោឡក**ញ្ច **និសីទន**ញ្ចាតិ ឯតំ ចីវរចតុក្កំ សទសម្បិ អរត្តម្បិ អនាទិណ្ណកប្បម្បិ លព្ភន្តិ សម្ពន្ធោ។ **សទស**ន្តិ សហ យាហិ កាហិចិ ទសាហីតិ សទសំ។ សទសកេ លព្ភមានេ អទសម្បិ លព្ភតេវាតិ សទសម្បិ អទសម្បិ បុប្ផទសម្បីតិ ឯត្ថ អត្ថោ។ **បិ**-សទ្ទោ វុត្តាវុត្តសម្បិណ្ឌនត្ថោ។ **អរត្ត**ន្តិ នីលបីតាទិរជនេន អរញ្ជិតម្បិ។ **បិ**-សទ្ទេន រញ្ជិតនីលបីតាទិកម្បិ អនាទិណ្ណកប្បម្បីតិ។ អាទិណ្ណោ កប្បោ យស្ស នត្ថីតិ តំ **អនាទិណ្ណកប្បម្បិ**។ បិ-សទ្ទេន អាទិណ្ណកប្បម្បិ។

ននុ ច “ន ភិក្ខវេ សព្ពនីលកានិ ចីវរានិ ធារេតព្ពានី”តិអាទិនា (មហាវ. ៣៧២) សព្ពនីលកសព្ពបីតកសព្ពលោហិតកចីវរានិ សាមញ្ញេន បដិក្ខិត្តានីតិ កថមិទំ ចីវរចតុក្កំ សទសាទិកំ វដ្ដតិ, កថញ្ច អនាទិណ្ណកប្បម្បិ វដ្ដតីតិ? វុច្ចតេ – “តេន ខោ បន សមយេន អញ្ញតរោ ភិក្ខុ កុសចីរំ និវាសេត្វា”តិអាទិនា **ឧប្បន្នវត្ថុ**សុ (មហាវ. ៣៧១) “ន ភិក្ខវេ កុសចីរំ…បេ… តិត្ថិយទ្ធជោ ធារេតព្ពោ។ យោ ធារេយ្យ, អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្សា”តិអាទិនា (មហាវ. ៣៧១) ឧប្បន្នវត្ថុវសេនេវ និវាសនបារុបនសង្ខាតធារណស្ស បដិក្ខិត្តត្តា ច តត្ថេវ **អដ្ឋកថាយ**ញ្ច (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៧២) “សព្ពនីលកាទីនិ រជនំ ធោវិត្វា បុន រជិត្វា ធារេតព្ពានិ, ន សក្កា ចេ ហោន្តិ ធោវិតុំ, បច្ចត្ថរណានិ វា កាតព្ពានិ, ទុបដ្ដចីវរស្ស វា មជ្ឈេ ទាតព្ពានិ, អច្ឆិន្នទសទីឃទសានិ ទសា ឆិន្ទិត្វា ធារេតព្ពានិ, កញ្ចុកំ លភិត្វា ផាលេត្វា រជិត្វា បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ, វេឋនេបិ ឯសេវ នយោ”តិ និវាសនបារុបនវសេនេវ ធារណបរិភោគានំ វុត្តត្តា ច **ទុព្ពណ្ណករណសិក្ខាបទេ** (បាចិ. អដ្ឋ. ៣៦៨) “យំ និវាសេតុំ វា បារុបិតុំ វា សក្កា ហោតិ, តទេវ ចីវរន្តិ វេទិតព្ព”ន្តិ បញ្ចន្នំយេវ កប្បពិន្ទុនោ អនុញ្ញាតត្តា ច តិចីវរកណ្ឌុប្បដិច្ឆាទិវស្សិកសាដិកសង្ខាតានិ បញ្ច ចីវរានិ កាយបរិហារិយានេវ អទសានិ អសព្ពនីលកាទីនិ កប្បិយរជនរជិតានិ អាទិណ្ណកប្បានិយេវ ហោន្តិ, ន និយមេន និវត្តិតានិ បរានិ ចត្តារីតិ ចីវរចតុក្កមេវ សទសាទិកំ អនាទិណ្ណកប្បម្បិ វដ្ដតីតិ។

៥១. សេសចីវរបញ្ចកំ អទសំយេវ រជិតំយេវ អាទិណ្ណកប្បំវ កប្បតីតិ យោជនា។ **រជិត**ន្តិ កប្បិយរជនេន រជិតំ។ និសីទនស្ស យថាវុត្តេនត្ថេន សព្ពត្ថ អទសត្តំ និសេធេតុំ “**សទសំវ និសីទន**”ន្តិ វុត្តំ។ សតិ ហិ សម្ភវេ ព្យភិចារេ ច វិសេសនំ សាត្ថកំ ហោតិ។

៥២. ឥទានិ អនធិដ្ឋិតេ អនិស្សជ្ជេ ច កា បវត្តីតិ តំ ទស្សេតុំ “**អនធិដ្ឋិត**”ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អនធិដ្ឋិត**ន្តិ តិចីវរាទិវសេន អនធិដ្ឋិតំ។ **អនិស្សជ្ជ**ន្តិ យស្ស កស្សចិ ទានលក្ខណេន អទិន្នំ។ **វិកប្បេត្វា បរិភុញ្ជយេ**តិ វក្ខមាននយេន ឯកពហុភាវំ, សន្និហិតាសន្និហិតភាវញ្ច សល្លក្ខេត្វា វិកប្បេត្វា បច្ចុទ្ធរិត្វា បរិភុញ្ជេយ្យ។ វក្ខមាននយេន បន វិញ្ញាយតីតិ “បច្ចុទ្ធរិត្វា”តិ ន វុត្តំ។

ឥទានិ “វិកប្បេត្វា”តិ វុត្តំ កីទិសំ តំ ហេដ្ឋិមន្តេន វិកប្បិយន្តិ អាហ “**ហត្ថា**”តិអាទិ។ តត្ថ ហត្ថោ ទីឃេន យស្ស តំ **ហត្ថទីឃំ**។ **តតោ**តិ តស្មា ហត្ថតោ។ ឧបឌ្ឍោ ហត្ថស្ស ទុតិយោ ភាគោ វិទត្ថិសង្ខាតោ វិត្ថារេន យស្ស តំ **ឧបឌ្ឍវិត្ថារំ**។

៥៣. ឥទានិ យថាវុត្តវិធានំ តេចីវរិកស្សេវ វសេន, អបរោ បន អញ្ញថា បដិបជ្ជតីតិ តំ ទស្សេតុំ “**តិចីវរស្សា**”តិអាទិមាហ ។ តត្ថ នាមេនាធិដ្ឋិតានិ តីណិ ចីវរានិ ឯតស្សាតិ **តិចីវរោ**។ តស្ស វិនយតេចីវរិកស្សាតិ អត្ថោ, ន បរិក្ខារចោឡនាមេន អធិដ្ឋិតចីវរស្ស។ វិនយតេចីវរិកស្ស បន ឧទោសិតសិក្ខាបទេ វុត្តបរិហារោ នត្ថិ។ **បរិក្ខារចោឡិយោ**តិ បរិក្ខារចោឡមស្ស អត្ថីតិ ណិកេន យ-ការោ។ **សព្ព**ន្តិ សកលំ នវវិធម្បិ ចីវរំ។ **តថា វត្វា**តិ ឯកពហុភាវំ, សន្និហិតាសន្និហិតភាវញ្ច ញត្វា “ឥមំ បរិក្ខារចោឡំ អធិដ្ឋាមី”តិអាទិនា វត្វា។ **អធិដ្ឋតី**តិ អធិដ្ឋាតិ។

៥៤. អធិដ្ឋិតចីវរំ បន បរិភុញ្ជតោ កថំ អធិដ្ឋានំ វិជហតីតិ តំ ទស្សេន្តោ “**អច្ឆេទា**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ អច្ឆេទោ ច វិស្សជ្ជនញ្ច គាហោ ច វិព្ភមោ ចាតិ ទ្វន្ទោ។ **អច្ឆេទោ** នាម ចោរាទីហិ អច្ឆិន្ទិត្វា គហណំ។ **វិស្សជ្ជនំ** បរេសំ ទានំ។ **គាហោ** វិស្សាសេន គហណំ។ **វិព្ភមោ** សិក្ខំ អប្បច្ចក្ខាយ គិហិភាវូបគមនំ។ តទាបិ តស្ស អញ្ញស្ស ទានេ វិយ ចីវរស្ស និរាលយភាវេន បន បរិច្ចាគោតិ។ **ដីកាយំ** បន ភាទិសោ ភិក្ខុយេវាតិ អធិដ្ឋានំ ន វិជហតីតិ អត្ថំ វិកប្បេត្វា ភិក្ខុនិយា គិហិភាវូបគមនំ វុត្តំ, តំ ន គហេតព្ពំ, ការណំ បនេត្ថ អម្ហាកំ គរូហិយេវ **សារត្ថទីបនិយំ** (សារត្ថ. ដី. ២.៤៦៩) “ភិក្ខុនិយា ‘ហីនាយាវត្តនេនា’តិ វិសេសេត្វា អវុត្តត្តា ភិក្ខុនិយា ហិ

គិហិភារូបគមនេ អធិដ្ឋានវិជហនំ វិសុំ វត្តព្ពំ នត្ថិ តស្សា វិព្ភមនេនេវ អស្សមណីភាវតោ”តិ វុត្តំ។ ននុ ច ភិក្ខុនោ អប្បច្ចក្ខាតសិក្ខស្ស គិហិភារូបគមនេន អធិដ្ឋានវិជហនេន និរាលយភាវោ ការណភាវេន វុត្តោ, ឯវំ សតិ បរិវត្តលិង្គស្ស នត្ថិ និរាលយភាវោតិ កថមស្ស អធិដ្ឋានំ វិជហតីតិ? សច្ចមេតំ, តថាបិ ពុទ្ធមតញ្ញូហិ អដ្ឋកថាចរិយេហិ **អដ្ឋកថាយំ** (បារា. អដ្ឋ. ១.៦៩) “យំ បនស្ស ភិក្ខុភាវេ អធិដ្ឋិតំ តិចីវរញ្ច បត្តោ ច, តំ អធិដ្ឋានំ វិជហតិ, បុន អធិដ្ឋាតព្ព”ន្តិ វុត្តត្តា នត្ថេត្ថ ទោសោតិ។

មារណលិង្គសិក្ខាតិ ឧត្តរបទលោបេន ឧបចារេន វា លិង្គបរិវត្តនំ សិក្ខាបច្ចក្ខានញ្ច “លិង្គសិក្ខា”តិ ច វុត្តំ។ ឥតិ ឯតេ អដ្ឋ សព្ពេសុ នវសុ ចីវរេសុ អធិដ្ឋានស្ស វិយោគោ វិប្បវាសោ, តស្ស ការណា ហោន្តីតិ បាឋសេសោ។ តិចីវរស្ស បន ន កេវលំ ឥមេយេវ អដ្ឋ, វិនិវិទ្ធឆិទ្ទញ្ច អធិដ្ឋានវិយោគការណន្តិ លិង្គវចនញ្ច បរិវត្តេត្វា យោជេតព្ពំ។ តត្ថ អព្ភន្តរេ ឯកស្សបិ តន្តុនោ អភាវេន វិនិវិទ្ធំ វិនិវិជ្ឈិត្វា គតឆិទ្ទំកនិដ្ឋង្គុលិនខបិដ្ឋិប្បមាណំ **វិនិវិទ្ធឆិទ្ទំ**។ តត្ថ សង្ឃាដិយា ច ឧត្តរាសង្គស្ស ច ទីឃន្តតោ វិទត្ថិប្បមាណស្ស, តិរិយន្តតោ អដ្ឋង្គុលប្បមាណស្ស, អន្តរវាសកស្ស បន ទីឃន្តតោ វិទត្ថិប្បមាណស្សេវ តិរិយន្តតោ ចតុរង្គុលប្បមាណស្ស បទេសស្ស ឱរតោ ឆិទ្ទំ អធិដ្ឋានំ ភិន្ទតិ, សូចិកម្មំ កត្វា បុន អធិដ្ឋាតព្ពំ។ សូចិកម្មំ ករោន្តេន ច ឆិន្ទិត្វា ទុព្ពលដ្ឋានាបនយនេន ឆិទ្ទំ អទស្សេត្វា កាតព្ពំ។

៥៥. ឥទានិ អកប្បិយានិ ទស្សេតុំ “**កុសា**”តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ កុសា ច វាកា ច ផលកានិ ច, តេសំ ចីរានិ **កុស…បេ…. ចីរានិ**។ តត្ថ កុសេន គន្ថេត្វា កតំ កុសចីរំ។ តថា វាកេន គន្ថេត្វា កតំ វាកចីរំ, តាបសានំ វក្កលំ។ ផលកសណ្ឋានានិ ផលកានិ សិព្ពិត្វា កតំ ផលកចីរំ។ **កេសវាលជ**ន្តិ កេសេហិ ច វាលេហិ ច ជាតំ វាយិតំ កម្ពលន្តិ សម្ពន្ធោ។ **ឧលូកបក្ខាជិនក្ខិបេ**តិ ឧលូកានំ កោសិយសកុណានំ បក្ខំ បក្ខេន កតំ និវាសនញ្ច អជិនក្ខិបំ សលោមំ សខុរំ អជិនមិគានំ ចម្មញ្ច ធារយតោ ថុល្លច្ចយន្តិ សម្ពន្ធោ។

៥៦. **កទលេរកក្កទុស្សេស្វ**តិ កទលិយោ ច ឯរកោ ច អក្កោ ច, តេសំ ទុស្សានិ វត្ថានិ, តេសុ ចេវ មកចិវាកេហិ កតេ **បោត្ថកេ ចាបិ** ទុក្កដំ។ និមិត្តត្ថេ ចេតំ ភុម្មំ។ កទលិទុស្សាទិសទ្ទេន តំធារណមធិប្បេតំ, តស្មា តំធារណនិមិត្តំ ទុក្កដំ ហោតីតិ អត្ថោ។ ឯវំ សព្ពត្ថ។ “នីលកោ ចា”តិអាទិនា ទ្វន្ទោ។ សព្ពា នីលក…បេ…. កណ្ហកាតិ កម្មធារយោ។ នីលាទិវណ្ណយោគេន វត្ថំ នីលាទិ។ **នីលកំ** ឧមាបុប្ផវណ្ណំ។ **មញ្ជេដ្ឋំ** មញ្ជេដ្ឋិកវណ្ណំ។ **បីតំ** កណិការបុប្ផវណ្ណំ។ **លោហិតំ** ជយសុមនបុប្ផវណ្ណំ។ **កណ្ហកំ** អទ្ទារិដ្ឋកវណ្ណំ។ សព្ព-សទ្ទោ បនេត្ថ បច្ចេកំ យោជេតព្ពោ។

៥៧. **មហា…បេ…. រត្តេ**តិ មហារង្គោ ច មហានាមរង្គោ ច, តេហិ រត្តេ។ ឯត្ថាបិ បុន សុយ្យមានំ សព្ព សទ្ទមនុវត្តិយំ, “សព្ពមហារង្គរត្តេ”តិអាទិនា អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ ឥមិនា ច អសព្ពនីលកាទិ កប្បិយរជនរជិតំ បរិភុញ្ជន្តស្ស នត្ថិ ទោសោតិ ទីបេតិ។ តត្ថ មហារង្គោ សតបទិបិដ្ឋិវណ្ណោ។ មហានាមរង្គោ សម្ភិន្នវណ្ណោ, សោ បន បណ្ឌុបលាសវណ្ណោ ហោតិ, បទុមវណ្ណោតិបិ វទន្តិ។ **តិរីដកេ**តិ តំ នាមក រុក្ខតចេ។ **អច្ឆិន្នទីឃទសកេ**តិ សព្ពសោ អច្ឆិន្នត្តា អច្ឆិន្នា ច មជ្ឈេ ឆិន្នត្តា ទីឃា ច សា ទសា ច វត្ថកោដិ យស្សាតិ អញ្ញបទត្ថសមាសោ។ **ផលបុប្ផទសេ**តិ អញ្ញមញ្ញំ សំសិព្ពិត្វា កតា ផលសទិសា ទសា “ផលា”តិ វុច្ចន្តិ, កេតកាទិ បុប្ផសទិសានិ “បុប្ផានី”តិ ច, ផលា ច បុប្ផា ច ទសា យស្ស, ផលសទិសេ ទសេ, បុប្ផសទិសេ ទសេ ចាតិ អត្ថោ។ **វេឋនេ**តិ សីសវេឋនេ។ **តថា**តិ ឥមិនា សព្ពនីលកាទីសុ ទុក្កដំ អតិទិសតិ។ **សព្ព**ន្តិ កុសចីរាទិកំ សកលំ។ អច្ឆិន្នំ ចីវរំ យស្ស សោ លភតីតិ សម្ពន្ធោ។

ចីវរនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. រជននិទ្ទេសវណ្ណនា

៥៨. មូលញ្ច ខន្ធោ ច តចោ ច បត្តញ្ច ផលញ្ច បុប្ផញ្ច, តេសំ បភេទោតិ ឆដ្ឋីតប្បុរិសោ។ អថ វា បភេទ-សទ្ទស្ស កម្មសាធនត្តេ តានិយេវ បភេទោតិ កម្មធារយោ, តតោ។ រជន្តិ ឯតេហីតិ **រជនានិ**, មូលាទីនិ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ឆ រជនានិ មូលរជន”ន្តិអាទិនា (មហាវ. ៣៤៤) ភគវតា អនុញ្ញាតត្តា វុត្តំ “**រជនា ឆប្បការានិ, អនុញ្ញាតានិ សត្ថុនា**”តិ។

៥៩. **មូលេ**តិ មូលរជនេ ហលិទ្ទឹ វិវជ្ជិយ សព្ពំ លព្ភន្តិ សម្ពន្ធោ។ ឯវំ សព្ពត្ថ។ មញ្ជេដ្ឋិ ច តុង្គហារកោ ចាតិ ទ្វន្ទោ។ អល្លិ-សទ្ទេន នីលិ-សទ្ទេន ច តេសំ គច្ឆជាតីនំ បត្តានិ គហិតានិ ឧបចារេន, តថា លោទ្ទ-សទ្ទេន កណ្ឌុល-សទ្ទេន ច តចោ, កុសុម្ភ-សទ្ទេន កឹ សុក-សទ្ទេន ច បុប្ផានិ។ តេនេវ ច តានិ នបុំសកានិ។

តុង្គហារកោ នាម ឯកោ កណ្ឌករុក្ខោ, តស្ស ហរិតាលវណ្ណំ ខន្ធរជនំ ហោតិ។ អល្លិបត្តេន ឯកវារំ គិហិបរិភុត្តំ រជិតុំ វដ្ដតិ។ ផលរជនេ សព្ពម្បិ វដ្ដតិ។

រជននិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. បត្តនិទ្ទេសវណ្ណនា

៦០. **អយោបត្តោ** នាម អយសា កាឡលោហេន និព្ពត្តោ បត្តោ។ **ជាតិយា** ឧក្កដ្ឋាទីនំ សាមញ្ញវសេន។ **បមាណតោ**តិ បរិច្ឆេទតោ។ តយោ បត្តាតិ បាឋសេសោ។

៦១. “មគធេស្វ”តិ វត្តព្ពេ **មគធេ**តិ វចនវិបល្លាសេន វា “បច្ឆាសា សតី”តិអាទីសុ វិយ សុ-សទ្ទលោបេន វា វុត្តំ។ **នាឡិទ្វយតណ្ឌុលសាធិត**ន្តិ ឯត្ថ មគធាបេក្ខោបិ នាឡិ-សទ្ទោ ទ្វយ-សទ្ទេន សមាសោ ហោតិ គម្មកត្តាតិ នាឡិយា ទ្វយំ នាឡិទ្វយំ។ តត្ថ មគធនាឡិ នាម អឌ្ឍតេរសបលា ហោតិ។ ឯត្ថ ច អឌ្ឍតេរសបលានិ មាសានន្តិ វទន្តិ។ នាឡិទ្វយេន បមិតា តណ្ឌុលា សុកោដ្ដិតបរិសុទ្ធា អនុបហតបុរាណសាលិតណ្ឌុលា នាឡិទ្វយតណ្ឌុលា, តេហិ សាធិតំ បចិតន្តិ អត្ថោ។ **ឱទន**ន្តិ សម្មា សម្បាទិតំ អវស្សាវិតោទនំ។ **សូប**ន្តិ ឱទនស្ស ចតុត្ថភាគប្បមាណំ នាតិឃនំ នាតិតនុកំ ហត្ថហារិយំ សព្ពសម្ភារសង្ខតំ មុគ្គសូបំ។ **ព្យញ្ជនញ្ច តទូបិយ**ន្តិ តស្ស ឱទនស្ស ឧបិយំ អនុរូបំ យាវ ចរិមាលោបប្បហោនកំ មច្ឆមំសាទិព្យញ្ជនញ្ច ឧក្កដ្ឋោ គណ្ហាតីតិ សម្ពន្ធោ។

៦២. **តស្សា**តិ យថាវុត្តឱទនាទិនោ។ **ឧបឌ្ឍោ**តិ ឧបឌ្ឍំ នាឡិកោទនាទិ អស្ស អត្ថីតិ ឧបឌ្ឍោ។ **ឯវ**-ការេន អតិរេកំ និវត្តេតិ។ **តតោ**តិ យថាវុត្តនាឡិកោទនាទិតោ។ ឧក្កដ្ឋតោ ឧក្កដ្ឋោ ច ឱមកោមកោ ច អបត្តោតិ យោជនា។ ឱមកតោ ឱមកោ **ឱមកោមកោ**។ ឥមិនា បុន បត្តទ្វយទស្សនេន បមាណតោ តយោបិ បត្តា វិភាគតោ នវ ហោន្តីតិ ទីបេតិ។ តត្ថ យស្មិំ មគធនាឡិទ្វយតណ្ឌុលោទនាទិកំ សព្ពម្បិ វឌ្ឍនបក្ខេ ឋិតំ បក្ខិត្តំ សចេ បត្តស្ស មុខវឌ្ឍិយា ហេដ្ឋិមរាជិសមំ តិដ្ឋតិ, សុត្តេន វា ហីរេន វា ឆិន្ទន្តស្ស សុត្តស្ស វា ហីរស្ស វា ហេដ្ឋិមន្តំ ផុសតិ, អយំ **ឧក្កដ្ឋោ** នាម បត្តោ។ សចេ តំ រាជិ អតិក្កម្ម ថូបីកតំ តិដ្ឋតិ, អយំ **ឧក្កដ្ឋោមកោ** នាម បត្តោ។ សចេ តំ រាជិ ន សម្បាបុណាតិ អន្តោគតមេវ, អយំ **ឧក្កដ្ឋុក្កដ្ឋោ** នាម បត្តោ។ “ឯកំ នាឡិកោទនាទិ សព្ពម្បិ បក្ខិត្តំ វុត្តនយេនេវ ហេដ្ឋិមរាជិសមំ តិដ្ឋតិ, អយំ មជ្ឈិមោ នាម បត្តោ”តិអាទិនា **មជ្ឈិមមជ្ឈិមោមកមជ្ឈិមុក្កដ្ឋា** ច “យត្ថ ឧបឌ្ឍនាឡិកោទនាទិ សព្ពម្បិ បក្ខិត្តំ ហេដ្ឋិមរាជិសមំ តិដ្ឋតិ , អយំ ឱមកោ នាម បត្តោ”តិអាទិនា **ឱមកឱមកោមកឱមកុក្កដ្ឋា** ច បត្តា ឧក្កដ្ឋេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពា។ តេសុ ទ្វេ អបត្តា ភាជនបរិភោគេន បរិភុញ្ជិតព្ពា, នាធិដ្ឋានូបគា, ន វិកប្បនូបគា។

៦៣. កប្បោ សកោ អតិរេកបត្តោ ទសាហបរមំ ធារេយ្យាតិ យោជនា។ តត្ថ **កប្បោ**តិ កប្បិយោ។ **សកោ**តិ អត្តនោ សន្តកោ។ កប្បិយត្តា បន អត្តសន្តកត្តា ច សត្តន្នម្បិ អធិដ្ឋានវិកប្បនូបគតា វេទិតព្ពា។ តត្ថ អយោបត្តោ បញ្ចហិ បាកេហិ, មត្តិកាបត្តោ ទ្វីហិ បាកេហិ បក្កោ អធិដ្ឋានូបគោ ច វិកប្បនូបគោ ច, តថា ឧភោបិ កាកណិកមត្តស្សាបិ មូលស្ស អនវសេសេត្វា ទិន្នេ, សព្ពសោ អត្តសន្តកត្តេ វិញ្ញាតេ ច អធិដ្ឋានវិកប្បនូបគាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ **អតិរេកបត្តោ**តិ អនធិដ្ឋិតាវិកប្បិតតាយ អតិរេកបត្តោ។ អធិដ្ឋានបច្ចុទ្ធារា បនេត្ថ ចីវរេ វុត្តាវ។ វិកប្បេន្តេន បន បត្តានំ ឯកពហុភាវំ, សន្និហិតាសន្និហិតភាវញ្ច ញត្វា “ឥមំ បត្ត”ន្តិ វា “ឥមេ បត្តេ”តិ វា “ឯតំ បត្ត”ន្តិ វា “ឯតេ បត្តេ”តិ វា វត្វា “តុយ្ហំ វិកប្បេមី”តិ វត្តព្ពំ។ សម្មុខាទិភេទោ បនេត្ថ ចីវរេ វុត្តមាននយេន វេទិតព្ពោ។ **ទសាហបរម**ន្តិ ទស អហានិ បរមោ បរិច្ឆេទោ អស្សាតិ ទសាហបរមោ, កាលោ, តំ។ អច្ចន្តសំយោគេ ឧបយោគវចនំ។ **ធារេយ្យា**តិ បរិភោគវសេន ធារេតព្ពោ។ តស្មិំ កាលេ អតិនាមិតេ បត្តោ និស្សគ្គិយោ ហោតីតិ យោជនា។ **អតិនាមិតេ**តិ អតិក្កាមិតេ **និស្សគ្គិយោ** ហោតិ, ឯកាទសេ អរុណុគ្គមនេ សង្ឃស្ស វា គណស្ស វា បុគ្គលស្ស វា **បទភាជនីយេ** (បារា. ៦០២) វុត្តនយេន បត្តោ និស្សជ្ជិតព្ពោ ហោតិ, តថា សតិ បាចិត្តិយាបត្តិ ចស្ស ហោតីតិ អធិប្បាយោ។

៦៤. “**អច្ឆេទា**”តិអាទិ ចីវរេ វុត្តនយត្តា ឧត្តានមេវ។ អយំ បន វិសេសោ – **មរណុទ្ធដា**តិ ឧទ្ធរណំ ឧទ្ធឡំ, បច្ចុទ្ធារោ។ មរណញ្ច ឧទ្ធដញ្ច មរណុទ្ធដា, តស្មា។ **ឆិទ្ទេនា**តិ យេន កង្គុសិត្ថំ និក្ខមតិ ចេវ បវិសតិ ច, តេន មុខវដ្ដិតោ ហេដ្ឋា ទ្វង្គុលឆិទ្ទេន។ **បត្តាធិដ្ឋានមុជ្ឈតី**តិ បត្តោ អធិដ្ឋានំ ឧជ្ឈតិ វិស្សជ្ជតិ។

៦៥. ឥទានិ “**បត្ត**”ន្តិអាទិនា អញ្ញថា បរិហរណេ ទុក្កដំ ទស្សេតិ។ តត្ថ សោទកំ បត្តំ ន បដិសាមេយ្យាតិ យោជនា។ **ន បដិសាមេយ្យា**តិ គុត្តដ្ឋានេ ន និក្ខិបេយ្យ, “សោទកំ បត្តំ ឧណ្ហេ ន ច ឱតបេ”តិអាទិនា ច យោជនីយំ។ **ន ច ឱតបេ**តិ នេវ ឦសកំ តាបេយ្យ។ **ន និទហេ**តិ និរុទកំ កត្វាបិ ភុសំ ន និទហេយ្យ, វោទកំ ក

ត្វា ឰសកំ តាបេយ្យាតិបិ ព្យតិរេកត្ថោ។ **ភូម្យា ន ឋបេ**តិ ខរាយ ភូមិយា ន ឋបេយ្យ។ យត្ថ បន វណ្ណោ ន ទុស្សតិ, ឯវរូបាយ មត្តិកាយ បរិកណ្ឌកតាយ ភូមិយា វា តថារូបាយ ឯវ វាលិកាយ វា និក្កុជ្ជិត្វា ឧក្កុជ្ជិត្វា ឋបេតុំ វដ្ដតិ។ **នោ ច លគ្គយេ**តិ ភិត្តិខិលាទីសុ ន ឱលម្ពេយ្យ។

៦៦. “មិឌ្ឍន្តេ វា”តិអាទិនា វត្វា បត្តំ ឋបេតុំ ន ច កប្បតីតិ យោជេតព្ពំ។ **មិឌ្ឍន្តេ**តិ អាឡិន្ទកមិឌ្ឍិកាទីនំ មិឌ្ឍីនំ អន្តេ។ សចេ បន បរិវត្តេត្វា តត្ថេវ បតិដ្ឋាតិ, ឯវរូបាយ វិត្ថិណ្ណាយ មិឌ្ឍិយា ឋបេតុំ វដ្ដតិ។ **បរិភណ្ឌន្តេ វា**តិ ពាហិរបស្សេ កតាយ តនុកាយ មិឌ្ឍិកាយ អន្តេ វា។ ឯត្ថ **វា**-សទ្ទោ សមុច្ចយេ, សោ ច បច្ចេកំ យោជេតព្ពោ។ អង្កេ បន អំសពទ្ធកេន អំសកូដេ លគ្គេត្វា ឋបេតុញ្ច វដ្ដតិ។ ឆត្តេបិ ភណ្ឌកេន សទ្ធឹ ពន្ធិត្វា វា អដ្ដំ កត្វា វា ឋបេតុំ វដ្ដតិ។ មញ្ចេបិ អញ្ញេន សទ្ធឹ ពន្ធិត្វា ឋបេតុំ, អដនិយំ ពន្ធិត្វា ឱលម្ពេតុំ វដ្ដតិ។

៦៧. បត្តេន ឧច្ឆិដ្ឋោទកញ្ច ចលកដ្ឋិកញ្ច ន នីហរេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។ **ឧច្ឆិដ្ឋោទក**ន្តិ មុខវិក្ខាលនោទកំ។ ចលកានិ ច ចព្ពេត្វា អបវិទ្ធាមិសានិ អដ្ឋិកានិ មច្ឆមំសអដ្ឋិកានិ ច **ចលកដ្ឋិកំ**។ បត្តំ បដិគ្គហំ កត្វា ហត្ថំ ធោវិតុម្បិ ហត្ថធោតាទិ ឧទកម្បិ បត្តេ អាកិរិត្វា នីហរិតុម្បិ អនុច្ឆិដ្ឋំ សុទ្ធបត្តំ ឧច្ឆិដ្ឋហត្ថេន គណ្ហិតុម្បិ ន វដ្ដតិ។ មច្ឆមំសផលាផលាទីនិ ខាទន្តោ យំ តត្ថ អដ្ឋឹ វា ចលកំ វា ឆឌ្ឌេតុកាមោ ហោតិ, តំ បត្តេ ឋបេតុំ ន លភតិ។ មុខតោ នីហដំ បន យំ កិញ្ចិ បុន អខាទិតុកាមោ បត្តេ ឋបេតុំ ន លភតិ។ សិង្គិវេរាទីនិ ឌំសិត្វា បុន ឋបេតុំ លភតិ។ **បត្តហត្ថោ**តិ បត្តោ ហត្ថេ យស្សាតិ វិគ្គហោ។ “បត្តហត្ថោ, កវាដ”ន្តិ ច ឧបលក្ខណមេតំ។ យត្ថ កត្ថចិ សរីរាវយវេ បន បត្តស្មឹ សតិ យេន កេនចិ សរីរាវយវេន កវាដំ បណាមេតុំ, ឃដិកំ វា ឧគ្ឃិបិតុំ, សូចឹ វា កុញ្ចិកាយ អវាបុរិតុំ ន លភតិ។ អំសកូដេ បន បត្តំ លគ្គេត្វា យថាសុខំ អវាបុរិតុំ លភតិ។

៦៨. ភូមិយា ភូមិសម្ពន្ធី អាធារកោ, តស្មឹ ទន្តវល្លិវេត្តាទីហិ កតេ វលយាធារកេ ច ឯកទារុនា កតេ **ទារុអាធារកេ** ច ពហូហិ ទណ្ឌេហិ កតេ **ទណ្ឌាធារកេ** ច យត្ថ ឋបិតោ បត្តោ យថា បរិវត្តិត្វា ន បរិបតតិ, តថា សុដ្ឋុ សង្ឃិតេ តស្មឹ បត្តស្សុបរិ បត្តោតិ ឯវរូបេ **ទុវេ បត្តេ** ឋបេយ្យាតិ បទត្ថយោជនា។ ភមកោដិសទិសោ បន ទារុអាធារកោ តីហិ ទណ្ឌកេហិ ពទ្ធោ ទណ្ឌាធារកោ ច ឯកស្សបិ បត្តស្ស អនោកាសោ, តត្ថ ឋបេត្វាបិ ហត្ថេន គហេត្វា និសីទិតព្ពំ។ **ភូមិយ**ន្តិ កដសារកាទិនា អត្ថតាយ ភូមិយា បន និក្កុជ្ជិត្វា វា បដិកុជ្ជិត្វា វា **ឯកំ** បត្តំ ឋបេយ្យាតិ យោជនា។

៦៩. តទានិ អកប្បិយបត្តេ ទស្សេតុំ **“ទារូ”**តិអាទិនា។ តត្ថ សុវណ្ណមេវ សោវណ្ណំ។ ទារុ ច រូបិយញ្ច សោវណ្ណញ្ច មណិ ច វេឡុរិយញ្ច ទារុ...បេ.... វេឡុរិយានិ, តេហិ និព្ពត្តា **ទារុ...បេ.... មយា** ។ ទីឃោ បន “វេឡុរិយាមយា”តិ គាថាពន្ធសុខត្ថំ កតោ។ ឯវមុបរិបិ តាទិសំ វិញ្ញេយ្យំ។ តត្ថ ឥន្ទនីលាទិ **មណិ** នាម។ កំសោ ច កាចោ ច តិបុ ច សីសញ្ច ផលិកា ច តម្ពលោហោ ចាតិ ទ្វន្ទោ, តេហិ ជាតា **កំស...បេ.... ជា**។ តត្ថ កំស-សទ្ទេន វដ្ដលោហោបិ សង្គហិតោ។ សេតំ **តិបុ**, កណ្ហំ **សីសំ**។

៧០. **ឆវសីសមយោ**តិ ឆវស្ស មតមនុស្សស្ស សីសំ សីសកបាលំ, តេន និព្ពត្តោ ឆវសីសមយោ។ ឃដិ ច តុម្ពញ្ច, តេសំ កដាហោ, តេហិ ជាតាតិ **ឃដិតុម្ពកដាហជា**។ តត្ថ **ឃដី**តិ ឃដោយេវ។ **តុម្ពំ** អលាពុ។ ឥតិ ឥមេ សព្ពេ បត្តា អកប្បិយា វុត្តា, ទុក្កដវត្ថុកា ច វុត្តាតិ យោជនា។ តត្ថ រូបិយាទីសុ ចតូសុ សចេ គិហី ភត្តគ្គេសុ សុវណ្ណតដ្ដកាទីសុ ព្យញ្ជនំ កត្វា ឧបនាមេន្តិ, អាមសិតុំ ន វដ្ដតិ។ កំសកាចផលិកជានិ បន តដ្ដកាទីនិ ភាជនានិ បុគ្គលិកបរិភោគេនេវ ន វដ្ដន្តិ, សង្ឃិកបរិភោគេន វា គិហិវិកដានិ វា វដ្ដន្តិ។ ឃដិតុម្ពកដាហជា បន លភិត្វា បរិហរិតុំ ន វដ្ដន្តិ, តាវកាលិកំ បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដន្តិ។

បត្តនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. ថាលកនិទ្ទេសវណ្ណនា

៧១-២. ទារុ ...បេ.... វេឡុរិយាមយា អកប្បិយា, ផលិកាកាចកំសជា ថាលកា គិហិសន្តកា សង្ឃិកា ច កប្បិយា, តុម្ពឃដិជា តាវកាលិកា កប្បិយាតិ សម្ពន្ធោ។ កប្បន្តិ បរិកប្បន្តិ អវិរោធិភាវេនេវាតិ កប្បា, តថា កប្បិយា។ ន កប្បា **អកប្បា**។ សង្ឃស្ស ឥមេ **សង្ឃិកា**។ តាវ-សទ្ទោ អវធិម្ហិ។ តាវ ភោជនាវធិភូតោ កាលោ ឯតាសន្តិ **តាវកាលិកា** , ភុញ្ជិត្វា ឆឌ្ឌេតព្ពា, ន បរិហរិតព្ពាតិ អធិប្បាយោ។

ថាលកនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. បវារណាសិក្ខាបទវណ្ណនា

៧៣. យេន ឥរិយាបថេន ឧបលក្ខិតោ បញ្ចន្នំ ភោជនានំ យំ កិញ្ចិ ភោជនំ **ភុញ្ជមានោ អយំ** ភិក្ខុ កប្បិយានំ បញ្ចន្នំ ភោជនានំ ហត្ថបាសោបនីតានំ **បវារិតោ, តតោ** ឥរិយាបថតោ **អញ្ញេន** ឥរិយាបថេន **អនតិរិត្តកំ** យាវកាលិកំ **ភុញ្ជេយ្យ** ចេ, តស្ស **បាចិត្តិ** ហោតីតិ បទត្ថយោជនា។ ភុញ្ជនត្ថាយ បដិគ្គហណេ បន ទុក្កដំ។ តត្ថ ឥរិយាយ កាយិកកិរិយាយ បថោ បវត្តនូបាយោ **ឥរិយាបថោ,** ឋានគមននិសជ្ជនសយនានិ។ បវារេតិ បដិក្ខិបតីតិ **បវារិតោ,** អថ វា បវារណំ បដិក្ខិបនំ បវារិតំ, តមស្ស អត្ថីតិ **បវារិតោ,** កតប្បវារណោ កតប្បដិក្ខេបោតិ អត្ថោ, អថ វា បរិវេសកេន វារិយតីតិ **បវារិតោ** បដិក្ខេបិតោ។ **អនតិរិត្តក**ន្តិ យំ បវារេត្វា អាសនា វុដ្ឋហន្តស្ស "អលមេតំ សព្ព"ន្តិ ឯវំ អតិរិត្តករណាទីហិ សត្តហិ វិនយកម្មាការេហិ កប្បិយំ កតំ, តញ្ច "អជ្ជ វា យទា វា ឥច្ឆតិ, តទា ខាទិស្សតី"តិ អាហដំ, គិលានាតិរិត្តញ្ច អតិរិត្តំ អធិកន្តិ វុច្ចតិ, តតោ អញ្ញំ អនតិរិត្តកំ អនធិកន្តិ អត្ថោ។ កុសលំ ចិត្តំ បាតេតីតិ **បាចិត្តិ,** តស្មា ឥត្ថិយំ តិម្ហិ ត-ការស្ស ច-ការេ, ទ្វិត្តេ ច បាចិត្តិ។ យាមកាលិកំ សត្តាហកាលិកំ យាវជីវិកំ អាហារត្ថាយ បដិគ្គណ្ហតោ អាបត្តិ ទុក្កដស្ស, អជ្ឈោហារេ អជ្ឈោហារេ អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។

៧៤. ឥទានិ យាយ បវារិតោ, សា បញ្ចង្គសម្បន្នាយេវ បវារណា នាម ហោតីតិ ទស្សេតុំ "**អសន**"ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អសន**ន្តិ ភុញ្ជមានស្ស ភុញ្ជនំ។ ឥមិនា យំ វិប្បកតំ ភោជនំ, តំ ទស្សេតិ។ **ភោជនញ្ចេវា**តិ បវារណប្បហោនកំ ភោជនញ្ចេវ ហោតីតិ។ **អភិហារោ**តិ ទាយកស្ស កាយេន បវារណប្បហោនកស្ស អភិហរណំ, ន វាចាយ។ **សមីបតា**តិ អឌ្ឍតេយ្យហត្ថប្បមាណសង្ខាតា សមីបតា ច។ ឯត្ថ បន សចេ ភិក្ខុ និសិន្នោ ហោតិ, អាសនស្ស បច្ឆិមន្តតោ បដ្ឋាយ, សចេ ឋិតោ, បណ្ហិអន្តតោ បដ្ឋាយ, សចេ និបន្នោ, យេន បស្សេន និបន្នោ, តស្ស បារិមន្តតោ បដ្ឋាយ ទាយកស្ស ឋិតស្ស វា និសិន្នស្ស វា និបន្នស្ស វា ឋបេត្វា បសារិតហត្ថំ យំ អាសន្នតរំ អង្គំ, តស្ស ឱរិមន្តេន បរិច្ឆិន្ទិត្វា អឌ្ឍតេយ្យហត្ថបាសោ វេទិតព្ពោ។ **កាយវាចាបដិក្ខេបោ**តិ តស្ស អភិហដភោជនស្ស អង្គុលិចលនាទិកាយវិការេន វា "អល"ន្តិអាទិនា វចីវិការេន វា បដិក្ខិបនំ។ ឥតិ ឥមេហិ បញ្ចហង្គេហិ បវារណា បការយុត្តវារណា បញ្ចអង្គាតិ សម្ពន្ធោ។ បញ្ច អង្គានិ យស្សា សា **បញ្ចអង្គា**។

៧៥. ឥទានិ ឯតេសុ ឱទនាទិបញ្ចវិធំ ភោជនំ ទស្សេត្វា តានិ ច បុន វិភជិត្វា ទស្សេតុំ "**ឱទនោ**"តិអាទិ អារទ្ធំ។ តត្ថ **សាលី**តិ រត្តសាលិអាទិកា សព្ពាបិ សាលិជាតិ។ **វីហី**តិ សព្ពាបិ វីហិនាមិកា វីហិជាតិ។ **កង្គូ**តិ សេតរត្តកាឡភេទា សព្ពាបិ កង្គុជាតិ។ **កុទ្រូសោ** នាម កាឡកោទ្រវោ។ **វរកោ** នាម សេតវណ្ណោ កោទ្រវោ។ យវគោធុមេសុ បន ភេទោ នត្ថិ។ ឯវំ យថាវុត្តានំ សានុលោមានំ សត្តន្នំ ធញ្ញានំ ភោជ្ជយាគុ ចាតិ សម្ពន្ធោ។ **ភោជ្ជយាគុ ចា**តិ ឧណ្ហំ វា សីតលំ វា ភុញ្ជន្តានំ ភោជនកាលេ គហិតដ្ឋានេ ឱធិ បញ្ញាយតិ, សា ភោជ្ជយាគុ។ **ច**-សទ្ទេន ឱទនោ ចាតិ សម្ពន្ធោ , ឱទនោ នាមាតិ អត្ថោ។ សចេ បន ភត្តេ ឧទកកញ្ជិកខីរាទីនិ អាកិរិត្វា "យាគុំ គណ្ហថា"តិ ទេន្តិ, កិញ្ចាបិ តនុកា ហោតិ, បវារណំ ជនេតិ។ សចេ បន ឧទកាទីសុ បក្ខិបិត្វា បចិត្វា ទេន្តិ, យាគុសង្គហមេវ គច្ឆតិ។ សចេ បន តនុកាយបិ យាគុយា សាសបមត្តម្បិ មច្ឆមំសខណ្ឌំ វា ន្ហារុ វា បក្ខិត្តំ ហោតិ, បវារណំ ជនេតិ។

៧៦. សាមាកាទិតិណំ កុទ្រូសកេ សង្គហំ គតំ, វរកចោរកោ វរកេ សង្គហំ គតោ, នីវារោ ចេវ សាលិយំ សង្គហំ គតោតិ យោជនា។ **សាមាកាទិតិណ**ន្តិ សាមាកោ អាទិ យស្ស, តមេវ តិណំ តិណធញ្ញន្តិ សមាសោ។

៧៧. **ភដ្ឋធញ្ញមយោ**តិ ខរបាកភជ្ជិតេហិ សត្តវិធេហិ ធញ្ញេហិ កោដ្ដេត្វា កតោ, អន្តមសោ ចុណ្ណម្បិ កុណ្ឌកម្បិ សត្តុ នាមាតិ អត្ថោ។ សមបាកភជ្ជិតានំ បន អាតបសុក្ខានំ វា តណ្ឌុលានំ សត្តុ វា កុណ្ឌកានិ ឯវ វា ន បវារេន្តិ។ យវេន សម្ភវោ ឧប្បត្តិ អស្សាតិ **យវសម្ភវោ, កុម្មាសោ** កុម្មាសោ នាម។ មុគ្គាទីហិ កតោ បន បវារណំ ន ជនេតិ។ **កប្បិយោ ចា**តិ កប្បិយោយេវ មំសោ "មំសោ"តិ វុត្តោតិ យោជនា។ **ចា**តិ អវធារណេ។ អកប្បិយោ បន បដិក្ខិបិតព្ពោវ។ បដិក្ខិត្តោបិ ន បវារេតិ។ ឧទកេ សម្ភវោ យស្ស សោ មច្ឆោ នាម។ ទ្វីសុ បនេតេសុ សចេ យាគុំ បិវន្តស្ស យាគុសិត្ថមត្តេសុបិ មច្ឆខណ្ឌេសុ វា មំសខណ្ឌេសុ វា ឯកំ ខាទិតំ ឯកំ ហត្ថេ វា បត្តេ វា ហោតិ, សោ ចេ អញ្ញំ បដិក្ខិបតិ, បវារេតិ។ ទ្វេបិ ខាទិតានិ ហោន្តិ, មុខេ សាសបមត្តម្បិ អវសិដ្ឋំ នត្ថិ, សចេបិ អញ្ញំ បដិក្ខិបតិ, ន បវារេតិ។

៧៨. ឥទានិ "កីទិសំ ភុញ្ជន្តោ កិន្តិ វត្វា ឧបនីតំ កី នាម និសេធេន្តោ បវារេតិ នាមា"តិ ចោទនំ មនសិ និធាយាហ "**ភុញ្ជន្តោ**"តិអាទិ ។ តត្ថ កប្បំ វា អកប្បំ វា បញ្ចសុ ភោជនេសុ យំ កិញ្ចិ **ភោជនំ ភុញ្ជន្តោ** ភិក្ខុ **តន្នាមេន** តេសំ បវារណាជនកភោជនានំ នាមេន វា "**ឥម**"ន្តិ សាមញ្ញេន **វា** វត្វា **អភិហដំ** ហត្ថបាសោបនីតំ **កប្បំ**

កប្បិយំ យថាវុត្តភោជនំ **និសេធយំ** និសេធយន្តោ បវារេយ្យាតិ បទត្ថសម្ពន្ធោ។ អយមេត្ថ អធិប្បាយោ – យេន ចេ អកប្បិយមំសញ្ច កុលទូសនវេជ្ជកម្មឧត្តរិមនុស្សធម្មារោចនសាទិតរូបិយាទីហិ និព្ពត្តំ អកប្បិយភោជនញ្ច តថា អញ្ញញ្ច កប្បិយំ វា អកប្បិយំ វា ឯកសិត្ថមត្តម្បិ អជ្ឈោហដំ ហោតិ, សោ សចេ បត្តមុខហត្ថេសុ យត្ថ កត្ថចិ ភោជនេ សតិ សាបេក្ខោវ អញ្ញំ ហត្ថបាសេ ឋិតេន “ឱទនំ គណ្ហថា”តិអាទិនា បវារណប្បហោនកស្សេវ នាមេន វា “ឥមំ”ន្តិ សាមញ្ញវសេនេវ វា កាយេនេវ អភិហដំ វុត្តលក្ខណំ កប្បិយមេវ ភោជនំ កេវលំ វា មិស្សំ វា កាយេន វា វាចាយ វា បដិក្ខិបតិ បវារេតីតិ។ “អាកិរ អាកិរ, កោដ្ដេត្វា កោដ្ដេត្វា បូរេហី”តិ បន វត្តុំ វដ្ដតិ។

៧៩-៨០. ឥទានិ យេ បវារណំ ន ជនេន្តិ, តេ ទស្សេតុំ **“លាជា”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ លាជា…បេ…. ផលាទីនិ បវារណំ ន ជនេន្តីតិ សម្ពន្ធោ។ **លាជា**តិ សាលិអាទីហិ កតា លាជា។ **តំសត្តុភត្តានី**តិ តេហិ លាជេហិ កតា សត្តុ ចេវ ភត្តានិ ច។ **គោរសោ**តិ គុន្នំ រសោ ខីរាទិ។ **សុទ្ធខជ្ជកោ**តិ មច្ឆមំសេហិ អសម្មិស្សកាយ សុទ្ធខជ្ជកោ។ សត្តុយោ បិណ្ឌេត្វា កតោ អបក្កោ សត្តុគុឡោ បន សត្តុមោទកសង្ខាតោ បវារេតិ។ **តណ្ឌុលា**តិ សមបាកភជ្ជិតានំ សាលិអាទីនំ តណ្ឌុលា, ភជ្ជិតតណ្ឌុលា ឯវ វា។ **ភដ្ឋបិដ្ឋ**ន្តិ សុទ្ធំ យំ កិញ្ចិ ភជ្ជិតំ បិដ្ឋំ។ **បុថុកា**តិ សាលិអាទីនំ បុថុកា។ បុថុកា ហិ តន្តិអាគមយុត្តិយា វិសុម្បិ គយ្ហតិ, ឯកតោបិ, តស្មា វុត្តាវសេសានំ បុថុកាវេឡុអាទីនំ ភត្តន្តិ ច សម្ពន្ធោ។ **វេឡុ**តិ វេសំ តណ្ឌុលា វុច្ចន្តិ។ បុថុកា ច វេឡុ ច, តេ អាទយោ យេសន្តិ សមាសោ។ **ច**-សទ្ទោ បនេត្ថ សព្ពត្ថាបិ យោជេតព្ពោ។ **អាទិ**-សទ្ទេន កន្ទមូលផលានិបិ គយ្ហន្តិ។ **វុត្តាវសេសាន**ន្តិ វុត្តេហិ សត្តវិធេហិ ធញ្ញេហិ អវសេសានំ។ **រសយាគូ**តិ រសេហិ បក្កមំសាទីហិ សម្មិស្សា យាគុ។ រសោបិ តាទិសោវ។ **សុទ្ធយាគូ**តិ មំសាទីហិ អមិស្សា សុទ្ធយាគុ។ **ផលាទីនី**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន កន្ទាទីនម្បិ គហណំ។ **អបិ ចា**តិ និបាតោ, និបាតសមុទាយោ វា សមុច្ចយេ, សោ បច្ចេកំ យោជេតព្ពោ។

៨១. ឥទានិ យស្មា សត្តហិ វិនយកម្មាការេហិ យំ អតិរិត្តំ អកតំ, តត្ថ បាចិត្តិយំ វុត្តំ, ព្យតិរេកតោ អតិរិត្តកតេ នត្ថិ, តស្មា អតិរិត្តំ ករោន្តេន ឯវំ កាតព្ពន្តិ ទស្សេន្តោ **“បវារិតេនា”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ បវារិតេន វុដ្ឋាយ អតិរិត្តំ ន កាតព្ពំ, ភោជនំ អភុត្តេន ច អតិរិត្តំ ន កាតព្ពន្តិ សម្ពន្ធោ។ **ភោជន**ន្តិ បវារណប្បហោនកភោជនំ។ **អភុត្តេនា**តិ ឯកសិត្ថមត្តម្បិ អភុត្តាវិនា។ **យេន យំវា បុរេ កត**ន្តិ ឯត្ថ ច **ឯវ**-សទ្ទោ ទីឃំ កត្វា និទ្ទិដ្ឋោ, សោ ច អជ្ឈាហដេន តំ-សទ្ទេន សម្ពន្ធីយតិ, តស្មា យេន ភិក្ខុនា យំ ភោជនំ បុរេ បុព្ពេ អតិរិត្តំ កតំ, តេនេវ តមេវ អតិរិត្តំ ន កាតព្ពន្តិ យោជេត្វា អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ តស្មា កប្បិយំ ការេត្វា ភុញ្ជន្តស្ស អញ្ញំ អាមិសំ អាកិរន្តិ, តំ សោ បុន កាតុំ ន លភតិ, តស្មិំ ភោជនេ ករិយមានេ បឋមកតេន សទ្ធិំ កតំ ហោតីតិ។ អញ្ញស្មិំ បន តេន វា អញ្ញេន វា កាតុំ វដ្ដតិ។

៨២. **“កប្បិយ”**ន្តិអាទីនិ “ករោន្តោ”តិ ឯតស្ស កម្មបទានិ។ កប្បិយញ្ចេវ គហិតញ្ចេវ ឧច្ចារិតញ្ចេវ ហត្ថបាសគតញ្ចេវ យាវកាលិកំ អតិរិត្តំ ករោន្តោ “អលមេតំ សព្ព”ន្តិ ឯវំ ភាសតូតិ យោជនា។ តត្ថាយំ ផលំ វា កន្ទមូលាទិ វា បញ្ចហិ សមណកប្បេហិ កប្បិយំ កតំ, យញ្ច កប្បិយមំសំ វា កប្បិយភោជនំ វា, ឯតំ **កប្បិយំ** នាម។ **គហិត**ន្តិ ភិក្ខុនា បដិគ្គហិតំ។ **ឧច្ចារិត**ន្តិ កប្បិយំ ការេតុំ អាគតេន ភិក្ខុនា ព្លសកម្បិ ឧក្ខិត្តំ វា អបនាមិតំ វា, តំ បន អតិរិត្តការកេន “អលមេតំ សព្ព”ន្តិ វុត្តេន កាតព្ពំ។ **ហត្ថបាសគ**ន្តិ កប្បិយំ ការេតុំ អាគតេន ហត្ថបាសំ គតំ។ **អតិរិត្តំ ករោន្តោ**តិ ព្លទិសំ ចតុព្ពិធាការសម្បន្នំ ភោជនំ អតិរិត្តំ ករោន្តោ បវារេត្វា អាសនា អវុដ្ឋិតោ វា អប្បវារេត្វាបិ សព្ពថា ភុត្តោ វាតិ ឯវំ ទុវិធវិនយកម្មាការសម្បន្នោ ភិក្ខុ។ **អលមេតំ សព្ពន្តិ ឯវំ ភាសតូ**តិ អលមេតំ សព្ពំ ឥតិ ឯវំ ភាសតុ។ ឯវំ សត្តវិធំ វិនយកម្មាការំ សម្បាទេន្តោ វចីភេទំ កត្វា សកិម្បិ ឯវំ វទេយ្យាតិ អត្ថោ។

៨៣. កប្បិយំ ករោន្តេន បន អនុបសម្បន្នស្ស ហត្ថេ ឋិតំ ន កាតព្ពំ។ តេនាហ **“ន ករេ…បេ….ហត្ថគ”**ន្តិ។ ឧបសម្បន្នតោ អញ្ញោ អនុបសម្បន្នោ, តស្ស ហត្ថេ គតំ **អនុបសម្បន្នហត្ថគំ។ បេសយិត្វាបី**តិ សចេ តត្ថ អញ្ញោ ព្យត្តោ ភិក្ខុ នត្ថិ, យត្ថ អត្ថិ, តត្ថ បេសយិត្វាបិ។ **តំ** អតិរិត្តកតំ **អការកោ** អតិរិត្តការកតោ អញ្ញោ **សព្ពោ** បវារិតោបិ អប្បវារិតោបិ ភុញ្ជិតុំ លព្ភតេតិ សម្ពន្ធនីយំ។ បវារិតេន បន មុខញ្ច ហត្ថញ្ច សោធេត្វា ភុញ្ជិតព្ពំ។

បវារណានិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. កាលិកនិទ្ទេសវណ្ណនា

៨៤. **កាលិកា**តិ មជ្ឈន្ហិកបច្ឆិមយាមសត្តាហយាវជីវប្បវត្តិសង្ខាតោ កាលោ ឯតេសមត្ថីតិ កាលិកា, សព្ពេបិ ខជ្ជភោជ្ជលេយ្យបេយ្យសង្ខាតា អត្ថា។ តេ បន គណនបរិច្ឆេទតោ ចត្តារោ ហោន្តិ។ កី តេ អប្បដិគ្គ

ហិតាបិ សភាវេនេវ កាលិកវោហារំ លភន្តិ, ឧទាហុ អញ្ញថាបីតិ អាហ “**បដិគ្គហិតា**”តិ, បដិគ្គហិតាយេវ តេ យាវកាលិកាទិ កាលិកវោហារលាភិនោ, នោ អញ្ញថាតិ អធិប្បាយោ។ ឥទានិ តេ ទស្សេតិ “**យាវកាលិក**”ន្តិអាទិនា។ តត្ថ អរុណុគ្គមនតោ យាវ បិតមជ្ឈន្ទិកោ, តាវ បរិភុញ្ជិតព្ពត្តា យាវ មជ្ឈន្ទិកសង្ខាតោ កាលោ អស្សាតិ **យាវកាលិកំ**, បិណ្ឌខាទនីយាទិកំ វត្ថុ, ឋិតមជ្ឈន្ទិកតោ បដ្ឋាយ តំ បរិភុញ្ជិតុំ ន សក្កា, កាលបរិច្ឆេទជាននត្ថំ កាលត្ថម្ភោ វា យោជេតព្ពោ, កាលន្តរេ វា ភត្តកិច្ចំ កាតព្ពំ។ យាវ រត្តិយា បច្ឆិមសង្ខាតោ យាមោ, តាវ បរិភុញ្ជិតព្ពតោ យាមោ កាលោ អស្សាតិ **យាមកាលិកំ**។ បដិគ្គហេត្វា សត្តាហំ និធេតព្ពតោ សត្តាហោ កាលោ អស្សាតិ **សត្តាហកាលិកំ**។ ឋបេត្វា ឧទកំ អវសេសំ សព្ពម្បិ បដិគ្គហិតំ យាវជីវំ បរិហរិត្វា សតិ បច្ចយេ បរិភុញ្ជិតព្ពតោ ជីវស្ស យត្តកោ បរិច្ឆេទោ យាវជីវំ, តំ អស្ស អត្ថីតិ **យាវជីវិកំ**។

ននុ ច អញ្ញត្ថ វិយ “យាវជីវិក”ន្តិ ឯត្ថ កាលសុតិយា អភាវេ កថំ “ចត្តារោ កាលិកា”តិ យុជ្ជតីតិ? យុជ្ជតិ, សោគតានំ ខន្ធវិនិមុត្តស្សេវ កាលស្សាភាវតោ ជីវសង្ខាតស្ស ជីវិតិន្ទ្រិយស្ស ខន្ធសង្គហិតត្តា សោបិ កាលោយេវាតិ។ ននុ ចេត្ថ “យាវកាលិក”ន្តិអាទិនា និទ្ទិដ្ឋានេវ “កាលិកា”តិ វុត្តានិ, “កាលិកានី”តិ វត្តព្ពំ សិយាតិ? នេទមេវំ វិញ្ញេយ្យំ, “កាលិក”ន្តិអាទីនិ វត្ថុសម្ពន្ធេន វុត្តានិ, “កាលិកា”តិ បន សាមញ្ញន្តរវសេន អត្ថសទ្ទសម្ពន្ធេន វុត្តន្តិ នត្ថិ វិរោធោតិ។

៨៥. ឥទានិ តេសុ “**បិណ្ឌ**”ន្តិអាទិនា យាវកាលិកំ ទស្សេតិ។ តត្ថ **បិណ្ឌំ មូលំ ផល**ន្តិ បិណ្ឌខាទនីយំ មូលខាទនីយំ ផលខាទនីយញ្ច ។ តត្ថ សត្តន្នំ តាវ ធញ្ញានំ ធញ្ញានុលោមានំ អបរណ្ណានញ្ច បិដ្ឋំ បនសលពុជអម្ពាដកជោតតាលបិណ្ឌាទិកញ្ចេតិ តេសុ តេសុ ជនបទេសុ បកតិអាហារវសេន ០៣ មនុស្សានំ ខាទនីយភោជនីយកិច្ចសាធកំ បិដ្ឋំ **បិណ្ឌខាទនីយំ**។ “អជោតំ តាលបិដ្ឋំ ខីរវល្លិបិណ្ឌ”ន្តិអាទិនា គណិយមានានំ គណនាយ អន្តោ នត្ថិ, ខាទនីយភោជនីយកិច្ចសាធកភាវោយេវ បនេតេសំ លក្ខណំ, សុពហុំ វត្វាបិ ឥមស្មិំយេវ លក្ខណេ ឋាតព្ពន្តិ ន វិត្ថារយាម។ ឯវំ សព្ពត្ថ។ តម្ពកតណ្ឌុលេយ្យាទិមូលំ **មូលខាទនីយំ**។ បនសលពុជនាឡិកេរាទិផលំ **ផលខាទនីយំ**។ **ខជ្ជ**ន្តិ សក្ខលិមោទកាទិបុព្ពណ្ណាបរណ្ណមយំ ខាទនីយញ្ច។ **គោរសោ**តិ ខីរទធិតក្កសង្ខាតោ គុន្នំ រសោ ច។ **ធញ្ញភោជន**ន្តិ សានុលោមានំ ធញ្ញានំ ឱទនសត្តុកុម្មាសសង្ខាតភោជនញ្ច។ **ដីកាយំ** បន “សានុលោមានិ សត្តធញ្ញានិ ច បញ្ចវិធភោជនញ្ចា”តិ វុត្តំ, តំ ន យុត្តំ, ធញ្ញានំ វិសុំ គហណេ បយោជនាភាវា, បយោជនសម្ភវេ ច ផលគ្គហណេនេវ តេសំ គហណសម្ភវតោ។

យាគុសូបប្បភុតយោតិ យាគុ ច សូបញ្ច, តំ បភុតិ យេសំ តេតិ ឯតេ យាវកាលិកា ហោន្តីតិ សម្ពន្ធោ។ ឯត្ថ ច បភុតិ-សទ្ទេន មច្ឆមំសសង្ខាតំ ធញ្ញភោជនតោ អវសិដ្ឋំ ភោជនញ្ច បិណ្ឌមូលផលខាទនីយតោ អវសិដ្ឋំ កន្ទខាទនីយំ, មុឡាលខាទនីយាទិញ្ច សង្គណ្ហាតិ។ តេសុ ទីឃោ ច ភិសកន្ទាទិ វណ្ដោ ច ឧប្បលកណ្ឌាទិ **កន្ទខាទនីយំ**, បទុមមូលាទិ ច តំសទិសំ ឯរកមូលាទិ ច **មុឡាលខាទនីយំ**, តាលាទីនំ កឡីរសង្ខាតា មត្ថកា **មត្ថកខាទនីយំ**, ឧច្ឆុក្ខន្ធាទយោ នីលុប្បលាទីនំ ទណ្ឌក្ខន្ធកាទិ **ខន្ធខាទនីយំ**, តម្ពកតណ្ឌុលេយ្យាទីនំ បណ្ណំ **បត្តខាទនីយំ**, ឧច្ឆុតចោវ ឯកោ សរសោ **តចខាទនីយំ**, តម្ពកសិគ្គុបុប្ផាទិ **បុប្ផខាទនីយំ**, លពុជដ្ឋិបនសដ្ឋិអាទិកំ **អដ្ឋិខាទនីយំ**។

៨៦. “**មធូ**”តិអាទិនា យាមកាលិកំ ទស្សេតិ។ មធុ ច មុទ្ទិកា ច សាលូកញ្ច ចោចញ្ច មោចញ្ច អម្ពញ្ច ជម្ពុ ចាតិ ទ្វន្ទោ។ មុទ្ទិកា ផលេបិ ឥត្ថិយំ, ផលេ សេសា នបុំសកេ, “ជម្ពុ” ឥតិ ផលវាចី នបុំសកសទ្ទន្តរំ, តតោ ជាតំ មធុបានាទិ **មធុ**...**បេ**.... **ជម្ពុជំ**, តញ្ច ផារុសញ្ច បានកន្តិ យោជនា។ តត្ថ **មធុជំ បានំ** នាម មុទ្ទិកានំ ជាតិរសំ ឧទកសម្ភិន្នំ កត្វា កតបានំ។ តំ អត្តនា កតំ បុរេភត្តមេវ សាមិសំ និរាមិសម្បិ វដ្ដតិ។ អនុបសម្បន្នេហិ កតំ លភិត្វា បន បុរេភត្តំ បដិគ្គហិតំ បុរេភត្តំ សាមិសម្បិ វដ្ដតិ, បច្ឆាភត្តំ បន និរាមិសមេវ វដ្ដតិ។ ឯស នយោ សព្ពបានេសុ។ **មុទ្ទិកជំ បានំ** នាម មុទ្ទិកានំ ឧទកេ មទ្ទិត្វា កតបានំ។ តថា សេសបានានិ យថានុរូបំ វេទិតព្ពានិ, **សាលូកំ** រត្តុប្បលាទីនំ សាលូកំ។ **ចោចំ** អដ្ឋិកកទលិផលំ។ **មោចំ** អនដ្ឋិកំ។ ឥមានិ អដ្ឋ បានានិ សីតានិបិ អាទិច្ចបាកានិបិ វដ្ដន្តិ, អគ្គិបាកានិ បន ន វដ្ដន្តិ។ តេនាហ “**នាគ្គិសន្តត្ត**”ន្តិ។

៨៧-៨. អវសេសានិ បន វេត្តតិន្តិណិកមាតុលុង្គកបិត្ថករមន្ទាទិខុទ្ទកផលបានានិ អដ្ឋបានគតិកានេវ។ តេនាហ “**សានុលោមានិ ធញ្ញានិ, ឋបេត្វា ផលជោ រសោ**”តិ។ ឯកស្ស បន វក្ខមានានញ្ច “បុប្ផរសោ”តិអាទីនំ “សីតោទមទ្ទិតាទិច្ចបាកោ វា យាមកាលិកោ”តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ វេទិតព្ពោ។ តាលនាឡិកេរបនសលពុជអលាពុកុម្ភណ្ឌបុស្សផលតិបុសឯឡាលុកផលានីតិ នវ មហាផលានិ, សព្ពញ្ច អបរណ្ណំ សត្តធញ្ញានិ អនុលោមេន្តីតិ សហ អនុលោមេហីតិ **សានុលោមានិ**។ សានុលោមធញ្ញានំ បន រសោ យាវកាលិកោ។ “សានុលោមានិ ធញ្ញានី”តិ ផលានិ វិញ្ញាយន្តិ។ ផលសុតិយា “សេសផលជោ”តិ វត្តព្ពេ គម្យមានត្តា ន វុត្តំ។ **មធុកបុប្ផមញ្ញត្រា**តិ មធុកបុប្ផំ ឋបេត្វា។ **បក្កឌាកជ**ន្តិ បក្កេហិ យាវកាលិកេហិ ឌាកេហិ ជាតំ រសំ។ សីតមុទកំ

សីតោទំ, ខីរោទេ វិយ សីតោទេ មទ្ទិតោតិ គប្បរិសោ។ **អាទិច្ច**-សទ្ទោ អាតបេ វត្តតិ ឧបចារតោតិ អាទិច្ចេ បាកោ យស្សាតិ សមាសោ។

៨៩. សត្តាហកាលិកំ ទស្សេតិ **"សប្បី"**តិអាទិនា។ តត្ថ **សត្តាហកាលិកា**តិ យថាវុត្តានិ សប្បិអាទីនិ សត្តាហកាលិកានិ។ តទានិ សប្បិអាទីនិ វិភជតិ **"សប្បី"**តិអាទិនា។ តត្ថ យេសំ គោមហី សាទីនំ មំសំ កប្បតិ, តេសំ សប្បិ សប្បិ នាមាតិ **"សប្បី"**តិអាទិនា សប្បិលក្ខណមាហ។ អកប្បិយមំសសប្បិនោបិ កប្បិយសម្ភវេ តត្ថ សត្តាហាតិក្កមេ ទុក្កដស្ស វត្តមានត្តា និស្សគ្គិយវត្ថុមេវ ចេត្ថ ទស្សេតុំ **"យេសំ មំសមវារិត"**ន្តិ វុត្តំ។ ខីរាទីសុ ហិ តេសមកប្បិយំ នាម នត្ថិ។ នវនីតស្ស សប្បិសទិសតាយ នវនីតលក្ខណំ វិសុំ ន វុត្តំ។ ឧបរិ សប្បិបិណ្ឌំ បបេត្វា សីតលបាយាសំ ទេន្តិ, យំ បាយាសេន អសំសដ្ឋំ, តំ សត្តាហកាលិកំ, មិស្សិតំ បន អាទិច្ចបាកំ កត្វា បរិស្សាវិតំ, តថា ខីរំ បក្ខិបិត្វា បក្កតេលម្បិ, តេសុ **នវនីតំ** នាម នវុទ្ធដំ។ តេន កតំ បន **សប្បិ**។

៩០. តិលា ច វសា ច ឯរណ្ឌានិ ច មធុកានិ ច សាសបា ចាតិ ទ្វន្ទោ។ តេហិ សម្ភវោ យស្សាតិ ពាហិរត្ថោ, តំ តេលំ នាមាតិ អត្ថោ។ ខុទ្ទា ខុទ្ទមធុមក្ខិកា ច ភមរា ច **ខុទ្ទភមរំ**, ខុទ្ទជន្តុកត្តា នបុំសកេកវចនំ។ មធុំ ករោន្តីតិ មធុករិយោ, តា ឯវ មក្ខិកា **មធុករិមក្ខិកា**, ខុទ្ទភមរមេវ មធុករិមក្ខិកាតិ កម្មធារយោ។ តាហិ កតំ **មធុ** មធុ នាមាតិ អត្ថោ។ **ដីកាយំ** បន វិសុំ មធុករី-សទ្ទំ វិភជ្ជេត្វា "ទណ្ឌកេសុ មធុករា មធុករិមក្ខិកា នាមា"តិ វុត្តំ។ មធុបដលំ វា មធុសិត្ថកំ វា សចេ មធុនា មក្ខិតំ, មធុគតិកមេវ។ តុម្ពលកានំ ចីរិកានញ្ច និយ្យាសសទិសំ មធុ បន យាវជីវិកំ។ រសោ និក្កសដោ អាទិ យស្សា សា **រសាទិ។ អាទិ**-សទ្ទេន ផាណិតាទីនំ គហណំ, សា ឧច្ឆុវិកតិ។ **បក្កា**តិ អវត្ថុកបក្កា វា, **ផាណិតំ** ផាណិតំ នាមាតិ អត្ថោ។ សីតូទកេន កតមធុកបុប្ផផាណិតំ បន ផាណិតគតិកមេវ។ អម្ពផាណិតាទីនិ យាវកាលិកានិ។ ឯតានិ យថាវុត្តានិ សប្បិអាទីនិ បុរេភត្តំ សាមិសបរិភោគេនាបិ, បច្ឆាភត្តតោ បដ្ឋាយ បន តានិ ច បច្ឆាភត្តំ បដិគ្គហិតានិ ច សត្តាហំ និទហិត្វា និរាមិសបរិភោគេន បរិភុញ្ជិតព្ពានិ។

៩១. តទានិ ឱទិស្ស អនុញ្ញាតវសាយ បាកតោ វិភាគំ ទស្សេត្វា តតោ សប្បិអាទីនំ ទស្សេតុំ **"សវត្ថុ"**តិអាទិមាហ។ តត្ថ បុរេភត្តំ **សាមំ វា** អត្តនា ឯវ។ **វា**-សទ្ទេន បរេហិ វា។ **អមានុសា** មនុស្សវសារហិតា។ **វសា** អច្ឆាទីនំ អកប្បិយានំ, សូករាទីនំ កប្បិយានញ្ច សត្តានំ វសា។ សវត្ថុបក្កា សត្តាហកាលិកា ហោតីតិ សេសោ។ **សវត្ថុបក្កា**តិ សវត្ថុកំ កត្វា បក្កា។ អយមេត្ថ អធិប្បាយោ – សចេ បន វសំ បុរេភត្តំ បដិគ្គហេត្វា បចិត្វា តេលំ បរិស្សាវិតំ សត្តាហានិ និរាមិសបរិភោគេន បរិភុញ្ជិតព្ពំ។ អថ បរេហិ កតំ បុរេភត្តំ បដិគ្គហិតំ, បុរេភត្តំ សាមិសម្បិ វដ្ដតិ, បច្ឆាភត្តតោ បដ្ឋាយ និរាមិសមេវ, នោ ចេ, ទុក្កដំ ហោតីតិ។ ការិយេ ការណោបចារេន បនេត្ថ **"វសា"**តិ តេលមេវ វុត្តំ, វសា បន យាវកាលិកាវ។

ដីកាយំ បន វសាយ "សត្តាហកាលិកេ អាគតដ្ឋានំ នត្ថីតិ វទន្តី"តិ វត្វា "តំ ឧបបរិក្ខិតព្ព"ន្តិ វសាយ សត្តាហកាលិកត្តមាសង្កិយំ វុត្តំ។ កិមេត្ថ ឧបបរិក្ខិតព្ពំ? ភេសជ្ជំ អនុជានតា ភគវតា "យានិ ខោ បន តានិ គិលានានំ ភិក្ខូនំ បដិសាយនីយានិ ភេសជ្ជានិ, សេយ្យថិទំ – សប្បិ នវនីតំ តេលំ មធុ ផាណិតំ, តានិ បដិគ្គហេត្វា សត្តាហបរមំ សន្និធិការកំ បរិភុញ្ជិតព្ពានី"តិ (បារា. ៦២២) សប្បិអាទីនមេវ សត្តាហកាលិកត្តំ វុត្តំ។ **ភេសជ្ជក្ខន្ធកេ**បិ "អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, តានិ បញ្ច ភេសជ្ជានិ បដិគ្គហេត្វា កាលេបិ វិកាលេបិ បរិភុញ្ជិតុ"ន្តិ (មហាវ. ២៦០) តានិ បញ្ចេវ "ភេសជ្ជានី"តិ វត្វា តេលំ និយមតោ "អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, វសានិ ភេសជ្ជានិ អច្ឆវសំ មច្ឆវសំ សុសុការវសំ សូកររវសំ គទ្រភវសំ កាលេ បដិគ្គហិតំ កាលេ និប្បក្កំ កាលេ សំសដ្ឋំ តេលបរិភោគេន បរិភុញ្ជិតុ"ន្តិ (មហាវ. ២៦២) វុត្តំ។ **ភេសជ្ជសិក្ខាបទដ្ឋកថាយ**ញ្ច (កង្ខា. អដ្ឋ. ភេសជ្ជសិក្ខាបទវណ្ណនា) "ឋបេត្វា មនុស្សវសំ អញ្ញំ យំ កិញ្ចិ វស"ន្តិអាទិនា វសាតេលស្ស វិធានំ ទស្សេត្វា "អញ្ញេសំ យាវកាលិកវត្ថូនំ វត្ថុំ បចិតុំ ន វដ្ដតិយេវា"តិ វទតា អដ្ឋកថាចរិយេន យាវកាលិកេសុ វសំ ឋបេត្វា អញ្ញេសំ យាវកាលិកវត្ថូនំ វត្ថុំ បចិតុំ ន វដ្ដតីតិ អយមេត្ថ អត្ថោ ទីបិតោតិ វសា "យាវកាលិកាយេវា"តិ វិញ្ញាយតីតិ កោ ឯត្ថ សុខុមោ នយោតិ។

អញ្ញេសំ វសាតេលតោ បរេសំ **យាវកាលិកវត្ថូនំ** យេសំ តេសំ យាវកាលិកវត្ថូនំ សប្បិអាទីនំ **វត្ថុំ** យាវកាលិកសង្ខាតំ ខីរាទិកំ ន បចេតិ សម្ពន្ធោ។ អយមេត្ថ អធិប្បាយោ – យថា សត្តាហបរិភោគត្ថាយ វសំ កាលេ បដិគ្គហេត្វា កាលេ បចិតុំ វដ្ដតិ, ន ឯវំ សប្បិអាទីនំ វត្ថុភូតំ ខីរាទិយាវកាលិកំ, តំ បន សត្តាហបរិភោគត្ថាយ កាលេបិ ន វដ្ដតិ។ តានិ ហិ យទិ តំ បដិគ្គហេត្វា សយំ កតានិ, បច្ឆាភត្តតោ បដ្ឋាយ ន វដ្ដន្តិ សវត្ថុកប្បដិគ្គហិតត្តា, សាមិសំ ន វដ្ដន្តិ សាមំបក្កត្តា, បុរេភត្តម្បិ ន វដ្ដន្តិ យាវកាលិកវត្ថុតោ វិវេចិតត្តា។ បរេហិ កតានិ បន បុរេភត្តំ សាមិសម្បិ វដ្ដន្តិ អត្តនា អបក្កត្តា។ យាវជីវិកានិ តុ សាសបមធុកឯរណ្ឌអដ្ឋីនិ តេលករណត្ថំ បដិគ្គហេត្វា តទហេវ កតំ តេលំ សត្តាហកាលិកំ, ទុតិយទិវសេ កតំ ឆាហំ វដ្ដតិ, ឯវំ យាវ សត្តម

ទិវសេ កតំ តទហេវ វដ្ដតិ, ឧគ្គតេ អរុណេ និស្សគ្គិយំ , អដ្ឋមេ ទិវសេ អនជ្ឈោហរណីយំ, ឧគ្គហិតេន យេន កេនចិ វត្ថុនា កតសទិសំ ហោតិ។ តេលត្ថាយ បដិគ្គហិតសាសបាទីនំ សត្តាហាតិក្កមេន ទុក្កដំ។ និព្ពត្តិតំ សប្បិ វា នវនីតំ វា កាលេបិ វិកាលេបិ បដិគ្គហេត្វា បចិតុំ វដ្ដតិ។ តំ បន តទហុ បុរេភត្តម្បិ សាមិសំ ន វដ្ដតិ, សំសគ្គតោ យាវកាលិកម្បិ សាមំបក្កំ សិយាតិ និរាមិសំ បន សត្តាហម្បិ វដ្ដតិ។

៩២. ឥទានិ “**ហលិទ្ទិ**”ន្តិអាទិនា យាវជីវិកំ ទស្សេតិ។ តត្ថ “**ហលិទ្ទិ** នាម និសា”តិអាទិនា វុច្ចមានេបិ បរិយាយវចនេ សម្មោហោ សិយាតិ ន តំវចនេន ភុសំ សម្មោហយិស្សាម, តស្មា តានិ ឧបទេសតោវ វេទិតព្ពានិ។ តត្ថ “**ហលិទ្ទិ**”ន្តិ ពិន្ទុអាគមេន វុត្តំ។ ឧបចារេន តុ មូលាទីនិ ហលិទ្ទាទិសទ្ទេន វុត្តានិ។ តា ហលិទ្ទាទយោ កេចិ ឥត្ថិលិង្គាយេវ។ មូលផលេ វចត្តញ្ច...បេ.... ភទ្ទមុត្តញ្ច អតិវិសាតិ បទច្ឆេទោ។ **បញ្ចមូល**-សទ្ទេន ចូឡបញ្ចមូល មហាបញ្ចមូលានិ គហិតានិ។ **អាទិ**-សទ្ទេន វជកលិមូលេ ជរដ្ឋន្តិ ឯវមាទីនំ សង្គហោ។

៩៣-៥. **គោដ្ឋផល**ន្តិ មទនផលន្តិ វទន្តីតិ។ តីណិ ផលានិ យស្សំ សង្គហិតំ សា **តិផលា។ ឯរណ្ឌកាទីន**ន្តិ **អាទិ**-សទ្ទេន ជាតិរុក្ខាទីនំ គហណំ។ សុលសាទីនំ បណ្ណន្តិ សម្ពន្ធោ។ **អាទិ**-សទ្ទេន អសោកាទីនំ គហណំ។ **សូបេយ្យបណ្ណ**ន្តិ តម្ពកតណ្ឌុលេយ្យាទិសូបយោគ្គបណ្ណំ។ ឧច្ឆុនិយ្យាសំ បបេត្វា សព្ពោ និយ្យាសោ ច សរសំ ឧច្ឆុជំ តចញ្ច បបេត្វា សព្ពោ តចោ ចាតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ ហិង្គុកណិការនិយ្យាសាទិ សព្ពោ **និយ្យាសោ** នាម។ និវសឧច្ឆុតចាទិ សព្ពោ **តចោ** នាម។ **លោណំ** សាមុទ្ទាទិ។ **លោហំ** អយតម្ពាទិ។ **សិលា** កាឡសិលាទិ។

៩៦. **សុទ្ធសិត្ថ**ន្តិ មធុនា អមក្ខិតំ។ មធុមក្ខិតំ បន សត្តាហកាលិកំ។ **យញ្ច កិញ្ចិ សុឈាបិត**ន្តិ ទុជ្ឈាបិតំ អកត្វា សុជ្ឈាបិតំ យំ កិញ្ចិ ច។ **វិកដាទិប្បភេទ**ន្តិ វិកដំ គូថមត្តិកាមុត្តឆារិកាសង្ខាតំ អាទិ យស្ស, សោ បភេទោ យស្សាតិ ពាហិរត្ថោ, តំ។ យំ កិញ្ចិ ចាតិ សម្ពន្ធោ។ ឯត្ថ បន **អាទិ**-សទ្ទេន កន្ទខាទនីយេ ខីរកាកោលាទយោ, មុឡាលខាទនីយេ ហលិទ្ទិសិង្គិវេរមូលាទយោ, មត្ថកខាទនីយេ ហលិទ្ទិសិង្គិវេរកឡីរាទយោ, ខន្ធខាទនីយេ ឧប្បលបណ្ឌទណ្ឌាទយោ, បុប្ផខាទនីយេ ចម្បកបុប្ផាទយោ, អដ្ឋិខាទនីយេ មធុកដ្ឋិឯរណ្ឌសាសបាទយោ, បិដ្ឋខាទនីយេ អធោតតាលបិដ្ឋាទយោ ច សង្គហិតាតិ ទដ្ឋព្ពា។

៩៧. ឥទានិ សព្ពសោ យាវជីវិកំ ទស្សេតុំ អសក្កុណេយ្យត្តា វុត្តានិ ច អវុត្តានិ ច ឯកតោ សម្បិណ្ឌេត្វា តត្ថ លក្ខណំ ឋបេន្តោ “**មូល**”ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ “សារោ”តិ វត្តព្ពេ “**សារ**”ន្តិ លិង្គវិបល្លាសេនាហ។ “សារោ ពលេ ថិរំសេ ចា”តិ ហិ និឃណ្ឌុ។ **អាហារដ្ឋ**ន្តិ អាហារេន ជាតោ អត្ថោ បយោជនំ អាហារត្ថោ, សោវ អាហារដ្ឋោ, តំ អាហារកិច្ចន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

៩៨. ឥទានិ ចតូសុ កប្បិយាកប្បិយាទិវិភាគំ ទស្សេតិ “**សព្ពា**”តិអាទិនា។ តត្ថ សព្ពេ កាលិកា, តេសំ សម្ភោគោ អនុភវោតិ សមាសោ។ **កាលេ**តិ បុព្ពណ្ហកាលេ។ **សព្ពស្សា**តិ គិលានាគិលានស្ស។ **សតិ បច្ចយេ**តិ តីសុ យាមកាលិកំ បិបាសាទិការណេ សតិ, សត្តាហកាលិកំ យាវជីវិកញ្ច គេលញ្ញការណេ សតីតិ អត្ថោ, កាលតោ វិគតោ **វិកាលោ**, តស្មឹ, យាមកាលិកំ វិកាលេ អាហារត្ថាយ អជ្ឈោហរណេ, សត្តាហកាលិកំ បន យាវជីវិកញ្ច តទត្ថាយ បដិគ្គហណមត្តេបិ ទុក្កដំ។

៩៩. **ឧភោ**តិ យាវកាលិកំ យាមកាលិកញ្ច។ តត្ថ យាវកាលិកំ អត្តនោ កាលាតិក្កន្តំ វិកាលភោជនសិក្ខាបទេន បាចិត្តិយំ ជនយតិ, យាមកាលិកំ យាមាតិក្កន្តំ សន្និធិសិក្ខាបទេន។ ឯតេ ឧភោបិ អន្តោវុត្ថញ្ច សន្និធិញ្ច ជនយន្តីតិ សម្ពន្ធោ។ “**អន្តោវុត្ថំ សន្និធិ**”ន្តិ ភាវប្បធានោយំ និទ្ទេសោ, អន្តោវុត្ថត្តំ សន្និធិត្តញ្ចាតិ អត្ថោ។

១០០. **អតិនាមិតេ**តិ អតិក្កាមិតេ។ **បាចិត្តី**តិ សត្តាហាតិក្កន្តំ ភេសជ្ជសិក្ខាបទេន និស្សគ្គិយបាចិត្តិយាបត្តិ ច ហោតីតិ អត្ថោ។ សចេ ទ្វិន្នំ សន្តកំ ឯកេន បដិគ្គហិតំ អវិភត្តំ ហោតិ, សត្តាហាតិក្កមេ ទ្វិន្នម្បិ អនាបត្តិ, បរិភុញ្ជិតុំ បន ន វដ្ដតិ។ **បាឡិនារុឡ្ហេ**តិ បាឡិយំ អនារុឡ្ហេ សប្បិអាទិម្ហិ សត្ត អហានិ អតិនាមិតេតិ សម្ពន្ធោ។ **សប្បី**តិ មនុស្សាទីនំ សប្បិ។ **អាទិ**-សទ្ទេន តេសំយេវ នវនីតំ, នាឡិកេរាទិតេលំ, សិតោទកេន កតំ មធុកបុប្ផផាណិតញ្ច សង្គហិតំ។

១០១. **និស្សដ្ឋលទ្ធ**ន្តិ និស្សដ្ឋំ វិនយកម្មវសេន និស្សជ្ជិតញ្ច តំ លទ្ធញ្ច បុន តថេវាតិ និស្សដ្ឋលទ្ធំ។ តំ គហេត្វាតិ សេសោ។ និស្សជ្ជនវិធានំ បន វក្ខមាននយេន វេទិតព្ពំ។ “**នង្គ**”ន្តិអាទិ ឧបលក្ខណមត្តំ។ តេន មក្ខិតានិ កាសាវាទីនិ ច បន អបរិភោគានិយេវ ។ អញ្ញស្ស បន កាយិកបរិភោគោ វដ្ដតិ។ **វិកប្បេន្តស្ស សត្តាហេ សាមណេរស្សា**តិ ឯត្ថ **ដីកាយំ** “ឥទំ សប្បឹ តុយ្ហំ វិកប្បេមី”តិអាទិនា តេសំ តេសំ នាមំ គហេត្វា សម្មុខាបរម្មុខាវិកប្បនវសេន អត្ថំ ទស្សេត្វា តំ សាធយន្តេហិ អវិកប្បិតេ វិកប្បិតសញ្ញី និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយ”ន្តិ

អាបត្តិវារេ បាឡិ អាហដា។ “សចេ ឧបសម្បន្នស្ស វិកប្បេតិ, អត្តនោ ឯវ សន្តកំ ហោតិ, បដិគ្គហណម្បិ ន វិជហតី”តិ ទោសំ វត្វា អនុបសម្បន្នស្ស វិកប្បនេ អត្តសន្តកត្តាភាវោ, បដិគ្គហណវិជហនញ្ច បយោជនំ វុត្តំ។ តត្ថ វទាម – អាបត្តិវារេ “អវិកប្បិតេ”តិអាទិបាឡិយេវ នត្ថិ, “អនធិដ្ឋិតេ អធិដ្ឋិតសញ្ញី និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំ, អវិស្សជ្ជិតេ វិស្សជ្ជិតសញ្ញី និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយ”ន្តិអាទិនា (បារា. ៦២៤) បាឡិយា អាគតត្តា តទនុរូបមេវ អនាបត្តិវារេ “អធិដ្ឋេតិ, វិស្សជ្ជេតី”តិអាទិនាវ បាឡិ អាគតា។ យទិ ភវេយ្យ, វណ្ណនីយដ្ឋានតាយ អដ្ឋកថាយ ភវិតព្ពំ, ន ចេត្ថ អដ្ឋកថាយំ វិជ្ជតិ។ អនុបសម្បន្នស្ស វិកប្បនេ ច កថំ បដិគ្គហណំ វិជហតិ សិក្ខាបច្ចក្ខានាទីសុ ឆសុ បដិគ្គហណវិជហនការណេសុ វិកប្បនស្ស អនន្តោគធត្តា, តស្មា នាយមេត្ថ អត្ថោតិ។

មយមេត្ថ ឯវមត្ថំ ភណាម – **វិកប្បេន្តស្សា**តិ ឯត្ថ **វិកប្បនំ** សំវិទហនំ “ចិត្តសង្កប្បោ”តិអាទីសុ វិយ, ឧភយត្ថ បន ឧបសគ្គេហិ នានត្តមត្ថំ, តស្មា អន្តោសត្តាហេ សាមណេរស្ស យស្ស កស្សចិ វិកប្បេន្តស្ស សំវិទហន្តស្ស បរិច្ចាគសញ្ញំ បរិច្ចាគចេតនំ បរិច្ចាគាធិប្បាយំ ឧប្បាទេន្តស្ស អនាបត្តីតិ អត្ថោ។ តេនេវ **មហាសុមត្ថេរ**វាទមោលុព្ភ វុត្តំ។ វុត្តញ្ហិ “តេន ចិត្តេនា”តិអាទីសុ បាឡិវចនេសុ អធិប្បាយំ ទស្សេន្តេន, “តេនំ ក ស្មា វុត្តំ។ ឯវញ្ហិ អន្តោសត្តាហេ ទត្វា បច្ឆា បដិលភិត្វា បរិភុញ្ជន្តស្ស អនាបត្តិទស្សនត្ថ”ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦២៥)។ **មហាបទុមត្ថេរោ** បនាហ “សត្តាហាតិក្កន្តស្ស បន បរិភោគេ អនាបត្តិទស្សនត្ថមិទំ វុត្ត”ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦២៥)។ អយមេវ វាទោ តេសុ សុន្ទរតរោ។ សត្តាហេ មក្ខនាទី អធិដ្ឋតោ ច អញ្ញស្ស ទទតោបិ ច អនាបត្តីតិ សម្ពន្ធោ។ **អាទិ**-សទ្ទេន អព្ភញ្ជនាទី សង្គណ្ហាតិ។ អយមេត្ថាធិប្បាយោ – សប្បិអាទី អព្ភញ្ជនាទី មជ្ឈំ អរុមក្ខនំ, ផាណិតំ យវធូបនំ អធិដ្ឋតោ អនាបត្តីតិ។ **អញ្ញស្សា**តិ ឧបសម្បន្នស្ស វា អនុបសម្បន្នស្ស វា។

១០២. យាវកាលិកអាទីនិ អត្តនា សហ សំសដ្ឋានិ សព្ភាវំ គាហាបយន្តីតិ សម្ពន្ធោ។ **សព្ភាវ**ន្តិ សស្ស អត្តនោ ភាវោ ទ្វិត្តេ សព្ភាវោ, តំ។ **តស្មា**តិ យស្មា ឯវំ, តស្មា។ **ឯវមុទីរិត**ន្តិ ឯវំ “វិកប្បេន្តស្ស សត្តាហេ”តិអាទិនា វុត្តំ។ អយមេត្ថ អធិប្បាយោ – យស្មា អត្តនា សំសដ្ឋានិ អត្តនោ ភាវំ គាហាបយន្តិ យាវកាលិកាទីនិ, តស្មា សត្តាហាតិក្កាមិតានិ សត្តាហកាលិកានិ បាចិត្តិយជនកានិ សំសដ្ឋានិ អត្តសំសដ្ឋានិបិ បាចិត្តិយជនកានិ ករោន្តីតិ អវិកប្បនាទិម្ហិ សតិ ព្យតិរេកតោ បាចិត្តិយាបត្តិបរិទីបកំ “វិកប្បេន្តស្សា”តិអាទិកំ វាក្យត្តយំ វុត្តន្តិ។ **ដីកាយំ** បន “តទានិ វក្ខមានំ សន្ធាយ **ឯវន្តិ វុត្ត**”ន្តិ វុត្តំ។ តំ វក្ខមានស្ស អតីតឧទីរិតត្តាយោគតោ កថំ យុជ្ជតីតិ។ **ឯវមុទីរិត**ន្តិ វា បាឡិយំ អដ្ឋកថាយញ្ច ឯវមេវ វុត្តន្តិ អត្ថោ។ **ឯវ**-សទ្ទោ អវធារណោ។

១០៣-៥. តទានិ អត្តសំសដ្ឋានំ យាវកាលិកាទីនំ សព្ភាវគាហាបនំ សរូបតោ ទស្សេតុំ “**បុរេ**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សត្តាហ**ន្តិ សត្ត អហានិ យស្ស តំ សត្តាហំ, សត្តាហកាលិកំ។ **ច**-សទ្ទោ អដ្ឋានប្បយុត្តោ, សោ សត្តាហញ្ច យាវជីវិកញ្ចាតិ យោជេតព្ពោ។ **សេសកាលិកសម្មិស្ស**ន្តិ សេសេហិ តទហុ បដិគ្គហិតេហិ កាលិកេហិ យាវកាលិក យាមកាលិកសង្ខាតេហិ សម្មិស្សំ។ **បាចិត្តី**តិ សន្និធិសិក្ខាបទេន បាចិត្តិ។ **តទហុ បដិគ្គហិត**ន្តិ តស្មិំយេវ ទិនេ បុរេភត្តំ បដិគ្គហិតំ។ **តទហេវា**តិ តស្មិំយេវ ទិនេ បុរេភត្តមេវ។ **សេស**ន្តិ សត្តាហកាលិកំ យាវជីវិកញ្ច។ **ឯវ**ន្តិ យាមេ ឯវ បរិភុញ្ជយេតិ វិជានីយន្តិ សម្ពន្ធោ។ **តតរ**ន្តិ សត្តាហកាលិកតោ អញ្ញំ យាវជីវិកំ។

កាលិកនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. បដិគ្គាហនិទ្ទេសវណ្ណនា

១០៦. ទាតុំ កាមេតីតិ ទាតុកាមោ, តស្ស អភិហារោ ព្លសកម្បិ ឱណមនាទិនាភិហរណន្តិ តប្បុរិសោ, ហត្ថស្ស បាសោ **ហត្ថបាសោ**។ រទ្ធិវសេន តុ អឌ្ឍតេយ្យហត្ថោ ហត្ថបាសោ នាម។ សោ ច សចេ ភិក្ខុ និសិន្នោ ហោតិ, អាសនស្ស បច្ឆិមន្តតោ បដ្ឋាយ, សចេ ឋិតោ, បណ្ហិអន្តតោ បដ្ឋាយ, សចេ និបន្នោ, យេន បស្សេន និបន្នោ, តស្ស បារិមន្តតោ បដ្ឋាយ ទាយកស្ស និសិន្នស្ស ឋិតស្ស វា ឋបេត្វា បសារិតហត្ថំ យំ អាសន្នតរំ អង្គំ, តស្ស ឱរិមន្តេន បរិច្ឆិន្ទិត្វា វេទិតព្ពោ។ **ឯវណក្ខម**ន្តិ ថាមមជ្ឈិមេន បុរិសេន ឯវណស្ស ឧក្ខិបនស្ស ខមំ យោគ្គំ។ វត្ថុសទ្ទាបេក្ខំ នបុំសកត្តំ។ **តិធា ទេន្តេ**តិ កាយកាយប្បដិពទ្ធនិស្សគ្គិយានំ វសេន តីហិ បការេហិ ទាយកេ ទទមានេ។ តត្ថ យេន កេនចិ សរីរាវយវេន អន្តមសោ បាទង្គុលិយាបិ ទីយមានំ កាយេន ទិន្នំ នាម ហោតិ, កដច្ឆុអាទីសុ យេន កេនចិ ទីយមានំ កាយប្បដិពទ្ធេន, កាយតោ បន កាយប្បដិពទ្ធតោ វា មោចេត្វា ហត្ថបាសេ ឋិតស្ស កាយេន វា កាយប្បដិពទ្ធេន វា បាតិយមានំ និស្សគ្គិយេន បយោគេន ទិន្នំ នាម។ **ទ្វិធា គាហោ**តិ កាយកាយប្បដិពទ្ធានំ វសេន ទ្វីហិ បការេហិ យេហិ កេហិចិ ទីយមានស្ស គហណំ។ ឯវំ បដិគ្គហោ បញ្ចង្គោតិ យោជនា។ **បញ្ចង្គោ**តិ បញ្ច អង្គានិ យស្សាតិ ពហុព្ពីហិ។

១០៧. ឥទានិ អនេរណក្ខមេ ច កិស្មិញ្ចិ កាយប្បដិពទ្ធេ ច បដិគ្គហណារោហនំ ទស្សេតុំ "**អសំហារិយេ**"តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អសំហារិយេ**តិ អានេតុមសក្កុណេយ្យេ ផលកបាសាណាទិម្ហិ។ **តត្ថជាតេ**តិ តេសុយេវ រុក្ខាទីសុ ជាតេ កីសុកបទុមិនិបណ្ណាទិកេ។ ចិញ្ចអាទីនំ សុខុមេ បណ្ណេតិ សម្ពន្ធោ។ តានិ ហិ សន្ធារេតុំ ន សក្កោន្តិ។ តេសំ បន សាខាសុ វដ្ដតិ។ **អាទិ**-សទ្ទេន "អង្គ"ន្តិអាទិកំ សង្គណ្ហាតិ។ **វា**-សទ្ទោ សមុច្ចយេ។ **អសយ្ហភារេ**តិ ថាមមជ្ឈិមបុរិសេន សហិតុំ សន្ធារេតុំ អសក្កុណេយ្យេ ភារេ។ សព្ពេសំ បដិគ្គហោ "ន រូហតី"តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។

១០៨. ឥទានិ បដិគ្គហណវិជហនំ ទស្សេតិ "**សិក្ខា**"តិអាទិនា។ តត្ថ **សិក្ខាមរណលិង្គេហី**តិ សិក្ខាបច្ចក្ខានេន ច មរណេន ច លិង្គបរិវត្តនេន ច។ **អនបេក្ខវិសគ្គតោ**តិ នត្ថិ អបេក្ខា ឯតស្សាតិ អនបេក្ខោ, សោវ វិសគ្គោ, តតោ ច។ **អច្ឆេទា**តិ ចោរាទីហិ អច្ឆិន្ទិត្វា គហណេន។ **អនុបសម្បន្នទានា**តិ អនុបសម្បន្នស្ស ទានេន។ **ច**-សទ្ទោ សព្ពត្ថ អានេតព្ពោ។ **គាហោ**តិ បដិគ្គហណំ។ **ឧបសម្មតី**តិ វិជហតិ។

១០៩-១០. ឥទានិ អប្បដិគ្គហិតំ បរិភោគេ ទោសំ ទស្សេតុំ "**អប្បដិគ្គហិត**"ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សព្ពន្តិ** ចតុកាលិកបរិយាបន្នំ សកលម្បិ។ ឥទានិ អប្បដិគ្គហេត្វា បរិភុញ្ជិតព្ពំ ទស្សេតុំ "**សុទ្ធ**"ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ សុទ្ធំ នាតិពហលំ ឧទកញ្ច តថា អង្គុលគ្គំ អវិច្ឆិន្នំ ទន្ត...បេ.... គូថកញ្ច លោណ...បេ.... ករិសកញ្ច កប្បតេតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ **សុទ្ធ**ន្តិ រជរេណូហិ អញ្ញរសេន ច អសម្មិស្សតាយ បរិសុទ្ធំ។ **នាតិពហល**ន្តិ យំ កសិតដ្ឋានេ ពហលមុទកំ វិយ មុខេ វា ហត្ថេ វា ន លគ្គំ, តំ។ **អវិច្ឆិន្ន**ន្តិ អង្គតោ វិច្ឆិន្ទិត្វា ន គតំ។ ទន្តានិ ច អក្ខីនិ ច កណ្ណញ្ច ទន្តក្ខិកណ្ណំ បាណ្យង្គត្តា, តស្ស គូថកន្តិ តប្បុរិសោ។ **លោណំ** សរីរុដ្ឋិតំ។ **សិង្ឃាណី**តិ សិង្ឃាណិកា។ វិច្ឆិន្នំ ន បដិគ្គហេតព្ពំ។

១១១. ឥទានិ "**គូថ**"តិអាទិនា កាលោទិស្សំ ទស្សេតិ។ **តថាវិធេ**តិ សប្បទដ្ឋក្ខណាទិកេ តថាវិធេ កាលេ។ តថា តាទិសោ វិធោ កាលោ ឯតស្សាតិ ពហុព្ពីហិ។ **សេវេយ្យា**តិ សេវនំ ករេយ្យ, បរិភុញ្ជេយ្យាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **អសន្តេ កប្បការកេ**តិ ឯត្ថ ទុព្ពចោបិ អសមត្ថោបិ កប្បិយការកោ អសន្តបក្ខេយេវ តិដ្ឋតីតិ វេទិតព្ពោ។ កាលោទិស្សត្តា បន ឆារិកាយ អសតិ អល្លទារុំ រុក្ខតោ ឆិន្ទិត្វា កាតុំ, មត្តិកាយ អសតិ ភូមឹ ខណិត្វាបិ មត្តិកំ គហេតុំ វដ្ដតិ។

១១២. **ទុរូបចិណ្ណេ**តិ ទុដ្ឋុ ឧបចិណ្ណំ អាមដ្ឋំ ទុរូបចិណ្ណំ។ សចេ ភិក្ខុ អប្បដិគ្គហិតំ សាមិសំ ភាជនំ ឋិតដ្ឋានតោ អបនេត្វា អាមសតិ, បិធានំ អាមសតិ, ឧបរិ ឋិតកចវរាទឹ ឆឌ្ឌេតិ, តត្ថជាតកផលិនិយា សាខាយ វា វល្លិយា វា គហេត្វា វា ចាលេតិ, ទុរូបចិណ្ណំ នាម ហោតិ។ តស្មឹ ទុក្កដន្តិ សម្ពន្ធោ។ ផលរុក្ខំ បន អបស្សយិតុំ វា តត្ថ កណ្ដកំ វា ពន្ធិតុំ វដ្ដតិ។ អរញ្ញេ បតិតអម្ពផលាទឹ "សាមណេរស្ស ទស្សាមី"តិ អាហរិត្វា ទាតុំ វដ្ដតិ។ **រជោកិណ្ណេ**តិ រជសា ឱកិណ្ណេ, តស្មឹ បត្តាទិកេ យំ កិញ្ចិ បដិគ្គណ្ហតោ វិនយទុក្កដំ ហោតីតិ អត្ថោ។ សចេ បិណ្ឌាយ ចរន្តស្ស បត្តេ រជំ បតតិ, បដិគ្គហេត្វា ភិក្ខា គណ្ហិតព្ពា ។ "បដិគ្គហេត្វា ទេថា"តិ វុត្តេបិ អាកិរន្តិ, ហត្ថតោ អមោចេន្តេនេវ បដិគ្គាហាបកស្ស សន្តិកំ នេត្វា បដិគ្គហេតព្ពំ។ សចេ មហាវាតោ តតោ តតោ រជំ បាតេតិ, ន សក្កា ហោតិ ភិក្ខំ គហេតុំ, "អនុបសម្បន្នស្ស ទស្សាមី"តិ សុទ្ធចិត្តេន អាភោគំ កត្វា គណ្ហិតុំ វដ្ដតិ។ តំ បន តេន ទិន្នំ វា វិស្សាសេន វា បដិគ្គហេត្វា បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។

អថាតិ វក្ខមានារម្ភេ។ **ឧគ្គហប្បដិគ្គហេ**តិ ឧគ្គហិត្វាតិ ឧគ្គហោ, ឧគ្គហិតំ, តស្ស បដិគ្គហោ, តស្មឹ។ អប្បដិគ្គហិតភាវំ ជានតោ អត្តនា ឯវ ឧគ្គហេត្វា គហណេតិ អធិប្បាយោ។ មាតាបិតូនំ អត្ថាយ បន អប្បដិគ្គហេត្វា តេលាទីនិ, ឆាយត្ថាយ សាខាទីនិ វា គហេត្វា បច្ឆតោ ភុញ្ជិតុកាមតាយ បដិគ្គហេត្វា បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។ ឧច្ឆុអាទីសុ ផាលិតេសុ មលំ ន បញ្ញាយតិ, មូលភេសជ្ជាទីនិ បិសន្តានំ វា កោដ្ដេន្តានំ វា និសទនិសទបោតកឧទុក្ខលមុសលានិ ខីយន្តិ, ទន្តន្តរេ លគ្គំ សុខុមអាមិសំ ហោតិ, រសោ ន បញ្ញាយតិ, អព្ពោហារិកំ។ **អន្តោវុត្ថេ**តិ អកប្បិយកុដិយា ឆទនព្ភន្តរេ វុត្ថេតិ អត្ថោ។ **សយំបក្កេ**តិ អត្តនា យត្ថ កត្ថចិ បក្កេ។ សចេ វាសិអាទឹ តាបេត្វា តក្កាទីសុ បក្ខិបតិ, ឯត្តាវតាបិ សាមបាកតោ ន មុច្ចតិ។ បុរិមកាលិកទ្វយេ បុនបាកញ្ហិ បចេត្វា យំ កិញ្ចិ អាមិសំ ភិក្ខុនោ បចិតុំ ន វដ្ដតិ។ សចេបិស្ស ឧណ្ហយាគុយា សុលសិបណ្ណាទីនិ វា សិង្គិវេរំ វា បក្ខិបន្តិ, ចាលេតុំ ន វដ្ដតិ។ ឧត្តណ្ឌុលំ ភត្តំ លភិត្វា បិទហិតុំ ន វដ្ដតិ។ **អន្តោបក្កេ**តិ អកប្បិយកុដិយា អន្តោ បក្កេ។ សព្ពត្ថ ទុក្កដន្តិ សម្ពន្ធោ។

បដិគ្គាហនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. អកប្បិយមំសនិទ្ទេសវណ្ណនា

១១៣-៤. មនុស្សហត្ថិអស្សានញ្ច ...បេ.... ឧរគស្ស ច យំ មំសញ្ច, យំ ឧទ្ទិស្សកតមំសញ្ច, អប្បដិវេក្ខិតំ យញ្ច មំសំ, តេសុ មំសេសូតិ ឯវំ យោជេត្វា អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ តត្ថ សីសគីវាតរង្គេន ចរន្តា អច្ឆវិសេសាវ **តរច្ឆា។** **ឧរគស្សា**តិ ឥមិនា សព្ពាបិ ទីឃជាតិ សង្គហិតា។ **ឧទ្ទិស្សកតមំស**ន្តិ ភិក្ខុំ ឧទ្ទិសិត្វា កតំ ឧទ្ទិស្សកតំ, តញ្ច តំ មំសញ្ចា។ ឯត្ថ ច **មំស**-គ្គហណេន មច្ឆានម្បិ គហណំ វេទិតព្ពំ ឧបលក្ខណវសេន, ច-សទ្ទេន វា។ បញ្ចសុបិ សហធម្មិកេសុ យំ កិញ្ចិ ឧទ្ទិស្សកតំ សព្ពេសម្បិ ន កប្បតិ, តម្បិ អទិដ្ឋអសុតអបរិសង្កិតតាយ តិកោដិបរិសុទ្ធំ វដ្ដតិ។ **អប្បដិវេក្ខិត**ន្តិ អនុបបរិក្ខិតំ, អនាបុច្ឆិតន្តិ អត្ថោ។ អាបត្តិភីរុកេន ហិ រូបំ សល្លក្ខេន្តេនាបិ បុច្ឆិត្វា បដិគ្គហេតព្ពំ បរិភុញ្ជិតព្ពញ្ច។ មនុស្សានំ មំសេសុ ថុល្លច្ចយន្តិ យោជនា។ ថូលោ អច្ចយោ ឯត្ថាតិ រស្សេ, ទ្វិត្តេ ច **ថុល្លច្ចយំ**។ បារាជិកសង្ឃាទិសេសេហិ ឋបេត្វា តតោ អធិកំ វជ្ជំ នត្ថិ។ **សេសេសូ**តិ អវសេសេសុ ឯកាទសសុ។

១១៥. ឥទានិ មនុស្សាទីនំ អដ្ឋិអាទីនិបិ អកប្បិយានីតិ ទស្សេតុំ "**អដ្ឋិបី**"តិអាទិមាហ។ **បិ**-សទ្ទោ "លោហិត"ន្តិអាទីសុបិ អនុវត្តេតព្ពោ។ **ឯស**ន្តិ មនុស្សាទីនំ ទសន្នំ។ វសាសុ បន ឯកា មនុស្សវសា ន វដ្ដតិ។ ខីរាទីសុ អកប្បិយំ នាម នត្ថិ។ ឧទ្ទិស្សកតំយេវ សចិត្តកន្តិ យោជនា។ **សចិត្តក**ន្តិ ឧទ្ទិស្សកតភាវជាននចិត្តេន សហ វត្តតីតិ សចិត្តកំ។ វត្ថុវីតិក្កមវិជាននចិត្តេន ហិ សចិត្តកត្តំ។ ឯត្ថ ច សចិត្តកត្តំ អាបត្តិយា ឯវ, ន ច មំសស្ស, តថាបិ មំសសីសេន អាបត្តិ ឯវ វុត្តាតិ វិញ្ញាតព្ពន្តិ។

អកប្បិយមំសនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១១. និស្សគ្គិយនិទ្ទេសវណ្ណនា

១១៦-៧. រូបិយេន អរូបិយំ រូបិយញ្ច ឥតរេន រូបិយញ្ច បរិវត្តេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ **រូបិយេនា**តិ រូបិយសង្ខាតេន និស្សគ្គិយវត្ថុនា។ **អរូបិយ**ន្តិ អរូបិយសង្ខាតំ ទុក្កដវត្ថុំ កប្បិយវត្ថុញ្ច។ **ឥតរេនា**តិ អរូបិយេន។ **និស្សគ្គី**តិ និស្សជ្ជនំ និស្សគ្គោ, បុព្ពភាគេ កត្តព្ពស្ស វិនយកម្មស្សេតំ នាមំ។ និស្សគ្គោ អស្ស អត្ថីតិ និស្សគ្គិ, កឹ តំ? បាចិត្តិយំ។ រូបិយស្ស មូលគ្គហណេ បន រូបិយប្បដិគ្គហណសិក្ខាបទេន និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំ។

ឥទានិ រូបិយាទី ទស្សេតុំ "**ឥធា**"តិអាទិ អារទ្ធំ។ តត្ថ កហា...បេ.... មាសកំ ឥធ រូបិយន្តិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ **កហាបណោ** នាម សុវណ្ណមយោ វា រជតមយោ វា ឯតរហិ បកតិកហាបណោ វា។ **សជ្ឈូ**តិ រជតំ។ **សិង្គី**តិ សុវណ្ណភេទោ, តថាបិ ចេត្ថ សាមញ្ញេន សុវណ្ណមធិប្បេតំ។ **វោហារូបគមាសក**ន្តិ វោហារំ កយវិក្កយំ ឧបគច្ឆតីតិ វោហារូបគំ, តញ្ច តំ មាសកញ្ចា។ តំ បន សមុដ្ឋាបិតរូបញ្ច អសមុដ្ឋាបិតរូបញ្ច លោហទារុអាទិមយំ វុច្ចតិ។ **ឥធ រូបិយ**ន្តិ ឥមស្មឹ សិក្ខាបទេ រូបិយំ នាមាតិ អត្ថោ។ វត្ថុមុត្តាទិ កប្បំ ទុក្កដវត្ថុញ្ច ឥតរន្តិ យោជនា។ តត្ថ វត្ថុញ្ច មុត្តា ច អាទិ យស្សាតិ សមាសោ។ **អាទិ**-សទ្ទោ បច្ចេកំ យោជេតព្ពោ "វត្ថាទិ មុត្តាទី"តិ។ តត្ថ បឋមេន **អាទិ**-សទ្ទេន កប្បាសសុត្តាបរណ្ណាទិកំ យំ កិញ្ចិ កប្បិយវត្ថុំ, ទុតិយេន មណិ សង្ខោ សិលា បវាឡំ លោហិតង្កោ មសារគល្លំ សត្តធញ្ញានិ ទាសិទាសខេត្តវត្ថុបុប្ផារាមផលារាមាទយោតិ ឥទំ ទុក្កដវត្ថុំ សង្គណ្ហាតិ។ វត្ថាទិកប្បិយវត្ថុំ, មុត្តាទិទុក្កដវត្ថុញ្ច ឥតរំ អញ្ញំ អរូបិយំ នាមាតិ អត្ថោ។

១១៨. ឯត្តាវតា រូបិយសំវោហារំ ទស្សេត្វា ឥទានិ កប្បិយភណ្ឌេ កយវិក្កយំ ទស្សេតុមាហ "**ឥម**"ន្តិអាទិ។ តត្ថ "ឥមំ គហេត្វា ឥមំ ទេហិ, ឥមំ ករ, ឥមំ អានយា"តិ វា "ឥមំ ភុត្វា ឥមំ ទេហិ, ឥមំ ករ, ឥមំ អានយា"តិ វា "ឥមំ ទេមិ, ឥមំ ទេហិ, ឥមំ ករ, ឥមំ អានយា"តិ វា កយវិក្កយេ សមាបន្នេ និស្សគ្គីតិ យោជនា។ តត្ថ **ឥម**ន្តិ តណ្ឌុលាទឹ។ **ភុត្វា**តិ ឱទនាទឹ ភុញ្ជិត្វា។ **ឥមំ ទេហី**តិ ឯតំ វត្ថាទិកំ ទេហិ។ **ឥមំ ករា**តិ ឯតំ រជនបចនាទិ ករោហិ។ **ឥមំ អានយា**តិ ឯតំ រជនកដ្ឋាទឹ អានេហិ។ **ឥមំ ទេមី**តិ ឯតំ វត្ថាទិកំ តវ ទេមិ។ **សមាបន្នេ**តិ កតេ។ តស្មា កប្បិយំ ភណ្ឌំ បរិវត្តេន្តេន អញ្ញាតកេហិ សទ្ធឹ "ឥមំ ទេហី"តិ វទតោ វិញ្ញត្តិ, "ឥមំ គណ្ហាហី"តិ វទតោ សទ្ធាទេយ្យវិនិបាតនំ, "ឥមិនា ឥមំ ទេហី"តិ វទតោ កយវិក្កយន្តិ វុត្តា តិស្សោ អាបត្តិយោ។ មាតាបិតូហិ បន សទ្ធឹ កយវិក្កយមត្តំ មោចេន្តេន បរិវត្តេតព្ពំ។ អយញ្ហិ កយវិក្កយោ ឋបេត្វា បញ្ចសហធម្មិកេ អវសេសេហិ គិហិបព្ពជិតេហិ ន វដ្ដតិ។ សចេ បន នវកម្មានិ ការេតិ, អដ្ឋកថាបមាណេន បាចិត្តិយមត្តំ ទេសេតព្ពំ។

១១៩-១២០. ឥទានិ បរិណាមនវសេន អាបត្តិភេទំ ទស្សេតុំ "**អត្តនោ**"តិអាទិ អារទ្ធំ។ តត្ថាយំ បិណ្ឌត្ថោ – សង្ឃស្ស នតំ លាភំ អត្តនោ បរិណាមេយ្យ, និស្សគ្គិ។ អញ្ញតោ បុគ្គលស្ស បរិណាមេយ្យ, បាចិត្តិ។ អញ្ញស្ស សង្ឃស្ស វា ចេតិយស្ស វា បរិណាមេយ្យ, ទុក្កដំ។ អញ្ញស្ស បុគ្គលស្ស វា ចេតិយស្ស វា នតំ លាភំ អត្តនោ វា សង្ឃស្ស វា អញ្ញបុគ្គលស្ស វា អញ្ញចេតិយស្ស វា បរិណាមេយ្យ, ទុក្កដន្តិ យោជនា។ តត្ថ **នត**ន្តិ កាយេន វា វចសា វា និន្នំ កតំ។ **លាភ**ន្តិ លភិតព្ពំ ចីវរាទិ។ **អញ្ញតោ** អញ្ញស្មឹ បុគ្គលេ វា ចេតិយេ វា, ចេតិយេ បន ទុក្កដំ។ **អញ្ញស្សា**តិ ចេតិយាទិនោ អន្តមសោ សុនខស្ស។ **អញ្ញតោ វា**តិ ចេតិយាទិម្ហិ វា។ **សង្ឃស្សា**តិ បន ឥទំ

កាកក្ខិគោឡកញ្ញាយេន “នតំ បរិណាមេយ្យា”តិ ឧភយត្ថ បរិវត្តតិ។ និស្សជ្ជំ សកសញ្ញាយ ន ទទេយ្យ វា, ទុក្កដន្តិ សម្ពន្ធោ។ **អញ្ញថា** អញ្ញេន បការេន, ថេយ្យសញ្ញាយ ន ទទេយ្យ ចេតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ឥតរ**ន្តិ វត្ថុវសេន អញ្ញំ បារាជិកំ ថុល្លច្ចយំ ទុក្កដញ្ច ហោតីតិ អត្ថោ។

និស្សគ្គិយនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១២. បាចិត្តិយនិទ្ទេសវណ្ណនា

១២១. មុសា ...បេ.... ហរណេតិ និមិត្តត្ថេ ភុម្មវចនំ, តស្ស “បាចិត្តិ វុត្តា”តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ ឯវំ សព្ពត្ថ។ **មុសាវាទេ**តិ និបាតេន សទ្ធឹ តប្បុរិសោ។ បុព្ពេបិ ជានិត្វា វចនក្ខណេបិ ជានន្តស្ស មុសាភណន និមិត្តន្តិ អត្ថោ។ **ភណន**ញ្ច នាម ឥធ អភូតស្ស វា ភូតតំ, ភូតស្ស វា អភូតតំ កត្វា កាយេន វា វាចាយ វា វិញ្ញាបនប្បយោគោ។ បារាជិកសង្ឃាទិសេសាចារវិបត្តិយោ អមូលិកាយ ចោទេន្តស្ស យថាក្កមំ សង្ឃាទិសេសបាចិត្តិយទុក្កដានិ។ អនុបធារេត្វា សហសា ភណន្តស្ស, “អញ្ញំ ភណិស្សាមី”តិ អញ្ញំ ភណន្តស្ស យស្ស ភណតិ, សោ ន សុណាតិ, តស្ស ច អនាបត្តិ។

ឱមសតិ អមនាបតាយ កណ្ណេសុ វិជ្ឈតិ វិយ ឯតេន, ឱមសតិ វាតិ **ឱមសោ,** សោ ចាយំ វាទោច, តស្មឹ។ ទីឃោ បន គាថាពន្ធវសេន។ ឯវំ សព្ពត្ថ។ ហីនុក្កដ្ឋេសុ ច ជាតិនាមគោត្តវយកម្មសិប្បអាពាធលិង្គកិលេស អាបត្តិអក្កោសសង្ខាតេសុ ទសសុ ភូតេន វា អភូតេន វា “ខត្តិយោសិ, ចណ្ឌាលោសី”តិអាទិនា កាយេន វា វាចាយ វា អនញ្ញាបទេសេន ភិក្ខុនោ ខុំសេតុកាមតាយ អក្កោសវចនេតិ អត្ថោ។ “សន្តិ ឥធេកច្ចេ ចណ្ឌាលា”តិអាទិនា អញ្ញាបទេសេន វា “ចោរោសិ, វិការីសិ, មាតុឃាតកោសី”តិអាទីហិ បាឡិមុត្តបទេហិ វា ភិក្ខុស្ស, យថា វា តថា វា អនុបសម្បន្នំ, បរម្មុខា បន សព្ពម្បិ អក្កោសន្តស្ស ទុក្កដំ។ កេវលំ ទវកម្យតាយ វទតោ បន សព្ពត្ថ ទុព្ភាសិតំ។

បេសុញ្ញហរណេតិ បិសុណស្ស ភាវោ បេសុញ្ញំ។ អត្តនោ បិយកម្យតាយ វា បរស្ស បរេសុ ភេទាធិប្បាយេន វា ជាតិអាទីហិ ឱមសន្តស្ស ភិក្ខុនោ វចនំ សុត្វា ភិក្ខុស្ស តស្ស បេសុញ្ញស្ស ហរណេ។ អនុបសម្បន្នស្ស ហរណេ ទុក្កដំ។ បទំ បទំ **បទសោ,** វិច្ឆាយំ សោ, កោដ្ឋាសេន កោដ្ឋាសេនាតិ អត្ថោ។ សង្គីតិត្តយារុឡ្ហោ តិបិដកធម្មោ, អនារុឡ្ហោ ច រាជោវាទាទិកោ **ធម្មោ** នាម, តេន សហ បទសោតិ និបាតស្ស តតិយាតប្បុរិសោ។ **បទសោធម្មេ**តិ ឯកក្ខរាទិនា កោដ្ឋាសេន កោដ្ឋាសេន អនុបសម្បន្នេន សទ្ធឹ យថាវុត្តធម្មភណនេតិ អត្ថោ។ បទសោធម្មភណនញ្ហិ បទសោធម្ម-សទ្ទេន ឧបចារេន វុត្តំ។ អនុបសម្បន្នេន សទ្ធឹ ឯកតោ ឧទ្ទេសគ្គហណេ សជ្ឈាយករណេ, តំសន្តិកេ ឧទ្ទេសគ្គហណាទិកេ ច តេន សទ្ធឹ ឯកតោ យេភុយ្យេន បគុណំ គន្ថំ ភណន្តស្ស ឱសារេន្តស្ស ខលិតដ្ឋានេ “ឯវំ ភណាហី”តិ ឯកតោ ភណន្តស្សបិ អនាបត្តិ។

អន្តមសោ វត្ថាទិនា យេន កេនចិ សព្ពច្ឆន្នំ ឆទនំ អនាហច្ច ទិយឌ្ឍហត្ថុព្ពេធេនាបិ សព្ពបរិច្ឆិន្នំ យេភុយ្យេនឆន្នំ យេភុយ្យេនបរិច្ឆិន្នញ្ច សេនាសនំ អគារន្តិ អធិប្បេតំ។ តត្រដ្ឋោ បន ភិក្ខុំ បបេត្វា អន្តមសោ បារាជិកវត្ថុភូតោ តិរច្ឆានគតោបិ អន្តមសោ តទហុជាតា ឥត្ថីបិ ឧបចារតោ អគារ-សទ្ទេន វុច្ចតិ។ សហ អគារេនាតិ **សាគារោ**, ភិក្ខុ។ ឧបចារេនេវ ច បន អនុបសម្បន្នេន, មាតុគាមេន ច សហ សេយ្យកប្បនំ សាគារភាវោ នាមាតិ គហេតព្ពំ។ សង្ឃសម្មតំ សេនាសនបញ្ញាបកាទិភេទំ ឧបសម្បន្នំ អយសកាមា ហុត្វា ភិក្ខូហិ យេន ច ឧជ្ឈាបេន្តិ អវជានាបេន្តិ អវណ្ណាយ ឱលោកាបេន្តិ, លាមកតោ វា ចិន្តាបេន្តិ, តំ វចនំ **ឧជ្ឈាបនកំ**។ យេន ខីយន្តិ សព្ពត្ថ តស្ស អវណ្ណំ បកាសេន្តិ, តំ **ខីយនំ**។

១២២. តលន្តិ ហត្ថតលមធិប្បេតំ។ តគ្គហណេន បន កាយោវ គលំ។ **សត្តី**តិ កាយប្បដិពទ្ធា សត្តិ អាវុធ វិសេសោ, ឧបលក្ខណត្តា បន សព្ពម្បិ កាយប្បដិពទ្ធំ សត្តិ។ តលញ្ច សត្តិ ច **តលសត្តិ**។ ឥធ បន កោបេន ភិក្ខុស្ស តលសត្តិឧគ្គិរណំ តលសត្តិ។ សចេ បន វិរទ្ធោ បហារំ ទេតិ, ន បហរិតុកាមតាយ ទិន្នត្តា ទុក្កដំ, ប ហរិតុកាមតាយ បាចិត្តិយំ, អនុបសម្បន្នេ ទុក្កដំ, មោក្ខាធិប្បាយស្ស អនាបត្តិ។

បញ្ញត្តេន វទតោ ឧបសម្បន្នស្ស វា តេន វុច្ចមានធម្មស្ស វា អនាទរករណំ **អនាទរោ**។ អនុបសម្បន្នស្ស តេន វុច្ចមានស្ស វា ឧបសម្បន្នេន, បរេន វា អបញ្ញត្តេន វា វុច្ចមានស្ស អនាទរេ ទុក្កដំ។

“ឩនវស្សោ ត្វំ មញ្ញេ”តិអាទិនា ភិក្ខុនោ កុក្កុច្ចស្ស ឧប្បាទនំ អនុបសម្បន្នស្ស ទុក្កដំ។

អនាបុច្ឆា គាមប្បវេសនេតិ បកតិវចនេន បុច្ឆិតុមនុរូបំ អន្តោឧបចារសីមាយ ទស្សនូបចារេ ភិក្ខុំ ទិស្វា “វិកាលេ គាមប្បវេសនំ អាបុច្ឆាមី”តិ អនាបុច្ឆិត្វា វិកាលេ គាមប្បវេសនេ។ ទីឃោ បន សន្ធិវសេន។ អាបទាសុ អនាបត្តិ។

បរម្បរភោជនេតិ បរោ ច បរោ ច បរម្បរា ម-ការោ សន្ធិវសេន, តស្មា បរម្បរា ឧប្បត្តិវិសយអបាទានវចនំ, បរតោ បរតោ លទ្ធា ភុញ្ជនេតិ អត្ថោ។ អយមេត្ថ អធិប្បាយោ – បញ្ចហិ ភោជនេហិ នាមំ គហេត្វា និមន្តិតស្ស យេន យេន បឋមំ និមន្តិតោ, តស្ស តស្ស ភោជនតោ ឧប្បជ្ជិបាជិយា, “មយ្ហំ ភត្តបច្ចាសំ តុយ្ហំ ទម្មី”តិ វា “វិកប្បេមី”តិ វា អាទិនា សម្មុខា វា បរម្មុខា វា អវិកប្បេត្វា វា អញ្ញតោ អញ្ញតោ បញ្ចភោជនាទីនិ លទ្ធា ភុញ្ជមានេតិ។ គិលានចីវរទានចីវរការសមយេ អនាបត្តិ។

១២៣. សេយ្យំ សេនាសនានិ វា អនុទ្ធរិត្វា គមនេតិ សម្ពន្ធោ។ **វា**-សទ្ទោ សមុច្ចយេ។ តត្ថ “ភិសិ ចិមិលិកា ឧត្តរត្ថរណំ ភូមត្ថរណំ តដ្ដិកា ចម្មក្ខណ្ឌោ និសីទនំ បច្ចត្ថរណំ តិណសន្ថារោ បណ្ណសន្ថារោ”តិ (បាចិ. ១១៦) វុត្តាសុ ទសសុ សេយ្យាសុ ឯកម្បិ អត្តនោ វស្សគ្គេន គហេត្វា សង្ឃិកេ សព្ពប្បជិច្ចន្នេ គុត្តេ សេនាសនេ សន្ថរិត្វា វា សន្ថរាបេត្វា វា យថា ឋបិតំ ឧបចិកាទីហិ ន ខជ្ជតិ, តថា ឋបនវសេន អនុទ្ធរិត្វា បរិក្ខិត្តស្ស អារាមស្ស បរិក្ខេបំ, អបរិក្ខិត្តស្ស ឧបចារំ អតិក្កមិត្វា គមនេ ច, តថា មញ្ចបីឋតិសិកោច្ឆសង្ខាតានិ សេនាសនានិ វស្សកាលេ អជ្ឈោកាសេ សន្ថរិត្វា វា សន្ថរាបេត្វា វា អនុបសម្បន្នេន អនុទ្ធរិត្វា ថាមមជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស លេឌ្ឌុបាតំ អតិក្កមិត្វា គមនេ ចាតិ អត្ថោ។ យថាវុត្តតោ បន អញ្ញត្ថ ទុក្កដំ។

ឥត្ថិយា អទ្ធានគមនេតិ “គច្ឆាម ភគិនិ, គច្ឆាម អយ្យា”តិ អញ្ញមញ្ញំ សំវិទហិត្វា “អជ្ជ វា ស្វេ វា”តិអាទិនា និយមិតកាលវិសង្កេតំ អកត្វាបិ ទ្វារវិសង្កេតំ មគ្គវិសង្កេតំ កត្វាបិ ឥត្ថិយា សទ្ធឹ អទ្ធានមគ្គគមនេតិ អត្ថោ។

ឯកេកាយ និសីទនេតិ ឯកេន ឯកាតិ ឯកេកា, តស្សា និសជ្ជាយាតិ អត្ថោ។ ឯកេន សហ ឯកិស្សា និសជ្ជំ វិនា ឯកាយ សហ ឯកស្ស និសជ្ជំ នាម នត្ថីតិ ឯកាយ សហ ឯកស្ស និសជ្ជាយំ សតិ និសិន្នស្ស ភិក្ខុនោ បាចិត្តិយន្តិ អធិប្បាយោ។ “ឯកាយេកនិសីទនេ”តិ វា បាឋោ។

១២៤. រូបាទីនំ ឧបសំហារេន, ភយានកកថាកថនេន វា ឧបសម្បន្នស្ស **ភីសាបនេ**។ អនុបសម្បន្នស្ស ទុក្កដំ។

អាកោដនេ ឧបសម្បន្នស្ស អន្តមសោ ឧប្បលបត្តេនាបិ បហារទានេ។ អនុបសម្បន្នស្ស អន្តមសោ តិរច្ឆានគតស្សាបិ ទុក្កដំ។ មោក្ខាធិប្បាយស្ស អនាបត្តិ។

សង្ឃមជ្ឈេ វិនយធរេន អនុយុញ្ជិយមានស្ស បុច្ឆិតតោ អញ្ញស្ស វាទោ អញ្ញេន អញ្ញំ បដិចរណំ **អញ្ញវាទោ**។ តថេវ បុច្ឆិយមានស្ស អកថេតុកាមតាយ វិហេសនំ តុណ្ហីភាវោ **វិហេសា**។ អញ្ញវាទកស្ស វិហេសកស្ស ច ញត្តិទុតិយកម្មេន អញ្ញវាទកវិហេសកកម្មេ កតេ បុន អញ្ញវាទេ វិហេសាយ បាចិត្តិយំ។ អនារោបិតេ បន កម្មេ ទុក្កដំ។ កិញ្ចិ វីតិក្កមំ ទិស្វា “អាវុសោ, ឥទំ នាម តយា កត”ន្តិ វុត្តេ តំ ន កថេតុកាមោ តុណ្ហីភូតោ សង្ឃំ វិហេសេតីតិ **វិហេសកោ**។ អនាចារំ អាចរិត្វា សង្ឃមជ្ឈេ អាបត្តិយា, វត្ថុនា វា អនុយុញ្ជិយមានេ តំ អកថេតុកាមោ “កោ អាបន្នោ, កិស្មិំ អាបន្នោ”តិអាទិនា នយេន អញ្ញេហិ វចនេហិ តំ វចនំ បដិច្ឆាទេន្តោ យោ អញ្ញំ វទតិ, អយំ **អញ្ញវាទកោ** នាម។

ទុដ្ឋុល្លំ នាម បារាជិកសង្ឃាទិសេសា, ឥធ បន សង្ឃាទិសេសោវ។ បកាសោ ច ឆាទោ ច **បកាសឆាទោ,** ទុដ្ឋុល្លស្ស បកាសឆាទោតិ តប្បុរិសោ។ អភិណ្ហាបត្តិកស្ស ភិក្ខុនោ អាយតឹ សំវរត្ថាយ អាបត្តិបរិយន្តំ កុលបរិយន្តញ្ច កត្វា វា អកត្វា វា តិក្ខត្តុំ អបលោកេត្វា កាតព្ពំ។ ភិក្ខុសម្មុតឹ ឋបេត្វា អនុបសម្បន្នស្ស “អយំ អសុចឹ មោចេត្វា សង្ឃាទិសេសំ អាបន្នោ”តិអាទិនា នយេន វត្ថុនា សទ្ធឹ អាបត្តិំ ឃដេត្វា តស្ស ទុដ្ឋុល្លស្ស បកាសនេ អារោចនេ ច, តស្សេវ យេន កេនចិ ឧបាយេន ញត្វា ឆាទនេ ច, អទុដ្ឋុល្លារោចនេ ឆាទនេ ច, អនុបសម្បន្នស្ស បន បុរិមបញ្ចសិក្ខាបទេ ឥតរា ទុដ្ឋុល្លេបិ ទុក្កដំ។

ហាសោទកេតិ ឯត្ថ ហាសេ ឧទកេតិ បទវិភាគោ វេទិតព្ពោ។ យេន កេនចិ សរីរាវយវេន ហសាធិប្បាយស្ស ឧបកច្ឆកាទីសុ ហាសេ ផុសនេ។ ហាសនិមិត្តញ្ហិ ផុសនំ ហាសោ។ អនុបសម្បន្នេ ទុក្កដំ។ **ឧទកេ ហាសេ**តិ ឧបរិគោប្ផកេ ឧទកេ ហសាធិប្បាយស្ស ឧម្មុជ្ជននិមុជ្ជនេន កីឡាយ។ កីឡា ហិ ឥធ ហាសោតិ វុត្តោ។ នាវាយ

កីឡតោ, ហត្ថាទិនា កដ្ឋាទិនា វា ឧទកំ ហនតោ អន្តមសោ ភាជនគតកញ្ជិកាទីនិបិ ខិបនកីឡាយ កីឡតោ ទុក្កដំ។ អហសាធិប្បាយស្ស អនាបត្តិ។

និច្ឆុភនេ វិហារាតិ សង្ឃិកវិហារតោ ភិក្ខុនោ និក្កឌ្ឍននិក្កឌ្ឍាបនេ។ ឯត្ថ ច ឯកប្បយោគេ ឯកា, នានាបយោគេ ទ្វារគណនាយ អាបត្តិយោ។ បុគ្គលិកនិក្កឌ្ឍនេ, តស្ស បរិក្ខារនិក្កឌ្ឍនេ, អនុបសម្បន្នស្ស បន តស្ស បរិក្ខារស្ស វា និក្កឌ្ឍនេ ទុក្កដំ។ ន សម្មាវត្តន្តានំ អន្តេវាសិកសទ្ធិវិហារិកានំ វា និក្កឌ្ឍនេ, អត្តនោ វិស្សាសិកស្ស វិហារា និក្កឌ្ឍនេ, ភណ្ឌនការកស្ស បន សកលសង្ឃារាមតោ និក្កឌ្ឍនេ អនាបត្តិ។

អនុបខជ្ជ សយនេតិ “វុឌ្ឍោ, គិលានោ, សង្ឃេន ទិន្នោ”តិ ជានិត្វា មញ្ចបីឋានំ វា តស្ស ភិក្ខុនោ បរិសន្តស្ស វា និក្ខមន្តស្ស វា ឧបចារំ អនុបខជ្ជ អនុបវិសិត្វា សង្ឃិកេ វិហារេ “យស្ស សម្ពាធោ ភវិស្សតិ, សោ បក្កមិស្សតី”តិ អធិប្បាយេន និសីទននិសជ្ជនវសេន សយនេ។ បុគ្គលិកេ ទុក្កដំ។

ឯត្ថ ច **បាចិត្តី**តិ ឧទ្ទិសិត្វា កានិចិ បសិទ្ធានិ ទស្សិតានិ។ អវុត្តានិ បន តាទិសានិ ឥមិនាវ សាមញ្ញវចនេន សង្គហេត្វា វេទិតព្ពានិ។ កថំ? អចេលកាទិអញ្ញតិត្ថិយានំ យស្ស កស្សចិ អាមិសស្ស សហត្ថា ទានេ ច, សប្បិនវនីតតេលមធុផាណិតមច្ឆមំសខីរទធិសង្ខាតានំ បណីតភោជនានំ អត្តនោ អត្ថាយ វិញ្ញាបេត្វា ភុញ្ជនេ, រាគបរិយុដ្ឋិតឥត្ថិបុរិសស្ស យោគេ កុលេ អនុបវិសិត្វា និសជ្ជនកប្បនេ, បញ្ចន្នំ ភោជនានំ អញ្ញតរេន និមន្តិតោ តស្មិំ ភុត្តេ វា អភុត្តេ វា សន្តំ ភិក្ខុំ អនាបុច្ឆិត្វា បុរេភត្តំ បច្ឆាភត្តំ វា យស្មិំ កុលេ និមន្តិតោ, តតោ គិលានចីវរទានការសមយំ ឋបេត្វា អញ្ញស្មិំ អញ្ញកុលប្បវេសនេ, ឋបេត្វា ឯកទិវសំ អញ្ញស្មិំ ទិនេ អាវសថបិណ្ឌស្ស អគិលានេន ហុត្វា ភុញ្ជនេ, រត្តិបរិច្ឆេទំ វា ភេសជ្ជបរិច្ឆេទំ វា កត្វា បវារិតតោ ឧត្តរិ អញ្ញត្រ បុន បវារណាយ អញ្ញត្រ និច្ចប្បវារណាយ វិញ្ញាបនេ, អញ្ញត្រ តថារូបបច្ចយា គាមតោ និក្ខន្តសេនាទស្សនាយ គមនេ, បច្ចយេនបិ គន្ត្វា តិរត្តតោ ឧត្តរិ សេនាយ វាសេ, តស្ស ច វសន្តស្ស យុទ្ធង្គានពលគណង្គាន សេនានិវេសអនីកទស្សនត្ថំ គមនេ, បិដ្ឋាទីហិ កតមជ្ជសង្ខាតសុរាយ, បុប្ផាទីហិ កតអាសវសង្ខាតមេរយស្ស ច បានេ, បទីបុជ្ជលបត្តបចនាទិការណំ វិនា វិសិព្ពិតុកាមតាយ អគិលានស្ស អគ្គិនោ ជាលនជាលាបនេ, កប្បពិន្ទុំ អនាទាយ នវចីវរបរិភោគេ, សាមំ ចីវរំ វិកប្បេត្វា អបច្ចុទ្ធារាយ បរិភោគេ, ភិក្ខុសន្តកបត្តាទិនោ អន្តមសោ ហសាធិប្បាយេនបិ អបនិធានេ អបនិធាបនេ, សញ្ចិច្ច តិរច្ឆានគតស្ស ជីវិតវោរោបនេ, សញ្ចិច្ច យថាធម្មំ និហតាធិករណស្ស បុនកម្មាយ ឧក្កោដនេ, សញ្ចិច្ច ថេយ្យសត្ថេន សទ្ធិំ សំវិធាយ ឯកទ្ធានគមនេ, ភិក្ខូហិ សិក្ខាបទេហិ វុច្ចមានស្ស អញ្ញំ អវិចារេត្វា “ន តត្ថ សិក្ខិស្សាមី”តិ ភណនេ, សិក្ខាបទវិវណ្ណនេ, ឥមេសំ “សុត្វា ឱរមិស្សាមី”តិ អធិប្បាយំ វិនា វិវាទាបន្នានំ ឧបស្សុតិដ្ឋានេ, ធម្មិកានំ កម្មានំ ឆន្ទំ ទត្វា បច្ឆា ខីយនធម្មាបជ្ជនេ, សង្ឃេ វិនិច្ឆយេ វត្តមានេ ឆន្ទំ អទត្វា បក្កមនេ, សមគ្គេន សង្ឃេន ចីវរំ ទត្វា បច្ឆា ខីយនធម្មាបជ្ជនេ, អញ្ញត្រ អជ្ឈារាមា អជ្ឈាវសថា វា រតនស្ស វា រតនសម្មតស្ស វា ឧគ្គណ្ហនឧគ្គហាបនេ បាចិត្តិយន្តិ។

បាចិត្តិយនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៣. សមណកប្បនិទ្ទេសវណ្ណនា

១២៥. សមណកប្បាតិ សមណវោហារា។ ភវន្តិ, អហេសុន្តិ វា ភូតា, វត្តមានេ, ភូតេ វា តប្បច្ចយោ។ វិរូឡ្ហមូលាទិភាវំ អាបជ្ជិត្វា វឌ្ឍមានកានំ, វឌ្ឍិត្វា មហន្តភាវំ បត្តានញ្ច រុក្ខលតាទិសង្ខាតានំ ភូតានំ គាមោ, ភូតា ឯវ វា គាមោ សមូហោ **ភូតគាមោ**។ តស្ស សមារម្ភោ ឆេទនផាលនាទិ, តស្មិំ។ និមិត្តត្ថេ ចេតំ ភុម្មំ, តំហេតុ បាចិត្តិយំ ហោតីតិ អត្ថោ។ កតកប្បិយំ សមណកប្បិយំ ភវេតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ កតំ កប្បិយំ យស្សាតិ ពហុព្ពីហិ។ កេនាតិ អាហ “**នខេនា**”តិអាទិ។

១២៦. ឥទានិ យស្ស សមារម្ភោ, តំ ភូតគាមំ វិភជិត្វា ទស្សេតុំ “**ស មូលា**”តិអាទិ អារទ្ធំ។ **សោ**តិ ភូតគាមោ។ ភវិតុំ ឧប្បជ្ជិតុំ បយោជេតីតិ ការិតន្តា តប្បច្ចយោ, បភាវិតោ ឧប្បាទិតោតិ អត្ថោ។ អថ វា បភវនំ បភវោ, ឧប្បត្តិ, សោវ បភវោ, បភាវំ ករោតីតិ នាមធាតុតោ កត្តរិ តប្បច្ចយោ, បភាវិតោ ឧប្បន្នោតិ អត្ថោ។ មូលញ្ច ខន្ធោ ច ពីជញ្ច អគ្គញ្ច ផឡុ ច មូល...បេ.... ផឡូនិ។ **ផឡុ** នាម បព្ពំ។ តានិយេវ ពីជានិ, តេហិ បភាវិតោ ឧប្បាទិតោ, អថ វា តេហិ អវធិភូតេហិ, ការណភូតេហិ វា បភាវិតោ ឧប្បន្នោតិ កមេន វិកប្បទ្វយេ សមាសទ្វយំ វេទិតព្ពំ។ តត្ថ **មូលពីជំ** នាម ហលិទ្ទិសិង្គិវេរាទិ។

ខន្ធពីជំ នាម អស្សត្ថនិគ្រោធាទិ។ **ពីជពីជំ** នាម បុព្ពណ្ណាបរណ្ណាទិ។ **អគ្គពីជំ** នាម ហិរិវេរាទិ។ **ផឡុពីជំ** នាម ឧច្ឆុនឡាទិ។ តត្ថ មូលពីជាទីនិ បញ្ច ពីជគាមោ។ តន្និព្ពត្តោ រុក្ខលតាទិ ភូតគាមោ។

ឥទានិ តេសុ ពីជគាមសមារម្ភេ ទុក្កដំ ទស្សេតិ អបរទ្ធេន។ ភូតគាមវិយោជិតំ ពីជំ អារម្ភេ ទុក្កដន្តិ សម្ពន្ធោ។ ភូតគាមតោ វិយោជិតន្តិ តប្បុរិសោ។ **ពីជ**ន្តិ ភូមិយំ រោបិតមរោបិតម្បិ និគ្គតវិទត្ថិមត្តបត្តវដ្ដិបិ មូលពីជានិ។ “អារម្ភេ”តិ កិតកបច្ចយស្ស យោគេ អវុត្តេ កម្មនិ ឆដ្ឋុប្បត្តិយំ វិកប្បេន ឧភយត្ថ ទុតិយា។ **អារម្ភេ**តិ សមារម្ភេ។ តស្មា “ឥមំ បុប្ផំ ផលំ វា ជាន, ឥមំ កប្បិយំ ករោហី”តិអាទិនា កប្បិយវចនេន ភូតគាមតោ វិយោជិតំ ពីជជាតំ ពីជគាមបរិមោចនត្ថំ បុន កប្បិយំ ការាបេត្វា បរិភុញ្ជិតព្ពំ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, បញ្ចហិ សមណកប្បេហិ ផលំ បរិភុញ្ជិតុំ អគ្គិបរិជិតំ សត្ថបរិជិតំ នខបរិជិតំ អពីជំ និព្ពត្តពីជញ្ញេវ បញ្ចម”ន្តិ (ចូឡវ. ២៥០) វុត្តេសុ បញ្ចសុ នខបរិជិតាទីនិ តីណិ ទស្សិតានិ។

១២៧. ឥទានិ អវសិដ្ឋានិ ទ្វេ ទស្សេតុំ “**និព្ពត្តពីជ**”ន្តិអាទិកំ បឋមទ្ធំ អាហ។ តត្ថ **និព្ពត្តពីជ**ន្តិ និព្ពត្តនិយន្តិ និព្ពត្តំ, និបុព្ព វតុ វត្តនេតិមស្មា តប្បច្ចយោ, និព្ពត្តំ ពីជំ យស្ស តំ និព្ពត្តពីជំ, ពីជំ និព្ពត្តេត្វា វិសុំ កត្វា បរិភុញ្ជិតព្ពំ អម្ពបនសាទិ។ **នោពីជំ** នាម តរុណម្ពផលាទិ។ ឥទានិ ពីជគាមភូតគាមេសុ កប្បិយករណប្បការាទិវិសេសំ ទស្សេន្តោ “**កដាហ**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ កដាហេន ពទ្ធំ ពីជំ យេសន្តិ ពាហិរត្ថោ។

១២៨. ភាជនេ ភូមិយម្បិ វា ឯកាពទ្ធេសុ ពីជេសុ ឯកស្មិញ្ច កប្បិយេ កតេតិ យោជនា។ **ពីជេសូ**តិ ពីជគាមភូតគាមេសុ ។ ភូតគាមោបិ ហិ ឥធ “ពីជ”ន្តិ វុឡ្ហីវសេន វុច្ចតិ។

១២៩. **និក្ខិត្តេ**តិ ឋបិតេ។ **កប្បិយំ បុន ករេយ្យា**តិ ជាតមូលបណ្ណភាវតោ ភូតគាមត្តា ភូតគាមតោ បរិមោចិតំ ពីជគាមបរិមោចនត្ថំ បុន កប្បិយំ ការេយ្យាតិ អត្ថោ។ តេនាហ “**ភូតគាមោ ហិ សោ តទា**”តិ។ **ហិ**-សទ្ទោ ហេតុម្ហិ។ **តទា**តិ មូលេ ច បណ្ណេ ច ជាតកាលេ សចេ មូលមត្តំ សញ្ជាយតិ, ឧបរិភាគេ សចេ អង្កុរោ ជាយតិ, ហេដ្ឋាភាគេ ឆិន្ទិតុំ វដ្ដតិ។ មូលមត្តេសុ វា បន បណ្ណមត្តេសុ វា និគ្គតេសុ សចេបិ រតនប្បមាណាបិ សាខា និក្ខមន្តិ, ពីជគាមសង្គហិតា ហោន្តិ។

១៣០. ឧទកសម្ភវោ សេវាលោ ច ចេតិយាទីសុ សេវាលោ ច ភូតគាមោវាតិ សម្ពន្ធោ។ **អាទិ**-សទ្ទេន បាការាទិគ្គហណំ។ យទិ ទ្វេ តីណិ បណ្ណានិ ន ជាយន្តិ, អគ្គពីជសង្គហំ គច្ឆតិ។ សុក្ខោ បន សម្មជ្ជិតព្ពោ។ មូលបណ្ណេ វិនិគ្គតេ ពីជោបិ ភូតគាមោវាតិ សម្ពន្ធោ។ **បណ្ណេ**តិ ឥមិនា អង្កុរមត្តំ បដិក្ខិបតិ។

១៣១. យដាទិបិដ្ឋេ សេវាលោ ច អហិឆត្តកមកុឡញ្ច ទុក្កដស្សេវ វត្ថូនីតិ សម្ពន្ធោ។ **បិដ្ឋេ**តិ ឥមិនា អន្តោ អព្ពោហារិកោតិ ទស្សេតិ។ **ផុល្ល**ន្តិ ផុល្លិតំ អហិឆត្តកំ។ **អព្យវហារិក**ន្តិ អាបត្តិវោហារយោគ្គំ ន ហោតីតិ អត្ថោ។

១៣២. អល្លរុក្ខេ លាខានិយ្យាសឆត្តានិ វិកោបិយ គណ្ហតោ តត្ថ អក្ខរំ ឆិន្ទតោ វាបិ បាចិត្តីតិ សម្ពន្ធោ។ **តត្ថា**តិ អល្លរុក្ខេ។ “វិកោបយ”ន្តិ បោត្ថកេសុ បាឋោ ទិស្សតិ, សោ អបាឋោ បឋមន្តតាយ ការណាភាវតោ។ “វិកោបិយា”តិ បន បាឋោ គហេតព្ពោ។ **វិកោបិយា**តិ ឥមិនា អវិកោបេត្វា គហណេ អនាបត្តីតិ ទីបេតិ។

១៣៣. **ទារុមក្កដកាទិនា**តិ អាណី កោដ្ដេត្វា ទារុយន្តំ កត្វា តត្ថ កណ្ដកំ ឱលម្ពេន្តិ, ឯតំ ទារុមក្កដកំ នាម។ **អាទិ**-សទ្ទេន កណ្ដកពន្ធនាទីនំ គហណំ។ តិណាទី ឆិន្ទិតុំ, គណ្ឋិកំ កាតុញ្ច ន កប្បតីតិ យោជនា។ **ឆិន្ទិតុ**ន្តិ ឆិន្ទនំ។

១៣៤. **ភូតគាមំ វា**តិ ភូតគាមំ វា។ **ពីជំ វា**តិ ពីជគាមំ វា។ “ឆិន្ទ វា”តិអាទិនា សព្ពត្ថ **វា**-សទ្ទោ យោជេតព្ពោ។ **បច វា**តិ បចនំ ករោហីតិ វា។ “បជ” ឥតិ វា បាឋោ, តស្ស ឧប្បាទេហីតិ អត្ថោ។ “ឥមំ រុក្ខំ ឆិន្ទាហី”តិអាទិនា បន អវត្វា “រុក្ខំ ឆិន្ទា”តិអាទិនា អនិយមេត្វា វត្តុំ វដ្ដតិ។

១៣៥. **ឥម**ន្តិ ឯតំ រុក្ខាទឹ។ **ឥមំ សោធេហី**តិ ឯត្ថ ឥតិ-សទ្ទំ កត្វា អត្ថោ វត្តព្ពោតិ។

សមណកប្បនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៤. ភូមិនិទ្ទេសវណ្ណនា

១៣៦. យាសុ វុត្ថំ បក្កញ្ច កប្បតិ, តា កប្បិយា ភូមិយោ សម្មុតិ ច សម្មុតិកុដិ ច...បេ.... គហបតិ ច គហបតិកុដិ ចាតិ ឥមា ចតស្សោ ហោន្តីតិ យោជេត្វា អត្ថោ វេទិតព្វោ។ តត្ថ **ភេសជ្ជក្ខន្ធកេ** (មហាវ. ២៩៥) វុត្តាយ ឧត្តិទុតិយកម្មវាចាយ, អបលោកនកម្មវសេន វា សាវេត្វា សម្មា ឧត្តិសម្បន្នំ ករិយតីតិ **សម្មុតិ,** ថម្ភានំ ភិត្តិបាទានំ វា ឧគ្គមនំ ឧទ្ធំ កត្វា ឋបនំ, “កប្បិយកុដឹ ករោមា”តិ វាចាយ សាវនញ្ច អន្តំ យស្សា សា **ឧស្សាវនន្តា**។ តថា ច វុត្តំ “ថម្ភប្បតិដ្ឋានញ្ច វចនបរិយោសានញ្ច សមកាលំ វដ្ដតី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ២៩៥)។ និសាទនំ បវិសនំ សន្និវេសនំ និសាទោ, គុន្នំ វិយ និសាទោ ឯតិស្សាតិ **គោនិសាទិ**។ ភិក្ខុំ ឋបេត្វា សេសសហធម្មិកា សព្ពេ ច ទេវមនុស្សា ឥធ **គហបតី**តិ សាមញ្ញេន អធិប្បេតា។ ឯត្ថ បន គហបតិសម្ពន្ធិនី កុដិ ទីឃេន គហបតី។

“យំ បន អកប្បិយភូមិយំ សហសេយ្យប្បហោនកេ គេហេ វុត្ថ”ន្តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ២៩៥) **អដ្ឋកថា**វចនតោ យំ សង្ឃេ អាកង្ខតិ វិហារំ វា អឌ្ឍយោគំ វា បាសាទំ វា ហម្មិយំ វា គុហំ វា លេណាទី វា, តេសម្បិ សាមញ្ញវចនំ វិញ្ញាយតីតិ តំតំលក្ខណប្បត្តា សហសេយ្យប្បហោនកា លេណាទយោ ចតូស្វេវ កុដីសុ អន្តោគធាតិ វេទិតព្ពំ។ ឥមាសុ ចតូសុ សហសេយ្យប្បហោនកេ បទេសេ យំ សង្ឃិកំ បុគ្គលិកំ វា ភិក្ខុសន្តកំ ឯករត្តម្បិ អន្តោវុត្ថំ អនុបសម្បន្នេន បក្កញ្ច យាវកាលិកំ យាមកាលិកញ្ច អន្តោវុត្ថអន្តោបក្កសង្ខំ ន គច្ឆតិ, កោ បន វាទោ ឥតរទ្វយេ។ តំ បន អកប្បិយភូមិយម្បិ វុត្ថំ បក្កញ្ច វដ្ដតិ។ តេន វុត្តំ “**យាសុ វុត្ថំ បក្កញ្ច កប្បតី**”តិ។

១៣៧. វាសត្ថាយ កតេ សង្ឃិកេ វា ឯកសន្តកេ វា សហសេយ្យប្បហោនកេ គេហេ កប្បិយាកុដិ លទ្ធព្ពាតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ **វាសត្ថាយា**តិ ឥមិនា អវាសត្ថាយ កតំ និវត្តេតិ។ **ឯកសន្តកេ**តិ ឯកស្ស ភិក្ខុនោ សន្តកេ។ **កប្បិយាកុដី**តិ ភាវប្បធានោយំ និទ្ទេសោ, ន ហិ គេហេ គេហំ លទ្ធុំ យុជ្ជតីតិ កប្បិយកុដិតាតិ អត្ថោ។ ទីឃោ បន គាថាវសេន, កប្បិយា កុដិតាតិ វា វិសេសនវសេន ទដ្ឋព្ពំ។ **សហសេយ្យប្បហោនកេ**តិ ឯត្ថ សហសេយ្យប្បហោនកំ វាសាគារលក្ខណេ វុត្តលក្ខណំ សេនាសនំ។

១៣៨. ឥទានិ តា កុដិយោ កមេន ទស្សេត្វា តត្ថ បដិបជ្ជិតព្ពវិធិំ, តាសំ សព្ពថាបគមញ្ច ទស្សេតុំ **“គេហេ”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ “កប្បិយកុដឹ ករោម, កប្បិយកុដឹ ករោមា”តិ ឯវមីរយន្តិ សម្ពន្ធោ។ ឥដ្ឋកា ច ថម្ភា ច “ឥដ្ឋកាថម្ភា”តិ វត្តព្ពេ រស្សោ។ ឥដ្ឋកថម្ភា អាទិ យស្ស ភិត្តិបាសាទស្សាតិ ពហុព្ពីហិ។ បច្ឆា បឋមសទ្ទេន កម្មធារយោ។ “ឋបេយ្យ ចេ, សា ឧស្សាវនន្តិកា”តិ ឯវំ ចេ-សា-សទ្ទេ យោជេត្វា អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

១៣៩. សកលោ អបរិក្ខិត្តោ អារាមោបិ វាតិ សម្ពន្ធោ។ សេនាសនំ បរិក្ខិត្តំ វា ហោតុ, អបរិក្ខិត្តំ វា, ន តំ បមាណំ។

១៤០. អញ្ញេហិ កប្បិយកុដិយា អត្ថាយ ទិន្នោ វា តេសំ សន្តកោ វាតិ យោជនា។

១៤១. អវិរោធភាវេន កប្បនីយា កប្បា, កប្ប សាមត្ថិយមិច្ចេតស្មា ឥត្ថិយំ អាបច្ចយេ រូបំ, ន កប្បា អកប្បា, អកប្បា ច សា កុដិ ចេតិ **អកប្បកុដិ,** តាយ។ **សប្បិអាទី**តិ ឥមិនា សត្តាហកាលិកំ យាវជីវិកញ្ច គហិតំ។

១៤២. **តោហេវា**តិ អកប្បកុដិយំ វុត្ថសប្បិអាទីហិ ឯវ សទ្ធឹ សត្តាហកាលិកសំសដ្ឋតាយ “**សត្តាហំ កប្បតេ**”តិ វុត្តំ។ **សាមិសេ**តិ អាមិសសង្ខាតេន បុរិមទ្វយេន សហិតេ។ **សាមបាកតា**តិ សាមំ អត្តនា បាកោ ឯតស្សាតិ សាមបាកំ, សត្តាហកាលិកេន សហ បក្កំ សាមិសំ យាវជីវិកំ, តស្ស ភាវោ សាមបាកតា។ សយំ បក្កំ តំ អត្តនា សំសដ្ឋតាយ តម្បិ អាមិសំ សាមបាកគតិកំ ករោតីតិ តស្ស សាមបាកតា ហោតីតិ អធិប្បាយោ។

១៤៣. **អធិដ្ឋិតា**តិ បតិដ្ឋិតា។ ឯវ-សទ្ទោ តិដ្ឋតិសទ្ទស្ស អន្តេ ទដ្ឋព្ពោ។

១៤៤. **សព្ពេសូ**តិ ថម្ភាទីសុ សកលេសុ។ ជហិតំ វត្ថុ កុដិភូមិ យស្សា **ជហិតវត្ថុកា**។ បរិក្ខិត្តេ ជហិតវត្ថុកាតិ សម្ពន្ធោ។ **សេសា**តិ ឥតរា ទ្វេ កុដិយោ។ **ឆទនវិព្ភមា**តិ ឆទនស្ស វិនាសា។ ឯត្ថាបិ “ជហិតវត្ថុកា”តិ អានេតព្ពន្តិ។

ភូមិនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៥. ឧបជ្ឈាចរិយវត្តនិទ្ទេសវណ្ណនា

១៤៥. “ឥទំ តយា ទុក្កដំ, ទុព្ភាសិត”ន្តិអាទីនិ វត្វា ចោទនតោ, អត្តនោ វជ្ជំ អស្សរន្តស្ស សតុប្បាទវសេន សារណតោ, សម្មា បដិបត្តិយំ សារណតោ បវត្តាបនតោ វា វជ្ជាវជ្ជំ ឧបនិជ្ឈាយតិ ភុសំ ចិន្តេតីតិ ឧបជ្ឈា។ ឧបជ្ឈា ឯវ ឧបជ្ឈាយោ។ “ឯវំ តយា ពុទ្ធវចនំ សជ្ឈាយិតព្ពំ, ឯវំ អតិក្កមិតព្ពំ, ឯវំ បដិក្កមិតព្ព”ន្តិអាទិនា អាចារសិក្ខាបនេ អាចរតិ បវត្តតីតិ អាចរិយោ។ សោ ច និស្សយបព្ពជ្ជាឧបសម្បទាធម្មាចរិយវសេន ចតុព្ពិធោ។ ឧបជ្ឈា ច អាចរិយោ ច **ឧបជ្ឈាចរិយា**, តេ។ **និស្សាយ វសមានោ**តិ ឥមិនា និស្សយបព្ពជ្ជាឧបសម្បទាធម្មន្តេវាសិកេសុ យោ និស្សាយ វសតិ, តំ ទស្សេតិ។ ចតូសុ ហិ តេសុ និស្សយន្តេវាសិកេន យាវ អាចរិយំ និស្សាយ វសតិ, តាវសព្ពំ អាចរិយវត្តំ កាតព្ពំ, នេតរេហិ។ ឥតរេហិ, និស្សយមុត្តកេហិបិ យាវ ចីវររជនំ, តាវ ច អរតិវិនោទនាទិកញ្ច វត្តំ កាតព្ពំ។ អនាបុច្ឆិត្វា បត្តចីវរទានាទិម្ហិ បន ឯតេសំ អនាបត្តិ។ សទ្ធិវិហារិកស្ស បន ឧបជ្ឈាយានំ យាវ ចីវររជនំ, តាវ ច អរតិវិនោទនាទិកញ្ច អករោន្តស្ស និស្សយមុត្តកស្សាបិ អមុត្តកស្សាបិ អាបត្តិយេវ។ ឯកច្ចស្ស បត្តទានាទិតោ បដ្ឋាយ អមុត្តនិស្សយស្សេវ អាបត្តិ។ តេសុ មជ្ឈេ ទ្វេ អាចរិយស្ស យាវជីវំ ភារា។ ឥតរេ បន យាវ សមីបេ វសន្តិ, តាវទេវ, តស្មា អាចរិយេនាបិ តេសុ សម្មា វត្តិតព្ពំ, ឧបជ្ឈាយេន សទ្ធិវិហារិកេសុ វត្តព្ពមេវ នត្ថិ។ **សុបេសលោ**តិ បិយំ សីលមស្សាតិ បេសលោ, វុទ្ធិ, យ-លោបេន ព្ល-ការស្ស អត្តករណេន, សុដ្ឋុ បេសលោ សុបេសលោ, សិក្ខាកាមោតិ អត្ថោ។ **“ទន្តកដ្ឋ”**ន្តិអាទិ “ទទេ”តិមស្ស កម្មំ។ **ទទេ**តិ សម្មា អាទរេន យថាធិប្បាយំ ទទេយ្យាតិ អត្ថោ។ **កាលេ**តិ តទនុរូបេ កាលេ។

១៤៦. បត្តេ ច…បេ…. ចីវរេ ច វត្តំ ចរេតិ សម្ពន្ធោ។ **ចរេ**តិ ករេយ្យ។ តត្ថ នីចំ កត្វា សាធុកំ អបរិឃំ សន្តេន ធោវនំ, មុហុត្តំ ឧណ្ហេ ឱតាបនំ, ឋបនដ្ឋានំ ឧបបរិក្ខិត្វា ចម្មាទិនា កេនចិ អន្តរហិតាយ និក្ខិបនំ **បត្តេ វត្តំ**។ គាមំ បវិសន្តានំ និវាសនកាយពន្ធនសង្ឃាដិទានំ, ធោវិត្វា សោទកបត្តស្ស ទានំ **គាមប្បវេសេ វត្តំ**។ យទិ អាកង្ខន្តិ, បរិមណ្ឌលំ និវាសេត្វា ច បារុបិត្វា ច នាតិទូរេនច្ចាសន្នេ គមនំ, បត្តបរិយាបន្នគ្គហណញ្ច **គមនេ វត្តំ**។ និវត្តេន្តេ បន បឋមតរំ អាគន្ត្វា អាសនបញ្ញាបនំ, បាទោទកាទិឧបនិក្ខិបនំ, បត្តចីវរប្បដិគ្គហណំ **អាគមេ** អាគមនេ **វត្តំ**។ ភណន្តានំ អន្តរា កថាអនោបាតនំ សព្ពត្ថ វត្តំ។ អាសនបញ្ញាបនំ, ឧដ្ឋិតេសុ អាសនឧទ្ធរណំ, បាទបីឋកថលានំ ឧបនិក្ខិបនំ, បដិសាមនញ្ច **អាសនេ បាទបីឋេ បាទកថលេ ច វត្តំ**។ ធោតបាទដ្ឋបនកំ បាទបីឋំ។ អញ្ញំ កថលំ។ ឧបាហនា ច ចីវរញ្ចាតិ ទ្វន្ទោ, តស្មឹ។ សុក្ខអល្លចោឡេហិ បុញ្ឆនំ **ឧបាហនាយ វត្តំ**។ សិន្នចីវរស្ស មុហុត្តំ ឱតាបនំ, ចតុរង្គុលំ កណ្ណំ ឧស្សារេត្វា ចីវរសំហរណញ្ច **ចីវរេ វត្តំ**។

១៤៧. បរិភោជនីយ…បេ…. បស្សាវដ្ឋានិសុ ច វិហារសោធនេ ច បុន បញ្ញាបនេ ច វត្តំ តថាតិ សម្ពន្ធោ។ វច្ចញ្ច បស្សាវោ ច វច្ចបស្សាវា។ តិដ្ឋតិ ឯត្ថាតិ ឋានី, កុដិ។ វច្ចបស្សាវានំ ឋានីតិ តប្បុរិសោ។ អថ វា តិដ្ឋតិ ឯត្ថាតិ ឋានំ, សោយេវ សមាសោ, វច្ចបស្សាវស្ស ច បតនដ្ឋានំ, តំ អស្ស អត្ថីតិ ឥដ្ឋគេហាទិ។ បរិភោជនីយញ្ច បានីយញ្ច វច្ចបស្សាវដ្ឋានី ច **បរិ…បេ…. ដ្ឋានី**។ តាសុ តេសុ វា។ បាទោទកឧណ្ហសីតនហានោទកប្បដិយាទាបនំ **បរិភោជនីយេ វត្តំ**។ បាតព្ពបានីយេន បុច្ឆនំ ឧបដ្ឋាបនញ្ច **បានីយេ វត្តំ**។ សម្មជ្ជនបានីយឧបដ្ឋាបនំ **វច្ចបស្សាវដ្ឋានីសុ វត្តំ**។ បឋមំ បត្តចីវរាទីនិ ហរាបេត្វា ឯកមន្តេ និក្ខិបនាទិ, ឧល្លោកតោ បដ្ឋាយ មក្កដសន្តានំ ឱហារេត្វា សម្មជ្ជនញ្ច **វិហារសោធនេ វត្តំ**។ ឱតាបេត្វា សោធេត្វា បប្ផោដេត្វា អតិហរិត្វា យថាឋានេ ភូមត្ថរណាទិបញ្ញាបនំ **បុន បញ្ញាបនេ វត្តំ។ តថា**តិ ឥមិនា “ចរេ”តិ ឥទំ អតិទិសតិ។

១៤៨. វិហារំ សោធេន្តោ ភិក្ខុ បដិវាតេ វា សង្គណេ វា បានីយសាមន្តា វា សយនាសនំ ន បប្ផោដេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។ **បានីយ**-សទ្ទេន បរិភោជនីយញ្ច សង្គហិតំ។ **បដិវាតេ**តិ ឧបរិវាតេ។ **សង្គណេ**តិ ពហូនំ សមោសរណេ វិវដប្បទេសេ។ **សយនាសនំ** នាម ភូមត្ថរណមញ្ចាទិ។

១៤៩. ន្ហានេ វត្តំ ចរេ, ន្ហាតស្ស កាតព្ពេ ចរេតិ សម្ពន្ធស្ស បុរិសាធីនតាយ សម្ពន្ធោ វេទិតព្ពោ ។ ចីវរប្បដិគ្គហណគត្តបរិកម្មករណំ **នហានេ វត្តំ។ កាតព្ពេ ចរេ**តិ គត្តតោ ឧទកសម្មជ្ជននិវាសនទានាទិកិច្ចេ បវត្តេយ្យាតិ អត្ថោ។ “វនប្បគុម្ពេ”តិអាទីសុ វិយ សិស្ស ឯ-ការាទេសំ រូបំ, តស្មា កាតព្ពំ វត្តំ ចរេយ្យាតិ យោជេត្វា វេទិតព្ពំ។ ពុធា បន “ន្ហានេ ន្ហាតស្ស កាតព្ពេ វត្តំ ចរេ”តិ យោជេត្វា អត្ថំ វទន្តិ។ ឯវំ សតិ កាតព្ព-សទ្ទស្ស កម្មសាធនត្តា វត្តមេវ កាតព្ពំ នាមាតិ “វត្តេ វត្តំ ចរេ”តិ វុត្តំ វិយ ហោតីតិ វិរុជ្ឈតិ។ **“នហាតេន នហាតស្សា”**តិ វា បាឋោ, ឧទកេ គត្តបរិកម្មេន ថេរំ បឋមំ នហាបេត្វា សយម្បិ នហាតេនាតិ អត្ថោ។ **បាឡិយ**ម្បិ “នហាតេន បឋមតរំ ឧត្តរិត្វា”តិ (មហាវ. ៦៧) អត្ថិ។ អថ រង្គបាកេ ធោវនេ សិព្ពនេ ច វត្តំ ចរេតិ សម្ពន្ធោ, រជនបាកេ ចីវរធោវនេ ចីវរសិព្ពនេ ចាតិ អត្ថោ។ រជន្តោ ចីវរេ ថេវេ បិតេ ន វជេតិ សម្ពន្ធោ។ **រជន្តោ**តិ ចីវរំ រជន្តោ។ **ថេវេ**តិ រជនពិន្ទុម្ហិ។

១៥០. **ឯកច្ចស្សា**តិ អាចរិយុបជ្ឈាយានំ វេរិនោ បុគ្គលស្ស បត្តំ វា ចីវរានិ វា កិញ្ចនំ បរិក្ខារំ វា ន ទទេយ្យ ន គណ្ហេយ្យ វាតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ **ន ទទេយ្យ ន គណ្ហេយ្យា**តិ បដិសាមនត្ថាយបិ ន ទទេយ្យ, ន គណ្ហេយ្យ វាតិ អត្ថោ។ "អាកិញ្ចន"ន្តិអាទីសុ វិយ **កិញ្ចន**-សទ្ទោ ទដ្ឋព្ពោ, តស្ស កិញ្ចីតិ អត្ថោ។ **កិញ្ចិន**ន្តិ វា បាឋោ, កិញ្ចិ នំ បរិក្ខារន្តិ យោជនា។ បទសិទ្ធិវសេនេត្ថ នន្តិ ត-សទ្ទប្បយោគោ កតោ។

១៥១-២. **បច្ឆតោ កាតុ**ន្តិ បច្ឆាសមណំ កាតុំ។ **តស្សា**តិ ឯកច្ចស្ស។ **បច្ឆតោ**តិ បច្ឆាសមណោ ហុត្វា។ **និន្នេតុ**ន្តិ ឯកច្ចស្ស នីហរិតុំ។ សព្ពត្ថ អនាបុច្ឆា ន វដ្ដតីតិ យោជេតព្ពំ។ **កិច្ចយំ វា**តិ វេយ្យាវច្ចាទិ យំ កិញ្ចិ កិច្ចំ វា។ កិច្ចមេវ កិច្ចយំ, កស្ស យោ "សេនិយោ"តិអាទីសុ វិយ។ **បរិកម្មំ វា**តិ បិដ្ឋិបរិកម្មាទិបរិកម្មំ។ **អត្តនោ ការាបេតុំ វា**តិ ឯកច្ចេន អត្តនោ ការាបេតុំ វា។ **កាតុំ វា**តិ តស្ស អត្តនា កាតុំ វា។

១៥៣. សីមតោ និក្ខតា ពហិភូតា **និស្សីមា**, តំ។ អាចរិយុបជ្ឈាយេសុ អវត្វា ទូរំ ភិក្ខាចារំ គតេសុបិ អបស្សន្តេន គាមោ បវិសិតព្ពោ។ ទិដ្ឋដ្ឋានតោ បដ្ឋាយ បន អាបុច្ឆិតុំយេវ វដ្ដតិ។ **អត្តនោ កិច្ចយំ វាបី**តិ អត្តនោ សីមាយបិ បត្តបចនចីវររជនាទិកំ សកំ ករណីយំ វាបិ កាតុំ។

១៥៤. **អរតិ**ន្តិ សាសនេ អនភិរតិំ។ **សង្ឃាយត្តេសុ កម្មេសូ**តិ បរិវាសាទិតជ្ជនីយាទីសុ សង្ឃប្បដិពទ្ធេសុ កម្មេសុ។ **ឧស្សុក្កំ វាបី**តិ អាចរិយុបជ្ឈាយេសុ គរុធម្មំ អជ្ឈាបន្នេសុ, កម្មារហេសុ ច "កិន្តិ នុ ខោ សង្ឃោ បរិវាសំ ទទេយ្យា"តិអាទិនា ឧស្សាហំ វាបិ។

១៥៥. **គិលានេសុ ឧបដ្ឋេយ្យា**តិ "បញ្ចហិ, ភិក្ខវេ, អង្គេហិ សមន្នាគតោ គិលានុបដ្ឋាកោ អលំ គិលានំ ឧបដ្ឋាតុំ, បដិពលោ ហោតិ ភេសជ្ជំ សំវិធាតុំ, សប្បាយាសប្បាយំ ជានាតិ, អសប្បាយំ អបនាមេតិ, សប្បាយំ ឧបនាមេតិ, មេត្តចិត្តោ គិលានំ ឧបដ្ឋាតិ នោ អាមិសន្តរោ, អជេគុច្ឆី ហោតិ ឧច្ចារំ វា បស្សាវំ វា ខេឡំ វា វន្តំ វា នីហាតុំ, បដិពលោ ហោតិ គិលានំ កាលេន កាលំ ធម្មិយា កថាយ សន្ទស្សេតុំ សមាទបេតុំ សមុត្តេជេតុំ សម្បហំសេតុ"ន្តិ (មហាវ. ៣៦៦) ឯវំ វុត្តបញ្ចង្គសមន្នាគតេន ហុត្វា គិលានេសុ ឧបដ្ឋហេយ្យាតិ អត្ថោ។ ឥមិនា សព្ពេហិបិ អាចរិតព្ពំ គិលានវត្តំ ឧបទិសតិ។ **វុដ្ឋាន**ន្តិ គេលញ្ញា វុដ្ឋិតំ។ **អាគមេ**តិ អាគមេយ្យ, ឱលោកេយ្យាតិ អត្ថោ។ ឧបជ្ឈាចរិយេហិ ច សទ្ធិវិហារិកអន្តេវាសិកេសុ យទិ តេ គិលានា ហោន្តិ, អាទិតោ បដ្ឋាយ ចីវរេ រជន បរិយោសានញ្ច អរតិវិនោទនាទិកញ្ច វត្តំ, អគិលានេសុ បន ឧទ្ទេសបរិបុច្ឆា ឱវាទានុសាសនិយា អនុគ្គហោបត្តចីវរាទិទានញ្ចាតិ សព្ពំ កាតព្ពំ។ តេនេវ ហេដ្ឋា វុត្តំ "តស្មា អាចរិយេនាបិ តេសុ សម្មា វត្តិតព្ពំ, ឧបជ្ឈាយេន សទ្ធិវិហារិកេសុ វត្តព្ពមេវ នត្ថី"តិ។

ឧបជ្ឈាចរិយវត្តនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៦. វច្ចបស្សាវដ្ឋានិកនិទ្ទេសវណ្ណនា

១៥៦. **វច្ចបស្សាវដ្ឋានិក**ន្តិ ឋានម្ពិ ឋានេ វា ភវំ វច្ចបស្សាវដ្ឋានិកំ។ យថាវុឌ្ឍំ វច្ចំ ន ករេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។ យេ យេ វុឌ្ឍា **យថាវុឌ្ឍំ,** អាគតប្បដិបាដី ហិត្វា វុឌ្ឍប្បដិបាដិយាតិ អត្ថោ។ **វច្ច**ន្តិ ឧបលក្ខណមត្តំ, បស្សាវញ្ច នហានញ្ច ន ករេយ្យាតិ អធិប្បាយោ។ តទេវ សមត្ថេតិ **"យាតានុបុព្ពិយា"**តិអាទិនា។ **យាតានុបុព្ពិយា**តិ យាតានំ គតានំ អនុបុព្ពិ អនុក្កមោ យាតានុបុព្ពិ, តាយ។ **វច្ច...បេ.... តិត្ថញ្ច**តិ ឯតំ តយំ លព្ភតីតិ អត្ថោ, ភិក្ខុនាតិ វិញ្ញាយតិ។

១៥៧. ឧព្ភជិត្វា ច សហសា ច នោ បវិសេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។ **ឧព្ភជិត្វា**តិ ចីវរំ ទូរតោវ ឧក្ខិបិត្វា។ **សហសា**តិ សីឃំ។ ឧក្កាសិត្វា បវិសេយ្យាតិ យោជនា។

១៥៨. វច្ចបស្សាវទោណិនំ ពហីតិ សម្ពន្ធោ។ **ឧភយ**ន្តិ វច្ចម្បិ បស្សាវម្បិ។

១៥៩. **កូបេ**តិ វច្ចាវាដេ។ **កដ្ឋ**ន្តិ អវលេខនកដ្ឋំ។ **ផរុសេនា**តិ ខរេន អវលេខនកដ្ឋេន។ **ឧហតញ្ចាបី**តិ អត្តនា វា បរេន វា ឧហតញ្ចាបិ វច្ចមក្ខិតញ្ចាបីតិ អត្ថោ។ **ធោវយេ**តិ សតិ ឧទកេ, ឧទកេ អសតិ កដ្ឋេនបិ សោធេយ្យ។

១៦០. **ន និក្ខមេ**តិ ន និក្ខមេយ្យ។ **ចបុ ចបូ**តិ អនុករណំ, វិច្ឆាយំ ទ្វិត្តេ ចបុ ចបុ កត្វាតិ កិរិយាវិសេសនំ។ **នាចមេយ្យា**តិ ន ធោវេយ្យ។ សតិ បន ឧទកេ អាចមិតព្ពំ, អសតិ យេន កេនចិ បុញ្ឆិត្វា គន្តព្ពំ, សព្ពសាធារណេ

ដ្ឋានេ ច អាចមនកុម្ភិយា ឧទកំ ន សេសេតព្ពំ។ **ឧក្លាបន្តិ** កចវរំ។ **វិសោធយេ**តិ វិហារសោធនេ វិយ វច្ចបស្សាវកុដិយោ, បរិវេណកោដ្ឋកេ ច សម្មជ្ជេយ្យ។ សព្ពត្ថេវ ច បន វត្តភេទេ ទុក្កដំ។

វច្ចបស្សាវដ្ឋានិកនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៧. អាបុច្ឆករណនិទ្ទេសវណ្ណនា

១៦១. **អាបុច្ឆករណន្តិ** អាបុច្ឆាយ ករណំ។ **អនជ្ឈិដ្ឋោវា**តិ អនាណត្តោវ, អយាចិតោ ឯវ វា។ **ន ច វិស្សជេ**តិ បុច្ឆិតបញ្ហំ ន វិស្សជ្ជេយ្យ ច, អាបុច្ឆិត្វា វា យាចិតោ វា យថាវុត្តមេតំ កាតុំ លភតីតិ អធិប្បាយោ។

១៦២. **អាបុច្ឆិត្វា កថេន្តស្សា**តិ អត្តនោ វុឌ្ឍំ អាបុច្ឆិត្វា ធម្មាទិកំ ភាសន្តស្ស។ **បុន វុឌ្ឍតរាគមេ**តិ បុន អញ្ញស្ស វុឌ្ឍតរស្ស អាគមនេ សតីតិ អត្ថោ។ **បុនអាបុច្ឆនំ នត្ថី**តិ ភាសិតព្ពំ បបេត្វា បុន អាបុច្ឆនកិច្ចំ នត្ថីតិ អត្ថោ។ សង្ឃត្ថេរេ អសតិ អារទ្ធម្បិ អដ្ឋបេត្វា កថេន្តស្សាបិ ឯសេវ នយោ។ ភត្តគ្គេ អនុមោទតោ ច អាបុច្ឆនំ នត្ថីតិ សម្ពន្ធោ។ **អនុមោទតោ**តិ ទាយកេហិ យាចិតស្ស តំតំបុញ្ញានុមោទនវសេន ធម្មកថំ ករោតោ ច។ អនុមោទនញ្ច ថេរាជេយ្យំ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ ថេរេន ភិក្ខុនា ភត្តគ្គេ អនុមោទិតុ”ន្តិ (ចូឡវ. ៣៦២) ហិ វុត្តំ។ “សចេ មនុស្សា អត្តនោ អភិរុចិកេន ឯកេន អនុមោទនំ ការេន្តិ, នេវ តស្ស អនុមោទតោ អាបត្តិ, ន មហាថេរស្ស ភារោ ហោតិ។ ឧបនិសិន្នកថាយមេវ ហិ មនុស្សេសុ កថាបេន្តេសុ មហាថេរោ អាបុច្ឆិតព្ពោ”តិ **អដ្ឋកថាយំ** (ចុឡវ. អដ្ឋ. ៣៦២) វុត្តំ។

១៦៣. វុឌ្ឍេន ឯកវិហារកេ វសន្តោ ចាតិ សម្ពន្ធោ។ **វុឌ្ឍេនា**តិ វុឌ្ឍេន សទ្ធឹ។ **ឯកវិហារកេ**តិ សវន្ទូបចារេ ខុទ្ទកវិហារេ, ន មហាវិហារេ។ កុច្ឆិតត្ថេ ហិ កប្បច្ចយោ។ **ន សជ្ឈាយេយ្យា**តិ សជ្ឈាយនំ ន ករេយ្យ។

១៦៤. **“ធម្មំ ន ភាសយេ”**តិអាទីសុ អនាបុច្ឆាតិ សម្ពន្ធិតព្ពំ។ **ន ច វិជ្ឈបេ**តិ ន ច និព្ពាយេយ្យ។ វាតបានញ្ច អាលោកសន្ធិផលកំ កវាដញ្ច ទ្វារផលកំ **វាតបានកវាដំ** វា ន វិវរេយ្យ ន ថកេយ្យ ចាតិ **ន**-ការោ សព្ពត្ថ យោជេតព្ពោ។

១៦៥. ឯកចង្កមេ វុឌ្ឍេន ចង្កមន្តោបិ យេន វុឌ្ឍោ, តេន បរិវត្តយេតិ យោជនា។ **យេន តេនា**តិ ភុម្មត្ថេ ករណវចនំ, យត្ថ វុឌ្ឍោ, តត្ថាតិ អត្ថោ, វុឌ្ឍំ ឱហាយ អញ្ញតោ ន គន្តព្ពន្តិ អធិប្បាយោ។ **សោ**តិ នវកោ។ **ឯនន្តិ** វុឌ្ឍំ។ សព្ពត្ថ ទុក្កដំ។ អយញ្ហិ ខន្ធកធម្មតា យត្ថ ន-ការេន បដិសេធោ, តត្ថ ទុក្កដន្តិ។

អាបុច្ឆករណនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៨. នគ្គនិទ្ទេសវណ្ណនា

១៦៦. **“វជេ”**តិអាទីសុ ន-សទ្ទោ សម្ពន្ធិតព្ពោ។ តត្ថ បន យថានុរូបភោជនាទិកំ កម្មវចនំ អជ្ឈាហរិត្វា “ភោជនំ ន ភុញ្ជេ”តិអាទិនា អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

១៦៧. **ន ករេ**តិ ហត្ថកម្មាទិកំ បរិកម្មំ សយម្បិ ន ករេយ្យាតិ អត្ថោ។ **បដិច្ឆាទីសូ**តិ និទ្ធារណេ ភុម្មំ, ជន្តាឃរុទកវត្ថប្បដិច្ឆាទីនំ មជ្ឈេតិ អត្ថោ។ បរិកម្មេ ទុវេ កប្បិយាតិ សម្ពន្ធោ។ **បរិកម្មេ**តិ ជន្តាឃរេ ឧទកេបិ ឧបជ្ឈាយាទីនំ កត្តព្ពបរិកម្មវិសយេ, ន អភិវាទនាទីសុ។ **ទុវេ**តិ ជន្តាឃរឧទកប្បដិច្ឆាទយោ។ ឆាទេន្តិ ឯតាយាតិ ឆាទិ, វត្ថស្ស ឆាទិ **វត្ថច្ឆាទិ។ សព្ពត្ថា**តិ សព្ពកម្មេសូតិ។

នគ្គនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៩. ន្ហានកប្បនិទ្ទេសវណ្ណនា

១៦៨. កប្បនំ កប្បិយតា កប្បោ, ន្ហានេ កប្បោ **ន្ហានកប្បោ**។ នវកោ ថេរានំ បុរតោ ឧបរិ វា ន ច ន្ហាយេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។ **ន ចា**តិ នយេវ។ **បុរតោ**តិ អភិមុខេ។ **ឧបរី**តិ នទិយា ឧបរិ។

១៦៩-១៧១. កុដ្ដត្ថម្ភតរុដ្ឋានេ កាយំ ន ឃំសយេតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ **កុដ្ដំ** នាម ឥដ្ឋកទារុសិលាភិត្តិ។ **ថម្ភោ** នាម នហានតិត្ថេ និខនិត្វា ឋបិតោ។ **តរូ**តិ រុក្ខោ។ **អដ្ដានំ** នាម តច្ឆេត្វា អដ្ឋបទាការេន រាជិយោ ឆិន្ទិត្វា

នហានតិត្ថេ និខាតផលកំ។ គន្ធព្ពហត្ថេន វា…បេ… មល្លកេន វា កាយំ សរីរេន វា អញ្ញមញ្ញំ ន ឃំសយេតិ សម្ពន្ធោ។ **គន្ធព្ពហត្ថេនា**តិ ទារុមយហត្ថេន។ **កុរុវិន្ទកសុត្តិយា**តិ កុរុវិន្ទកបាសាណចុណ្ណានិ លាខាយ ពន្ធិត្វា កតគុឡិការលិយា សុត្តេន អាវុណិតសុត្តិយា។ **មល្លកេនា**តិ មករទន្តកេ ឆិន្ទិត្វា បទុមកណ្ណិកសណ្ឋានេន កតមល្លកេន។ **សរីរេនា**តិ អត្តនោ កាយេន។ អញ្ញមញ្ញស្ស អញ្ញមញ្ញំ កិរិយាករណសង្ខាតេ កិរិយាព្យតិហារេ ទ្វិត្តំ។ កបាល…បេ… បុថុបាណិ ច សព្ពេសំ វដ្ដតីតិ សម្ពន្ធោ។ កបាលញ្ច ឥដ្ឋកា ច, តាសំ ខណ្ឌានិ។ **បុថុបាណី**តិ បុថុ នានា បាណិ បុថុបាណិ, ហត្ថបរិកម្មំ វុច្ចតិ, ឧត្តេវសេន។ **សព្ពេស**ន្តិ គិលានាគិលានានំ។ គិលានស្ស អកតមល្លកំ វដ្ដតីតិ សម្ពន្ធោ។ **អកតមល្លកំ** នាម កតមល្លកវិបរីតំ។ **ផេណំ** នាម សមុទ្ទផេណន្តិ។

ន្ហានកប្បនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២០. អវន្ទិយនិទ្ទេសវណ្ណនា

១៧២. ឧក្ខិត្តោតិ អាបត្តិយា អទស្សនេ អប្បដិកម្មេ ច ឧក្ខិត្តកោ បាបិកាយ ទិដ្ឋិយា អប្បដិនិស្សគ្គេ ឧក្ខិត្តកោតិ តិវិធោ ឧក្ខិត្តកោ។ **នានាសំវាសកោ** នាម លទ្ធិនានាសំវាសកោបិ កម្មនានាសំវាសកោបិ។ **គរុកដ្ឋោ ចា**តិ បារិវាសិកោ មូលាយបដិកស្សនារហោ មានត្តារហោ មានត្តចារី អព្ភានារហោ ច ឥធ គរុកដ្ឋោតិ អធិប្បេតោ។ ឥមេហិ បន អញ្ញមញ្ញំ វន្ទិតុំ វដ្ដតីតិ។

អវន្ទិយនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២១. ចម្មនិទ្ទេសវណ្ណនា

១៧៣. មិគា ច អជា ច ឯឡកា ច, តេសំ ចម្មានីតិ សមាសោ។ **អជោ** ឆគលកោ។ **ឯឡកោ** មេណ្ឌកោ។ មិគេ ទស្សេតិ “**រោហិតេ**”តិអាទិនា។ **រោហិតា**-ទិគ្គហណំ ឧបលក្ខណមត្តំ, វាតមិគមិគមាតុកាទីបិ ឯត្ថេវ សង្គយ្ហន្តិ។

១៧៤. អនុញ្ញាតត្តយាតិ អនុញ្ញាតា យថាវុត្តចម្មត្តយតោ។ អមានុសំវ សព្ពំ ចម្មំ ថវិកោបាហនេ កប្បតីតិ សម្ពន្ធោ។ **ថវិកា** សត្ថកកោសកាទីតិ។

ចម្មនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២២. ឧបាហននិទ្ទេសវណ្ណនា

១៧៥. នវា គុណង្គុណូបាហនា មជ្ឈទេសេ ន កប្បន្តីតិ សម្ពន្ធោ។ **នវា**តិ ឯកវារម្បិ អប្បដិមុក្កា។ តត្ថ **គុណង្គុណូបាហនា** ចតុបដលតោ បដ្ឋាយ វុច្ចន្តិ។ សម្ភវេ ព្យភិចារេ ច វិសេសនំ សាត្ថកំ ភវតីតិ “**មជ្ឈទេសេ**”តិ វិសេសនំ អមជ្ឈទេសំ ព្យភិចរតីតិ អមជ្ឈទេសេ គុណង្គុណូបាហនា កប្បន្តីតិ វេទិតព្ពំ។ តថា **នវា**តិ ឥមិនា អនវា មជ្ឈទេសេបិ។ ឥមិនា បន វាក្យេន មជ្ឈទេសេបិ ឯកវារម្បិ បដិមុក្កា, អញ្ញត្ថ តុ សព្ពាបិ គុណង្គុណូបាហនា វដ្ដន្តិ, ន សេសាតិ អាបន្នំ, តថាបិ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ឯកបលាសិកំ ឧបាហន”ន្តិ (មហាវ. ២៤៥) វុត្តត្តា ឯកបដលិកាបិ វដ្ដតីតិ វេទិតព្ពំ។ **សព្ពស្សា**តិ មជ្ឈទេសេ បច្ចន្តិមេបិ គិលានាគិលានស្ស សព្ពស្ស។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អជ្ឈារាមេ ឧបាហនំ ធារេតុ”ន្តិ (មហាវ. ២៤៩) ហិ សាមញ្ញេន អនុញ្ញាតំ។ **សព្ពត្ថា**តិ គាមេ វា អរញ្ញេ វា អារាមតោ អញ្ញត្រ។ **អកល្លកស្ស ចា**តិ គិលានស្សេវ។

១៧៦-៨. សព្ព…បេ… វត្ថា ច ឧបាហនា សព្ព…បេ… វិច្ឆិកាឡិកា ច…បេ… ទីបិនំ ចម្មេហិ ច មជ្ជារ…បេ… ចម្មេហិ ច បរិក្ខដា ច ឧបាហនា សង្កមនីយា បាទុកា ច កោចិ ធារេយ្យ, ទុក្កដន្តិ យោជនា។ ឱទាតាយ បាឡិយា អដ្ឋកថាយ ច អភាវេបិ អនុលោមវសេនេត្ថ វុត្តំ វិយ ទិស្សតិ។ នីលកោ ច ឱទាតោ ចាតិអាទិនា ទ្វន្ទោ។ សព្ពេវ នីលក…បេ… កណ្ហកា យាសន្តិ សមាសោ។ “**មហារង្គា**”តិអាទីសុ អប្បយុត្តេបិ សព្ព-សទ្ទេ បករណវសេន យោជេត្វា អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

> “អត្ថា បករណា លិង្គា, ឱចិត្យា កាលទេសតោ;
> សទ្ទត្ថា វិភជីយន្តិ, ន សទ្ទាយេវ កេវលា”តិ។ –

ហិ វុត្តំ។ **ចិត្រា**តិ វិចិត្រា។ នីលបីតាទី វទ្ធាយេវ យាសន្តិ សមាសោ។ **អាទិ**-សទ្ទេន ឱទាតាទីនំ គហណំ។ តិត្តិរបត្តសទិសោ វិចិត្តោ វណ្ណោ តិត្តិរបត្ត-សទ្ទេន គហិតោ។ តមេតេសមត្ថីតិ **តិត្តិរបត្តិកា**។ មេណ្ឌស្ស ច អជស្ស ច វិសាណសទិសា វទ្ធា យាសន្តិ ពាហិរត្ថោ។ តា បន កណ្ណិកដ្ឋានេ មេណ្ឌកអជវិសាណសណ្ឋានេ វទ្ធេ យោជេត្វា កតា។ ឯស នយោ **វិច្ឆិកាឡិកា**ទីសុ។ បណ្ហិបិធានត្ថំ តលេ ខល្លំ ពទ្ធំ យាសន្តិ វិគ្គហោ។ ជង្ឃតោ សព្ពបាទប្បដិច្ឆាទនកំ បុដំ ពទ្ធំ យាសន្តិ ពហុព្ពីហិ។ តូលំ បិចុ បុណ្ណំ យាសន្តិ អញ្ញបទត្ថោ។ បលិគុណ្ឋេតីតិ បលិគុណ្ឋោ, ឧបរិបាទតលមត្តប្បដិច្ឆាទកពន្ធោ, តេន យោជេត្វា កតា **បាលិគុណ្ឋិមា,** វិចិត្រា ហិ តទ្ធិតវុត្តិ។ វិច្ឆិកានំ អឡសទិសំ នង្គុដ្ឋសទិសំ ពទ្ធមេតាសន្តិ **វិច្ឆិកាឡិកា**។ សីហព្យគ្ឃទ្វាជិនទីបីនំ ចម្មេហិ ចាតិបករណតោ **អជិនា** នាម មិគា។ **ឧលូកា** បក្ខិពិឡារា។ សង្កមន្តិ គច្ឆន្តិ ឯតាហីតិ **សង្កមនីយា**។ តា បន តាលបណ្ណាទីហិ កតា សំហារិយា។

១៨០. សកលំ ឯកទេសំ វា បុញ្ឆិត្វាវាតិ យោជនា។ **ខលកាទិក**ន្តិ **អាទិ**-សទ្ទេន មេណ្ឌវិសាណវទ្ធិកាទិកំ សព្ពំ សង្គណ្ហាតីតិ។

ឧបាហននិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២៣. អនោលោកិយនិទ្ទេសវណ្ណនា

១៨១. **សារត្តោ**តិ សំរត្តោ, សញ្ជាតរាគចិត្តោតិ អត្ថោ។ **ឥត្ថិយា**តិ គទហុជាតាយបិ បដសតនិវត្ថាយ អនោកាសុបនិជ្ឈាយនេ អន្តមសោ តិរច្ឆានគតានម្បិ ទុក្កដមេវ។ **ភិក្ខាទាយិយា**តិ ឧបលក្ខណមត្តំ, ឥត្ថី វា ហោតុ បុរិសោ វា, ភិក្ខាទានសមយេ អសារត្តេនាបិ មុខំ ន ឧល្លោកេតព្ពំ។ ឧជ្ឈានំ លាមកតោ សំចិន្តនំ, កោបោ, តត្ថ សញ្ញា អស្សាតិ **ឧជ្ឈានសញ្ញី**។ ឥជ បន គិលានោបិ ន មុច្ចតិ។ **អាទាសេ ឧទកបត្តេ**តិ ឥមិនា សេសេសុ កំសបត្តាទីសុ កញ្ជិយាទីសុ ច មុខនិមិត្តំ បញ្ញាយតិ, តេសំ សង្គហោ។ “សញ្ជាវិ នុ ខោ មេ វណ្ណោ, នោ, ជិណ្ណោ នុ ខោម្ហិ, នោ”តិ បន ឱលោកេតុំ វដ្តតិ។ **អស្សា**តិ ភិក្ខុនោ។

អនោលោកិយនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២៤. អញ្ជនីនិទ្ទេសវណ្ណនា

១៨២. វដ្ដា វា អដ្ឋសោឡសំសា វា មដ្ឋា អញ្ជនី វដ្តតីតិ យោជនា។ អដ្ឋ ច សោឡស ច អំសា កោណា យស្សា សាតិ វិគ្គហោ។ សោឡសំសបទេសវិកត្តាយ អដ្ឋំសាសុតិយា អដ្ឋំសបទេសវិកត្តា ចតុរំសាបិ សាមត្ថិយា គយ្ហតីតិ ញាតព្ពំ។ “ឧជុកមេវ បន ចតុរំសាវា”តិ ហិ **អដ្ឋកថាយំ** (បារា. អដ្ឋ. ១.៨៥) វុត្តំ។ **អញ្ជនី**តិ អញ្ជននាឡិ។ មូលេតិស្សាបិ លេខា វដ្តន្តីតិ យោជនា។ **មូលេ**តិ ពុន្ទេ, ហេដ្ឋតោតិ វុត្តំ ហោតិ។ **លេខា**តិ វដ្តលេខា។ ពន្ធិតុំ គីវាយំ ឯកា ឯវ លេខា វដ្តតីតិ សម្ពន្ធោ។ **ពន្ធិតុ**ន្តិ បិធានពន្ធនត្ថំ។

១៨៣. **យំ កិញ្ចិ រូប**ន្តិ ឥត្ថិរូបាទិ យំ កិញ្ចិ រូបំ។ **មាលាទិកម្ម**ន្តិ មាលាកម្មំ លតាកម្មំ។ **អឌ្ឍចន្ទាទី**តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន អគ្ឃិយាទិកំ គហិតំ។ **ឯត្ថា**តិ អញ្ជនិយំ។

១៨៤. **ថវិកា**តិ អញ្ជនិថវិកា។ **សិបាដី**តិ ខុរសិបាដិកា។ សលាកាបិ អចិត្តកា លព្ភាតិ សម្ពន្ធោ។ **សលាកា**តិ អញ្ជនិសលាកា។ នត្ថិ ចិត្តមេតិស្សាតិ **អចិត្តកា**។ តាទិសំ បន លភិត្វា ឧបាហនាយោ វិយ នាសេត្វា បរិភុញ្ជិតព្ពំ។

១៨៥. **អដ្ឋិ**-សទ្ទេន មនុស្សដ្ឋិំ ឋបេត្វា យំ កិញ្ចិ អដ្ឋិ គហិតំ។

១៨៦. **ធូមនេត្តា**តិ ធូមនាឡិកា, និស្ស អា-ការាទេសវសេន វុត្តំ។ **សត្ថកទណ្ឌានី**តិ សត្ថទណ្ឌា ។ នត្ថុំ ទេន្តិ ឯតាយាតិ **នត្ថុទានា**។ អនិយមេន ហិ នទាទិតោ វា ឦ។ តេហិ សង្ឃនាភិអាទីហិ និព្ពត្តា **តម្មយា**។

អញ្ជនីនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២៥. អកប្បិយសយននិទ្ទេសវណ្ណនា

១៨៧-៨. អកប្បិយានិ សយនានីតិ ឧច្ចាសយនមហាសយនានិ។ បធានវសេន បន “សយនានី”តិ វុត្តំ,
បីឋាទយោបិ ឯត្ថេវ សង្គយ្ហន្តិ អញ្ញនី-សទ្ទេន អវសេសានិ វិយ។ អាសន្ទិ ច...បេ.... ឧភតោរត្តូបធានកញ្ចេតិ
ឯតានិ អកប្បិយានីតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ **អាសន្ទី**តិ សុគតង្គុលេន អតិរេកដ្ឋង្គុលបាទកានិ មញ្ចបីឋានិ។ តត្ថ **បីឋំ**
នាម មញ្ចោ វិយ នាតិទីឃំ វុច្ចតិ។ តិវិធំ តូលមេតិស្សា អត្ថីតិ **តូលី**, បកតិតូលិកា។ “**បល្លង្កោ**តិ បាទេសុ វាឡ
រូបានិ ឋបេត្វា កតោ”តិ ឋបនស្ស **អដ្ឋកថាយំ** (មហាវ. អដ្ឋ. ២៥៤) វុត្តត្តា ឋបនញ្ច យថាកថញ្ចិ ហោតិ, យុត្តិ
ច ហោតីតិ, “តត្ថេវ សីហរូបាទី ទស្សេត្វា កតោ បន វដ្ដតីតិ វទន្តី”តិ យំ **ដីកាយំ** វុត្តំ, តំ “កិមិតិ ឯវំ វទន្តី”តិ វ
ត្វា បដិក្ខិបិតព្ពំ។ “អកប្បិយរូបកតោ អកប្បិយមញ្ចោ បល្លង្កោ នាមា”តិ ហិ **សារសមាសេ**បិ។ អាសន្ទី បល្លង្កោ
ឧច្ចាសយនំ, សេសា មហាសយនំ។ **បដិកា** ឧណ្ណាមយោ សេតត្ថរណោ។ **គោនោ** ចតុរង្គុលាធិកលោមោ
មហាកោជវោ។ **ចិត្តកំ** វានវិចិត្រោ ឧណ្ណាមយត្ថរណោ។ **ឧណ្ណា** ឯឡកលោមំ។ **បដលិកា** ឃនបុប្ផិកា។ **វិកតី**តិ
សីហព្យគ្ឃាទិរូបវិចិត្តោ។ **ឧទ្ទលោមី**តិ ឯកតោ ឧគ្គតលោមោ។ **ឯកន្តលោមិកា**តិ ឧភតោ ឧគ្គតលោមោ។

កុត្តំ សោឡសន្នំ នាដកិត្ថីនំ ឋត្វា នច្ចនយោគ្គោ។ **កោសេយ្យំ** រតនបរិសិព្ពិតំ កោសេយ្យសុត្តមយំ
បច្ចត្ថរណំ, **កដ្ដិស្សំ** រតនបរិសិព្ពិតំ កោសេយ្យកដ្ដិស្សមយំ។ ហត្ថិនោ ច អស្សា ច រថា ចាតិ សេនង្គានំ ពហុត្តេ
សមាហារទ្វន្ទោ, ហត្ថិអស្សរថេ តេសំ បិដ្ឋីសុ អត្ថរាតិ តប្បុរិសោ។ **អជិនប្បវេណី**តិ អជិនានំ អជិនមិគចម្មានំ
មញ្ចប្បមាណេន ទុបដ្ដតិបដ្ដានិ កត្វា សិព្ពិតា បវេណី។ កទលិមិគានំ ឥទំ **កទលិមិគំ**, កឹ តំ? ចម្មំ, បវរោ ច
សោ បច្ចត្ថរោ ចាតិ **បវរបច្ចត្ថរោ**, សោ ច តំ សេតវត្ថស្ស ឧបរិ អត្ថតញ្ច, កទលិមិគញ្ច តំ បវរបច្ចត្ថរញ្ចាតិ
សមាសោ, បវរបច្ចត្ថរណសង្ខាតំ សេតវត្ថស្ស ឧបរិ បត្ថរិតំ កទលិមិគប្បវរបច្ចត្ថរណន្តិ អត្ថោ។ តំ កិរ ឯវំ
ករោន្តិ។ **ដីកាយំ** បន យថាវុត្តទ្វយេន អត្ថតំ អញ្ញមេវ កិញ្ចិ វុត្តំ, តំ ន យុត្តំ “អជិនប្បវេណី
ធារេតព្ពា”តិអាទិនា (មហាវ. ២៥៤) វិសុំ អត្ថរណានមេវ វុត្តត្តា។ តេសុ ហិ វុត្តេសុ តទត្ថតំ វុត្តមេវ សិយា, តថា
ច វុត្តំ ហេដ្ឋា វិសុំ បដិកាទិកន្តិ។

សលោហិតវិតានន្តិ ឯតំ “ឧភតោរត្តូបធានក”ន្តិមស្ស វិសេសនំ។ លោហិតវិតានេន សហ វត្តមានន្តិ
សមាសោ។ សេតវិតានម្បិ ហេដ្ឋា អកប្បិយបច្ចត្ថរណេ សតិ ន វដ្ដតិ។ រត្តំ ឧបធានំ សីសូបធានំ បាទូបធានញ្ច
រត្តូបធានកំ, ឧភតោ មញ្ចស្ស សីសបាទនិក្ខេបនដ្ឋានេ រត្តូបធានកន្តិ អលោបសមាសោ។ យំ បន ឯកមេវ ឧ
បធានំ ឧភយបស្សេសុ រត្តាទិវណ្ណំ វិចិត្រំ, តំ បមាណយុត្តមេវ វដ្ដតិ។ តត្រិទំ បមាណំ – វិត្ថារតោ តីសុ កណ្ណេសុ
ទ្វិន្នំ កណ្ណានំ អន្តរំ វិទត្ថិចតុរង្គុលំ, មជ្ឈេ មុដ្ឋិរតនំ, ទីឃតោ បន ទិយឌ្ឍរតនំ វា ទ្វិរតនំ វា។ **បរិភុញ្ជតោ**តិ ឥ
មិនា ករោន្តស្ស ការាបេន្តស្ស កត្ថចិ ឆេទនកំ បាចិត្តិយន្តិ ទីបេតិ។

១៩០. ធម្មាសនេ ច ភត្តគ្គេ ច ឃរេ ចាបិ អាសន្ទាទិត្តយា សេសេ **គិហិសន្តកេ** គិហិវិកដេ សតិ និសីទិតុំ
លព្ភតីតិ អជ្ឈាហារោ បទសម្ពន្ធោ វេទិតព្ពោ។ **គិហិសន្តកេ**តិ ឥមិនា សង្ឃិកម្បិ ឧបលក្ខេតិ។ “អនុជានាមិ,
ភិក្ខវេ, ឋបេត្វា តីណិ អាសន្ទី បល្លង្កំ តូលិកំ គិហិវិកដ”ន្តិ (ចូឡវ. ៣១៤) សាមញ្ញេន វុត្តំ។ សាមញ្ញជោតនាយ
បន វិសេសេបិ អវដ្ឋានតោ អាសន្ទាទិត្តយាតិ ឯត្ថ ធម្មាសនេ អាសន្ទាទិត្តយា សេសេតិ យោជេត្វា អត្ថោ
គហេតព្ពោ។ **អដ្ឋកថាយ**ញ្ហិ “អាសន្ទី បល្លង្កោ គោនកោ”តិអាទិបាឡិក្កមេ អាសន្ទាទិទ្វយមាទិតោ ហិត្វា
“គោនកាទីនិ សង្ឃិកវិហារេ វា បុគ្គលិកវិហារេ វា មញ្ចបីឋកេសុ អត្ថរិត្វា បរិភុញ្ជិតុំ ន វដ្ដន្តិ, ធម្មាសនេ បន
គិហិវិកដនីហារេន លព្ភន្តិ, តត្រាបិ និបជ្ជិតុំ ន វដ្ដតី”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២០) វុត្តំ។ **ភត្តគ្គំ** នាម វិហារេ ទាន
ដ្ឋានំ។ **ធម្មាសនំ** បន យត្ថ កត្ថចិ។ **ឃរេ**តិ អន្តរឃរេ។ **និសីទិតុំ លព្ភតេ**តិ ឥមិនា និបជ្ជិតុំ ន វដ្ដតីតិ ទីបេតិ។
សំខិបនំ អន្តោករណំ សង្ខេបោ, ភូមត្ថរណេ សង្ខេបោ អស្ស សយនស្សាតិ សមាសោ។ តស្មឹ ភូមត្ថរណេ
អន្តោករណភូមត្ថរតោ ភូមត្ថរណមេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ **សយិតុញ្ចា**តិ អត្តនោ កប្បិយបច្ចត្ថរណំ អត្ថរិត្វា សយិតុញ្ច
និសីទិតុញ្ច។ “បរិភណ្ឌកតំ ភូមឹ វា ភូមត្ថរណសេនាសនំ វា សង្ឃិកមញ្ចបីឋំ វា អត្តនោ សន្តកេន បច្ចត្ថរណេន
បច្ចត្ថរិត្វាវ និបជ្ជិតព្ព”ន្តិ ហិ **អដ្ឋកថាយំ** (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២៤) វុត្តំ។ ឥទញ្ច អាសន្ទាទីនម្បិ អញ្ញថត្តករណេ
បរិភោគេ លក្ខណវចនំ។ វុត្តញ្ហិ ភគវតា “អនុជានាមិ ភិក្ខវេ, អាសន្ទិយា បាទេ ឆិន្ទិត្វា បរិភុញ្ជិតុំ, បល្លង្កស្ស
វាឡេ ភិន្ទិត្វា បរិភុញ្ជិតុំ, តូលិកំ វិជដេត្វា ពិព្ពោហនំ កាតុំ, អវសេសំ ភូមត្ថរណំ កាតុ”ន្តិ (ចូឡវ. ៣២០)។

១៩១. ចតុរំសបីឋា ច...បេ.... បញ្ចង្គា ច ឧច្ចបាទកា កប្បន្តីតិ អត្ថតោ វចនំ វិបល្លាសេត្វា សម្ពន្ធិតព្ពំ,
“កប្បិយា”តិ ឥមិនា វា សម្ពន្ធោ វេទិតព្ពោ។ តត្ថ ចត្តារោ អំសា កោណា យេសំ, តេ ច តេ បីឋា ចាតិ
សមាសោ។ តិណ្ណំ អបស្សយានំ, ចតុន្នញ្ច បាទានំ វសេន សត្ត អង្គានិ យេសន្តិ សមាសោ។ ឯកាបស្សយស្ស
វសេន បញ្ចង្គា។ ចតុរំសបីឋានំ វិសុំ កប្បិយភាវស្ស វុត្តត្តា សត្តង្គាទយោ បន ទីឃាតិ វិញ្ញាយន្តិ។ **បាឡិយំ**
ភត្តគ្គស្ស ឯកយោគនិទ្ទិដ្ឋត្តា ឯកយោគនិទ្ទិដ្ឋានំ សហ វា បវត្តិ, សហ វា និវត្តីតិ **ឃរេ**តិ ឥមិនា ភត្តគ្គស្សបិ
គហណំ។ **ឯវ**-សទ្ទោ អដ្ឋានប្បយុត្តោ, តស្មា តូលោនទ្ធា មញ្ចបីឋា ឃរេ វា ភត្តគ្គេ វា និសីទិតុមេវ កប្បន្តីតិ
សម្ពន្ធោ។ តត្រាយំ បាឡិ “តេន ខោ បន សមយេន មនុស្សា ភត្តគ្គេ អន្តរឃរេ តូលោនទ្ធំ មញ្ចម្បិ បីឋម្បិ

បញ្ញាបេន្តិ។ ភិក្ខូ កុក្កុច្ចាយន្តា នាភិនិសីទន្តិ។ ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, គិហិវិកដំ អភិនិសីទិតុំ, ន ត្វេវ អភិនិបជ្ជិតុ”ន្តិ (ចូឡវ. ៣១៤)។ តេ បន ករោន្តស្ស វា ការាបេន្តស្ស វា ឧទ្ទាលនកំ បាចិត្តិយំ។

១៨២. សានុលោមានំ ឆន្នំ ចីវរានំ អញ្ញតរំ ចីវរំ ឆវិ ឯតាសន្តិ វិគ្គហោ។ **បញ្ច ភិសី**តិ ចោឡាទិតូលគណនាយ បញ្ចកា វុត្តា។ **សព្ពត្ថា**តិ វិហារមញ្ចបីឋាទីសុ សព្ពត្ថ។

១៨៣. **តូលត្តយ**ន្តិ សិម្ពលិរុក្ខាទីនំ ខីរវល្លិអាទីនំ ឯរកាទីនំ តិណានំ តូលត្តយំ។ **ភិសិគព្ភោ** ចោឡាទិកោ បញ្ចវិធោ ភិសិគព្ភោ។ **មិគបក្ខិនំ លោមានី**តិ ឯតំ សព្ពន្តិ សេសោ។ **មិគ**-សទ្ទេនេវ សព្ពេបិ សីហាទយោ ចតុប្បទា, **បក្ខិ**-សទ្ទេន សព្ពេបិ ហំសមោរាទយោ គហិតា។ ននុ ច ភិសិគព្ភសទ្ទន្តោគធាយ ឧណ្ណាយ មិគបក្ខិលោមានម្បិ គហណសព្ភាវេបិ តេសំ វិសុំ គហណេ សតិ បុនរុត្តិទោសោ អាបជ្ជតីតិ? នាបជ្ជតិ មនុស្សលោមបរិច្ចាគវិភាវនប្បយោជនសព្ភាវតោ។ ននុ ច ឯវម្បិ ទោសោយេវ, “មនុស្សលោមមុណ្ណាយ”ន្តិអាទិនា ភិសិគព្ភានំ ឧបរិ នីយមានត្តា គម្យតេ ពិព្ពោហនេបិ អយមេវ ភិសិគព្ភោតិ? សច្ចំ, តថាបិ ន ទោសោ, គម្យមានត្ថស្ស សទ្ទស្ស បយោគំ បតិ កាមចារោតិ។ មសូរកេ តូលវជ្ជា អនុញ្ញាតាតិ វិបរិណាមេត្វា សម្ពន្ធិតព្ពំ។ **មសូរកំ** នាម ចម្មឆវិកា ភិសីតិ វទន្តិ។

១៨៤. ឧណ្ណាយំ មនុស្សលោមញ្ច បណ្ណេ សុទ្ធំ តមាលកញ្ច បុប្ផញ្ច អប្បដិវេក្ខិតំ អាសនញ្ចេវ ន លព្ភន្តិ សម្ពន្ធោ។ **មនុស្សលោម**ន្តិ ឥមិនា ន កេវលំ ឥធ ឯឡកលោមមេវ ឧណ្ណា, អថ ខោ កប្បិយាកប្បិយមំសជាតីនំ បក្ខិចតុប្បទានំ លោមម្បីតិ ទស្សេតិ។ **បុប្ផ**ន្តិ បិយង្គុពកុលបុប្ផាទិ។ **តមាលក**សទ្ទេនេវ ឧបចារតោ បត្តំ គហេត្វា “**តមាលក**”ន្តិ វុត្តំ។ **អប្បដិវេក្ខិត**ន្តិ អនុបបរិក្ខិតំ។ កីទិសំ បន បដិវេក្ខិតព្ពំ, កីទិសំ ន បដិវេក្ខិតព្ពន្តិ? យំ វិនិច្ឆយតោ វិញ្ញាតំ, តំ ន បដិវេក្ខិតព្ពំ, ឥតរំ ហត្ថេន បរាមសន្តេន បដិវេក្ខិតព្ពំ។

អកប្បិយសយននិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២៦. សមានាសនិកនិទ្ទេសវណ្ណនា

១៨៥. តិវស្សន្តរមេកមាសនំ ភិក្ខូនំ អនុញ្ញាតន្តិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ ឯកស្មឹ អាសនេ មញ្ចាទិកេ ទ្វិន្នំ អាសនំ និសីទនំ **ឯកមាសនំ។ ម**-ការោ សន្ធិជោ។ កីទិសន្តិ អាហ “**តិវស្សន្តរ**”ន្តិ។ តិណ្ណំ វស្សានមន្តរមេតស្សាតិ តិវស្សន្តរោ, ទ្វីហិ វស្សេហិ មហន្តតរោ វា ទហរតរោ វា ភិក្ខុ, សោ អស្ស អត្ថីតិ **តិវស្សន្តរំ**, តិវស្សន្តរវន្តន្តិ អត្ថោ។ យោ បន ឯកេន វស្សេន មហន្តតរោ វា ទហរតរោ វា ឯកវស្សោយេវ វា, តព្ពន្តគាយ វត្តព្ពមេវ នត្ថិ។ អថ វា **តិវស្សន្តរ**ន្តិ ករណត្ថេ ឧបយោគវចនំ, តិវស្សន្តរេន សទ្ធិន្តិ អត្ថោ។ តមេវ សមត្ថេតិ “**សត្តវស្សេ**”ច្ចាទិនា។

១៨៦. មុនិ អនុញ្ញាសីតិ សម្ពន្ធោ។ **សព្ពេហេវា**តិ សមានាសនិកអសមានាសនិកេហិ សព្ពេហេវ សទ្ធឹ។

១៨៧. ទីឃាសនំ ទស្សេតិ “**អន្ត**”ន្តិអាទិនា។ យំ តិណ្ណំ និសីទិតុំ បហោតិ, តំ អន្តំ ទីឃាសនន្តិ សម្ពន្ធោ។ **អន្ត**ន្តិ បច្ឆិមំ។ អទីឃាសនេ បន សមានាសនិកា និសីទិតុំ លព្ភន្តីតិ ទស្សេន្តោ “**មញ្ចកេ**”តិអាទិមាហ។ សព្ពត្ថ អយថាករណតោ ទុក្កដន្តិ។

សមានាសនិកនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២៧. អសំវាសនិទ្ទេសវណ្ណនា

១៨៨. **ឧក្ខិត្តោ**តិ កម្មនានាសំវាសកសង្ខាតោ អាបត្តិយា អទស្សនេ, អប្បដិកម្មេ, បាបិកាយ ទិដ្ឋិយា អប្បដិនិស្សគ្គេ ឧក្ខិត្តកោ។ **អនុបសម្បន្នោ**តិ សិក្ខមានសាមណេរសាមណេរិសិក្ខាបច្ចក្ខាតសង្ខាតោ អនុបសម្បន្នោ។ **ឆិន្នមូលកោ**តិ អន្តិមវត្ថុអជ្ឈាបន្នោ។ ឧក្ខិត្តកេសុ “ធម្មវាទិនោ ឯតេ”តិ ឧប្បន្នាយ លទ្ធិយា នានាភូតោ សំវាសោ ឯតស្សាតិ **នានាសំវាសោ**, ឧក្ខិត្តានុវត្តកសង្ខាតោ លទ្ធិនានាសំវាសកោ។ សីមតោ និគ្គតា និស្សីមា, សីមន្តរិកា ពហិសីមា ច, តត្ថ ហត្ថបាសេ ថេបិ ឋិតោ, សីមានានាសំវាសកោ **និស្សីមដ្ឋិតោ**។ វេហាយសេ អាកាសេ ឋិតោ **វេហាយសណ្ឋិតោ** ពិន្ទាគមេន។ តត្ថ “នានាសំវាសោ ចា”តិអាទិនា សមាហារទ្វន្ទេបិ ក្វចិ នបុំសកលិង្គំ ព្យភិចរតីតិ នបុំសកត្តាភាវោ យថា “មគ្គាមគ្គោ”តិ។ ឯកកម្មំ ឯកុទ្ទេសោ សម

សិក្ខតាតិ អយំ តិវិធោបិ សំវាសោ នាម។ សោ យេសំ នត្ថិ, តេ **អសំវាសា**។ ឯតេ ហត្ថបាសតោ ពហិករណវសេន វជ្ជេតព្ពា។ ឯតេសុ ហិ តិវិធេ ឧក្ខិត្តកេ សតិ ឧបោសថាទិកំ កម្មំ ករោន្តស្ស បាចិត្តិយំ, ឥតរេសុ ទុក្កដន្តិ។

អសំវាសនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២៨. កម្មនិទ្ទេសវណ្ណនា

១៩៩. វគ្គេន អធម្មកម្មញ្ច សមគ្គេន អធម្មកម្មញ្ច វគ្គេន ធម្មកម្មញ្ច សមគ្គេន ធម្មកម្មញ្ចាតិ ចត្តារិ កម្មានិ ហោន្តីតិ សេសោ។ តត្ថ **វគ្គេន អធម្មកម្ម**ន្តិ វគ្គេន សង្ឃេន ករណីយំ អធម្មកម្មំ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។ **វគ្គោ**តិ ច សមូហោ វុច្ចតិ, សោ ច ចតុវគ្គាទិករណីយាទីសុ យាវតិកានំ កម្មប្បត្តានំ អសម្មុខីភាវេន, ឆន្ទារហានំ ឆន្ទានាហរណេន, សម្មុខីភូតានញ្ច បដិក្កោសនេន, តេសុ ឯកេនាបិ វា ឥធ អធិប្បេតោ។ **អធម្មកម្ម**ន្តិ ឯត្ថ បន **ធម្មោ** នាម “ឧត្តិទុតិយេ ចេ, ភិក្ខវេ, កម្មេ ឯកាយ ឧត្តិយា កម្មំ ករោតិ, ន ច កម្មវាចំ អនុស្សាវេតិ, អធម្មកម្ម”ន្តិអាទិនា (មហាវ. ៣៨៧) ឯកាយេវ ញត្តិយា , តថា ទ្វីហិ ញត្តីហិ ឯកាយេវ វា កម្មវាចាយ, តថា ទ្វីហិ កម្មវាចាហីតិ អាគតាយ ច តថា ហាបនអញ្ញថាករណភាវេន ញត្តិកម្មំ ឋបេត្វា ញត្តិចតុត្ថេ ច កម្មេ អាគតាយ ច អកម្មារហស្ស តជ្ជនីយបព្ពាជនីយបដិសារណីយនិយស្សតិវិធឧក្ខេបនីយានំ សត្តន្នំ កម្មានំ ករណវសេន, កម្មារហស្ស ច វិរាធេត្វា ករណវសេន អាគតាយ ច បាឡិយា វិបរីតា ច បាឡិ, ឧបសម្បទាទិកម្មវសេន អាគតា ច បាឡិ, សម្មុខាវិនយសតិវិនយអមូឡ្ហវិនយបដិញ្ញាករណយេភុយ្យសិកាតស្សបាបិ- យសិកាតិណវត្ថារកសង្ខាតានំ សត្តន្នំ កម្មានំ យថាលាភករណវសេន អាគតា ច បាឡិ, តេន ករណីយំ អបលោកនញត្តិញត្តិទុតិយញត្តិចតុត្ថសង្ខាតំ ចតុព្ពិធំ កម្មំ **ធម្មកម្មំ**, តប្បដិបក្ខំ **អធម្មកម្មំ**។ តព្ពិបរិយាយេន សមគ្គោ ធម្មកម្មញ្ច វេទិតព្ពំ។ ធម្មោ យថាវុត្តា បាឡិ អស្ស អត្ថិ, ធម្មេន កតំ វាតិ **ធម្មិកំ**។ តព្ពិបរីតំ **អធម្មិកំ។ ចតុត្ថំយេវា**តិ តេសុ ចតូសុ កម្មេសុ ចតុន្នំ បូរណំ សមគ្គេន ធម្មិកំ។ សេសកម្មានំ ភាវេន ភិក្ខុនា ទុក្កដស្ស ភវនំ លក្ខីយតីតិ **សេសកម្មេសូតិ** ភាវលក្ខណេ សត្តមី។ **ទុក្កដ**ន្តិ កុប្បានំ អធម្មកម្មវគ្គកម្មានំ កតត្តា ទុក្កដំ។

២០០. ឥទានិ យទិទំ សមគ្គេន ធម្មិកំ នាម, តំ យេហិ សង្ឃេហិ កាតព្ពំ, តេសំ បភេទំ ទស្សេតុំ **“ចតុវគ្គោ**”តិអាទិមាហ។ ចត្វាទីនំ សង្ខ្យាវុត្តិត្តា ចតុន្នំ វគ្គោតិអាទិនា វិគ្គហោ។ **ទសវីសតិវគ្គិកោ**តិ ទសន្នំ វីសតិយា ច វគ្គភេទវសេន ទសវីសតីនំ វគ្គោតិ វិគ្គហោ, ណិកោ សកត្ថេ។ វីសតិយា វគ្គោ, អតិរេកេន សហិតោ វីសតិវគ្គោតិ វិគ្គហោ។

២០១-២. បញ្ចន្នំ កម្មានំ និយមេតិ **“ចតូ**”តិអាទិនា។ អព្ភានំ ឧបសម្បទំ បវារណំ ឋបេត្វា ចតុវគ្គោ ចាតិអាទិនា យោជេត្វា សព្ពកម្មេសុ កម្មប្បត្តោតិ ទីបិតោតិ យោជេតព្ពំ។ តត្ថ តត្ថ **ច**-សទ្ទោ ចតុវគ្គាទយោ កម្មបត្តិកិរិយាយំ សមុច្ចិនោតិ។ ឥធ បន **សព្ព**-សទ្ទោ អព្ភានាទីនំ កេសញ្ចិ ឋបិតត្តា បទេសសព្ពេ គយ្ហតិ។ **កម្មបត្តោ**តិ កម្មស្ស បត្តោ យុត្តោ អនុរូបោ។ **ឥតរោ**តិ វីសតិវគ្គោ អតិរេកវីសតិវគ្គោ។ **សព្ពកម្មេសូ**តិ ឯត្ថ បន **សព្ព**-សទ្ទោ សព្ពសព្ពេ។ ននុ ច វីសតិវគ្គស្ស កម្មប្បត្តភាវេសតិ អតិរេកវីសតិវគ្គស្ស បគេវាតិ វិញ្ញាយតិ។ តថា សតិ សោ កស្មា វុត្តោតិ? សច្ចំ, តថាបិ សោ ចតុវគ្គាទិនា សង្ឃេន កត្តព្ពកម្មំ ឩនកតរេន ន វដ្ដតិ, អតិរេកេន បន វដ្ដតីតិ ញាបនត្ថំ វុត្តោ។

២០៣. ឥទានិ ចតុវគ្គាទិកេន ឆន្ទាហរណេន បូរេតព្ពោតិ ទស្សេតិ **“ចតូ**”តិអាទិនា។ បារាជិកាទិភាវមនាបន្នត្តា បកតិយា សភាវេនេវ ឋិតោ អត្តា យេសំ, បកតោ វា តតោយេវ កម្មេសុ អវិគតោ អត្តា យេសំ តេតិ **បកតត្តកា,** បារាជិកឧក្ខិត្តកលទ្ធិនានាសំវាសកេហិ អញ្ញេ។ **បរេ**តិ ឯកសីមដ្ឋា តាទិសាយេវ អញ្ញេ។ **សេសេបី**តិ អវសេសេ បញ្ចវគ្គាទិករណីយេបិ។

២០៤. ឥទានិ វត្ថុញត្តិអនុស្សាវនសីមាទិវិបត្តិតោ, កម្មវិបត្តីសុ បរិសតោ ច បដិក្កោសតោ ច កម្មស្ស កុប្បាកុប្បភាវំ តត្ថ ច អាបត្តិអាទី ទស្សេតុំ **“ចតូ**”តិអាទិ មាហ។ ចតុវគ្គាទិកត្តព្ពំ អសំវាសគណបូរំ វា កម្មារហគណបូរំ វា កម្មញ្ច គរុកដ្ឋគណបូរំ វា បរិវាសាទិកម្មញ្ចាតិ យោជនា។ ឯត្ថ ច កម្មារហោ គរុកដ្ឋតោ អញ្ញោ, និក្ខិត្តវត្តោ បន គរុកដ្ឋោ គណបូរកោ ហោតិយេវ។ **កត**ន្តិ ចតុវគ្គាទិនា កតំ។

២០៥. **វារេយ្យា**តិ អន្តរាយេ អសតិ អន្តមសោ ឯកោបិ វារេយ្យាតិ អត្ថោ។ **អន្តរាយេ**តិ បាបេហិ ករិយមានេ ជីវិតព្រហ្មចរិយន្តរាយេ សតិ។ អនន្តរាយិកា ចេ ន វារេន្តិ, ទុក្កដំ។ **ទិដ្ឋាវិ**ន្តិ អត្តនោ អត្តនោ ទិដ្ឋី លទ្ធី “អធម្មកម្មំ ឥទំ, ន មេតំ ខមតី”តិ អញ្ញមញ្ញំ អាវិ ករេយ្យុន្តិ សេសោ។ **ឯកោធិដ្ឋាន**ន្តិ ឯកោ ភិក្ខុ “ន មេតំ

ខមតី”តិ អធិដ្ឋានំ ករេយ្យាតិ សេសោ។ **តតោធិកា**តិ តីហិ អធិកា។ តេ បន សង្ឃត្ថា បហោន្តិ អត្តនោ កម្មំ និត្ថរិតុំ។

២០៦. **ខិត្តចិត្តោ** នាម ឧម្មត្តកោ។ **ទុខដ្ដិតោ**តិ វេទនដ្ដោ។ **ន រូហតី**តិ កយ្ហត្តំ ន រោហតីតិ អត្ថោ។

២០៧. អន្តមសោ អនន្តរស្សាបិ អារោចេន្តស្ស បកត...បេ.... ភិក្ខុនោតិ សម្ពន្ធោ។ ឯកសីមាយំ តិដ្ឋតីតិ **ឯកសីមដ្ឋោ**។ សមោ សំវាសោ អស្សាតិ **សមសំវាសោ**។ ឯកសីមដ្ឋោ ច សោ សមសំវាសោ ច, បកតត្តោ ច សោ ឯកសីមដ្ឋសមសំវាសោ ច, សោ ចាយំ ភិក្ខុ ចាតិ សព្ពត្ថ កម្មធារយោ, តស្ស។ ឯត្ថ បន អវិបន្នសីលោ **បកតត្តោ**តិ អធិប្បេតោ។ **អារោចេន្តស្សា**តិ អត្តនោ លទ្ធឹ បកាសេន្តស្ស។ **រូហតី**តិ បដិក្ខេបោ រុហតិ។

២០៨. **ធម្មិកំ កម្ម**ន្តិ ធម្មេន កត្តព្ពំ អបលោកនាទិកម្មំ។ **បដិក្កោសេយ្យា**តិ និវារេយ្យ។ តិរោក្ខា កាយសាមគ្គឹ វា ឆន្ទំ វាតិ វា-សទ្ទំ នេត្វា អត្ថោ នេតព្ពោ។ **តិរោក្ខា**តិ បរម្មុខា។ សោ សម្មុខា-សទ្ទោ វិយ និបាតោ, អថ វា អក្ខា ឥន្ទ្រិយវិសយតោ តិរោ ពហីតិ អត្ថោតិ។

កម្មនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២៩. មិច្ឆាជីវវិវជ្ជនានិទ្ទេសវណ្ណនា

២០៩. អាគម្ម ជីវន្តិ ឯតេនាតិ អាជីវោ, កោ សោ? បច្ចយបរិយេសនវាយាមោ។ មិច្ឆាយ អាជីវោ, តស្ស វិវជ្ជនា **មិច្ឆាជីវវិវជ្ជនា**។ សា បនាយំ អត្ថតោ “ឥធ ភិក្ខុ បាតិមោក្ខសំវរសំវុតោ វិហរតិ អាចារគោចរសម្បន្នោ”តិ (វិភ. ៥០៨) ឯវំ បាតិមោក្ខសំវរសម្បត្តិយា បដិបត្តិទស្សនវសេន អាគតោ អាចារោ ចេវ យថាក្កមេន បារាជិកសង្ឃាទិសេសថុល្លច្ចយបាចិត្តិយបាដិទេសនីយទុក្កដាសិតទុក្កដានំ ការណភូតស្ស អាជីវហេតុ បញ្ញត្តានំ អភូតារោចនសញ្ចរិត្តអញ្ញាបទេសភូតារោចនបណីតភោជនវិញ្ញត្តិ ភិក្ខុនិភោជនវិញ្ញត្តិសូបោទនវិញ្ញត្តិសិក្ខាបទានំ វីតិក្កមស្ស ច កុហនលបននេមិត្តិកតា និប្បេសិកតា លាភេន លាភំ និជិគីសនតាតិ ឯវមាទីនញ្ច បាបធម្មានំ វសេន បវត្តំ មិច្ឆាជីវវិរតិសង្ខាតំ អាជីវបារិសុទ្ធិសីលញ្ច។ តស្សា បន កស្សចិ ឥធ ទស្សនំ យថា ទស្សេតុមារទ្ធំ បាតិមោក្ខសំវរសង្ខាតាយ អធិសីលសិក្ខាយ, ចតុរារក្ខវិបស្សនាវសេន អាគតានំ អធិចិត្តអធិបញ្ញាសង្ខាតានំ ទ្វិន្នំ សិក្ខានញ្ច ឧបការកធម្មបរិទីបនត្ថន្តិ ទដ្ឋព្ពំ, ឯវមីទិសំ វិញ្ញេយ្យំ, តំ ទស្សេតិ “**ទារុ**”ន្តិអាទិនា។ តត្ថ “**ទារុ**”ន្តិអាទីនិ “ទទេ”តិ ឯតស្ស បត្តិកម្មំ។ **ចុណ្ណំ** សិរីសចុណ្ណាទិនហានិយចុណ្ណំ។ **ន្ហានមុខោទក**ន្តិ ន្ហានញ្ច មុខញ្ច, តស្ស ឧទកន្តិ សមាសោ។ **អាទិ**-សទ្ទេន បណ្ណាទី សង្គណ្ហាតិ។ **កុលសង្គហា**តិ កុលសង្គហករណេន។

២១០. បរិភដតិ បរេសំ ទារកេ បរិហរតីតិ បរិភដោ, បរិភដស្ស កម្មំ បារិភដកោ, សកត្ថេ តមេវ បារិភដកតា។ អលង្ករណាទិនា កុលទារកបរិហរណស្សេតំ នាមំ។ មុគ្គស្ស សូបោ មុគ្គសូបោ, សោយេវ មុគ្គសុប្បោ។ យថា មុគ្គសូបេ បច្ចមានេ កោចិទេវ មុគ្គោ ន បច្ចតិ, អវសេសា បច្ចន្តិ, ឯវំ យស្ស បុគ្គលស្ស វចនេ កិញ្ចិទេវ សច្ចំ ហោតិ, សេសំ អលិកំ, អយំ បុគ្គលោ មុគ្គសូបសទិសតាយ ឧបចារេន “មុគ្គសុប្បោ”តិ វុច្ចតិ, តស្ស ភាវោ មុគ្គសុប្បតា ។ សច្ចាលិកេន ជីវិតកប្បនស្សេតំ អធិវចនំ។ យវត្ថុអាទិសម្ពន្ធិនី វិជ្ជា វត្ថុវិជ្ជា។ បារិភដកតាចាតិអាទិនា ទ្វន្ទោ នបុំសកត្តាភាវេ **បារិ...បេ.... វិជ្ជា**, តាយ។ រស្សោ បន គាថាពន្ធវសេន, តថា ទីឃោ។ បហិណានំ តស្មឹ តស្មឹ កម្មេ តេសំ តេសំ និយុញ្ជនំ **បហេណំ**។ អាទរេន ទូតេន ការេតព្ពំ យំ កិញ្ចិ កម្មំ **ទូតកម្មំ**។ បិសនំ បេសនំ, ជង្ឃាយ បាទេន បេសនំ ជង្ឃបេសនំ, តមស្ស អត្ថីតិ **ជង្ឃបេសនិយំ**។ តេសំ តេសំ គិហីនំ គាមន្តរទេសន្តរាទីសុ សាសនបដិសាសនហរណស្សេតមធិវចនំ។

២១១. លាភាសាយ លញ្ជទានំ **អនុប្បទានំ**។ **សម្ពុទ្ធប្បដិកុដ្ឋេន** ពុទ្ធគរហិតេន អង្គវិជ្ជានក្ខត្តវិជ្ជាសុបិនវិជ្ជាភូតវិជ្ជាទិនា **អញ្ញេន វា**។

២១២. អញ្ញាតកានំ អប្បវារិតានំ វិញ្ញាបនំ **វិញ្ញត្តិ**, យាចនវសេន បវត្តោ កាយវចីបយោគោ។ ពុទ្ធប្បដិកុដ្ឋេន មិច្ឆាជីវេន បច្ចយបរិយេសនា **អនេសនា**។ អភូតស្ស អត្តនិ អវិជ្ជមានស្ស ឧត្តរិមនុស្សធម្មស្ស ឧល្លបនំ កថនំ **អភូតុល្លបនា**។ **កុហនាទីហី**តិ កុហនាលបនាទីហិ។ តត្ថ លាភសក្ការសិលោកសន្និស្សិតស្ស បច្ចយប្បដិសេវនសាមន្តជប្បនឥរិយាបថសណ្ឋាបនវសេន ជនវិម្ហាបនា **កុហនា**។ វិហារំ អាគតេ មនុស្សេ ទិស្វា “កិមត្ថាយ ភោន្តោ អាគតា, កឹ ភិក្ខូ និមន្តេតុ”ន្តិ វា “មយិ រាជា បសន្នោ, អសុកោ ច អសុកោ ច រាជមហាមត្តោ បសន្នោ”តិ វា អាទិនា នយេន អាលបនា **លបនា**។ ខាទនីយំ គហេត្វា គច្ឆន្តេ ទិស្វា “កឹ ខាទនីយំ

លភិត្វា”តិអាទិនា នយេន និមិត្តករណាទិ **នេមិត្តកតា**។ “អស្សុទ្ធោ អប្បសន្នោ”តិអាទិនា នយេន គរហណាទិ ច “ឯតំ ឯត្ថ កថេថា”តិអាទិនា នយេន វាចាយ ឧក្ខិបនាទិ ច **និប្បេសិកតា**។ អប្បេន លាភេន ពហុកំ វញ្ចេត្វា គហេតុំ ឥច្ឆនំ **លាភេន លាភំ និជិគីសនតា**។ **កុលទូសាទី**តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន រូបិយប្បដិគ្គហណរូបិយសំវោហារា សង្គយ្ហន្តីតិ។

មិច្ឆាជីវវិវជ្ជនានិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣០. វត្តនិទ្ទេសវណ្ណនា

២១៣. សឧបាហនោ…បេ… ចីវរំ សីសេ ករិត្វា វា អាគន្តុកោ អារាមំ ន បវិសេតិ សម្ពន្ធោ។ **សឆត្តោ**តិ សីសេ កតឆត្តេន សឆត្តោ។ **ឱគុណ្ឋិតោ**តិ សសីសំ បារុបិតោ។ “បរិក្ខិត្តស្ស វិហារស្ស បរិក្ខេបោ, អបរិក្ខិត្តស្ស បរិក្ខេបារហដ្ឋាន”ន្តិ វុត្តំ ឧបចារសីមាសមីបំ បត្វា ឧបាហនាឱមុញ្ចនាទិសព្ពំ កត្វា អារាមោ បវិសិតព្ពោតិ អយមេត្ថ ព្យតិរេកលទ្ធោ អត្ថោ។

២១៤. បានីយេន បាទេ ន ធោវេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។ បដិក្កមនំ បត្វា ឯកមន្តេ បត្តចីវរំ និក្ខិបិត្វា បតិរូបេ និសជ្ជ បុច្ឆិត្វា បានីយំ បាតព្ពំ, បរិភោជនីយេន យថាវុត្តំ បាទា ធោវិតព្វាតិ អធិប្បាយោ។ **វុឌ្ឍតរេ អាវាសិកេបិ ច អភិវាទេយ្យា**តិ ឥមិនា វស្សំ បុច្ឆិត្វា នវកេន អាវាសិកេន អភិវាទាបេតព្ពន្តិ ទីបេតិ។ **បុច្ឆេយ្យ សយនាសន**ន្តិ “កតមំ សេនាសនំ បាបុណាតិ, អជ្ឈាវុត្ថំ អនជ្ឈាវុត្ថំ វា”តិ សេនាសនំ បុច្ឆេយ្យ។ ឥទញ្ច បុច្ឆាយ លក្ខណវចនំ។ តស្មា អាវាសិកវត្តេ វុត្តមជ្ឈាវុត្ថាទិកញ្ច បុច្ឆិតព្ពំ។ សចេ “អនជ្ឈាវុត្ថ”ន្តិ វទន្តិ, កវាដំ អាកោដេត្វា មុហុត្តំ អាគមេត្វា ឃដិកំ ឧគ្ឃាដេត្វា កវាដំ បណាមេត្វា ពហិ ឋិតេន ឧល្លោកេត្វា បវិសិត្វា សព្ពំ សេនាសនវត្តំ កាតព្ពំ។ អាគន្តុកវត្តំ។

២១៥-៦. គមិកោ បក្កមេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។ “**បដិសាមេត្វា**”តិអាទីនិមស្ស បុព្ពកិរិយាបទានិ។ **ទារុមត្តិកភណ្ឌក**ន្តិ ឯត្ថ មញ្ចបីឋាទិទារុភណ្ឌំ រជនភាជនាទិមត្តិកាភណ្ឌំ។ **បដិសាមេត្វា**តិ អត្ថិ ចេ អនោវស្សកេ សណ្ឋបេត្វា។ **ថកេត្វានា**តិ ទ្វារវាតបានេហិ បិធាយ ។ **សាធុកំ សង្គោបេត្វានា**តិ ចតូសុ បាសាណេសុ មញ្ចំ បញ្ញបេត្វា មញ្ចេ មញ្ចស្ស, បីឋេ បីឋស្ស អារោបនេន សេនាសនស្ស ឧបរូបរិ បុញ្ជករណេន សាធុកំ សង្គោបនំ កត្វា។ **ន ចា**តិ នេវ។ គមិកវត្តំ។

២១៧-៨. **អាវាសិកោ**តិ ឥទំ “បញ្ញបេយ្យា”តិអាទីនំ កត្តុបទំ។ នវកម្មករណាទិភារនិត្ថរណតាយ អាវាសោ វិហារោ អស្ស អត្ថីតិ **អាវាសិកោ**។ យស្ស បន កេវលំ វិហារេ និវាសនមត្តំ អត្ថិ, សោ **នេវាសិកោ**។ ឧភោបិ តេ ឥធ អាវាសិក-សទ្ទេន សង្គហិតា។ **បាទោទប្បភុតិ**ន្តិ ឯត្ថ **បភុតិ**-សទ្ទេន បាទបីឋបាទកថលិកានំ គហណំ។ បច្ចុគ្គន្ត្វាន បត្តចីវរំ គណ្ហេយ្យាតិ យោជនា។ **បញ្ញបេ សយនាសន**ន្តិ “ឯតំ តុម្ហាកំ សេនាសនំ បាបុណាតី”តិ ឯវំ សយនាសនំ បញ្ញបេយ្យ, បកាសេយ្យាតិ វុត្តំ ហោតិ។

២១៩. **អជ្ឈាវុត្ថ**ន្តិ បុព្ពេ ភិក្ខូហិ និវុត្ថំ។ **គោចរាគោចរំ វទេ**តិ “ភិក្ខាចារគាមោ ទូរេ, អាសន្នោ”តិ វា, “កាលស្សេវ បិណ្ឌាយ ចរិតព្ពំ, ទិវា វា”តិ ឯវំ គោចរញ្ច, “មិច្ឆាទិដ្ឋិកានំ វា គាមោ, បរិច្ឆិន្នភិក្ខោ វា”តិអាទិនា អគោចរញ្ច វទេយ្យាតិ អត្ថោ។ **វច្ចបស្សាវដ្ឋានានី**តិអាទីនិបិ “វទេ”តិ ឥមស្សេវ កម្មវចនានិ។ **សេខសម្មុតិ**ន្តិ យស្ស សទ្ធស្ស កុលស្ស សង្ឃោ សេខសម្មុតឹ ទេតិ, តំ កុលញ្ច។

២២០. **បវេសនិក្ខមេ កាល**ន្តិ “កេសុចិ ឋានេសុ វាឡមិគា វា អមនុស្សា វា ហោន្តិ, ឥមំ កាលំ បវិសិតព្ពំ និក្ខមិតព្ពញ្ចា”តិ ឯវំ បវេសនិក្ខមេ ច កាលំ។ ឯតំ បន អាសនបញ្ញបនាទិកំ សព្ពំ វត្តំ វុឌ្ឍតរេ អាគតេ ចីវរកម្មាទី វា នាតិគិលានស្ស ភេសជ្ជំ វា ឋបេត្វាបិ កាតព្ពំ។ មហាគិលានស្ស បន ភេសជ្ជមេវ កាតព្ពំ។ ចេតិយង្គណវត្តំ ករោន្តេនាបិ តស្ស វត្តំ កាតុំ អារភិតព្ពំ។ បណ្ឌិតោ ហិ អាគន្តុកោ “ករោហិ តាវ ភេសជ្ជំ, ចេតិយង្គណំ សម្មជ្ជាហី”តិ ច វទេយ្យ។ អបិច ពីជនេន ពីជិតព្ពោ, បាទាបិស្ស ធោវិតព្វា, តេលេន មក្ខិតព្វា។ បិដ្ឋិ ចេ អាគិលាយតិ, សម្ពាហេតព្វា។ នវកស្ស បន អាគន្តុកស្ស “ឥទមាសនំ, ឯត្ថ និសីទា”តិអាទិនា អាចិក្ខិតព្ពន្តិ ទស្សេន្តោ “**និសិន្នោយេវា**”តិអាទិមាហ។ **និសិន្នោយេវា**តិ ឥមិនា “ឋិតោយេវា”តិអាទី ឧបលក្ខេតិ។ **សមុទ្ទិសេ**តិ អាទរេន វទេយ្យ។ អាវាសិកវត្តំ។

“វត្ត”ន្តិ បន សាមញ្ញេន និទ្ទិដ្ឋត្តា ន ថេរេ ភិក្ខូ អតិអល្លីយិត្វា និសីទិតព្ពំ, មហាថេរស្ស និសិន្នាសនតោ ឯកំ ទ្វេ អាសនានិ ឋបេត្វា “និសីទា”តិ វុត្តេ និសីទិតព្ពំ, ន នវាបិ ភិក្ខូ អាសនេន បដិពាហិតព្វា, ន សង្ឃាដឹ

ឱត្ថរិត្វា និសីទិតព្ពំ, សចេ អកត្វា ឧទកកិច្ចំ កាតព្ពំ, យថា សូបស្ស ឱកាសោ ហោតិ, ឯវមត្ថាយ ឱទនោ គណ្ហិតព្ពោ, ថេរេន ភិក្ខុនា “បបេត្វា អប្បកំ ឱទនាទិកំ សព្ពំ សព្ពេសំ សមកំ សម្បាទេហិ”តិ វត្តព្ពំ, ន តាវ ថេរេន ភុញ្ជិតព្ពំ, ភុត្តាវិនា ន តាវ ឧទកំ បដិគ្គហេតព្ពំ, ភត្តគ្គតោ និវត្តន្តេហិ យថានុរូបំ និក្ខមិត្វា វិវឡាយ បាឡិយា គន្តព្ពន្តិ ឯវមាទិកញ្ច តទនុរូបំ សេខិយវត្តញ្ច សម្បាទេតព្ពន្តិ ឥទំ **ភត្តគ្គវត្ត**ញ្ច សាធុកំ អតរមានេន គាមោ បវិសិតព្ពោ, “ឥមិនា បវិសិស្សាមិ, ឥមិនា និក្ខមិស្សាមី”តិ និវេសនំ បវិសន្តេន សល្លក្ខេតព្ពំ, នាតិសហសា បវិសិតព្ពំ, នាតិសហសា និក្ខមិតព្ពំ, នាតិទូរេ នច្ចាសន្នេ ឋាតព្ពំ, នាតិចិរំ ឋាតព្ពំ, នាតិលហុកំ និវត្តិតព្ពំ, ទាតុកាមតាការំ ញត្វា ឋាតព្ពំ, យោ បឋមំ គាមតោ បដិក្កមតិ, តេន អាសនបញ្ញបនាទិ សព្ពំ កាតព្ពំ, យោ បច្ឆា, តេន អាសនុទ្ធរណាទិ សព្ពំ កាតព្ពន្តិ ឯវមាទិកញ្ច តទនុរូបំ សេខិយវត្តញ្ច សម្បាទេតព្ពន្តិ ឥទំ **បិណ្ឌចារិកវត្ត**ញ្ច កាតព្ពំ។

សេនាសនដ្ឋានេ សព្ពំ វត្តញ្ច សម្បាទេត្វា តតោ និក្ខមិត្វា សាធុកំ និវាសេត្វា បារុបិត្វា ច អតរមានេន គាមោ បវិសិតព្ពោតិអាទិ សព្ពំ **បិណ្ឌចារិកវត្តំ** កាតព្ពំ។ បានីយបរិភោជនីយអគ្គិអរណិសហិតកត្តរទណ្ឌា ឧបដ្ឋបេតព្ពា, នក្ខត្តបទានិ សកលានិ វា ឯកទេសានិ វា ឧគ្គហេតព្ពានិ, ទិសាកុសលេន ភវិតព្ពន្តិ ឥទំ **អារញ្ញិកវត្ត**ញ្ច ឧទ្ទិដ្ឋំយេវ ហោតីតិ អវគន្តព្ពន្តិ។

វត្តនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣១. វិកប្បនានិទ្ទេសវណ្ណនា

២២១. **សម្មុខា បរម្មុខា**តិ សស្ស មុខំ, បរស្ស មុខន្តិ វិគ្គហោ, សម្មុខេន បរម្មុខេនាតិ អត្ថោ។ សម្មុខាវិកប្បនា បរម្មុខាវិកប្បនាតិ ភេទា ទុវេ វិកប្បនា វុត្តាតិ យោជនា ។ **ភេទា**តិ វិសេសតោ។ អថ វា សស្ស មុខំ មុខសម្ពន្ធិវចនំ អស្សា វិកប្បនាយាតិ សមាសោ។ តថា បរម្មុខា។ សម្មុខា ច បរម្មុខា ច, តស្សា ភេទោ, តតោ។ **សម្មុខាយ** សម្មុខវិកប្បនាយ។ **ព្យត្តស្សា**តិ វិកប្បនវិធានំ បច្ចុទ្ធារវិធានញ្ច ជានន្តស្ស។

២២២. **តេនា**តិ យស្ស សន្តិកេ វិកប្បេតិ, តេន ភិក្ខុនា។ **បរិភោគាទិក**ន្តិ បរិភោគំ វិស្សជ្ជនំ អធិដ្ឋានញ្ច។

២២៤-៥. **អបរា សម្មុខាវេកា**តិ ឯត្ថ **វា**-សទ្ទោ បក្ខន្តរេ, អថ វាតិ អត្ថោ, អបិ-សទ្ទត្ថោ វា **វា**-សទ្ទោ, សោ អបរា-សទ្ទតោ បរំ ទដ្ឋព្ពោ, អបរាបិ ឯកា សម្មុខាវិកប្បនា អត្ថីតិ អត្ថោ។ កថន្តិ អាហ **“ភិក្ខុស្សា”**តិអាទិ។ “បញ្ចន្នំ សហធម្មីន”ន្តិ វុត្តត្តា **“តិស្សស្ស ភិក្ខុនោ”**តិអាទីសុ តិស្សាយ ភិក្ខុនិយា តិស្សាយ សិក្ខមានាយ តិស្សាយ សាមណេរិយា តិស្សស្ស សាមណេរស្សាតិបិ វិញ្ញាតព្ពំ។

២២៦. **បរម្មុខាវិកប្បនា**តិ បរម្មុខេន វិកប្បនេន, បរម្មុខាវិកប្បនាតិ វា គហេតព្ពំ, បរម្មុខាវិកប្បនា កថន្តិ អត្ថោ។

២២៧. **មិត្តោ**តិ ទឡ្ហមិត្តោ។ **សន្ទិដ្ឋោ**តិ ទិដ្ឋមត្តមិត្តោ។ ឯត្ថ បន ទ្វិន្នំ វិកប្បនានំ កឹ នានាករណន្តិ? សម្មុខាវិកប្បនាយ តាវ សយំ វិកប្បេត្វា បរេន បច្ចុទ្ធារាបេតិ, តេនេវ សា **សម្មុខាវិកប្បនា** នាម ជាតា។ បរម្មុខាវិកប្បនាយ បរេនេវ វិកប្បាបេត្វា បរេនេវ បច្ចុទ្ធារាបេតិ, តេនេវ សា **បរម្មុខាវិកប្បនា** នាម ជាតាតិ ឥទមេត្ថ នានាករណន្តិ។

២២៨. **ទូរសន្តិកត្តេកត្ត**ន្តិ ឯត្ថ អាសន្នទូរភាវោ អធិដ្ឋានេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។

២២៩. ទសាហំ...បេ.... បច្ឆាសាយ សតិ មាសកំ នាធិដ្ឋិតវិកប្បិតំ និស្សគ្គី នុប្បាទយតីតិ សម្ពន្ធោ។ ទស អហានិ សមាហដានិ **ទសាហំ**។ សព្ពត្ថ អច្ចន្តសំយោគេ ទុតិយា។ តត្ថ យំ ទិវសំ ចីវរំ ឧប្បន្នំ, តស្ស យោ អរុណោ, សោ ឧប្បន្នទិវសនិស្សិតោ, តស្មា ចីវរុប្បាទទិវសេន សទ្ធិំ ឯកាទសេ អរុណុគ្គមនេ និស្សគ្គិយំ ហោតីតិ អាហ **“ទសាហ”**ន្តិ។ **មាសមេកំ វា**តិ “អនត្ថតេ កឋិនេ ឯកំ បច្ឆិមកត្តិកមាស”ន្តិ (បារា. ៦៤៩ អត្ថតោ សមានំ) វុត្តត្តា កឋិនត្ថតេ បញ្ច មាសេតិ លព្ភតិ។ កឋិនំ អត្ថតំ យស្មឹ វិហារេតិ សមាសោ។ **បារិបូរត្ថ**ន្តិ បារិបូរិ អត្ថោ យស្សាតិ វិគ្គហោ។ កិរិយាវិសេសនំ, បារិបូរិប្បយោជនំ កត្វាតិ អត្ថោ។ **ឩនស្សា**តិ យត្តកេន កយិរមានំ អធិដ្ឋានំ ចីវរំ បហោតិ, តត្តកតាភាវតោ ឩនស្ស ឯកាទសមាសសត្តមាសសង្ខាតេ បិដ្ឋិសមយេ ឧប្បន្នស្ស មូលចីវរស្ស។ **បច្ចាសា សតី**តិ “សង្ឃាទិតោ យតោ កុតោចិ លច្ឆាមី”តិ ឯវំ សតិយា បច្ចាសាយាតិ អត្ថោ។ ឧភយម្បិ

យ-ការលោបេន និទ្ទិដ្ឋំ។ **សតី**តិ វា និបាតោ, លិង្គវិបល្លាសេន វាហ។ ឯត្ថ បន ព្យតិរេកវសេន ទសាហាតិក្កម នាទីសុ និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំ វេទិតព្ពន្តិ។

វិកប្បនានិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣២. និស្សយនិទ្ទេសវណ្ណនា

២៣០. ព្យត្តស្សាតិ “ការិយ”ន្តិ កិតកយោគេ កត្តរិ ឆដ្ឋី។ **ព្យត្តោ** ច នាម “បញ្ចហិ, ភិក្ខវេ, អង្គេហិ សមន្នាគតេន ភិក្ខុនា អនិស្សិតេន វត្ថព្ពំ, អាបត្តឹ ជានាតិ, អនាបត្តឹ ជានាតិ, លហុកំ អាបត្តឹ ជានាតិ, គរុកំ អាបត្តឹ ជានាតិ, ឧភយានិ ខោ បនស្ស បាតិមោក្ខានិ វិត្ថារេន ស្វាគតានិ ហោន្តិ សុវិភត្តានិ សុប្បវត្តីនិ សុវិនិច្ឆិតានិ សុត្តសោ អនុព្យញ្ជនសោ។ ឥមេហិ ខោ, ភិក្ខវេ, បញ្ចហិ អង្គេហិ សមន្នាគតេន ភិក្ខុនា អនិស្សិតេន វត្ថព្ព”ន្តិ (មហាវ. ១០៣) ឯវំ វុត្តព្យត្តោ ច ពហុស្សុតព្យត្តោ ច វេទិតព្ពោ។

តត្ថ **សុវិភត្តានី**តិ សុដ្ឋុ វិភត្តានិ បទបច្ចាភដ្ឋសង្ករទោសវិរហិតានិ។ **សុប្បវត្តីនី**តិ បគុណានិ វាចុគ្គតានិ។ **សុវិនិច្ឆិតានិ សុត្តសោ**តិ ខន្ធកបរិវារតោ អាហរិតព្ពសុត្តវសេន សុដ្ឋុ វិនិច្ឆិតានិ។ **អនុព្យញ្ជនសោ**តិ អក្ខរបទបារិបូរិយា សុវិនិច្ឆិតានិ អក្ខណ្ឌានិ អវិបរីតក្ខរានិ។ ឯតេន អដ្ឋកថា ទីបិតា។ អដ្ឋកថាតោ ហិ ឯស វិនិច្ឆយោ ហោតីតិ។ ពហុស្សុតព្យត្តោ បន យេន សព្ពន្តិមេន បរិច្ឆេទេន ទ្វេ មាតិកា បគុណា វាចុគ្គតា, បក្ខទិវសេសុ ធម្មសវនត្ថាយ សុត្តន្តតោ ចត្តារោ ភាណវារា, សម្បត្តានំ បរិសានំ បរិកថនត្ថាយ អន្ធកវិន្ទមហារាហុលោវាទអម្ពដ្ឋសទិសោ ឯកោ កថាមគ្គោ, សង្ឃភត្តមង្គលាមង្គលេសុ អនុមោទនត្ថាយ តិស្សោ អនុមោទនា, ឧបោសថប្បវារណាទិជាននត្ថំ កម្មាកម្មវិនិច្ឆយោ, សមណធម្មករណត្ថំ សមាធិវសេន វិបស្សនាវសេន វា អរហត្តមគ្គបរិយោសានមេកំ កម្មដ្ឋានំ ឯត្តកំ ឧគ្គហិតំ, ស្វាយំ វុច្ចតិ។ **នត្ថិ និស្សាយ ការិយ**ន្តិ អាចរិយាទី និស្សាយ វាសេន កត្តព្ពំ នត្ថិ។ “**និស្សយការិយ**”ន្តិ វា បាឋោ, និស្សយេន ការិយន្តិ សមាសោ។ ជីវស្ស យត្តកោ បរិច្ឆេទោ **យាវជីវំ**។

២៣១. តេន និស្សាយ វសន្តេន ឯវំ និស្សយោ គហេតព្ពោតិ ទស្សេតុំ “**ឯកំស**”ន្តិអាទិ វុត្តំ។ **ឯកំស**ន្តិ ឯកោ អំសោ អស្ស ចីវរស្សាតិ វិគ្គហោ។ កិរិយាវិសេសនំ វា ភុម្មត្ថេ វា ឧបយោគវចនំ, ឯកស្មឹ អំសេតិ អត្ថោ។ **អញ្ជលិ** ករបុដោ។ **យាវតតិយកំ វទេ**តិ ឧបសម្បទាយ សដ្ឋិវស្សេន សត្តតិវស្សេន វាបិ ព្យត្តស្ស នវកស្ស សន្តិកេ យាវតតិយកំ វចនំ ករេយ្យ។ យាវតតិយោ វារោ អស្សាតិ កិរិយាវិសេសនសមាសោ។ **អាយស្មតោ**តិ អាយស្មន្តំ។ **វច្ឆាមី**តិ វសាមិ។ ឧបជ្ឈំ គណ្ហន្តេនាបិ “ឧបជ្ឈាយោ មេ, ភន្តេ, ហោហី”តិ គហេតព្ពំ។ តំ បន “អាចរិយោ”តិ ឯត្ថ “ឧបជ្ឈាយោ”តិ វចនំ វិសេសោតិ ឯត្ថ វាចាភេទតោ ន វិសុំ វុត្តំ។ ន កេវលមេត្ថ និស្សយុបជ្ឈាយគហណេ, គាមប្បវេសនាទីសុបិ ឯវមេវ កត្វា “អហំ អាវុសោ”តិ វា “ភន្តេ”តិ វា វត្វា “គាមប្បវេសនំ អាបុច្ឆាមី”តិអាទិនា វត្តព្ពំ។

២៣២. និស្សយបដិប្បស្សទ្ធី ទស្សេតិ “**បក្កន្តេ**”តិអាទិនា។ **បក្កន្តេ**តិ ឧបជ្ឈាយេ អាចរិយេ សទ្ធិវិហារិកេ អន្តេវាសិកេ ច គាមាទីសុ យត្ថ កត្ថចិ អាបុច្ឆិត្វា វា អនាបុច្ឆិត្វា វា គតេ។ តេសុ យេន កេនចិ “អសុកំ នាម គាមំ គច្ឆាមី”តិ វុត្តេ តេសុយេវ យេន កេនចិ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិតេបិ តំ តំ និយមំ អតិក្កមិត្វា បក្កន្តេបិ អនាបុច្ឆា បន ឧបចារសីមាតិក្កមេន បក្កន្តេបិ និស្សយោ **សម្មតិ** បដិប្បស្សម្ភតិ។ **បក្ខសង្កន្តេ**តិ តិត្ថិយបក្ខសង្កន្តេ ចាបិ វិព្ភន្តេ ចាបិ មរណេន ច តង្ខណញ្ញេវ បដិប្បស្សម្ភតិ។ **អាណត្តិ** នាម “បណាមេមិ ត”ន្តិ វា “មា ឥធ បវិសា”តិអាទិកា និស្សយប្បណាមនា។ តាយ បណាមិតេន អាចរិយុបជ្ឈាយា ខមាបេតព្ពា។ អខមន្តេសុ ទណ្ឌកម្មំ កត្វា តស្មឹ វិហារេ មហាថេរេ គហេត្វាបិ សាមន្តវិហារេ ភិក្ខូ គហេត្វាបិ ខមាបេតព្ពា។ ន ខមន្តិ ចេ, អាចរិយុបជ្ឈាយានំ សភាគានំ សន្តិកេ វសិតព្ពំ។ យេន កេនចិ ការណេន ន សក្កា ហោតិ តត្រ អាចរិយុបជ្ឈាយានំ សភាគានំ សន្តិកេ វសិតុំ, តំយេវ វិហារំ អាគន្ត្វា អញ្ញស្ស សន្តិកេ និស្សយំ គហេត្វា វសិតព្ពំ។ តត្ថ “បញ្ចហិ, ភិក្ខវេ, អង្គេហិ សមន្នាគតំ សទ្ធិវិហារិកំ អប្បណាមេន្តោ ឧបជ្ឈាយោ សាតិសារោ ហោតិ, បណាមេន្តោ អនតិសារោ ហោតិ។ ឧបជ្ឈាយម្ហិ នាធិមត្តំ បេមំ ហោតិ, នាធិមត្តោ បសាទោ ហោតិ, នាធិមត្តា ហិរី ហោតិ, នាធិមត្តោ គារវោ ហោតិ, នាធិមត្តា ភាវនា ហោតិ។ ឥមេហិ ខោ, ភិក្ខវេ, បញ្ចហង្គេហិ...បេ... ហោតិ (មហាវ. ៦៨)។ បញ្ចហិ, ភិក្ខវេ , អង្គេហិ សមន្នាគតំ អន្តេវាសិកំ អប្បណាមេន្តោ អាចរិយោ...បេ... ហោតី”តិ (មហាវ. ៨១) វុត្តត្តា បន អសម្មាវត្តន្តេ អន្តេវាសិកសទ្ធិវិហារិកេ អប្បណាមេន្តា អាចរិយុបជ្ឈាយា ទុក្កដំ អាបជ្ជន្តីតិ វេទិតព្ពំ។ **ភាវនា**តិ មេត្តាភាវនា។ ឧបជ្ឈាយសមោធានំ បន តស្ស ទស្សនសវនវសេន វេទិតព្ពំ។

២៣៣. អលជ្ជិន្តិ –

“សញ្ចិច្ច អាបត្តិំ អាបជ្ជតិ;
អាបត្តិំ បរិគូហតិ;
អគតិគមនញ្ច គច្ឆតិ;
ឯទិសោ វុច្ចតិ អលជ្ជិបុគ្គលោ”តិ។ (បរិ. ៣៥៩) –

ឯវំ វុត្តលក្ខណំ អលជ្ជិំ។ និស្សយំ ទេន្តេនាបិ លជ្ជិនោយេវ ទាតព្ពំ។ “ន ភិក្ខវេ អលជ្ជីនំ និស្សយោ ទាតព្ពោ។ យោ ទទេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (មហាវ. ១២០) ហិ វុត្តំ។ អទិដ្ឋបុព្ពស្ស កតិបាហំ អាចារំ ឧបបរិក្ខិត្វា ទាតព្ពំ។ **អបុព្ពា**ន្តិ ឯត្ថ សម្ពន្ធិសទ្ទត្តា បុព្ព-សទ្ទេន បុព្ពវាសោ គហិតោ, នត្ថិ បុព្ពោ អស្សាតិ អបុព្ពំ, នវន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ ចត្តារិ បញ្ច វា បរិមាណមេតេសន្តិ វិគ្គហោ។ ឯត្ថ បន បរិមាណ-សទ្ទសន្និធានេន សង្ខេយ្យវាចិនោបិតេ សង្ខ្យាមត្តវាចិនោ ហោន្តីតិ ចតុបញ្ចសង្ខ្យាបរិមាណមេវ សង្ខេយ្យមាហ, តស្មា វិគ្គហបទត្ថេហិ ភិន្នោ អញ្ញបទត្ថោ សម្ភវតីតិ សមាសោ។ វា-សទ្ទស្ស យោ វិកប្បត្ថោ, តត្ថ ចាយំ សមាសោ, ចត្តារិ វា បញ្ច វា, ចតុបញ្ច អហានិ, តេសំ អហានំ សមាហារោ **ចតុបញ្ចាហំ។ ភិក្ខុសភាគត**ន្តិ សមានោ ភាគោ លជ្ជិតាសង្ខាតោ កោដ្ឋាសោ យេសំ, ភិក្ខូហិ សភាគា, តេសំ ភាវោ **ភិក្ខុសភាគតា,** តំ, បេសលភាវន្តិ អត្ថោ។ “ថេរោ លជ្ជី”តិ ជាននេ្តន បន បកតិយា និស្សយទានដ្ឋានំ គតេន ច តទហេវ គហេតព្ពោ, ឯកទិវសម្បិ បរិហារោ នត្ថិ។ សចេ “ឱកាសេ អលភន្តេ បច្ឆសសមយេ គហេស្សាមី”តិ សយតិ, អរុណំ ឧគ្គតម្បិ ន ជានាតិ, អនាបត្តិ។ លទ្ធ បរិហារេនាបិ វសិតុំ វដ្ដតីតិ។

២៣៤. “លព្ភតី”តិ កម្មនិ និប្ផន្នត្តា អវុត្តកត្តាតិ **“អទ្ធិកស្សា**”តិអាទីសុ កត្តរិ សាមិវចនំ, “អទ្ធិកេនា” តិអាទិ វុត្តំ ហោតិ។ **“សល្លក្ខេន្តេនា**”តិ បន សរូបេនេវ និទ្ទិដ្ឋំ។ **វសិតុ**ន្តិ វុត្តកម្មំ។ ភាវេ ហិ តុំ-បច្ចយោ, វាសោតិ អត្ថោ។ **យាចិតស្សា**តិ “គិលានុបដ្ឋាកស្ស ចា”តិ ឯត្ថ វិសេសនំ។ សចេ បន “យាចាហិ ម”ន្តិ វុច្ចមានោបិ គិលានោ មានេន ន យាចតិ, គន្តព្ពំ។ **អរញ្ញេ វា សល្លក្ខេន្តេន ផាសុក**ន្តិ យត្ថ វសន្តស្ស បដិលទ្ធ តរុណសមថវិបស្សនាវិសេសភាគិតាវសេន ផាសុ ហោតិ, តស្មិំ អរញ្ញេ តាទិសំ ផាសុវិហារំ សល្លក្ខេន្តេន អារញ្ញកេន។ ទាយកេ អសន្តេតិ បទច្ឆេទោ។ **តាវា**តិ អវធិម្ហិ, អទ្ធិកាទីហិ យាវ និស្សយទាយកោ លព្ភតិ, តាវ, អារញ្ញកេន បន “បដិរូបេ និស្សយទាយកេ សតិ និស្សាយ វសិស្សាមី”តិ អាភោគំ កត្វា យាវ អាសាឡ្ហិបុណ្ណមា, តាវាតិ អត្ថោ។ “សចេ បន អាសាឡ្ហិមាសេ អាចរិយោ នាគច្ឆតិ, យត្ថ និស្សយោ លព្ភតិ, តត្ថ គន្តព្ពំ (មហាវ. អដ្ឋ. ១២១)។ អន្តោវស្សេ បន និពទ្ធវាសំ វសិតព្ពំ, និស្សយោ ច គហេតព្ពោ”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១២១) ហិ **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។

អម្ហាកំ បន កេចិ អន្តេវាសិកត្ថេរា “ន ភិក្ខវេ វស្សំ ន ឧបគន្តព្ពំ។ យោ ន ឧបគច្ឆេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (មហាវ. ១៨៦) ច ‘ន ភិក្ខវេ តទហុ វស្សូបនាយិកាយ វស្សំ អនុបគន្តុកាមេន សញ្ចិច្ច អាវាសោ អតិក្កមិតព្ពោ។ យោ អតិក្កមេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា’តិ (មហាវ. ១៨៦) បាឡិវចនតោ កេនចិ ការណេន និស្សយំ អលភមានេនបិ ន សក្កា អន្តោវស្សេ វស្សំ អនុបគន្តុំ។ ‘អន្តោវស្សេ បនា’តិអាទីសុ បន ច-សទ្ទោ អន្វាចយត្ថោ, តស្មា តេនាបិ វស្សំ ឧបគន្តព្ពមេវា”តិ វទីសុ។

មយំ បនេត្ថ ឯវមវោចុម្ហ “ភគវតា អនុបគមនេ ទុក្កដំ អនន្តរាយិកស្សេវ វុត្តំ, តេនេវ ‘កេនចិ អន្តរាយេន បុរិមិកំ អនុបគតេន បច្ឆិមិកា ឧបគន្តព្ពា’តិ **អដ្ឋកថាយំ** (មហាវ. អដ្ឋ. ១៨៥) វុត្តំ។ អន្តរាយោ ច នាម អន្តរា វេមជ្ឈេ ឯតីតិ អន្តរាយោ, យោ កោចិ ពាធកប្បច្ចយតាយ អធិប្បេតោ វុច្ចតិ ‘ន លភន្តិ បតិរូបំ ឧបដ្ឋាកំ, ឯសេវ អន្តរាយោតិ បក្កមិតព្ព’ន្តិអាទីសុ (មហាវ. ២០១) វិយ, តស្មា ពាធកប្បច្ចយតា អធិប្បេតា ។ និស្សយាលាភោបិ អន្តរាយោត្វេវ វិញ្ញាយតិ។ សក្កា ហិ វត្តុំ ‘អន្តរាយោ វស្សូបគមោ សន្និស្សយត្តា តរុណសមថវិបស្សនាលាភីនំ កតោកាសោ វិយា’តិ។ តរុណសមថវិបស្សនាលាភីនម្បិ ហិ កតោកាសេបិ ‘សចេ បន អាសាឡ្ហិមាសេ អាចរិយោ នាគច្ឆតិ, យត្ថ និស្សយោ លព្ភតិ, តត្ថ គន្តព្ព’ន្តិ ទឡ្ហំ កត្វា **អដ្ឋកថាយំ** (មហាវ. អដ្ឋ. ១២១) វុត្តំ។ អម្ហាកំ គរូហិ ច **សារត្ថទីបនិយំ** (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.១២១) ‘អាចរិយំ អាគមេន្តស្សេវ ចេ វស្សូបនាយិកទិវសោ ហោតិ, ហោតុ, គន្តព្ពំ តត្ថ, យត្ថ និស្សយទាយកំ លភតី’តិ វស្សូបនាយិកទិវសេបិ និស្សយត្ថាយ គមនមេវ វុត្តំ។ អថ ច បន មហាការុណិកោបិ ភគវា ‘អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, គិលានុបដ្ឋាកេន ភិក្ខុនា និស្សយំ អលភមានេន យាចិយមានេន អនិស្សិតកេន វត្ថុ’ន្តិ (មហាវ. ១២១) គិលានវិសយេបិ និស្សយំ គរុកំ កត្វា បដ្ឋបេសិ។ យំ បន អនិស្សយំ, តំ អនន្តរាយំ និស្សយមុត្តកស្ស វស្សូបគមនំ វិយ។ អបិច នាវាយ គច្ឆន្តស្ស បន វស្សានេ អាគតេបិ និស្សយំ អលភន្តស្ស អនាបត្តីតិ នាវាយ គច្ឆតោយេវ អាវេណិកា អនាបត្តិកតា វុត្តា។ តស្មា និស្សយាលាភោ ពាធកប្បច្ចយោ វស្សូបគមនស្ស, ន វស្សូបគមនំ និស្សយស្សាតិ អន្តរាយោយេវ និស្សយាលាភោ។ តតោយេវ **ដីកាយំ** ‘អន្តោវស្សេ បន អនិស្សិតេន វត្ថុំ ន វដ្ដតី’តិ វុត្តំ។ ត

ស្មាយេវ ច 'អន្តោវស្សេ បនា'តិអាទីសុ និស្សយទាយកេ សតិ និពទ្ធវាសំ វសិតព្ពញ្ច និស្សយោ គហេតព្ពោ ច ហោតីតិ គមនកិរិយាយ ខីយមានតាវសេន ច-សទ្ទោ សមុច្ចយោ គហេតព្ពោ"តិ។

និស្សយនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣៣. កាយពន្ធននិទ្ទេសវណ្ណនា

២៣៥. ពន្ធីយតិ អនេនាតិ ពន្ធនំ, កាយស្ស ពន្ធនំ កាយពន្ធនំ, នត្ថិ កាយពន្ធនមេតស្សាតិ **អកាយពន្ធនោ**។ **ទុក្កដន្តិ** សញ្ចិច្ច វា អសញ្ចិច្ច វា បវិសេយ្យ ចេ, ទុក្កដំ។ អសតិយា គតោ យត្ថ សរតិ, តត្ថេវ ពន្ធេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។ **គតោ**តិ អន្តោគាមំ គតោ។ សរិត្វា យាវ ន ពន្ធតិ, ន តាវ បិណ្ឌាយ ចរិតព្ពំ។

២៣៦. "**បដ្តិកា**"តិអាទិនា សព្ពសង្គាហកំ កាយពន្ធនំ និទ្ទិសតិ។ **បដ្តិកា**តិ បកតិវីតា វា មច្ឆកណ្ដកខជ្ជុរិបត្តវាយិមា វា។ សូករានំ អន្តំ **សូករន្តំ**។ តេជ បន តំសទិសំ វុច្ចតិ។ ចតុរស្សំ អកត្វា សជ្ជិតំ មុទ្ទិកកាយពន្ធនម្បិ សង្គហេត្វា "**ឯកា រជ្ជូ**"តិ វុត្តំ។ តំ បន រជ្ជកំ ពន្ធន្តេន ឯកគុណមេវ កត្វា ពន្ធិតុំ វដ្ដតិ, មជ្ឈេ ភិន្ទិត្វា ទិគុណំ កត្វា ពន្ធិតុំ ន វដ្ដតិ។ ទិគុណំ បន អកត្វា សតវារម្បិ បុនប្បុនំ អាវិជ្ឈិត្វា ពន្ធិតុំ វដ្ដតិ, បាមង្គសណ្ឋានំ បន ឯកម្បិ ន វដ្ដតិ ។ ពហុរជ្ជកេ ឯកតោ កត្វា ឯកេន និរន្តរំ វេឋេត្វា កតំ "ពហុរជ្ជក"ន្តិ ន វត្តព្ពំ, តំ វដ្ដតិ។ **តទនុលោមិកា**តិ តេសំ បដ្តិកាសូករន្តានំ ទ្វិន្នំ ទ្វេ តមេ យថាក្កមមនុលោមិកា។

២៣៧-៨. បដ្តិកា កីទិសី វដ្ដតីតិ អាហ "**មច្ឆា**"តិអាទិ។ បដ្តិកា មច្ឆកណ្ដកខជ្ជូរិបត្តា វា មដ្ឋា វា លព្ភាតិ សម្ពន្ធោ។ **កណ្ដក**-សទ្ទេន **បត្ត**-សទ្ទេន ច តទាការោ វុច្ចតិ, ឧបចារតោ ហិ មច្ឆានំ កណ្ដកាការោ ច ខជ្ជូរីនំ បត្តាការោ ច ឯតិស្សាតិ សមាសោ។ **មដ្ឋា**តិ បកតិវីតា។ **ដីកាយំ** បន "ឯតេ មច្ឆកណ្ដកាទយោ មដ្ឋា វិការរហិតា បដ្តិកា ច តទន្តោគធាតិ អធិប្បាយោ"តិ វុត្តំ។ កថំ តេសមន្តោគធតា? យតោ តានិយេវ បដ្តិកា នាមាតិ។ តថា ច វុត្តំ **អដ្ឋកថាយំ** "បកតិវីតា វា មច្ឆកណ្ដកវាយិមា វា បដ្តិកា វដ្ដតី"តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៧៨)។ ឯត្ថ បន មច្ឆកណ្ដកេយេវ ខជ្ជូរិបត្តំ បវិដ្ឋំ។ ចតស្សោបិ ទសា លព្ភាតិ សម្ពន្ធោ។ **ចតស្សោ**តិ ឧក្កដ្ឋបរិច្ឆេទេន វុត្តំ, តស្មា តតោ ឩនាបិ វដ្ដន្តិ។ **អន្តេ**តិ កាយពន្ធនស្ស ឧភយន្តេ ទិគុណសុត្តកំ លព្ភន្តិ សម្ពន្ធោ។ គុណោ ពន្ធនភូតំ សុត្តកំ គុណសុត្តកំ។ "គុណោ បដលរាសីសុ, អានិសំសេ ច ពន្ធនេ"តិ ហិ អភិធានប្បទីបិកា។ ទ្វិន្នំ គុណសុត្តកានំ សមាហារោ **ទិគុណសុត្តកំ**។ តំ ទសាមុខស្ស ថិរភាវាយ កោដ្ដេតុំ វដ្ដតិ, ន សោភនត្ថំ។ តេនាហ "**មាលាទិ**"ន្តិអាទិ។

មាលាទី កក្កដច្ឆាទី កុញ្ជរច្ឆាទិញ្ច ទស្សេត្វា គុណសុត្តកកោដ្ដិតា បដ្តិកា ន កប្បតីតិ សម្ពន្ធោ។ "**មាលាទិ**"ន្តិអាទីសុ **អាទិ**-សទ្ទេន តាទិសំ យំ កិញ្ចិ វិការរូបំ គយ្ហតិ។ កក្កដានំ វិយ អច្ឆីនិ, តានិ អាទីនិ យស្សាតិ សមាសោ។ តថា **កុញ្ជរច្ឆាទិ**ន្តិ។

២៣៩. **ឃដក**ន្តិ ឃដកាការវដ្ដលេខារូបំ។ **មករមុខាទិ**ន្តិ ឯត្ថ **មករមុខំ** នាម មករមុខសណ្ឋានំ ។ ពិន្ទុ បន អាគមវសេន វុត្តោ។ **អាទិ**-សទ្ទេន ទេឌ្ឌុភសីសាទិវិការរូបំ យំ កិញ្ចិ សង្គយ្ហតិ។ **ទសាមុខេ**តិ ទសានំ មុខភូតេ អន្តេ ឯតានិ ន កប្បន្តីតិ សម្ពន្ធោ។ វិធេ ឧភន្តេ ឃដកា លេខា អញ្ញំ ចិត្តកញ្ច ន កប្បន្តីតិ សម្ពន្ធោ។ **ឃដកា**តិ ឃដកតោ។ **លេខា**តិ លេខាយ។ បញ្ចមិយា លោបោ។ **វិធេ**តិ កាយពន្ធនស្ស បាសន្តេ ទសាមូលេ តស្ស ថិរភាវត្ថំ កត្តព្ពេ ទន្តវិសាណាទិមយេ វិធេ។

២៤០. **ទេឌ្ឌុភក**ន្តិ ឧទកសប្បសីសសទិសំ។ **មុរជ**ន្តិ នានាវណ្ណេហិ សុត្តេហិ មុរជវដ្ដិសណ្ឋានំ វេឋេត្វា កតំ។ **ដីកាយំ** បន "**មុរជ**ន្តិ ពហុរជ្ជកេ ឯកតោ សង្កឌ្ឍិត្វា ឯកាយ រជ្ជុយា បលិវេឋេត្វា កតរជ្ជូ"តិ វុត្តំ, តំ "ពហុរជ្ជកេ ឯកតោ កត្វា"តិអាទិនា ហេដ្ឋា វុត្តអដ្ឋកថាវចនេន វិរុជ្ឈតិ។ **មទ្ទវីណ**ន្តិ បាមង្គសណ្ឋានំ។ **កលាពុក**ន្តិ ពហុរជ្ជកំ។ តេសំ "ន កប្បតី"តិ តមិនា សម្ពន្ធោ។ **ទ្វេ មជ្ឈិមា**តិ មជ្ឈេ ភវា មុរជមទ្ទវីណសង្ខាតា ទ្វេ។

២៤១. **គណ្ឋិយោ ចាបី**តិ ចីវរស្ស គណ្ឋិយោ ចាបិ។ **តម្មយា**តិ តេហិ វេឡុអាទីហិ និព្ពត្តា។ បសង្គេន បនេតំ វុត្តន្តិ។

កាយពន្ធននិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សុមង្គលប្បសាទនិយា នាម ដីកាយ

បឋមភាណវារវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣៤. បថវីនិទ្ទេសវណ្ណនា

២៤២. **ជាតាជាតាតិ ទុវិធា**តិ ជាតា បថវី អជាតា បថវីតិ បថវី ទុវិធាតិ អត្ថោ។ ឥមិនា ជាតបថវិញ្ច អជាតបថវិញ្ច ទស្សេតិ។ តាសំ វិភាគំ ទស្សេតិ “**សុទ្ធា**”តិអាទិនា។ សុទ្ធមត្តិកបំសុកា ច អទឌ្ឍា ច ពហុមត្តិកបំសុកា ច ចាតុមាសាធិកោវដ្ឋបំសុមត្តិករាសិ ច ជាតា បថវីតិ សម្ពន្ធោ។ មត្តិកា ច បំសុ ចាតិ ទ្វន្ទោ។ សុទ្ធា អប្បសក្ខរាទិតាយ មត្តិកា បំសវោ យស្សាតិ ពាហិរត្ថោ។ **អទឌ្ឍា**តិ ឧទ្ធនបចនាទិវសេន តថា តថា អទឌ្ឍា។ សា បន វិសុំ នត្ថិ, សុទ្ធមត្តិកាទីសុ អញ្ញតរាវ វេទិតព្ពា។ ចត្តារោ មាសា, តេហិ សហិតោ អតិរេកោ កាលោ, តស្មិំ ឱវដ្ឋោតិ សមាសោ។ **ឱវដ្ឋោ**តិ យេន កេនចិ ឧទកេន ឱវដ្ឋោ។ ពុធា បន “អាកាសតោ វុដ្ឋឧទកេនេវ, ន អញ្ញត្ថ បហរិត្វា បតិតពិន្ទុនា”តិ វទន្តិ, “ឱវដ្ឋោ”តិ សាមញ្ញេន វុត្តត្តា ច “បោក្ខរណិយា បិតតនុកទ្ទមោ វដ្ដតិ, ពហលោ តុ ន វដ្ដតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៨៦) វុត្តត្តា ច “វិនយវិនិច្ឆយេ សម្បត្តេ គរុកេ ឋាតព្ព”ន្តិ វិនយលក្ខណតោ ច ន តំ យុជ្ជតីតិ អម្ហាកំ ខន្តិ។ បំសុមត្តិកានំ រាសិ បំសុមត្តិករាសិ។ ចតុ…បេ…. វដ្ឋោ បំសុមត្តិករាសិ យស្សាតិ អញ្ញបទត្ថោ, កម្មធារយោ វា។

២៤៣. វាលុកា ច ទឌ្ឍា ច យេភុយ្យសក្ខរាទិមហីបិ ច ចាតុមាសោមវដ្ឋកោ វុត្តរាសិ ច ទុតិយា ភូមីតិ សម្ពន្ធោ សក្ខរា ច បាសាណា ច មរុម្ពា ច កថលា ច វាលុកា ចាតិ ទ្វន្ទោ។ សុទ្ធា សក្ខរ…បេ…. វាលុកា យស្សាតិ វិគ្គហោ។ ហត្ថមុដ្ឋិនា គហេតព្ពប្បមាណា **សក្ខរា**, តតោ ឧបរិ **បាសាណា**, កឋលសក្ខរា **មរុម្ពា**, កបាលខណ្ឌានិ **កថលា**តិ វេទិតព្ពា។ **ទុតិយា**តិ អជាតា។ **វុត្តរាសី**តិ វុត្តោ មត្តិកបំសុសិរា។

២៤៤. កីទិសី យេភុយ្យមត្តិកាទីតិ អាហ “**ទ្វេ ភាគា**”តិអាទិ។ **យស្ស ភូមិយា**តិ យស្សា ភូមិយា។ **សេសេសុបី**តិ យេភុយ្យបំសុយេភុយ្យសក្ខរយេភុយ្យបាសាណាទីសុ។

២៤៥. “**បាចិត្តិ**”តិអាទិនា តត្ថ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតិ។ ជាតេ ជាតសញ្ញិស្ស ខណនេ បាចិត្តីតិ សម្ពន្ធោ។ **ជាតេ**តិ ជាតេ ភូមិភាគេ, លិង្គវិបល្លាសោ វា, ជាតាយាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ជាតេ ទ្វេឡ្ហស្ស វិមតិស្ស ទុក្កដន្តិ សម្ពន្ធោ។ ជាតេ អជាតសញ្ញិស្ស អនាបត្តិ។ តថា អាណាបនេ អនាបត្តីតិ យោជនា។ **អជាតសញ្ញិស្សា**តិ អជាតាតិ សញ្ញា អជាតសញ្ញា, សា អស្ស អត្ថីតិ អជាតសញ្ញី, តស្ស។

២៤៦. **ឯកាយាណត្តិយា ឯកា**តិ សចេ សកឹ អាណត្តោ ទិវសម្បិ ខណតិ, អាណាបកស្ស ឯកា ឯវ អាបត្តីតិ អត្ថោ។ វាចសោ អាបត្តីតិ សម្ពន្ធោ។ **វាចសោ**តិ វិច្ឆាយំ សោ, វាចាយ វាចាយាតិ អត្ថោ។

២៤៧. “ឥមំ ឋានំ ខណ វា”តិអាទិនា យោជេតព្ពំ។ “ឯត្ថ អគ្គិំ ជាលេហិ វា”តិ យោជនា ។ “**វត្តុ**”ន្តិ ឥទំ “ន វដ្ដតី”តិ ឥមស្ស កត្តុបទវចនន្តិ អត្ថោ។ អថ វា “ឥមំ ឋានំ ខណា”តិអាទិប្បការោ វចនាយ ន វដ្ដតីតិ អត្ថោ។ **និយមេត្វា**តិ ឥមិនា “អាវាដំ ខណ, កន្ទំ ខណា”តិអាទិនា អនិយមេត្វា វត្តុំ វដ្ដតីតិ ទីបេតិ។

២៤៨. “ឥមស្ស ថម្ភស្ស អាវាដំ ជាន វា, កប្បិយំ ករោហិ វា”តិ ច “មត្តិកំ ជាន វា, មត្តិកំ អាហរ វា, មត្តិកំ កប្បិយំ ករោហិ វា”តិ ច ឯទិសំ វចនំ វដ្ដតីតិ សម្ពន្ធោ។ ឯតំ វិយ ទិស្សតីតិ **ឯទិសំ**, កឹ តំ? “មត្តិកំ ទេហី”តិអាទិកំ ឧបមេយ្យំ។ “មត្តិកំ ជានា”តិអាទិកំ បន ឧបមានំ, តេសំ ឧបមានោបមេយ្យានំ យា កប្បិយសង្ខាតា សមានធម្មតា, សា ឧបមា។ តថា ច វុត្តំ អម្ហេហិ **សុពោធាលង្ការេ** “ឧបមានោបមេយ្យានំ, សធម្មត្តំ សិយោបមា”តិ។ អញ្ញថា ឧបមានភូតអក្ខរាវឡិសទិសីយេវ, អក្ខរាវឡិ ឧបមេយ្យំ សិយា។ វាក្យេ វិយ-សទ្ទោយេវ បន ឧបមានំ ជោតេតីតិ វេទិតព្ពំ។

២៤៩. បថវិយា អសម្ពទ្ធំ សុក្ខកទ្ទមអាទិកញ្ច តនុកំ ឧស្សិញ្ចនីយកទ្ទមញ្ច កោបេតុំ លព្ភន្តិ សម្ពន្ធោ។ **កទ្ទមអាទិក**ន្តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន ឧទកេន គតដ្ឋានេ ឧទកបប្បដកោ នាម ហោតិ, យំ វាតប្បហារេន ចលតិ, តំ សង្គណ្ហាតិ។ **ឧស្សិញ្ចនីយកទ្ទម**ន្តិ ឃដេហិ ឧស្សិញ្ចិតុំ សក្កុណេយ្យកទ្ទមំ។

២៥០. “ចាតុមាសាធិកោវដ្ឋំ គណ្ឌុប្បាទ”ន្តិអាទិនា សម្ពន្ធិតព្ពំ។ គណ្ឌំ បថវិយា គណ្ឌសទិសំ មត្តិករាសឹ ឧប្បាទេន្តីតិ **គណ្ឌុប្បាទា**។ ឥធ បន តេហិ ឧដ្ឋាបិតោ គូថោ “គណ្ឌុប្បាទ”ន្តិ និទ្ទិដ្ឋោ។ បោត្ថកេសុ បន “គណ្ឌុប្បាទោ”តិ បាឋោ ទិស្សតិ។ តំ “ន កោបយេ”តិ ឯត្ថ កម្មេន ភវិតព្ពន្តិ ន យុជ្ជតិ។ **មូសិកុក្កិរ**ន្តិ មូសិកានំ

ឧក្កិរោ ខណិត្វា ពហិ កតំ បំសុរាសិ មូសិកុក្កិរោតិ។ **លេឌ្ឌាទិ**ន្តិ ឯត្ថ **លេឌ្ឌុ**ន្តិ កសិតដ្ឋានេ នង្គលច្ឆិន្នមត្តិកាបិណ្ឌំ។ **អាទិ**-សទ្ទេន គាវីនំ ខុរច្ឆិន្នំ កទ្ទមំ សង្គណ្ហាតិ។

២៥១-២. ឧទកសន្តិកេ បតិតេ វាបិអាទីនំ កូលេ ច បាសាណេ លគ្គេ រជេ ច នវសោណ្ឌិយា បតិតេ រជេ ច អព្ភោកាសុដ្ឋិតេ វម្មិកេ ច មត្តិកាកុដ្ដេ ច តថាតិ សម្ពន្ធោ។ **តថា**តិ ឥមិនា កូលាទិកេ ចាតុមាសាធិកោវដ្ឋំ វា សព្ពំ ន កោបយេតិ ឥទំ អតិទិសតិ។ ឥដ្ឋកកុដ្ដកោ វដ្ដតីតិ អាហ “**យេភុយ្យា**”តិអាទិ។ យេភុយ្យេន កថលា ឯត្ថាតិ **យេភុយ្យកថលា**, ភូមិ , តិដ្ឋតិ ឯត្ថាតិ **ឋានំ** , យេភុយ្យកថលាយ ឋានំ, តស្មិំ។ ឥដ្ឋកកុដ្ដកោ យេភុយ្យកថលា វិយ ហោតីតិ អធិប្បាយោ។ កុដ្ដកំ កោបេន្តស្ស អនាបត្តីតិ អធិប្បាយោ។ ឥដ្ឋកាយ កតោ កុដ្ដកោតិ សមាសោ។

២៥៣-៥. សញ្ញាលេត្វា ភូមី វិកោបយំ ថម្ភាទី គណ្ហិតុំ វាតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ **វិកោបយ**ន្តិ ករណត្ថេ បច្ចត្តវចនំ, វិកោបយតាតិ អត្ថោ។ អញ្ញថា កថមេត្ថ បឋមាបសង្គោ។ បឋមា ហិ “ភវ”ន្តិ វុត្តេ សិយា, ន ច “គណ្ហិតុ”ន្តិអាទីសុ តុំ-បច្ចយេហិ វុត្តោ កោចិ អត្ថិ, យទា ភាវេ តុំ-បច្ចយោ, តទា ន កិញ្ចិ វុត្តំ ហោតីតិ, “ន កប្បតី”តិ បធានកិរិយាយបិ ហេដ្ឋា វុត្តនយេន កត្តា អញ្ញោយេវាតិ ឯវំ សព្ពត្ថ។ តតិយត្ថេ តុ សតិ ឥតោ ចិតោ សញ្ញាលេត្វា ភូមី វិកោបយតា ថម្ភាទី គណ្ហិតុំ ន កប្បតីតិ អតីវ យុជ្ជតិ។ **ធារាយា**តិ បស្សាវធារាយ។ វិសមំ សមំ កាតុំ សម្មុញ្ជនីហិ ឃំសិតុំ វាតិ យោជនា។ **វិសម**ន្តិ វិសមដ្ឋានំ។ “បទំ ទស្សេស្សាមី”តិ ភូមី ភិន្ទន្តោ ចង្កមិតុំ វាតិ សម្ពន្ធោ។ **ភិន្ទន្តោ**តិ ភិន្ទតា។ កណ្ឌុរោគី វា តដាទីសុ អង្គបច្ចង្គំ ឃំសិតុន្តិ យោជនា។ **កណ្ឌុរោគី**តិ កណ្ឌុរោគិនា។ **ច**-សទ្ទោ អវធារណោ។

២៥៦-៧. **សុទ្ធចិត្តស្សា**តិ បថវិភេទាធិប្បាយវិរហេន បរិសុទ្ធចិត្តស្ស។

២៥៨. អគ្គិស្ស អនុបាទានេ កបាលេ វា អនុបាទានាយ ឥដ្ឋកាយ វា អគ្គី បាតេតុំ វា អវសេ សតិ ភូមិយំ បាតេតុំ វា លព្ភតេតិ សម្ពន្ធោ។ **ឧបាទានំ** ឥន្ធនំ, ន ឧបាទានំ **អនុបាទានំ**, តស្មិំ។ វសោ បភុត្តំ។ “វសោ បភុត្តេ អាយត្តេ”តិ ហិ និឃណ្ឌុ។ ន វសោ **អវសោ**, តស្មិំ អបភុត្តេតិ អត្ថោ។ បតិតដ្ឋានេយេវ ឧបាទានំ ទត្វា អគ្គី កាតុំ វដ្ដតិ។ សុក្ខខាណុកសុក្ខរុក្ខាទីសុ ច អគ្គី ទាតុំ ន វដ្ដតិ។ សចេ បន “បថវី អប្បត្តមេវ និព្ពាបេត្វា គមិស្សាមី”តិ ទេតិ, វដ្ដតិ, បច្ឆា និព្ពាបេតុំ ន សក្កោតិ, អវិសយត្តា អនាបត្តិ។ “ភូមិយំ បាតេហី”តិ ឯវម្បិ វត្តុំ ន វដ្ដតីតិ។

បថវីនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣៥. បរិក្ខារនិទ្ទេសវណ្ណនា

២៥៩-៦០. ឆត្តេ អន្តោ ពហិ ច បញ្ចវណ្ណេហិ សុត្តេហិ សិព្ពិតុញ្ច បណ្ណេ គិរិកូដអឌ្ឍចន្ទាទី ឆិន្ទិតុញ្ច ន វដ្ដតីតិ សម្ពន្ធោ។ **ឆត្តេ**តិ តាលបណ្ណេ ឆត្តេ។ **គិរិកូដំ** នាម មករទន្តកំ, **អាទិ**-សទ្ទេន តាទិសំ អញ្ញំ វិការរូបំ សង្គហិតំ។ **ឃដក**ន្តិ គេហត្ថម្ភេសុ វិយ កយិរមានំ ឃដកំ។ **ទណ្ឌេ**តិ ឆត្តទណ្ឌេ។ **លេខា**តិ តហឹ តហឹ ទិន្នា លេខា។ **សាទិស**ន្តិ ទីឃេន និទ្ទិដ្ឋំ។ **ពុន្ទម្ហិ** មូលេ។

២៦១. ថិរត្ថំ ឆត្តេ ឯកវណ្ណេន សិព្ពិតុំ វា បញ្ជរំ វិនន្ធិតុំ វា វដ្ដតីតិ សម្ពន្ធោ។ **សិព្ពិតុ**ន្តិ អន្តោ ពហិ ច សិព្ពិតុំ។ **ឯកវណ្ណេនា**តិ នីលាទិនា ឯកវណ្ណេន។ **បញ្ជរ**ន្តិ ឆត្តទណ្ឌគាហកសលាកបញ្ជរំ។ **ថិរត្ថ**ន្តិ ឥមិនា ន វណ្ណមដ្ឋត្ថាយាតិ ទស្សេតិ។ ពន្ធិតុំ ទណ្ឌេ លេខា វដ្ដតីតិ សម្ពន្ធោ។ **ពន្ធិតុ**ន្តិ វាតប្បហារេន អចលនត្ថំ ឆត្តមណ្ឌលិកំ រជ្ជុកេហិ គាហេត្វា ពន្ធនត្ថាយ។ **លេខាវា**តិ វលយមិវ ឧក្កិរិត្វា កតា លេខា ឯវ។ **វដ្ដតី**តិ យទិបិ ន ពន្ធតិ, រជ្ជុកេហិ ពន្ធិតុំ យុត្តដ្ឋានត្តា វដ្ដតិ។

២៦២. ចីវរេ អន្តេ វាបិ បដ្ដមុខេ វាបិ វេណិបិ វា សង្ខលិកាបិ វា អញ្ញំ សូចិវិការំ វា បាឡិកណ្ណិកអាទិកំ កប្បពិន្ទុវិការម្បិ វា ន ច កប្បតីតិ សម្ពន្ធោ។ **អន្តេ**តិ ចីវរបរិយន្តេ, អនុវាតេតិ វុត្តំ ហោតិ។ **បដ្ដមុខេ**តិ បដ្ដកោដិយំ, ទ្វិន្នំ បដ្ដានំ សង្ឃដិតដ្ឋានំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ **វេណី**តិ វរកសីសាការេន សិព្ពនំ។ **សង្ខលិកា**តិ ពិឡាលពន្ធនាការេន សិព្ពនំ។ **អញ្ញំ សូចិវិការំ វា**តិ ចីវរមណ្ឌនត្ថាយ កយិរមានំ អញ្ញំ យំ កិញ្ចិ សូចិកម្មវិការំ វា។ **ដីកាយំ** បន “សតបទិសទិសំ អញ្ញំ វា សូចិវិការំ ន កប្បតី”តិ សាមញ្ញេន វុត្តំ។ “ចីវរមណ្ឌនត្ថាយ នានាសុត្តកេហិ សតបទិសទិសំ សិព្ពន្តា អាគន្តុកបដ្ដំ ឋបេន្តិ, អញ្ញម្បិ យំ កិញ្ចិ សូចិកម្មវិការំ ករោន្តិ, សព្ពំ ន វដ្ដតី”តិ **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តត្តា បន នានាវណ្ណេហិ វា ហោតុ, ឯកវណ្ណេន វា ហោតុ, ចីវរមណ្ឌនត្ថាយ សំសិព្ពន្តានំ សូចិកម្ម

វិការំ សន្ធាយ វុត្តន្តិ ចីវរេសុ ផាលិតដ្ឋានស្ស ចិរភាវត្ថំ សតបទិសទិសម្បិ សិព្ពិតុំ វដ្ដតីតិ អម្ហាកំ ខន្តិ។ **បាឡិ**-សទ្ទេន, **កណ្ណិក**-សទ្ទេន ច កប្ប-សទ្ទលោបេន វា ឧបចារេន វា បាឡិកប្បាទយោវ គហិតា។ បាឡិ ច កណ្ណិកា ច បាឡិកណ្ណិកាយោ, តា អាទិ យស្ស អញ្ញស្ស តាទិសស្សាតិ វិគ្គហោ។ តត្ថ នីលាវឡិអាទិសណ្ឋានាយ ពិន្ទុបន្តិយា យថា សោភតិ, តថា កយិរមានោ បាឡិកប្បោ។ តថេវ ពិន្ទុសមូហេ កត្ថចិ ទស្សេត្វា កយិរមានោ កណ្ណិក កប្បោ។

២៦៣. **គណ្ឋិបាសកបដ្ដា**តិ គណ្ឋិនោ ច បាសកស្ស ច បតិដ្ឋានដ្ឋានេ ឋបេតព្ពា បដ្ដា។ **វដ្ដតី**តិ ឯត្ថ “គណ្ឋិបាសកា”តិ កត្វា “ចតុកោណាវ វដ្ដន្តី”តិ អត្ថតោ វចនំ វិបល្លាសេត្វា យោជេតព្ពំ។ **អគ្ឃិយ**ន្តិ ចេតិយសណ្ឋានេន សិព្ពនំ។ មូលេ ច អគ្គេ ច ឯកសទិសំ កត្វា មុគ្គរាការេន សិព្ពនំ **មុគ្គរោ**។ **វិការ**ន្តិ វិការោ, លិង្គវិបល្លាសេន វុត្តំ។ **ឯត្ថា**តិ គណ្ឋិបាសកបដ្ដេសុ។

២៦៤. **កោណសុត្តា**តិ នបុំសកនិទ្ទេសោ, គណ្ឋិបាសកបដ្ដានំ កោណេហិ នីហដសុត្តកោដិយោ។ **បីឡកា**តិ តានិយេវ និវត្តេត្វា បីឡកាការេន កតានិ។ **ទុវិញ្ញេយ្យាវា**តិ តេសំ អន្តេសុ ឯកវារំ គណ្ឋិករណេន វា បុន និវត្តេត្វា សិព្ពនេន វា ទុវិញ្ញេយ្យា ឯវ។ **គន្ធំ តេលំ វា**តិ គន្ធំ វា តេលំ វា។ កញ្ជិកបិដ្ឋខលិកអាទីនិបិ វដ្ដន្តិ។

២៦៥. **មណិនា**តិ មសារគល្លាទិបាសាណេន។ **ន ច ឃដ្ដេយ្យា**តិ នេវ ឃដ្ដេយ្យ។ **អញ្ញេន វា**តិ មុគ្គរមុសលាទិនា។ អំសពទ្ធកកាយពន្ធនានិ បន តថា កាតុំ វដ្ដតិ។ **ទោណិយំ កត្វា ន ច ឃំសេយ្យា**តិ បក្កុរជនាកិរណទោណិយំ ឋបេត្វា ភូមិយំ ជណ្ណុកានិ និហន្ត្វា ឥតោ ចិតោ ច អាវិជ្ឈិត្វា នេវ ឃំសេយ្យាតិ អត្ថោ។

២៦៦-៧. **កណ្ណកោណកសុត្តានី**តិ ចីវររជនកាលេ លគ្គនត្ថាយ អនុវាតេ ចតូសុ កោណេសុ ច បាសកំ កត្វា ពន្ធិតានិ សុត្តានិ, យានិ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, កណ្ណសុត្តក”ន្តិ (មហាវ. ៣៤៤) ឯវំ អនុញ្ញាតានិ។ កណ្ណសង្ខាតា កោណា កណ្ណកោណកា, តេសុ សុត្តានិ។ គណ្ឋិកបាសកបដ្ដេសុ បន កណ្ណកោណកសុត្តានំ ទុវិញ្ញេយ្យានមេវ កប្បិយតា ហេដ្ឋា វុត្តាតិ ចីវរេ រត្តេយេវ តេសំ ឆិន្ទិតព្ពតា នត្ថិ, កណ្ណកោណកសុត្តានំ ឆិន្ទិតព្ពតាយ វុត្តត្តា អនុវាតេហិ និក្ខមិតសុត្តានិបិ ឆិន្ទិតព្ពានីតិ វេទិតព្ពំ។ ធម្មករណេ ឆត្តវដ្ដិយំ លេខំ ឋបេត្វា លេខា ន វដ្ដតីតិ យោជនា។ **ឆត្តវដ្ដិយ**ន្តិ ឆត្តស្ស មុខវដ្ដិយំ។ **លេខា**តិ ឧបរិ វា ហេដ្ឋា វា កុច្ឆិយំ វា អញ្ញា លេខា។ កុញ្ចិកាយ ច បិប្ផលេ ច មណិកា ច បីឡកា ច ន វដ្ដន្តីតិ សម្ពន្ធោ។ **មណិកា**តិ ឯកា វដ្ដមណិ។ **បីឡកា**តិ សាសបមត្តិកា មុត្តរាជិសទិសា ពហុវដ្ដលេខា។ **ទណ្ឌម្ហី**តិ បិប្ផលទណ្ឌកេ។

២៦៨-៩. អរណិយំ មាលាទិ ច បត្តមណ្ឌលេ ភិត្តិកម្មញ្ច ន វដ្ដតីតិ សម្ពន្ធិតព្ពំ។ **អរណិយ**ន្តិ ឧត្តរារណិ អធរារណិ អរណិធនុកញ្ច សាមញ្ញេន គហិតំ។ **បត្តមណ្ឌលេ**តិ តិបុសីសាទិមយេ បត្តមណ្ឌលេ។ ឯត្ថ បន មករទណ្ឌកំ វដ្ដតិ។ **ហេដ្ឋា**តិ កត្តរយដ្ឋិយា ហេដ្ឋា។ **ឧទ្ធ**ន្តិ តស្សាយេវ ឧបរិ។

២៧០-៣. **សម្មុញ្ជនិម្ហី**តិ សម្មុញ្ជនិយា លិង្គវិបល្លាសោ។ **អវារិត**ន្តិ ឥត្ថិរូបំ បន វារិតំ។ **សោវណ្ណមយម្បី**តិ សុវណ្ណមយម្បិ។ **វិសាណនាឡិ** នាម វិសាណមយា នាឡិ។ ឯត្ថ បន អវុត្តានិបិ យានិ កានិចិ អារកណ្ដកទន្តកដ្ឋឆេទនបានីយឃដបានីយឧឡុង្កចុណ្ណភាជនាទីនិ វុត្តានំ អនុលោមានីតិ វេទិតព្ពានិ។ យោ បនេត្ថ វិនយញ្ញូ តាទិសំ បរិក្ខារំ ទិស្វា ឆិន្ទេយ្យ វា ឆិន្ទាបេយ្យ វា, អនុបវជ្ជោ សោតិ វេទិតព្ពន្តិ។

បរិក្ខារនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣៦. ភេសជ្ជនិទ្ទេសវណ្ណនា

២៧៤-៥. ជនស្ស ភេសជ្ជំ កាតុំ ទាតុំ វត្តុញ្ច ន លព្ភតីតិ សម្ពន្ធិយំ។ **លព្ភតី**តិ ឯត្ថ “ភិក្ខុនា”តិ កត្តា “**ភេសជ្ជ**”ន្តិ វុត្តកម្មំ។ ននុ ច **កាតុ**ន្តិ ភាវសាធនត្តា តស្ស អវុត្តកម្មេនាបិ ភវិតព្ពំ ភាវេ វិហិតកិតកប្បច្ចយានំ បយោគេ កម្មការកស្សាបិ ឥច្ឆិតព្ពត្តាតិ? សច្ចំ, តថាបិ បធានភូតកម្មសត្តិយា អភិធានេ សតិ អប្បធានកិតកកិរិយាភិសម្ពន្ធេន គុណីភូតា កម្មសត្តិ អភិហិតា វិយ វិញ្ញាយតិ។ តថា ច វុត្តំ អម្ហេហិ **យោគវិនិច្ឆយេ** “បធានានុយាយិតាយ ជនវោហារាយ បធានសត្យាភិធានេ គុណសត្តិ អភិហិតា វិយ បកាសតី”តិ។ **ជនស្សា**តិ អាគតាគតជនស្ស។ សហធម្មីនញ្ច បិតូនញ្ច តទុបដ្ឋាកភិក្ខុនិស្សិតភណ្ឌូនញ្ច វេយ្យាវច្ចករស្ស ច ភិក្ខាចរិយវិញ្ញត្តិសកេហិ ភេសជ្ជករណំ លព្ភន្តិ សម្ពន្ធោ ។ តត្ថ **សហធម្មិន**ន្តិ សហ ចរិតព្ពោ ធម្មោ សីលសទ្ធាបញ្ញាសង្ខាតោ សហធម្មោ, សោ ឯតេសមត្ថីតិ សហធម្មិនោ, ភិក្ខុ ភិក្ខុនី សិក្ខមានា សាមណេរោ សាមណេរីតិ បញ្ច, តេសំ។ បិតា ច មាតា ច **បិតរោ** ឯកសេសនយេន, ឧភិន្នំ សាមញ្ញនិទ្ទេសោ វា, តេសំ។ **ភិក្ខុនិស្សិតោ**

នាម យោ វិហារេ សព្ពកម្មានិ ករោន្តោ ភិក្ខុំ និស្សាយ វសតិ។ **ភណ្ឌុ** នាម យោ បព្ពជ្ជាបេក្ខោ យាវ បត្តចីវរំ បដិយាទិយតិ, តាវ វិហារេ វសតិ, សោ បណ្ឌុបលាសោ។ **វេយ្យាវច្ចករស្សា**តិ អត្តនោ ឧបដ្ឋាកស្ស។ ឯតេសុ បន មាតាបិតរោ សចេ រជ្ជេបិ ឋិតា បច្ចាសីសន្តិ, អកាតុំ ន វដ្ដតិ។ មាតរំ អនាមសន្តេន សព្ពំ បរិកម្មំ កាតព្ពំ។ បិតា បន សហត្ថេន នហាបនសម្ពាហនាទីនិ កត្វា ឧបដ្ឋាតព្ពោ។

២៧៦. បិតា ច មាតា ច ភាតា ច ភគិនី ចាតិ ទ្វន្ទោ បិតា...បេ.... ភគិនិយោ។ មហន្តោ ច ចូឡោ ច, មហាចូឡា ច តេ បិតា...បេ.... ភគិនិយោ ចាតិ កម្មធារយោ។ តា អាទិ យេសន្តេតិ អញ្ញបទត្ថោ។ មហាចូឡ-សទ្ទា បិតាទិ-សទ្ទេហិ បច្ចេកំ យោជេតព្ពា “មហាបិតុនោ ចូឡបិតុនោ”តិអាទិនា។ **អាទិ**-សទ្ទេន បនេត្ថ បិតុច្ឆា មាតុលោ, តេសំ ទសន្នម្បិ យាវ សត្តមា កុលបរិវដ្ដា បុត្តបរម្បរញ្ច សង្គណ្ហាតិ។ តេសំ សកេ ភេសជ្ជករណំ លព្ភន្តិ យោជនា។ តេសំ មហាបិតាទីនំ សន្តកេ សតិ តេន ភេសជ្ជករណំ លព្ភតីតិ អត្ថោ។ **នា**តិ នត្ថិ ចេ។ **អត្តនិយេ**តិ ភិក្ខុនោ អត្តនោ សន្តកេ សតីតិ អត្ថោ។ **ទាតព្ពំ តាវកាលិក**ន្តិ តាវកាលិកំ កត្វា ទាតព្ពន្តិ អត្ថោ។ តេ បន សចេ បដិទេន្តិ, គហេតព្ពំ, នោ ចេ ទេន្តិ, ន ចោទេតព្ពា។ យាវ តស្ស ទានំ, តាវ កាលោ អស្សាតិ **តាវកាលិកំ**។ ណិកោ សមាសន្តោ។

២៧៧. **ភេសជ្ជករណាទី**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន អនាមដ្ឋបិណ្ឌទានាទីនំ គហណំ, **ហិ**-សទ្ទោ ហេតុម្ហិ, ហិ យស្មា ឯតេសុ កុលទូសនាទយោ ន រុហន្តិ, តស្មា តេសំ ភេសជ្ជករណំ លព្ភំ, អត្តនិយេ ច សតិ ទាតព្ពន្តិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ **ន រូហតី**តិ ន រោហតិ នប្បវត្តតិ ន ហោតិ, អាបត្តិ ន ជនេតីតិ អធិប្បាយោ។ តេសំ អត្ថាយ ញាតិសាមណេរេហិ វា ភេសជ្ជំ អាហរាបេតព្ពំ, អត្តនោ អត្ថាយ វា អាហរាបេត្វា ទាតព្ពំ។ តេហិបិ “ឧបជ្ឈាយាទីនំ អាហរិស្សាមា”តិ វត្តសីសេន អាហរិតព្ពំ។ សចេ អញ្ញេបិ យេ គិលានា ហុត្វា វិហារំ បវិសន្តិ, តេសំ សព្ពេសម្បិ អបច្ចាសីសន្តេន ភេសជ្ជំ កាតព្ពំ។ សទ្ធំ កុលំ ហោតិ ភិក្ខុសង្ឃស្ស មាតាបិតុដ្ឋានិយំ, តត្រ ចេ កោចិ គិលានោ ហោតិ, តស្សត្ថាយ “ភន្តេ, ឥត្ថន្នាមស្ស រោគស្ស កឹ ភេសជ្ជំ ករោន្តី”តិ កប្បិយំ កត្វា បុច្ឆន្តិ, ឥទញ្ចិទញ្ច គហេត្វា ករោន្តីតិ វត្តតិ, ភិក្ខូហិ អញ្ញមញ្ញំ វា កថា កាតព្ពា។

២៧៨. ឆន្នំ មាតាទីនញ្ច ទាមរិកចោរស្ស ឥស្សរិយស្ស អនាមដ្ឋោ បិណ្ឌបាតោ ទាតុំ អវារិតោតិ យោជេតព្ពំ។ **ឆន្ន**ន្តិ មាតាទីនំ ឆន្នំ មជ្ឈេ។ **មាតាទីន**ន្តិ ភិក្ខុនិស្សិតំ បបេត្វា អវសេសានំ បញ្ចន្នំ មាតាទីនំ។ “ឆន្ន”ន្តិ បន យោជនាយ អដ្ឋកថាយ វិរុជ្ឈតិ។ តត្ថ ហិ “មាតាបិតូន”ន្តិអាទិនា ភិក្ខុនិស្សិតំ ឱហាយ សត្តេវ វុត្តា។ **អាចរិយពុទ្ធទត្តត្ថេរេន** ច តថេវ វុត្តំ –

> “អនាមដ្ឋោបិ ទាតព្ពោ, បិណ្ឌបាតោ វិជានតា;
> ទ្វិន្នំ មាតាបិតូនម្បិ, តទុបដ្ឋាយកស្ស ច។
>
> “ឥស្សរស្សាបិ ទាតព្ពោ, ចោរទាមរិកស្ស ច;
> ភណ្ឌុកស្សត្តនោ ចេវ, វេយ្យាវច្ចករស្សបី”តិ។ (វិនយ វិ. ៤៩៣-៤៩៥);

ទាមរិកចោរស្សាតិ រជ្ជំ បត្ថយមានស្ស បាកដចោរស្ស។ **អនាមដ្ឋោ**តិ អបព្ពជិតស្ស ហត្ថគោ លទ្ធា អត្តនា អញ្ញេន វា បព្ពជិតេន អគ្គហិតអគ្គោ, អយំ អនាមដ្ឋបិណ្ឌបាតោ។ បដិសន្ថារេ “វិហារប្បត្តំ អាគន្តុកំ វា ទលិទ្ទាទី វា ទិស្វា ‘បានីយំ បិវា’តិ ទាតព្ពំ, បាទមក្ខនតេលំ ទាតព្ពំ, កាលេ អាគតស្ស យាគុភត្តំ, វិកាលេ អាគតស្ស សចេ តណ្ឌុលា អត្ថិ, តណ្ឌុលា ទាតព្ពា, សយនដ្ឋានំ ទាតព្ពំ, ចោរានំ បន សង្ឃិកម្បិទាតព្ព”ន្តិ វុត្តោ។ អវសេសបដិសន្ថារោ បន អបច្ចាសីសន្តេន កាតព្ពោ។ តថា ធម្មបដិសន្ថារោបិ យស្ស កស្សចិ ទាតព្ពោវ។

២៧៩. **តេស**ន្តិ អញ្ញាតកាទីនំ គិហីនំ។ **កយិរា**តិ “ភណថា”តិ វុត្តេ ករេយ្យ។ “ន ករោមា”តិ វុត្តេ សចេ វិប្បដិសារិនោ ភវិស្សន្តិ, កាតព្ពំ។ **នត្តនោ**តិ អត្តនោ សុត្តោទកេហិ ន កយិរាតិ យោជនីយំ។ ឯវំ សាមញ្ញេន បរិត្តេ បដិបជ្ជនវិធឹ ទស្សេត្វា ឥទានិ អាដានាដិយបរិត្តេ បដិបជ្ជិតព្ពវិធឹ ទស្សេតុំ **“ភណិតព្ព”**ន្តិអាទិមាហ។ **ភណាបេន្តេ**តិ “ភណថា”តិ អជ្ឈេសនបុព្ពកំ បយោជេន្តេ។ **បរិត្តំ សាសនោគធ**ន្តិ បឋមមេវ អាដានាដិយសុត្តំ អភណិត្វា សាសនបរិយាបន្នំ មេត្តសុត្តំ ធជគ្គសុត្តំ រតនសុត្តន្តិ ឥមានិ សុត្តានិ សត្តាហំ ភណិត្វា យថាបរិកម្មំ បរិត្តំ អាដានាដិយបរិត្តំ ភណិតព្ពន្តិ យោជនា។

២៨០. “អាគន្ត្វា សីលំ ទេតុ, ធម្មំ បរិត្តញ្ច ភាសតូ”តិ កេនចិ បេសិតោ គន្ត្វា សីលំ វា ទាតុំ ធម្មំ បរិត្តំ វា វត្តុំ លព្ភតីតិ សម្ពន្ធោ។

ភេសជ្ជនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣៧. ឧគ្គហនិទ្ទេសវណ្ណនា

២៨១. បុគ្គល-សទ្ទមត្តេ បយុត្តេ អត្តនោបិ គហណសម្ភវោ សិយាតិ ព្យភិចារត្ថំ **អញ្ញ**-សទ្ទប្បយោគោ។ សតិ សម្ភវេ ព្យភិចារេ វិសេសនំ សាត្ថកំ ហោតីតិ។ **ទសភេទម្បិ រតន**ន្តិ “មុត្តា មណិ វេឡុរិយោ សង្ខោ សិលា បវាឡំ រជតំ ជាតរូបំ លោហិតង្កោ មសារគល្ល”ន្តិ (បាចិ. ៥០៦) ឯវំ វុត្តំ ទសភេទម្បិ រតនំ។ **ឧគ្គណ្ហន្តស្សា**តិ គណ្ហន្តស្ស សម្បដិច្ឆន្តស្ស។

២៨២-៣. តេសុ អត្តត្ថំ ឧគ្គណ្ហន្តស្ស ទ្វីសុ និស្សគ្គីតិ សម្ពន្ធោ។ **តេសូ**តិ តេសុ ទសសុ មជ្ឈេ។ **ទ្វីសូ**តិ រជតជាតរូបសង្ខាតេសុ ទ្វីសុ និស្សគ្គិយវត្ថូសុ។ **អត្តត្ថ**ន្តិ ឥមិនា នវកម្មាទីនំ បញ្ចន្នំ អត្ថាយ ទុក្កដន្តិ ទីបេតិ។ **សេសេសុ ទុក្កដ**ន្តិ អវសេសេសុ អដ្ឋសុ សព្ពេសម្បិ អត្ថាយ ឧគ្គណ្ហន្តស្ស ទុក្កដន្តិ អត្ថោ។ គណញ្ច សង្ឃញ្ច បុគ្គលញ្ច អនាមសិត្វា “ចេតិយស្ស នវកម្មស្ស ទម្មី”តិ វុត្តេ ច ន បដិក្ខិបេតិ សម្ពន្ធនីយំ។ **ន បដិក្ខិបេ**តិ ឥមិនា សង្ឃាទី អាមសិត្វា វុត្តេ បដិក្ខិបនំ ទីបេតិ។ បដិក្ខិត្តេ “កប្បិយការកានំ វា ហត្ថេ ភវិស្សតិ, មម បុរិសានំ មយ្ហមេវ វា ហត្ថេ ភវិស្សតិ, កេវលំ តុម្ហេ បច្ចយេ បរិភុញ្ជថា”តិ វទតិ, វដ្ដតិ។ ចតុបច្ចយត្ថាយ ច ទិន្នំ យេន យេន អត្ថោ ហោតិ, តទត្ថំ ឧបនេតព្ពំ។ តេសំ ចីវរត្ថាយ ទិន្នំ ចីវរេយេវ ឧបនេតព្ពំ។ សចេ ចីវរេន តាទិសោ អត្ថោ នត្ថិ, បិណ្ឌបាតាទីហិ សង្ឃោ កិលមតិ, សង្ឃសុដ្ឋុតាយ អបលោកេត្វា តទត្ថាយបិ ឧបនេតព្ពំ។ ឯស នយោ បិណ្ឌបាតគិលានបច្ចយត្ថាយ ទិន្នេបិ។ សេនាសនត្ថាយ ទិន្នំ បន គរុភណ្ឌត្តា តត្ថេវ ឧបនេតព្ពំ, សេនាសនេសុ នស្សន្តេសុ ជគ្គនត្ថំ មូលច្ឆេជ្ជំ អកត្វា អវិស្សជ្ជេត្វា យាបនមត្តំ បរិភុញ្ជិតព្ពំ។

២៨៤. ខេត្តាទីនំ គេសញ្ចិ ទុក្កដវត្ថូនំ សម្បដិច្ឆនូបាយំ ទស្សេតុំ **“ខេត្ត”**ន្តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ **ខេត្ត**ន្តិ បុព្ពណ្ណវិរុហនដ្ឋានំ។ **វត្ថុ**ន្តិ អបរណ្ណឧច្ឆុផលាទីនំ វិរុហនដ្ឋានំ។ **ទាសបស្វាទិក**ន្តិ ទាសបសុ បុប្ផារាមផលារាមាទិកំ។ បដិក្ខិបិត្វា កប្បិយេន កមេន ច គណ្ហេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។ **កប្បិយេន កមេន ចា**តិ ឯត្ថ **កម**-សទ្ទោ វោហារប្បដិបាដិវចនោ, តស្មា បរេសំ អត្តនោ ច កប្បិយវោហារក្កមេនេវាតិ អត្ថោ។

សោ ច **ខេត្តវត្ថូ**សុ តាវ “ចត្តារោ បច្ចយេ បរិភុញ្ជថា”តិ វា “កប្បិយការកានំ ហត្ថេ ភវិស្សតី”តិ វា “សង្ឃោ កប្បិយភណ្ឌំ ភុញ្ជតូ”តិ វា “សីមំ ទេមា”តិ វា បរេហិ វុត្តោ, “សាធុ, ឧបាសក មិគបក្ខិនោ ឯត្ថ និព្ភយា សុខេន ជីវិស្សន្តី”តិ អត្តនា វា តឡាកេ យថាវុត្តេនេវ “ឧទកំ បរិភុញ្ជិស្សន្តិ, ភណ្ឌកំ ធោវិស្សន្តិ, មិគបក្ខិនោ បិវិស្សន្តី”តិ បរេហិ វា “សាធុ, ឧបាសក, សង្ឃោ បានីយំ បិវិស្សតី”តិអាទិនា អត្តនា វា **ទាសេ** “អារាមិកំ ទម្មិ, វេយ្យាវច្ចករំ ទម្មិ, កប្បិយការកំ ទម្មី”តិ វា **បសូសុ** “បញ្ចគោរសបរិភោគត្ថាយ ទម្មី”តិ **អារាមេ** “វនំ ទម្មី”តិ ឯវមាទិនា វុត្តោ វេទិតព្ពោ។ សចេ បន កោចិ អព្យត្តោ អកប្បិយវោហារេន ខេត្តាទី បដិគ្គណ្ហាតិ វា ការេតិ វា, តំ ភិក្ខូហិ ន បរិភុញ្ជិតព្ពំ, តំ និស្សាយ លទ្ធំ កប្បិយភណ្ឌម្បិ អកប្បិយមេវ។ អព្យត្តេន បន លជ្ជីភិក្ខុនា ការាបិតេសុ កិញ្ចាបិ បដិគ្គហណំ កប្បិយំ, ភិក្ខុស្ស បយោគបច្ចយា ឧប្បន្នេន មិស្សត្តា វិសគតបិណ្ឌបាតោ វិយ, អកប្បិយមំសភោជនំ វិយ ច ទុព្ពិនិព្ភោគំ ហោតិ, សព្ពេសំ អកប្បិយមេវ។

២៨៥-៦. នវ…បេ… កិរិយា ច អនវេ មត្តិកុទ្ធារណញ្ច ពន្ធោ ច អាឡិយា ចិរការោ ច អនវេ កេទារេ អតិរេកភាគគ្គហណញ្ច នវេ ច អបរិច្ឆិន្នភាគេ សស្សេ “ឯត្តកេ ទេថា”តិ កហាបណុដ្ឋាបនញ្ចាតិ សព្ពេសម្បិ អកប្បិយន្តិ សម្ពន្ធោ។ មាតិកា ច កេទារោ ច តឡាកោ ចាតិ ទ្វន្ទោ មាតិក…បេ… តឡាកា។ តេសំ កិរិយាតិ សមាសោ។ **អនវេ**តិ ចតុបច្ចយវសេន បដិគ្គហិតេ បុរាណតឡាកេ។ ឧទកវសេន បដិគ្គហិតេ បន សុទ្ធចិត្តានំ វដ្ដតិ។ **ពន្ធោ**តិ បាឡិយា ពន្ធោ។ បោរាណកេទារេ និយមិតបកតិភាគត្តា អាហ **“អនវេ”**តិ។ **អបរិច្ឆិន្នភាគេ**តិ “ឯត្តកេ ភូមិភាគេ ឯត្តកោ ភាគោ ទាតព្ពោ”តិ ឯវំ អបរិច្ឆិន្នភាគេ។

២៨៧-៨. “កស វប្ប” ឥច្ចាទី អវត្វា ច “ឯត្តកាយ ភូមិយា ឯត្តកោ ភាគោ ទេយ្យោ”តិ ភូមី វា បតិដ្ឋាបេតិ, តស្សេវេតមកប្បិយន្តិ សម្ពន្ធោ។ **ច**-សទ្ទោ អវធារណោ។ **បតិដ្ឋាបេតី**តិ យោ ភិក្ខុ បតិដ្ឋាបេតិ។ **តស្សេវា**តិ តស្ស បតិដ្ឋាបកភិក្ខុស្សេវ។ **ឯត**ន្តិ បតិដ្ឋាបិតភូមិតោ លទ្ធធញ្ញំ “ឯត្តកេ ភូមិភាគេ សស្សំ កតំ, ឯត្តកំ គណ្ហថា”តិ ឯវំ វទន្តេ បមាណគណ្ហនត្ថំ ទណ្ឌរជ្ជុភិ មិននេ វា ខលេ ឋត្វា រក្ខណេ វា តំ នីហរាបនេ វា កោដ្ឋាគារាទិបដិសាមនេ វា ឯតំ តស្សេវ អកប្បិយន្តិ សម្ពន្ធនីយំ។ **បតិដ្ឋាបេតិ ចា**តិ សោ ភិក្ខុ បតិដ្ឋាបេតិ ច។ **កត**ន្តិ អម្ហេហិ កតំ។ **វទន្តេវ**ន្តិ ឯវំ កស្សកេ វទន្តេ។ **បមាណ**ន្តិ ភូមិប្បមាណំ។ **នីហរាបនេ**តិ ខលតោ គេហស្ស នីហរាបនេ។ **ឯត**ន្តិ មិតលទ្ធរក្ខិតាទិកំ។ **តស្សេវា**តិ មានកររក្ខកាទិនោ ឯវ។ អបុព្ពស្ស អនុប្បាទិតត្តា អញ្ញេសំ កប្បតីតិ អាហ **“តស្សេវេតមកប្បិយ”**ន្តិ។

២៩០. បដិសាមនប្បសង្គេនាហ “**បដិសាមេយ្យា**”តិអាទិ។ បិតុសន្តកម្បិ គិហិសន្តកំ យំ កិញ្ចីតិ សម្ពន្ធោ។ **បិតុសន្តក**ន្តិ បិតា ច មាតា ច បិតរោ, តេសំ សន្តកំ។ **គិហិសន្តក**ន្តិ ឥមិនា បញ្ចន្នំ សហធម្មិកានំ សន្តកំ យំ កិញ្ចិ បរិក្ខារំ បដិសាមេតុំ វដ្ដតីតិ ទីបេតិ។ **យំ កិញ្ចី**តិ កប្បិយំ អកប្បិយំ វា អន្តមសោ មាតុកណ្ណបិឡន្ធនតាលបណ្ណម្បិ។ **ភណ្ឌាគារិកសីសេនា**តិ សីសង្គមិវ បធានំ យំ កិញ្ចិ “សីស”ន្តិ ឥធ ឧបចារវសេន វុច្ចតិ, តថា ភណ្ឌាគារិកសទ្ទោបិ ភាវប្បធានោ, ភណ្ឌាគារិកោ ភណ្ឌាគារិកត្តំ សីសំ បធានន្តិ វិសេសនបរបទេ កម្មធារយោ, តេន, ភណ្ឌាគារិកត្តស្ស បធានករណេនាតិ អត្ថោ។

២៩១-២. **អវស្សំ បដិសាមិយ**ន្តិ អវស្សំ សង្គោបេតព្ពំ។ **វុត្តេបី**តិ មាតាបិតូហិ វុត្តេបិ។

២៩៣-៤. វឌ្ឍកិអាទយោ វា រាជវល្លភា វា “សកំ បរិក្ខារំ វា សយនភណ្ឌំ វា បដិសាមេត្វា ទេហី”តិ យទិ វទន្តិ, ឆន្ទតោបិ ភយាបិ ន ករេយ្យាតិ យោជនា។ **បរិក្ខារ**ន្តិ វាសិផរសុអាទិឧបករណភណ្ឌំ។ **ឆន្ទតោបិ ភយាបី**តិ វឌ្ឍកិអាទីសុ ឆន្ទេន, រាជវល្លភេសុ ភយេន។

២៩៥-៦. បដិសាមិតុំ វដ្ដតីតិ យោជេតព្ពំ។ **សង្កន្តី**តិ យាទិសេ បទេសេ “ភិក្ខូហិ វា សាមណេរេហិ វា គហិតំ ភវិស្សតី”តិ សង្កំ ឧប្បាទេន្តិ, តាទិសេ វិហារាវសថស្សន្តោតិ យោជនីយំ។ **វិហារាវសថស្សា**តិ វិហារស្ស ច អាវសថស្ស ច។ **រតន**ន្តិ ទសវិធំ រតនំ។ **រតនសម្មត**ន្តិ វត្ថាទិកំ។ **និក្ខិបេយ្យា**តិ សាមិកេ ទិស្វេ និយមេត្វា ទាតុំ “ឯត្តកា កហាបណា”តិអាទិនានុរូបេន មត្តិកលញ្ឆនាទិនិមិត្តេន វា សញ្ញាណំ កត្វា និក្ខិបេយ្យ។ **គហេត្វានា**តិ តាទិសេ អសតិ អត្តនាវ គហេត្វា។ **តាទិសេ**តិ រតនេ វា រតនសម្មតេ វា សតិ។ **សាមិកានាគមំ ញត្វា**តិ យទិ អត្តនិ អាសង្កន្តិ, មគ្គា ឱក្កម្ម និសីទិយ បច្ឆា សាមិកានំ អនាគមនំ វិញ្ញាយ។ **បតិរូប**ន្តិ រតនសម្មតេ បំសុកូលគ្គហណំ រតនេ និរុស្សុក្កគមនន្តិ ឯវរូបំ ភិក្ខូនំ អនុរូបន្តិ។

ឧគ្គហនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣៨. ទូសននិទ្ទេសវណ្ណនា

២៩៧. **ទទតោ**តិ សសន្តកំ បរសន្តកញ្ច ទេន្តស្ស។ **កុលទូសនទុក្កដ**ន្តិ អត្តនោ ទុប្បដិបត្តិយា កុលានំ ទូសនំ បសាទវិនាសនំ កុលទូសនំ, តេន ទុក្កដំ កុលទូសនទុក្កដំ។

២៩៨. ឯត្ថ សង្ឃិកំ គរុភណ្ឌំ ឥស្សរេន ទេន្តស្ស ថុល្លច្ចយន្តិ សម្ពន្ធោ។ **ឯត្ថា**តិ ឯតេសំ បុប្ផាទីនំ មជ្ឈេ។ **ឥស្សរេនា**តិ តទ្ទិតលោបេន វុត្តំ, ឥស្សរិយេន ឥស្សរវតាយាតិ អត្ថោ។ **ទេន្តស្សា**តិ កុលសង្គហត្ថាយ ឥស្សរវតាយ ទទតោ។ **ថុល្លច្ចយ**ន្តិ កុលសង្គហត្ថាយ ទទតោ “កុលទូសនទុក្កដ”ន្តិ សាមញ្ញវិហិតទុក្កដេន សទ្ធឹ “បញ្ចិមានិ, ភិក្ខវេ, អវិស្សជ្ជិយានិ, ន វិស្សជ្ជេតព្ពានិ សង្ឃេន វា គណេន វា បុគ្គលេន វា, វិស្សជ្ជិតានិបិ អវិស្សជ្ជិតានិ ហោន្តិ។ យោ វិស្សជ្ជេយ្យ, អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្សា”តិ (ចូឡវ. ៣២១) ឯវំ វុត្តថុល្លច្ចយន្តិ អត្ថោ។ អញ្ញត្ថ ថុល្លច្ចយមេវ។ សេនាសនត្ថាយ និយមិតេបិ ឯសេវ នយោ។ សង្ឃស្ស សន្តកំ ថេយ្យា ទេន្តស្ស ទុក្កដាទីនីតិ សម្ពន្ធិតព្ពំ។ **ទេន្តស្សា**តិ វុត្តនយមេវ។ **ទុក្កដាទីនី**តិ កុលសង្គហត្ថាយ ទទតោ កុលទូសនទុក្កដេន សទ្ធឹ មាសកេ វា ឩនមាសកេ វា ទុក្កដំ , អតិរេកមាសកេ វា ឩនបញ្ចមាសកេ វា ថុល្លច្ចយំ, បញ្ចមាសកេ វា អតិរេកបញ្ចមាសកេ វា បារាជិកន្តិ ឯវំ ទុក្កដាទីនិ ហោន្តីតិ អត្ថោ។ អញ្ញត្ថ ទុក្កដាទីនេវ។

២៩៩-៣០០. កុលសង្គហត្ថំ ផលបុប្ផូបគំ រុក្ខំ សព្ពថា រោបេតុញ្ច រោបាបេតុញ្ច ជគ្គិតុញ្ច ន វដ្ដតីតិ សម្ពន្ធនីយំ។ **ច**-សទ្ទោ ឱចិនិតុំ ឱចិនាបេតុំ, គន្ថិតុំ គន្ថាបេតុន្តិ ច អវុត្តានិ ច សមុច្ចិនោតិ។ ផលបុប្ផានិ សម្បទានវសេន ឧបគច្ឆតីតិ **ផលបុប្ផូបគំ។ សព្ពថា**តិ កប្បិយវោហារអកប្បិយវោហារបរិយាយឱភាសនិមិត្តកម្មវសេន សព្ពប្បការេនេវ។ តត្ថ **កប្បិយវោហារោ** នាម “ឥមំ រុក្ខំ ជាន, ឥមំ អាវាដំ ជាន, ឥមំ មាលាវច្ឆំ ជាន, ឯត្ថ ឧទកំ ជានា”តិ វចនំ, សុក្ខមាតិកាយ ឧជុករណញ្ច។ តព្ពិបរិយាយេន **អកប្បិយវោហារោ** នាម។ **បរិយាយោ** នាម “បណ្ឌិតេន មាលាវច្ឆាទយោ រោបាបេតព្ពា, ន ចិរស្សេវ ឧបការាយ សំវត្តន្តី”តិអាទិវចនំ។ **ឱភាសោ** នាម កុទ្ទាលខណិត្តាទីនិ ច មាលាវច្ឆេ ច គហេត្វា ឋានំ។ **និមិត្តកម្មំ** នាម កុទ្ទាលឧទកភាជនាទីនំ អាហរិត្វា សមីបេ ឋបនំ។ **ជគ្គិតុ**ន្តិ វទន្តិ ឧទកសេចនាទីនិ កត្វា។ គន្ថនគន្ថាបនេសុ បន សព្ពាបិ ឆ បុប្ផវិកតិយោ វេទិតព្ពា គន្ថិមំ គោប្ផិមំ វេធិមំ វេឋិមំ បូរិមំ វាយិមន្តិ។ នាមវសេនេវ បនេតេសំ វិសេសោ វេទិតព្ពោ។ តំ បន កុលសង្គហតោ អញ្ញត្រាបិ ភិក្ខុស្ស កាតុម្បិ អកប្បិយវចនេន ការាបេតុម្បិ ន វដ្ដតិ។ “ឯវំ ជាន, ឯវំ កតេ សោភេយ្យ, យថា ឯតានិ បុប្ផានិ ន វិកិរិយន្តិ, តថា ករោហី”តិអាទិនា បន កប្បិយវចនេន ការាបេតុំ វិនា កុលសង្គហំ វដ្ដតិ។ **រោបនាទីនី**តិ អកប្បិយបថវិយំ រោបាបនសិញ្ចាបនាទីនិ, អញ្ញត្ថ រោបនាទីនិ។

៣០១-២. ឥទានិ បុប្ផទានាទីសុ អដ្ឋសុ កុលសង្គហវត្ថូសុ អវសេសានិ ទ្វេ ទស្សេតុំ **“វុត្តាវា”**តិអាទិមាហ។ **វុត្តាវ មិច្ឆាជីវវិវជ្ជនា**យំ វុត្តា ឯវ។ ជង្ឃបេសនេ វិនិច្ឆយោ វុច្ចតីតិ បាឋសេសោ។ បិតរោ ភណ្ឌុំ សកំ វេយ្យាវច្ចករំ បបេត្វា គិហិកម្មេសុ ទូតសាសនំ ហរណេ បទវារេន ទុក្កដន្តិ សម្ពន្ធោ។ សហធម្មិកេសុ វត្តព្ពមេវ នត្ថីតិ បិតាទយោវ វុត្តា។ **គិហិកម្មេសូ**តិ វិសយសត្តមី។ **បទវារេនា**តិ បទក្កមេន, បទេ បទេតិ អធិប្បាយោ។ បឋមំ សាសនំ អគ្គហេត្វាបិ បុន វទតោ ទុក្កដន្តិ យោជេតព្ពំ។ **បុនា**តិ បច្ឆា។ “អយំ ទានិ សោ គាមោ, ហន្ទ នំ សាសនំ អារោចេមី”តិ មគ្គា ឱក្កមន្តស្ស ច បទេ បទេ វទតោ ច ទុក្កដន្តិ អធិប្បាយោ។ តស្ស បន សាសនំ បដិក្ខិបិត្វា សយមេវ ការុញ្ញេ បិតេន គន្ត្វា អត្តនោ បតិរូបំ សាសនំ អារោចេតុំ, “មម វចនេន ភគវតោ បាទេ វន្ទថា”តិអាទិកំ គិហីនំ កប្បិយសាសនំ ហរិតុញ្ច វដ្ដតិ។

៣០៣. **អភូតារោចនរូបិយសំវោហារុគ្គហាទិសា**តិ អភូតារោចនាយ រូបិយសំវោហារេ ច ឧគ្គហេ ឧប្បន្នបច្ចយេ អាទិសន្តិ កថេន្តិ បកាសេន្តីតិ អភូតា…បេ…. ហាទិសា, តំសទិសាតិ វុត្តំ ហោតិ។

៣០៤. បិតូនំ ហរាបេត្វា ហរិត្វាបិ បុប្ផានិ វត្ថុបូជត្ថំ ទាតុំ, សេសញាតីនំ បត្តានំ វត្ថុបូជត្ថំ ទាតុន្តិ យោជនីយំ។ “ហរាបេត្វា ហរិត្វា”តិ វុត្តេ “បក្កោសិត្វា បក្កោសាបេត្វា វា”តិ វុត្តមេវ សិយាតិ ន វុត្តំ។ **បត្តាន**ន្តិ បក្កោសកេន បត្តាបិ គហិតា។ **វត្ថុបូជត្ថ**ន្តិ រតនត្តយបូជនត្ថំ។ ឧបាសកានម្បិ បន សម្បត្តានំ វត្ថុបូជត្ថំ ទាតុំ វដ្ដតិយេវ។ **លិង្គាទិបូជត្ថ**ន្តិ សិវលិង្គគិណ្ហុពិម្ពាទិបូជនត្ថំ។

៣០៥. **តថា ផល**ន្តិ ឥមិនា បុប្ផេ វុត្តំ សព្ពំ អបទិសតិ។ **បរិព្ពយវិហីនាន**ន្តិ បរិព្ពយំ បាថេយ្យំ វិហីនំ នដ្ឋំ យេសំ អាគន្តុកានន្តិ សមាសោ។ **សបរ**ន្តិ អត្តនោ វិស្សាសិកា។ **អដ្ឋកថាយំ** (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៣៦-៤៣៧) បន “អត្តនោ សន្តកំយេវា”តិ វចនំ ចុល្លច្ចយាទិវិភាគតោ មោចេត្វា វុត្តំ។

៣០៦. សម្មតេន ទេយ្យន្តិ យោជនា។ **ទេយ្យ**ន្តិ ចតុត្ថភាគំ ទាតព្ពំ។ ឥតរេន តុ អបលោកេត្វា ទាតព្ពន្តិ សម្ពន្ធិតព្ពំ។ **ឥតរេន តុ** អសម្មតេន បន។

៣០៧. **បរិច្ឆិជ្ជា**តិ “ឯត្តកានិ ផលានិ ទាតព្ពានី”តិ ឯវំ ផលបរិច្ឆេទេន វា “ឥមេហិ រុក្ខេហិ ទាតព្ពានី”តិ ឯវំ រុក្ខបរិច្ឆេទេន វា បរិច្ឆិន្ទិត្វា។ **តតោ**តិ បរិច្ឆិន្នផលតោ រុក្ខតោ វា។ យាចមានស្ស គិលានស្សេតរស្ស វាតិ សម្ពន្ធនីយំ។ **រុក្ខាវ ទស្សិយា**តិ “ឥធ ផលានិ សុន្ទរានិ, ឥតោ គណ្ហថា”តិ អវត្វា “ឥតោ គហេតុំ លព្ភតី”តិ រុក្ខា វា ទស្សេតព្ពា។

៣០៨. ឥទានិ អដ្ឋសុ បុប្ផាទីនំ ចតុន្នំ វិនិច្ឆយំ ទស្សេត្វា យថាវុត្តផលបុប្ផវិនិច្ឆយំ អវសេសេសុ ចតូសុ អបទិសន្តោ **“សិរីសា”**តិអាទិមាហ។ **សិរីសចុណ្ណកសាវាទិចុណ្ណេ**តិ កសាវំ យំ កិញ្ចិ អាទិ យស្ស, តមេវ ចុណ្ណំ, សិរីសចុណ្ណញ្ច កសាវាទិចុណ្ណញ្ចាតិ សមាសោ។ “សិរីសចុណ្ណំ វា អញ្ញំ វា កសាវ”ន្តិ ហិ **អដ្ឋកថាយំ** (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៣៦-៤៣៧) វុត្តំ។ “កសាវាទី”តិ វត្តព្ពេ រស្សេន វុត្តំ។ **សេសេសូ**តិ វេឡុអាទីសុ តីសុ។ បាឡិយា អវុត្តស្សាបិ **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តត្តា អាហ **“បណ្ណម្បេត្ថ បវេសយេ”**តិ។ **ឯត្ថា**តិ បុប្ផាទីសូតិ។

ទូសននិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣៩. វស្សូបនាយិកនិទ្ទេសវណ្ណនា

៣០៩-៣១០. បុរិមិកា បច្ឆិមិកា ឥតិ វស្សូបនាយិកា ទុវេតិ សម្ពន្ធោ។ អាសាឡ្ហិបុណ្ណមាយ អនន្តរេ បាដិបទទិវសេ ឧបគន្តព្ពា បច្ឆិមិកាយ បុរេ ភវាតិ បុរិមា, សា ឯវ **បុរិមិកា**។ តតោ បច្ឆា ភវា អបរាយ បុណ្ណមាយ អនន្តរេ បាដិបទទិវសេ ឧបគន្តព្ពា **បច្ឆិមិកា**។ ឧបនយនំ បាបុណនំ ឧបគមនំ ឧបនាយិកា, **វស្ស**ន្តិ វុដ្ឋិ, ឥធ បន វស្សកាលំ “វស្ស”ន្តិ ឧបចារេន គហេត្វា តត្ថ វាសោ ឧបចារេនេវ “វស្ស”ន្តិ វុច្ចតិ, វស្សស្ស វស្សាវាសស្ស ឧបនាយិកា វចីភេទវសេន វា អាលយករណវសេន វា ឧបគមនំ **វស្សូបនាយិកា**។ តត្ថ អាលយបរិគ្គាហោ ច វចីភេទោ ចាតិ បុរិមិកា វស្សូបនាយិកា ទុវេ, អាលយបរិគ្គាហោ ច វចីភេទោ ចាតិ បច្ឆិមិកា វស្សូបនាយិកា ទុវេតិ សម្ពន្ធិតព្ពំ។ **តត្ថា**តិ តាសុ ទ្វីសុ។ តទុភយំ ទស្សេតុំ **“ឯទិសោ”**តិអាទិ វុត្តំ។ សោ អាលយបរិគ្គាហោ ច វចីភេទោ ច “ឥមស្មិំ វិហារេ ឥមំ តេមាសំ វស្សំ ឧបេមិ, ឥធ វស្សំ ឧបេមី”តិ ឯទិសោ, ឯតាទិសោតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ ច កមុប្បត្តិអនាទរា វចីភេទោ បឋមំ វុត្តោ។ ឧភយថា វស្សំ ឧបគន្តុំ វដ្ដតិ។ តេនេវ **អដ្ឋកថាយំ** (វិ. សង្គ. អដ្ឋ. ១៧៩; មហាវ. អដ្ឋ. ២០៧) “សចេបិ ‘ឥធ វស្សំ វសិស្សាមី’តិ អាលយោ អត្ថិ, អសតិយា បន វស្សំ ន ឧបេតិ, គហិតសេនាសនំ សុគ្គហិតំ, ឆិន្នវស្សោ ន ហោតិ, បវារេតុំ លភតិយេវ, វិនាបិ ហិ

វចីភេទំ អាលយករណមត្តេនបិ វស្សំ ឧបគតមេវ ហោតី”តិ វុត្តំ។ នាវាសត្ថវជេសុ បន បរិយេសិត្វា សេនាសនំ អលភន្តេន អាលយករណមត្តេនេវ ឧបគន្តព្ពំ។ ឧបគច្ឆន្តេន ច វិហារំ បដិជគ្គិត្វា បានីយំ បរិភោជនីយំ ឧបដ្ឋបេត្វា សព្ពំ ចេតិយវន្ទនាទិសាមីចិកម្មំ និដ្ឋាបេត្វា ឧបគន្តព្ពំ។ អាលយបរិគ្គហេ អាលយំ ទស្សេតុំ **“ចិត្តប្បវេទត្ថ អាលយោ”**តិ អាហ។ **ឯត្ថា**តិ ទ្វីសុ។

៣១១. **តទហូ**តិ តស្មិំ វស្សូបនាយិកទិវសេ។ **ជានន្តិ** “អជ្ជ វស្សូបនាយិកា”តិ ជានន្តោ, **អនុបគច្ឆតោ**តិមស្ស វិសេសនំ។

៣១២. **ទុតិយ**ន្តិ បច្ឆិមិកំ។ **អនុបគតោ**តិ កេនចិ អន្តរាយេន បុរិមិកំ អនុបគតោ។ **តេមាស**ន្តិ បុរិមំ វា តេមាសំ បច្ឆិមំ វា តេមាសំ។ វស្សំ ឧបគន្ត្វា បន អរុណំ អនុដ្ឋាបេត្វាបិ តទហេវ សត្តាហករណីយេន បក្កមន្តស្សាបិ អន្តោសត្តាហេ និវត្តេន្តស្សាបិ អនាបត្តិ។

៣១៣-៥. មាតាបិតូនំ បញ្ចន្នំ សហធម្មិកានញ្ច អត្ថាយ គិលានតទុបដ្ឋាកភត្តំ ឱសធញ្ច ឯសិស្សំ វា បុច្ឆិស្សាមិ វា ឧបដ្ឋិស្សំ វា គន្ត្វា អហំ នាភិរតំ វូបកាសេស្សំ វា កុក្កុច្ចំ វិនោទនញ្ច ទិដ្ឋិំ វិវេចនញ្ច គរុកាទិកំ វុដ្ឋានំ វាបិ ឧស្សុក្កំ វាបិ ករិស្សំ វាបិ ការេស្សំ វាបីតិ ឯវមាទិនា សត្តាហកិច្ចេន បហិតេបិ វា អបហិតេបិ វា គន្តុំ លព្ភន្តិ យោជនា។

ឯត្ថ បន លព្ភមានករសេន យោជេត្វា វត្តមាននយេន អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ មាតាទិសុតិយា តេយេវ គិលាន-សទ្ទេន គយ្ហន្តិ, តេសំ ឧបដ្ឋាកា តទុបដ្ឋាកា, គិលានា ច តទុបដ្ឋាកា ច, តេសំ ភត្តន្តិ សមាសោ។ **ឱសធ**ន្តិ តេសំយេវ គិលានានំ ភេសជ្ជំ។ **ឯសិស្ស**ន្តិ បរិយេសិស្សាមិ។ **បុច្ឆិស្សាមី**តិ តេយេវ សត្ថជនេ គិលានេ បុច្ឆិស្សំ។ **ឧបដ្ឋិស្ស**ន្តិ តេយេវ គិលានេ ឧបដ្ឋហិស្សាមិ។ អភិរមតីតិ អភិរតោ, វិសភាគរូបាទិទស្សនេន សាសនេន អភិរតោ **នាភិរតោ**។ អភិរមណំ វា អភិរតំ, នត្ថិ អភិរតមស្សាតិ **នាភិរតោ**, តំ។ សហធម្មិកេសុ យោ នាភិរតោ, តំ **វូបកាសេស្សំ** វិក្ខេបហរណត្ថំ អញ្ញត្ថ នយិស្សាមិ។ **កុក្កុច្ច**ន្តិ បញ្ចន្នំយេវ ឧប្បន្នំ វិនយកុក្កុច្ចំ។ កិតកយោគេ វិកប្បេន ទុតិយា។ **ទិដ្ឋិ**ន្តិ តេសំយេវ មិច្ឆាទិដ្ឋិយា។ **គរុកមាទិក**ន្តិ គរុកំ អាទិ យស្សាតិ វិគ្គហោ។ **អាទិ**-សទ្ទេន សាមណេរានំ វស្សបុច្ឆនំ, សិក្ខាសមាទយិតុកាមតា, តជ្ជនីយាទិកម្មករណំ សង្គហិតំ។ **វុដ្ឋាន**ន្តិ ភិក្ខុនោ គរុកាបត្តិយា បរិវាសមានត្តទានាទីហិ វុដ្ឋានំ។ **ឧស្សុក្ក**ន្តិ វស្សបុច្ឆនាទិឧស្សុក្កំ។ **ឯវមាទិនា**តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន ទិដ្ឋិគតាទីនំ ធម្មកថាករណាទី សង្គណ្ហាតិ។ **គន្តុំ លព្ភា**ន្តិ ឯត្ថ គច្ឆន្តេន អន្តោឧបចារសីមាយំ ឋិតេនេវ “អន្តោសត្តាហេ អាគច្ឆិស្សាមី”តិ អាភោគំ កត្វា គន្តព្ពំ។ សចេ អាភោគំ អកត្វា ឧបចារសីមំ អតិក្កមតិ, ឆិន្នវស្សោ ហោតីតិ វទន្តិ។ **សត្តាហកិច្ចេនា**តិ សត្តាហស្ស លព្ភមានកំ វុត្តំ វត្តមានញ្ច សង្ឃកម្មាទិកិច្ចំ សត្តាហកិច្ចំ។ សត្តមអរុណមត្តស្សេវ វិហារេ ឧដ្ឋាបនីយត្តា សត្តាហស្ស សាកល្លេន គហណំ។

៣១៦. **សង្ឃកម្មេ វជេ**តិ សង្ឃស្ស កិច្ចេ ឧបោសថាគារាទីសុ សេនាសនេសុ វា ចេតិយឆត្តវេទិកាទីសុ វា អន្តមសោ បុគ្គលិកសេនាសនេសុ វាបិ កត្តព្ពនិមិត្តេ វជេយ្យាតិ អត្ថោ។ ធម្មសវនត្ថំ និមន្តិតោ វាបិ វជេ, គរូហិ បេសិតោ វាបិ វជេ, គរូនំ បស្សិតុំ វាបិ វជេតិ យោជេតព្ពំ។ **និមន្តិតោ**តិ ឯត្ថ សចេ បឋមំយេវ កតិកា កតា ហោតិ, “អសុកទិវសំ នាម សន្និបតិតព្ព”ន្តិ និមន្តិតោយេវ នាម ហោតិ។ **គរូហី**តិ អាចរិយុបជ្ឈាយេហិ។ **បហិតោ**តិ ភណ្ឌធោវនាទិអត្ថាយ បេសិតោ។ **បស្សិតុ**ន្តិ អគិលានេបិ។

៣១៧. ភណ្ឌ...បេ.... ទស្សនេ ន វជេតិ យោជនីយំ។ ឯត្ថាបិ និមិត្តត្ថេ សត្តមី។ **ភណ្ឌំ** នាម ចីវរំ។ **ញាតី** មាតាបិតូហិ អញ្ញេ។ **ឧបដ្ឋាកា** ឧបាសកា។ “អជ្ជេវ អាគមិស្ស”ន្តិ អទូរគោ ន បាបុណេយ្យ, លព្ភន្តិ សម្ពន្ធោ។ **លព្ភា**ន្តិ ឥមស្ស អបាបុណនំ វុត្តកម្មំ។ **អជ្ជេវាគមិស្ស**ន្តិ សាមន្តវិហារំ គន្ត្វា បុន អាគច្ឆន្តស្ស អន្តរាមគ្គេ សចេ អរុណុគ្គមនំ ហោតិ, វស្សច្ឆេទោបិ ន ហោតិ, រត្តិច្ឆេទទុក្កដញ្ច នត្ថីតិ វទន្តិ។

៣១៨. **សេសញាតីហី**តិ មាតាបិតូហិ អវសេសញាតីហិ។ **និទ្ទិសិត្វាវា**តិ ទានធម្មសវនាទីនិ។ “បហិតេ បេសិតេ”តិ ចេត្ថ “លព្ភា”ន្តិ អនុវត្តនីយំ។

៣១៩. **អត្តនោ អន្តរាយេ សតី**តិ ចោរសរីសបវាឡជីវិតព្រហ្មចរិយន្តរាយេ, អន្តមសោ ភេសជ្ជលាភបតិរូបឧបដ្ឋាកាលាភេបិ។ “វស្សច្ឆេទការណម្បិ សត្តាហករណីយំ សិយា”តិ កេចិ បោរាណា វទន្តិ, តំ យុត្តំ វិយ ទិស្សតិ, សព្ពថា វស្សច្ឆេទេន ពហិ វាសាយ អនុញ្ញាតការណំ សត្តាហមត្តំ ពហិ វីតិនាមេត្វា អន្តោវិហារេយេវ វាសេន វស្សច្ឆេទាការណំ កថំ នាម ន សិយាតិ។ ឆិន្នវស្សោ នោ បវារយេតិ សម្ពន្ធោ។

៣២០. “អសេនាសនិកេនា”តិ ឥមិនាវ វិញ្ញាយមានត្ថត្តេបិ **“អជ្ឈោកាសេ ចា”**តិ វចនំ “អហំ អព្ភោកាសិកោ, កឹ មេ សេនាសនេនា”តិ វាសានិវត្តនត្ថំ វុត្តំ។ **រុក្ខស្ស សុសិរេ**តិ សុទ្ធេ រុក្ខសុសិរេ។ មហន្តស្ស បន សុសិរស្ស អន្តោ បទរច្ឆទនកុដិកំ កត្វា បវិសនទ្វារំ យោជេត្វា ឧបគន្តុំ វដ្ដតិ។ “វិដបេបិ អដ្ដកំ ពន្ធិត្វា”តិអាទិ វុត្តនយមេវ។ តថា ឆត្តចាដីសុបិ តទនុរូបេន វេទិតព្ពំ។ **ឆវកុដិ** នាម ដង្កិតមញ្ចាទិភេទា កុដិ។ តត្ថ **ដង្កិតមញ្ចោ** នាម ទីឃេ មញ្ចបាទេ មជ្ឈេ វិជ្ឈិត្វា អដនិយោ បវេសេត្វា កតោ, ចតុន្នំ បាសាណានំ ឧបរិ បាសាណំ អត្ថរិត្វា កតម្បិ ដង្កិតមញ្ចោ។

៣២១. **អសេនាសនិកេនា**តិ យស្ស តិណបណ្ណឥដ្ឋកសិលាសុធាសង្ខាតានំ បញ្ចន្នំ ឆទនានំ អញ្ញតរេន ឆន្នំ យោជិតទ្វារពន្ធនំ សេនាសនំ នត្ថិ, តេន។ ឥទំ បន វចីភេទំ កត្វា អធិដ្ឋានំ សន្ធាយ វុត្តន្តិ វទន្តិ, តទយុត្តំ, តថា ច សតិ នាវាទីសុ វិយ វិសុំ វិធានេន ភវិតព្ពន្តិ។ **នាវាសត្ថវជូបគោ**តិ ឥមិនា អសេនាសនិកេន នាវាទីសុ វស្សំ ឧបគន្តុំ វដ្ដតីតិ ទីបេតិ។ តត្ថ ច កុដិកំ បរិយេសិត្វា លភន្តេន តត្ថ បវិសិត្វា វិហារាភាវតោ “វិហារេ”តិ អវត្វា “ឥធ វស្សំ ឧបេមី”តិ តិក្ខត្តុំ វត្តព្ពំ, អលភន្តេន អាលយោ កាតព្ពោ។ **បវារេតុញ្ចា**តិ **ច**-សទ្ទេន វស្សច្ឆេទនិមិត្តាយ អាបត្តិយា អភាវំ សម្បិណ្ឌេតិ។ “វជេ សត្ថេ នាវាយន្តិ តីសុ ឋានេសុ នត្ថិ វស្សច្ឆេទេ អាបត្តិ, បវារេតុញ្ច លព្ភតី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ២០៣) **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។ វស្សច្ឆេទេតិ ច “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, យេន វជោ តេន គន្តុ”ន្តិ (មហាវ. ២០៣) វុត្តត្តា, សត្ថស្ស នាវាយ ច គមនសភាវេនេវ ឋិតត្តា ច វស្សូបគតដ្ឋានេ អវសិត្វា អញ្ញត្ថ គមនមត្តំ សន្ធាយ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។

វស្សូបនាយិកនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤០. អវេភង្គិយនិទ្ទេសវណ្ណនា

៣២២-៥. អារាមា...បេ.... មត្តិកភណ្ឌានីតិ ឯតេ បញ្ច អវិភាជិយាតិ សម្ពន្ធិតព្ពំ ។ **បញ្ចា**តិ “អារាមារាមវត្ថូនិ ឯក”ន្តិអាទិនា រាសិវសេន បញ្ច, សរូបវសេន បនេតានិ បណ្ណំ តិណេ បក្ខិបិត្វា បញ្ចវីសតិវិធានិ ហោន្តិ។ តថា ចាហ –

> “ទ្វិសង្គហានិ ទ្វេ ហោន្តិ, តតិយំ ចតុសង្គហំ;
> ចតុត្ថំ នវកោដ្ឋាសំ, បញ្ចមំ អដ្ឋភេទនំ។
>
> “ឥតិ បញ្ចហិ រាសីហិ, បញ្ចនិម្មលលោចនោ;
> បញ្ចវីសវិធំ នាថោ, គរុភណ្ឌំ បកាសយី”តិ។ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២១);

តត្ថ **អារាមោ** នាម បុប្ផារាមោ វា ផលារាមោ វា។ **អារាមវត្ថុ** នាម តេសំយេវ បតិដ្ឋានោកាសោ, វិនដ្ឋេសុ វា តេសុ បោរាណកភូមិភាគោ។ **វិហារោ** នាម បាសាទាទិ យំ កិញ្ចិ សេនាសនំ។ **លោហកុម្ភី** នាម កាឡលោហេន វា តម្ពលោហេន វា កតកុម្ភី។ **កដាហាទី**សុបិ ឯសេវ នយោ។ ឯត្ថ **ភាណក**ន្តិ អរញ្ជរោ វុច្ចតិ។ **វារកោ**តិ ឃដោ។ រាសី អបេក្ខិត្វា **ឯតេ**តិ បុល្លិង្គនិទ្ទេសោ។ **អវិភាជិយា**តិ មូលច្ឆេជ្ជវសេន អវេភង្គិយា។ បរិវត្តនវសេន បន បរិភុញ្ជន្តស្ស វិស្សជ្ជេន្តស្ស ច អនាបត្តិ។ **អវិស្សជ្ជិយានិ ចា**តិ **ច**-សទ្ទេន អវេភង្គិយានិ ចាតិ អវុត្តំ សម្បិណ្ឌេតិ។

៣២៦-៨. ឯកន្តគរុភណ្ឌត្តា អាទិតោ តយោ រាសី ឋបេត្វា ចតុត្ថរាសិតោ បដ្ឋាយ គរុភណ្ឌាគរុភណ្ឌេ វិភជិតុំ **“វល្លី”**តិអាទិ អារទ្ធំ។ អឌ្ឍពាហុមត្តាបិ វល្លិ ច អដ្ឋង្គុលាយតោ វេឡុ ច មុដ្ឋិមត្តម្បិ តិណាទិ ច ឯកម្បិ បណ្ណញ្ច បាកតា វា បញ្ចវណ្ណា វា តាលបក្កប្បមាណាបិ មត្តិកា ច តាលបក្កប្បមាណាបិ សុធា ច តាលបក្កប្បមាណាបិ កង្គុដ្ឋអាទិកា ច ទិន្នា វា តត្ថជាតកា វា សង្ឃិកា រក្ខិតា អភាជិយា, រជ្ជុយោត្តាទិ ច ទិន្នា សង្ឃិកា អភាជិយាតិ យោជនា។ **វេឡុ** បរិណាហតោ បណ្ណសូចិទណ្ឌមត្តោ គហេតព្ពោ។ **តិណំ** មុញ្ជំ បព្ពជញ្ច អាទិសទ្ទសង្គហិតំ ឋបេត្វា អវសេសំ យំ កិញ្ចិ តិណំ។ **បណ្ណោ** អដ្ឋង្គុលប្បមាណោ រិត្តបោត្ថកោ គរុភណ្ឌមេវ។ **បាកតា**តិ បកតិយា ជាតា។ **បញ្ចវណ្ណា**តិ រត្តសេតាទិបញ្ចវណ្ណា។ សុធាកង្គុដ្ឋាទយោ មត្តិកគ្គហណេន គហិតា។ **កង្គុដ្ឋអាទិកា**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន សជ្ជុរសជាតិហិង្គុលកាទីនំ គហណំ។ **ទិន្នា**តិ សង្ឃស្ស ទិន្នា។ **តត្ថជាតា**តិ សង្ឃិកភូមិយំ ជាតា។ **រជ្ជុយោត្តាទី**តិ សុត្តមកចិវាកនាឡិកេរហីរចម្មមយា រជ្ជុ ច យោត្តាទិ ច។ **អាទិ**-សទ្ទេន មកចិវាកាទិកេ វដ្ដេត្វា កតា ឯកវដ្ដា គហិតា។ ព្យតិរេកវសេន បនេត្ថ ចតុត្ថរាសិម្ហិ ឥតរេ ភាជិយាតិ វេទិតព្ពា។ សង្ឃិកេ កម្មេ, ចេតិយស្ស វា កម្មេ និដ្ឋិតេ ភាជិយាតិ យោជនីយំ។

៣២៩. លោហភណ្ឌេសុ ភិក្ខុសារុប្បំ បត្តាទិ វា គថា វិប្បកតាកតំ លោហភណ្ឌំ គថា បាទគណ្ឋកំ វារកំ ភាជិយន្តិ យោជនា។ **បត្តាទី**តិ អយោបត្តោ អយថាលកំ តម្ពលោហថាលកំ អញ្ជនិសលាកា កណ្ណមលហរណី សូចិ បណ្ណសូចិ ខុទ្ទកោ បិប្ផលកោ ខុទ្ទកំ អារកណ្ដកំ កុញ្ចិកា តាឡាទិ។ **វិប្បកត**ន្តិ អបរិនិដ្ឋិតំ។ **អកត**ន្តិ សព្ពសោ អកតំ។ **បាទគណ្ឋក**ន្តិ សីហឡទីបេ បាទគណ្ឋនកំ។ **បាទោ** នាម ចតុត្ថំសោ, មគធនាឡិយា បញ្ចនាឡិមត្តា។ **មគធនាឡិ** ច នាមេសា ឱនបញ្ចបសតា វេទិតព្ពា។ តថា យដកោ តេលភាជនញ្ច។ យាយ វាសិយា ឋបេត្វា ទន្តកដ្ឋច្ឆេទនំ វា ឧច្ឆុតច្ឆនំ វា អញ្ញំ មហាកម្មំ កាតុំ ន សក្កា, អយំ ភាជិយា។ សម្មុញ្ជនិទណ្ឌខណនកំ បន អទណ្ឌកំ ផលមត្តមេវ, យំ សក្កា សិបាដិកាយ បក្ខិបិត្វា បរិហរិតុំ, អយំ ភាជនីយា។ តិបុកោដ្ដកឧបករណេសុ តិបុច្ឆេទនកសត្ថកំ សុវណ្ណការូបករណេសុ សុវណ្ណច្ឆេទនកសត្ថកំ ចម្មការឧបករណេសុ ចម្មឆិន្ទនកំ ខុទ្ទកសត្ថំ នហាបិតតុណ្ណការឧបករណេសុ ឋបេត្វា មហាកត្តរិំ មហាសណ្ឌាសញ្ច មហាបិប្ផលកញ្ច សព្ពានិ ភាជនីយភណ្ឌានិ។ តថា កុញ្ចិកា។ វុត្តវិបល្លាសេន បន លោហភណ្ឌំ អភាជិយាតិ វេទិតព្ពា។

៣៣០. **“វេឡុម្ហិ”**តិអាទិនា ទារុភណ្ឌានិ ទស្សេតិ។ ទារុភណ្ឌេន បន សង្គហេត្វា សព្ពាបិ ទារុវេឡុចម្មបាហនាទិវិកតិ វេទិតព្ពា។ ឆត្តទណ្ឌោ ច សលាកា ចាតិ ទ្វន្ទោ។ ឧបាហនាយ ទណ្ឌកោ **ឧបាហនទណ្ឌកោ**។

៣៣១. **អនុញ្ញាតវាសិទណ្ឌោ**តិ អនុញ្ញាតវាសិយា ទណ្ឌោ។ **អរណញ្ជនិសិង្គាទី**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន អញ្ជនិសលាកា ឆត្តំ មុដ្ឋិបណ្ណំ ឧបាហនា ធម្មករណោ បាទគណ្ឋនកតោ អនតិរិត្តំ អាមលកតុម្ពំ អាមលកឃដោ លាពុកតុម្ពំ លាពុកឃដោ វិសាណតុម្ពន្តិ ឥទំ សង្គណ្ហាតិ។

៣៣២. យថាវុត្តតោ អញ្ញំ ទារុភណ្ឌេសុ គរុភណ្ឌំ។ មត្តិកាមយោ បាទឃដកោ ភាជិយោតិ យោជនា។ **បាទឃដកោ**តិ បាទស្ស បហោនកោ ឃដកោ។ ឥមិនា មត្តិកាភណ្ឌំ ឧបលក្ខេតិ, តស្មា បត្តោ ថាលកំ កុណ្ឌិកាតិ ឥមានិ ភាជនីយានិ, វុត្តាវសេសា អភាជិយា។

៣៣៣-៤. គរុនា គរុភណ្ឌញ្ច ថាវរញ្ច បរិវត្តេយ្យ, ថាវរេន ច ថាវរម្បិ បរិវត្តេយ្យាតិ យោជេតព្ពំ។ **គរុនា** មញ្ចបីឋាទិនា។ **ថាវរ**ន្តិ អារាមាទិ បឋមរាសិទ្វយំ។ **តថា កត្វា ច ភុញ្ជិតុ**ន្តិ ឯវញ្ច បរិវត្តេត្វា តតោ អាភតំ កប្បិយភណ្ឌំ បរិភុញ្ជេយ្យាតិ អត្ថោ, វិធិម្ហិ អយំ តុំបច្ចយោ។ ផាតិកម្មេន វល្លាទី គណ្ហេតិ សម្ពន្ធនីយំ។ **ផាតិកម្មំ** នាម សមកំ វា អតិរេកំ វា តទគ្ឃនកំ វា វឌ្ឍិកម្មំ។ **សេស**ន្តិ បឋមរាសិត្តិកន្តិ។

អវេភង្គិយនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤១. បកិណ្ណកនិទ្ទេសវណ្ណនា

៣៣៥. សទ្វារពន្ធនេ សោទុក្ខលកបាសកេ ឋានេ ទិវា សយន្តេន បរិវត្តកំ ទ្វារំ ពន្ធេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។ ទ្វារញ្ច ទ្វារពន្ធនញ្ច ទ្វារពន្ធនានិ មជ្ឈេបទលោបវសេន, ពន្ធន-សទ្ទេនេវ វា ទ្វារពាហា វុច្ចន្តិ, សហ ទ្វារពន្ធនេហីតិ **សទ្វារពន្ធនំ**, ឋានំ។ ហេដ្ឋា ឧទុក្ខលកញ្ច ឧបរិ បាសកោ ច, សហ ឧទុក្ខលបាសកេហីតិ សមាសោ។ តាទិសេ ឋានេ បាការាទិបរិក្ខេបេន ភវិតព្ពន្តិ បរិក្ខិត្តេតិ វិញ្ញាយតិ។ សោ ច ឧច្ចតោ សហសេយ្យប្បហោនកេ វុត្តនយោតិ វទន្តិ។ **សយន្តេនា**តិ បាទេ ភូមិតោ មោចេត្វា និបជ្ជន្តេន។ **បរិវត្តក**ន្តិ សំវរណវិវរណវសេន ឥតោ ចិតោ ច បរិវត្តនយោគ្គំ។ **ទ្វារ**ន្តិ អន្តមសោ ទុស្សសាណិទ្វារម្បិ។ **ពន្ធេយ្យា**តិ សព្ពន្តិមេន វិធិនា យាវតា សីសំ ន បវិសតិ, តាវតាបិ ពន្ធេយ្យ, សំវរេយ្យាតិ វុត្តំ ហោតិ។

៣៣៦. **អាភោគោ ចាបី**តិ “ឯស ជគ្គិស្សតី”តិ អាភោគោ ចាបិ។ **ច**-សទ្ទេន “ទ្វារំ ជគ្គាហី”តិ វចនម្បិ សមុច្ចិនោតិ។ **សវសេ តំ អាការំ វិនា**តិ សស្ស អត្តនោ វសេ អាយត្តេ ឋានេ, យត្ថ បន ពហូនំ សញ្ចរណត្តា ទ្វារំ សំវុតម្បិ សំវុតដ្ឋានេ ន តិដ្ឋតិ, ទ្វារំ អលភន្តា បាការំ អភិរុហិត្វាបិ វិចរន្តិ, តាទិសេ បរិវេណេ សំវរណកិច្ចំ នត្ថិ។ អថ វា សស្ស វសោ អាយត្តោ, ន យក្ខាទីនំ តេហិ គហិតកគ្គស្ស, ពន្ធិត្វា និបជ្ជាបិតគ្គស្ស ច អភាវេនាតិ **សវសោ**។ តស្មិំ សតិ បុព្ពេ វុត្តទ្វារំ សំវរណអាភោគករណវចនសង្ខាតំ អាការន្តិ អត្ថោ។

៣៣៧. **រតនានី**តិ មុត្តាទីនិ ទសវិធានិ។ តត្ថ បន ជាតិផលិកំ ឧបាទាយ សព្ពោបិ មណិ វេឡុរិយោបិ លោហិតង្កោ មសារគល្លោ ច ធោតាបិ អធោតវិទ្ធាបិ អនាមាសា, កាចមណិ ច បានីយសង្ខោ ធោតោ អធោតោបិ អាមាសា, សិលា ធោតវិទ្ធា សុវណ្ណេន សទ្ធិំ បចិតា មុគ្គវណ្ណា ច អនាមាសា។ ចេតិយឃរគោបកានំ សុវណ្ណចេតិយេ កចវរមេវ ហរិតុំ វដ្តតិ។ អារកូដលោហម្បិ ជាតរូបគតិកមេវ។ **ឥត្ថិរូបានី**តិ អន្តមសោ បិដ្ឋមយឥត្ថិរូបានិបិ។ **ធញ្ញា**ន្តិ អន្តមសោ តត្ថជាតកម្បិ មគ្គេ បសារិតម្បិ សត្តវិធំ ធញ្ញំ។ កីឡាវសេន អបរណ្ណានិ

តាលផលាទីនិបិ អនាមាសានិ, បសារិតម្បិ ន មទ្ទន្តេន គន្តព្ពំ, អសតិ មគ្គេ មគ្គំ អធិដ្ឋាយ គន្តព្ពំ។ **ឥត្ថិបសាធន**ន្តិ អន្តមសោ បិឡន្ធនត្ថាយ ឋបិតំ និវាសនតាលបណ្ណមុទ្ទិកម្បិ។

៣៣៨. **សិត្ថតេលោទតេលេហី**តិ មធុសិត្ថកនិយ្យាសាទីសុ យេន កេនចិ តេលមិស្សកសិលេសេន ច ឧទកមិស្សកតេលេន ច។ **ផណហត្ថផណេហី**តិ ផណមិវ ផណំ, អង្គុលីហិ ផណកិច្ចករណេន ហត្ថោយេវ ផណំ ហត្ថផណំ, ទន្តមយាទិ យំ កិញ្ចិ ផណញ្ចេវ ហត្ថផណញ្ចាតិ ទ្វន្ទោ។ **ឱសណ្ហេយ្យា**តិ ឱលិខិត្វា សន្និសីទាបេយ្យ។

៣៣៩. ឯកបាវុរណា វា ឯកត្ថរណា វា ន តុវដ្ដយុំ, ឯកមញ្ចេ ន តុវដ្ដយុន្តិ យោជនា។ ឯកំ បាវុរណំ ឯកំ អត្ថរណំ ឯតេសន្តិ វិគ្គហោ។ **ន តុវដ្ដយុ**ន្តិ ន និបជ្ជេយ្យុំ។ ឯកស្មិំ ភាជនេ វាបិ ន ភុញ្ជេយ្យុន្តិ យោជេតព្ពំ។

៣៤០. មនុស្សានំ បមាណង្គុលេន អដ្ឋ អង្គុលានិ យស្ស, អធិកេន សហិតំ អដ្ឋង្គុលន្តិ សមាសោ។ **លសុណំ** មគធេសុ ជាតំ អាមលកភណ្ឌិកំ លសុណំ ន ខាទេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។ **ន អកល្លកោ**តិ អគិលានោ។

៣៤១. ហីនុក្កដ្ឋេហិ ជាតិអាទីហិ ឧក្កដ្ឋំ វា ហីនំ វា ឧជុំ វា អញ្ញាបទេសេន វា ទវា វទេ, ទុព្ភាសិតន្តិ សម្ពន្ធោ។ **ជាតិអាទីហី**តិ ជាតិនាមគោត្តកម្មសិប្បអាពាធលិង្គកិលេសអាបត្តិអក្កោសេហិ ។ **ឧក្កដ្ឋ**ន្តិ ជាត្យាទីហិយេវ ឧក្កដ្ឋំ ឧបសម្បន្នំ អនុបសម្បន្នំ វា។ **ទវា**តិ កេឡិហសាធិប្បាយតាយ។ **ឧជុំ វា**តិ “ចណ្ឌាលោសី”តិអាទិនា នយេន។ **អញ្ញាបទេសេន វា**តិ “សន្តិ ឥធេកច្ចេ ចណ្ឌាលា”តិអាទិនា នយេន។

៣៤២. **ទីឃេ នខេ**តិ មំសប្បមាណតោ។ **ទីឃេ កេសេ**តិ ទ្វង្គុលតោ។ សចេបិ ន ទីឃា, ទុមាសតោ ឯកទិវសម្បិ អតិក្កាមេតុំ ន លភតិ។ **ទីឃេ នាសលោមេ**តិ នាសតោ ពហិ និក្ខន្តេ។ **វីសតិមដ្ឋ**ន្តិ វីសតិយា នខានំ មដ្ឋញ្ច។ **សម្ពាធេ**តិ ឧភោសុ ឧបកច្ឆកេសុ, មុត្តករណេ ច លោមហារណញ្ច ន លព្ភាតិ សម្ពន្ធនីយំ។ **ន លព្ភា**តិ ឯតេ មដ្ឋាទយោ ន លព្ភន្តីតិ អត្ថោ, និបាតោ វា **លព្ភា**តិ។ អាពាធប្បច្ចយា បន សម្ពាធេ លោមំ សំហរិតុំ វដ្ដតិ។

៣៤៣. សង្ឃុទ្ទិដ្ឋំ វា សង្ឃិកំ វា សយនាសនំ យថាវុឌ្ឍំ ន ពាធេយ្យាតិ យោជនា។ សង្ឃស្ស ឧទ្ទិដ្ឋំ **សង្ឃុទ្ទិដ្ឋំ**, សង្ឃំ ឧទ្ទិស្ស កតន្តិ អធិប្បាយោ។ យោ យោ វុឌ្ឍោ **យថាវុឌ្ឍំ**, វុឌ្ឍប្បដិបាដិយាតិ អត្ថោ។ **ន ពាធេយ្យា**តិ ន បដិពាហេយ្យ។ **អល្លបាទា** នាម យេហិ អក្កន្តដ្ឋានេ ឧទកំ បញ្ញាយតិ។ **សយនាសន**ន្តិ មញ្ចបីឋាទិ, ឥមិនា បរិភណ្ឌកតា ភូមីតិបិ ឧបលក្ខិតា។ សុធោតបាទកំ វាបិ សឧបាហនោ តថេវាតិ សម្ពន្ធោ។ **សុធោតបាទក**ន្តិ ធោតបាទេហេវ អក្កមិតព្ពដ្ឋានំ។ ធោតា បាទា យស្ស អក្កមនស្សាតិ កិរិយាវិសេសនសមាសោ។ យទិ បន តត្ថ នេវាសិកា អធោតបាទេហិបិ វឡញ្ជេន្តិ, តថេវ វឡញ្ជេតុំ វដ្ដតិ។ **តថេវា**តិ បរិភណ្ឌកតំ ភូមឹ សេនាសនំ វា នក្កមេតិ អត្ថោ។

៣៤៤. **សង្ឃាដិយា**តិ អធិដ្ឋិតសង្ឃាដិយា។ បាទេ បរិគ្គហេត្វា អាសនំ បល្លត្ថោ, បល្លត្ថំ ករោតីតិ បល្លត្ថាតិធាតុស្ស បល្លត្ថេតិ រូបំ។ វិហារេបិ អន្តរឃរេបិ បល្លត្ថិកាយ ន និសីទេយ្យាតិ អធិប្បាយោ, បរិកម្មកតំ ភិត្តាទិន្តិ យោជនា។ **បរិកម្មកត**ន្តិ សេតវណ្ណេន វា ចិត្តកម្មេន វា កតបរិកម្មំ។ **អាទិ**-សទ្ទោ ទ្វារវាតបានាទី សង្គណ្ហាតិ។ **ន អបស្សយេ**តិ ចីវរាទិនា អប្បដិច្ឆាទេត្វា អបស្សយនំ ន ករេយ្យ។ **នោ ន អាចមេ**តិ នេវ ន អាចមេ, អាចមេយ្យាតិ អត្ថោ។ ទ្វេ បដិសេធា បកតិយត្ថំ គមេន្តីតិ។ **សន្តេ**តិ ឥមិនា ឧទកេ អសន្តេ អនាបត្តីតិ ទីបេតិ។

៣៤៥. **អកប្បិយសមាទានេ**តិ ភិក្ខូនំ សាមណេរានំ អកប្បិយេ សមាទានេ។ **ទវា**តិ និបាតោ , កីឡាធិប្បាយេនាតិ អត្ថោ។ **សិលាបវិជ្ឈនេ**តិ អន្តមសោ ហត្ថយន្តេនបិ សក្ខរិកាយបិ ខិបនេ។ សភាគាយ ទេសនាយ អាវិកម្មេ ច ទុក្កដន្តិ យោជេតព្ពំ។ **សភាគាយា**តិ វត្ថុវសេន សមានោ ភាគោ ឯតិស្សា អាបត្តិយាតិ វិគ្គហោ។ **ច**-សទ្ទោ តាទិសិយា បដិគ្គហណមត្តំ សមុច្ចិនោតិ។

៣៤៦. **បដិស្សវោ** នាម “ឧភោបិ មយំ ឥធ វស្សំ វសិស្សាម, ឯកតោ ឧទ្ទិសាបេមា”តិអាទិបដិជាននំ, តស្ស វិសំវាទោ បច្ឆា អករណំ **បដិស្សវវិសំវាទោ**, តស្មិំ, និមិត្តត្ថេ ភុម្មំ។ **សុទ្ធចិត្តស្សា**តិ កថនសមយេ “ករិស្សាមី”តិ ឯវំ បវត្តចិត្តស្ស។ **ឥតរស្សា**តិ អញ្ញស្ស អសុទ្ធចិត្តស្ស។

៣៤៧. **កិច្ចេ**តិ សុក្ខកដ្ឋាទិគ្គហណកិច្ចេ សតិ ឯវំ បោរិសំ បុរិសប្បមាណំ អភិរុហេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។ **អាបទាសូ**តិ វាឡមិគទស្សនាទីសុ។

៣៤៨. បរិស្សាវនំ វិនាតិ សម្ពន្ធោ។ **អទ្ធាន**ន្តិ ហេដ្ឋិមន្តេន អទ្ធយោជនសង្ខាតំ អទ្ធានំ។ សចេ ន ហោតិ បរិស្សាវនំ វា ធម្មករណោ វា, សង្ឃាដិកណ្ណោបិ អធិដ្ឋាតព្ពោ។ **យាចមានស្សា**តិ បរិស្សាវនំ យាចន្តស្ស។

៣៤៩. អាពាធប្បច្ចយា អញ្ញត្រ សេសង្គេ ច អត្តឃាតនេ ច ទុក្កដន្តិ យោជនា។ **សេសង្គេ**តិ អង្គជាតតោ កណ្ណនាសាទិអវសេសេ អវយវច្ឆេទនេ។ **អត្តឃាតនេ**តិ អាហារុបច្ឆេទាទិនា អត្តនោ មារណេ។

៣៥០. តូលិកាយ កយិរមានំ ឥត្ថិបុរិសាទិកំ ចិត្តញ្ច បោត្ថកញ្ច កដ្ឋាទីសុ កយិរមានំ ចិត្តបោត្ថកានិ, តានិយេវ រូបានីតិ សមាសោ។ ជាតកាទីនិ បន បរេហិ ការាបេតុំ លព្ភន្តិ។ មាលាកម្មាទីនិ សយម្បិ កាតុំ លព្ភន្តិ។ អារាមារញ្ញគេហេសុ ភុញ្ជន្តំ ន ឧដ្ឋាបេយ្យាតិ យោជេតព្ពំ។ វិហារសង្ខាតោ អារាមោ ច អរញ្ញញ្ច អន្តរឃរសង្ខាតំ គេហញ្ចាតិ ទ្វន្ទោ។ "អារាម...បេ.... គេហេសូ"តិ វត្តព្ពេ ឯ-ការស្ស អ-ការករណេន គាថាពន្ធវសេន វុត្តំ។ ឱកាសេ កតេ បន "បវិសថា"តិ វុត្តេ ច បវិសិតព្ពំ ឧបនិសីទិតព្ពញ្ច។

៣៥១. បុមយុត្តានិ យានានិ ច សិវិកញ្ច ហត្ថវដ្ដកញ្ច បាដង្កិញ្ច អភិរុហិតុំ គិលានស្ស កប្បតេតិ សម្ពន្ធោ។ **បុមយុត្តានី**តិ អស្សគោណាទិបុរិសយុត្តានិ, ន ធេនុយុត្តានិ, សារថិ បន ឥត្ថី វា ហោតុ បុរិសោ វា, វដ្ដតិ។ ហត្ថវដ្ដកេបិ ឯសេវ នយោ, **យានានី**តិ រថសកដាទីនិ, **សិវិក**ន្តិ បីឋកសិវិកំ, បីឋកយានន្តិ អត្ថោ។ **បាដង្កី**តិ អន្ទោលិកា។ **គិលានស្សា**តិ ឯត្ថ **គិលានោ** នាម ន អប្បកេនបិ សីសាពាធាទិមត្តេន វេទិតព្ពោ, យោ បន ន សក្កោតិ វិនា យានេន គន្តុំ, ឯវរូបោ វេទិតព្ពោ។ តថា ហិ យានំ អនុជានន្តេន ភគវតា កោសលេសុ ជនបទេសុ ភគវន្តំ ទស្សនាយ សាវត្ថិំ គច្ឆន្តំ អញ្ញតរំ គិលានំ ភិក្ខុំ គន្តុមសក្កុណេយ្យតាយ អញ្ញតរស្មិំ រុក្ខមូលេ និសិន្នំ ទិស្វា មនុស្សេហិ តំ បវត្តិំ ញត្វា "ឯហិ, ភន្តេ, គមិស្សាមា"តិ វុត្តេ "នាហំ, អាវុសោ, គមិស្សាមិ, គិលានោម្ហី"តិ **វុត្តវត្ថុស្មិំ** (មហាវ. ២៥៣) អនុញ្ញាតំ, តថា វទន្តោ ច សោ ភិក្ខុ គមនុបច្ឆេទសាធកមេវ គេលញ្ញំ សន្ធាយាហាតិ វិញ្ញាយតិ អធិប្បេតត្ថនិប្ផត្តិយា ឧបច្ឆិន្នត្តា, អបិច យានេន ឯកបរិច្ឆេទាយ ឧបាហនាយ បរិច្ឆេទំ ឋបេន្តេន អដ្ឋកថាចរិយេន "គិលានេន ភិក្ខុនា សឧបាហនេនាតិ ឯត្ថ គិលានោ នាម យោ ន សក្កោតិ អនុបាហនេន គាមំ បវិសិតុ"ន្តិ **អដ្ឋកថាយំ** (មហាវ. អដ្ឋ. ២៥៦) វុត្តំ, តស្មា យថាវុត្តគិលានោវ គិលានោតិ និដ្ឋមេត្ថ គន្តព្ពំ។

៣៥២. **ទវំ ករណេ**តិ កេឡិយា ករណេ។ **អញ្ញស្សា**តិ អន្តមសោ ទុស្សីលស្សាបិ។ **ឧបលាឡនេ**តិ "បត្តំ ទស្សាមិ, ចីវរំ ទស្សាមី"តិអាទិនា។

៣៥៣. វិវរិត្វា ន ទស្សយេតិ សម្ពន្ធនីយំ។ **តា** ភិក្ខុនិយោ។

៣៥៤. **ឱវាទ**ន្តិ ភិក្ខុនីហិ តេរសិយំ វា ចាតុទ្ទសិយំ វា អាគន្ត្វា ឧបោសថំ បុច្ឆិត្វា "ចាតុទ្ទសោ"តិអាទិនា ភិក្ខុនា អាចិក្ខិតេ បុន តាហិ ឧបោសថទិវសេ សមាគន្ត្វា ឱវាទូបសង្កមនយាចនំ, តំ បាតិមោក្ខុទ្ទេសកស្ស អារោចេត្វា តេន កតសន្និដ្ឋានំ គហេត្វា បាដិបទេ បច្ចាហរិតព្ពន្តិ អជាននកំ **ពាល**ញ្ច តថា កាតុំ អសមត្ថំ **គិលាន**ញ្ច បាដិបទេ គន្តុកាមំ **គមិយ**ញ្ច វជ្ជេត្វា អញ្ញស្ស គហណបច្ចាហរណានិ អកាតុំ ន វដ្ដតិ។ តេន វុត្តំ "**ន គណ្ហតោ**"តិអាទិ។

៣៥៥. **លោកាយត**ន្តិ និរត្ថកការណប្បដិសំយុត្តំ តិត្ថិយសត្ថំ។ តិរច្ឆានវិជ្ជា ច ឥមិនាវ ឧបលក្ខិតា។ **ន វាចេយ្យា**តិ បរេសំ ន វាចេយ្យ។ ឥមិនាវ អត្តនោ បរិយាបុណនម្បិ បដិក្ខិត្តំ លោកាយតតិរច្ឆានវិជ្ជាតិ ច រាគទោសមោហវឌ្ឍនានិ ពុទ្ធាទិគរហិតា សគ្គមោក្ខានំ តិរោ តិរិយតោ អញ្ចិតា គតា បវត្តា កព្ពនាដកាទិកា សព្ពាបិ វិជ្ជា អនុលោមវសេន វា វិនយបរិយាយំ បត្វា គរុកេ ឋាតព្ពន្តិ វិនយយុត្តិតោបិ សង្គហិតាតិ វេទិតព្ពា។ ឯវញ្ច នោ គរូនមុបទេសោ។ **បេឡាយបី**តិ យត្ថ បាតី ឋបេត្វា សុខិនោ ភុញ្ជន្តិ, តម្ពលោហេន រជតេន វា កតាយ តាយ អាសិត្តកូបធានសង្ខាតាយ បេឡាយ ឋបេត្វា។

៣៥៦. បារុតញ្ច និវាសនញ្ច, គិហីនំ ហត្ថិសោណ្ឌាទិវសេន បារុតនិវាសនំ យស្ស បារុបនស្ស និវាសនស្សាតិ កិរិយាវិសេសនសមាសោ ។ គិហិបារុតនិវាសនំ ន បារុបេ ន និវាសេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។ **សំវេល្លិយំ ន និវាសេយ្យា**តិ មល្លកម្មករាទយោ វិយ កច្ឆំ កត្វា ន និវាសេយ្យ។ ឯវំ និវាសេតុំ គិលានស្សាបិ មគ្គប្បដិបន្នស្សាបិ ន វដ្ដតិ។ យម្បិ មគ្គំ គច្ឆន្តា ឯកំ វា ទ្វេ វា កោណេ ឧក្ខិបិត្វា អន្តរវាសកស្ស ឧបរិ លគ្គេន្តិ, ន វដ្ដតិ។ ឯវំ អបារុបិត្វា អនិវាសេត្វា ច និព្ពិការំ បរិមណ្ឌលំ បារុបិតព្ពំ តិមណ្ឌលំ បដិច្ឆាទេន្តេន បរិមណ្ឌលំ និវាសេតព្ពញ្ច, តថា អបារុបិត្វា អនិវាសេត្វា ច អារាមេ វា អន្តរឃរេ វា អនាទរេន យំ កិញ្ចិ វិការំ ករោន្តស្ស ទុក្កដំ។ **ទាយ**ន្តិ វនំ។ **នាលិម្បយេយ្យា**តិ "សព្ពូបការានិ វិនស្សន្តូ"តិ វា ខិឌ្ឌាធិប្បាយេន វា នាលិម្បយេយ្យ។

៣៥៧. វុឌ្ឍី នោ បយោជយេ អញ្ញាតកប្បវារិតេ នោ យាចេតិ យោជនា។ **អញ្ញស្សា**តិ សហធម្មិកស្សាបិ។ កតិបាហំ ភុត្វា វាតិ យោជនីយំ។ **បុនោ**តិ និបាតោ។

៣៥៨. ទណ្ឌិនំ ញត្វា វា អញត្វា វា ឧទ្ទិស្ស វត្ថុំ យាចនេ ទណ្ឌិតេ ទណ្ឌោ អស្ស គីវាតិ យោជនា។ ទណ្ឌំ គណ្ហតីតិ បច្ចយន្តស្ស ទណ្ឌិនំ ទណ្ឌគ្គហណន្តិ អត្ថោ។ **ឧទ្ទិស្សា**តិ “អម្ហាកំ វិហារេ អសុកេន ច អសុកេន ច ឥទំ នាម កត”ន្តិ, “ករិស្ស”ន្តិ វា ឯវំ អតីតំ វា អនាគតំ វា អារព្ភ។ **យាចនេ**តិ វោហារិកេសុ យាចនេ សតិ។ **ទណ្ឌិតេ**តិ តេហិ ទណ្ឌេ គហិតេ សោ ទណ្ឌោ អស្ស យាចកស្ស ភិក្ខុនោ គីវា, ឥណំ ហោតីតិ អត្ថោ។ វោហារិកេហិ បន “កេនា”តិ វុត្តេ “អសុកេនាតិ វត្តុំ អម្ហាកំ ន វដ្ដតិ, តុម្ហេយេវ ជានិស្សថ, កេវលញ្ហិ មយំ វត្ថុំ យាចាម, តំ នោ ទេថ, អវហដភណ្ឌញ្ច មំ អាហរាបេថា”តិ វត្តព្ពំ ។ ឯវំ អនោទិស្ស អាចិក្ខណា ហោតិ, សា វដ្ដតិ។ **បារាជិកាទិកា**តិ បារាជិកថុល្លច្ចយទុក្កដានិ។

៣៥៩. “ហរន្តេសុ បរិក្ខារំ,
ចោរោ ចោរោតិ ភាសិតេ;
អនត្ថាយេសំ គណ្ហន្តេ”តិ។ –

បាឋេហិ ភវិតព្ពំ។ ឯវញ្ហិ សតិ “ហរន្តេសូ”តិ ពហុវចនេន សហ ឃដតេ។ បរិក្ខារំ ហរន្តេសុ ឯសំ អនត្ថាយ “ចោរោ ចោរោ”តិ ភាសិតេ ទណ្ឌំ គណ្ហន្តេ តត្តកំ អស្ស គីវាតិ យោជេតព្ពំ។ **ហរន្តេសូ**តិ ចោរេសុ គហេត្វា គច្ឆន្តេសុ។ **ឯស**ន្តិ ចោរានំ។ **គណ្ហន្តេ**តិ វោហារិកជនេ គណ្ហន្តេ។ យត្តកំ គហិតំ, តត្តកំ អស្ស ភិក្ខុនោ គីវា, ភណ្ឌទេយ្យំ ហោតីតិ អត្ថោ។

៣៦០. បាការកុដ្ដានំ ពហិ វឡញ្ជេ វាបិ វីហាទិនាឡិកេរាទិរោបិមេ ហរិតេ វាបិ វិឃាសុច្ចារសង្ការមុត្តំ នាវលោកិយ ឆឌ្ឌេយ្យ, ទុក្កដន្តិ សម្ពន្ធោ។ **វឡញ្ជេ នាវលោកិយា**តិ ច ឥមិនា ឱលោកេត្វា វា អវឡញ្ជេ វា វិឃាសាទីនិ ឆឌ្ឌេន្តស្ស អនាបត្តីតិ ទីបេតិ។ វីហិ អាទិ យេសំ សាលិអាទីនំ តេ វីហាទយោ, នាឡិកេរោ អាទិ យេសំ អម្ពបនសាទីនំ តេ នាឡិកេរាទយោ, វីហាទយោ ច នាឡិកេរាទយោ ចាតិ ទ្វន្ទោ, តេសំ រោបោ, តេន និព្ពត្តំ **វីហាទិ…បេ…. រោបិមំ។ ហរិតេ**តិ ហរិតដ្ឋានេ។ **វិឃាសោ** នាម ឧច្ឆិដ្ឋោទកចលកាទិ។

៣៦១. ធម្មយុត្តម្បិ នច្ចញ្ច គីតញ្ច វាទិតញ្ច យោជាបេតុញ្ច បយោជេតុញ្ច បយុត្តានិ បស្សិតុញ្ច “ឧបហារំ ករោមា”តិ វុត្តេ សម្បដិច្ឆិតុំ វា ន លព្ភន្តិ សម្ពន្ធោ។ **ធម្មយុត្តម្បី**តិ រតនត្តយគុណូបសំហិតតាយ អន្តមសោ ធម្មេន បុញ្ញេន សំយុត្តម្បិ។ **នច្ច**ន្តិ អន្តមសោ មោរសុកមក្កដាទីនំ នច្ចម្បិ។ **គីត**ន្តិ អន្តមសោ គីតស្ស បុព្ពភាគេ កយិរមានំ ទន្តគីតម្បិ។ **វាទិត**ន្តិ អន្តមសោ ឧទកភេរិវាទិតម្បិ។ **យោជាបេតុ**ន្តិ អញ្ញេហិ ការាបេតុំ។ **បយោជេតុ**ន្តិ អត្តនា កាតុំ។ អាយតកេន គីតស្សរេន ធម្មម្បិ ភាសិតុំ ន វដ្ដតិ។ **បយុត្តានី**តិ បរេហិ យេហិ កេហិចិ កតានិ។ **បស្សិតុ**ន្តិ ឥមិនា អនោលោចនទស្សនម្បិ គហិតន្តិ សោតុន្តិបិ អត្ថោ វិញ្ញាយតិ។ អន្តរារាមេ ឋិតស្ស បស្សតោ អនាបត្តិ។ វីថិយំ ឋត្វា គីវំ បរិវត្តេត្វា បស្សតោបិ អាបត្តិយេវ។ យេន កេនចិ ករណីយេន គតដ្ឋានេ បស្សតិ, សុណាតិ វា, អនាបត្តិ។ **សម្បដិច្ឆិតុ**ន្តិ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិតុំ។ “ឧបហារករណំ នាម សុន្ទរ”ន្តិ វត្តុំ វដ្ដតិ។ **វា**-សទ្ទោ សមុច្ចយេ។

៣៦២. “កីឡត្ថំ កតំ រាជាគារ”ន្តិអាទិនា សម្ពន្ធិតព្ពំ។ ចិត្តេន វិចិត្តកំ អាគារំ **ចិត្តាគារកំ**។

៣៦៣. អាសនេន នវេ ន បដិពាហេយ្យាតិ យោជនា។ **អាសនេនា**តិ អាសនតោ។ **ន បដិពាហេយ្យា**តិ ន ឧដ្ឋាបេយ្យ។ ឧណ្ហេ ចីវរំ ន និទហេយ្យាតិ យោជនីយំ។ **ន និទហេយ្យា**តិ អធិកំ ន និទហេយ្យ។ **គរុនា**តិ អាចរិយុបជ្ឈាយេន។ **បណាមិតោ**តិ “មា ឥធ បវិសា”តិអាទិនា និក្កឌ្ឍិតោ។

៣៦៤. សត្តហិ អាបត្តីហិ ច ភិក្ខុំ វាបិ អញ្ញេនេវ ច ឧបាសកំ វាបិ បរម្មុខា អក្កោសនេ ទុក្កដន្តិ យោជេតព្ពំ។ **អាបត្តីហិ ចា**តិ **ច**-សទ្ទោ អវធារណេ។ **អញ្ញេនេវ ចា**តិ ឯត្ថ **ឯវ ចា**តិ និបាតសមុទាយោ, ឯកោ ឯវ វា អវធារណេ, វុត្តតោ អញ្ញេនេវ “អសទ្ធោ”តិអាទិនាតិ អត្ថោ។ **បរម្មុខា**តិ និបាតោ, តស្ស អសម្មុខេតិ អត្ថោ។ សម្មុខា វទន្តស្ស បាចិត្តិយំ។ បាបគរហណវសេន បន វទតោ អនាបត្តិ។

៣៦៥. **សទ្ធាទេយ្យំ** សទ្ធាយ ទាតព្ពំ ចីវរញ្ច ច-សទ្ទេន អវសេសម្បិ **វិនិបាតេតុំ** នាសេតុំ ន លព្ភំ, បិតូនំ លព្ភន្តិ សម្ពន្ធោ។ **ញាតីនម្បី**តិ **បិ**-សទ្ទោ សម្ភាវនេ។

៣៦៦. អញ្ញត្រ វស្សំវុត្ថោ អញ្ញតោ ភាគំ គណ្ហេយ្យ, ទុក្កដន្តិ សម្ពន្ធោ។ **អញ្ញត្រា**តិ អញ្ញស្មិំ វិហារេ។ **អញ្ញតោ**តិ អញ្ញវិហារតោ។ **បដិទេយ្យា**តិ គហិតដ្ឋានេ ទទេយ្យ។ គហិតេ តស្មិំ វត្ថុស្មិំ នដ្ឋេ វា ជិណ្ណេ វា តស្ស គីវាហោ តីតិ សម្ពន្ធោ។ ចោទិតោ នោ ទទេយ្យ, តេសំ ធុរនិក្ខេបតោ ភណ្ឌគ្ឃការិយោ ហោតីតិ យោជនា។ **ចោទិតោ**តិ វត្ថុសាមិកេហិ “ទេហី”តិ វុត្តោ។ **តេស**ន្តិ តស្មិំ វិហារេ លាភីនំ ភិក្ខូនំ។

៣៦៧. សន្តរុត្តរោ វា កល្លោ សឧបាហនោ វា គាមំ ន បវិសេយ្យ, ចាមរិមកសពីជនី ន ធារេយ្យាតិ យោជនីយំ។ អន្តរញ្ច ឧត្តរញ្ច, សហ អន្តរុត្តរេន **សន្តរុត្តរោ**។ អគ្គឡគុត្តេ វិហារេ សង្ឃាដិំ និក្ខិបិត្វា គន្តុំ វដ្ដតិ។ អារញ្ញកេន បន ភណ្ឌុក្ខលិកាយ បក្ខិបិត្វា បាសាណរុក្ខសុសិរាទីសុ បដិច្ឆន្នេសុ ឋបេត្វា គន្តព្ពំ។ អន្តរុត្តរានំ និក្ខេបេ អយមេវ នយោ។ **កល្លោ**តិ អគិលានោ។ មកសានំ ពីជនី មកសពីជនី, ចមរីនំ វាឡេហិ កតា មកសពីជនីតិ សមាសោ។

៣៦៨. អារាមតោ ពហីតិ សម្ពន្ធនីយំ។ **អារាមតោ**តិ អារាមូបចារតោ។ **ន ធារេយ្យា**តិ អគិលានោ ន ធារេយ្យ។ យស្ស បន កាយទាហោ វា បិត្តកោបោ វា ហោតិ, ចក្ខុ វា ទុព្ពលំ, អញ្ញោ វា កោចិ អាពាធោ វិនា ឆត្តេន ឧប្បជ្ជតិ, តស្ស គាមេ វា អរញ្ញេ វា ឆត្តំ វដ្ដតិ។ **គុត្តិយា លព្ភតី**តិ វស្សេ ចីវរគុត្តត្ថំ, វាឡមិគចោរភយេសុ អត្តគុត្តត្ថម្បិ លព្ភតីតិ អត្ថោ។ ឯកបណ្ណឆត្តំ បន សព្ពត្ថេវ វដ្ដតិ។

៣៦៩. ឧភតោកាជំ ន គាហេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។ ឧភតោ ទណ្ឌស្ស ឧភយកោដិយំ ភារពទ្ធកាជំ **ឧភតោកាជំ**, អលោបតប្បុរិសោ។ **ឯកន្តរិកកាជក**ន្តិ អន្តរមេវ អន្តរិកំ, ឯកញ្ច អន្តរិកញ្ចាតិ ទ្វន្ទោ, ឯកន្តរិកេ ភារពទ្ធកាជន្តិ តប្បុរិសោ ឯកតោកាជកំ, អន្តរិកកាជកន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ ហត្ថេ ឱលម្ពោ អស្ស ភារស្សាតិ សមាសោ។

៣៧០. **អនោកាសកត**ន្តិ “ករោតុ មេ អាយស្មា ឱកាសំ, អហំ តំ វត្តុកាមោ”តិ ឯវំ ចោទកេន ឱកាសេ ការាបិតេ នត្ថិ ឱកាសោ កតោ អនេន ចុទិតកេនាតិ ពហុព្ពីហិ។ **ចោទេយ្យា**តិ ចាវនអក្កោសកម្មវុដ្ឋានាធិប្បាយេន ចោទេយ្យ។ ឧបោសថប្បវារណដ្ឋបនអនុវិជ្ជកម្មកថាធិប្បាយេសុ ឱកាសកម្មំ នត្ថិ។ **សុទ្ធស្សា**តិ អនាបត្តិកតាយ សុទ្ធស្ស។ **អវត្ថុស្មិ**ន្តិ អការណេ។ **តថា**តិ ទុក្កដំ អតិទិសតិ។ ករោន្តេនាបិ “ភូតមេវ នុ ខោ អាបត្តឹ វទតិ, អភូត”ន្តិ ឯវំ ឧបបរិក្ខិត្វា កាតព្ពា។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, បុគ្គលំ តុលយិត្វា ឱកាសំ កាតុ”ន្តិ (មហាវ. ១៥៣) ហិ វុត្តំ។

៣៧១. សត្ថានំ បកតង្គុលេន អដ្ឋង្គុលាធិកំ មញ្ចប្បដិបាទំ វា ឧច្ចបាទកំ មញ្ចំ វា ន ធារយេតិ យោជនា។ បកតិយា អង្គុលំ **បកតង្គុលំ**។ តញ្ច វឌ្ឍកិអង្គុលំ វេទិតព្ពំ។ អដ្ឋ ច តានិ អង្គុលានិ ច, តេហិ តមធិកំ យស្សាតិ សមាសោ។ មញ្ចានំ បដិបាទោ, យត្ថ មញ្ចបាទេ និក្ខិបន្តិ។ អដ្ឋង្គុលតោ ឧច្ចា បាទា យស្សាតិ ពហុព្ពីហិ។

៣៧២. **មូគព្ពតាទិ**ន្តិ មូគានមិវ តុណ្ហីភាវសង្ខាតំ វតំ អាទិ យស្ស គោវតាទិនោ តិត្ថិយវតស្សាតិ សមាសោ។ ខុរមេវ ភណ្ឌំ **ខុរភណ្ឌំ**។ បុព្ពេ ន្ហាបិតោ **ន្ហាបិតបុព្ពកោ**, វិសេសនស្ស បរនិបាតោ។

៣៧៣. **ហត្ថកម្ម**ន្តិ ហត្ថេន កាតព្ពំ វឌ្ឍកិអាទីនំ កម្មំ។ អនុស្សរណំ “កប្បិយត្ថំ មេ យេន យាចិតំ, អម្ហេហិ តមស្ស ទាតព្ព”ន្តិ ឯវំ ចិត្តប្បវត្តិអនុសារោ, តស្សា យាចនាយ អនុសារោ **តទនុសារោ**, តតោ លទ្ធំ យំ កិញ្ចិ គហេតុន្តិ យោជនា។ កម្មតោ និក្កតោ **និក្កម្មោ**, វិយាសាទាទិ។ តំ អយាចិត្វាបិ ការេតុន្តិ សម្ពន្ធោ។ **អាហរាបេតុ**ន្តិ អរញ្ញតោ អានេតុំ។ **អបរសន្តក**ន្តិ ទារុតិណបលាលាទិកំ អបរបរិគ្គហិតំ។

៣៧៤. គិហីនំ យត្តកំ ទេតិ, គោបកេ ទេន្តេ គហេតុំ លព្ភំ, សង្ឃចេតិយសន្តកេ យថាបរិច្ឆេទំ គហេតុំ លព្ភន្តិ យោជនា។ **ទេតី**តិ គោបកោ ភិក្ខូនំ ទេតិ។ **គហេតុ**ន្តិ តត្តកំ គហេតុំ។ **សង្ឃចេតិយសន្តកេ**តិ វេតនគោបកេហិ ទីយមានេ សង្ឃស្ស ចេតិយស្ស ច សន្តកេ។ **យថាបរិច្ឆេទ**ន្តិ យំ តេសំ សង្ឃេន អនុញ្ញាតំ ហោតិ “ទិវសេ ទិវសេ ឯត្តកំ នាម ខាទថា”តិ, តំ បរិច្ឆេទំ អនតិក្កម្ម។ សង្ឃិកេ ច ចេតិយសន្តកេ ច កេណិយា គហេត្វា អារក្ខន្តស្សេវ ហិ ទានេ បរិច្ឆេទោ នត្ថិ។

៣៧៥. **“កាយវាចាហិ ទ្វីហិ អាបត្តឹ អាបជ្ជេយ្យា”**តិ យេភុយ្យវសេន វុត្តំ, មេថុនធម្មេ បរូបក្កមេ សតិ សាទិយន្តស្ស អកិរិយសមុដ្ឋានភាវសម្ភវតោ។ **ឆហិ វា**តិ អាបត្តុប្បត្តិការណសង្ខាតេហិ ឆហិ សមុដ្ឋានេហិ វា អាបត្តឹ អាបជ្ជេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។ សព្ពាបត្តីនញ្ហិ កាយោ វាចា កាយវាចា កាយចិត្តំ វាចាចិត្តំ កាយវាចាចិត្តន្តិ ឆ សមុដ្ឋានានិ។ តត្ថ បុរិមានិ តីណិ អចិត្តកានិ, បច្ឆិមានិ សចិត្តកានិ។

តិជា ឯកសមុដ្ឋានា, បញ្ចជា ទ្វិសមុដ្ឋិតា;
ទ្វិជា តិចតុរោ ឋានា, ឯកជា ឆសមុដ្ឋិតា។

តត្ថ ចតុត្ថេន បញ្ចមេន ឆដ្ឋេន ច សមុដ្ឋានតោ **ឯកសមុដ្ឋានា តិជា**។ បឋមចតុត្ថេហិ ច ទុតិយបញ្ចមេហិ ច តតិយឆដ្ឋេហិ ច ចតុត្ថឆដ្ឋេហិ ច បញ្ចមឆដ្ឋេហិ ច សមុដ្ឋានតោ **ទ្វិសមុដ្ឋិតា បញ្ចជា** ។ បឋមេហិ ច តីហិ បច្ឆិមេហិ ច តីហិ សមុដ្ឋានតោ **តិសមុដ្ឋានា ទ្វិជា**។ បឋមតតិយចតុត្ថឆដ្ឋេហិ ច ទុតិយតតិយបញ្ចមឆដ្ឋេហិ ច សមុដ្ឋានតោ **ចតុសមុដ្ឋានា ទ្វិជា**។ ឆហិបិ សមុដ្ឋិតោ **ឆសមុដ្ឋានា ឯកជា**។ អលជ្ជិ...បេ.... សញ្ញិតាយ ចាតិ ឥមេហិ ឆហិ វា អាបត្តឹ អាបជ្ជេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។ យោ សញ្ចិច្ច អាបត្តឹ អាបជ្ជតិ, អាបត្តឹ បរិគូហតិ, អគតិគមនញ្ច គច្ឆតិ, ឯទិសោ វុច្ចតិ អលជ្ជី បុគ្គលោ។ អលជ្ជី ច អញ្ញាណោ ច កុក្កុច្ចបកតោ ច កុក្កុច្ចេន អភិភូតោតិ ទ្វន្ទោ។ ភាវេ ត្តប្បច្ចយោ។

តត្ថ យោ អកប្បិយភាវំ ជានន្តោយេវ មទ្ទិត្វា វីតិក្កមំ ករោតិ, អយំ **អលជ្ជិតា អាបជ្ជតិ**។ មន្ទោ មោមូហោ កត្តព្ពាកត្តព្ពំ អជានន្តោ អកត្តព្ពំ ករោតិ, កត្តព្ពំ វិរាធេតិ, អយំ **អញ្ញាណតា អាបជ្ជតិ**។ កប្បិយាកប្បិយំ និស្សាយ កុក្កុច្ចេ ឧប្បន្នេ វិនយធរំ អបុច្ឆិត្វា មទ្ទិត្វា វីតិក្កមតិ, អយំ **កុក្កុច្ចបកតតា អាបជ្ជតិ**។ សតិយា ប្លវោ សម្មោហោ **សតិប្លវោ**, សហសេយ្យតិចីវរវិប្បវាសាទីនិ សតិប្លវា អាបជ្ជតិ។ កប្បញ្ច អកប្បិយញ្ច កប្បាកប្បិយំ, កប្បាកប្បិយេ សញ្ញា, សា អស្ស អត្ថីតិ កប្បា...បេ.... សញ្ញី, តស្ស ភាវោតិ តា-បច្ចយោ។ យ-លោបេន បន **“សញ្ញិតា”**តិ វុត្តំ, ករណត្ថេ វា បច្ចត្តវចនំ។ តេ ច “អកប្បិយេ”តិអាទីនំ យថាក្កមេន យុជ្ជន្តិ។ តត្ថ យោ អច្ឆមំសំ “សូករមំស”ន្តិ ខាទតិ, វិកាលេ កាលសញ្ញិតាយ ភុញ្ជតិ, អយំ **អកប្បិយេ កប្បិយសញ្ញិតាយ អាបជ្ជតិ**។ យោ បន សូករមំសំ “អច្ឆមំស”ន្តិ ខាទតិ, កាលេ វិកាលសញ្ញាយ ភុញ្ជតិ, អយំ **កប្បិយេ អកប្បិយសញ្ញិតាយ អាបជ្ជតិ**។

៣៧៦. អលជ្ជិអញ្ញាណតាយ កាយវាចាហិ អាបត្តឹ ឆាទយេតិ យោជនា។ **លិង្គេ**តិ លិង្គបរិវត្តននិមិត្តំ។ លិង្គេ សង្ឃេ ច គណេ ច ឯកស្មឹ ចាតិ អាបត្តិវុដ្ឋិតិ ចតុធា ហោតីតិ សេសោ។

៣៧៧. **បច្ចយទ្វយេ**តិ ចីវរេ បិណ្ឌបាតេ ច។ **បរិកថោភាសវិញ្ញត្តី**តិ អភិលាបមត្តមេតំ។ សហចរិតស្ស បន និមិត្តកម្មស្សាបិ ឯត្ថេវ សង្គហោ វេទិតព្ពោ។ តត្ថ បរិយាយេន កថនំ **បរិកថា**។ ឧជុកមេវ អវត្វា យថា អធិប្បាយោ វិភូតោ ហោតិ, ឯវំ ឱភាសនំ **ឱភាសោ**។ បច្ចយេ ឧទ្ទិស្ស យថា អធិប្បាយោ ញាយតិ, ឯវំ វិញ្ញាបនំ **វិញ្ញត្តិ**។ និមិត្តករណំ **និមិត្តកម្មំ**។ **តតិយេ**តិ សេនាសនេ។ **សេសេ**តិ គិលានបច្ចយេ។

៣៧៨. បញ្ចន្នំ សហធម្មិកានំ អច្ចយេ ទានំ ន រូហតីតិ សម្ពន្ធោ។ **អច្ចយេ ទាន**ន្តិ “មមច្ចយេន មយ្ហំ សន្តកំ ឧបជ្ឈាយស្ស ហោតូ”តិអាទិនា ឯវំ អត្តនោ អបគមេ ទានំ។ **ត**ន្តិ អច្ចយេន ទិន្នំ ចីវរាទិកំ សង្ឃស្សេវ ច ហោតិ, ន ភិក្ខុនោតិ អធិប្បាយោ។ **គិហីនំ បនា**តិ គិហីនំ អច្ចយេ ទានំ បន។ ឥទមេត្ថ ទានគ្គហណលក្ខណំ – “ឥទំ តុយ្ហំ ទម្មី”តិអាទិនា សម្មុខា វា “ឥត្ថន្នាមស្ស ទេមី”តិអាទិនា បរម្មុខាបិ ទិន្នំយេវ ហោតិ។ “តុយ្ហំ គណ្ហាហី”តិ វុត្តេ “មយ្ហំ គណ្ហាមី”តិ វទតិ, សុទិន្នំ សុគ្គហិតញ្ច។ “តវ សន្តកំ ករោហិ, តវ សន្តកំ ហោតុ, តវ សន្តកំ ការាបេហី”តិ វុត្តេ “មម សន្តកំ ករោមិ, មម សន្តកំ ហោតុ, មម សន្តកំ ករិស្សាមី”តិ វទតិ។ ទុទ្ទិន្នំ ទុគ្គហិតញ្ច។ សចេ បន “តវ សន្តកំ ករោហី”តិ វុត្តេ “សាធុ, ភន្តេ, មយ្ហំ គណ្ហាមី”តិ គណ្ហាតិ, សុគ្គហិតន្តិ។

៣៧៩. ភិក្ខុ វា សាមណេរោ វា **ឧបស្សយេ** ភិក្ខុនីនំ វិហារេ **កាលំ កយិរាថ** យទិ កាលង្ករេយ្យ, **តត្ថ** តស្មឹ ឧភិន្នំ សន្តកេ ភិក្ខុសង្ឃោ ឯវ **ទាយជ្ជោ** សាមី ហោតីតិ សេសោ។ **សេសេបី**តិ អវសេសេ ភិក្ខុនិសិក្ខមាន សាមណេរិសន្តកេបិ។ **អយំ នយោ**តិ យទិ តេ ភិក្ខូនំ វិហារេ កាលំ ករេយ្យុំ, តេសំ សន្តកេ ភិក្ខុនិសង្ឃោ ឯវ ទាយជ្ជោតិ អយមេវ នយោតិ អត្ថោ។

៣៨០. “ឥមំ នេត្វា អសុកស្ស ទេហី”តិ **ទិន្នំ** យាវ បរស្ស ហត្ថំ ន បាបុណាតិ, តាវ **បុរិមស្សេវ**, យោ បហិណតិ, តស្សេវាតិ អត្ថោ។ **ទម្មី**តិ “ឥត្ថន្នាមស្ស ទេមី”តិ **ទិន្នំ** បន **បច្ឆិមស្សេវ**, យស្ស បហិណតិ, តស្សេវ សន្តកន្តិ អត្ថោ។ **ឥមំ វិធី** “វុត្តនយេន ឥមេ សាមិនោ ហោន្តី”តិ ឯតំ បការំ **ញត្វា** វិស្សាសគ្គាហំ វា គណ្ហេ, មតកចីវរំ វា អធិដ្ឋេតិ យោជនា។ **វិស្សាសគាហ**ន្តិ សាមីសុ ជីវន្តេសុ វិស្សាសេន គាហំ គហេត្វា។ **មតកចីវរំ អធិដ្ឋេ**តិ តេសុ មតេសុ អញ្ញេ ចេ ភិក្ខូ ន សន្តិ, “មយ្ហំ តំ បាបុណាតី”តិ មតកចីវរំ អធិដ្ឋេយ្យ។ អញ្ញេសំ អទត្វា ទូរេ បបិតមតកបរិក្ខារា បន តត្ថ តត្ថ សង្ឃស្សេវ ហោន្តិ។ ភិក្ខុម្ហិ កាលកតេ សង្ឃោ សាមី បត្តចីវរេ, អបិច គិលានុបដ្ឋាកា ពហូបការា, សង្ឃេន តិចីវរញ្ច បត្តញ្ច គិលានុបដ្ឋាកានំ ទាតព្ពំ។ យំ តត្ថ លហុភណ្ឌំ លហុបរិក្ខារំ, តំ សម្មុខីភូតេន សង្ឃេន ភាជេតព្ពំ។ យំ តត្ថ គរុភណ្ឌំ គរុបរិក្ខារំ, តំ អាគតានាគតស្ស ចាតុទ្ទិ

សស្ស សង្ឃស្ស អវិស្សជ្ជិយំ អវេភង្គិយំ។ **គិលានុបដ្ឋាកោ** នាម គិហី វា ហោតុ បព្ពជិតោ វា, អន្តមសោ មាតុគាមោបិ, សព្ពេ ភាគំ លភន្តិ។ ពហូ ចេ សព្ពេ សមគ្គា ហុត្វា ឧបដ្ឋហន្តិ, សព្ពេសំ សមភាគោ ទាតព្ពោ។ យោ បនេត្ថ វិសេសេន ឧបដ្ឋហតិ, តស្ស វិសេសោ កាតព្ពោ។

៣៨១. “លោហភណ្ឌេ បហរណី ឋបេត្វា សព្ពំ កប្បតី”តិអាទិនា យោជេតព្ពំ។ **បហរណិ**ន្តិ អាវុធំ។ បាទុកា ច សង្កមនីយោ បល្លង្កោ ចាតិ ទ្វន្ទោ។ មត្តិកាមយេ កតកំ កុម្ភការិកញ្ច ឋបេត្វា សព្ពំ កប្បតីតិ យោជនីយំ, ធនិយស្សេវ សព្ពមត្តិកាមយកុដិ **កុម្ភការិកា**តិ។

បកិណ្ណកនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤២. ទេសនានិទ្ទេសវណ្ណនា

៣៨២. ឥទានិ ទេសនានិទស្សនព្យាសេន ហេដ្ឋា អវុត្តានិ កានិចិ សិក្ខាបទានិ ឧបទិសិតុំ **“ចាគោ”**តិអាទិមាហ។ ភិក្ខុភាវស្ស យោ ចាគោ, សា បារាជិកទេសនាតិ សម្ពន្ធោ។ ភវតិ អនេនាតិ ភាវោ, សទ្ទប្បវត្តិនិមិត្តំ, ភិក្ខុនោ ភាវោ ភិក្ខុ-សទ្ទស្ស បវត្តិនិមិត្តំ ភិក្ខុកិច្ចំ **ភិក្ខុភាវោ**, តស្ស។ ទិសី ឧច្ចារណេ, ឧច្ចារណា បកាសនា ទេសនា។ “ឆន្ទមតិវស្សតិ, វិវដំ នាតិវស្សតី”តិ (ឧទា. ៤៥) ហិ វុត្តំ។ ឥធ បន ភិក្ខុភាវបរិច្ចាគោយេវ បារាជិកាយ បកាសនា នាម បារាជិកាយ ទេសនា។ “យោ”តិ វុត្តត្តា “សោ”តិ វត្តុំ យុត្តំ, តថាបិ សព្ពាទីហិ វុត្តស្ស វា លិង្គមាទិយ្យតេ វក្ខមានស្ស វាតិ វក្ខមានទេសនាបេក្ខាយ **“សោ”**តិ វុត្តំ។ យថា យេន បការេន “ឆាទេតិ ជានមាបន្ន”ន្តិអាទិនា វុត្តំ **យថាវុត្តំ**, តេន។ វុត្តមនតិក្កម្មាតិ អព្យយីភាវវសេន វា អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ ឥធាបិ គរុកាបត្តិយា វុដ្ឋានានតិក្កមេនេវ បកាសនា ទេសនា សិយាតិ **“វុដ្ឋានំ គរុកាបត្តិទេសនា”**តិ វុច្ចតិ។

៣៨៣. ឥទានិ វត្តព្ពំ សន្ធាយ **“ឯវ”**ន្តិ វុត្តំ។ **ឯកស្សា**តិ ឯកស្ស ភិក្ខុនោ។

៣៨៤. **តុម្ហមូលេ**តិ តុម្ហាកំ មូលេ សមីបេ។ **បដិទេសេមី**តិ បកាសេមិ។ **សំវរេយ្យាសី**តិ សំយមេយ្យាសិ, សំវរេ បតិដ្ឋេយ្យាសីតិ អត្ថោ។

៣៨៥. **និស្សជ្ជិត្វានា**តិ ឯកពហុភាវំ សន្និហិតាសន្និហិតភាវំ ញត្វា “ឥទំ មេ, ភន្តេ, ចីវរ”ន្តិអាទិនា និស្សជ្ជិត្វា។ **តេនា**តិ យស្ស ចីវរំ និស្សដ្ឋំ, តេន។ “ឥមំ…បេ…. ទម្មី”តិ និស្សដ្ឋចីវរំ ទេយ្យន្តិ សម្ពន្ធិតព្ពំ។ “ឥមំ ចីវរំ ទសាហាតិក្កន្ត”ន្តិអាទិនា យោជេតព្ពំ។

៣៨៦. (ក) **ចីវរ**ន្តិ តិចីវរាធិដ្ឋានានយេន អធិដ្ឋិតេសុ សង្ឃាដិអាទីសុ យំ កិញ្ចិ ចីវរំ។ **វិប្បវុត្ថ**ន្តិ វិប្បយុត្តេន វុត្ថំ។

(ខ) **អកាលចីវរ**ន្តិ អនត្ថតេ កឋិនេ វស្សានស្ស បច្ឆិមមាសំ ឋបេត្វា សេសេ ឯកាទសមាសេ, អត្ថតេ កឋិនេ តញ្ច មាសំ ហេមន្តិកេ ចត្តារោ មាសេ ច ឋបេត្វា សេសេ សត្តមាសេ ឧប្បន្នំ, កាលេបិ សង្ឃស្ស វា “ឥទំ អកាលចីវរ”ន្តិ ឯកបុគ្គលស្ស វា “ឥទំ តុយ្ហំ ទម្មី”តិ ឧទ្ទិសិត្វា ទិន្នំ។ ឥតរំ បន កាលចីវរំ។ **មាសាតិក្កន្ត**ន្តិ អកាលចីវរេ ឧប្បន្នេ ឩនស្ស បារិបូរិយា សង្ឃគណាទិតោ សតិយា បច្ចាសាយ មាសមេកំ បរិហារោ លព្ភតិ, តំ មាសំ អតិក្កន្តំ។

(គ) **បុរាណចីវរ**ន្តិ យំ អន្តមសោ ឧស្សីសកំ កត្វា និបន្នោ។ **ចីវរំ** នាម ឆន្នំ អញ្ញតរំ វិកប្បនូបគំ។ ឯសេវ នយោ សព្ពេសុ វក្ខមានចីវរប្បដិសំយុត្តសិក្ខាបទេសុ។

(ឃ) **អញ្ញត្រ បារិវត្តកា**តិ អន្តមសោ ហរីតកីខណ្ឌេនបិ បារិវត្តកំ វិនា។

(ង) **គហបតិក**ន្តិ ភិក្ខូសុ អបព្ពជិតកំ។ **អញ្ញត្រ សមយា**តិ អច្ឆិន្នចីវរនដ្ឋចីវរសមយំ វិនា, អច្ឆិន្នចីវរេហិ បន សាខាបលាសំ អត្តនា ភញ្ជិត្វាបិ វាកាទីនិ គណ្ហិត្វាបិ និវាសេតុំ វដ្ដតិ, បគេវ វិញ្ញត្តិ។ ចីវរំ វិញ្ញាបិតន្តិ សម្ពន្ធោ។ តន្តិ អាហ **“អញ្ញាតក”**ន្តិអាទិ។

(ច) **តទុត្តរិ**តិ តតោ វុត្តប្បមាណតោ ឧត្តរិ, អច្ឆិន្នចីវរេន ភិក្ខុនា កាយេន វា វាចាយ វា អភិហរិត្វា បវារិតចីវរតោ តីសុ នដ្ឋេសុ ទ្វេ សាទិតព្ពានិ, ទ្វីសុ នដ្ឋេសុ ឯកំ សាទិតព្ពំ។ បកតិយា សន្តរុត្តរេន ចរន្តេន ទ្វីសុ

នង្គេសុ ទ្វេយេវ សាទិតព្ពានិ, ឯកស្មឹ នង្គេ ឯកំយេវ សាទិតព្ពំ។ យស្ស ឯកំយេវ ហោតិ, តស្មឹ នង្គេ ទ្វេ សាទិតព្ពានិ។

(ឆ) **អប្បវារិតោ**តិ គហបតិនា វា គហបតានិយា វា។ **វិកប្ប**ន្តិ បឋមអធិប្បេតតោ មូលំ វឌ្ឍាបេន្តោ សុន្ទរកាមតាយ “អាយតំ វា”តិអាទិនា វិសិដ្ឋកប្បំ អធិកវិធានំ។

(ជ) **អញ្ញាតកេ គហបតិកេ**តិ ពហូនំ វសេន វុត្តមត្ថមេវ បុរិមតោ វិសេសោ។

(ឈ) **ចោទនាយា**តិ “អត្ថោ មេ, អាវុសោ, ចីវរេនា”តិ ចោទនាយ។ **ឋានេនា**តិ កាយចោទនមាហ។ រាជាទីហិ បេសិតេន ហិ ទូតេន វេយ្យាវច្ចករស្ស ហត្ថេ ចីវរចេតាបន្នេ និក្ខិត្តេ តិស្សោ ចោទនា អនុញ្ញាតា, ចោទនាយ ទិគុណំ ឋានំ, តស្មា សចេ ចោទេតិយេវ, **ន** តិដ្ឋតិ, ឆ ចោទនា លព្ភន្តិ។ សចេ តិដ្ឋតិយេវ, ន ចោទេតិ, ទ្វាទស ឋានានិ លព្ភន្តិ។ សចេ ឧភយំ ករោតិ, ឯកាយ ចោទនាយ ទ្វេ ឋានានិ ហាបេតព្ពានិ។

(ដ) សុទ្ធានិ ច តានិ កាឡកានិ ច ជាតិយា រជនេន វា។

(ឋ) **តុល**ន្តិ ចតូហិ តុលាហិ ការេតុកាមតំ សន្ធាយ វុត្តំ។ អត្ថតោ បន យត្តកេហិ ឯឡកលោមេហិ កាតុកាមោ ហោតិ, តេសុ ទ្វេ កោដ្ឋាសា កាឡកានំ, ឯកោ ឱទាតានំ, ឯកោ គោចរិយានំ គហេតព្ពោ។ **តុលា** នាម បលសតំ។ **គោចរិយា** នាម កបិលវណ្ណា។ ឥទំ មេ សន្ថតំ ការាបិតន្តិ យោជនា។

(ឍ) **តិយោជនបរម**ន្តិ គហិតដ្ឋានតោ តីណិ យោជនានិ បរមោ អស្ស អតិក្កមនស្សាតិ ភាវនបុំសកវសេន អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ **អតិក្កាមិតានី**តិ អន្តមសោ សុត្តកេនបិ ភណ្ឌកតភណ្ឌហរណំ វិនា អន្តមសោ វាតាពាធប្បដិការត្ថំ កណ្ណច្ឆិទ្ទេ បក្ខិត្តានិ អតិក្កាមិតានិ។

៣៨៧-៩. និស្សជ្ជិត្វានាតិ វុត្តនយេន វត្ថូនិ និស្សជ្ជិត្វា។ **អថា**តិ ទេសិតានន្តរំ។ “ឥមំ ជានាហី”តិ គិហី វទេតិ យោជនា។ **សោ**តិ អារាមិកាទិកោ គិហី។ “ឥមិនា កឹ អាហរាមី”តិ វទេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។ **វទេយ្យា**តិ យទិ វទតិ។ **ឥមន្តិ អវត្វា**តិ “ឥមំ អាហរា”តិ អវត្វា ភិក្ខូនំ កប្បិយំ តេលាទិន្តិ វទេតិ សម្ពន្ធោ។ **អាទិ**ន្តិ សន្ធិវសេន និគ្គហិតំ។ តេន បរិវត្តេត្វាន សោ យំ កប្បិយំ អាហរតីតិ យោជនា។ **តេនា**តិ និស្សគ្គិយវត្ថុនា ។ **ទ្វេបេតេ ឋបេត្វា**តិ ឯតេ រូបិយប្បដិគ្គាហករូបិយសំវោហារកេ ទ្វេ ឋបេត្វា សេសេហិ បរិភុញ្ជិតុំ លព្ភន្តិ សម្ពន្ធោ។ **បរិភុញ្ជិតុ**ន្តិ តំ ភុញ្ជិតុំ។ **តតោ**តិ បរិវត្តិតកប្បិយតោ។ **អញ្ញេនា**តិ អន្តមសោ អារាមិកេនាបិ។ **តេស**ន្តិ វុត្តានំ ទ្វិន្នំ។

៣៩០. អន្តមសោ តន្និព្ពត្តា រុក្ខច្ឆាយាបីតិ សម្ពន្ធោ។ **តន្និព្ពត្តា**តិ និស្សដ្ឋវត្ថុនា កិណិត្វា គហិតអារាមេ រុក្ខច្ឆាយា តន្និព្ពត្តា ហោតីតិ តតោ និព្ពត្តាតិ សមាសោ។ **អាទិតោ សន្ថតត្តយ**ន្តិ អាទិម្ហិ កោសិយសុទ្ធកាឡកទ្វេភាគសន្ថតត្តយំ។

៣៩១. ឯវំ ចេ នោ លភេថាតិ ឯវំ បរិវត្តេត្វា កប្បិយការកោ នោ ចេ លភេយ្យ, **សោ** គិហី “ឥមំ ឆឌ្ឌេហី”តិ **សំសិយោ** វត្តព្ពោ, ឯវំ រូបិយឆឌ្ឌកោ គិហី នោ ចេ លភេយ្យ, សម្មតោ ភិក្ខុ ឆឌ្ឌេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។ **សម្មតោ**តិ “យោ ឆន្ទាគតឹ ន គច្ឆេយ្យា”តិអាទិនា (បារា. ៥៨៤) វុត្តបញ្ចង្គសមន្នាគតោ រូបិយឆឌ្ឌកសម្មុតិយា សម្មតោ ភិក្ខុ។

៣៩២. ឯតានីតិ បដិគ្គហិតរូបិយានិ។ **ទុតិយំ បត្ត**ន្តិ ឩនបញ្ចពន្ធនេ សតិ វិញ្ញាបិតបត្តំ សង្ឃេ វត្តុំ លព្ភរេតិ បទសម្ពន្ធោ។ **វត្តុ**ន្តិ “អហំ ភន្តេ រូបិយំ បដិគ្គហេសិ”ន្តិអាទិនា វត្តុំ។ សេសានិ អវសេសនិស្សគ្គិយវត្ថូនិ សង្ឃេ ឯកស្មឹ គណេ ច វត្តុំ លព្ភរេតិ យោជនា។ **ភាសន្តរេនបិ វត្តុំ លព្ភា**ន្តិ ន កេវលំ បាឡិភាសាយមេវ, សីហឡាទិភាសាយបិ និស្សជ្ជិតុំ លព្ភតីតិ អត្ថោ។

៣៩៣. (ក) **នានប្បការ**ន្តិ ចីវរាទីនំ កប្បិយភណ្ឌានំ វសេន អនេកវិធំ។ កយោ គហណំ, វិក្កយោ ទានំ។ កយោ ច វិក្កយោ ច **កយវិក្កយំ**។

(គ) **ឩនបញ្ចពន្ធនេនា**តិ ឩនានិ បញ្ច ពន្ធនានិ យស្ស, តេន, ឥត្ថម្ភូតលក្ខណេ ករណវចនំ។ យថាកថញ្ចិ បន បញ្ចពន្ធនោ បត្តោ, បញ្ចពន្ធនោកាសោ វា, សោ អបត្តោ, អញ្ញំ វិញ្ញាបេតុំ វដ្ដតិ។

៣៩៤. **សម្មន្និត្វានា**តិ បទភាជនីយេ វុត្តញត្តិទុតិយកម្មេន សម្មន្និត្វា។ **សង្ឃស្ស បត្តន្ត**ន្តិ **អន្ត**-សទ្ទេន បត្តានំ អន្តេ ភវោ លាមកោ បត្តោយេវ គហិតោ, និស្សដ្ឋបត្តស្ស វិជ្ជមានគុណំ វត្វា ថេរំ, ថេរស្ស បត្តំ ទុតិយត្ថេរំ គាហាបេត្វា ឯតេនេវ ឧបាយេន យាវសង្ឃនវកំ គាហាបេត្វា យោ តត្ថ សន្និបតិតសង្ឃស្ស បត្តេសុ បរិយន្តោ បត្តោ, តំ បត្តន្តិ។ **តស្សា**តិ កតនិស្សជ្ជនស្ស ភិក្ខុនោ។ **ទាបយេ**តិ សម្មតេន បត្តគាហាបកេន ទាបេយ្យ។

៣៩៥. (ក) **ភេសជ្ជន្តិ** ភេសជ្ជកិច្ចំ ករោតុ វា, មា វា, ឯវំ លទ្ធវោហារំ សប្បិអាទិកំ សត្តាហកាលិកំ។

(ខ) គិម្ហានស្ស បច្ឆិមមាសេ បុរិមោ អឌ្ឍមាសោ បរិយេសនករណានំ ខេត្តំ, បច្ឆិមទ្ធមាសោ បរិយេសនករណនិវាសនានំ ខេត្តំ, វស្សិកមាសា ចត្តារោបិ អធិដ្ឋានេន សហ ចតុន្នម្បិ ខេត្តំ, តមេយេវ បញ្ច មាសា កុច្ឆិសមយោ, តតរសត្តមាសា បិដ្ឋិសមយោ។ បិដ្ឋិសមយេ បរិយេសន្តស្ស និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំ, កុច្ឆិសមយេ ច អតិរេកទ្ធមាសេ កត្វា បរិទហតោ និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំ។ តេន វុត្តំ **“អតិរេកមាសេ សេសេ”**តិ។

(គ) **សាមំ ទត្វា**តិ វេយ្យាវច្ចាទីនិ បច្ចាសីសមានោ សយមេវ ទត្វា។ **អច្ឆិន្ទន្តិ** តំ អករោន្តំ ទិស្វា សកសញ្ញាយ អច្ឆិន្ទនំ។ ភិក្ខុនោបិ ចីវរំ ឋបេត្វា អញ្ញំ បរិក្ខារំ, អនុបសម្បន្នស្ស ច យំ កិញ្ចិ បរិក្ខារំ អច្ឆិន្ទតោ ទុក្កដំ។ បរិច្ចជិត្វា ទិន្នំ សកសញ្ញំ វិនា អច្ឆិន្ទន្តោ ភណ្ឌគ្ឃេន ការេតព្ពោ។

(ឃ) **វិកប្បន្តិ** “អាយតញ្ច ករោហិ វិត្ថតញ្ចា”តិអាទិកំ អធិកវិធានំ។

(ច) **អច្ចេកចីវរន្តិ** គមិកគិលានគព្ភិនិអភិនវុប្បន្នសទ្ធានំ អញ្ញតរេន បវារណមាសស្ស ជុណ្ហបក្ខបញ្ចមិតោ បដ្ឋាយ “វស្សាវាសិកំ ទស្សាមី”តិ ទិន្នំ អច្ចាយិកចីវរំ។ អច្ចេកចីវរស្ស អនត្ថតេ កឋិនេ ឯកាទសទិវសាធិកោ មាសោ, អត្ថតេ កឋិនេ ឯកាទសទិវសាធិកា បញ្ច មាសា ចីវរកាលសមយោ, តំ អតិក្កាមេន្តស្ស និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំ។ តេន វុត្តំ **“ចីវរកាលសមយំ អតិក្កាមិត”**ន្តិ។ កាលោ ច សោ សមយោ ច ចីវរស្ស កាលសមយោ, តំ។

(ឆ) សប្បដិភយេ អារញ្ញកសេនាសនេ វស្សំ ឧបគន្ត្វា វិហរន្តេន ភិក្ខុនា តិណ្ណំ ចីវរានំ អញ្ញតរំ ចីវរំ បុរិមិកាយ ឧបគន្ត្វា មហាបវារណាយ បវារិតតា, កត្តិកមាសតា, បញ្ចធនុសតិកបច្ឆិមប្បមាណយុត្តសេនាសនតា, សាសង្កសប្បដិភយតាតិ ឯវំ វុត្តចតុរង្គសម្បត្តិយាអន្តរឃរេ និក្ខិបិត្វា សតិ បច្ចយេ ឆារត្តបរមំ តេន ចីវរេន វិប្បវសិតព្ពំ។ តតោ ចេ ឧត្តរិ វិប្បវសេយ្យ, និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំ។ តេន វុត្តំ **“អតិរេកឆារត្ត”**ន្តិអាទិ។

(ជ) **ជានន្តិ** ជានន្តោ។

៣៩៦. **អាទិម្ហិ វិយា**តិ បឋមនិស្សគ្គិយេ វិយ។

៣៩៧. (ខ) អន្តរឃរំ បវិដ្ឋាយ ភិក្ខុនិយា ហត្ថតោ ខាទនីយាទិប្បដិគ្គហណេ ច ភិក្ខូសុ កុលេសុ ភុញ្ជន្តេសុ “ឥធ សូបំ, សូបំ ទេថា”តិអាទិនា នយេន វោសាសមានាយ ភិក្ខុនិយា អនបសាទនេន ច សេខសម្មតេសុ កុលេសុ បុព្ពេ អនិមន្តិតស្ស ខាទនីយាទីនំ បដិគ្គហណេ ច សប្បដិភយេ អារញ្ញកសេនាសនេ វិហរន្តស្ស បុព្ពេ អប្បដិសំវិទិតខាទនីយាទិប្បដិគ្គហណេ ច បាដិទេសនីយំ នាម អាបត្តិនិកាយោ វុត្តោ។ តេន វុត្តំ **“គារយ្ហ”**ន្តិអាទិ។

៣៩៨. **“អទេសនាគាមិនិយ”**ន្តិអាទិ “ន ទេសយេ”តិ ឯត្ថ កម្មំ។ បារាជិកា សង្ឃាទិសេសា ច **អទេសនាគាមិនិយោ** នាម។ ន អាបត្តិ **អនាបត្តិ,** តំ។ កតទេសនំ **ទេសិតំ**។ នានាសំវាសកនិស្សីមដ្ឋិតានំ ន ទេសយេតិ សម្ពន្ធោ។ ឯវំ ចតុបញ្ចហិ ន ទេសយេ, មនសា ន ទេសយេ, អបកតត្តានំ ន ទេសយេ, នានា “ឯកា”តិ ន ទេសយេតិ។ **មនសា**តិ កេវលំ ចិត្តេនេវ។ **នានា**តិ សម្ពហុលា អាបត្តិយោ “ឯកា”តិ វត្វា។ ឯកំ បន អាបត្តិំ “សម្ពហុលា”តិ ទេសេតុំ វដ្ដតីតិ។

ទេសនានិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤៣. ឆន្ទទាននិទ្ទេសវណ្ណនា

៣៩៩. **កម្មប្បត្តេ**តិ ឧបោសថាទិនោ កម្មស្ស បត្តេ យុត្តេ អនុរូបេ។ **សង្ឃេ សមាគតេ**តិ ចតុវគ្គាទិកេ សង្ឃេ ឯកត្ថ សន្និបតិតេ។ ឯត្ថ ច ឆន្ទហារកេនាបិ សទ្ធិំ ចតុវគ្គាទិកោ វេទិតព្ពោ។

៤០០. ឆន្ទទានាទិវិធិំ ទស្សេតុំ “**ឯក**”ន្តិអាទិមាហ។ **ឧបាគម្មា**តិ សន្តិំ អាបត្តិំ បកាសេត្វា តតោ បច្ឆា ឧបគន្ត្វា។ **ឆន្ទំ ទទេ**តិ វក្ខមានេសុ តីសុ ឯកេនបិ ពហិ ឧបោសថំ កត្វា អាគតោ ឆន្ទំ ទទេយ្យ, កេនចិ ករណីយេន សន្និបាតដ្ឋានំ គន្ត្វា កាយសាមគ្គិំ អទេន្តោ បន បារិសុទ្ធិំ ទេន្តោ ឆន្ទំ ទទេយ្យ។

៤០២. ឧភិន្នំ ទានេ កីបយោជនន្តិ អាហ “**បារិសុទ្ធី**”តិអាទិ។ បារិសុទ្ធិប្បទានេន សង្ឃស្ស អត្តនោ ចាបិ ឧបោសថំ សម្បាទេតីតិ សម្ពន្ធោ។ បរិសុទ្ធិ ឯវ បារិសុទ្ធិ, តស្ស បទានំ, តេន។ ននុ ច បារិសុទ្ធិតាបទានមត្តមេវ ឧបោសថកម្មំ នាមាតិ បារិសុទ្ធិប្បទានំ អត្តនោ ឧបោសថំ សម្បាទេតុ, កថំ សង្ឃស្សាតិ? វុច្ចតេ – បារិសុទ្ធិទានស្ស ធម្មកម្មតាសម្បាទនេន សង្ឃស្សាបិ ឧបោសថំ សម្បាទេតីតិ។

ឯត្ថ បន ចតូសុ ឯកស្ស ឆន្ទបារិសុទ្ធិំ អាហរិត្វា តយោ បារិសុទ្ធិឧបោសថំ ករោន្តិ, តីសុ វា ឯកស្ស ឆន្ទបារិសុទ្ធិំ អាហរិត្វា ទ្វេ បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសន្តិ, **អធម្មេន វគ្គំ** ឧបោសថកម្មំ។ ចត្តារោ បារិសុទ្ធិឧបោសថំ ករោន្តិ, តយោ វា ទ្វេ វា បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសន្តិ, **អធម្មេន សមគ្គំ**។ ចតូសុ ឯកស្ស អាហរិត្វា តយោ បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសន្តិ, តីសុ វា ឯកស្ស អាហរិត្វា ទ្វេ បារិសុទ្ធិឧបោសថំ ករោន្តិ, **ធម្មេន វគ្គំ**។ សចេ បន ចត្តារោ សន្និបតិត្វា បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសន្តិ, តយោ បារិសុទ្ធិឧបោសថំ, ទ្វេ អញ្ញមញ្ញំ បារិសុទ្ធិឧបោសថំ ករោន្តិ, **ធម្មេន សមគ្គំ**។ បវារណកម្មេសុបិ បញ្ចសុ ឯកស្ស បវារណំ អាហរិត្វា ចត្តារោ គណញត្តិំ ឋបេត្វា បវារេន្តិ, ចតូសុ តីសុ វា ឯកស្ស អាហរិត្វា តយោ ទ្វេ វា សង្ឃញត្តិំ ឋបេត្វា បវារេន្តិ, អធម្មេន វគ្គំ បវារណកម្មន្តិអាទិ វុត្តនយមេវ។ **សេសកម្មំ វិពាធតី**តិ អវសេសសង្ឃកិច្ចំ វិពាធេតិ អលទ្ធាធិប្បាយត្តាតិ អធិប្បាយោ។

៤០៣. **ទ្វយ**ន្តិ ឧបោសថករណញ្ចេវ អវសេសកិច្ចញ្ច។ អត្តនោ ន សាធេតីតិ សម្ពន្ធនីយំ។

៤០៤. **ហរេយ្យា**តិ បុព្ពេ វុត្តំ សុទ្ធិកឆន្ទំ វា ឥមំ វា ឆន្ទបារិសុទ្ធិំ ហរេយ្យ។ **បរម្បរា ន ហារយេ**តិ បរម្បរា ន អាហរេយ្យ។ កស្មាតិ អាហ “**បរម្បរាហដា**”តិអាទិ។ **តេនា**តិ បឋមតោ គហិតឆន្ទបារិសុទ្ធិកេន។ **បរម្បរាហដា**តិ យថា ពិឡាលសង្ខលិកាយ បឋមំ វលយំ ទុតិយំ បាបុណាតិ, តតិយំ ន បាបុណាតិ, ឯវំ ទុតិយស្ស អាគច្ឆតិ, តតិយស្ស ន អាគច្ឆតិ។ “បរម្បរាហដា ឆន្ទ-បារិសុទ្ធិ ន គច្ឆតី”តិ វា បាឋោ។

៤០៥. **សព្ពូបចារ**ន្តិ “ឯកំសំ ចីវរំ កត្វា” តិអាទិ សព្ពំ ឧបចារំ។

៤០៦. សោ អាគតោ អារោចេត្វា សង្ឃំ បវារេយ្យាតិ យោជនា។ **អថា**តិ អនន្តរត្ថេ។ **អាគតោ**តិ បវារណំ គហេត្វា អាគតោ ភិក្ខុ។ **អារោចេត្វា**តិ ភិក្ខុសង្ឃស្ស អារោចេត្វា។ **ឯវ**ន្តិ វក្ខមានក្កមេន។

៤០៧-៨. គហេត្វា ហារកោតិ សម្ពន្ធោ។ **នាហដា**តិ អាហដាវ ន ហោតីតិ អត្ថោ។ ហារកោ សង្ឃំ បត្វា តថា ហេយ្យ, អាហដា ហោតីតិ យោជនា។ តថា **ហេយ្យា**តិ វិព្ភន្តាទិកោ ភវេយ្យ។

៤០៩. សង្ឃំ បត្តោ បមត្តោ វា សុត្តោ វា នារោចយេយ្យ អនាបត្តិ ចាតិ សម្ពន្ធោ។ **ច**-សទ្ទោ ឆន្ទបារិសុទ្ធិហរណំ សម្បិណ្ឌេតីតិ។

ឆន្ទទាននិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤៤. ឧបោសថនិទ្ទេសវណ្ណនា

៤១០. **ទុវេ ឧបោសថា**តិ សុលភប្បវត្តិវសេន វុត្តំ។ តយោ បន ទិវសវសេនេវ ឧបោសថា ចាតុទ្ទសិកោ បន្នរសិកោ សាមគ្គិកោតិ។ តត្ថ ហេមន្តគិម្ហវស្សានានំ តិណ្ណំ ឧតូនំ តតិយសត្តមបក្ខេសុ ទ្វេ ទ្វេ កត្វា ឆ **ចាតុទ្ទសិកា**, សេសា **បន្នរសិកា**តិ ឯវំ ឯកសំវច្ឆរេ ចតុវីសតិឧបោសថា។ ឥទំ តាវ លោកស្ស បកតិចារិត្តំ។ “អាគន្តុកេហិ អាវាសិកានំ អនុវត្តិតព្ព”ន្តិអាទិវចនតោ (មហាវ. ១៧៨) បន តថារូបបច្ចយេ សតិ អញ្ញស្មិម្បិ ចាតុទ្ទសេ ឧបោសថំ កាតុំ វដ្ដតិ។

៤១១. សុត្តុទ្ទេសោ សង្ឃស្សេវាតិ យោជនា។ អធិដ្ឋានញ្ច តំ ឧបោសថោ ចាតិ កម្មធារយោ។ **សេសាន**ន្តិ ទ្វិន្នំ តិណ្ណំ វា។ “ទុវេ”តិអាទិនា ច ចាតុទ្ទសោ បន្នរសោ សាមគ្គីតិ ទិវសវសេន, សុត្តុទ្ទេសោ អធិដ្ឋានំ បារិសុទ្ធីតិ ករណប្បការេន, សង្ឃុបោសថោ គណុបោសថោ បុគ្គលុបោសថោតិ បុគ្គលវសេន ចាតិ នវ ឧបោសថា ទីបិតា ហោន្តិ។

៤១២. បុព្ពកិច្ចេតិ –

> “ឆន្ទបារិសុទ្ធិឧតុក្ខានំ, ភិក្ខុគណនា ច ឱវាទោ;
> ឧបោសថស្ស ឯតានិ, បុព្ពកិច្ចន្តិ វុច្ចតី”តិ។ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៦៨) –

ឯវំ អដ្ឋកថាចរិយេហិ វុត្តេ បុព្ពករណានន្តរំ កត្តព្ពេ បុព្ពកិច្ចេ។

បុព្ពករណេតិ –

> “សម្មជ្ជនី បទីបោ ច, ឧទកំ អាសនេន ច;
> ឧបោសថស្ស ឯតានិ, បុព្ពករណន្តិ វុច្ចតី”តិ។ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៦៨) –

ឯវំ អដ្ឋកថាចរិយេហេវ វុត្តេ សព្ពបឋមំ កត្តព្ពេ បុព្ពករណេ។ **បត្តកល្លេតិ** ឧបោសថាទីនំ ចតុន្នំ អង្គានំ សម្ភវេន បត្តោ កាលោ ឥមស្សាតិ បត្តកាលំ, បត្តកាលមេវ បត្តកល្លំ។ កឹ តំ? ឧបោសថាទិកម្មំ។ តំ បន ចតូហិ អង្គេហិ សង្គហិតំ។ យថាហុ អដ្ឋកថាចរិយា –

> “ឧបោសថោ យាវតិកា ច ភិក្ខូ កម្មប្បត្តា,
> សភាគាបត្តិយោ ច ន វិជ្ជន្តិ;
> វជ្ជនីយា ច បុគ្គលា តស្មឹ ន ហោន្តិ,
> បត្តកល្លន្តិ វុច្ចតី”តិ។ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៦៨);

សមានិតេតិ សម្មា អានីតេ បវត្តិតេតិ អត្ថោ។ **សោតិ** សុត្តុទ្ទេសោ។ **បញ្ចធាតិ** និទានុទ្ទេសោ បារាជិកុទ្ទេសោ សង្ឃាទិសេសុទ្ទេសោ អនិយតុទ្ទេសោ វិត្ថារុទ្ទេសោតិ ឯវំ បញ្ចធា។

៤១៣. វិនាន្តរាយន្តិ រាជន្តរាយោ ចោរន្តរាយោ អគ្យន្តរាយោ ឧទកន្តរាយោ មនុស្សន្តរាយោ អមនុស្សន្តរាយោ វាឡន្តរាយោ សរីសបន្តរាយោ ជីវិតន្តរាយោ ព្រហ្មចរិយន្តរាយោតិ (មហាវ. ១៥០) វុត្តេសុ ទសសុ យំ កិញ្ចិ អន្តរាយំ វិនា។ **សង្ខេបេនាតិ** វិនា វិត្ថារំ។ “ឯត្ថ ទ្វីសុ តីសុ វា ឧទ្ទេសេសុ វិសទេសុ ថេរោវ ឥស្សរោ”តិ វុត្តត្តា អវត្តន្តេបិ វដ្ដតីតិ យោជនា។ **ឯត្ថាតិ** បញ្ចសុ ឧទ្ទេសេសុ។ **អវត្តន្តេតិ** ថេរស្ស វិត្ថារេន អវត្តមានេ អប្បគុណេ។ **វដ្ដតីតិ** សំខិត្តេន ឧទ្ទិសិតុម្បិ វដ្ដតិ។ ឥមិនាវ យស្ស កស្សចិ ឧទ្ទេសកស្ស អវត្តន្តេបិ វដ្ដតីតិ វិញ្ញាយតិ។ ទ្វីសុ វត្តមានេសុ ឥស្សរត្តេ អធិកេ វត្តព្ពមេវ នត្ថីតិ ទស្សនត្ថំ **“តីសូ”**តិ វុត្តំ។ **“ថេរោវ ឥស្សរោ”**តិអាទិនា ឥទំ បរិទីបេតិ – ទ្វេ អខណ្ឌា សុវិសទា វាចុគ្គតា, ថេរាធេយ្យំ បាតិមោក្ខំ, សចេ បន ឯត្តកម្បិ វិសទំ កាតុំ ន សក្កោតិ, ព្យត្តស្ស ភិក្ខុនោ អាយត្តំ ហោតិ, តស្មា សយំ ឧទ្ទិសិតព្ពំ, អញ្ញោ វា អជ្ឈេសិតព្ពោតិ។

៤១៤. ឧទ្ទិសន្តេ សមា វា អថ ថោកិកា វា យទិ អាគច្ឆេយ្យុន្តិ សម្ពន្ធនីយំ។ **ឧទ្ទិសន្តេ** អាវាសិកេហិ បាតិមោក្ខេ ឧទ្ទិស្សមានេ។ **សមា វា ថោកិកា វាតិ** អាវាសិកេហិ សមា វា ថោកិកា វា អាគន្តុកា ភិក្ខូ។ **អវសេសកំ សោតព្ពន្តិ** ឥមិនា ឯត្តាវតាបិ ឧបោសថោ កតោយេវ នាមាតិ ទីបេតិ។

៤១៥. ឧទ្ទិដ្ឋមត្តេតិ ឧទ្ទិដ្ឋំយេវ ឧទ្ទិដ្ឋមត្តំ។ **មត្ត**-សទ្ទោ អវធារណេ។ សកលាយ ឯកច្ចាយ វា ឧដ្ឋិតាយ សមា វា ថោកិកា វា យទិ អាគច្ឆេយ្យុន្តិ យោជនា។ **សកលាយាតិ** សព្ពាយ បរិសាយ។ **ឯសំ សន្តិកេ បារិសុទ្ធឹ ករេយ្យុន្តិ** ឯសំ អាវាសិកានំ សមីបេ តេ អាគន្តុកា ភិក្ខូ បារិសុទ្ធិឧបោសថំ ករេយ្យុន្តិ អត្ថោ។ អថ ពហុកា ចេ, សព្ពវិកប្បេសុ បុព្ពកិច្ចំ កត្វាតិ យោជនីយំ។ វិកប្បីយន្តិ បរិកប្បីយន្តីតិ វិកប្បា, អវសេសសវនបារិសុទ្ធិឧបោសថវិធានា សព្ពេ ច តេ វិកប្បា ចេតិ **សព្ពវិកប្បា**។ តេសុ។ **បុនុទ្ទិសេតិ** បុន បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសេយ្យ។

៤១៦. ឥតរានន្តិ អាគន្តុកានំ។ **ឥតរោតិ** ចាតុទ្ទសោ។ ឯត្ថ បន យេសំ បន្នរសោ, តេ អតីតំ ឧបោសថំ ចាតុទ្ទសិកំ អកំសូតិ វេទិតព្ពា។ អយមេត្ថាធិប្បាយោ – តាទិសេ បច្ចយេ សតិ ចាតុទ្ទសិកស្ស កតត្តា តេសំ យថាវុត្តតតិយសត្តមបក្ខសង្ខាតចាតុទ្ទសិកេ សម្បត្តេ តេរសិចាតុទ្ទសីកត្តព្ពត្តា អនុបោសថត្តា បន តត្ថ ឧបោសថោ ន កតោតិ ចាតុទ្ទសោយេវ បន្នរសោ ជាតោ។ **សមានេតរេតិ** សមា ឩនា ឥតរេតិ បទច្ឆេទោ។ **ឥតរេតិ** អាគន្តុកា។ **បុរិមានំ អនុវត្តន្តូតិ** អាវាសិកេហិ “អជ្ជុបោសថោ បន្នរសោ”តិ បុព្ពកិច្ចេ កយិរមានេ បុរិមានំ អាវាសិកានំ អនុវត្តន្តូតិ អត្ថោ។ **សចេធិកាតិ** យទិ អាគន្តុកា ពហុកា ហោន្តិ។ **បុរិមាតិ** អាវាសិកា។ **តេសំ អនុវត្តន្តូតិ** តេសំ អាគន្តុកានំ “អជ្ជុបោសថោ ចាតុទ្ទសោ”តិ បុព្ពកិច្ចេ កយិរមានេ អនុវត្តន្តុ។ **សេសេបីតិ**

អាគន្តុកានំ បន្នរសវារេបិ។ **អយំ នយោ**តិ “អាគន្តុកានំ បន្នរសោ ឥតរានំ សចេតរោ”តិអាទិកោ អយមេវ នយោ។ ឯត្ថ បន យេសំ បន្នរសោ, តេ តិរោរដ្ឋតោ វា អាគតា អតីតំ វា ឧបោសថំ ចាតុទ្ទសិកំ អកំសូតិ វេទិតព្ពោ។

៤១៧. អតីតុបោសថស្ស ចាតុទ្ទសិយំ កតត្តា ចាតុទ្ទសិយំ បន្នរសុបោសថោ កតោតិ បន្នរសី អាវាសិកានំ បាដិបទោ ជាតោតិ អាហ **“អាវាសិកានំ បាដិបទោ”**តិ។ **ឥតរាន**ន្តិ អាគន្តុកានំ។ **ឧបោសថោ**តិ បន្នរសោ ឧបោសថោ។ **សមថោកាន**ន្តិ អត្តនា សមានំ វា ថោកានំ វា អាគន្តុកានំ។ **មូលដ្ឋា**តិ អាវាសិកា។ **កាមតោ ទេន្តូ**តិ អត្តនោ ឥច្ឆាយ ទេន្តុ។

៤១៨. **នោ ចេ ទេន្តី**តិ យទិ អាវាសិកា កាយសាមគ្គិំ ន ទេន្តិ, តេសំ បន អាវាសិកានំ ហិយ្យោ ឧបោសថស្ស កតត្តា អជ្ជ ឧបោសថករណំ នត្ថិ។ ពហូសុ អនិច្ឆាយ កាយសាមគ្គិំ ទទេយ្យាតិ យោជនា។ **ពហូសូ**តិ អាគន្តុកេសុ ពហុកេសុ។ **ពាហិំ វា វជេ**តិ អាវាសិកភិក្ខុបរិសា និស្សីមំ វា វជេយ្យាតិ អត្ថោ។

៤១៩. **សាវេយ្យ សុត្ត**ន្តិ បាតិមោក្ខសង្ខាតំ សុត្តំ វាយមិត្វា សាវេយ្យ។

៤២០. សម្មជ្ជិត្វំ ...បេ.... ឧទកាសនំ បញ្ញបេត្វញ្ច មហាថេរេន បេសិតោ កល្លោ ន ករេយ្យ តថាតិ សម្ពន្ធោ។ **កល្លោ**តិ អគិលានោ។ **តថា**តិ ទុក្កដំ អតិទិសតិ។ អាសនេសុ អសតិ អន្តមសោ សាខាភង្គម្បិ កប្បិយំ ការាបេត្វា បញ្ញបេតព្ពំ។ តេលេ អសតិ កបល្លេ អគ្គិបិ ជាលេតព្ពោ។

៤២១-៣. **បជ្ជបេត្វា ទកាសន**ន្តិ បរិភោជនីយបានីយោទកញ្ច អាសនញ្ច សន្និហិតំ កត្វា។ **គណញត្តិ**ន្តិ ឥទានិ វក្ខមានំ គណេន បបេតព្ពំ ញត្តិំ។ **តេ**តិ អញ្ញេ ទុវេ ភិក្ខូ។ **សមត្តបុព្ពារម្ភេនា**តិ សមត្តោ និដ្ឋិតោ បុព្ពេសុ ឧត្តរាសង្គឯកំសករណាទីសុ អារម្ភោ យស្សាតិ តិបទពហុព្ពីហិ។ នវេន តេ ឯវមីរិយាតិ សម្ពន្ធោ។ **តេ**តិ ឥតរេ ទ្វេ។

៤២៤. **កត្តព្ពំ កត្វា** បុព្ពកិច្ចាទិកំ សម្បាទេត្វា នវោ ឯវំ ព្លូរិយោតិ យោជនា។

៤២៧. **យត្ថា**តិ យស្មិំ វិហារេ ឯកេកស្ស បារិសុទ្ធិំ ហរិត្វានាតិ សម្ពន្ធោ។ **ឯកេកស្សា**តិ ឯត្ថ វិច្ឆាយំ ទ្វិត្តំ។ កិរិយាយ គុណេន ទព្ពេន វា ភិន្នេ អត្ថេ ព្យាបិតុំ ឥច្ឆា វិច្ឆា។ ឯត្ថ បន ឆន្ទបារិសុទ្ធិហរណសង្ខាតាយ កិរិយាយ ចតូសុ ច តីសុ ច ទ្វីសុ ច ភិន្នមេកេកំ ព្យាបិតុំ សម្ពន្ធិតុំ ឥច្ឆាតិ វិច្ឆា។ **ឥតរីតរេ**តិ ឯត្ថាបិ ករណកិរិយាវសេន វេទិតព្ពំ។ តយោ ទ្វេ ឯកោ វា តំ តំ សង្ឃុបោសថំ គណុបោសថំ បុគ្គលុបោសថំ វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ អយមេត្ថាធិប្បាយោ – ចតូសុ ឯកស្ស អាហរិត្វា តយោ បារិសុទ្ធិឧបោសថំ ករោន្តិ, តីសុ វា ឯកស្ស អាហរិត្វា ទ្វេ សង្ឃុបោសថំ ករោន្តិ, **អធម្មេន វគ្គំ** ឧបោសថកម្មំ។ អថ បន ឯកស្ស អាហរិត្វា តយោ សង្ឃុបោសថំ ករោន្តិ, ឯកស្ស អាហរិត្វា ទ្វេ បារិសុទ្ធិឧបោសថំ ករោន្តិ, **អធម្មេន វគ្គំ** នាម ហោតិ។ យទិ បន ចត្តារោបិ សន្និបតិត្វា បារិសុទ្ធិឧបោសថំ ករោន្តិ, តយោ វា ទ្វេ វា សង្ឃុបោសថំ ករោន្តិ, **អធម្មេន សមគ្គំ** នាម ហោតីតិ។ តព្ពិបរិយាយេន **ធម្មេន សមគ្គំ** វេទិតព្ពំ។

៤២៨. វគ្គេ សមគ្គេ វា “វគ្គោ”តិ សញ្ញិនោ វិមតិស្ស វា ករោតោ ទុក្កដន្តិ សម្ពន្ធោ។ **វគ្គេ**តិ វគ្គសង្ឃេ។ **វិមតិស្សា**តិ “វគ្គោ នុ ខោ, សមគ្គោ”តិ ឯវំ វេមតិកស្ស។ ឥមិនាវ កុក្កុច្ចបកតវារោបិ ឧបលក្ខិតោ។ **ករោតោ**តិ ឧបោសថំ ករោន្តស្ស។ ភេទាធិប្បាយេន ករោតោតិ យោជនា។ ឯត្ថ បន បាបស្ស ពលវតាយ ថុល្លច្ចយំ វុត្តំ។ **សញ្ញិនោ**តិ សញ្ញាសីសេន ចិត្តំ វុត្តំ, ចិត្តវតោតិ អត្ថោ។

៤២៩-៣០. **“ឧក្ខិត្តស្សា”**តិអាទិនា វជ្ជនីយបុគ្គលេ ទស្សេតិ។ **ឧក្ខិត្តស្សា**តិ កត្តុអត្ថេ សាមិវចនំ។ និសិន្នសទ្ទស្ស កម្មសាធនត្តា ឧក្ខិត្តាទីហិ កត្តូហិ ភវិតព្ពន្តិ។ **“សេសាន”**ន្តិ វិសេសនស្ស ភិក្ខូនំ ព្យភិចារេន សាត្ថកតា។ **អភព្ពស្ស** បណ្ឌកាទិឯកាទសវិធស្ស អភព្ពស្ស។ និសិន្នបរិសាយញ្ច បាតិមោក្ខំ ន ឧទ្ទិសេតិ សម្ពន្ធោ។ សភាគាបត្តិកោ តថា ន ឧទ្ទិសេតិ យោជេតព្ពំ។ វិកាលភោជនាទិវត្ថុតោ សមានោ ភាគោ កោដ្ឋាសោ ឯតិស្សាតិ សភាគា, សា អាបត្តិ អស្សាតិ ពហុព្ពីហិ។

ឆន្ទេន បរិវុត្ថេនាតិ ឯត្ថ ចតុព្ពិធំ បារិវាសិយំ បរិសបារិវាសិយំ រត្តិបារិវាសិយំ ឆន្ទបារិវាសិយំ អជ្ឈាសយបារិវាសិយន្តិ។ តត្ថ ភិក្ខូ កេនចិទេវ ករណីយេន សន្និបតិតា ហោន្តិ, អថ មេឃុដ្ឋានាទិនា កេនចិទេវ

ករណីយេន អនោកាសោ, អថ “អញ្ញត្ថ គច្ឆាមា”តិ ឆន្ទំ អវិស្សជ្ជិត្វាវ ឧដ្ឋហន្តិ, ឥទំ **បរិសបារិវាសិយំ** នាម កិញ្ចាបិ បរិសបារិវាសិយំ, ឆន្ទស្ស បន អវិស្សដ្ឋត្តា កម្មំ កាតុំ វដ្ដតិ។

“យាវ បន សព្ពេ សន្និបតន្តិ, តាវ ធម្មំ សុណិស្សាមា”តិ ឯកំ អជ្ឈេសន្តិ, តស្មិំ ធម្មកថំ កថេន្តេយេវ អរុណោ ឧគ្គច្ឆតិ, សចេ ចាតុទ្ទសិកំ កាតុំ និសិន្នា, បន្នរសោតិ កាតុំ វដ្ដតិ, សចេ បន្នរសិកំ កាតុំ និសិន្នា, បាដិបទេ អនុបោសថេ ឧបោសថំ កាតុំ ន វដ្ដតិ, អញ្ញំ បន សង្ឃកិច្ចំ កាតុំ វដ្ដតិ, ឥទំ **រត្តិបារិវាសិយំ** នាម។

ឯវំ បន និសិន្នេ កោចិ នក្ខត្តបាឋកោ ភិក្ខុ “អជ្ជ នក្ខត្តំ ទារុណំ, ឥមំ កម្មំ មា ករោថា”តិ វទតិ, តេ តស្ស វចនេន ឆន្ទំ វិស្សជ្ជេត្វា តត្ថេវ និសិន្នា ហោន្តិ, អថញ្ញោ អាគន្ត្វា “នក្ខត្តំ បដិមានេន្តំ, អត្ថោ ពាលំ ឧបច្ចគា”តិ (ជា. ១.១.៤៩) វត្វា “កឹ នក្ខត្តេន, ករោថា”តិ វទតិ, ឥទំ **ឆន្ទបារិវាសិយញ្ចេវ អជ្ឈាសយបារិវាសិយញ្ច**។ ឯតស្មិំ បារិវាសិយេ បុន ឆន្ទបារិសុទ្ធឹ អានេត្វា កម្មំ កាតុំ វដ្ដតិ។

៤៣១. អាបន្នញ្ច វេមតិកញ្ច អទេសយិត្វា វា នាវិកត្វា វា ឧបោសថំ កាតុំ ន ច កប្បតីតិ សម្ពន្ធោ។ **នាវិកត្វា**តិ គរុកាបត្តិំ អនាវិកត្វា។ **ន ចា**តិ នេវ។

៤៣២. **អន្តិមោបោសថា**តិ អន្តិមោ អវិស្សដ្ឋោ ឧបោសថោ យស្មិន្តិ ពហុព្ពីហិ។ **តទហូ**តិ តស្មិំ ឧបោសថទិវសេ។ អន្តរាយំ វា សង្ឃំ វា វិនា អធិដ្ឋាតុំ សីមមេវ វា ន វជេតិ យោជនា។ **អធិដ្ឋាតុ**ន្តិ ឥមិនា គណុបោសថម្បិ ឧបលក្ខេតិ។ **សីម**ន្តិ ឥមិនា នទិម្បិ។

ឧបោសថនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤៥. បវារណានិទ្ទេសវណ្ណនា

៤៣៣. **“អញ្ញមញ្ញប្បវារណា”**ត្យាទីនំ អញ្ញមញ្ញេហិ កាតព្ពា បវារណា។ តត្ថ តិណ្ណំ ចតុន្នញ្ច គណញត្តិំ ឋបេត្វា អញ្ញមញ្ញប្បវារណា, ទ្វិន្នំ បន អដ្ឋបេត្វាវ។ **អធិដ្ឋាន**ន្តិ អធិដ្ឋានប្បវារណា, យុបច្ចយន្តានំ ភាវេ និយតនបុំសកត្តា “អធិដ្ឋាន”ន្តិ វុត្តំ។ **សេសា** បញ្ចាទីហិ កាតព្ពា អវសេសា **សង្ឃប្បវារណា** សង្ឃវសេន ញត្តិំ ឋបេត្វា កាតព្ពា។ ឯតេន នវសុ សង្ឃប្បវារណាទយោ តិស្សោ ទស្សិតា។ នវ ហិ បវារណា ចាតុទ្ទសី បន្នរសី សាមគ្គីតិ ទិវសវសេន, តេវាចី ទ្វេវាចី ឯកវាចីតិ កត្តព្ពាការវសេន, សង្ឃេ បវារណា, គណេ បវារណា, បុគ្គលេ បវារណាតិ ការកវសេន ច។ តត្ថ បុរិមវស្សំវុត្ថានំ បុព្ពកត្តិកបុណ្ណមា វា តេសំយេវ សចេ ភណ្ឌនការកេហិ ឧបទ្ទុតា បវារណំ បច្ចុក្កឌ្ឍន្តិ, អថ កត្តិកមាសស្ស កាឡបក្ខចាតុទ្ទសោ វា បច្ឆិមកត្តិកបុណ្ណមា វា បច្ឆិមវស្សំវុត្ថានញ្ច បច្ឆិមកត្តិកបុណ្ណមា ឯវ វា បវារណាទិវសា ហោន្តិ។ ឥទំ បន បកតិចារិត្តំ។ តថារូបប្បច្ចយេ សតិ ទ្វិន្នំ កត្តិកបុណ្ណមានំ បុរិមេសុ ចាតុទ្ទសេសុបិ បវារណំ កាតុំ វដ្ដតិ។ ភិន្នស្ស បន សង្ឃស្ស សាមគ្គិយំ យោ កោចិ ទិវសោ បវារណាទិវសោ ហោតិ។ ឥមា ទិវសវសេន តិស្សោ បវារណា។ កត្តព្ពាការវសេន បន វក្ខមាននយេន វិញ្ញាតព្ពា។

៤៣៤. **“បុព្ពកិច្ចេ”**តិអាទីសុ –

> “សម្មជ្ជនី បទីបោ ច, ឧទកំ អាសនេន ច;
> បវារណាយ ឯតានិ, បុព្ពករណន្តិ វុច្ចតិ។
>
> “ឆន្ទប្បវារណា ឧតុក្ខានំ, ភិក្ខុគណនា ច ឱវាទោ;
> បវារណាយ ឯតានិ, បុព្ពកិច្ចន្តិ វុច្ចតិ។
>
> “បវារណា យាវតិកា ច ភិក្ខូ កម្មប្បត្តា,
> សភាគាបត្តិយោ ច ន វិជ្ជន្តិ;
> វជ្ជនីយា ច បុគ្គលា តស្មិំ ន ហោន្តិ,
> បត្តកល្លន្តិ វុច្ចតី”តិ។ –

ឯវំ **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តា បុព្ពកិច្ចាទយោ វេទិតព្ពា។ **ញត្តិ**ន្តិ ឥទានិ វក្ខមានំ សាមញ្ញំ សង្ឃញត្តិំ។ ឯវំ បន ញត្តិយា ឋបិតាយ ការណេ សតិ តេវាចិកទ្វេវាចិកឯកវាចិកសមានវស្សិកវសេនបិ បវារេតុំ វដ្ដតិ។ អយមេវ បន ញត្តិ “សង្ឃោ បវារេយ្យា”តិ ឯត្ថ “សង្ឃោ តេវាចិកំ បវារេយ្យ, សង្ឃោ ទ្វេវាចិកំ បវារេយ្យ, សង្ឃោ ឯកវាចិកំ បវារេយ្យ, សង្ឃោ សមានវស្សិកំ បវារេយ្យា”តិបិ ឋបេតុំ វដ្ដតិ។ ចាតុទ្ទសិយំ បន សាមគ្គិយញ្ច “ចាតុទ្ទសី សាមគ្គី”តិ វត្តព្ពំ។

៤៣៧. ថេរេសុ ឧក្កុដិកំ និសជ្ជ បវារេន្តេសុ នវោ យាវ សយំ បវារេតិ, តាវ ឧក្កុដិកោ ឯវ អច្ឆតូតិ យោជនា។ **អច្ឆតូ**តិ និសីទេយ្យ។

៤៤០-២. ធម្មសាកច្ឆា ច កលហោ ចាតិ ទ្វន្ទោ។ រត្តិយា ខេបិតភាវតោ តេវាចិកាយ ឱកាសេ អសតិ ទសវិធេ វា អន្តរាយេ សតិ "សុណាតុ មេ...បេ.... សមានវស្សិកំ បវារេយ្យា"តិ អនុរូបតោ ញត្តឹ វត្វា យថាឋបិតញត្តិយា អនុរូបេន បវារេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ វេទិតព្ពោ។ **អនុរូបតោ**តិ "សុណាតុ មេ...បេ.... ទានំ ទេន្តេហិ រត្តិ ខេបិតា, សចេ...បេ.... រត្តិ វិភាយិស្សតិ, យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្ល"ន្តិអាទិនា តេន ខេបិតរត្តិយា អនុរូបេន។ "សុណាតុ មេ ភន្តេ សង្ឃោ, អយំ រាជន្តរាយោ, សចេ សង្ឃោ តេវាចិកំ...បេ.... សង្ឃោ ភវិស្សតិ, អថាយំ រាជន្តរាយោ ភវិស្សតិ, យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្ល"ន្តិអាទិនា រាជន្តរាយាទីនំ អនុរូបេន វាតិ អត្ថោ។ "អថាយំ ព្រហ្មចរិយន្តរាយោ ភវិស្សតី"តិ បន បេយ្យាលវសេន អន្តេ វុត្តំ ព្រហ្មចរិយន្តរាយំ គហេត្វា វុត្តំ។ "ទ្វេវាចិក"ន្តិអាទិកំ បន វិសុំ វិសុំ វត្តព្ពម្បិ លង្ឃនក្កមេន សម្បិណ្ឌេត្វា វុត្តំ។ វចនសមយេ បន "ទ្វេវាចិកំ បវារេយ្យ"ឥច្ចាទិនា វត្តព្ពំ។ **អាគច្ឆេយ្យុំ យទិ សមាអាទិកា ចា**តិ "អាគច្ឆេយ្យុំ យទិ សមា"ឥច្ចាទយោ ឧបោសថេ វុត្តា គាថាយោ ច។ **ឯត្ថា**តិ ឯតិស្សំ បវារណាយំ។ អយមេវ ច អាហរណក្កមោ –

> អាគច្ឆេយ្យុំ យទិ សមា, បវារេន្តេវ ថោកិកា;
> បវារិតា តេ សុប្បវារិតា, អញ្ញេហិ ច បវារិយំ;
> បវារិតេសុ សកលា-យេកច្ចាយុដ្ឋិតាយ វា។
>
> បវារេយ្យុញ្ច តេ តេសំ, សន្តិកេ ពហុកា សចេ;
> កត្វា សព្ពវិកប្បេសុ, បុព្ពកិច្ចំ បុនុទ្ទិសេតិ។

"អាវាសិកានំ បន្នរសោ"តិអាទិកា គាថាយោ បន ឯត្ថាបិ សមានា។

៤៤៣. **ញត្តឹ វត្វា**តិ វក្ខមានគណញត្តឹ វត្វា។

៤៤៤. **សមុទីរិយា**តិ អញ្ញេ ទ្វេ តយោ វា វក្ខមានក្កមេន វត្តព្ពា។

៤៤៦-៨. កត្តព្ពំ កត្វាតិ យោជេតព្ពំ។ **កត្តព្ព**ន្តិ បុព្ពកិច្ចាទិកំ។ នវេនបិ "អហំ ភន្តេ...បេ.... បដិករិស្សាមី"តិ ថេរោ វត្តព្ពោតិ យោជេតព្ពំ។ **ឯវ**ន្តិ ឥទានិ វក្ខមានំ បរាមសតិ។

៤៤៩. **"យស្ស"**ន្តិអាទិ វុត្តនយត្តា ឧត្តានមេវ។

៤៥០. **គាថាយោ**តិ "វគ្គេ សមគ្គេ វគ្គោតិ, សញ្ញិនោ"តិអាទិកា ហេដ្ឋា វុត្តគាថាយោ វា។ អយំ បនេត្ថ វិសេសោ – **ករោតោ**តិ ឯត្ថ បវារណំ ករោតោតិ អត្ថោ គហេតព្ពោ។ តតិយ គាថាយ "ជាតិមោក្ខំ ន ឧទ្ទិសេ"តិ អបនេត្វា "នោ ករេយ្យ បវារណ"ន្តិ បទំ បក្ខិបិតព្ពំ។ ចតុត្ថគាថាយ "អនុបោសថេ"តិអាទិគាថាពន្ធំ អបនេត្វា "នេវ បវារណេ កាតុំ, សា កប្បតិ បវារណា"តិ បក្ខិបិតព្ពំ។ បញ្ចមគាថាយ "អឌ្ឍិតោបោសថាវាសា"តិ អបនេត្វា "បវារណាឋិតាវាសា"តិ បក្ខិបិតព្ពំ។

៤៥១. **សង្ឃម្ហិ បវារិតេវា**តិ បុរិមវស្សូបគតេ សង្ឃម្ហិ បវារិតេ ឯវ។ **បារិសុទ្ធិឧបោសថំ ករេយ្យា**តិ ន ឯកស្មឹ ឧបោសថគ្គេ ទ្វេ ញត្តិយោ ឋបេតព្ពាតិ អធិប្បាយោ។ បច្ឆិមិកាយ ឧបគន្ត្វា អបរិនិដ្ឋិតវស្សោ **អវុត្ថោ។ អនុបាគតោ**តិ វស្សំ អនុបាគតោ។ អយមេត្ថាធិប្បាយោ – បុរិមិកាយ វស្សំ ឧបគតា បញ្ច វា អតិរេកា វា បច្ឆិមិកាយ ឧបគតា តេហិ សមា វា ឩនតរា វា បុរិមិកាយ វា ឧបគតេហិ បច្ឆិមិកាយ ឧបគតា ថោកតរា ចេវ ហោន្តិ, សង្ឃប្បវារណាយ គណំ បូរេន្តិ សង្ឃប្បវារណាវសេន ញត្តឹ ឋបេត្វា, អថ ច ឧភោបិ ឯកតោ ហុត្វា សង្ឃំ ន បូរេន្តិ, គណំ បន បូរេន្តិ, គណញត្តឹ ឋបេត្វា បវារេតព្ពំ, បច្ឆា តេសំ សន្តិកេ បារិសុទ្ធិឧបោសថោ កាតព្ពោ។ យទិ បន បុរិមិកាយ ឯកោ, បច្ឆិមិកាយ ឯកោ, ឯកេន ឯកស្ស សន្តិកេ បវារេតព្ពំ, ឯកេន បារិសុទ្ធិឧបោសថោ កាតព្ពោ។ សចេ បុរិមេហិ វស្សូបគតេហិ បច្ឆា វស្សូបគតា ឯកេនបិ អធិកា សង្ឃំ បូរេន្តិ, បឋមំ ជាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិត្វា បច្ឆា តេសំ សន្តិកេ បវារេតព្ពន្តិ។ គណេបិ ឯសេវ នយោ។ ឯវមុបរិបិ យថាយោគំ ចិន្តនីយំ។

៤៥២. **ចាតុមាសិនិយា**តិ អបរកត្តិកបុណ្ណមាយំ។ **សង្ឃេន្ទា**តិ បឋមំ វស្សូបគតេន សង្ឃេន។ វុត្តា វស្សាយេហិ តេ **វុត្ថវស្សា**, បច្ឆិមវស្សូបគតា។ **សចេ អប្បតរា សិយុ**ន្តិ ឥមិនា យទិ អធិកតរា វា សមសមា វា ហោន្តិ, បវារណាញត្តិ ឋបេត្វា បច្ឆិមវស្សូបគតេហិ បឋមំ បវារិតេ បច្ឆា ឥតរេហិ បារិសុទ្ធិឧបោសថោ កាតព្ពោតិ ទីបេតីតិ។

បវារណានិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤៦. សំវរនិទ្ទេសវណ្ណនា

៤៥៣. សំវរណំ ចក្ខុទ្វារាទីនំ សតិកវាដេន បិទហនំ **សំវរោ**។ តត្ថ កិញ្ចាបិ ចក្ខុន្ទ្រិយេ សំវរោ នត្ថិ, ន ហិ ចក្ខុបសាទំ និស្សាយ សតិ ឧប្បជ្ជតិ, នេវ ភវង្គសមយេ អាវជ្ជនាទីនំ អញ្ញតរសមយេ, ជវនក្ខណេ បន ឧប្បជ្ជតីតិ តទា សំវរោ ហោតិ, ឯវំ ហោន្តោ បន សោ ចក្ខុទ្វារាទីនំ សំវរោតិ វុច្ចតិ។ **ចក្ខុសោតាទិភេទេហី**តិ ចក្ខុ ច សោតញ្ច, តានិ អាទិ យេសំ, តេវ ភេទា ចាតិ សមាសោ, តេហិ ទ្វារេហិ។ អភិជ្ឈាទិប្បវត្តិយា អច្ចន្តោបការកត្តា ករណត្ថេ ចេត្ថ តតិយា។ ឯតេន ចក្ខុសោតឃានជិវ្ហាកាយមនសង្ខាតានិ ទ្វារានិ វុត្តានិ។ **រូបសទ្ទាទិគោចរេ**តិ រូបសទ្ទគន្ធរសផោដ្ឋព្ពធម្មសង្ខាតេ វិសយេ។ **អភិជ្ឈាទោមនស្សាទិប្បវត្តិ**ន្តិ ឯត្ថ បរសម្បត្តិំ អភិមុខំ ឈាយតីតិ អភិជ្ឈា, ពលវតណ្ហា។ **អាទិ**-សទ្ទេន មិច្ឆាទិដ្ឋិអាទយោ អនេកេ អកុសលា ធម្មា សង្គហិតា។

៤៥៤. សកំ ចិត្តំ កិដ្ឋាទី ទុប្បសុំ វិយ និគ្គណ្ហេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។ **កិដ្ឋ**ន្តិ កិដ្ឋដ្ឋានេ ឧប្បន្នំ សស្សំ គហិតំ។ កិដ្ឋំ អទតីតិ **កិដ្ឋាទិ**, តំ។ **សម្បជានោ**តិ សាត្ថកសប្បាយគោចរអសម្មោហសង្ខាតេន ចតុសម្បជញ្ញេន សម្មា បជានោ។ ឥមិនា ឥន្ទ្រិយសំវរសីលំ កថិតំ។

សំវរនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤៧. សុទ្ធិនិទ្ទេសវណ្ណនា

៤៥៥. ទេសនា សំវរោ ឯដ្ឋិ បច្ចវេក្ខណន្តិ ភេទតោ សុទ្ធិ ចតុព្ពិធាតិ សម្ពន្ធោ។ “បច្ចវេក្ខណំ ភេទតោ”តិ វត្តព្ពេ និគ្គហិតលោបោ ទដ្ឋព្ពោ, ទេសនាសុទ្ធិ សំវរសុទ្ធិ បរិយេដ្ឋិសុទ្ធិ បច្ចវេក្ខណសុទ្ធីតិ ចតុព្ពិធាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តត្ថ សុជ្ឈតីតិ សុទ្ធិ, យថាធម្មំ ទេសនាយ សុទ្ធិ **ទេសនាសុទ្ធិ**។ វុដ្ឋានស្សាបិ ចេត្ថ ទេសនាយ ឯវ សង្គហោ ទដ្ឋព្ពោ។ មូលាបត្តីនំ បន អភិក្ខុតាបដិញ្ញាវ ទេសនាតិ ហេដ្ឋា វុត្តា, សាវស្ស បារាជិកាបន្នស្ស វិសុទ្ធិ នាម ហោតិ។ អយញ្ហិ យស្មា បារាជិកំ អាបន្នោ, តស្មា ភិក្ខុភាវេ ឋត្វា អភព្ពោ ឈានាទីនិ អធិគន្តុំ។ ភិក្ខុភាវោ ហិស្ស សគ្គន្តរាយោ ចេវ ហោតិ, មគ្គន្តរាយោ ច។ វុត្តញ្ហេតំ –

“សាមញ្ញំ ទុប្បរាមដ្ឋំ, និរយាយូបកឌ្ឍតី”តិ។ (ធ. ប. ៣១១);

អបរម្បិ វុត្តំ –

“សិថិលោ ហិ បរិព្ពាជោ, ភិយ្យោ អាកិរតេ រជ”ន្តិ។ (ធ. ប. ៣១៣);

ឥច្ចស្ស ភិក្ខុភាវោ វិសុទ្ធិ នាម ន ហោតិ។ យស្មា បន គិហិអាទិកោ ហុត្វា ទានសរណសីលសំវរាទីហិ សគ្គមគ្គំ វា ឈានវិមោក្ខមគ្គំ វា អារាធេតុំ ភព្ពោ ហោតិ, តស្មាស្ស គិហិអាទិភាវោ វិសុទ្ធិ នាម ហោតិ។ អធិដ្ឋានវិសិដ្ឋេន សំវរេន វិសុទ្ធិ **សំវរវិសុទ្ធិ**។ ធម្មេន សមេន បច្ចយានំ ឯដ្ឋិយា សុទ្ធិ **ឯដ្ឋិសុទ្ធិ**។ ចតូសុ បច្ចយេសុ បច្ចវេក្ខណេន សុទ្ធិ **បច្ចវេក្ខណសុទ្ធិ**។ “ចតុព្ពិធា បាតី”តិអាទីសុ **បាតិមោក្ខសំវរសម្មត**ន្តិ “បាតិមោក្ខសំវរោ”តិ សម្មតំ សីលំ។

៤៥៦. ចិត្តាធិដ្ឋានសំវរា សុជ្ឈតីតិ ឥន្ទ្រិយសំវរោ សំវរសុទ្ធីតិ វុត្តោតិ យោជនា។

៤៥៧. អនេសនំ បហាយ ធម្មេន ឧប្បាទេន្តស្ស ឯដ្ឋិយា សុទ្ធត្តា អាជីវនិស្សិតំ ឯដ្ឋិសុទ្ធីតិ វុត្តន្តិ សម្ពន្ធោ។ **ឧប្បាទេន្តស្សា**តិ បច្ចយេ ឧប្បាទេន្តស្ស។

៤៥៨. **បច្ចវេក្ខណសុជ្ឈនា**តិ ហេតុម្ហិ បញ្ចមីតិ។

សុទ្ធិនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤៨. សន្តោសនិទ្ទេសវណ្ណនា

៤៥៩. បំសុកូលំ បិណ្ឌិយាលោបោ រុក្ខមូលំ បូតិមុត្តភេសជ្ជន្តិ ឥមេ ចត្តារោ បច្ចយា អប្បគ្ឃនកតាយ អប្បា ចេវ កស្សចិបិ អាលយាភាវេន អនវជ្ជា ច គតគតដ្ឋានេ លព្ភមានតាយ សុលភា ចាតិ វុច្ចន្តិ, តេនាហ **“អប្បេនា”**តិអាទិ។ **មត្តញ្ញូ**តិ បរិយេសនប្បដិគ្គហណបរិភោគវិស្សជ្ជនេសុ ចតូសុ មត្តញ្ញុតាវសេន បមាណញ្ញូ។

៤៦០. កថំ សន្តុដ្ឋោតិ អាហ **“អតីត”**ន្តិអាទិ។ **បច្ចុប្បន្នេន យាបេន្តោ**តិ យថាលាភយថាពលយថាសារុប្បវសេន បច្ចុប្បន្នេន យថាវុត្តចតុព្ពិធបច្ចយេន យាបេន្តោតិ។

សន្តោសនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤៩. ចតុរារក្ខនិទ្ទេសវណ្ណនា

៤៦១-២. ពុទ្ធានុស្សតិ ...បេ.... មរណស្សតីតិ ឥមា ចតុរារក្ខា នាមាតិ សេសោ។ **អារកត្តាទិនា**តិ អារកភាវោ អារកត្តំ, តំ អាទិ យស្ស “អរីនំ ហតត្តា”តិអាទិកស្ស តំ **អារកត្តាទិ**។ តេន តេន មគ្គេន សវាសនានំ អរានំ ហតត្តា អារកា សព្ពកិលេសេហិ សុវិទូរវិទូរេ ឋិតោតិ អា-ការស្ស រស្សត្តំ, ក-ការស្ស ហ-ការំ សានុនាសិកំ កត្វា “អរហ”ន្តិ បទសិទ្ធិ វេទិតព្ពា។ “អារកា”តិ ច វុត្តេ សាមញ្ញជោតនាយ វិសេសេ អវដ្ឋានតោ, វិសេសត្ថិនា ច វិសេសស្ស អនុប្បយោជិតព្ពត្តា “កិលេសេហី”តិ លព្ភតិ។

សម្មាតិ អវិបរីតំ។ **សាម**ន្តិ សយមេវ, អបរនេយ្យោ ហុត្វាតិ អត្ថោ។ “សម្ពុទ្ធោ”តិ ហិ ឯត្ថ សំ-សទ្ទោ “សយ”ន្តិ ឯតស្ស អត្ថស្ស ពោធកោ ទដ្ឋព្ពោ។ **ពុទ្ធតោ**តិ ភាវប្បធានោយំ និទ្ទេសោ, ពុទ្ធត្តាតិ អត្ថោ។ “អរហំ” ឥតិ វា “សម្មាសម្ពុទ្ធោ” ឥតិ វា ភគវតោ នវភេទេ គុណេ យា បុនប្បុនំ អនុស្សតិ, សា ពុទ្ធានុស្សតីតិ យោជនា។ “សម្មាសម្ពុទ្ធោ ឥតី”តិ វត្តព្ពេ អ-ការោ សន្ធិវសេន អាគតោ។ **ឥតិ**-សទ្ទោ បនេត្ថ អាទិអត្ថោ, ឥច្ចាទីតិ អត្ថោ។ **នវភេទេ**តិ “អនុត្តរោ បុរិសទម្មសារថី”តិ ឯកតោ គហេត្វា។ ឯត្ថ បន ឧបចារោ ឧប្បជ្ជតិ, ន អប្បនា, តថា មរណស្សតិយំ។ ឥតរេសុ បន ឧភយម្បិ ឧប្បជ្ជតីតិ វេទិតព្ពំ។ ពុទ្ធានុស្សតិ។

៤៦៣-៤. **“សីមដ្ឋា”**តិអាទិនា មេត្តាភាវនំ ទស្សេតិ។ **សីមដ្ឋសង្ឃេ**តិ សីមាយំ តិដ្ឋតីតិ សីមដ្ឋោ , សោវ សង្ឃោ។ គោចរគាមម្ហិ ឥស្សរេ ជនេតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ មានុសេ ឧបាទាយ សព្ពសត្តេសូតិ យោជេតព្ពំ។ **តត្ថា**តិ តស្មិំ គាមេ។ សុខិតា ហោន្តុ អវេរាតិ បទច្ឆេទោ។ **អាទិនា**តិ “អព្យាបជ្ជា ហោន្តុ, អនីឃា ហោន្តុ, សុខី អត្តានំ បរិហរន្តូ”តិ ឥមិនា។ **បរិច្ឆិជ្ជ បរិច្ឆិជ្ជា**តិ “ឥមស្មិំ វិហារេ សព្ពេ ភិក្ខូ”តិអាទិនា ឯវម្បិ បរិច្ឆិន្ទិត្វា បរិច្ឆិន្ទិត្វា។ មេត្តាភាវនា។

៤៦៥-៦. ឥទានិ អសុភំ និទ្ទិសន្តោ សព្ពបឋមំ សាធេតព្ពំ សត្តវិធមុគ្គហកោសល្លំ **“វណ្ណោ”**ច្ចាទិនា ទស្សេតិ។ សត្តវិធញ្ហិ តំ នយតោ អាគតំ វាចាសជ្ឈាយមនសាសជ្ឈាយេហិ សទ្ធិំ។ តត្ថ បឋមំ វាចាយ សជ្ឈាយន្តេន ចត្តារិ តចបញ្ចកាទីនិ បរិច្ឆិន្ទិត្វា អនុលោមប្បដិលោមវសេន កាតព្ពំ។ យថា បន វចសា, តថេវ មនសាបិ សជ្ឈាយោ កាតព្ពោ។ វចសា សជ្ឈាយោ ហិ មនសា សជ្ឈាយស្ស បច្ចយោ។ សោ បន លក្ខណប្បដិវេធស្ស បច្ចយោ។ តត្ថ **វណ្ណោ** នាម កេសាទីនំ វណ្ណោ។ **សណ្ឋានំ** តេសំយេវ សណ្ឋានំ។ **ឱកាសោ** តេសំយេវ បតិដ្ឋោកាសោ។ **ទិសា** នាភិតោ ឧទ្ធំ ឧបរិមទិសា, អធោ ហេដ្ឋិមា។ **បរិច្ឆេទោ** នាម “អយំ កោដ្ឋាសោ ហេដ្ឋា ច ឧបរិ ច តិរិយញ្ច ឥមិនា នាម បរិច្ឆិន្នោ”តិ ឯវំ សភាគបរិច្ឆេទោ ចេវ “កេសា ន លោមា, លោមា ន កេសា”តិ ឯវំ អមិស្សកតាវសេន វិសភាគបរិច្ឆេទោ ច។ កេសាទិកោដ្ឋាសេ វវត្ថបេត្វាតិ សម្ពន្ធោ។ **វវត្ថបេត្វា**តិ វុត្តនយេន វវត្ថបេត្វា។

ឯវំ វវត្ថបេន្តេន យថាវុត្តំ សត្តវិធំ ឧគ្គហកោសល្លំ សម្បាទេត្វា អដ្ឋារសវិធំ មនសិការកោសល្លំ សម្បាទេតព្ពន្តិ ទស្សេតុំ **“អនុបុព្ពតោ”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ អប្បនាតោ តយោ ច សុត្តន្តាតិ ឥមេ ចត្តារោបិ នយតោ វាគតេ នាតិសីឃាទីសុ បក្ខិបិត្វា ទសវិធតា វេទិតព្ពា។ **អនុបុព្ពតោ**តិ សជ្ឈាយករណតោ បដ្ឋាយ អនុបដិបាដិយា។ **នាតិសីឃំ នាតិសណិកំ កត្វា**តិ កិរិយាវិសេសនំ។ **វិក្ខេបំ បដិពាហយ**ន្តិ កម្មដ្ឋានំ វិស្សជ្ជេត្វា ពហិទ្ធា បុថុត្តារម្មណេ ចេតសោ វិក្ខេបំ បដិពាហន្តោ។ **បណ្ណត្តិំ សមតិក្កម្មា**តិ យាយំ “កេសា លោមា”តិ បណ្ណត្តិ,

តំ អតិក្កមិត្វា, “បដិក្កូល”ន្តិ ចិត្តំ ឋបេត្វាតិ អធិប្បាយោ។ **អនុបុព្ពតោ មុញ្ចន្តស្សា**តិ យោ យោ កោដ្ឋាសោ ន ឧបដ្ឋាតិ, តំ តំ អនុក្កមេន មុញ្ចតោ, តស្ស “ភាវនា”តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ វេទិតព្ពោ។

៤៦៧. ឯវំ ឧភយកោសល្លំ សម្បាទេត្វា សព្ពកោដ្ឋាសេ វណ្ណាទិវសេន វវត្ថបេត្វា វណ្ណាទិវសេនេវ បញ្ចធា បដិក្កូលតា វវត្ថបេតព្ពាតិ ទស្សេតុំ **“វណ្ណា”**តិអាទិមាហ។ វណ្ណ...បេ.... ឱកាសេហិ កោដ្ឋាសេ បដិក្កូលាតិ ភាវនា អសុភន្តិ យោជនា។ តត្រ កេសា តាវ បកតិវណ្ណេន កាឡកា អទ្ទារិដ្ឋកវណ្ណា, សណ្ឋានតោ ទីឃវដ្ដតុលាទណ្ឌសណ្ឋានា, ទិសតោ ឧបរិមទិសាយ ជាតា, ឱកាសតោ ឧភោសុ បស្សេសុ កណ្ណចូឡិកាហិ, បុរតោ នឡាដន្តេន, បច្ឆតោ គឡវាដកេន បរិច្ឆិន្នា, សីសកដាហវេឋនអល្លចម្មំ កេសានំ ឱកាសោ។ បរិច្ឆេទតោ កេសា សីសវេឋនចម្មេ វីហគ្គមត្តំ បវិសិត្វា បតិដ្ឋិតេន ហេដ្ឋា អត្តនោ មូលតលេន, ឧបរិ អាកាសេន, តិរិយំ អញ្ញមញ្ញេន បរិច្ឆិន្នា។ ទ្វេ កេសា ឯកតោ នត្ថីតិ អយំ សភាគបរិច្ឆេទោ។ “កេសា ន លោមា, លោមា ន កេសា”តិ ឯវំ អវសេសឯកតឹសកោដ្ឋាសេហិ អមិស្សីកតា កេសា នាម បាដិយេក្កោ ឯកោ កោដ្ឋាសោតិ អយំ វិសភាគបរិច្ឆេទោ។ ឥទំ កេសានំ វណ្ណាទិតោ និច្ឆយនំ។ ឥទំ បន នេសំ វណ្ណាទិវសេន បញ្ចធា បដិក្កូលតោ និច្ឆយនំ – កេសា នាមេតេ វណ្ណតោបិ បដិក្កូលា អាសយតោបិ សណ្ឋានតោបិ គន្ធតោបិ ឱកាសតោបិ បដិក្កូលាតិ ឯវំ សេសកោដ្ឋាសានម្បិ យថាយោគំ វេទិតព្ពំ។

ឧទ្ធុមាតាទិវត្ថូសូតិ ឧទ្ធុមាតកវិនីលកវិបុព្ពកវិច្ឆិទ្ទកវិក្ខាយិតកវិក្ខិត្តកហតវិ- ក្ខិត្តកលោហិតកបុឡវកអដ្ឋិកសង្ខាតេសុ ទសេសុ អវិញ្ញាណកអសុភវត្ថូសុ អសុភាការំ គហេត្វា បវត្តា ភាវនា វា អសុភន្តិ សម្ពន្ធោ។ អសុភភាវនា។

៤៦៨. “មរណំ មេ ភវិស្សតី”តិ វា “ជីវិតំ មេ ឧបរុជ្ឈតី”តិ វា “មរណំ មរណ”ន្តិ វា យោនិសោ ភាវយិត្វានាតិ យោជនា។ **ជីវិត**ន្តិ រូបជីវិតិន្ទ្រិយញ្ច អរូបជីវិតិន្ទ្រិយញ្ច។ **យោនិសោ**តិ ឧបាយេន។ ឯវំ បវត្តយតោយេវ ហិ ឯកច្ចស្ស នីវរណានិ វិក្ខម្ភន្តិ, មរណារម្មណា សតិ សណ្ឋាតិ, ឧបចារប្បត្តមេវ កម្មដ្ឋានំ ហោតិ។

៤៦៩-៤៧០. យស្ស បន ឯត្តាវតា ន ហោតិ, តេន វធកបច្ចុបដ្ឋានាទីហិ អដ្ឋហាការេហិ មរណំ អនុស្សរិតព្ពន្តិ ទស្សេតុំ **“វធកស្សេវា”**តិអាទិមាហ។ **វធកស្ស ឥវ ឧបដ្ឋានា**តិ “ឥមស្ស សីសំ ឆិន្ទិស្សាមី”តិ អសឹ គហេត្វា គីវាយ សញ្ចារយមានស្ស វធកស្ស វិយ មរណស្ស ឧបដ្ឋានតោ។ **សម្បត្តីនំ វិបត្តិតោ**តិ ភោគសម្បត្តិយា ជីវិតសម្បត្តិយា ច វិនាសមរណសង្ខាតវិបត្តិតោ។ **ឧបសំហរតោ**តិ យសមហត្តតោ បុញ្ញមហត្តតោ ថាមមហត្តតោ ឥទ្ធិមហត្តតោ បញ្ញាមហត្តតោ បច្ចេកពុទ្ធតោ សម្មាសម្ពុទ្ធតោតិ ឥមេហិ សត្តហាការេហិ អត្តនោ ឧបសំហរណតោ ។ **កាយពហុសាធារណា**តិ អសីតិយា កិមិកុលានំ, អនេកសតានំ រោគានំ, ពាហិរានញ្ច អហិវិច្ឆិកាទីនំ មរណស្ស បច្ចយានំ សាធារណតោ។ **អាយុទុព្ពលតោ**តិ អស្សាសបស្សាសូបនិពទ្ធត្តា ឥរិយាបថូបនិពទ្ធត្តាទិនា អាយុនោ ទុព្ពលតោ។ **កាលវវត្ថានស្ស អភាវតោ**តិ “ឥមស្មឹយេវ កាលេ មរិតព្ពំ, ន អញ្ញស្មិ”ន្តិ ឯវំ កាលវវត្ថានស្ស អភាវតោ។ **អទ្ធានស្ស បរិច្ឆេទា**តិ “មនុស្សានំ ជីវិតស្ស បរិច្ឆេទោ នាម ឯតរហិ បរិត្តោ, អទ្ធា យោ ចិរំ ជីវតិ, សោ វស្សសតំ ជីវតី”តិ ឯវំ អទ្ធានស្ស កាលស្ស បរិច្ឆេទតោ។

ឯត្ថ បន កម្មដ្ឋានំ ភាវេត្វា វិបស្សនាយ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បត្តុកាមេន ពុទ្ធបុត្តេន យំ កាតព្ពំ, តំ អាទិកម្មិកស្ស កុលបុត្តស្ស វសេន អាទិតោ បដ្ឋាយ សង្ខេបេនោបទិស្សាម។ ចតុព្ពិធំ តាវ សីលំ សោធេតព្ពំ។ តត្ថ តិវិធា វិសុជ្ឈនា អនាបជ្ជនំ, អាបន្នវុដ្ឋានំ, កិលេសេហិ ច អប្បដិបីឡនំ។ ឯវំ វិសុទ្ធសីលស្ស ហិ ភាវនា សម្បជ្ជតិ។ យម្បិទំ ចេតិយង្គណវត្តាទីនំ វសេន អាភិសមាចារិកសីលំ វុច្ចតិ, តម្បិ សាធុកំ បរិបូរេតព្ពំ។ តតោ –

> “អាវាសោ ច កុលំ លាភោ, គណោ កម្មញ្ច បញ្ចមំ;
> អទ្ធានំ ញាតិ អាពាធោ, គន្ថោ ឥទ្ធីតិ តេ ទសា”តិ។ (វិសុទ្ធិ. ១.៤១) –

ឯវំ វុត្តេសុ ទសសុ បលិពោធេសុ យោ បលិពោធោ, យោ ឧបច្ឆិន្ទិតព្ពោ។ ឯវំ ឧបច្ឆិន្នបលិពោធេន –

> “បិយោ គរុ ភាវនីយោ, វត្តា ច វចនក្ខមោ;
> គម្ភីរញ្ច កថំ កត្តា, នោ ចាដ្ឋានេ និយោជកោ”តិ។ (អ. និ. ៧.៣៧) –

ឯវំ វុត្តលក្ខណំ អាចរិយំ ឧបសង្កមិត្វា កម្មដ្ឋានំ ឧគ្គហេតព្ពំ។ តំ ទុវិធំ ហោតិ សព្ពត្ថកកម្មដ្ឋានញ្ច បារិហារិយកម្មដ្ឋានញ្ច។ តត្ថ **សព្ពត្ថកកម្មដ្ឋានំ** នាម ភិក្ខុសង្ឃាទីសុ មេត្តា, មរណស្សតិ ច, “អសុភសញ្ញា”តិបិ ឯកេ។ ឯតំ បន តយំ សព្ពត្ថ អត្ថយិតព្ពំ ឥច្ឆិតព្ពន្តិ កត្វា, អធិប្បេតស្ស ច យោគានុយោគកម្មស្ស បទដ្ឋានត្តា

“សព្ពត្ថកកម្មដ្ឋាន”ន្តិ វុច្ចតិ។ អដ្ឋតឹសារម្មណេសុ បន យំ យស្ស ចរិតានុកូលំ, តំ តស្ស និច្ចំ បរិហរិតព្ពត្តា យថាវុត្តេនេវ នយេន “**បារិហារិយកម្មដ្ឋាន**”ន្តិ វុច្ចតិ, តតោ –

“មហាវាសំ នវាវាសំ, ជរាវាសញ្ច បន្ថនឹ;
សោណ្ឌឹ បណ្ណញ្ច បុប្ផញ្ច, ផលំ បត្ថិតមេវ ច។

“នគរំ ទារុនា ខេត្តំ, វិសភាគេន បដ្ដនំ;
បច្ចន្តសីមាសប្បាយំ, យត្ថ មិត្តោ ន លព្ភតិ។

“អដ្ឋារសេតានិ ឋានានិ, ឥតិ វិញ្ញាយ បណ្ឌិតោ;
អារកា បរិវជ្ជេយ្យ, មគ្គំ សប្បដិភយំ យថា”តិ។ (វិសុទ្ធិ. ១.៥២) –

វុត្តអដ្ឋារសសេនាសនទោសវជ្ជិតំ “ឥធ, ភិក្ខវេ, សេនាសនំ នាតិទូរំ ហោតិ នច្ចាសន្នំ គមនាគមនសម្បន្នំ ទិវា អប្បាកិណ្ណំ រត្តឹ អប្បសទ្ទំ អប្បនិគ្ឃោសំ អប្បឌំសមកសវាតាតបសរីសបសម្ផស្សំ។ តស្មឹ ខោ បន សេនាសនេ វិហរន្តស្ស អប្បកសិរេនេវ ឧប្បជ្ជន្តិ ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារា។ តស្មឹ ខោ បន សេនាសនេ ថេរា ភិក្ខូ វិហរន្តិ ពហុស្សុតា អាគតាគមា ធម្មធរា វិនយធរា មាតិកាធរា។ តេ កាលេន កាលំ ឧបសង្កមិត្វា បរិបុច្ឆតិ បរិបញ្ហតិ ‘ឥទំ ភន្តេ កថំ, ឥមស្ស កោ អត្ថោ’តិ។ តស្ស តេ អាយស្មន្តោ អវិវដញ្ចេវ វិវរន្តិ, អនុត្តានីកតញ្ច ឧត្តានី ករោន្តិ, អនេកវិហិតេសុ ច កង្ខាឋានីយេសុ ធម្មេសុ កង្ខំ បដិវិនោទេន្តិ។ ឯវំ ខោ, ភិក្ខវេ, សេនាសនំ បញ្ចង្គសមន្នាគតំ ហោតី”តិ (អ. និ. ១០.១១) វុត្តបញ្ចង្គសមន្នាគតំ សេនាសនំ ឧបគម្ម តត្ថ វសន្តេន “ទីឃានិ កេសលោមនខានិ ឆិន្ទិតព្ពានិ, ជិណ្ណចីវរេសុ អគ្គឡអនុវាតបរិភណ្ឌទាននាទិនា ទឡ្ហីកម្មំ វា តន្តច្ឆេទាទីសុ តុន្នកម្មំ វា កាតព្ពំ, កិលិដ្ឋានិ រជិតព្ពានិ, សចេ បត្តេ មលំ ហោតិ, បត្តោ បចិតព្ពោ, មញ្ចបីឋាទីនិ សោធេតព្ពានី”តិ ឯវំ វុត្តខុទ្ទកបលិពោធេន កតភត្តកិច្ចេន ភត្តសម្មទំ វិនោទេត្វា រតនត្តយគុណានុស្សរណេន ចិត្តំ សម្បហំសេត្វា អាចរិយុគ្គហតោ ឯកបទម្បិ អសម្មុយ្ហន្តេន មនសិ កាតព្ពន្តិ។

ចតុរារក្ខនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥០. *វិបស្សនានិទ្ទេសវណ្ណនា*

៤៧១-២. **នាមរូប**ន្តិ ចិត្តចេតសិកសង្ខាតំ នាមញ្ច អដ្ឋវីសតិវិធំ រូបញ្ច។ “នមនលក្ខណំ នាមំ, រុប្បនលក្ខណំ រូបំ, នាមរូបតោ ន អញ្ញោ អត្តាទិកោ កោចិ អត្ថី”តិ ឯវំ ឈានលាភី ចេ, ឈានតោ វុដ្ឋាយ ឈានគតំ វា វិបស្សនាយានិកោ ចេ, បកិណ្ណកភូតំ នាមរូបំ បរិគ្គហេត្វា។ បាតិមោក្ខសំវរាទិ សីលវិសុទ្ធិ, ចតុរារក្ខវសេន ទីបិតា សោបចារសមាធិសង្ខាតា ចិត្តវិសុទ្ធិ ច វុត្តាវ នាមាតិ ឥមិនា ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិ កថិតា។ តតោ តស្ស បច្ចយញ្ច បរិគ្គហេត្វាតិ សម្ពន្ធោ។ **តស្ស បច្ចយ**ន្តិ “បដិសន្ធិក្ខណេ នាមរូបទ្វយមេវ អវិជ្ជាតណ្ហាឧបាទានកម្មេហិ ឧប្បជ្ជតិ, ន ឥស្សរាទិការណេនា”តិអាទិនា តស្ស ការណំ, ឥមិនា កង្ខាវិតរណវិសុទ្ធិ ទស្សិតា។

ហុត្វា អភាវតោ អនិច្ចាតិ សព្ពេបិ នាមរូបសង្ខារា ឧប្បជ្ជិត្វា អភាវាបជ្ជនតោ អនិច្ចា។ **ឧទយព្ពយបីឡនា ទុក្ខា**តិ ឧប្បាទនិរោធវសេន បីឡនតោ ទុក្ខា។ **អវសវត្តិត្តា អនត្តា**តិ អត្តនោ វសេ អវត្តនតោ អនត្តាតិ ឯវំ សង្ខារេហិ សទ្ធឹ តិលក្ខណំ អារោបេត្វា។ **បុនប្បុនំ សម្មសន្តោ**តិ យថាវុត្តនយេន សម្មសន្តោ សមថយានិកោ វិបស្សនាយានិកោ ច យោគាវចរោ។ ឥមិនា មគ្គាមគ្គញាណទស្សនវិសុទ្ធិ, បដិបទាញាណទស្សនវិសុទ្ធិ ច ទស្សិតា។ សង្ខារានមេវ ហិ ឧទយព្ពយាទិនានុបស្សនតោ ឧទយព្ពយភង្គភយអាទីនវនិព្ពិទាមុញ្ចិតុកម្យតាបដិសង្ខានុបស្សនាស- ង្ខារុបេក្ខាញាណសង្ខាតស្ស អដ្ឋវិធស្ស ញាណស្ស វសេន សិខាប្បត្តំ វិបស្សនាញាណំ បដិបទាញាណទស្សនវិសុទ្ធិ នាម។ **អនុបុព្ពេន សព្ពសំយោជនក្ខយំ បាបុណេយ្យា**តិ ឥមិនា ញាណទស្សនវិសុទ្ធិ ទស្សិតា។ **សព្ពសំយោជនក្ខយ**ន្តិ ឱរម្ភាគិយានំ បញ្ចន្នំ សំយោជនានំ ហេដ្ឋាមគ្គត្តយេន ខេបិតត្តា, ឥតរេសំ ឧទ្ធម្ភាគិយានំ សំយោជនានំ ខេបិតត្តា ច សព្ពេសំ សំយោជនានំ ខយន្តេ ជាតំ អរហត្តមគ្គំ។

និគមនកថាវណ្ណនា

៤៧៣. យស្មា ការណា យា សិក្ខនា, អយំ ភិក្ខុកិច្ចំ, **អតោ** តស្មា ការណាតិ អត្ថោ។

៤៧៤. **និច្ចសោ លោកវិចារិនោ**តិ និច្ចំ លោកេ វិចរតោ។ មាលុតស្សេវ បរិស្សមោ ន សម្ភោតីតិ យោជនា។ **មាលុតស្សេវា**តិ វាតស្ស ឥវ។ **ន សម្ភោតី**តិ ន ហោតិ។

៤៧៥-៦. តម្ពបណ្ណិ ឯវ តម្ពបណ្ណិយោ, កេតុ វិយ កេតុ, តម្ពបណ្ណិយេ កេតូតិ តប្បុរិសោ។ តេន រចិតា ធម្មវិនយញ្ញុបសំសិតា អយំ ខុទ្ទសិក្ខា បរិមាណតោ គាថានំ បញ្ចមត្តេហិ សតេហិ ឯត្តាវតា និដ្ឋានមុបាគតាតិ សម្ពន្ធោ។

និគមនកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

និគមនកថា

> ការាបិតេតិរុចិរេ បវរេ វិហារេ;
> មានាធិការិបុរិនា គរុនា គុណេន;
> វស្សំ វសំ ទមិឡសោ វិធហំ អកាសិ;
> អាកង្ខជីក ជិនសាសនសម្បវុទ្ធឹ។
>
> បុញ្ញេន សត្ថរចនាជនិតេន តេន;
> សម្ពុទ្ធសាសនវរោទយការណេន;
> លោកាមិសេសុ បន មេ សមយំ អលគ្គោ;
> សម្ពុទ្ធសាសនវរោទយមាចរេយ្យំ។
>
> អត្ថេសុ អក្ខរបទេសុ វិនិច្ឆយេសុ;
> បុព្ពាបរេសុ លិខិតំ ខលិតំ យទត្ថិ;
> ឱហាយ ខន្តុមរហន្តិ វទន្តុ សន្តោ;
> ទិដ្ឋាបរាធមថ វា កិមុលាលនេន។
>
> យេនន្តគន្ថរតនាករមន្ថនេន;
> មន្ថាចលោល្លសិតញាណវរេន លទ្ធា;
> សារាមតាតិសុខិតា សុខយន្តិ ចញ្ញេ;
> តេ មេ ជយន្តុ គរវោ គរវោ គុណេហិ។
>
> បរត្ថសម្បាទនតោ, បុញ្ញេនាធិគតេនហំ;
> បរត្ថសម្បាទនកោ, ភវេយ្យំ ជាតិជាតិយំ។

សិស្សោ អាហ –

> បរមប្បិច្ឆតានេកសន្តោសោបសមេសិនំ;
> សុចិសល្លេខវុត្តីនំ, សទារញ្ញនិវាសិនំ។
>
> សាសនុជ្ជោតការីនំ, អាចេរត្តមុបាគតំ;
> ឧទុម្ពរគិរិខ្យាតយតីនំ យតិបុង្គវំ។
>
> មេធង្ករ ឥតិ ខ្យាតនាមធេយ្យំ តបោធនំ;
> ថេរំ ថិរទយាមេធានិធានំ សាធុបូជិតំ។
>
> សិស្សំ សហាយមាគម្ម, កល្យាណមិត្តមត្តនោ;
> សោធេតុំ សាសនំ សត្ថុ, បរក្កមមកាសិ យោ។
>
> សុសទ្ទសិទ្ធឹ យោ យោគនិច្ឆយំ សព្ភិ វណ្ណិតំ;
> អកា សុពោធាលង្ការំ, វុត្តោទយមនាកុលំ។

សង្ឃរក្ខិតនាមេន, មហាថេរេន ធីមតា;
និវាសភូតេនានេកគុណានប្បិច្ឆតាទិនំ។

តេនេវ រចិតា សាធុ, សាសនោទយការិនា;
ខុទ្ទសិក្ខាយ ដីកាបិ, សុមង្គលប្បសាទនី។

និគមនកថា និដ្ឋិតា។

ឥតិ សុមង្គលប្បសាទនី នាម

ខុទ្ទសិក្ខា-អភិនវដីកា សមត្តា។

។ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

មូលសិក្ខា

គន្ថារម្ភកថា

នត្វា នាថំ បវក្ខាមិ, មូលសិក្ខំ សមាសតោ;
ភិក្ខុនា នវកេនាទោ, មូលភាសាយ សិក្ខិតុំ។

១. បារាជិកនិទ្ទេសោ

១. សំ និមិត្តំ បវេសន្តោ, ភិក្ខុ មគ្គត្តយេ ចុតោ;
បវេសនដ្ឋិតុទ្ធារ-បវិដ្ឋេ ចេបិ សាទិយំ។

២. អទិន្នំ មានុសំ ភណ្ឌំ, ថេយ្យាយេកេន អាទិយំ;
បញ្ចវីសាវហារេសុ, គរុកំ ចេ ចុតោ ភវេ។

៣. អាទិយន្តោ ហរន្តោវ-ហរន្តោបិរិយាបថំ;
វិកោបេន្តោ តថា ឋានា, ចាវេន្តោបិ បរាជិកោ។

៤. តត្ថ នានេកភណ្ឌានំ, បញ្ចកានំ វសា បន;
អវហារា ទសញ្ចេតិ, វិញ្ញាតព្ពា វិភាវិនា។

៥. សាហត្ថាណត្តិកោ ចេវ, និស្សគ្គោ ចាត្ថសាធកោ;
ធុរនិក្ខេបនញ្ចេវ, ឥទំ សាហត្ថបញ្ចកំ។

៦. បុព្ពសហប្បយោគោ ច, សំវិធាហរណម្បិ ច;
សង្កេតកម្មំ និមិត្តំ, បុព្ពប្បយោគបញ្ចកំ។

៧. ថេយ្យាបសយ្ហបរិកប្ប-ប្បដិច្ឆន្នកុសាទិកា;
អវហារា ឥមេ បញ្ច, វិញ្ញាតព្ពា វិភាវិនា។

៨. មនុស្សបាណំ បាណោតិ, ជានំ វធកចេតសា;
ជីវិតា យោ វិយោជេតិ, សាសនា សោ បរាជិតោ។

៩. ឈានាទិភេទំ ហទយេ អសន្តំ,
អញ្ញបទេសញ្ច វិនាធិមានំ;
មនុស្សជាតិស្ស វទេយ្យ ភិក្ខុ,
ញាតក្ខណេ តេន បរាជិកោ ភវេតិ។

២. គរុកាបត្តិនិទ្ទេសោ

១០. មោចេតុកាមចិត្តេន, ឧបក្កម្ម វិមោចយំ;
សុក្កមញ្ញត្រ សុបិនា, សមណោ គរុកំ ផុសេ។

១១. កាយសំសគ្គរាគេន , មនុស្សិត្ថឹ បរាមសំ;
ឥត្ថិសញ្ញី ឧបក្កម្ម, សមណោ គរុកំ ផុសេ។

១២. ទុដ្ឋុល្លវាចស្សាទេន, មគ្គំ វារព្ភ មេថុនំ;
ឱភាសន្តោ មនុស្សិត្ថឹ, សុណមានំ គរុំ ផុសេ។

១៣. វណ្ណំ វត្វាត្តនោកាម-បារិចរិយាយ មេថុនំ;
ឥត្ថឹ មេថុនរាគេន, យាចមានោ គរុំ ផុសេ។

១៤. សន្ទេសំ បដិគ្គណ្ហិត្វា, បុរិសស្សិត្ថិយាបិ វា;
វីមំសិត្វា ហរំបច្ចា, សមណោ គរុកំ ផុសេ។

១៥. ចាវេតុកាមោ ចោទេន្តោ, អមូលន្តិមវត្ថុនា;
ចោទាបយំ វា សមណោ, សុណមានំ គរុំ ផុសេ។

១៦. លេសមត្តំ ឧបាទាយ, អមូលន្តិមវត្ថុនា;
ចាវេតុកាមោ ចោទេន្តោ, សុណមានំ គរុំ ផុសេតិ។

៣. និស្សគ្គិយនិទ្ទេសោ

១៧. វិកប្បនមធិដ្ឋាន-មកត្វា កាលចីវរំ;
ទសាហមតិមាបេតិ, តស្ស និស្សគ្គិយំ សិយា។

១៨. ភិក្ខុសម្មុតិយាញ្ញត្រ, តិចីវរមធិដ្ឋិតំ;
ឯកាហមតិមាបេតិ, និស្សគ្គិ សមយំ វិនា។

១៩. អញ្ញាតិកា ភិក្ខុនិយា, បុរាណចីវរំ បន;
ធោវាបេតិ រជាបេតិ, អាកោដាបេតិ តំ សិយា។

២០. អញ្ញាតិកា ភិក្ខុនិយា, ហត្ថតោ កិញ្ចិ មូលកំ;
អទត្វា ចីវរាទានេ, និស្សគ្គិយមុទីរិតំ។

២១. អប្បវារិតមញ្ញាតឹ, វិញ្ញាបេន្តស្ស ចីវរំ;
អញ្ញត្រ សមយា តស្ស, និស្សគ្គិយមុទីរិតំ។

២២. រជតំ ជាតរូបំ វា, មាសកំ វា កហាបណំ;
គណ្ហេយ្យ វា គណ្ហាបេយ្យ, និស្សគ្គិ សាទិយេយ្យ វា។

២៣. បរិវត្តេយ្យ និស្សគ្គិ, រជតាទិ ចតុព្ពិធំ;
កប្បិយំ កប្បិយេនាបិ, ឋបេត្វា សហធម្មិកេ។

២៤. វិកប្បនមធិដ្ឋាន-មកត្វាន បមាណិកំ;
ទសាហមតិមាបេតិ, បត្តំ និស្សគ្គិយំ សិយា។

២៥. បញ្ចពន្ធនតោ ឩន-បត្តេ សតិ បរំ បន;
វិញ្ញាបេតិ នវំ បត្តំ, តស្ស និស្សគ្គិយំ សិយា។

២៦. បដិគ្គហេត្វា ភុញ្ជន្តោ, សប្បិតេលាទិកំ បន;
សត្តាហមតិមាបេតិ, តស្ស និស្សគ្គិយំ សិយា។

២៧. ភិក្ខុស្ស ចីវរំ ទត្វា, អច្ឆិន្ទន្តស្ស តំ បុន;
សកសញ្ញាយ និស្សគ្គិ, អច្ឆិន្ទាបយតោបិ វា។

២៨. អប្បវារិតមញ្ញាតឹ , សុត្តំ យាចិយ ចីវរំ;
វាយាបេន្តស្ស និស្សគ្គិ, វិនា ញាតិប្បវារិតេ។

២៩. ជានន្តោ ភិក្ខុ សង្ឃស្ស, លាភំ បរិណតំ បន;
អត្តនោ បរិណាមេតិ, តស្ស និស្សគ្គិយំ សិយាតិ។

៤. បាចិត្តិយនិទ្ទេសោ

៣០. សម្បជានមុសាវាទេ, បាចិត្តិយមុទីរិតំ;
ភិក្ខុញ្ច ឱមសន្តស្ស, បេសុញ្ញហរណេបិ ច។

៣១. ឋបេត្វា ភិក្ខុនី ភិក្ខុំ, អញ្ញេន បិដកត្តយំ;
បទសោធម្មំ ភណន្តស្ស, បាចិត្តិយមុទីរិតំ។

៣២. អនុបសម្បន្នេនេវ, សយិត្វាន តិរត្តិយំ;
បាចិត្តិ សហសេយ្យាយ, ចតុត្ថត្ថង្គតេ បុន។

៣៣. ឥត្ថិយា ឯករត្តម្បិ, សេយ្យំ កប្បយតោបិ វា;
ទេសេន្តស្ស វិនា វិញ្ញុំ, ធម្មញ្ច ឆប្បទុត្តរិ។

៣៤. ទុដ្ឋុល្លំ ភិក្ខុនោ វត្ថុំ, ភិក្ខុសម្មុតិយា វិនា;
អភិក្ខុនោ វទន្តស្ស, បាចិត្តិយមុទីរិតំ។

៣៥. ខណេយ្យ វា ខណាបេយ្យ, បថវិញ្ច អកប្បិយំ;
ភូតគាមំ វិកោបេយ្យ, តស្ស បាចិត្តិយំ សិយា។

៣៦. អជ្ឈោកាសេ តុ មញ្ចាទី, កត្វា សន្ថរណាទិកំ;
សង្ឃិកំ យាតិ បាចិត្តិ, អកត្វាបុច្ឆនាទិកំ។

៣៧. សង្ឃិកាវសថេ សេយ្យំ, កត្វា សន្ថរណាទិកំ;
អកត្វាបុច្ឆនាទី យោ, យាតិ បាចិត្តិ តស្សបិ។

៣៨. ជានំ សប្បាណកំ តោយំ, បាចិត្តិ បរិភុញ្ជតោ;
អញ្ញាតិកា ភិក្ខុនិយា, ឋបេត្វា បារិវត្តកំ។

៣៩. ចីវរំ ទេតិ បាចិត្តិ, ចីវរំ សិព្វតោបិ ច;
អតិរិត្តំ អការេត្វា, បវារេត្វាន ភុញ្ជតោ។

៤០. ភិក្ខុំ អាសាទនាបេក្ខោ, បវារេតិ បវារិតំ;
អនតិរិត្តេន ភុត្តេ តុ, បាចិត្តិយមុទីរិតំ។

៤១. សន្និធិភោជនំ ភុញ្ជេ, វិកាលេ យាវកាលិកំ;
ភុញ្ជតោ វាបិ បាចិត្តិ, អគិលានោ បណីតកំ។

៤២. វិញ្ញាបេត្វាន ភុញ្ជេយ្យ, សប្បិភត្តាទិកម្បិ ច;
អប្បដិគ្គហិតំ ភុញ្ជេ, ទន្តកដ្ឋោទកំ វិនា។

៤៣. តិត្ថិយស្ស ទទេ កិញ្ចិ, ភុញ្ជិតព្ពំ សហត្ថតោ;
និសជ្ជំ វារហោ កប្បេ, មាតុគាមេន ចេកតោ។

៤៤. សុរាមេរយបានេបិ, បាចិត្តិយមុទីរិតំ;
អង្គុលិបតោទកេ ចាបិ, ហសធម្មេបិ ចោទកេ។

៤៥. អនាទរេបិ បាចិត្តិ, ភិក្ខុំ ភីសយតោបិ វា;
ភយានកំ កថំ កត្វា, ទស្សេត្វា វា ភយានកំ។

៤៦. ឋបេត្វា បច្ចយំ កិញ្ចិ, អគិលានោ ជលេយ្យ វា;
ជោតី ជលាបយេយ្យាបិ, តស្ស បាចិត្តិយំ សិយា។

៤៧. កប្បពិន្ទុមនាទាយ, នវចីវរភោគិនោ;
ហសាបេក្ខស្ស បាចិត្តិ, ភិក្ខុនោ ចីវរាទិកំ។

៤៨. អបនេត្វា និធេន្តស្ស, និធាបេន្តស្ស វា បន;
ជានំ បាណំ មារេន្តស្ស, តិរច្ឆានគតម្បិ ច។

៤៩. ឆាទេតុកាមោ ឆាទេតិ, ទុដ្ឋុល្លំ ភិក្ខុនោបិ ច;
គាមន្តរគតស្សាបិ, សំវិធាយិត្ថិយា សហ។

៥០. ភិក្ខុំ បហរតោ វាបិ, តលសត្តិកមុគ្គិរេ;
ចោទេតិ វា ចោទាបេតិ, គរុកាមូលកេនបិ។

៥១. កុក្កុច្ចុប្បាទនេ ចាបិ, ភណ្ឌនត្ថាយុបស្សុតី;
សោតុំ ភណ្ឌនជាតានំ, យាតិ បាចិត្តិយំ សិយា។

៥២. សង្ឃស្ស លាភំ បរិណាមិតំ តុ,

នាមេតិ យោ តំ បរបុគ្គលស្ស;
បុច្ឆំ អកត្វាបិ ច សន្តភិក្ខុំ,
បាចិត្តិ តាមស្ស គតេ វិកាលេតិ។

៥. បកិណ្ណកនិទ្ទេសោ

៥៣. សង្ឃិកំ គរុភណ្ឌំ យោ, ទេតិ អញ្ញស្ស ឥស្សរោ;
ថុល្លច្ចយំ យថាវត្ថុំ, ថេយ្យា បារាជិកាទិបិ។

៥៤. កុសាទិមយចីរានិ, កម្ពលំ កេសវាលជំ;
សមយំ វិនា ធារយតោ, លូកបក្ខាជិនក្ខិបំ។

៥៥. សត្ថកម្មេ វត្ថិកម្មេ, សំ និមិត្តញ្ច ឆិន្ទតោ;
ថុល្លច្ចយំ មនុស្សានំ, មំសាទិភោជនេបិ វា។

៥៦. កទលេរកក្កុទុស្សានិ , បោត្ថកំ សព្ពនីលកំ;
សព្ពបីតាទិកញ្ចាបិ, ធារយន្តស្ស ទុក្កដំ។

៥៧. ហត្ថិស្សុរគសោណានំ, សីហព្យគ្ឃច្ឆទីបិនំ;
តរច្ឆស្ស ច មំសាទី, ឧទ្ទិស្សកតកម្បិ ច។

៥៨. អនាបុច្ឆិតមំសញ្ច, ភុញ្ជតោ ទុក្កដំ សិយា;
យាគានុបុព្ពំ ហិត្វាន, ទកតិត្ថាទិកំ វជេ។

៥៩. សហសា វុព្ដជិត្វាន, បរិសេ និក្ខមេយ្យ វា;
វច្ចបស្សាវកុដិកំ, វិនា ឧក្កាសិកំ វិសេ។

៦០. និត្ថុនន្តោ ករេ វច្ចំ, ទន្តកដ្ឋញ្ច ខាទយំ;
វច្ចបស្សាវទោណីនំ, ពហិ វច្ចាទិកំ ករេ។

៦១. ខរេន ចាវលេខេយ្យ, កដ្ឋំ បាតេយ្យ កូបកេ;
ឩហតញ្ច ន ធោវេយ្យ, ឧក្លាបញ្ច ន សោធយេ។

៦២. ទកកិច្ចំ ករោន្តស្ស, កត្វា “ចបុចបូ”តិ ច;
អនជ្ឈិដ្ឋោវ ថេរេន, បាតិមោក្ខម្បិ ឧទ្ទិសេ។

៦៣. អនាបុច្ឆាយ បញ្ហស្ស, កថនេ វិស្សជ្ជនេបិ ច;
សជ្ឈាយករណេ ទីប-ជាលនេ វិជ្ឈាបនេបិ ច។

៦៤. វាតបានកវាដានិ, វិវរេយ្យ ថកេយ្យ វា;
វន្ទនាទី ករេ នគ្គោ, គមនំ ភោជនាទិកំ។

៦៥. បរិកម្មំ ករេ ការេ, តិបដិច្ឆន្នកំ វិនា;
កាយំ នហាយំ ឃំសេយ្យ, កុដ្ដេ ថម្ភេ តរុម្ហិ វា។

៦៦. កុរុវិន្ទកសុត្តេន, អញ្ញមញ្ញស្ស កាយតោ;
អគិលានោ ពហារាមេ, ចរេយ្យ សឧបាហនោ។

៦៧. ឧបាហនំ យោ ធារេតិ, សព្ពនីលាទិកម្បិ ច;
និមិត្តំ ឥត្ថិយា រត្តោ, មុខំ វា ភិក្ខុទាយិយា។

៦៨. ឧជ្ឈានសញ្ញី អញ្ញស្ស, បត្តំ វា អត្តនោ មុខំ;
អាទាសាទិម្ហិ បស្សេយ្យ, ឧច្ចាសនមហាសនេ។

៦៩. និសជ្ជាទី ករោន្តស្ស, ទុក្កដំ វន្ទនេបិ ច;
ឧក្ខិត្តានុបសម្បន្ន-នានាសំវាសកាទិនំ។

៧០. ឯកតោ បណ្ឌកិត្ថីហិ, ឧភតោព្យញ្ជនេន វា;
ទីឃាសនេ និសីទេយ្យ, អទីឃេ អាសនេ បន។

៧១. អសមានាសនិកេន, មញ្ចបីឋេ សយេយ្យ វា;
កុលសង្គហត្ថំ ទទតោ, ផលបុប្ផាទិកម្បិ ច។

៧២. គន្ថិមាទី ករេ ការេ, ជិនវារិតបច្ចយេ;
បរិភុញ្ជេយ្យ អព្យត្តោ, អនិស្សាយ វសេយ្យ វា។

៧៣. អនុញ្ញាតេហិ អញ្ញស្ស, ភេសជ្ជំ វា ករេ វទេ;
ករេ សាបត្តិកោ ភិក្ខុ, ឧបោសថប្បវារណំ។

៧៤. ទ្វារពន្ធាទិកេ ឋានេ, បរិវត្តកវាដកំ;
អបិធាយ វិនាភោគំ, និយោគំ វា សយេ ទិវា។

៧៥. ធញ្ញិត្ថិរូបរតនំ, អាវុធិត្ថិបសាធនំ;
តូរិយភណ្ឌំ ផលំ រុក្ខេ, បុព្ពណ្ណាទិញ្ច អាមសេ។

៧៦. សសិត្ថោទកតេលេហិ, ផណហត្ថផណេហិ វា;
កេសមោសណ្ឋនេកស្មិំ, ភាជនេ ភោជនេបិ ច។

៧៧. ឯកត្ថរណបាវុរណា, សយេយ្យុំ ទ្វេកមញ្ចកេ;
ទន្តកដ្ឋញ្ច ខាទេយ្យ, អធិកូនំ បមាណតោ។

៧៨. យោជេតិ វា យោជាបេតិ, នច្ចំ គីតញ្ច វាទិតំ;
ទស្សនំ សវនំ តេសំ, ករោន្តស្ស ច ទុក្កដំ។

៧៩. វីហាទិរោបិមេ ចាបិ, ពហិបាការកុដ្ដកេ;
វច្ចាទិឆឌ្ឌនាទិម្ហិ, ទីឃកេសាទិធារណេ។

៨០. នខមដ្ឋករណាទិម្ហិ, សម្ពាធេ លោមហារណេ;
បរិកម្មកតំ ភូមឹ, អក្កមេ សឧបាហនោ។

៨១. អធោតអល្លបាទេហិ, សង្ឃិកំ មញ្ចបីឋកំ;
បរិកម្មកតំ ភិត្តឹ, អាមសន្តស្ស ទុក្កដំ។

៨២. សង្ឃាដិយាបិ បល្លត្ថេ, ទុប្បរិភុញ្ជេយ្យ ចីវរំ;
អកាយពន្ធនោ គាមំ, វជេ កត្វាន វច្ចកំ។

៨៣. នាចមេយ្យ ទកេ សន្តេ, សមាទេយ្យ អកប្បិយេ;
ទេសនារោចនាទិម្ហិ, សភាគាបត្តិយាបិ ច។

៨៤. ន វសេ វស្សំ វិសំវាទេ, សុទ្ធចិត្តេ បដិស្សវំ;
វស្សំ វសិត្វា គមនេ, អននុញ្ញាតកិច្ចតោ។

៨៥. វិនាបទំ គរុស្សន្ទំ, បោរិសម្ហាភិរូហណេ;
អបរិស្សាវនោទ្ធានំ, វជេ តំ យាចតោ ន ទេ។

៨៦. អត្តនោ ឃាតនេ ឥត្ថិ-រូបាទី ការយេយ្យ វា;
ហិត្វា មាលាទិកំ ចិត្តំ, ជាតកាទី សយំ ករេ។

៨៧. ភុញ្ជន្តមុដ្ឋបេ តស្ស, សាលាទីសុ និសីទតោ;
វុឌ្ឍានំ បន ឱកាសំ, អទត្វា វាបិ ទុក្កដំ។

៨៨. យានាទិមភិរូហេយ្យ, កល្លកោ រតនត្តយំ;
អារព្ភ វទេ ទវញ្ញ-បរិសាយោបលាលនេ។

៨៩. កាយាទី វិវរិត្វាន, ភិក្ខុនីនំ ន ទស្សយេ;

វាចេ លោកាយតំ បលិតំ, គណ្ហេយ្យ គណ្ហាបេយ្យ វា។

៩០. យត្ថ កត្ថចិ បេឡាយំ, ភុញ្ជតោ បត្តហត្ថកោ;
វាតបានកវាដំ វា, បណាមេ សោទកម្បិ ច។

៩១. ឧណ្ហេយ្យ បដិសាមេយ្យ, អតិឧណ្ហេយ្យ វោទកំ;
ឋបេយ្យ ភូមិយំ បត្តំ, អង្កេ វា មញ្ចបីឋកេ។

៩២. មិឌ្ឍន្តេ បរិភណ្ឌន្តេ, បាទេ ឆត្តេ ឋបេតិ វា;
ចលកាទី ឋបេ បត្តំ, បត្តេ វា ហត្ថធោវនេ។

៩៣. បត្តេន នីហរន្តស្ស, ឧច្ឆិដ្ឋមុទកម្បិ ច;
អកប្បិយម្បិ បត្តំ វា, បរិភុញ្ជេយ្យ ទុក្កដំ។

៩៤. វទេ “ជីវា”តិ ខិបិតេ, ន សិក្ខតិ អនាទរោ;
បរិមណ្ឌលកាទិម្ហិ, សេខិយេ ទុក្កដំ សិយា។

៩៥. យោ ភណ្ឌគារេ បយុតោវ ភណ្ឌកំ,
មាតូន បាចិត្តិយមស្ស គោបយេ;
ទវាយ ហីនេនបិ ជាតិអាទិនា,
វទេយ្យ ទុព្ភាសិតមុត្តមម្បិ យោតិ។

៦. វត្តាទិកណ្ឌនិទ្ទេសោ

៩៦. ឧបជ្ឈាចរិយវត្តញ្ច, គមិកាគន្តុកម្បិ ច;
សេនាសនាទិវត្តញ្ច, កាតព្ពំ បិយសីលិនា។

៩៧. ហត្ថបាសេ ឋិតោ កិញ្ចិ, គហិតព្ពំ ទទេ តិធា;
គហេតុកាមោ គណ្ហេយ្យ, ទ្វិធាយំ សម្បដិគ្គហោ។

៩៨. សង្ឃាដិមុត្តរាសង្គំ, តថា អន្តរវាសកំ;
“ឯតំ ឥមំ អធិដ្ឋាមិ”, តថា “បច្ចុទ្ធរាមិ”តិ។

៩៩. “ឥមំ ឥមានិ ឯតានិ, ឯតម្បិ ចីវរ”ន្តិ វា;
“បរិក្ខារចោឡានី”តិ, តថា “បច្ចុទ្ធរាមិ”តិ។

១០០. “ឯតំ ឥមំ អធិដ្ឋាមិ, បត្តំ បច្ចុទ្ធរាមិ”តិ;
ឯវំ បច្ចុទ្ធរេធិដ្ឋេ, ចីវរាទី យថាវិធិ។

១០១. សញ្ចរិត្តំ វិនា សេសា, សចិត្តា គរុកន្តិមា;
អច្ឆិន្នំ បរិណតំ ហិត្វា, និស្សគ្គិយមចិត្តកំ។

១០២. បទសោធម្មំ ទុវេ សេយ្យា, ឥត្ថិយា ធម្មទេសនា;
ទុវេ សេនាសនានីបិ, សិព្ពនំ ចីវរស្សបិ។

១០៣. បវារិតំ សុរាបានំ, បញ្ចសន្និធិអាទិកំ;
ជោតិនុដ្ឋាលនញ្ចេវ, កប្បពិន្ទុមនាទិកំ;
គាមប្បវេសនន្តេតេ, បាចិត្តីសុ អចិត្តកា។

១០៤. បកិណ្ណកេសុ ឧទ្ទិស្ស-កតំ ហិត្វាញ្ញមំសកំ;
ឯកត្ថរណបាវុរណំ, ឯកមញ្ចេ តុវដ្ដនំ;
ឯកតោ ភុញ្ជនញ្ចាបិ, នច្ចគីតាទិសត្តបិ។

១០៥. អកាយពន្ធនញ្ចាបិ , បត្តហត្ថកវាដកំ;
អចិត្តកមិទំ សព្ពំ, សេសមេត្ថ សចិត្តកំ។

១០៦. វីតិក្កមនចិត្តេន, សចិត្តកមចិត្តកំ;

បញ្ញត្តិជាននេនាបិ, វទន្តាចរិយា តថា។

១០៧. បុព្ពករណាទិកំ កត្វា, ឧបោសថប្បវារណំ;
នវជា ទីបិតំ សព្ពំ, កាតព្ពំ បិយសីលិនា។

១០៨. សម្មជ្ជនី បទីបោ ច, ឧទកំ អាសនេន ច;
ឧបោសថស្ស ឯតានិ, បុព្ពករណន្តិ វុច្ចតិ។

១០៩. ឆន្ទបារិសុទ្ធិឧតុក្ខានំ , ភិក្ខុគណនា ច ឱវាទោ;
ឧបោសថស្ស ឯតានិ, បុព្ពកិច្ចន្តិ វុច្ចតិ។

១១០. ឧបោសថោ យាវតិកា ច ភិក្ខូ កម្មប្បត្តា,
សភាគាបត្តិយោ ច ន វិជ្ជន្តិ;
វជ្ជនីយា ច បុគ្គលា តស្មិំ ន ហោន្តិ,
បត្តកល្លន្តិ វុច្ចតិ។

១១១. បុព្ពករណបុព្ពកិច្ចានិ សមាបេត្វា ទេសិតាបត្តិកស្ស សមគ្គស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស អនុមតិយា បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិតុំ អារាធនំ ករោម។

១១២. បារិសុទ្ធិអធិដ្ឋាន-សុត្តុទ្ទេសវសា តិធា;
គណបុគ្គលសង្ឃា ច, តំ ករេយ្យុំ យថាក្កមំ។

១១៣. ចាតុទ្ទសោ បន្នរសោ, សាមគ្គី ទិនតោ តិធា;
ទិនបុគ្គលកត្តព្ពា-ការតោ តេ នវេរិតា។

១១៤. តយោ តយោតិ កត្វាន, ទិនបុគ្គលភេទតោ;
តេវាចីទ្វេកវាចីតិ, នវ វុត្តា បវារណា។

១១៥. កត្តិកន្តិមបក្ខម្ហា, ហេមំ ផគ្គុនបុណ្ណមា;
តស្ស អន្តិមបក្ខម្ហា, គិម្ហំ អាសាឡ្ហិបុណ្ណមា;
វស្សកាលំ តតោ សេសំ, ចតុវីសតុបោសថា។

១១៦. ចាតុទ្ទសា ឆ ឯតេសុ, បក្ខា តតិយសត្តមា;
ញេយ្យា បន្នរសា សេសា, អដ្ឋារស ឧបោសថា។

១១៧. “ឆន្ទំ ទម្មិ, ឆន្ទំ មេ ហរ, ឆន្ទំ មេ អារោចេហី”តិ ឆន្ទំ ទាតព្ពំ។

១១៨. “បារិសុទ្ធី ទម្មិ, បារិសុទ្ធី មេ ហរ, បារិសុទ្ធី មេ អារោចេហី”តិ បារិសុទ្ធិ ទាតព្ពា។

១១៩. “បវារណំ ទម្មិ, បវារណំ មេ ហរ, បវារណំ មេ អារោចេហិ, មមត្ថាយ បវារេហី”តិ បវារណា ទាតព្ពា។

១២០. អាបត្តិទេសកេន “អហំ, ភន្តេ, សម្ពហុលា នានាវត្ថុកា អាបត្តិយោ អាបជ្ជិំ, តា តុម្ហមូលេ បដិទេសេមី”តិ វត្វា បដិគ្គណ្ហន្តេន “បស្សសិ, អាវុសោ, តា អាបត្តិយោ”តិ វុត្តេ “អាម, ភន្តេ, បស្សាមី”តិ វត្វា បុន បដិគ្គណ្ហន្តេន “អាយតិំ, អាវុសោ, សំវរេយ្យាសី”តិ វុត្តេ “សាធុ, សុដ្ឋុ, ភន្តេ សំវរិស្សាមី”តិ តិក្ខត្តុំ វត្វា ទេសេតព្ពំ។

១២១. វេមតី អារោចេន្តេន “អហំ, ភន្តេ, សម្ពហុលាសុ នានាវត្ថុកាសុ អាបត្តីសុ វេមតិកោ, យទា និព្ពេមតិកោ ភវិស្សាមិ, តទា តា អាបត្តិយោ បដិករិស្សាមី”តិ តិក្ខត្តុំ វត្វា អារោចេតព្ពំ។

១២២. “អជ្ជ មេ ឧបោសថោ ‘បន្នរសោ, ចាតុទ្ទសោ’តិ វា អធិដ្ឋាមី”តិ តិក្ខត្តុំ វត្វា បុគ្គលេន អធិដ្ឋានុបោសថោ កាតព្ពោ។

១២៣. ទ្វីសុ បន ថេរេន “បរិសុទ្ធោ អហំ អាវុសោ, ‘បរិសុទ្ធោ’តិ មំ ធារេហី”តិ តិក្ខត្តុំ វត្តព្ពំ។ នវកេនបិ តថេវ វត្តព្ពំ។ “ភន្តេ, ធារេថា”តិ វចនំ វិសេសោ។

១២៤. តីសុ បន “សុណន្តុ មេ អាយស្មន្តា, អជ្ជុបោសថោ បន្នរសោ, យទាយស្មន្តានំ បត្តកល្លំ, មយំ អញ្ញមញ្ញំ បារិសុទ្ធិឧបោសថំ ករេយ្យាមា”តិ ញត្តិំ ឋបេត្វា បដិបាដិយា វុឌ្ឍនយេន បារិសុទ្ធិឧបោសថោ កាតព្ពោ។

១២៥. “អជ្ជ មេ បវារណា ‘ចាតុទ្ទសី, បន្នរសី’តិ វា អធិដ្ឋាមី”តិ តិក្ខត្តុំ វត្វា ឯកេន បវារេតព្ពំ។

១២៦. ទ្វីសុ បន ថេរេន “អហំ, អាវុសោ, អាយស្មន្តំ បវារេមិ ទិដ្ឋេន វា សុតេន វា បរិសង្កាយ វា, វទតុ មំ អាយស្មា អនុកម្បំ ឧបាទាយ, បស្សន្តោ បដិករិស្សាមី”តិ តិក្ខត្តុំ វត្វា បវារេតព្ពំ។ នវកេនាបិ តថេវ វត្តព្ពំ។ “ភន្តេ”តិ វចនំ វិសេសោ។

១២៧. តីសុ វា ចតូសុ វា បន “សុណន្តុ មេ អាយស្មន្តា, អជ្ជ បវារណា បន្នរសី, យទាយស្មន្តានំ បត្តកល្លំ, មយំ អញ្ញមញ្ញំ បវារេយ្យាមា”តិ ញត្តិំ ឋបេត្វា ថេរេន “អហំ, អាវុសោ, អាយស្មន្តេ បវារេមិ ទិដ្ឋេន វា សុតេន វា បរិសង្កាយ វា, វទន្តុ មំ អាយស្មន្តា អនុកម្បំ ឧបាទាយ, បស្សន្តោ បដិករិស្សាមី”តិ តិក្ខត្តុំ វត្វា បវារេតព្ពំ។ នវកេហិបិ តថេវ បដិបាដិយា បវារេតព្ពំ។ “ភន្តេ”តិវចនំ វិសេសោ។

១២៨. ចតូហិ អធិកេសុ បន “សុណាតុ មេ អាវុសោ សង្ឃោ, អជ្ជ បវារណា បន្នរសី, យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, សង្ឃោ បវារេយ្យា”តិ ញត្តិំ ឋបេត្វា វុឌ្ឍតរេន “សង្ឃំ, អាវុសោ, បវារេមិ ទិដ្ឋេន វា សុតេន វា បរិសង្កាយ វា, វទន្តុ មំ អាយស្មន្តោ អនុកម្បំ ឧបាទាយ, បស្សន្តោ បដិករិស្សាមី”តិ តិក្ខត្តុំ វត្វា បវារេតព្ពំ។ នវកេហិបិ តថេវ បដិបាដិយា “សង្ឃំ, ភន្តេ, បវារេមិ ទិដ្ឋេន វា សុតេន វា បរិសង្កាយ វា, វទន្តុ មំ អាយស្មន្តោ អនុកម្បំ ឧបាទាយ, បស្សន្តោ បដិករិស្សាមី”តិ តិក្ខត្តុំ វត្វា បវារេតព្ពំ។

មូលសិក្ខា និដ្ឋិតា។

។ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

មូលសិក្ខា-ដីកា

គន្ថារម្ភកថា

សព្ពកាមទទំ សព្ពរតនេ រតនត្តយំ;
ឧត្តមំ ឧត្តមគរុំ, វន្ទិត្វា វន្ទនារហំ។

ចរណេ ព្រហ្មចារីនំ, អាចរិយានំ សិរំ មម;
ឋបេត្វាន ករិស្សាមិ, មូលសិក្ខត្ថវណ្ណនំ។

គន្ថារម្ភកថាវណ្ណនា

តត្ថាទោ តាវ សព្ពសក្កតស្ស សព្ពសត្តុត្តមស្ស សត្ថុនោ បណាមំ ទស្សេន្តោ អាហ “**នត្វា នាថ**”ន្ត្យាទិ។ **នាថំ** ចតូហិ នាថង្គេហិ សមន្នាគតំ ភគវន្តំ **នត្វា** វន្ទិត្វា **អាទោ** អាទិម្ហិ ឧបសម្បន្នតោ បដ្ឋាយ **នវកេន ភិក្ខុនា** អធុនា បព្ពជិតេន ឧបសម្បន្នេន **មូលភាសាយ** មាគធភាសាយ សិក្ខិតុំ **សមាសតោ** សង្ខេបេន មូលសិក្ខំ អហំ បវក្ខាមីតិ បិណ្ឌត្ថោ។

អយំ បន អវយវត្ថោ – **នត្វា**តិ គន្ទិន្ទគប្បោណតប្បញ្ញារោ ហុត្វា កាយវចីមនោទ្វារេហិ វន្ទិត្វាតិ អត្ថោ។ នាថតីតិ នាថោ, វេនេយ្យានំ ហិតសុខំ មេត្តាយនវសេន អាសីសតិ បត្ថេតីតិ អត្ថោ, អថ វា នាថតិ វេនេយ្យគតេ កិលេសេ ឧបតាបេតីតិ អត្ថោ, នាថតិ វា យាចតីតិ អត្ថោ។ ភគវា ហិ “សាធុ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ កាលេន កាលំ អត្តសម្បត្តិំ បច្ចវេក្ខេយ្យា”តិអាទិនា (អ. និ. ៨.៧) សត្តានំ តំ តំ ហិតប្បដិបត្តិំ យាចិត្វាបិ ករុណាយ សមុស្សាហិតោ តេ តត្ថ និយោជេតិ។ បរមេន វា ចិត្តិស្សរិយេន សមន្នាគតោ សព្ពសត្តេ គ្លិសតិ អភិភវតីតិ បរមិស្សរោ ភគវា “នាថោ”តិ វុច្ចតិ។ សព្ពោ ចាយមត្ថោ សទ្ទសត្ថានុសារតោ វេទិតព្ពោ។ **បវក្ខាមី**តិ បការេន កថេស្សាមិ។ **មូលសិក្ខា**តិ អធិសីលអធិចិត្តអធិបញ្ញាវសេន តិស្សោបិ សិក្ខា, ឧបសម្បន្នស្ស សុប្បតិដ្ឋិតភាវសាធនង្គេន មូលា ច សា សិក្ខិតព្ពតោ សិក្ខា ចាតិ មូលសិក្ខា។ គន្ថវសេនេត្ថ សង្ខិបិត្វា វុត្តត្តា តទ្ទីបនោ គន្ថោ “មូលសិក្ខា”តិ វុច្ចតិ។

តត្ថ កតមំ សីលំ, កតមំ អធិសីលំ, កតមំ ចិត្តំ, កតមំ អធិចិត្តំ, កតមា បញ្ញា, កតមា អធិបញ្ញាតិ? វុច្ចតេ – បញ្ចង្គអដ្ឋង្គទសង្គសីលំ តាវ សីលមេវ។ បាតិមោក្ខសំវរសីលំ បន “អធិសីល”ន្តិ វុច្ចតិ។ តញ្ហិ សូរិយោ វិយ បជ្ជោតានំ, សិនេរុ វិយ បព្ពតានំ សព្ពលោកិយសីលានំ អធិកញ្ចេវ ឧត្តមញ្ច។ បាតិមោក្ខសំវរតោបិ ច មគ្គផលសម្បយុត្តមេវ សីលំ អធិសីលំ, តំ បន ឥធ នាធិប្បេតំ។ ន ហិ តំ សិក្ខន្តោ មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវតិ។ កាមាវចរានិ បន អដ្ឋ កុសលចិត្តានិ, លោកិយអដ្ឋសមាបត្តិចិត្តានិ ច ឯកជ្ឈំ កត្វា ចិត្តមេវ។ វិបស្សនាបាទកំ អដ្ឋសមាបត្តិចិត្តំ បន “អធិចិត្ត”ន្តិ វុច្ចតិ។ តញ្ហិ សព្ពលោកិយចិត្តានំ អធិកញ្ចេវ ឧត្តមញ្ច។ តតោបិ ច មគ្គផលចិត្តមេវ អធិចិត្តំ, តំ បន ឥធ នាធិប្បេតំ។ ន ហិ តំ សិក្ខន្តោ មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវតិ។ “អត្ថិ ទិន្នំ, អត្ថិ យិដ្ឋ”ន្តិអាទិនយប្បវត្តំ កម្មស្សកតាញាណំ បញ្ញា, តិលក្ខណាការបរិច្ឆេទកំ បន វិបស្សនាញាណំ “អធិបញ្ញា”តិ វុច្ចតិ។ សា ហិ សព្ពលោកិយបញ្ញានំ អធិកា ចេវ ឧត្តមា ច។ តតោបិ ច មគ្គផលបញ្ញាវ អធិបញ្ញា, សា បន ឥធ នាធិប្បេតា។ ន ហិ តំ សិក្ខន្តោ មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវតិ។

តាសុ តីសុ អធិសីលសិក្ខា ចារិត្តវារិត្តវសេន ទុវិធម្បិ សីលំ យថានុសិដ្ឋំ បដិបជ្ជមានេន, តប្បដិបក្ខេ កិលេសេ តទង្គប្បហានវសេន បជហន្តេន សិក្ខិតព្ពា។ អធិចិត្តសិក្ខា យថាវុត្តេសុ អារម្មណេសុ អភិយោគវសេន ឈានប្បដិបក្ខានំ នីវរណគណានំ វិក្ខម្ភនប្បហានំ កុរុមានេន សិក្ខិតព្ពា។ អធិបញ្ញាសិក្ខា បន យថានុរូបំ តទង្គប្បហានសមុច្ឆេទវសេន សានុសយេ កិលេសេ សមុច្ឆិន្ទន្តេន សិក្ខិតព្ពា។ តស្មា សុប្បតិដ្ឋិតភាវសាធនង្គេន មូលា ច សា សិក្ខិតព្ពតោ សិក្ខា ចាតិ មូលសិក្ខា, កម្មវចនិច្ឆាយំ “មូលសិក្ខ”ន្តិ វុត្តំ។

សមាសីយតេ សង្ខិបីយតេតិ សមាសោ, តតោ **សមាសតោ**។ សមគ្គេន សង្ឃេន ញត្តិចតុត្ថេន កម្មេន អកុប្បេន ឋានារហេន ឧបសម្បន្នោតិ ភិក្ខុ។ តត្ថ សព្ពន្តិមេន បរិយាយេន បញ្ចវគ្គករណីយេ កម្មេ យាវតិកា ភិក្ខូ កម្មប្បត្តា, តេសំ អាគតត្តា, ឆន្ទារហានំ ឆន្ទស្ស អាហដត្តា, សម្មុខីភូតានញ្ច អប្បដិក្កោសនតោ ឯកស្មិំ កម្មេ សមគ្គភាវំ ឧបគតេន សង្ឃេន តីហិ អនុស្សាវនាហិ ឯកាយ ញត្តិយា កាតព្ពកម្មសង្ខាតេន ញត្តិចតុត្ថេន ធម្មិកេន វិនយកម្មេន វត្ថុញត្តិអនុស្សាវនសីមាបរិសាសម្បត្តិសម្បន្នត្តា អកោបេតព្ពតំ,

អប្បដិក្កោសិតព្ពតំ ឧបគតេន ឋានារហេន ការណារហេន សត្ថុសាសនារហេន ឧបសម្បន្នោ នាម, ឧបរិភាវំ សមាបន្នោ បត្តោតិ អត្ថោ។ ភិក្ខុភាវោ ហិ ឧបរិភាវោ។ តញ្ចេស យថាវុត្តេន កម្មេន សមាបន្នត្តា “ឧបសម្បន្នោ”តិ វុច្ចតិ, តេន **ភិក្ខុនា**។ ឩនបញ្ចវស្សតាយ នវកោ, តេន **នវកេន** អធុនា បព្ពជិតេន, អចិរបព្ពជិតេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **អាទោ**តិ អាទិម្ហិ ឧយេវាតិ អត្ថោ, អាទិតោ បដ្ឋាយាតិ វា។ អបិ ច ថេរោ “អាទោ”តិ វចនេន សទ្ធាបព្ពជិតានំ កុលបុត្តានំ អាលសិយទោសេន, អប្បដិបជ្ជន្តានំ អញ្ញាណទោសេន ច អញ្ញថា បដិបជ្ជន្តានំ សំវេគំ ជនេតិ។ កថំ? អតិទុល្លភំ ខណំ សមវាយំ បដិលភិត្វា តង្ខណំ ន កុសីតេន វា និរត្ថកកថាបសុតេន វា វីតិនាមេតព្ពំ, កឹ កាតព្ពំ? អាទិតោ បដ្ឋាយ និរន្តរមេវ តីសុ សិក្ខាសុ អាទរោ ជនេតព្ពោតិ។

> “សា មាគធី មូលភាសា, នរា យាយាទិកប្បិកា;
> ព្រហ្មានោ ចស្សុតាលាបា, សម្ពុទ្ធា ចាបិ ភាសរេ”តិ។ –

វចនតោ **មូលភាសាយា**តិ មាគធមូលាយ ភាសាយ, សភាវនិរុត្តិយា ភាសាយាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **សិក្ខិតុន្តិ** ឧគ្គណ្ហិតុំ។

១. បារាជិកនិទ្ទេសវណ្ណនា

១. ឥទានិ សព្ពសិក្ខានំ បន មូលភូតត្តា អធិសីលសិក្ខាវ បឋមំ វុត្តា, តត្រាបិ មហាសាវជ្ជត្តា, មូលច្ឆេជ្ជវសេន បវត្តនតោ ច សព្ពបឋមំ បារាជិកំ ជានិតព្ពន្តិ ទស្សេន្តោ **“សំ និមិត្ត”**ន្ត្យាទិមាហ។ តត្ថ មគ្គត្តយេ សំ និមិត្តំ បវេសេន្តោ ភិក្ខុ ចុតោតិ អត្ថោ។ **សំ និមិត្តន្តិ** អត្តនោ អង្គជាតំ, សព្ពន្តិមេន បរិច្ឆេទេន ឯកតិលពីជមត្តម្បិ អត្តនោ អង្គជាតន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **ភិក្ខូ**តិ អនិក្ខិត្តសិក្ខោ។ **មគ្គត្តយេ**តិ ឯត្ថ មនុស្សាមនុស្ស តិរច្ឆានគតានំ វសេន តិស្សោ ឥត្ថិយោ, តយោ ឧភតោព្យញ្ជនកា, តយោ បណ្ឌកា, តយោ បុរិសាតិ បារាជិកវត្ថុភូតានំ និមិត្តានំ និស្សយា ទ្វាទស សត្តា ហោន្តិ។ តេសំ វច្ចបស្សាវមុខមគ្គវសេន តយោ មគ្គា។ តត្ថ មនុស្សិត្ថិយា តយោ, អមនុស្សិត្ថិយា តយោ, តិរច្ឆានគតិត្ថិយា តយោតិ នវ , តថា មនុស្សឧភតោព្យញ្ជនកាទីនំ។ មនុស្សបណ្ឌកាទីនំ បន វច្ចមុខមគ្គវសេន ទ្វេ ទ្វេតិ ឆ, តថា មនុស្សបុរិសាទីនន្តិ សព្ពេសំ វសេន តឹស មគ្គា ហោន្តិ។ តេ សព្ពេ បរិគ្គហេត្វា ឥធ “មគ្គត្តយេ”តិ វុត្តំ, តស្មឹ មគ្គត្តយេ, ទ្វាទសន្នំ សត្តានំ តីសុ មគ្គេសុ យត្ថ កត្ថចិ មគ្គេតិ អត្ថោ។ **ចុតោ**តិ សក្កត្តា វា ព្រហ្មត្តា វា ចុតសត្តោ វិយ សាសនតោ ចុតោ ហោតិ, បារាជិកោ ហោតីតិ អត្ថោ។

ឥទានិ បវេសនំ នាម ន កេវលំ អត្តបក្កមេនេវ ហោតិ, បរូបក្កមេនាបិ ហោតិ, តត្ថាបិ សេវនចិត្តេ សតិ បារាជិកោ ហោតីតិ ទស្សនត្ថំ **“បវេសនា”**ត្យាទិ វុត្តំ។ តស្សត្ថោ – យោ ភិក្ខុ បវេសនដ្ឋិតឧទ្ធរណបវិដ្ឋក្ខណេសុ អញ្ញតរំ ខណំ **ចេបិ សាទិយំ** សាទិយន្តោ សចេបិ តស្មឹ ខណេ សេវនចិត្តំ ឧបដ្ឋាបេន្តោ, **ចុតោ** បារាជិកោ ហោតិ។ យោ បន សព្ពសោ អសាទិយន្តោ អាសីវិសមុខំ អង្គារកាសុំ បវិដ្ឋំ វិយ ច មញ្ញតិ, សោ និប្បរាធោ ហោតិ។ ឯត្ថ បន **ឋិតំ** នាម សុក្កវិស្សដ្ឋិសមយប្បត្តំ។ បឋមបារាជិកំ។

២-៧. ឥទានិ ទុតិយំ ទស្សេតុំ **“អទិន្នំ មានុសំ ភណ្ឌ”**ន្ត្យាទិមាហ។ តត្ថ យោ ភិក្ខុ អទិន្នំ មានុសំ គរុកំ ភណ្ឌំ បញ្ចវីសាវហារេសុ យេន កេនចិ អវហារេន អាទិយន្តោ ចុតោ ភវេតិ សម្ពន្ធោ។ **អទិន្នន្តិ** យំ កិញ្ចិ បរបរិគ្គហិតំ សស្សាមិកំ ភណ្ឌំ, តំ តេហិ សាមិកេហិ កាយេន វា វាចាយ វា ន ទិន្នន្តិ អទិន្នំ, អនិស្សដ្ឋំ អបរិច្ចត្តំ រក្ខិតំ គោបិតំ មមាយិតំ បរបរិគ្គហិតំ។ មនុស្សស្ស ឥទន្តិ **មានុសំ**, មនុស្សសន្តកំ, “ភណ្ឌ”ន្តិមិនា តុល្យាធិករណំ។ **ថេយ្យាយេកេនា**តិ ថេយ្យាយ ឯកេន, ឯកេន អវហារេនាតិ អត្ថោ។ លិង្គភេទំ កត្វា វុត្តំ។ “ថេយ្យា កេនចី”តិ វា បាឋោ។ តត្ថ **ថេនោ**តិ ចោរោ, ថេនស្ស ភាវោ **ថេយ្យា**, ករណត្ថេ ចេតំ បច្ចត្តវចនំ, តស្មា កេនចិ ថេយ្យេន អវហារេនាតិ អត្ថោ។ **អាទិយ**ន្តិ អាទិយន្តោ គណ្ហន្តោ។ **បញ្ចវីសាវហារេសូ**តិ បញ្ចបញ្ចកេ សមោធានេត្វា បញ្ចវីសតិ អវហារា។ តត្ថ **បញ្ចបញ្ចកានិ** នាម នានាភណ្ឌបញ្ចកំ ឯកភណ្ឌបញ្ចកំ សាហត្ថិកបញ្ចកំ បុព្ពប្បយោគបញ្ចកំ ថេយ្យាវហារបញ្ចកន្តិ។

តត្ថ សវិញ្ញាណកាវិញ្ញាណកមិស្សកភណ្ឌវសេន នានាភណ្ឌបញ្ចកំ, សវិញ្ញាណកភណ្ឌវសេន ឯកភណ្ឌបញ្ចកំ។ តត្ថ នានាភណ្ឌវសេន តាវ ឯវំ វេទិតព្ពោ – យោ អារាមំ អភិយុញ្ជតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ សាមិកស្ស វិមតឹ ឧប្បាទេតិ, អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្ស។ សាមិកោ “ន មយ្ហំ ភវិស្សតី”តិ ធុរំ និក្ខិបតិ, អាបត្តិ បារាជិកស្ស។ អញ្ញស្ស ភណ្ឌំ ហរន្តោ សីសេ ភារំ ថេយ្យចិត្តោ អាមសតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ ផន្ទាបេតិ, អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្ស។ ខន្ធំ ឱរោបេតិ, អាបត្តិ បារាជិកស្ស។ ឧបនិក្ខិត្តំ ភណ្ឌំ “ទេហិ មេ ភណ្ឌ”ន្តិ វុច្ចមានោ “នាហំ គណ្ហាមី”តិ ភណតិ, អាបត្តិ

ទុក្កដស្ស។ សាមិកស្ស វិមតិំ ឧប្បាទេតិ, អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្ស។ សាមិកោ “ន មយ្ហំ ទស្សតី”តិ ធុរំ និក្ខិបតិ, អាបត្តិ បារាជិកស្ស។ “សហភណ្ឌហារកំ នេស្សាមី”តិ បឋមំ បាទំ សង្កាមេតិ, អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្ស។ ទុតិយំ បាទំ សង្កាមេតិ, អាបត្តិ បារាជិកស្ស។ ថលដ្ឋំ ភណ្ឌំ ថេយ្យចិត្តោ អាមសតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ ផន្ទាបេតិ, អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្ស។ ឋានា ចាវេតិ, អាបត្តិ បារាជិកស្ស។ អយមេត្ថ នានាភណ្ឌវសេន យោជនា។ ឯកភណ្ឌវសេន បន សស្សាមិកំ ទាសំ វា តិរច្ឆានំ វា យថាវុត្តេន អភិយោគាទិនា នយេន អាទិយតិ វា ហរតិ វា អវហរតិ វា ឥរិយាបថំ កោបេតិ វា ឋានា ចាវេតិ វាតិ។ អយមេត្ថ ឯកភណ្ឌវសេន យោជនា។

បញ្ច អវហារា សាហត្ថិកោ អាណត្តិកោ និស្សគ្គិយោ អត្ថសាធកោ ធុរនិក្ខេបោតិ។ តត្ថ **សាហត្ថិកោ** នាម បរស្ស ភណ្ឌំ សហត្ថា អវហរតិ។ **អាណត្តិកោ** នាម “អសុកស្ស ភណ្ឌំ អវហរា”តិ អញ្ញំ អាណាបេតិ។ **និស្សគ្គិយោ** នាម អន្តោសុង្កឃាតេ ឋិតោ ពហិសុង្កឃាតំ បាតេតិ, អាបត្តិ បារាជិកស្ស។ **អត្ថសាធកោ** នាម “អសុកំ ភណ្ឌំ យទា សក្កោសិ, តទា អវហរា”តិ អាណាបេតិ។ តត្ថ សចេ បរោ អនន្តរាយិកោ ហុត្វា តំ អវហរតិ, អាណាបកោ អាណត្តិក្ខណេយេវ បារាជិកោ ហោតិ, អវហារកោ បន អវហដកាលេ, អយំ អត្ថសាធកោ។ **ធុរនិក្ខេបោ** បន ឧបនិក្ខិត្តភណ្ឌវសេន វេទិតព្ពោតិ ឥទំ សាហត្ថិកបញ្ចកំ។

អបរេបិ បញ្ច អវហារា បុព្ពប្បយោគោ សហប្បយោគោ សំវិធាវហារោ សង្កេតកម្មំ និមិត្តកម្មន្តិ។ តត្ថ អាណត្តិវសេន **បុព្ពប្បយោគោ** វេទិតព្ពោ, ឋានាចាវនវសេន **សហប្បយោគោ**។ **សំវិធាវហារោ** នាម សម្ពហុលា ភិក្ខូ “អមុកំ នាម គេហំ គន្ត្វា, ឆទនំ វា ភិន្ទិត្វា, សន្ធិំ វា ឆិន្ទិត្វា ភណ្ឌំ ហរិស្សាមា”តិ សំវិទហិត្វា គច្ឆន្តិ, តេសុ ឯកោ ភណ្ឌំ អវហរតិ, តស្សុទ្ធារេ សព្ពេសំ បារាជិកំ។ **សង្កេតកម្មំ** នាម សញ្ជាននកម្មំ កាលបរិច្ឆេទវសេន សញ្ញាករណំ។ ឯត្ថ ច “បុរេភត្តំ អវហរា”តិ វុត្តេ អជ្ជ វា បុរេភត្តំ អវហរតុ, ស្វេ វា អនាគតេ សំវច្ឆរេ វា, នត្ថិ វិសង្កេតោ, សង្កេតការកស្ស អាណត្តិក្ខណេ, ឥតរស្ស ឋានា ចាវនេតិ ឯវំ អាបត្តិ ឧភិន្នំ បារាជិកស្ស។ **និមិត្តកម្មំ** នាម សញ្ញុប្បាទនត្ថំ កស្សចិ និមិត្តស្ស ករណំ អក្ខិនិខណនហត្ថលង្ឃនបាណិប្បហារ អង្គុលិផោដនគីវុន្នាមនឧក្កាសនាទិនា អនេកប្បការំ។ អវហារកោ អាណាបកេន យំ និមិត្តសញ្ញំ កត្វា វុត្តំ, តំ “ឯត”ន្តិ មញ្ញមានោ តមេវ អវហរតិ, ឧភិន្នំ បារាជិកំ។ យំ “អវហរា”តិ វុត្តំ, តំ “ឯត”ន្តិ មញ្ញមានោ អញ្ញំ តស្មិំយេវ ឋានេ ឋបិតំ អវហរតិ, មូលដ្ឋស្ស អនាបត្តិ។ ឥទំ បុព្ពប្បយោគបញ្ចកំ។

អបរេបិ បញ្ច អវហារា ថេយ្យាវហារោ បសយ្ហាវហារោ បរិកប្បាវហារោ បដិច្ឆន្នាវហារោ កុសាវហារោតិ។ តត្ថ យោ កូដមានកូដកហាបណាទីហិ វញ្ចេត្វា គណ្ហាតិ, តស្សេវំ គណ្ហតោ អវហារោ **ថេយ្យាវហារោ**។ យោ សន្ធិច្ឆេត្វា សយំ ទស្សេត្វា តេសំ សន្តកំ គណ្ហាតិ, យោ វា អត្តនោ បត្តពលិតោ ច អធិកំ ពលក្ការេន គណ្ហាតិ រាជរាជមហាមត្តាទយោ វិយ, តស្សេវំ គណ្ហតោ អវហារោ **បសយ្ហាវហារោ**។ បរិកប្បេត្វា គណ្ហតោ បនាវហារោ **បរិកប្បាវហារោ**។ សោ ទុវិធោ ភណ្ឌោកាសបរិកប្បវសេន។ តត្រ យោ “សាដកោ ចេ, គណ្ហិស្សាមិ, សុត្តំ ចេ, ន គណ្ហិស្សាមី”តិ បរិកប្បេត្វា អន្ធការេ បសិព្ពកំ គណ្ហាតិ, តត្រ សាដកោ ចេ, ឧទ្ធារេយេវ បារាជិកំ, សុត្តំ ចេ ហោតិ, រក្ខតិ។ អយំ **ភណ្ឌបរិកប្បោ** នាម។ យោ ឋានំ បរិកប្បេត្វា ភណ្ឌំ គណ្ហាតិ, តស្ស តំ បរិកប្បិតបរិច្ឆេទំ អតិក្កន្តមត្តេ បារាជិកំ។ អយំ **ឱកាសបរិកប្បោ** នាម។ ឯវមិមេសំ ទ្វិន្នំ បរិកប្បានំ វសេន បរិកប្បេត្វា គណ្ហតោ អវហារោ បរិកប្បាវហារោ។ បដិច្ឆាទេត្វា បរស្ស ភណ្ឌំ គណ្ហតោ អវហារោ **បដិច្ឆន្នាវហារោ** នាម។ កុសំ សង្កាមេត្វា អវហរណំ **កុសាវហារោ**។ យោ កុសំ បាតេត្វា ចីវរេ ភាជិយមានេ អត្តនោ កោដ្ឋាសស្ស សមីបេ ឋិតំ អប្បគ្ឃតរំ វា មហគ្ឃតរំ វា សមសមំ វា បរស្ស កោដ្ឋាសំ ទិស្វា សចេ បឋមតរំ បរកោដ្ឋាសតោ កុសទណ្ឌកំ ឧទ្ធរតិ, អត្តនោ កោដ្ឋាសេ បាតេតុកាមតាយ ឧទ្ធារេ រក្ខតិ, បាតនេបិ រក្ខតិ, អត្តនោ កោដ្ឋាសតោ បន កុសទណ្ឌំ ឧទ្ធរតិ, ឧទ្ធារេ រក្ខតិ, តំ ឧទ្ធរិត្វា បរកោដ្ឋាសេ បាតេន្តស្ស ហត្ថតោ មុត្តមត្តេ បារាជិកំ។ អយំ កុសាវហារោ នាមាតិ ឥមេសុ បញ្ចវីសាវហារេសុ យេន កេនចិ អវហារេន គណ្ហន្តោ បារាជិកោ ភវតីតិ អត្ថោ។

គរុកន្តិ បញ្ចមាសកំ។ វីសតិមាសកោ ហិ កហាបណោ, កហាបណស្ស ចតុត្ថោ ភាគោ បាទោ នាម, តស្មា បញ្ចមាសកំ វា បាទំ វា គរុកន្តិ វេទិតព្ពំ។ តត្ថ “ចត្តារោ វីហយោ គុញ្ជា, ទ្វេ គុញ្ជា មាសកោ ភវេ”តិ វចនតោ វីហិវសេន ចត្តាលីស វីហយោ ទស គុញ្ជា បញ្ចមាសកោតិ វេទិតព្ពោ។ យំ បន សាមណេរសិក្ខាយំ “វីសតិវីហី”តិ វុត្តំ, តំ នេវ បាឡិយំ, ន អដ្ឋកថាយំ អត្ថិ, វីមំសិតព្ពមេតំ។ ទុតិយបារាជិកំ។

៨. ឥទានិ តតិយំ ទស្សេតុំ **“មនុស្សបាណំ បាណោ”**ត្យាទិ វុត្តំ។ តត្ថ យោ ភិក្ខុ “មនុស្សបាណោ” ឥតិ ជានន្តោ វធកចិត្តេន មនុស្សបាណំ ជីវិតា វិយោជេតិ, សោ ភិក្ខុ សាសនា បារាជិកោ ហោតីតិ សម្ពន្ធោ។

មនុស្សបាណន្តិ មាតុកុច្ឆិស្មិំ បដិសន្ធិចិត្តេន សហុប្បន្នំ អតិបរិត្តំ កលលរូបំ អាទិំ កត្វា បកតិយា វីសវស្សសតាយុកស្ស សត្តស្ស យាវ មរណកាលា ឯត្ថន្តរេ អនុបុព្ពេន វុឌ្ឍិប្បត្តោ អត្តភាវោ, ឯសោ មនុស្សបាណោ

នាម, ឯវរូបំ មនុស្សបាណន្តិ អត្ថោ។ **បាណោតិ ជានន្តិ** “បាណោ” ឥតិ ជានន្តោ “តំ ជីវិតា វោរោបេមី”តិ ជានន្តោ។ **វធកចេតសា**តិ វធកចិត្តេន, ឥត្ថម្ភូតេ ករណវចនំ, វធកចិត្តោ ហុត្វា មរណាធិប្បាយោ ហុត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ជីវិតា**តិ ជីវិតិន្ទ្រិយតោ។ **យោ**តិ អនិយមវចនំ។ **សោ**តិ ឯតេន និយមនំ វេទិតព្វំ។ **វិយោជេតី**តិ វុត្តប្បការំ មនុស្សវិគ្គហំ កលលកាលេបិ តាបនមទ្ទនេហិ វា ភេសជ្ជសម្បទានេន វា តតោ វា ឧទ្ធម្បិ តទនុរូបេន ឧបក្កមេន ជីវិតា វិយោជេតីតិ អត្ថោ។ **សាសនា**តិ បរាបុព្ពជិធាតុប្បយោគេ និស្សក្កវចនំ, តេន សត្ថុសាសនតោតិ អត្ថោ។ **បរាជិតោ**តិ បរាជយមាបន្នោ។ ហោតីតិ បាឋសេសោ។ តតិយបារាជិកំ។

៩. ឥទានិ ចតុត្ថំ ទស្សេតុំ **“ឈានាទិភេទ”**ន្ត្យាទិ វុត្តំ។ តត្ថ យោ ភិក្ខុ អញ្ញាបទេសញ្ច អធិមានញ្ច វជ្ជេត្វា ហទយេ អសន្តំ ឈានាទិភេទំ ធម្មំ មនុស្សជាតិកស្ស សត្តស្ស វទេយ្យ, តស្មិំ ខណេ ញាតេ សោ តតោ សាសនា បារាជិកោ ឯវ ហោតីតិ អត្ថោ។

ឈានាទិភេទន្តិ “ឈានំ វិមោក្ខោ សមាធិ សមាបត្តិ ញាណទស្សនំ មគ្គភាវនា ផលសច្ឆិកិរិយា កិលេសប្បហានំ វិនីវរណតា ចិត្តស្ស សុញ្ញាគារេ អភិរតី”តិ (បារា. ១៩៨) ឯវំ វុត្តំ ឈានាទិភេទំ ឧត្តរិមនុស្សធម្មំ។ **ហទយេ**តិ ចិត្តេ។ **អសន្ត**ន្តិ អសំវិជ្ជមានំ។ **អញ្ញាបទេស**ន្តិ “យោ តេ វិហារេ វសិ, សោ ភិក្ខុ បឋមស្ស ឈានស្ស លាភី”តិអាទិនា នយេន អញ្ញាបទេសំ វជ្ជេត្វាតិ អត្ថោ។ **វិនា**តិ វជ្ជនត្ថេ និបាតោ, តស្ស វជ្ជេត្វាតិ អត្ថោ។ **អធិមាន**ន្តិ “អធិគតា មយា”តិ ឯវំ ឧប្បន្នំ មានន្តិ អត្ថោ។ អធិគតោ មានោតិ វិគ្គហោ, តំ អធិមានំ វជ្ជេត្វាតិ អត្ថោ។ **មនុស្សជាតិស្សា**តិ មនុស្សជាតិកស្ស, ន ទេវព្រហ្មាទីសុ អញ្ញតរស្សាតិ អត្ថោ។ **វទេយ្យា**តិ អារោចេយ្យ។ **ញាតក្ខណេ**តិ ញាតេ ខណេតិ ឆេទោ, តស្មិំ តេនារោចិតក្ខណេ មនុស្សជាតិកេន ញាតេតិ អត្ថោ។ **តេនា**តិ និស្សក្កេ ករណវចនំ, តតោ សាសនតោ បារាជិកោតិ អត្ថោ។ ចតុត្ថបារាជិកំ។

បារាជិកនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. គរុកាបត្តិនិទ្ទេសវណ្ណនា

១០. ឥទានិ សង្ឃាទិសេសំ បកាសេតុំ **“មោចេតុកាមចិត្តេនា”**តិអាទិមារទ្ធំ។ តត្ថ មោចេតុំ កាមេតីតិ មោចេតុកាមំ, មោចេតុកាមញ្ច តំ ចិត្តញ្ចាតិ **មោចេតុកាមចិត្តំ** , តេន, មោចនស្សាទចិត្តេនាតិ អត្ថោ។ ឯកាទសន្នញ្ហិ រាគានំ ឯកេន មោចនស្សាទេន អាបត្តិ ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

តត្រិមេ ឯកាទស អស្សាទា មោចនស្សាទោ មុច្ចនស្សាទោ មុត្តស្សាទោ មេថុនស្សាទោ ផស្សស្សាទោ កណ្ឌុវនស្សាទោ ទស្សនស្សាទោ និសជ្ជស្សាទោ វាចស្សាទោ គេហសិតបេមំ វនភង្គិយន្តិ។ តត្ថ **មោចនស្សាទ**ចេតនាយ ចេតេន្តោ ចេវ អស្សាទេន្តោ ច ឧបក្កមតិ, មុច្ចតិ, សង្ឃាទិសេសោ , ន មុច្ចតិ ចេ, ថុល្លច្ចយំ។ សចេ បន សយនកាលេ រាគបរិយុដ្ឋិតោ ហុត្វា ឩរុនា វា មុដ្ឋិនា វា អង្គជាតំ គាឡ្ហំ បីឡេត្វា មោចនត្ថាយ ស ឧស្សាហោ សុបតិ, សុបន្តស្ស ចស្ស អសុចិ មុច្ចតិ, សង្ឃាទិសេសោ។ **មុច្ចនស្សាទេ** អត្តនោ ធម្មតាយ មុច្ចមានំ អស្សាទេតិ, ន ឧបក្កមតិ, មុច្ចតិ, អនាបត្តិ។ **មុត្តស្សាទេ** អត្តនោ ធម្មតាយ មុត្តេ ឋានា ចុតេ អសុចិម្ហិ បច្ឆា អស្សាទេន្តស្ស វិនា ឧបក្កមេន មុច្ចតិ, អនាបត្តិ។ **មេថុនស្សាទេ** មេថុនរាគេន មាតុគាមំ គណ្ហាតិ, តេន អសុចិ មុច្ចតិ, អនាបត្តិ, ទុក្កដំ បន អាបជ្ជតិ។ **ផស្សស្សាទោ** ទុវិធោ អជ្ឈត្តិកោ ពាហិរោ ចាតិ។ តត្ថ អត្តនោ និមិត្តំ “ថទ្ធំ, មុទុកន្តិ ជានិស្សាមី”តិ វា លោលភាវេន វា កីឡាបយតោ អសុចិ មុច្ចតិ, អនាបត្តិ។ ពាហិរផស្សស្សាទេ បន កាយសំសគ្គរាគេន ឥត្ថឹ ផុសតោ, អាលិង្គតោ ច អសុចិ មុច្ចតិ, អនាបត្តិ, កាយសំសគ្គសង្ឃាទិសេសំ បន អាបជ្ជតិ។

កណ្ឌុវនស្សាទេ ទទ្ទុកច្ឆុបិឡកបាណកាទីនំ អញ្ញតរេន ខជ្ជមានំ និមិត្តំ កណ្ឌុវនស្សាទេន កណ្ឌុវតោ អសុចិ មុច្ចតិ, អនាបត្តិ។ **ទស្សនស្សាទេ** ឥត្ថិយា អនោកាសំ ឧបនិជ្ឈាយតោ អសុចិ មុច្ចតិ, អនាបត្តិ, ទុក្កដំ បន ហោតិ។ **និសជ្ជស្សាទេ** មាតុគាមេន សទ្ធឹ រហោ និសិន្នស្ស មុត្តេបិ អនាបត្តិ , រហោនិសជ្ជាបត្តិ បន ហោតិ។ **វាចស្សាទេ** មាតុគាមំ មេថុនប្បដិសំយុត្តាហិ វាចាហិ ឱភាសន្តស្ស មុត្តេបិ អនាបត្តិ, ទុដ្ឋុល្លវាចាសង្ឃាទិសេសំ បន អាបជ្ជតិ។ **គេហសិតបេមេ** មាតាទីនំ មាតាទិបេមេន អាលិង្គនាទី ករោន្តស្ស មុត្តេបិ អនាបត្តិ។ **វនភង្គំ** សន្ថវករណត្ថាយ ឥត្ថិយា បេសិតបុប្ផាទិវនភង្គសញ្ញិតំ បណ្ណាការំ “ឥត្ថន្នាមាយ ឥមំ បេសិត”ន្តិ អស្សាទេន អាមសន្តស្ស មុត្តេបិ អនាបត្តីតិ។ ឯវមេតេសុ មោចនស្សាទេន អាបត្តិ ហោតីតិ ទស្សេតុំ “មោចេតុ…បេ…នា”តិ វុត្តំ។ អថ វា មោចេតុកាមំ ចិត្តំ យស្ស សោយំ **មោចេតុកាមចិត្តោ**, តេន, ឥត្ថម្ភូតេ ករណវចនំ, មោចេតុកាមចិត្តោ ហុត្វាតិ អត្ថោ។

ឧបក្កម្មាតិ ហត្ថាទីសុ យេន កេនចិ និមិត្តេ ឧបក្កមិត្វាតិ អត្ថោ។ **វិមោចយ**ន្តិ យំ អន្តមសោ ឯកា ឧទ្ទកមក្ខិកា បិវេយ្យ, តត្តកម្បិ វិមោចេន្តោតិ អត្ថោ។ **សុក្ក**ន្តិ នីលបីតលោហិតោទាតតក្កតេលទកខីរទធិសប្បិវណ្ណសង្ខាតេសុ ទសវិធេសុ សុក្កេសុ យំ កិញ្ចិ សុក្កំ។ **អញ្ញត្រ សុបិនា**តិ យា សុបិនន្តេ សុក្កវិស្សដ្ឋិ ហោតិ, តំ ឋបេត្វាតិ អត្ថោ។ **សមណោ**តិ យោ កោចិ ឧបសម្បន្នោ។ **គរុក**ន្តិ សង្ឃាទិសេសំ។ **ផុសេ**តិ អាបជ្ជេយ្យាតិ អត្ថោ។ ចេតនា ឧបក្កមោ មុច្ចនន្តិ ឥមានេត្ថ តីណិ អង្គានីតិ។ សុក្កវិស្សដ្ឋិសិក្ខាបទំ។

១១. ឥទានិ កាយសំសគ្គំ ទស្សេតុំ “**កាយសំសគ្គរាគេនា**”តិអាទិមារទ្ធំ។ ភិក្ខុ មនុស្សិត្ថិយា មនុស្សិត្ថិសញ្ញី ហុត្វា កាយសំសគ្គរាគេន ឧបក្កមិត្វា មនុស្សិត្ថឹ បរាមសន្តោ សង្ឃាទិសេសំ អាបជ្ជេយ្យាតិ យោជនា។ តត្ថ **កាយសំសគ្គរាគេនា**តិ ហត្ថគ្គហណាទិកាយសម្ផស្សេន រាគេន កាយមិស្សរាគេន។ **មនុស្សិត្ថិ**ន្តិ តទហុជាតម្បិ ជីវមានកមនុស្សិត្ថឹ។ **បរាមស**ន្តិ បរាមសន្តោ, ឥត្ថីតិ សញ្ញា ឥត្ថិសញ្ញា , សា អស្ស អត្ថីតិ **ឥត្ថិសញ្ញី,** ឥត្ថិសញ្ញី ហុត្វាតិ អត្ថោ។ មនុស្សិត្ថី, ឥត្ថិសញ្ញិតា, កាយសំសគ្គរាគោ, តេន រាគេន វាយាមោ, ហត្ថគ្គាហាទិសមាបជ្ជនន្តិ ឥមានេត្ថ បញ្ច អង្គានិ។ កាយសំសគ្គសិក្ខាបទំ។

១២. ឥទានិ ទុដ្ឋុល្លំ ទស្សេតុំ “**ទុដ្ឋុល្លវាចស្សាទេនា**”តិអាទិ អារទ្ធំ។ តត្ថ **ទុដ្ឋុល្លវាចស្សាទេនា**តិ វច្ចមគ្គបស្សាវមគ្គមេថុនធម្មប្បដិសំយុត្តវាចស្សាទរាគេន។ **មគ្គំ វារព្ភ មេថុន**ន្តិ វច្ចមគ្គបស្សាវមគ្គានំ អញ្ញតរំ មគ្គំ វា មេថុនំ វា អារព្ភាតិ អត្ថោ។ **ឱភាសន្តោ**តិ អវភាសន្តោ។ **មនុស្សិត្ថិ**ន្តិ វិញ្ញុំ បដិពលំ សុភាសិតទុព្ភាសិតំ ទុដ្ឋុល្លាទុដ្ឋុល្លំ សល្លក្ខណសមត្ថំ មនុស្សិត្ថឹ។ **សុណមាន**ន្តិ សុណន្តឹ។ ឥមិនា បដិពលាយបិ ឥត្ថិយា អវិញ្ញត្តិបថេ ឋិតាយ ទូតេន វា បណ្ណេន វា អារោចេន្តស្ស ទុដ្ឋុល្លវាចាបត្តិ ន ហោតីតិ ទីបិតំ ហោតិ។ មនុស្សិត្ថី, ឥត្ថិសញ្ញិតា, ទុដ្ឋុល្លវាចស្សាទរាគោ, តេន រាគេន ឱភាសនំ, តង្ខណវិជាននន្តិ ឥមានេត្ថ បញ្ច អង្គានិ។ ទុដ្ឋុល្លវាចស្សាទសិក្ខាបទំ។

១៣. ឥទានិ អត្តកាមបារិចរិយំ ទស្សេតុំ “**វណ្ណ**”ន្ត្យាទិ វុត្តំ។ តត្ថ យោ ភិក្ខុ អត្តនោ កាមបារិចរិយាយ វណ្ណំ វត្វា មេថុនរាគេន ឥត្ថឹ មេថុនំ យាចមានោ គរុំ ផុសេតិ សម្ពន្ធោ។ **វណ្ណំ វត្វា**តិ គុណំ អានិសំសំ បកាសេត្វា។ **អត្តនោកាមបារិចរិយាយា**តិ មេថុនធម្មសង្ខាតេន កាមេន បារិចរិយា កាមបារិចរិយា, អត្តនោ អត្ថាយ កាមបារិចរិយា អត្តនោកាមបារិចរិយា, អលុត្តសមាសោយំ។ អថ វា អត្តនោតិ កត្តុត្ថេ សាមិវចនំ, អត្តនោ កាមិតា ឥច្ឆិតាតិ អត្តនោកាមា, សយំ មេថុនរាគវសេន បត្ថិតាតិ អត្ថោ, អត្តនោកាមា ច សា បារិចរិយា ចាតិ អត្តនោកាមបារិចរិយា , តាយ **អត្តនោកាមបារិចរិយាយ**, “ឯតទគ្គំ, ភគិនិ, បារិចរិយានំ, យា មាទិសំ សីលវន្តំ កល្យាណធម្មំ ព្រហ្មចារឹ ឯតេន ធម្មេន បរិចរេយ្យា”តិ ឯវំ វណ្ណំ វត្វាតិ អត្ថោ។ យាចធាតុនោ ទ្វិកម្មិកត្តា “**ឥត្ថឹ មេថុនំ យាចមានោ**”តិ វុត្តំ។ តត្ថ **ឥត្ថិ**ន្តិ ទុដ្ឋុល្លោភាសនេ វុត្តប្បការំ ឥត្ថឹ។ មនុស្សិត្ថី, ឥត្ថិសញ្ញិតា , អត្តកាមបារិចរិយាយ រាគោ, តេន រាគេន វណ្ណភណនំ, តង្ខណវិជាននន្តិ ឥមានេត្ថ បញ្ច អង្គានិ។ អត្តកាមបារិចរិយសិក្ខាបទំ។

១៤. ឥទានិ សញ្ចរិត្តំ ទស្សេតុំ “**សន្ទេស**”ន្ត្យាទិមារទ្ធំ។ តត្ថ ភិក្ខុ បុរិសស្ស វា សន្ទេសំ, ឥត្ថិយា វា សន្ទេសំ បដិគ្គហេត្វា វីមំសិត្វា បច្ចាហរន្តោ គរុកំ ផុសេតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ **សន្ទេស**ន្តិ “គច្ឆ, ភន្តេ, ឥត្ថន្នាមំ មាតុរក្ខិតំ ព្រូហិ ‘ហោហិ កិរ ឥត្ថន្នាមស្ស ភរិយា ធនក្កីតា”តិ (បារា. ៣០៥) ឯវំ វុត្តំ បុរិសស្ស សាសនំ, “គច្ឆ, ភន្តេ, ឥត្ថន្នាមំ បុរិសំ ព្រូហិ ‘អហំ តស្ស ភរិយា ភវិស្សាមី”តិ (បារា. ៣២៦-៣២៧ ថោកំ វិសទិសំ) ឯវំ វុត្តំ ឥត្ថិយា សាសនំ។ **បដិគ្គណ្ហិត្វា**តិ “សាធុ ឧបាសកា”តិ វា “ហោតូ”តិ វា “អារោចេស្សាមី”តិ វា យេន កេនចិ អាការេន វចីភេទំ កត្វា វា សីសកម្បនាទីហិ វា បដិគ្គណ្ហិត្វា សម្បដិច្ឆិត្វាតិ អត្ថោ។ **វីមំសិត្វា**តិ វុត្តប្បការេន សាសនំ គហេត្វា បុរិសស្ស វា ឥត្ថិយា វា តេសំ អវស្សារោចនកានំ មាតាបិតាភាតាភគិនិអាទីនំ វា អារោចេត្វាតិ អត្ថោ។ **ហរំបច្ចា**តិ ឯត្ថ “បច្ចាហរ”ន្តិ វត្តព្ពេ ឆន្ទហានិភយា ហរ-សទ្ទំ បុព្ពនិបាតំ កត្វា វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ យត្ថ បហិតេន តត្ថ គន្ត្វា តេន អារោចិតា សា ឥត្ថី “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆតុ វា បដិក្ខិបតុ វា លជ្ជាយ វា តុណ្ហី ហោតុ, បុន អាគន្ត្វា តស្ស បុរិសស្ស ហរន្តោ ឯត្តាវតា ឥមាយ បដិគ្គហណារោចនប្បច្ចាហរណសង្ខាតាយ តិវង្គសម្បត្តិយា សោ ភិក្ខុ សង្ឃាទិសេសំ អាបជ្ជេយ្យាតិ អត្ថោ។ តេសំ មនុស្សជាតិកតា, អលំវចនីយតា, បដិគ្គណ្ហនវីមំសនប្បច្ចាហរណានីតិ ឥមានេត្ថ បញ្ច អង្គានិ។ សញ្ចរិត្តសិក្ខាបទំ។

១៥. ឥទានិ អមូលកំ បកាសេតុំ “**ចាវេតុកាមោ**”តិអាទិមារទ្ធំ។ ចាវេតុកាមោ ភិក្ខុ អមូលន្តិមវត្ថុនា អញ្ញំ សុណមានំ ភិក្ខុំ ចោទេន្តោ វា ចោទាបេន្តោ វា គរុំ ផុសេតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ **ចាវេតុកាមោ**តិ ព្រហ្មចរិយា ចាវេតុកាមោ។ **ចោទេន្តោ**តិ “ត្វំ បារាជិកំ ធម្មំ អាបន្នោសិ, អស្សមណោសិ, អសក្យបុត្តិយោសី”តិអាទីហិ វចនេហិ សយំ ចោទេន្តោតិ អត្ថោ។ ឯវំ ចោទេន្តស្ស វាចាយ វាចាយ សង្ឃាទិសេសោ។ **អមូលន្តិមវត្ថុនា**តិ យំ ចោទកេន ចុទិតកម្ហិ បុគ្គលេ អទិដ្ឋំ អសុតំ អបរិសង្កិតំ, ឥទំ ឯតេសំ ទស្សនសវនបរិសង្កិតសង្ខាតានំ

មូលានំ អភាវតោ នាស្ស មូលន្តិ អមូលំ, អន្តិមំ វត្ថុ យស្ស បារាជិកស្ស តទិទំ អន្តិមវត្ថុ, អមូលញ្ច តំ អន្តិមវត្ថុ ចេតិ អមូលន្តិមវត្ថុ, តេន អមូលន្តិមវត្ថុនា, ភិក្ខុនោ អនុរូបេសុ ឯកូនវីសតិយា បារាជិកេសុ អញ្ញតរេនាតិ អត្ថោ។ **ចោទាបយ**ន្តិ ចោទាបយន្តោ, តស្ស សមីបេ ឋត្វា អញ្ញំ ភិក្ខុំ អាណាបេត្វា ចោទាបេន្តោ តស្ស អាណត្តស្ស វាចាយ វាចាយ គរុំ ផុសេតិ អត្ថោ។ **សុណមាន**ន្តិ ឥមិនា បរម្មុខា ទូតេន វា បណ្ណេន វា ចោទេន្តស្ស ន រុហតីតិ ទីបិតំ ហោតិ។ បរម្មុខា បន សត្តហិ អាបត្តិក្ខន្ធេហិ វទន្តស្ស ទុក្កដំ។ យំ ចោទេតិ, តស្ស ឧបសម្បន្នោតិ សង្ខ្យូបគមនំ, តស្មិំ សុទ្ធសញ្ញិតា, យេន បារាជិកេន ចោទេតិ, តស្ស ទិដ្ឋាទិវសេន អមូលកតា, ចាវនាធិប្បាយេន សម្មុខា ចោទនា, តស្ស តង្ខណវិជាននន្តិ ឥមានេត្ថ បញ្ច អង្គានិ។ អមូលកសិក្ខាបទំ។

១៦. ឥទានិ អញ្ញភាគិយំ ទស្សេតុំ “**លេសមត្ត**”ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **លេសមត្តមុបាទាយា**តិ ជាតិនាមគោត្តលិង្គាបត្តិបត្តចីវរូបជ្ឈាយាចរិយសេនាសនលេសសង្ខាតេសុ ទសសុ លេសេសុ យោ តស្មិំ បុគ្គលេ ទិស្សតិ, តំ លេសមត្តំ ឧបាទាយ និស្សាយ ភិក្ខុំ ព្រហ្មចរិយា ចាវេតុកាមោ អមូលន្តិមវត្ថុនា សុណមានំ ភិក្ខុំ ចោទេន្តោ គរុំ ផុសេតិ អត្ថោ។ កថំ? អញ្ញោ ខត្តិយជាតិកោ ឥមិនា ចោទកេន បារាជិកំ ធម្មំ អជ្ឈាបជ្ជន្តោ ទិដ្ឋោ ហោតិ, សោ អញ្ញំ អត្តនោ វេរិំ ខត្តិយជាតិកំ ភិក្ខុំ បស្សិត្វា តំ ខត្តិយជាតិលេសំ គហេត្វា ឯវំ “ខត្តិយោ មយា ទិដ្ឋោ បារាជិកំ ធម្មំ អជ្ឈាបជ្ជន្តោ, ត្វំ ខត្តិយោ បារាជិកំ ធម្មំ អាបន្នោសី”តិ វា “ត្វំ សោ ខត្តិយោ, នាញ្ញោ, បារាជិកំ ធម្មំ អជ្ឈាបន្នោសី”តិ វា ចោទេតិ, ឯវំ នាមលេសាទយោបិ វេទិតព្វា។ អង្គានិ បនេត្ថ អនន្តរសទិសានិ។ អញ្ញភាគិយសិក្ខាបទំ។

គរុកាបត្តិនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. និស្សគ្គិយនិទ្ទេសវណ្ណនា

១៧. ឥទានិ ចីវរវិធិំ ទស្សេតុំ “***វិកប្បេន***”ន្ត្យាទិមុទ្ទដំ។ យោ ភិក្ខុ អកាលចីវរំ វិកប្បនញ្ច អធិដ្ឋានញ្ច អកត្វា ទសាហំ អតិក្កាមេតិ, តស្ស ភិក្ខុនោ និស្សគ្គិយំ សិយាតិ បិណ្ឌត្ថោ។ តត្ថ **អកាលចីវរ**ន្តិ អកាលេ ចីវរំ, ខោមំ កប្បាសិកំ កោសេយ្យំ កម្ពលំ សាណំ ភង្គន្តិ ជាតិតោ ឆ ចីវរានិ, ទុកូលំ បត្តុណ្ណំ សោមារបដ្ដំ ចីនបដ្ដំ ឥទ្ធិជំ ទេវទិន្នន្តិ ឥមានិ បន ឆ អនុលោមចីវរានិ។ តេសុ ទុកូលំ សាណស្ស អនុលោមំ វាកមយត្តា។ បត្តុណ្ណាទីនិ តីណិ កោសេយ្យស្ស អនុលោមានិ បាណកេហិ កតសុត្តមយត្តា។ ឥទ្ធិជាទីនិ ទ្វយានិ ខោមាទីនំ អនុលោមានិ តេសមញ្ញតរភាវតោ ។ ឥមេសំ ឆន្នំ ចីវរានំ អញ្ញតរំ អកាលចីវរំ។

វិកប្បនមធិដ្ឋានន្តិ ឯត្ថ បន វិកប្បនូបគំ អធិដ្ឋានូបគញ្ច ឯវំ វេទិតព្ពំ។ តត្រាយំ បាឡិ – “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អាយាមេន អដ្ឋង្គុលំ សុគតង្គុលេន ចតុរង្គុលវិត្ថតំ បច្ឆិមចីវរំ វិកប្បេតុ”ន្តិ (មហាវ. ៣៥៨)។ មជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស ទីឃសោ ទ្វេ វិទត្ថិយោ, តិរិយំ វិទត្ថិ។ ទ្វេ វិកប្បនា សម្មុខាវិកប្បនា ច បរម្មុខាវិកប្បនា ច។ កថំ? “ឥមំ ចីវរំ តុយ្ហំ វិកប្បេមី”តិ វត្តព្ពំ, អយំ **សម្មុខាវិកប្បនា**។ “មយ្ហំ សន្តកំ បរិភុញ្ជ វា វិស្សជ្ជេហិ វា យថាបច្ចយំ វា ករោហី”តិ, ឯកស្ស សន្តិកេ “ឥមំ ចីវរំ តិស្សស្ស ភិក្ខុនោ វិកប្បេមី”តិ វត្តព្ពំ, អយំ អបរាបិ **សម្មុខាវិកប្បនា**។ តេន ភិក្ខុនា “តិស្សស្ស ភិក្ខុនោ សន្តកំ បរិភុញ្ជ វា វិស្សជ្ជេហិ វា យថាបច្ចយំ វា ករោហី”តិ, “ឥមំ ចីវរំ តុយ្ហំ វិកប្បនត្ថាយ ទម្មី”តិ វត្តព្ពំ, តេន វត្តព្ពោ “កោ តេ មិត្តោ វា សន្ទិដ្ឋោ វា សម្ភត្តោ វា”តិ, តតោ ឥតរេន “តិស្សោ ភិក្ខូ”តិ វត្តព្ពំ, បុន តេន “អហំ តិស្សស្ស ភិក្ខុនោ ទម្មី”តិ វត្តព្ពំ, អយំ **បរម្មុខាវិកប្បនា**។ “តិស្សស្ស ភិក្ខុនោ សន្តកំ បរិភុញ្ជ វា វិស្សជ្ជេហិ វា យថាបច្ចយំ វា ករោហី”តិ វុត្តេ បច្ចុទ្ធារោ នាម ហោតិ។ ពហុកេ “ឥមានី”តិ, អហត្ថបាសេ “ឯតំ, ឯតានី”តិ វា។ ឯវំ វិកប្បនញ្ច អកត្វាតិ អត្ថោ។

តិចីវរស្ស បន បមាណំ ឧក្កដ្ឋបរិច្ឆេទេន សុគតចីវរតោ ឩនកំ វដ្ដតិ, លាមកបរិច្ឆេទេន សង្ឃាដិយា, ឧត្តរាសង្គស្ស ច ទីឃតោ មុដ្ឋិបញ្ចកំ, តិរិយំ មុដ្ឋិត្តិកំ, អន្តរវាសកោ ទីឃតោ មុដ្ឋិបញ្ចកោ, តិរិយំ ទ្វិហត្ថោបិ អឌ្ឍតេយ្យោ វា វដ្ដតិ។ វុត្តប្បមាណតោ អធិកញ្ច ឩនកញ្ច “បរិក្ខារចោឡ”ន្តិ អធិដ្ឋាតព្ពំ។ ទ្វេ ចីវរស្ស អធិដ្ឋានា កាយេន វា អធិដ្ឋេតិ, វាចាយ វា អធិដ្ឋេតិ។ តិចីវរំ អធិដ្ឋហន្តេន រជិត្វា កប្បពិន្ទុំ ទត្វា បុរាណសង្ឃាដី “ឥមំ សង្ឃាដី បច្ចុទ្ធរាមី”តិ បច្ចុទ្ធរិត្វា នវំ សង្ឃាដី ហត្ថេន គហេត្វា “ឥមំ សង្ឃាដី អធិដ្ឋាមី”តិ ចិត្តេន អាភោគំ កត្វា កាយវិការំ ករោន្តេន កាយេន អធិដ្ឋាតព្ពា, ឥទំ កាយេន អធិដ្ឋានំ។ តំ យេន កេនចិ សរីរាវយវេន អផុសន្តស្ស ន វដ្ដតិ។ វាចាយ អធិដ្ឋានំ បន វចីភេទំ កត្វា វាចាយ អធិដ្ឋាតព្ពំ, សចេ ហត្ថបាសេ “ឥមំ សង្ឃាដី អធិដ្ឋាមី”តិ, សចេ អហត្ថបាសេ ឋបិតដ្ឋានំ សល្លក្ខេត្វា “ឯតំ សង្ឃាដី អធិដ្ឋាមី”តិ វាចា ភិន្ទិតព្វា ។ ឯសនយោ ឧត្តរាសង្គេ, អន្តរវាសកេ ច។ តិចីវរាទីនិ សព្ពានិ ឯកតោ កត្វា “ឥមានិ ចីវរានិ បរិក្ខារចោឡានិ អធិដ្ឋាមី”តិ អធិដ្ឋាតុម្បិ វដ្ដតីតិ។ ឯវំ អធិដ្ឋានញ្ច អកត្វាតិ អត្ថោ។

ទស អហានិ **ទសាហំ។ អតិមាបេតី**តិ អតិក្កាមេតិ។ **តស្សា**តិ តស្ស ភិក្ខុនោ។ **និស្សគ្គិយ**ន្តិ និស្សជ្ជនំ និស្សគ្គិយំ, បុព្ពភាគេ កត្តព្ពស្ស វិនយកម្មស្សេតំ នាមំ, និស្សគ្គិយមស្ស អត្ថីតិ និស្សគ្គិយំ, កឹ តំ? បាចិត្តិយំ, តំ អតិក្កាមយតោ សហនិស្សគ្គិយវិនយកម្មំ បាចិត្តិយំ សិយា, អយមេត្ថ អត្ថោ។ តំ បនេតំ ចីវរំ យំ ទិវសំ ឧប្បន្នំ, តស្ស យោ អរុណោ, សោ ឧប្បន្នទិវសនិស្សិតោ, តស្មា ចីវរុប្បាទទិវសេន សទ្ធឹ ឯកាទសេ អរុណុគ្គមនេ ទសាហាតិក្កមិតំ ហោតីតិ។ ចីវរស្ស អត្តនោ សន្តកតា, ជាតិប្បមាណយុត្តតា, ឆិន្នបលិពោធភាវោ, អតិរេកចីវរតា, ទសាហាតិក្កមោតិ ឥមានេត្ថ បញ្ច អង្គានិ។ បឋមកឋិនសិក្ខាបទំ។

១៨. ឥទានិ ទុតិយំ ទស្សេតុំ “**ភិក្ខុសម្មុតិយា**”ត្យាទិមារទ្ធំ។ យោ ភិក្ខុសម្មុតឹ វជ្ជេត្វា កាលញ្ច វិនា អធិដ្ឋិតំ តិចីវរំ ឯកាហំ អតិក្កមាបេតិ, តស្ស និស្សគ្គិយំ សិយាតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ **ភិក្ខុសម្មុតិយាញ្ញត្រា**តិ យំ សង្ឃោ គិលានស្ស ភិក្ខុនោ តិចីវរេន វិប្បវាសសម្មុតឹ ទេតិ , តំ ឋបេត្វា។ **តិចីវរមធិដ្ឋិត**ន្តិ ករណត្ថេ ឧបយោគវចនំ, តេន តិចីវរាធិដ្ឋានវសេន អធិដ្ឋិតេសុ សង្ឃាដិអាទីសុ យេន កេនចិ ចីវរេន។ **ឯកាហ**ន្តិ ឯករត្តំ។ **អតិមាបេតី**តិ វិប្បវសតិ, វិយុត្តោ វសតីតិ អត្ថោ។ តស្ស អលទ្ធសម្មុតិកស្ស ភិក្ខុនោ ឯករត្តម្បិ ចីវរេន វិប្បវាសតោ និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំ សិយាតិ អត្ថោ។ **សមយំ វិនា**តិ ចីវរកាលំ វជ្ជេត្វា។ អធិដ្ឋិតចីវរតា, អនត្ថតកឋិនតា, អលទ្ធសម្មុតិតា, រត្តិវិប្បវាសោតិ ឥមានេត្ថ ចត្តារិ អង្គានិ។ ទុតិយកឋិនសិក្ខាបទំ។

១៩. ឥទានិ បុរាណចីវរំ ទស្សេតុំ “**អញ្ញាតិកា**”ត្យាទិ អារទ្ធំ។ តត្ថ **អញ្ញាតិកា**តិ អញ្ញាតិកាយ “បដិសង្ខា យោនិសោ”តិអាទីសុ វិយ, អញ្ញាតិកាយ នេវ មាតុសម្ពន្ធេន ន បិតុសម្ពន្ធេន សម្ពន្ធាយាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ភិក្ខុនិយា**តិ អដ្ឋវាចិកកម្មេន ឧបសម្បន្នាយ។ **អាកោដាបេតី**តិ បហរាបេតិ។ តន្តិ និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំ ភវេយ្យាតិ អត្ថោ។ បុរាណចីវរតា, ឧបចារេ ឋត្វា អញ្ញាតិកាយ ភិក្ខុនិយា អាណាបនំ, តស្សា ធោវនាទីនិ ចាតិ ឥមានេត្ថ តីណិ អង្គានិ។ បុរាណចីវរសិក្ខាបទំ។

២០. **កិញ្ចិ មូលក**ន្តិ កិញ្ចិ បាភតំ។ **ចីវរាទានេ**តិ ចីវរស្ស អាទានេ ចីវរប្បដិគ្គហណេ។ វិកប្បនូបគចីវរតា, បារិវត្តកាភាវោ, អញ្ញាតិកាយ ហត្ថតោ គហណន្តិ ឥមានេត្ថ តីណិ អង្គានិ។ ចីវរប្បដិគ្គហណសិក្ខាបទំ។

២១. **អប្បវារិត**ន្តិ “វទេយ្យាថ, ភន្តេ, យេន អត្ថោ”តិ ឥច្ឆាបិតំ ឥច្ឆំ រុចឹ ឧប្បាទិតំ, ន បវារិតន្តិ អប្បវារិតំ។ **វិញ្ញាបេន្តស្សា**តិ យាចន្តស្ស។ **អញ្ញត្រ សមយា**តិ នដ្ឋចីវរកាលំ ឋបេត្វា។ វិកប្បនូបគចីវរតា, សមយាភាវោ, អញ្ញាតកវិញ្ញត្តិ, តាយ ច បដិលាភោតិ ឥមានេត្ថ ចត្តារិ អង្គានិ។ អញ្ញាតកវិញ្ញត្តិសិក្ខាបទំ។

២២. **រជត**ន្តិ រូបិយំ។ **ជាតរូប**ន្តិ សុវណ្ណំ។ **មាសក**ន្តិ តយោ មាសកា លោហមាសកោ ទារុមាសកោ ជតុមាសកោតិ។ តត្ថ **លោហមាសកោ**តិ តម្ពលោហាទីហិ កតមាសកោ។ **ទារុមាសកោ**តិ សារទារុនា វា វេឡុបេសិកាយ វា អន្តមសោ តាលបណ្ណេនបិ រូបំ ឆិន្ទិត្វា កតមាសកោ។ **ជតុមាសកោ**តិ លាខាយ វា និយ្យាសេន វា រូបំ សមុដ្ឋាបេត្វា កតមាសកោ។ **កហាបណ**ន្តិ សុវណ្ណមយំ វា រូបិយមយំ វា បាកតិកំ វា។ **គណ្ហេយ្យា**តិ អត្តនោ អត្ថាយ ទីយមានំ វា កត្ថចិ ឋិតំ វា និប្បរិគ្គហំ ទិស្វា សយំ គណ្ហេយ្យ។ **គណ្ហាបេយ្យា**តិ តទេវ អញ្ញេន គាហាបេយ្យ។ **និស្សគ្គី**តិ គហណាទីសុ យំ កិញ្ចិ ករោន្តស្ស អយនពាទ្ធេសុ វត្ថុគណនាយ និស្សគ្គិ សិយាតិ អត្ថោ។ **សាទិយេយ្យ វា**តិ កាយវាចាហិ អប្បដិក្ខិបិត្វា ចិត្តេន អធិវាសេយ្យ។ ជាតរូបរជតភាវោ, អត្តុទ្ទេសិកតា, គហណាទីសុ អញ្ញតរភាវោតិ ឥមានេត្ថ តីណិ អង្គានិ។ រូបិយប្បដិគ្គហណសិក្ខាបទំ។

២៣. រជតាទិចតុព្ពិធំ អកប្បិយំ កប្បិយេនាបិ បរិវត្តេយ្យ សហធម្មិកេ ឋបេត្វា, និស្សគ្គិយំ សិយាតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ **អកប្បិយ**ន្តិ អកប្បិយវត្ថុំ។ **កប្បិយេនា**តិ កប្បិយវត្ថុនា។ **សហធម្មិកេ**តិ ភិក្ខុភិក្ខុនិសាមណេរសាមណេរិសិក្ខមានសង្ខាតេ បញ្ច សហធម្មិកេ។ រូបិយភាវោ, បរិវត្តនញ្ចាតិ ឥមានេត្ថ ទ្វេ អង្គានិ។ រូបិយបរិវត្តនសិក្ខាបទំ។

២៤. “ឥមំ បត្តំ តុយ្ហំ វិកប្បេមី”តិអាទិនា **វិកប្បនញ្ច** “ឥមំ បត្តំ អធិដ្ឋាមី”តិអាទិនា **អធិដ្ឋានញ្ច** អកត្វាតិ អត្ថោ។ **បមាណិក**ន្តិ ឯត្ថាយំ វិនិច្ឆយោ – អនុបហតបុរាណសាលិតណ្ឌុលានំ សុកោដ្ដិតបរិសុទ្ធានំ ទ្វេ មគធនាឡិយោ គហេត្វា តេហិ តណ្ឌុលេហិ អនុត្តណ្ឌុលមកិលិន្នមបិណ្ឌិតំ សុវិសទំ កុន្ទមកុឡរាសិសទិសំ អវស្សាវិតោទនំ បចិត្វា និរវសេសំ បត្តេ បក្ខិបិត្វា តស្ស ឱទនស្ស ចតុត្ថភាគប្បមាណោ នាតិឃនោ នាតិតនុកោ ហត្ថហារិយោ សព្ពសម្ភារសង្ខតោ មុគ្គសូបោ បក្ខិបិតព្ពោ, តតោ អាលោបស្ស អនុរូបំ យាវចរិមាលោបប្បហោនកំ មច្ឆមំសាទិព្យញ្ជនំ បក្ខិបិតព្ពំ។ សប្បិតេលតក្ករសកញ្ជិកាទីនិ បន អគណនូបគានិ ហោន្តិ។ តានិ ហិ ឱទនគតិកានិ នេវ ហាបេតុំ, ន វឌ្ឍេតុំ សក្កោន្តិ។ ឯវមេតំ សព្ពម្បិ បក្ខិត្តំ សចេ បន បត្តស្ស មុខវដ្ដិយា ហេដ្ឋិមរាជិសមំ តិដ្ឋតិ, សុត្តេន វា ហីរេន វា ឆិន្ទន្តស្ស សុត្តស្ស វា ហីរស្ស វា

ហេដ្ឋិមន្តំ ផុសតិ, អយំ **ឧក្កដ្ឋោ** នាម បត្តោ។ សចេ តំ រាជិ អតិក្កម្ម ថូបិកតំ តិដ្ឋតិ, អយំ **ឧក្កដ្ឋោមកោ** នាម បត្តោ។ សចេ តំ រាជិ ន សម្បាបុណាតិ, អន្តោគតមេវ ហោតិ, អយំ **ឧក្កដ្ឋុក្កដ្ឋោ** នាម។ ឧក្កដ្ឋតោ ឧបឌ្ឍប្បមាណោ **មជ្ឈិមោ**។ មជ្ឈិមតោ ឧបឌ្ឍប្បមាណោ **ឱមកោ**។ តេសម្បិ វុត្តនយេនេវ បភេទោ វេទិតព្ពោ។ ឥច្ចេតេសុ ឧក្កដ្ឋុក្កដ្ឋោ ច ឱមកោមកោ ចាតិ ទ្វេ អបត្តា, សេសា សត្ត បត្តា បមាណយុត្តា នាមាតិ ឯវំ បមាណេន យុត្តោ បមាណិកោ, តំ បមាណិកំ។ **បត្ត**ន្តិ សត្តសុ បត្តេសុ អញ្ញតរំ បត្តំ។ បត្តស្ស អត្តនោ សន្តកតា, បមាណយុត្តតា, អធិដ្ឋានូបគតា, អតិរេកបត្តតា, ទសាហាតិក្កមោតិ ឥមានេត្ថ បញ្ច អង្គានិ។ បឋមបត្តសិក្ខាបទំ។

២៥. យោ ភិក្ខុ បញ្ចពន្ធនតោ ឩនបត្តេ សតិ បរំ បន នវំ បត្តំ វិញ្ញាបេតិ, តស្សបិ ភិក្ខុនោ និស្សគ្គិយំ សិយាតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ **បរ**ន្តិ អញ្ញំ, "នវំ បត្ត"ន្តិមិនា តុល្យាធិករណំ។ អធិដ្ឋានូបគបត្តស្ស ឩនបញ្ចពន្ធនតា, អត្តុទ្ទេសិកតា, កតវិញ្ញត្តិ, តាយ ច បដិលាភោតិ ឥមានេត្ថ ចត្តារិ អង្គានិ។ ឩនបញ្ចពន្ធនសិក្ខាបទំ។

២៦. យោ សប្បិតេលាទិកំ បន ភេសជ្ជំ បដិគ្គហេត្វា សត្តាហបរមំ សន្និធិការកំ ភុញ្ជន្តោ សត្តាហំ អតិក្កាមេតិ , តស្ស និស្សគ្គិយំ សិយាតិ អត្ថោ។ តត្ថ **សប្បិតេលាទិក**ន្តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទោ នវនីតមធុផាណិតំ សង្គណ្ហាតិ។ តត្ថ **សប្បិ** នាម គវាទីនំ សប្បិ, យេសំ មំសំ កប្បតិ, តេសំ សប្បិ, តថា **នវនីតំ។ តេលំ** នាម តិលសាសបមធុកឯរណ្ឌវសាទីហិ និព្ពត្តំ។ **មធុ** នាម មក្ខិកាមធុមេវ។ ឧច្ឆុរសំ ឧបាទាយ បន អបក្កា វា អវត្ថុកបក្កា វា សព្ពាបិ ឧច្ឆុវិកតិ **ផាណិត**ន្តិ វេទិតព្ពំ។ ភេសជ្ជវិធានសិក្ខាបទំ។

២៧. ភិក្ខុស្ស ចីវរំ ទត្វា បុន តំ ចីវរំ សកសញ្ញាយ អច្ឆិន្ទន្តស្ស វា អច្ឆិន្ទាបយតោបិ វា និស្សគ្គិយំ សិយាតិ យោជនា។ តត្ថ **ទត្វា**តិ វេយ្យាវច្ចាទីនិ បច្ចាសីសមានោ ទត្វា។ **អច្ឆិន្ទន្តស្សា**តិ វេយ្យាវច្ចាទីនិ អករោន្តំ ទិស្វា ពលក្ការេន គណ្ហន្តស្ស, តថា **អច្ឆិន្ទាបយតោ**តិ។ វិកប្បនូបគចីវរតា, សាមំទិន្នតា, សកសញ្ញិតា, ឧបសម្បន្នតា, កោធវសេន អច្ឆិន្ទនំ វា អច្ឆិន្ទាបនំ វាតិ ឥមានេត្ថ បញ្ច អង្គានិ។ អច្ឆិន្ទនសិក្ខាបទំ។

២៨. អប្បវារិតំ អញ្ញាតឹ គហបតឹ សុត្តំ យាចិត្វា ញាតិប្បវារិតេ វជ្ជេត្វា តន្តវាយេហិ ចីវរំ វាយាបេន្តស្ស និស្សគ្គិយំ សិយាតិ បិណ្ឌត្ថោ។ តត្ថ **សុត្ត**ន្តិ ឆព្ពិធំ ខោមសុត្តាទិកំ វា តេសំ អនុលោមំ វា។ **យាចិយា**តិ ចីវរត្ថាយ យាចិត្វា។ ចីវរត្ថាយ វិញ្ញាបិតសុត្តំ, អត្តុទ្ទេសិកតា, អកប្បិយតន្តវាយេន អកប្បិយវិញ្ញត្តិយា វាយាបនន្តិ ឥមានេត្ថ តីណិ អង្គានិ។ សុត្តវិញ្ញត្តិសិក្ខាបទំ។

២៩. យោ ភិក្ខុ សង្ឃស្ស បរិណតំ លាភំ ជានន្តោ អត្តនោ បរិណាមេតិ, តស្ស និស្សគ្គិយំ សិយាតិ អត្ថោ។ តត្ថ **ជាន**ន្តិ ជានន្តោ។ **លាភ**ន្តិ លភិតព្ពំ ចីវរាទិវត្ថុំ។ **បរិណត**ន្តិ សង្ឃស្ស និន្នំ សង្ឃស្ស បោណំ សង្ឃស្ស បព្ភារំ ហុត្វា ឋិតំ។ **អត្តនោ បរិណាមេតី**តិ "មយ្ហំ ទេថា"តិអាទីនិ វទន្តោ អត្តនិ និន្នំ ករោតិ។ សង្ឃេ បរិណតភាវោ, តំ ញត្វា អត្តនោ បរិណាមនំ, បដិលាភោតិ ឥមានេត្ថ តីណិ អង្គានិ។ បរិណាមនសិក្ខាបទំ។

និស្សគ្គិយនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. បាចិត្តិយនិទ្ទេសវណ្ណនា

៣០. ឥទានិ បាចិត្តិយំ ទស្សេតុំ "**សម្បជានមុសាវាទេ**"ត្យាទិ អារទ្ធំ។ តត្ថ **សម្បជានមុសាវាទេ**តិ និមិត្តត្ថេ ភុម្មវចនំ, តស្មា យោ ភិក្ខុ សម្បជានន្តោ មុសា វទតិ, តស្ស តន្និមិត្តំ តំហេតុ តប្បច្ចយា បាចិត្តិយំ ឧទីរិតន្តិ អត្ថោ។ **ភិក្ខុញ្ច ឱមសន្តស្សា**តិ ជាតិនាមគោត្តកម្មសិប្បវយអាពាធលិង្គកិលេសាបត្តិអក្កោសេសុ ភូតេន វា អភូតេន វា យេន កេនចិ មុខសត្តិនា ភិក្ខុំ ឱវិជ្ឈន្តស្ស ភិក្ខុនោ បាចិត្តិយំ ឧទីរិតន្តិ អត្ថោ។ **បេសុញ្ញហរណេបិ ចា**តិ ភិក្ខុស្ស បេសុញ្ញហរណេ, ជាតិអាទីហិ អក្កោសវត្ថូហិ ភិក្ខុំ អក្កោសន្តស្ស ភិក្ខុនោ សុត្វា ភិក្ខុនោ បិយកម្យតាយ វា ភេទាធិប្បាយេន វា យោ អក្កុទ្ធោ, តស្ស ភិក្ខុស្ស កាយេន វា វាចាយ វា បេសុញ្ញហរណវចនេ បាចិត្តិយំ ឧទីរិតន្តិ អត្ថោ។

៣១. សង្គីតិត្តយមារូឡ្ហំ បិដកត្តយំ ធម្មំ ភិក្ខុញ្ច ភិក្ខុនិញ្ច ឋបេត្វា អញ្ញេន បុគ្គលេន សទ្ធិំ ឯកតោ បទំ បទំ ភណន្តស្ស ភិក្ខុនោ បទគណនាយ បាចិត្តិយំ ឧទីរិតន្តិ សមុទាយត្ថោ។

៣២. **អនុបសម្បន្នេនេវា**តិ ភិក្ខុំ ឋបេត្វា អន្តមសោ បារាជិកវត្ថុភូតេន តិរច្ឆានគតេនាបិ សហ តិរត្តិយំ សយិត្វា ចតុត្ថទិវសេ អត្ថង្គតេ សូរិយេ បុន សហសេយ្យាយ បាចិត្តិ សិយាតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ **សហសេយ្យាយា**តិ

សព្ពច្ឆន្នបរិច្ឆិន្នេ, យេភុយ្យេនច្ឆន្នបរិច្ឆិន្នេ វា សេនាសនេ បុព្ពាបរិយេន វា ឯកក្ខណេ វា ឯកតោ និសជ្ជនាយ។ តត្ថ ឆទនំ អនាហច្ច ទិយឌ្ឍហត្ថុព្ពេធេន បាការាទិនា បរិច្ឆិន្នម្បិ សព្ពបរិច្ឆិន្នមិច្ចេវ វេទិតព្ពំ។

៣៣. ឯករត្តម្បិ ឥត្ថិយា សទ្ធឹ សេយ្យំ កប្បយតោ តស្ស ភិក្ខុនោបិ បាចិត្តិ សិយាតិ អត្ថោ។ តត្ថ **ឥត្ថិយា**តិ អន្តមសោ តទហុជាតាយបិ មនុស្សិត្ថិយា។ **ទេសេន្តស្ស វិនា វិញ្ញុំ, ធម្មញ្ច ឆប្បទុត្តរិ**ន្តិ វិញ្ញុំ បុរិសំ វិនា ឥត្ថិយា ឆប្បទតោ ឧត្តរិ ធម្មំ ទេសេន្តស្ស ភិក្ខុនោ បាចិត្តិ សិយាតិ អត្ថោ។ តត្ថ “ឆប្បទុត្តរិ”ន្តិ ឯត្ថ ឯកោ គាថាបាទោ ឯកំ បទន្តិ ឯវំ សព្ពត្ថ បទប្បមាណំ វេទិតព្ពំ។ ឆ បទានិ ឆប្បទំ, ឆប្បទតោ ឧត្តរិ ឆប្បទុត្តរិ។

៣៤. ភិក្ខុសម្មុតឹ ឋបេត្វា ភិក្ខុនោ ទុដ្ឋុល្លំ វជ្ជំ អភិក្ខុនោ វទន្តស្ស បាចិត្តិយំ ឧទីរិតន្តិ អត្ថោ។ តត្ថ **ទុដ្ឋុល្ល**ន្តិ ឥធ សង្ឃាទិសេសំ អធិប្បេតំ។ **ភិក្ខុសម្មុតិយា**តិ យំ សង្ឃោ អភិណ្ហាបត្តិកស្ស ភិក្ខុនោ អាយតឹ សំវរត្ថាយ អាបត្តីនញ្ច កុលានញ្ច បរិយន្តំ កត្វា វា អកត្វា វា តិក្ខត្តុំ អបលោកេត្វា កតិកំ ករោតិ, តំ ឋបេត្វា។ **អភិក្ខុនោ**តិ អនុបសម្បន្នស្ស។ **វទន្តស្សា**តិ អារោចេន្តស្ស។

៣៥. យោ អកប្បិយំ បថវឹ ខណេយ្យ វា ខណាបេយ្យ វា, តស្ស បាចិត្តិយំ សិយា។ តត្ថ **អកប្បិយ**ន្តិ ឧទ្ធនបចនាទិវសេន វា តថា តថា អទឌ្ឍា វា ជាតបថវី វុច្ចតិ។ សា តិវិធា សុទ្ធមិស្សបុញ្ជវសេន។ តត្ថ **សុទ្ធបថវី** នាម បកតិយា សុទ្ធបំសុ វា សុទ្ធមត្តិកា វា។ **មិស្សបថវី** នាម យត្ថ បំសុតោ វា មត្តិកតោ វា បាសាណសក្ខរកថលមរុម្ពវាលុកាសុ អញ្ញតរស្ស តតិយភាគោ ហោតិ។ **បុញ្ជបថវី** នាម អតិរេកចាតុមាសំ ឱវដ្ឋោ បំសុបុញ្ជោ វា មត្តិកាបុញ្ជោ វា ហោតិ។ វុត្តលក្ខណេន បន មិស្សកបុញ្ជោបិ បិដ្ឋិបាសាណេ ឋិតសុខុមរជម្បិ ច ទេវេ ផុសយន្តេ សកឹ ចេ តិន្តំ, ចាតុមាសច្ចយេន តិន្តោកាសោ បុញ្ជបថវីសង្ខមេវ គច្ឆតិ។ យោ ភិក្ខុ ភូតគាមំ វិកោបេយ្យ, តស្ស បាចិត្តិយំ សិយាតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ **ភូតគាម**ន្តិ ភវន្តិ, អភវុំ ចាតិ ភូតា, ជាយន្តិ វឌ្ឍន្តិ ជាតា វឌ្ឍិតា ចាតិ អត្ថោ, គាមោតិ រាសិ, ភូតានំ គាមោ, ភូតា ឯវ វា គាមោតិ ភូតគាមោ, បតិដ្ឋិតហរិតតិណរុក្ខាទីនមេតំ អធិវចនំ។ តំ ភូតគាមំ។ **វិកោបេយ្យា**តិ ឆេទនភេទនាទីនិ ករេយ្យ។

៣៦. យោ ភិក្ខុ សង្ឃិកំ មញ្ចាទី អជ្ឈោកាសេ សន្ថរណាទិកំ កត្វា អាបុច្ឆនាទិកំ អកត្វា យាតិ, តស្ស បាចិត្តិ សិយាតិ អត្ថោ។ តត្ថ **សង្ឃិក**ន្តិ សង្ឃស្ស សន្តកំ។ **មញ្ចាទិ**ន្តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន បីឋភិសិកោច្ឆាទី សង្គណ្ហាតិ។ **សន្ថរណាទិក**ន្តិ សន្ថរណាទី កត្វា វា ការាបេត្វា វា។ **អាបុច្ឆនាទិក**ន្តិ អាបុច្ឆនំ វា ឧទ្ធរណំ វា ឧទ្ធរាបនំ វាតិ អត្ថោ។ **យាតី**តិ គច្ឆតិ។

៣៧. យោ ភិក្ខុ សង្ឃិកាវសថេ សេយ្យំ សន្ថរណាទិកំ កត្វា អាបុច្ឆនាទិកំ អកត្វា យាតិ, តស្ស ភិក្ខុនោ បាចិត្តិ សិយាតិ អត្ថោ។ តត្ថ **សង្ឃិកាវសថេ**តិ សង្ឃស្ស សន្តកេ អាវសថេ វិហារេ គព្ភេ វា អញ្ញស្មឹ វា សព្ពបរិច្ឆិន្នេ គុត្តសេនាសនេ។ **សេយ្យ**ន្តិ ភិសិ ចិមិលិកា បាវុរណំ ឧត្តរត្ថរណំ ភូមត្ថរណំ តដ្ដិកា ចម្មក្ខណ្ឌំ និសីទនំ បច្ចត្ថរណំ តិណសន្ថារោ បណ្ណសន្ថារោតិ ឯវមាទិកំ។ **សន្ថរណាទិក**ន្តិ តេសុ យេន កេនចិ អត្ថរណាទិកំ កត្វា វា ការាបេត្វា វា។

៣៨-៩. យោ បន ភិក្ខុ ជានំ សប្បាណកំ តោយំ បរិភុញ្ជយេ, តស្ស ភិក្ខុនោ បាចិត្តិ សិយាតិ យោជនា។ តត្ថ **ជានំ សប្បាណក**ន្តិ “សប្បាណកមិទ”ន្តិ ទិស្វា វា សុត្វា វា យេន កេនចិ អាការេន ជានន្តោ។ **តោយ**ន្តិ ឧទកំ។ **បរិភុញ្ជយេ**តិ បរិភុញ្ជេយ្យ។ យោ ភិក្ខុ បារិវត្តកំ ឋបេត្វា អញ្ញាតិកាយ ភិក្ខុនិយា ចីវរំ ទេតិ, តស្ស ភិក្ខុនោ បាចិត្តិ សិយា។ ចីវរប្បដិគ្គហណសិក្ខាបទេ ភិក្ខុ បដិគ្គាហកោ ឥធ ភិក្ខុនី, អយំ វិសេសោ។ អញ្ញាតិកាយ ភិក្ខុនិយា ចីវរំ សិព្ពតោបិ តស្ស ភិក្ខុនោ បាចិត្តិ សិយាតិ អត្ថោ។ **ចីវរ**ន្តិ និវាសនបារុបនូបគំ។ **សិព្ពតោ**តិ សយំ សិព្ពន្តស្ស សូចឹ បវេសេត្វា នីហរណេ បយោគគណនាយ បាចិត្តិ។ សិព្ពាបេន្តស្ស បន “សិព្ពា”តិ វុត្តោ សចេបិ សព្ពំ សូចិកម្មំ និដ្ឋាបេសិ, ឯកមេវ បាចិត្តិ, អាណត្តស្ស បយោគគណនាយ បាចិត្តិ ហោតិ។ បវារេត្វាន អតិរិត្តំ អការេត្វា ភុញ្ជតោ បាចិត្តិ សិយាតិ អត្ថោ។ តត្រាយំ វិនិច្ឆយោ – ឱទនោ សត្តុ កុម្មាសោ មច្ឆោ មំសន្តិ បញ្ចន្នំ ភោជនានំ អញ្ញតរំ សាសបមត្តម្បិ អជ្ឈោហរិត្វា ភោជនំ បដិក្ខេបំ កត្វា អញ្ញេន ឥរិយាបថេន “អលមេតំ សព្ព”ន្តិ អតិរិត្តំ អការេត្វា បរិភុញ្ជតោ បាចិត្តិ ហោតីតិ។

៤០. យោ ភិក្ខុ អាសាទនាបេក្ខោ ភុត្តាវឹ បវារិតំ ភិក្ខុំ “ហន្ទ, ភិក្ខុ, ខាទ វា ភុញ្ជ វា”តិ អនតិរិត្តេន បវារេតិ, ភោជនេ ភុត្តេ តស្ស បាចិត្តិយំ ឧទីរិតន្តិ អត្ថោ។ តត្ថ **អាសាទនាបេក្ខោ**តិ អាសាទនំ ចោទនំ មង្កុករណភាវំ អបេក្ខមានោ។

៤១-២. យោ ភិក្ខុ សន្និធិភោជនំ ភុញ្ជេយ្យ, តស្ស ភិក្ខុនោ បាចិត្តិ សិយាតិ អត្ថោ។ តត្ថ **សន្និធិភោជន**ន្តិ បដិគ្គហេត្វា ឯករត្តំ វីតិនាមិតភោជនំ។ វិកាលេ យាវកាលិកំ ភុញ្ជតោ វាបិ បាចិត្តិ សិយាតិ យោជនា។ តត្ថ **វិកាលេ**តិ វិគតកាលេ, មជ្ឈន្ហិកាតិក្កមតោ បដ្ឋាយ យាវ អរុណុគ្គមនាតិ អត្ថោ។ **យាវកាលិក**ន្តិ វន មូលផលាទិកំ អាមិសភោជនំ។ អគិលានោ ភិក្ខុ បណីតកំ សប្បិភត្តាទិកម្បិ វិញ្ញាបេត្វាន ភុញ្ជេយ្យ, តស្ស ភិក្ខុនោ បាចិត្តិ សិយាតិ យោជនា។ តត្ថ **អគិលានោ**តិ កល្លកោ។ **បណីតក**ន្តិ សប្បិតេលមធុផាណិតមច្ឆមំសខីរទធិសង្ខាតេហិ សំសដ្ឋំ សត្តធញ្ញនិព្ពត្តំ បណីតភោជនំ ។ យោ ភិក្ខុ ទន្តកដ្ឋោទកំ វជ្ជេត្វា អប្បដិគ្គហិតកំ ភុញ្ជេយ្យ, បាចិត្តិ សិយាតិ អត្ថោ។ តត្ថ **អប្បដិគ្គហិត**ន្តិ កាយេន វា កាយប្បដិពទ្ធេន វា គណ្ហន្តស្ស ហត្ថបាសេ ឋត្វា កាយកាយប្បដិពទ្ធនិស្សគ្គិយានំ អញ្ញតរេន ន ទិន្នំ អប្បដិគ្គហិតំ នាម។

៤៣. យោ ភិក្ខុ តិត្ថិយស្ស សហត្ថតោ កិញ្ចិ ភុញ្ជិតព្ពំ ទទេយ្យ, តស្ស បាចិត្តិ សិយាតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ **តិត្ថិយស្សា**តិ អញ្ញតិត្ថិយស្ស។ **កិញ្ចិ ភុញ្ជិតព្ព**ន្តិ យំ កិញ្ចិ ភោជនីយំ។ **សហត្ថតោ**តិ សហត្ថា។ យោ ភិក្ខុ មាតុគាមេន ឯកតោ រហោ និសជ្ជំ កប្បេយ្យ, តស្ស បាចិត្តិ សិយាតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ **រហោ**តិ បដិច្ឆន្នេ។ **កប្បេ**តិ កប្បេយ្យ។ **ឯកតោ**តិ សទ្ធឹ។

៤៤. **សុរាមេរយបានេ**បីតិ ឯត្ថ បិដ្ឋាទីហិ កតំ មជ្ជំ **សុរា**។ បុប្ផាទីហិ កតោ អាសវោ **មេរយំ**។ យោ ភិក្ខុ តទុភយម្បិ ពីជតោ បដ្ឋាយ កុសគ្គេនាបិ បិវតិ, តស្ស តប្បានបច្ចយា បាចិត្តិយំ ឧទីរិតន្តិ អត្ថោ។ **អង្គុលិបតោទកេ ចាបី**តិ អង្គុលីហិ ឧបកច្ឆកាទីនំ ឃដ្ដនបច្ចយា បាចិត្តិ សិយាតិ អត្ថោ។ **ហសធម្មេបិ ចោទកេ**តិ ឧបរិគោប្ផកេ ឧទកេ ហសធម្មេ កីឡានិមិត្តំ តស្ស បាចិត្តិ សិយាតិ អត្ថោ។

៤៥. **អនាទរេបិ បាចិត្តី**តិ បុគ្គលស្ស វា ធម្មស្ស វា អនាទរករណេបិ បាចិត្តិ សិយាតិ អត្ថោ។ យោ ភិក្ខុ ឧបសម្បន្នេន បញ្ញត្តេន វុច្ចមានោ តស្ស វា វចនំ អកត្តុកាមតាយ, តំ វា ធម្មំ អសិក្ខិតុកាមតាយ អនាទរិយំ ករោតិ, តស្ស តស្មឹ អនាទរិយេ បាចិត្តិ សិយាតិ អត្ថោ។ ភយានកំ កថំ កត្វា វា ភយានកំ រូបំ ទស្សេត្វា វា ភិក្ខុំ ភីសយតោបិ បាចិត្តិ សិយាតិ អត្ថោ។

៤៦. យោ ភិក្ខុ អគិលានោ កិញ្ចិ បច្ចយំ ឋបេត្វា ជោតឹ ជលេយ្យ វា ជលាបេយ្យ វា, តស្ស បាចិត្តិយំ សិយាតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ **កិញ្ចិ បច្ចយ**ន្តិ បទីបុជ្ជលនំ វា បត្តបចនាទីសុ ជោតិករណំ វាតិ ឯវរូបំ បច្ចយំ ឋបេត្វា។ **ជោតិ**ន្តិ អគ្គឹ។

៤៧-៨. កប្បពិន្ទុំ អនាទាយ **នវចីវរភោគិនោ** នវំ ចីវរំ ភុញ្ជន្តស្ស បាចិត្តិ សិយាតិ អត្ថោ។ **កប្បពិន្ទុ**ន្តិ មោរក្ខិមណ្ឌលមង្គុលបិដ្ឋីនំ អញ្ញតរប្បមាណំ កប្បពិន្ទុំ។ **អនាទាយា**តិ អនាទិយិត្វា។ ភិក្ខុនោ ចីវរាទិកំ បរិក្ខារំ អបនេត្វា និធេន្តស្ស វា និធាបេន្តស្ស វា ហសាបេក្ខស្ស ភិក្ខុនោ បាចិត្តិ សិយាតិ អត្ថោ។ **ចីវរាទិក**ន្តិ **អាទិ**-សទ្ទេន បត្តនិសីទនសូចិឃរកាយពន្ធនានិ សង្គណ្ហាតិ។ **និធេន្តស្សា**តិ និទហន្តស្ស។ **ហសាបេក្ខស្សា**តិ ហសាធិប្បាយស្ស។ **ជានំ បាណំ ហនេ ភិក្ខុ, តិរច្ឆានគតម្បិ ចា**តិ យោ ភិក្ខុ "បាណោ"តិ ជានន្តោ តិរច្ឆានគតំ បាណំ ខុទ្ទកម្បិ មហន្តម្បិ ហនេយ្យ, តស្ស បាចិត្តិយំ សិយាតិ អត្ថោ។

៤៩. **ឆាទេតុកាមោ ឆាទេតិ, ទុដ្ឋុល្លំ ភិក្ខុនោបិ ចា**តិ យោ ភិក្ខុ ភិក្ខុនោ ទុដ្ឋុល្លសង្ខាតំ សង្ឃាទិសេសំ ឆាទេតុកាមោ ហុត្វា ឆាទេតិ, តស្ស បាចិត្តិយំ សិយាតិ អត្ថោ។ ឥត្ថិយា សហ សំវិធាយ គាមន្តរគតស្ស ភិក្ខុនោ បាចិត្តិយំ សិយាតិ យោជនា។

៥០. **ភិក្ខុំ វា បហរេយ្យាថា**តិ យោ ភិក្ខុ ភិក្ខុំ បហរេយ្យ, តស្ស បាចិត្តិយំ សិយាតិ យោជនា។ **តលសត្តិកមុគ្គិរេ**តិ យោ ភិក្ខុ បហរណាការំ ទស្សេន្តោ កាយំ វា កាយប្បដិពទ្ធំ វា ឧគ្គិរេយ្យ, តស្ស បាចិត្តិយំ សិយាតិ អត្ថោ។ **ចោទេយ្យ វា ចោទាបេយ្យ, ភិក្ខុំ អមូលកេន ចា**តិ យោ ភិក្ខុ ភិក្ខុំ អមូលកេន សង្ឃាទិសេសេន ចោទេយ្យ វា ចោទាបេយ្យ វា, តស្ស បាចិត្តិយំ សិយាតិ អត្ថោ។ តត្ថ **អមូលកេនា**តិ ទិដ្ឋាទិមូលវិរហិតេន។

៥១. **កុក្កុច្ចុប្បាទនេ ចា**បីតិ "ឩនវីសតិវស្សោ ត្វំ មញ្ញេ"តិអាទីនិ ភណន្តោ កុក្កុច្ចំ ឧប្បាទេយ្យ, តស្ស កុក្កុច្ចុប្បាទនបច្ចយា បាចិត្តិយំ ហោតិ។ យោ ភិក្ខុ ភណ្ឌនត្ថាយ ភណ្ឌនជាតានំ វចនំ សោតុំ ឧបស្សុតឹ យាតិ, តស្ស បាចិត្តិយំ សិយាតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ **ភណ្ឌនត្ថាយា**តិ កលហត្ថាយ។ **ភណ្ឌនជាតាន**ន្តិ កលហជាតានំ។ **ឧបស្សុតិ**ន្តិ សុតិសមីបំ។

៥២. យោ ភិក្ខុ សង្ឃស្ស បរិណាមិតំ យំ លាភំ, តំ បរបុគ្គលស្ស នាមេតិ, តស្ស បាចិត្តិយំ សិយាតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ **នាមេតីតិ** បរិណាមេតិ។ **បុច្ឆំ អកត្វាតិ** "វិកាលេ គាមប្បវេសនំ អាបុច្ឆាមី"តិ វា "គាមំ បវិសិស្សាមី"តិ វា អនាបុច្ឆិត្វា។ **សន្តភិក្ខុន្តិ** អន្តោឧបចារសីមាយ ទស្សនូបចារេ ភិក្ខុំ ទិស្វា យំ សក្កា ហោតិ បកតិវចនេន អាបុច្ឆិតុំ, តាទិសំ វិជ្ជមានំ ភិក្ខុំ។ **គាមស្សាតិ** គាមំ, កម្មត្ថេ សាមិវចនំ។ **គតេតិ** សម្បទានត្ថេ ភុម្មវចនំ, គតស្សាតិ អត្ថោ។ សន្តំ ភិក្ខុំ អនាបុច្ឆិត្វា វិកាលេ គាមំ គតស្ស ភិក្ខុនោ បាចិត្តិយំ សិយាតិ អត្ថោ។ សេសំ ឧត្តានមេវាតិ។

បាចិត្តិយនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. បកិណ្ណកនិទ្ទេសវណ្ណនា

៥៣. ឥទានិ បកិណ្ណកំ ទស្សេតុំ **"សង្ឃិក"**ន្ត្យាទិ អារទ្ធំ។ តត្ថ យោ ភិក្ខុ ឥស្សរោ ហុត្វា សង្ឃិកំ គរុភណ្ឌំ អញ្ញស្ស ទេតិ, តស្ស ថុល្លច្ចយំ សិយា។ ថេយ្យាយ អញ្ញស្ស ទេតិ, យថាវត្ថុ បារាជិកាទិ សិយា, ទុក្កដវត្ថុ ទុក្កដំ, ថុល្លច្ចយវត្ថុ ថុល្លច្ចយំ, បារាជិកវត្ថុ បារាជិកំ សិយាតិ វុត្តំ ហោតិ។

៥៤. **កុសាទិមយចីរានីតិ** ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទោ វាកផលកំ សង្គណ្ហាតិ, កុសមយចីរំ វាកមយចីរំ ផលកមយចីរន្តិ។ តត្ថ កុសេ គន្ថេត្វា កតចីរំ កុសមយចីរំ។ វាកមយចីរំ នាម តាបសានំ វក្កលំ។ ផលកមយចីរំ នាម ផលកសណ្ឋានានិ ផលកានិ សិព្វេត្វា កតចីរំ។ **កម្ពលំ កេសវាលជន្តិ** កេសជំ កម្ពលំ វាលជំ កម្ពលំ, កេសកម្ពលំ វាលកម្ពលន្តិ អត្ថោ។ កេសេហិ តន្តេ វាយិត្វា កតកម្ពលំ កេសកម្ពលំ។ ចមរិវាលេហិ វាយិត្វា កតកម្ពលំ វាលកម្ពលំ។ **សមយំ វិនាតិ** នដ្ឋចីវរកាលំ ឋបេត្វា។ **ធារយតោ** ធារយន្តស្ស។ **លូកបក្ខាជិនក្ខិបន្តិ** ឧលូកបក្ខិអជិនក្ខិបំ។ តត្ថ **ឧលូកបក្ខីតិ** ឧលូកសកុណបក្ខេហិ កតនិវាសនំ។ **អជិនក្ខិបន្តិ** សលោមំ សខុរំ អជិនមិគចម្មំ។ នដ្ឋចីវរកាលំ ឋបេត្វា ឥមេសុ សត្តសុ វត្ថូសុ យំ កិញ្ចិ ធារយតោ ថុល្លច្ចយំ សិយាតិ អត្ថោ។

៥៥. សត្ថកេន កត្តព្ពំ កម្មំ សត្ថកម្មំ, តស្មិំ **សត្ថកម្មេ**។ វត្ថិម្ហិ កត្តព្ពំ កម្មំ វត្ថិកម្មំ, តស្មិំ **វត្ថិកម្មេ។ សំនិមិត្តន្តិ** អត្តនោ អង្គជាតំ។ តំ ឆិន្ទតោ ថុល្លច្ចយំ សិយាតិ សម្ពន្ធោ។ **មំសាទិភោជនេតិ** ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទោ អដ្ឋិលោហិតចម្មលោមានិ សង្គណ្ហាតិ។ តស្មា មនុស្សានំ មំសអដ្ឋិលោហិតចម្មលោមភោជនបច្ចយា ថុល្លច្ចយំ សិយាតិ អត្ថោ។

៥៦. **កទលេរកក្កទុស្សានីតិ** ឯត្ថ កទលិឯរកអក្កវាកេហិ កតានិ វត្ថានិ ធារយន្តស្ស ទុក្កដំ។ **បោត្ថកន្តិ** មកចិវាកេហិ កតំ បោត្ថកទុស្សំ។ **សព្ពបីតាទិកន្តិ** ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន សព្ពលោហិតកសព្ពកណ្ហកសព្ពមញ្ជេដ្ឋិកំ សង្គណ្ហាតិ។ តត្ថ សព្ពមេវ នីលកំ **សព្ពនីលកំ**។ ឯវំ សេសេសុបិ។ **នីលំ** ឧម្មារបុប្ផវណ្ណំ។ **បីតំ** កណិការបុប្ផវណ្ណំ។ **លោហិតំ** ជយសុមនបុប្ផវណ្ណំ។ **កណ្ហកំ** អទ្ទារិដ្ឋកវណ្ណំ។ **មញ្ជេដ្ឋិកំ** លាខារសវណ្ណំ។ ឥមេសុ អដ្ឋសុ វត្ថូសុ យំ កិញ្ចិ ធារយន្តស្ស ទុក្កដំ សិយាតិ អត្ថោ។

៥៧-៨. **ហត្ថិស្សុរគសោណានន្តិ** ហត្ថិអស្សឧរគសោណានំ មំសំ អដ្ឋិរុធិរចម្មលោមានិ។ **សីហព្យគ្ឃច្ឆទីបិនន្តិ** សីហព្យគ្ឃអច្ឆទីបីនំ មំសាទីនិ។ តរច្ឆស្ស ច មំសាទី ឧទ្ទិស្សកតមំសញ្ច អនាបុច្ឆិតមំសញ្ច ភុញ្ជតោ ទុក្កដំ សិយា។ **ទកតិត្ថាទិកន្តិ** ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទោ វច្ចបស្សាវកុដិយោ សង្គណ្ហាតិ។ តេន **យាតានុបុព្ពំ** អាគតប្បដិបាដឹ **ហិត្វាន** វជ្ជេត្វា នហានតិត្ថញ្ច វច្ចកុដិញ្ច បស្សាវកុដិញ្ច **វជេ** វជេយ្យ គច្ឆេយ្យ, ទុក្កដំ តស្ស សិយាតិ អត្ថោ។

៥៩. **សហសាតិ** វេគសា វេគេន។ **វុត្ថាជិត្វានាតិ** អន្តរវាសកំ ទូរតោវ ឧក្ខិបិត្វា, វ-ការោ សន្ធិវសេនាគតោ។ **បវិសេតិ** បវិសេយ្យ។ **វច្ចបស្សាវកុដិកន្តិ** វច្ចកុដិកំ បស្សាវកុដិកំ។ **វិសេតិ** បវិសេយ្យ។ យោ ភិក្ខុ វច្ចបស្សាវកុដិកំ សហសា បវិសេយ្យ វា និក្ខមេយ្យ វា, ឧព្ភជិត្វា វា បវិសេយ្យ វា និក្ខមេយ្យ វា, ឧក្កាសិកំ វជ្ជេត្វា តំ បវិសេយ្យ, តស្ស ទុក្កដំ សិយាតិ យោជនា។

៦០. និត្ថុនន្តោ វច្ចំ ករេយ្យ ទន្តកដ្ឋញ្ច ខាទន្តោ, តស្ស ទុក្កដំ សិយាតិ អត្ថោ។ វច្ចបស្សាវទោណិនំ ពហិ វច្ចាទិកំ វច្ចបស្សាវំ ករេយ្យ, តស្ស ទុក្កដំ សិយា។

៦១. **ខរេន ចាវលេខេយ្យាតិ** ផាលិតកដ្ឋេន វា ផរុសេន វា គណ្ឋិកេន វា បូតិកដ្ឋេន វា សុសិរេន វា អវលេខេយ្យាតិ អត្ថោ។ **កដ្ឋន្តិ** អវលេខនកដ្ឋំ។ **កូបកេតិ** វច្ចកូបកេ។ **ឩហតញ្ចាតិ** គូថមក្ខិតញ្ច។ **ន**

ធោវេយ្យាតិ អត្តនា វា ន ធោវេយ្យ បរេន វា ន ធោវាបេយ្យ។ **ឧក្លាបញ្ចា**តិ កចវរញ្ច។ **ន សោធយេ**ន សម្មជ្ជេយ្យ។

៦២. **ចបុចបូ**តិ សទ្ទំ កត្វា ឧទកកិច្ចំ ករោន្តស្ស អាចមន្តស្ស ទុក្កដំ សិយាតិ អត្ថោ។ **អនជ្ឈិដ្ឋោវា**តិ អនាណត្តោយេវ។ **ថេរេនា**តិ សង្ឃត្ថេរេន។ **បាតិមោក្ខ**ន្តិ បាតិមោក្ខុទ្ទេសំ។ **ឧទ្ទិសេ** ឧទ្ទិសេយ្យ, ទុក្កដំ សិយា។

៦៣. អនាបុច្ឆាយ បញ្ហស្ស កថនេ, អនាបុច្ឆាយ បញ្ហស្ស វិស្សជ្ជនេ, អនាបុច្ឆាយ សជ្ឈាយករណេ, អនាបុច្ឆាយ បទីបជាលនេ, អនាបុច្ឆាយ បទីបវិជ្ឈាបនេតិ ឥមេសុ ចតូសុ បច្ចយេសុ តស្ស ទុក្កដំ សិយា។

៦៤. អនាបុច្ឆា វាតបានកវាដានិ វិវរេយ្យ វា ថកេយ្យ វា, តស្ស ទុក្កដំ សិយាតិ សម្ពន្ធោ។ **វន្ទនាទិ**ន្តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទោ វន្ទាបនំ សង្គណ្ហាតិ។ យោ ភិក្ខុ នគ្គោ វន្ទនំ ករេយ្យ, វន្ទាបនំ ករេយ្យ, គមនំ ករេយ្យ, ភោជនំ ករេយ្យ, បិវនំ ករេយ្យ, ខាទនំ ករេយ្យ, គហណំ ករេយ្យ, ទានំ ករេយ្យ, តស្ស សព្ពត្ថ ទុក្កដន្តិ សម្ពន្ធោ។

៦៥. **តិបដិច្ឆន្នកំ វិនា**តិ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, តិស្សោ បដិច្ឆាទិយោ ជន្តាឃរប្បដិច្ឆាទី ឧទកប្បដិច្ឆាទី វត្ថប្បដិច្ឆាទិ”ន្តិ (ចូឡវ. ២៦១) ឯវំ វុត្តា តិស្សោ បដិច្ឆាទិយោ សមាហដាតិ “តិបដិច្ឆាទី”តិ វុត្តំ។ តិបដិច្ឆន្នកំ ឋបេត្វា បរិកម្មំ សយំ ករេយ្យ, បរំ ការាបេយ្យ, តស្ស ទុក្កដំ សិយាតិ អត្ថោ ។ យោ ភិក្ខុ **នហាយំ** នហាយន្តោ កុដ្ដេ វា ថម្ភេ វា តរុម្ហិ វា កាយំ ឧបឃំសេយ្យ, តស្ស ទុក្កដំ សិយា។

៦៦. យោ ភិក្ខុ នហាយន្តោ កុរុវិន្ទកសុត្តេន កាយំ ឃំសេយ្យ, **កាយតោ** កាយេន អញ្ញមញ្ញំ ឃំសេយ្យ, តស្ស ទុក្កដំ សិយាតិ សម្ពន្ធោ។ យោ អគិលានោ សឧបាហនោ **ពហារាមេ** ពហិអារាមេ ចរេយ្យ, តស្ស ទុក្កដំ សិយាតិ សម្ពន្ធោ។

៦៧. **សព្ពនីលាទិកម្បិ ចា**តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទោ លោហិតោទាតបីតកណ្ហមញ្ជេដ្ឋមហារង្គមហានាមរង្គរត្តាទយោ ឧបាហនាយោ សង្គណ្ហាតិ។ យោ ភិក្ខុ សព្ពនីលសព្ពលោហិតាទិកំ ឧបាហនំ ធារេតិ, តស្ស ទុក្កដំ សិយាតិ សម្ពន្ធោ។ យោ ភិក្ខុ **រត្តោ** រត្តចិត្តោ តទហុជាតាយបិ **ឥត្ថិយា** និមិត្តំ បស្សេយ្យ, តស្ស ទុក្កដំ សិយា។ យោ ភិក្ខុ **ភិក្ខុទាយិយា** ភិក្ខុទាយិកាយ ឥត្ថិយា មុខំ បស្សេយ្យ, តស្ស ទុក្កដំ សិយា។

៦៨-៩. យោ ភិក្ខុ ឧជ្ឈានសញ្ញី ហុត្វា **អញ្ញស្ស** ភិក្ខុនោ បត្តំ វា បស្សេយ្យ, តស្ស ទុក្កដំ សិយា។ អាទាសាទិម្ហិ ឧទកបត្តេ អត្តនោ មុខំ បស្សេយ្យ, តស្ស ទុក្កដំ សិយា។ ឧច្ចាសនមហាសនេ **និសជ្ជាទី** និសីទនសយនាទី ករោន្តស្ស ភិក្ខុនោ ទុក្កដំ សិយា។ ឧក្ខិត្តានុបសម្បន្ននានាសំវាសកាទីនំ វន្ទនេបិ ទុក្កដំ សិយាតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ **ឧក្ខិត្តោ**តិ អាបត្តិយា អទស្សនេ ឧក្ខិត្តកោ, អាបត្តិយា អប្បដិកម្មេ ឧក្ខិត្តកោ, បាបិកាយ ទិដ្ឋិយា អប្បដិនិស្សគ្គេ ឧក្ខិត្តកោតិ តិវិធោបិ ឥធាធិប្បេតោ។ **អនុបសម្បន្នោ**តិ ឥមិនា ភិក្ខុនិសាមណេរសាមណេរិសិក្ខមានបណ្ឌកឥត្ថិសិក្ខាបច្ចក្ខាតកា គហិតា។ **នានាសំវាសកា**តិ លទ្ធិនានាសំវាសកា គហិតា។ **អាទិ**-សទ្ទេន ឆិន្នមូលកា គហិតា។

៧០-៧១. យោ ទីឃាសនេ **បណ្ឌកិត្ថីហិ** បណ្ឌកេន វា ឥត្ថិយា វា ឧភតោព្យញ្ជនេន វា ឯកតោ និសីទេយ្យ, តស្ស ទុក្កដំ សិយា។ **អទីឃេ អាសនេ**តិ រស្សេ អាសនេ។ យោ ភិក្ខុ រស្សាសនេ មញ្ចេ វា បីឋេ វា អសមានាសនិកេន ឯកតោ សយេយ្យ, តស្ស ទុក្កដំ សិយាតិ អត្ថោ។ **ផលបុប្ផាទិក**ន្តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន វេឡុចុណ្ណទន្តកដ្ឋមត្តិកាទយោ សង្គហិតា។ កុលសង្គហត្ថាយ ផលបុប្ផាទិកំ ទទតោ ទុក្កដំ សិយាតិ សម្ពន្ធោ។

៧២-៣. យោ ភិក្ខុ គន្ថិមាទី សយំ ករេយ្យ, បរំ ការាបេយ្យ, តស្ស ទុក្កដំ សិយា។ យោ ភិក្ខុ ជិនេន វារិតបច្ចយេ បរិភុញ្ជេយ្យ, តស្ស ទុក្កដំ សិយា។ **អព្យត្តោ** ពាលោ យោ ភិក្ខុ អាចរិយុបជ្ឈាយេ **អនិស្សាយ** និស្សយំ អគ្គហេត្វា វសេយ្យ, តស្ស ទុក្កដំ សិយា។ យោ ភិក្ខុ **អនុញ្ញាតេហិ** មាតាបិតុអាទីហិ បុគ្គលេហិ **អញ្ញស្ស** បុគ្គលស្ស ភេសជ្ជំ ករេយ្យ វា វទេយ្យ វា, តស្ស ទុក្កដំ សិយា។ សាបត្តិកោ យោ ភិក្ខុ ឧបោសថប្បវារណំ ករេយ្យ, តស្ស ទុក្កដំ សិយាតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ ជិនេន ភគវតា វារិតា ជិនវារិតា, ជិនវារិតា ច តេ បច្ចយា ចេតិ ជិនវារិតបច្ចយា, តេ **ជិនវារិតបច្ចយេ**។ ទ្វេមាតិកាអប្បគុណតាយ **អព្យត្តោ**។

៧៤. យោ ភិក្ខុ អាភោគំ វា និយោគំ វា វជ្ជេត្វា ទ្វារពន្ធាទិកេ ឋានេ បរិវត្តកវាដកំ អបិធាយ ទិវា សយេយ្យ, តស្ស ទុក្កដំ សិយាតិ សម្ពន្ធោ។ **ទ្វារពន្ធាទិកេ**តិ យេន កេនចិ បរិក្ខិត្តេ អព្ភោកាសេបិ រុក្ខមូលេបិ អន្តមសោ ឥមិនា លក្ខណេន យុត្តអាកាសង្គណេបិ។ **អបិធាយា**តិ អបិទហិត្វា។ **វិនាភោគ**ន្តិ “ឯស ទ្វារំ

ជគ្គិស្សតី”តិ អាភោគំ បបេត្វាតិ អត្ថោ។ **និយោគ**ន្តិ អវសង្ខានំ, អត្តនោ អវសំ ពហុសាធារណដ្ឋានំ បបេត្វា។ “សវសោ”តិ វា បាឋោ, សវសោ ហុត្វាតិ អត្ថោ។ **ទិវា**តិ ទិវាកាលេ។

៧៥. **ធញ្ញ**ន្តិ សាលិ វីហិ យវោ គោធុមោ កង្គុ វរកោ កុទ្រូសកោតិ សត្តវិធំ ធញ្ញំ។ **ឥត្ថិរូប**ន្តិ ទារុលោហមយាទិឥត្ថិរូបំ។ **រតន**ន្តិ មុត្តាទិទសវិធំ រតនំ។ **អាវុធ**ន្តិ សត្តិតោមរាទិសព្ពាវុធភណ្ឌំ។ **ឥត្ថិបសាធន**ន្តិ ឥត្ថិយា សីសាទិអលង្ការំ។ **តូរិយភណ្ឌ**ន្តិ ធមនសង្ខាទិសព្ពំ តូរិយភណ្ឌំ។ **ផលរុក្ខេ**តិ ផលិតរុក្ខេ។ **បុព្ពណ្ណាទិក**ន្តិ មុគ្គមាសាទិកំ។ **អាទិ**-សទ្ទេន វាកុរកុមិនាទយោ គហិតា។ ឯតេសុ យំ កិញ្ចិ អាមសេយ្យ, តស្ស ទុក្កដំ សិយាតិ អត្ថោ។

៧៦. **សសិត្ថោទកតេលេហី**តិ យោ បន មធុសិត្ថកតេលេន វា ឧទកមិស្សកតេលេន វា យេន កេនចិ ចិក្កល្លេន វា។ **ផណហត្ថផណេហិ វា**តិ ទន្តមយាទិផណេន វា ផណកិច្ចសាធកេហិ ហត្ថង្គុលីហិ វា កោច្ឆេន វា កេសមោសណ្ឋេនេ ទុក្កដំ សិយាតិ អត្ថោ។ ឯកស្មឹ ភាជនេ ភោជននិមិត្តេ ទុក្កដំ សិយាតិ អត្ថោ។

៧៧. ទ្វេ ភិក្ខូ ឯកត្ថរណា សយេយ្យុំ, ទ្វេ ភិក្ខូ ឯកបាវុរណា សយេយ្យុំ, ទ្វេ ភិក្ខូ ឯកមញ្ចកេ សយេយ្យុំ, តេសំ ទុក្កដានិ ហោន្តីតិ សម្ពន្ធោ។ បមាណតោ អធិកំ វា ឩនំ វា ទន្តកដ្ឋំ ខាទេយ្យ, តស្ស ទុក្កដំ សិយាតិ យោជនា។ តត្ថ **អធិក**ន្តិ អដ្ឋង្គុលតោ អធិកំ។ **ឩន**ន្តិ ចតុរង្គុលតោ ឩនំ។

៧៨. យោ ភិក្ខុ នច្ចញ្ច គីតញ្ច វាទិតញ្ច យោជេតិ វា យោជាបេតិ វា, តស្ស ទុក្កដំ សិយា។ តេសំ នច្ចានំ ទស្សនំ, តេសំ គីតានំ សវនំ, តេសំ វាទិតានំ សវនញ្ច ករោន្តស្ស ទុក្កដំ សិយាតិ អត្ថោ។

៧៩. **វីហាទិរោបិមេ**តិ វីហិអាទីនំ រុហនដ្ឋានេ។ **ពហិបាការកុដ្ដកេ**តិ បាការកុដ្ដានំ ពហិ។ **វច្ចាទិឆឌ្ឌនាទិម្ហី**តិ វច្ចបស្សាវសង្ការចលកាទីនំ ឆឌ្ឌនវិស្សជ្ជនបច្ចយា ទុក្កដំ សិយាតិ អត្ថោ។ **ទីឃកេសាទិធារណេ**តិ ទីឃកេសធារណេ ទីឃនខធារណេ ទុក្កដំ សិយាតិ អត្ថោ។

៨០. **នខមដ្ឋករណាទិម្ហី**តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន រជនករណំ គហិតំ។ **សម្ពាធេ លោមហារណេ**តិ សម្ពាធេ ឧបកច្ឆកមុត្តករណដ្ឋានេ លោមុទ្ធរណេ។ សឧបាហនោ ភិក្ខុ បរិកម្មកតំ ភូមឹ អក្កមេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។

៨១. **អធោតអល្លបាទេហី**តិ យោ ភិក្ខុ អធោតបាទេហិ វា អល្លបាទេហិ វា សង្ឃិកំ មញ្ចំ វា បីឋំ វា អក្កមេយ្យ, បរិកម្មកតំ ភិត្តឹ វា កាយតោ អាមសន្តស្ស ទុក្កដំ សិយាតិ អត្ថោ។

៨២-៣. **សង្ឃាដិយាបិ បល្លត្ថេ**តិ អធិដ្ឋិតចីវរេន វិហារេ វា អន្តរឃរេ វា បល្លត្ថិកំ ករេយ្យ, តស្ស ទុក្កដំ។ **ទុប្បរិភុញ្ជេយ្យ ចីវរ**ន្តិ តិណ្ណំ ចីវរានំ អញ្ញតរំ ចីវរំ ទុប្បរិភោគេន បរិភុញ្ជេយ្យ។ **អកាយពន្ធនោ**តិ កាយពន្ធនវិរហិតោ ភិក្ខុ គាមំ វជេយ្យ គច្ឆេយ្យ។ យោ ភិក្ខុ **វច្ចំ** ឧច្ចារំ កត្វាន ឧទកេ សន្តេ **នាចមេយ្យ** ឧទកសុទ្ធឹ ន ករេយ្យ, តស្ស ទុក្កដំ សិយាតិ អត្ថោ។ **សមាទេយ្យ អកប្បិយេ**តិ ភិក្ខុំ វា សាមណេរាទិកេ សេសសហធម្មិកេ វា អកប្បិយេ និយោជេយ្យ, តស្ស ទុក្កដំ សិយាតិ អត្ថោ។ សភាគាបត្តិយា ទេសនារោចនបច្ចយា ទុក្កដំ សិយាតិ អត្ថោ។ **សភាគា**តិ ឯត្ថ វត្ថុសភាគតាវ ឥធាធិប្បេតា, ន អាបត្តិសភាគតា។

៨៤. **ន វសេ វស្ស**ន្តិ យោ ភិក្ខុ វស្សំ ន វសេយ្យ ន ឧបគច្ឆេយ្យ, តស្ស ទុក្កដំ សិយា។ **វិសំវាទេ សុទ្ធចិត្តេ**តិ ឯត្ថ សម្បទានត្ថេ ភុម្មវចនំ, បដិស្សវំ វិសំវាទេន្តស្ស សុទ្ធចិត្តស្ស ទុក្កដំ សិយាតិ អត្ថោ។ វស្សំ វសិត្វា **អននុញ្ញាតកិច្ចតោ** អននុញ្ញាតកិច្ចេន ភិក្ខុនោ គមនេ ទុក្កដំ សិយាតិ យោជនា។

៨៥. អាបទំ វជ្ជេត្វា តរុស្ស ឧទ្ធំ បោរិសម្ហា អភិរុហណេ ទុក្កដំ សិយាតិ សម្ពន្ធោ។ **អាបទ**ន្តិ អន្តរាយំ។ **តរុស្សា**តិ រុក្ខស្ស។ **បោរិសម្ហា**តិ ឯកបោរិសប្បមាណា មជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស បញ្ចហត្ថា។ អបរិស្សាវនោ យោ ភិក្ខុ អទ្ធានំ គច្ឆេយ្យ, យោ ច ភិក្ខុ តំ បរិស្សាវនំ យាចតោ ន ទទេយ្យ, តស្ស ទុក្កដំ សិយាតិ យោជនា។ **អទ្ធាន**ន្តិ អទ្ធយោជនមេវ អន្តិមមទ្ធានំ។

៨៦. អត្តនោ ឃាតនេ ទុក្កដំ សិយាតិ សម្ពន្ធោ។ យោ ភិក្ខុ ឥត្ថិរូបាទិរូបំ ករេយ្យ វា ការាបេយ្យ វា, តស្ស ទុក្កដំ សិយា។ មាលាទិកំ វិចិត្តំ បបេត្វា ជាតកាទិវត្ថុំ សយំ ករេយ្យ, ទុក្កដំ សិយាតិ សម្ពន្ធោ។

៨៧. **ភុញ្ជន្តមុដ្ឋបេ**តិ យោ ភិក្ខុ ភុញ្ជន្តំ ឧដ្ឋាបេយ្យ, តស្ស ទុក្កដំ សិយា។ ភត្តសាលាទីសុ វុឌ្ឍានំ ឱកាសំ អទត្វា និសីទតោ ទុក្កដំ សិយាតិ យោជនា។

៨៨. **យានានី**តិ វយ្ហំ រថោ សកដំ សន្ទមានិកាទីនិ។ **កល្លកោ**តិ អគិលានោ។ អគិលានោ យោ ភិក្ខុ យានានិ អភិរុហេយ្យ, តស្ស ទុក្កដំ សិយាតិ អត្ថោ។ **វទេ ទវ**ន្តិ កេឡឹ វទេយ្យ, រតនត្តយំ អារព្ភ កេឡឹ វទេយ្យ, តស្ស ទុក្កដំ សិយាតិ អត្ថោ។ អញ្ញបរិសាយ ឧបលាលនេ ទុក្កដំ ហោតិ។

៨៩. **កាយាទិ**ន្តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទោ ឩរុនិមិត្តំ សង្គណ្ហាតិ។ កាយំ វា ឩរុំ វា និមិត្តំ វា វិវរិត្វា ភិក្ខុនីនំ **ន ទស្សយេ** ន ទស្សេយ្យាតិ អត្ថោ។ លោកាយតំ តិរច្ឆានាទិវិជ្ជំ ន ច សយំ វាចេយ្យ, បរញ្ច ន វាចាបេយ្យ។ បលិតំ គណ្ហេយ្យ វា គណ្ហាបេយ្យ វា, តស្ស ទុក្កដំ សិយាតិ យោជនា។

៩០-៩២. យត្ថ កត្ថចិ បេឡាយំ បក្ខិបិត្វា ភត្តំ ភុញ្ជន្តស្ស ទុក្កដំ សិយាតិ សម្ពន្ធោ។ បត្តហត្ថកោ យោ ភិក្ខុ វាតបានំ វា កវាដំ វា **បណាមេ** បណាមេយ្យ, **សោទកំ** បត្តំ **ឧណ្ហេយ្យ** ឧណ្ហេ ឱតាបេយ្យ វា បដិសាមេយ្យ វា, **វោទកំ** បត្តំ **អតិឧណ្ហេយ្យ** អតិបបេយ្យ, តស្ស ទុក្កដំ សិយាតិ អត្ថោ។ យោ ភិក្ខុ បត្តំ ភូមិយំ វា អង្កេ វា មញ្ចេ វា បីឋេ វា មិឌ្ឍន្តេ វា បរិភណ្ឌន្តេ វា បាទេ វា ឆត្តេ វា ឋបេយ្យ, តស្ស ទុក្កដំ សិយាតិ សម្ពន្ធោ។ **ភូមិយ**ន្តិ យេន កេនចិ អនត្ថតាយ បំសុសក្ខរមិស្សាយ។ **អង្កេ**តិ ទ្វិន្នំ ឩរូនំ មជ្ឈេ។ **មិឌ្ឍន្តេ**តិ មិឌ្ឍបរិយន្តេ។ **បរិភណ្ឌន្តេ**តិ ពាហិរបស្សេ កតាយ តនុកមិឌ្ឍិយា អន្តេ។ យោ ភិក្ខុ ចលកាទី វា បត្តេ ឋបេយ្យ, បត្តេ វា **ហត្ថធោវនេ** ហត្ថស្ស ធោវនប្បច្ចយា តស្ស ទុក្កដំ សិយាតិ សម្ពន្ធោ។

៩៣. ឧច្ឆិដ្ឋំ មុខធោវនំ **ឧទកម្បិ** បត្តេន **នីហរន្តស្ស** ភិក្ខុនោ ទុក្កដំ សិយា។ យោ ភិក្ខុ អកប្បិយំ បត្តំ បរិភុញ្ជេយ្យ, តស្ស ទុក្កដំ សិយាតិ អត្ថោ។ តត្ថ **អកប្បិយំ បត្ត**ន្តិ ទារុមយបត្តាទី។

៩៤. យោ ភិក្ខុ ខិបិតេ “ជីវា”តិ **វទេ** វទេយ្យ, តស្ស ទុក្កដំ សិយាតិ អត្ថោ។ យោ ភិក្ខុ បរិមណ្ឌលកាទិម្ហិ បញ្ចសត្តតិ **សេខិយេ** អនាទរោ ហុត្វា ន សិក្ខតិ, តស្ស ទុក្កដំ សិយាតិ សម្ពន្ធោ។

៩៥. យោ ភិក្ខុ ភណ្ឌាគារេ បយុតោ មាតុយា បិតុនោ ច ភណ្ឌកំ គោបេយ្យ, **អស្ស** ភិក្ខុនោ បាចិត្តិយំ សិយាតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ **បយុតោ**តិ ភណ្ឌាគារេ ព្យាបារវសេន យុត្តប្បយុត្តោ។ **គោបយេ**តិ គោបេយ្យ។ **យោ** ភិក្ខុ ទវាយ ហីនេន ជាតិអាទិនា ឧត្តមម្បិ វទេយ្យ, ទុព្ភាសិតំ សិយាតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ ហីនេហិ វា ឧក្កដ្ឋេហិ វា ជាតិអាទីហិ ឯវំ ឧក្កដ្ឋំ វា ហីនំ វា “ចណ្ឌាលោសី”តិអាទិនា នយេន ឧជុំ វា “សន្តិ ឥធេកច្ចេ ចណ្ឌាលវេននេសាទា”តិអាទិនា នយេន អញ្ញាបទេសេន វា ឧបសម្បន្នំ វា អនុបសម្បន្នំ វា អក្កោសាធិប្បាយំ វិនា កេវលំ កីឡាធិប្បាយេន វទេយ្យ, ទុព្ភាសិតំ សិយាតិ។

បកិណ្ណកនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. វត្តាទិកណ្ឌនិទ្ទេសវណ្ណនា

៩៦. ឥទានិ វត្តំ ទស្សេតុំ “**ឧបជ្ឈាចរិយវត្ត**”ន្តិ វុត្តំ។ តត្ថ ឧបជ្ឈាយវត្តញ្ច អាចរិយវត្តញ្ច គមិកវត្តញ្ច អាគន្តុកវត្តញ្ច សេនាសនាទិវត្តញ្ច **បិយសីលេន** ភិក្ខុនា កាតព្ពន្តិ សម្ពន្ធោ។ **គមិកាគន្តុក**ន្តិ គមិកំ អាគន្តុកន្តិ ឆេទោ, គមិកវត្តំ អាគន្តុកវត្តញ្ចាតិ អត្ថោ។

៩៧. ទាតុកាមោ ហត្ថបាសេ ឋិតោ **កិញ្ចិ គហិតព្ពំ** ឯកេន បុរិសេន គហិតព្ពំ ឧក្ខិបនក្ខមំ វត្ថុំ **តិធា** តីសុ បការេសុ ឯកេនាការេន ទទេយ្យ, **គហេតុកាមោ** ភិក្ខុ **ទ្វិធា** ទ្វីសុ ឯកេន គណ្ហេយ្យ, **អយំ** បញ្ចង្គោ បដិគ្គហោតិ អត្ថោ។

៩៨-១០០. ទូរេ ឋិតំ ចីវរំ ឋបិតោកាសំ សល្លក្ខេត្វា “ឯត”ន្តិ វត្តព្ពំ។ ហត្ថបាសេ ឋិតំ ហត្ថេន អាមសិត្វា “ឥម”ន្តិ វត្តព្ពំ។ “ឯតំ អធិដ្ឋាមិ, ឥមំ អធិដ្ឋាមី”តិ ឥមេសំ បទានំ មជ្ឈេ សង្ឃាដិអាទីសុ បច្ចេកំ យោជេត្វា តិចីវរំ អធិដ្ឋេយ្យ។ កថំ? “ឯតំ សង្ឃាដឹ អធិដ្ឋាមិ, ឥមំ សង្ឃាដឹ អធិដ្ឋាមី”តិ អធិដ្ឋេយ្យ។ ឯវំ សេសេសុ ច ចីវរេសុ។ យថា ចីវរាទី វិធានំ ឯវំ បត្តេបិ អធិដ្ឋេយ្យ បច្ចុទ្ធរេយ្យាតិ អត្ថោ។

១០១. សញ្ចរិត្តំ ឋបេត្វា សេសា គរុកា ច បារាជិកា ច សចិត្តកាតិ សម្ពន្ធោ។ **អន្តិមា**តិ បារាជិកា។ អច្ឆិន្ន សិក្ខាបទំ, បរិណតសិក្ខាបទញ្ចាតិ ឥមំ ទ្វយំ ឋបេត្វា សេសំ និស្សគ្គិយំ អចិត្តកន្តិ អត្ថោ។

១០២-៣. **គាមប្បវេសនន្តេតេ**តិ គាមប្បវេសនំ ឥតិ ឯតេ។ បាចិត្តីសុ **ឯតេ** បទសោធម្មាទយោ គាមប្បវេសនន្តា សត្តរស សិក្ខាបទា អចិត្តកា។

១០៤-៥. បកិណ្ណកេសុ ឧទ្ទិស្សកតំ បបេត្វា **អញ្ញមំសកំ** សេសមំសំ អចិត្តកន្តិ អត្ថោ។ ឯត្ថ បកិណ្ណកេសុ អញ្ញមំសាទិកំ បត្តហត្ថោ កវាដកន្តំ គេរសវិធំ ឥទំ សិក្ខាបទំ អចិត្តកំ, សេសំ សព្ពំ សចិត្តកន្តិ អត្ថោ។

១០៦. អាចរិយា វីតិក្កមនចិត្តេន សចិត្តកំ អចិត្តកន្តិ វទន្តិ, បណ្ណត្តិជាននេន ចិត្តេន តថា សចិត្តកំ អចិត្តកន្តិ អាចរិយា វទន្តីតិ អត្ថោ។ **តថា**-សទ្ទេន "សចិត្តកំ អចិត្តក"ន្តិ ឥទំ គហិតំ។

១០៧-៨. **បុព្ពករណាទិក**ន្តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទោ បុព្ពកិច្ចំ សង្គណ្ហាតិ។ តត្ថ –

"សម្មជ្ជនី បទីបោ ច, ឧទកំ អាសនេន ច;
ឧបោសថស្ស ឯតានិ, បុព្ពករណន្តិ វុច្ចតិ។

"ឆន្ទបារិសុទ្ធិឧតុក្ខានំ, ភិក្ខុគណនា ច ឱវាទោ;
ឧបោសថស្ស ឯតានិ, បុព្ពកិច្ចន្តិ វុច្ចតី"តិ។ –

ឯវំ បុព្ពករណាទិកំ នវធា ទីបិតំ សព្ពំ ឧបោសថប្បវារណំ បិយសីលិនា កាតព្ពន្តិ អត្ថោ។

១១២. **យថាក្កម**ន្តិ ឯត្ថាយមធិប្បាយោ – គណោ បារិសុទ្ធិឧបោសថំ ករេយ្យ, បុគ្គលោ អធិដ្ឋានឧបោសថំ ករេយ្យ, សង្ឃោ សុត្តុទ្ទេសឧបោសថំ ករេយ្យាតិ។

១១៣. **ចាតុទ្ទសោ បន្នរសោ, សាមគ្គី ទិនតោ តិធា**តិ ចាតុទ្ទសោ ឧបោសថោ , បន្នរសោ ឧបោសថោ, សាមគ្គីឧបោសថោតិ ទិនតោ តិធា ហោន្តិ។ ទិនតោ បុគ្គលតោ កត្តព្ពាការតោ តេ ឧបោសថា នវ ឥតិ ឦរិតាតិ អត្ថោ។

១១៤. **តេវាចី ទ្វេកវាចី**តិ តេវាចិកា បវារណា, ទ្វេវាចិកា បវារណា, ឯកវាចិកា បវារណា ឥតិ នវ បវារណា វុត្តា។

១១៥. **តស្សាតិ** ផគ្គុនមាសស្ស។ **តតោ សេស**ន្តិ អាសាឡ្ហីអន្តិមបក្ខម្ហា យាវ កត្តិកបុណ្ណមា វស្សកាលន្តិ អត្ថោ។ ឯត្ថ ហិ ឯកស្មឹ សំវច្ឆរេ ចតុវីសតិឧបោសថា ហោន្តិ។

១១៦. **ឯតេស្វ**តិ ឯតេសុ តីសុ ចតូសុ ឯកេកស្មឹ ឧតុម្ហិ តតិយបក្ខា សត្តមបក្ខា។ **ចាតុទ្ទសា**តិ ឆ ចាតុទ្ទសាតិ អត្ថោ។ សេសានិ ឧត្តានត្ថានេវាតិ។

វត្ថាទិកណ្ឌនិទ្ទេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

និគមនកថា

ឯត្តាវតា សមារទ្ធា, មូលសិក្ខត្ថវណ្ណនា;
និដ្ឋិតា យា សមាសេន, អឌ្ឍមាសស្ស អច្ចយេ។

អធុនូបសម្បន្នានំ, ហិតត្ថាយ សមាសតោ;
ឥមំ អត្ថំ វណ្ណយតា, យំ បុញ្ញំធិគតំ មយា។

តេន បុញ្ញេនយំ លោកោ, សុខាយ បដិបត្តិយា;
បាបុណាតុ វិសុទ្ធាយ, និព្ពានំ អជរំ បទំ។

នានាតរុគណាកិណ្ណេ , នានាកុសលកាមិនោ;
រម្មេ យុទ្ធានបតិនោ, វិហារេ វសតា សតា។

សាសនេ សិទ្ធិបត្តស្ស, សិទ្ធិនា ញាណសិទ្ធិនា;
បណ្ឌិតេន កតា ឯសា, មូលសិក្ខត្ថវណ្ណនា។

មូលសិក្ខា-ដីកា សមត្តា។